TÜRK HALKBİLİMİNİN YAZILI KAYNAKLARI OLARAK MELHEMELER

98557

Şeref BOYRAZ

Hacettepe Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

98557

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Halkbilimi (Folklor) Bilim Dalı için öngördüğü

DOKTORA TEZİ

olarak hazırlanmıştır.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Ankara

Haziran, 2000

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Halkbilimi Bilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan .....
Prof. Dr. Dursun YILDIRIM

Üye .....
Doç. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU (Danışman)

Üye .....
Prof. Dr. Hasan ÖZDEMİR

Üye .....
Prof. Dr. Bilge ERCİLASUN

Üye .....
Doç. Dr. Osman HORATA

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... /... / 2000

Prof. Dr. İbrahim TANYERİ
Enstitü Müdürü

T E Ş E K K Ü R

Her şeyden önce doktorada derslerine devam etmekle övündüğüm Sayın Prof. Dr. Dursun YILDIRIM'a, Sayın Prof. Dr. Umay GÜNAY'a ve Sayın Doç. Dr. Öcal OĞUZ'a minnettarlığımı bildirmek isterim. Zira böylesi bir çalışmayı yapabilmek için gereken altyapıyı, onların engin gayretleri ve sabırları sayesinde kazandım. Alanla ilgili problemlerin tespitinde onların bakış açıları bana rehberlik etti ve problemleri incelemeye çalışırken en büyük zaafım olarak gördüğüm metot konusundaki eksikliğimi onlar gidermeye çalıştılar.

Danışman hocam Sayın Doç. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU, çalışmamın her aşamasında yönlendirdiği kaynaklarla yeni bakış açıları kazanmamı sağlamış ve değerli vakitlerini ayırarak erişme imkanını bulamadığım halkbilimi kuramları konusunda beni aydınlatmıştır. O bakımdan Sayın Çobanoğlu sadece bu tezin şekillenmesini sağlamamış; aynı zamanda sonraki çalışmalarımda kullanabileceğim metodolojiyi de bana öğretmiştir. Bu sebeple saygıdeğer danışman hocama teşekkür etmeyi zevkli bir görev addediyorum.

Başta Yrd. Doç. Dr. Doğan KAYA olmak üzere kitaplıklarını bana açan tüm hocalarıma ve arkadaşlarıma; yine başta Sayın Filiz ÇAĞMAN Hanımefendi olmak üzere yardımlarını gördüğüm bütün kütüphanelerin yetkililerine ve görevlilerine şükranlarımı da sunmak isterim.

M. Fatih KÖKSAL ve M. Ali ŞİMŞEK de çalışmalarım dolayısıyla teşekkür borçlu olduğum kişiler arasında yer almaktadır. Sayın Köksal, Farsça metinlerin çevirisinde yardımcı olmuş; Sayın Şimşek de Arapça metinlerin çevirisini lütfetmiştir.

Son olarak, çalışmalarımı yürütebilmem için huzurlu ortamlar sağlayan bölüm başkanım Sayın Prof. Dr. Nâzım H. POLAT'a ve eşim Sevda BOYRAZ Hanımefendi'ye hasseten teşekkürü, edası zevkli bir borç bildiğimi belirtmek isterim.

ÖZET

Türk halkbiliminin yazılı kaynaklarından birisi de melhemelerdir. Halkbilimi açısından içerisinde önemli miktarda malzeme bulunduran melhemeler, gelecekten haber veren metinlerdir. Bu metinler, geleceği bildirmesi yönüyle fal ve kehanetle benzeşmekte ancak kullandığı metotlar bakımından onlardan ayrılmaktadır.

Türk Edebiyatındaki melhemeler hakkında bugüne kadar kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Yapılan çalışmalarda da konuya halkbilimi açısından yaklaşıldığı söylenemez. Ayrıca sözünü ettiğimiz metinlerin tür olarak isimlendirilmesinde bir ikilik görülmektedir. Kimi metin ve kaynaklarda bu türün adı "melhame", kimisinde de "melheme" olarak geçmektedir. Fakat gerçekte "melhame" ve "melheme" adlarını taşıyan iki ayrı metin türü vardır ve bizim çalışma konumuzu oluşturan metinlere melheme adı daha uygun görülmektedir.

Melhemelerin Danyal peygamberden kaldığına ve bazı filozoflar tarafından tecrübe edildiğine inanılmaktadır. Fakat aslında melhemeler, Mezopotamyalı kavimler tarafından geliştirilen astrolojinin ilkeleri kullanılarak ortaya konulmuştur.

Melhemeler, Süryani kaynaklarından Arapça'ya nakledilmiş, Arapça'dan Farsça'ya çevrilmiş ve nihayet oradan da Türkçe'ye aktarılmıştır.

Türk düşüncesine XII. yüzyılın ortalarından itibaren girmeye başlayan melhemeler, XV. yüzyıldan sonra artan bir ilgiyle okunmuştur. Türk edebiyatındaki melhemelerin çoğu, Ebu Hubeyş'in "Usulü'l-Melahim" adlı eserine dayanmaktadır. Türkçe'deki melhemelerin çoğu mensurdur. Ancak Yazıcı Selahattin'e ve Cevrî İbrahim Çelebi'ye ait olanlar manzumdur.

Melhemelerde ay veya güneş tutulması, yeni ay görünmesi, yıldız kayması, şiddetli yağmur veya dolu yağması ya da rüzgar esmesi, gökkuşağı, şimşek, yıldırım, sis, gök gürültüsü ve deprem gibi birtakım tabiat olaylarına ve bu olayların gerçekleşme zamanına bakılarak gelecekten haber verilmektedir. Melhemelerde gelecek haberleri verilirken yılın on iki ayı içerisinde gerçekleşen yirmi beş tabiat olayı kullanılmaktadır. Melhemelerde söz konusu tabiat olaylarına bakılarak gelecekte vuku bulacak savaş, kıtlık, isyan, salgın hastalık, doğal afetler, bolluk, pahalılık, ucuzluk, hükümdarların ve iklimin durumu gibi konularda bilgiler verilmektedir. Başka bir deyişle melhemelerde verilen haberler toplumsal konularla alakalıdır.

Çok sayıda melheme metni bulunmasına rağmen bu metinlerin tamamı, küçük farklılıklar olmakla beraber, muhteva bakımından birbirinin aynıdır.

Sözlü kültür ortamının ürünü olan melhemeler, içerisinde halkbiliminin birçok alanıyla ilgili bilgileri barındırmaktadır. Bu bilgilere veya bu bilgilerin benzerlerine Türk kültürü içerisinde de rastlamak mümkündür. Melhemelerde yer alan bilgiler ve inanışlar, Türk kültürüne ya kültürel etkileşimler sonucunda girmiştir ya da "insan zihni aynı şartlar altında benzer şeyleri üretebildiği" için bunlar bizzat Türk düşüncesi tarafından üretilmiştir.

SUMMARY

One of the written sources of the Turkish folklore is 'melheme's. From the point of folklore melhemes are the texts including quite enough important materials which inform news about future. These texts are similar to omen and divination in respect of predicting the future but at the same time methods of using of them are different from omen and divination.

A comprehensive investigation hasn't been made about melhemes in Turkish literature up today. If there are some, it is impossible to say that the themes have been analyzed from the point of folklore. In addition, the mentioned texts are named differently. It is termed as "melhame" in some texts and sources but in others This type is termed as "melheme". But actually, there are two different sort of texts, wich are named "melhame" and "melheme" and we consider it more convinient to use the terminology "melheme" through our investigating texts.

It is believed that melhemes had been emerged by prophet Daniel and experienced by some philosophers. But in reality melhemes were brougt into existence by using the principles of astrology which were developed by Mesopotamia peoples.

Melhemes were translated to Arabic from Syriac sources, then from Arabic language to Persian and at the end it was transfered to Turkish language.

Melhemes, wich began to enter to the Turkish conception in the middle of XII. century, were red with a great interest after XV. century. The great number of melhemes of the Turkish literature are based on to Ebu Hubeyş's book named "Usulü'l-Melahim". Most of the Turkish melhemes are written in prose. But those which belong to Yazıcı Selahattin and Cevri İbrahim Çelebi are written in poems.

In melhemes attending the reality of the time of some nature events such as sun and moon eclipse, new moon appearance, star slipping, deluge, hail, severe wind, rainbow, lightning flash, thunderbolt, haze, thunder and earthquake and etc. we see that they give information about the future. In melhemes, while giving information about future twenty five nature events have been used which has been coming true in twelve months of the year. In melhemes, we see, nature events give us information about different facts which will take place in future such as war, scarcity, rebellion, epidemic, naturel tragedy, wideness, expensiveness, cheapness, the position of authorities and climate and go on. In other words, the information which are given in melhemes are closely connected with social subjects.

Though there are a lot of texts about melhemes, the whole of them are the same except the minor differences between them.

Melhemes, which are being verbal culture environment product, shelter knowledge concerning a number of field of folklore. It is possible to come across such knowledges or similar ones in Turkish culture too. The knowledge and beliefs which take place in melhemes enter Turkish culture either by cultural effection or as "human mental can produce similar things under the same condition" all these have been produced personally by the Turkish conception.

İÇİNDEKİLER

Teşekkür i

Özet ii

Summary iv

İçindekiler vi

Kısaltmalar xiii

Önsöz xiv

GİRİŞ 1

1. Fal, Kehanet ve Melheme İlişkisi 2

2. Melhemeler Hakkında Yapılan Çalışmalar 6

I. Bölüm

EDEBÎ TÜR OLARAK MELHEMELER

1. 'Melhame' ve 'Melheme' Kavramları Hakkında 14

2. Melhemelerin Kaynakları 28

3. Melhemelerin Yapısı ve Anlatım Planı 51

4. Türk Edebiyatında Melhemeler 59

4.1. Yazıcı Selahaddin'in "Şemsiyye"si 60

4.2. Yazıcıoğlu Ahmed Bican'ın Melhemesi 68

4.3. Ebrî Hoca İbn Âdil'in Melhemesi 69

4.4. Cevrî'nin Melhemesi 72

4.5. Çevireni Tespit Edilemeyen Melhemeler 80

4.6. Diğer Melhemeler 85

5. Melhemelerin Birliği Meselesi 88

II. Bölüm

TÜRK HALKBİLİMİNİN YAZILI KAYNAKLARI OLARAK MELHEMELER

1. Halkbilimi ve Melhemeler 95

2. Melhemelerde Halkbilgisi 116

2.1. Yılbaşı İle İlgili İnanış ve Uygulamalar 116

2.1.1. Süryanilere Göre Yılbaşı 116

2.1.2. Türklere ve Farslara Göre Yılbaşı 116

2.1.3. Araplara Göre Yılbaşı 117

2.1.4. Rum/Yunanlara Göre Yılbaşı 117

2.1.5. Yahudilere Göre Yılbaşı 117

2.1.6. Hristiyanlara Göre Yılbaşı 117

2.2. Yılın ilk Gününe Göre O Yılın Özellikleri 118

2.2.1. Rum/Yunan Takvimine Göre 118

2.2.2. Arap Takvimine Göre 119

2.2.3. Mîladî Takvime Göre 120

2.2.4. Mîlad Hangi Güne Gelirse O Yılın Özellikleri 123

2.2.5. Hıristiyanların Bayramı Hangi Günden Başlarsa O Yılın Özellikleri 124

2.3. Ayların Anlatımında Yer Alan Halkbilgisi 126

2.3.1. Takvim Bilgileri 126

2.3.2. Meteorolojik Bilgiler 130

2.3.3. Tarım ve Hayvancılıkla İlgili Bilgiler 131

2.3.4. Tabiat Bilgileri 131

2.3.5. Sağlık Bilgileri 132

2.3.6. Beslenmeyle İlgili Bilgiler 134

2.3.7. Tarihî Olay ya da Kişilere Ait Bilgiler 136

2.3.8. Uğurlu ve Uğursuz Günler 137

2.3.9. Dinî Bilgi ve Pratikler 138

2.3.10. Astrolojik Bilgiler 139

2.3.11. Cinsel İlişkiyle İlgili Bilgiler 140

2.3.12. Diğer Bilgi ve Pratikler 141

2.4. Kehanet Kaynağı Olarak Tabiat Olayları ve Delâlet Ettikleri 144

2.4.1. Güneş Tutulması 144

2.4.2. Ay Tutulması 148

2.4.3. Güneş Ağıllanması 152

2.4.4. Ay Ağıllanması 154

2.4.5. Yeni Ay Görünmesi 157

2.4.6. Kuyruklu Yıldız Görünmesi 160

2.4.7. Gökten Yıldız Düşmesi 163

2.4.8. Gökkuşağı Görülmesi 165

2.4.9. Şimşek Çakması 169

2.4.10. Göğün Kızarması 172

2.4.11. Havada Tuhaf Bir Şeklin Görünmesi 175

2.4.12. Havada Hayvan Suretinin Görünmesi 178

2.4.13. Gök Gürlemesi 180

2.4.14. Yıldırım Düşmesi 186

2.4.15. Gökten Ateş Düşmesi 188

2.4.16. Şiddetli ve Çok Yağmur Yağması 191

2.4.17. Dolu Yağması 193

2.4.18. Havadan Toprak Yağması 195

2.4.19. Havadan Kurbağa ve Böcek Yağması 197

2.4.20. Yerden Çok Toz Kalkması 199

2.4.21. Havada Sis Olması 201

2.4.22. Şiddetli ve Çok Rüzgar Esmesi 203

2.4.23. Gökten Ses İşitilmesi 206

2.4.24. Yerden Ses İşitilmesi 210

2.4.25. Deprem Olması 212

2.5. Burçlar ve Ay'ın Menzilleri 216

2.5.1. Ay'ın Hangi Burçta Olduğunun Tespiti 216

2.5.2. Ay'ın Burçlardaki Konumuna Göre Verilen Hükümler 217

2.5.3. Ay'ın Menzil (Darak)'leri ve Bunların Şekli 219

2.6. Yazıcı Selahaddin'in Şemsiyye'sinde Bulunan ve Diğer Melhemelerde Olmayan Bölümler 222

2.6.1. Süryanilere Göre Aylar Ne Zaman Girmektedir 222

2.6.2. Arapça Ay Adları ve Bu Adların Veriliş Sebepleri 223

2.6.3. Arap Aylarının Gurresi Hangi Güne Gelir 229

2.6.4. Her Ayın Günlerinin Özellikleri ve Bu Günlerde Yapılması Uygun Olanlar ve Olmayanlar 229

2.6.5. Haftanın Günlerinin Özellikleri 235

2.6.6. Nikahın ve Cinsel İlişkinin Adapları 238

3. Melhemelere Göre Evrenin Yaratılışı ve Düzeni 240

4. Melhemelerde Coğrafya 242

5. Melhemelerde Geçen Kavimler 246

6. Melhemelerde Tarihî Dinî Şahsiyetler 247

7. Melhemelerde Toplumsal Yapı 259

8. Melhemelerde Hastalıklar ve Tedavi Şekilleri 263

9. Melhemelerde Hayvanlar ve Bitkiler 267

10. Melhemelerde Yiyecek ve İçecekler 269

11. Melhemelerde Maddî Kültür Unsurları 270

12. Melhemelerdeki Halkbilgisinin Türk Halkbilimindeki İzleri veya Benzerleri 272

12.1. Evrenin Yaratılışı ve Düzeniyle İlgili Bilgilerin Türk Kültüründeki İzleri 276

12.2. Takvim ve Takvime Bağlı Bilgilerin Türk Kültüründeki İzleri 277

12.3. Meteorolojik Bilgilerin Türk Kültüründeki İzleri 284

12.4. Tarım ve Hayvancılıkla İlgili Bilgilerin Türk Kültüründeki İzleri 287

12.5. Tabiat Bilgilerinin Türk Kültüründeki İzleri 289

12.6. Sağlık Bilgilerinin Türk Kültüründeki İzleri 290

12.7. Günlerin Özellikleriyle İlgili Bilgilerin Türk Kültüründeki İzleri 292

12.8. Astrolojik Bilgilerin Türk Kültüründeki İzleri 301

12.9. Cinsel İlişkiyle ve Bunun Çevresindeki Diğer Konularla İlgili Bilgilerin Türk Kültüründeki İzleri 304

12.10. Diğer Bilgi ve Pratiklerin Türk Kültüründeki İzleri 305

12.11. Güneş ve Ay Tutulmasıyla İlgili Bilgilerin Türk Kültüründeki İzleri 312

12.12. Güneş ve Ay Ağıllanmasıyla İlgili Bilgilerin Türk Kültüründeki İzleri 315

12.13. Yeni Ay Doğmasıyla İlgili Bilgilerin Türk Kültüründeki İzleri 318

12.14. Kuyruklu Yıldızla İlgili Bilgilerin Türk Kültüründeki İzleri 322

12.15. Yıldız Kaymasıyla İlgili Bilgilerin Türk Kültüründeki İzleri 324

12.16. Gökkuşağıyla İlgili Bilgilerin Türk Kültüründeki İzleri 325

12.17. Gök Gürültüsü, Yıldırım ve Şimşekle İlgili Bilgilerin Türk Kültüründeki İzleri 327

12.18. Havadaki Kızarıklıkla İlgili Bilgilerin Türk Kültüründeki İzleri 330

12.19. Havada Bulut ya da Hayvan Sureti Görülmesiyle İlgili Bilgilerin Türk Kültüründeki İzleri 331

12.20. Yağmur ve Dolu Yağmasıyla İlgili Bilgilerin Türk Kültüründeki İzleri 333

12.21. Çekirge Yağmasıyla İlgili Bilgilerin Türk Kültüründeki İzleri 334

12.22. Sisle İlgili Bilgilerin Türk Kültüründeki İzleri 334

12.23. Şiddetli Rüzgarla İlgili Bilgilerin Türk Kültüründeki İzleri 334

12.24. Depremle İlgili Bilgilerin Türk Kültüründeki İzleri 335

SONUÇ 336

III. Bölüm

MELHEME METİNLERİ

1. Mensur Melheme 340

2. Cevrî'nin Melhemesi 367

Kaynakça 612

Ekler 658

KISALTMALAR

Akt.	:	Aktaran(lar)
Blm.	:	Bölümü
Çev.	:	Çeviren
d.	:	Doğum
DTCF	:	Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
Ed.	:	Editör
F.	:	Fasıl
HAGEM	:	Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü
Haz.	:	Hazırlayan(lar)
KB	:	Kültür Bakanlığı
KTB	:	Kültür ve Turizm Bakanlığı
MEB	:	Millî Eğitim Bakanlığı
MİFAD	:	Millî Folklor Araştırma Dairesi
ML	:	Meydan Larousse
Müt.	:	Mütercim
ö.	:	Ölüm
Sad.	:	Sadeleştiren(ler)
TDK	:	Türk Dil Kurumu
TDV	:	Türkiye Diyanet Vakfı
Trs.	:	Tarihsiz
TTK	:	Türk Tarih Kurumu
Üniv.	:	Üniversitesi
Y	:	Yazma
Yay.	:	Yayınları
yk.	:	yaprak

ÖNSÖZ

"Sözlü kültürün gerçek arşivi kütüphaneler değil, insan hafızasıdır." aforizması, halkbilimi konusunda çalışacak olanlara insan hafızasına yönelinmesi gerektiğini vurgulayıcı bir tonla tavsiye etmektedir. Halkbilimi araştırmacıları da bu tavsiyeye uyarak çalışmalarını insan hafızasına odaklamaya gayret etmişlerdir. Ancak bu gayreti gösterenlerin birçoğunun "insan hafızası" anlayışı, sadece yaşayanlarınkiyle sınırlı kalmış ve halkbilimi çalışmaları, bazı istisnalar hariç, yaşayanların hafızasından derlenmiş malzemeler yığını haline gelmiştir. Kuşkusuz halkbilimi malzemesi toplamak için yaşayan insanların hafızasına müracaat etmek kadar daha tabiî bir yol olamaz. Ayrıca malzeme derlemek, halkbilimi çalışmalarının ilk ve elzem basamağını oluşturmaktadır; dolayısıyla buna önemsizlik de atfedilemez. Tabiî ve normal olmayan halkbilimi malzemesi için baş vurulacak insan hafızasını sadece yaşayanlarınkinden ibaret saymak ve halkbilimi çalışmalarını derleme aşamasında bırakmaktır.

Birçok disiplinde olduğu gibi halkbiliminde de doğru sonuçlara ve saf bilgiye ulaşabilmek için karşılaştırma metodu önemli, önemli olduğu kadar da vazgeçilmez bir vasıtadır. Doğal olarak herhangi bir konuda karşılaştırma yapabilmek için en az iki materyale ihtiyaç duyulmaktadır. Halkbilimi söz konusu edildiğinde karşılaştırmaya konu olabilecek materyaller farklı coğrafyalardan aynı zamanda derlenmiş ürünlerden oluşabileceği gibi aynı veya farklı bölgelerden farklı zamanlarda toplanmış mahsüllerden de oluşabilmektedir. 'Farklı zamanlar'dan elbetteki hem yakın hem de uzak geçmişler kasdedilmektedir ve ayrıca farklı zamanlara ait materyalin karşılaştırılması, ötekinden farklı avantajları da sunabilmektedir. Zira geçmişe ait olan materyaller, hâl-i hazırdakinin altyapısını oluşturduğu için böylesi bir karşılaştırma sayesinde "hâl"de karşımızda anlamsız gibi duran kültürel unsurların nedenselliği çözülebilmekte ve dahası kültürel unsurların tarihî süreçteki durumuna bakılarak şartlara veya çevreye göre nasıl bir değişim geçirdiği / geçirebileceği anlaşılabilmektedir.

İşte bu sebeple sözlü kültür unsurlarının derlenmesi için geçmişte yaşamış insanların hafızasına da baş vurulmalıdır. Geçmişte yaşamış insanların hafızasına ise şimdilik sadece yazılı kaynaklar yoluyla erişilebilmektedir. Ancak yazının belleği çürütüp bilincin yapısını değiştirdiği ve dolayısıyla da sözlü kültürün psikodinamiğini bozduğu (Ong 1995: 97-139) gerçeği, bizim yazılı kaynaklardan sözlü kültür ortamının unsurlarını derlememizi engellemez mi? Bu sorunun yanıtı elbetteki 'Hayır'dır. Çünkü sözlü kültür, egemenliğini yazının bulunmasından sonra da matbaa teknolojisinin içselleştirilmesine kadar sürdürmüş ve bugün okur yazar olan fakat hâlâ matbaayı içselleştiremeyen toplumlarda ve gruplarda sürdürmektedir. Matbaadan önceki ve bir müddet de matbaadan sonra devam eden el yazması kültürü, oldukça fazla zaman ve emek yatırımını gerekli kıldığı için yazılı kültürün yerleşmesini geciktirmiş ve dolayısıyla el yazması eserlerde sözlü kültürün özelliklerini ve ürünlerini depo edebilmiştir. O bakımdan el yazması eserler, sözlü kültür araştırmalarına oldukça fazla malzeme veren birer hazine mesabesindedir.

Bu düşünceler ışığı altında biz de, sözlü kültür / halkbilimi araştırmaları için öncelikle en fazla malzeme verebilecek el yazması metinlerin tespit edilmesi ve bunların karşılaştırmalı olarak incelenmesi gerektiği kanaatini taşıyoruz. İşte bu sebeple günümüzde yeterince tanınmadığına inandığımız ve içerisinde halkbiliminin birçok alanıyla ilgili bilgileri ihtiva ettiğini düşündüğümüz **melheme** türünü çalışma konusu olarak seçtik.

Bu çalışmanın gayelerinin başında, melheme türünü tanıtmak geldiği için çalışmamızın "*Giriş*" kısmında -tür hakkındaki derli toplu ilk bilgileri vermenin zorluğunun da bilinciyle- ilk olarak fal, kehanet ve melheme ilişkisine değinilmiş ve daha sonra melhemeler hakkında yapılan çalışmalar anlatılmıştır. Çalışmamızın, "*Edebî Tür Olarak Melhemeler*" başlığını taşıyan birinci bölümünde bu türün adı konusuna açıklık getirilmeye gayret edilmiş ve türün kaynakları hakkında bilgiler verilmiştir. Bundan sonra

melhemelerin yapısı ve anlatım planı üzerinde durulmuş ve Türk kültür dairesi içerisinde yazılmış veya okunmuş melhemelerin tespiti yapılarak bunlar hakkında gerekli bilgiler kaydedilmiştir. Bu bölümün sonunda ise melhemelerin birliği konusu irdelenmiştir.

Tezin, "*Türk Halkbiliminin Yazılı Kaynakları Olarak Melhemeler*" başlığını taşıyan ikinci bölümünde önce melhemeler, halkbilimine kaynaklık etmesi açısından incelenmiş ve daha sonra günümüzde yaşayan inanışlardan bir kısmının geçmişteki fotoğrafını çekmemize yardımcı olacağını düşündüğümüz için melhemedeki bilgiler, üç ayrı metinden hareketle belirli bir sistematik dahilinde verilmiştir. Bunu, melhemelerde karşımıza çıkan halk bilgisinin Türk kültürü içerisindeki parelellerini veya benzerlerini tespit etme ve bunların karşılaştırılması izlemiştir. Böylece kimi inanış ve pratiklerin şartların değişmesiyle birlikte zaman içerisinde ne gibi değişimler geçirdiği gözlemlenmeye çalışılmış ve kimi halk bilgilerinin kökeni ile yayılma sahaları hakkında veriler sunulmaya gayret edilmiştir.

Tezin üçüncü bölümünü "*Melheme Metinleri*" oluşturmaktadır. Metinlerden ilki mensur olup bilinen mensur melhemeler içerisinde en eski tarihli olanıdır. Diğer metin ise Cevrî İbrahim Çelebi'ye ait olup manzumdur. Her iki metnin sonuna da metinle ilgili gerekli notlar konulmuştur. Tezin bu bölümüne, melheme türü içerisinde ayrı bir yeri ve önemi olduğunu düşündüğümüz Yazıcı Selahaddin'in Şemsiyye'sini de eklemeyi düşünüyorduk. Ancak adı geçen eserin metni, halkbilimi malzemesi çıkarılırken kullanıldığı halde, bizden önce yapılmış iki ayrı lisansüstü çalışmada ortaya konulduğu için onu burada tekrar vermeyi uygun bulmadık.

Tezin bundan sonraki kısmında "*Sonuç*" "*Kaynakça*" ve "*Ekler*" yer almaktadır. Kaynakçada çalışmalarımız sırasında kullandığımız sözlü, yazılı ve el yazması türünden her türlü kaynak gösterilmiştir. Ekler kısmında ise çeşitli melheme metinlerinden seçilmiş tıpkıbasımlara yer verilmiştir.

GİRİŞ

Kültür hakkında yapılan çalışmalar yoğunluğunu artırmasına rağmen, çok sayıda kültür tanımının bulunduğu (Tezcan 1996: 3-4; 1997: 16) ve çoğunluğun üzerinde birleştiği bir kültür tanımının hâlâ ortaya konulamadığı araştırmacılar tarafından bilinen bir gerçektir. Bunun böyle olmasının, kültürün insan hayatının tamamını kuşatacak kadar çok boyutlu ve kültürel olguların birbiriyle girişik olması gibi bir yığın sebebi sayılabilir. Ancak bizim burada esas vurgulamak istediğimiz ne farklı kültür tanımlarının varlığı ne de bunların sebepleridir. Üzerinde durmak istediğimiz esas nokta, tanım konusunda birlik sağlanamamasına rağmen, kültürün varlık sebebi hakkında oluşan ortak kanaattir.

Kültürü, araştırmalarının nesnesi yapanlara göre kültürün temel kaynağı, insanın biyolojik ihtiyaçlarıdır (Malinowski 1992: 36, 66-67). Yani kültür, insanın biyolojik ihtiyaçlarını karşılamak için oluşturulmuş ve ihtiyaçlar arttıkça veya değiştikçe de tekamüle uğramıştır. Buna göre her kültür, öncelikle insanın biyolojik ihtiyaçlarını ve onların türevlerini doyurmak için vardır. Ancak psikolojik ve ruhsal ihtiyaçların da bazı kültür olgularının doğuşunda âmil olabileceğini gözden ırak tutmamak gerekir.

İnsanın biyolojik varlığını koruma ve sürekli kılma isteği, ona yaratılışla birlikte verilmiş içgüdülerin en kuvvetlisidir (Campbell 1995: 38-57). Organizmanın devamlılığını sağlayabilmek için, gücünün sınırlarını bazen başka hayatlara son ver/dir/meye kadar dayandırabilen bu içgüdünün bazı tâlî içgüdüler tarafından beslenip desteklendiği bilinmektedir. Mümkün olan asgarî emek ve zaman sarfiyatını amaçlayan "en az çaba" yasası, söz konusu içgüdüyü besleyenlerden birisidir. Bu yasa, organizmanın ihtiyacını karşılayabilmek için, "bilme"yi, bilme ise hayatı daha kolay,

güzel ve sürekli kılmayı sağlayan "bilgi"yi gerekli şart olarak insanın önüne çıkarmaktadır. Çünkü bilgi, içerisinde doğrudan bulundurmasa da, özünde ihtiyacı karşılayacak çareleri barındırmaktadır. Yani bilgi, kişinin karşısına çıkması muhtemel olana en azından psikolojik olarak hazırlanmasını veya ona yönelik tedbirler almasını ya da davranış değişiklikleri yapmasını sağlamaktadır.

Bilgiye çıkan her merdivenin ilk basamağında muhakkak "merak" hissi durur. Merakın olmadığı yerde bilginin varlığından söz edilebileceğini sanmıyoruz. İşte böylesine bir önemi haiz olan merak duygusu, öneminden aldığı güçten hareketle, zaman doğrusu üzerinde iki tarafa da yöneltilmiştir. "Geçmiş"e dönük merak hissi, genellikle pozitif veya sosyal bilimlerin yardımıyla giderilebildiği halde "gelecek"e yönelik olanın tatmininde bu bilimler çoğu zaman yetersiz kalmıştır. Bu yetersizlik, "gelecek"i bilmeye harcanan merakı daha da yoğunlaştırmış ve insanı bazı arayışların içerisine itmiştir. İşte bu arayışlar neticesinde, tamamen kişisel inanca dayalı "fal" ve "kehanet" denilen metodlar bütünü icad edilip kullanılır olmuştur. Hatta günümüzde, geleceği kısmen de olsa öğrenebilmek ve ona göre hazırlıklar yapabilmek için oluşturulan ve bilimsel istatistikî öngörüden hareketle olasılık yasalarına göre çalışan "futuroloji"yi kurduran da yine aynı merak duygusudur.

1. FAL, KEHANET ve MELHEME İLİŞKİSİ

"Gelecek"in öğrenilmesine yönelik merakın boyutları, fal ve kehanet çeşitleri listesini oldukça kabartmıştır. Bakla, kitap, kuş, su, kahve, ateş, ok, zar, taş, iskambil, el, çay, bulut, kum, tuz, iç organlar, et, yıldız, kaplumbağa kabuğu, kase, horoz, ağaç, gölge, yüz, kürek kemiği, ip, tarot, tesbih, hamur, yumurta, değnek, yüzük, bilek, kaşık ve papatya falları (Roux 1994: 65-78; Aydın 1995: 134-138) kabarıklığı oluşturan maddelerden bazılarıdır. Bir parça araştırmanın, fal ve kehanet çeşitleri listesine yeni

isimler ekleyeceğinden hiç kuşku yoktur. İşte listeye eklenebilecek fal ve kehanet çeşitlerinden birisi de günümüz sözlü geleneğinde hâlâ kalıntılarına rastlanılabilen ve aslı yazılı kaynaklar arasında yer alan "**melheme**" metinleridir.

Genel bir ifadeyle melheme, ay veya güneş tutulması, yeni ay görünmesi, yıldız kayması, şiddetli yağmur veya dolu yağması ya da rüzgar esmesi, gökkuşağı, şimşek, yıldırım ve deprem gibi birtakım tabiat olaylarından hareketle gelecekten haber veren metinlerin adıdır.

Yukarıdaki satırlarda, gelecekten haber verme özelliğini dikkate alarak, melhemelerin fal ve kehanet çeşitlerinden olduğunu söylemiştik. Sözün bu noktasında, melhemelerin fal ve kehanetle olan ilgisinin bu kadarıyla geçiştirilmesinin ve ilginin ayrıntılarına inilmemesinin, özellikle de fal ve kehanet arasındaki farkın bilinmediği ya da netleştirilemediği bir zeminde (Kara 1979: 153-154), konunun bir yönünü eksik bırakacağını düşünüyoruz.

Her şeyden önce fal, kehanet ve melheme, gelecekten haber verme noktasında birleşirler. Ancak bu işi yaparken kullandıkları yöntem ve teknikte birbirlerinden ayrılırlar. Falda herhangi bir maddî unsur kullanılarak geleceğin bilgisi verilirken (Macdonald 1988a: 449-450; Taşköprüzâde 1313: 390-391) aynı iş, melhemede birtakım tabiat olaylarının vasıtasıyla yapılır. Kehanette ise durum daha değişiktir. Kehanet, doğaüstü güçleri olduğu sanılan kişilerin -kâhinlerin (Fischer 1988: 71-73)- sezgi yoluyla veya vecd halindeyken cin ya da şeytandan aldıkları ilhamla söyledikleri, çoğunlukla geleceğe ait, bilgilerdir. Nitekim yaptığımız bu kehanet tanımına kaynaklık edenlerden birisi olan Taşköprüzâde (1313: 395-396), "*İlmü'l-Kehânet*" başlığı altında şu satırları sıralar:

> Bu ilimden maksad ervâh-ı beşeriyyenin ervâh-ı mücerrede ile -ki cin ve şeyâtîndir- münasebeti ve anlardan âlem-i kevn ü fesâda cârî olan

dayandırılmış olmakla kehanete, kehanetten de çok vahye yaklaşmaktadır.

Fal ve kehanetin geleceğe ilişkin verdiği bilgiler zamana, zemine, falcısına ve kahinine göre değişebilir. Yani farklı falcı veya kahinler farklı yer ve zamanlarda aynı kişi, konu veya durum için farklı bilgiler söyleyebilirler. Aynı durum farklı kişi, konu ya da olaylar için de geçerlidir. Oysa melhemede durum böyle değildir. Melhemede aynı belirtinin, tabiat olayının, farklı yılların aynı aylarında görülmesi halinde söylenen bilgilerde değişiklik olmaz. Yani 1234 yılının Mart ayında, göğün gürlediğini görüp bunun ne ifade ettiği öğrenmek için melhemeye bakan kişi ile 1567 yılının aynı ayında yine aynı tabiat olayıyla karşılaşıp melhemeye müracaat eden, gelecek için aynı bilgilerle karşılaşır. Çünkü melhemeler, değişmez bir metne dayanmaktadır ve bu yönüyle de kehanetle faldan ayrılmaktadır.

Fal ve kehanetin hareket noktasını kişi ya da durum oluşturmaktadır, melhemede ise tabiat olayları. Yani fal ve kehanette bildirilen haberler, kişi veya durum üzerinde dönüp durmaktadır. Fakat melhemede ülkelerin ve halkların geleceği, söz konusu tabiat olaylarının gerçekleşmesine bağlıdır. Dolayısıyla melhemede tabiat olayları ön planda, geleceği söz konusu olanlar ikinci plandadır. Fal, kehanet ve melheme ilişkisi konusunda söyleyebileceğimiz bir diğer nokta da melhemenin, gelecek bigisi veren diğer türlere oranla daha çok metne geçirilmiş olmasıdır. Melheme, metne geçirilmiş olmanın verdiği avantajla tabii ki daha sistematiktir.

İşte sıraladığımız bütün bu farklı ve benzer yönler dikkate alındığında, melhemenin tam olarak fal veya kehanet dairelerinden birine dahil edilemeceğini söyleyebiliriz. Buna göre melheme, ikisinin arasında -bazen fala, kimi zaman da kehanete yakın- kendine has özellikleri ve sistemi olan, insan topluluklarının ve coğrafyaların geleceği hakkında bilgiler sunan bir eser türüdür.

2. MELHEMELER HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Melheme türü hakkında günümüz okuyucusunu bilgilendirecek yeterince çalışmanın yapıldığını söylemek biraz güçtür. Esas melheme metinlerine inilmeden yapılmış izlenimi veren mevcut çalışmaların çoğu da, ansiklopedi maddesi olmaktan öteye geçememiştir. Ansiklopedi maddelerinden başka, birkaç makalede kendini gösteren melheme konusundaki çalışmalar da henüz müstakil kitap boyutuna ulaşamamıştır.

Tespit edebildiğimiz kadarıyla melheme türü hakkındaki ilk bilgileri, 1332-1406 yılları arasında yaşamış olan İbn Haldun vermektedir. İbn Haldun, "**Mukaddime**"sinin (1989: 184-222) "*Devletlerin ve kavimlerin ilk halleri, büyük olay, savaş, kargaşalıklar ve Cefir ilmi hakkında bilgiler*" başlığını taşıyan faslının bir bölümünü melhemeye ayırmıştır. Bu fasıl, melheme konusundaki ilk bilgileri içerdiğinden aynı konuda yapılmış sonraki çalışmaların çoğuna kaynaklık etmiştir.

İbn Haldun, melhemeye giden yolun özetini yaptığı bu fasılda, insanların geleceği öğrenme arzularından ve bu arzularını tatmin için baş vurdukları yollardan ve kişilerden bahsettikten sonra bunun "şeriat" perspektifinden değerlendirmesini yapar. Daha sonra, hakimiyet ve devletlerinin ne kadar süreceğini bilmek isteyen emir ve hükümdarların gaybî konulara daha düşkün olduğunu ileri süren İbn Haldun, devletler ve hükümdarlar konusunda söylenen geleceğe ilişkin haberlerin bu nedenle arttığını vurgular.

"Mukaddime" yazarı, İslamın ilk yıllarında bu tür gaybî konulara ilişkin haberlerin Yahudî kökenli müslümanlarca verildiğini hatırlattıktan sonra, "*Sizin aranızda ilham yoluyla söz söyleyenler var.*" hadisine dayanarak Cafer Sâdık (Gölpınarlı 1989: 99-115; Öz 1993: 1-3) gibi peygamber sülalesinden gelenlerden benzer haberlerin rivayet

edildiğini örnekleriyle anlatır. Bundan sonra İbn Haldun, müslümanların ilim ve fenle uğraşmalarıyla ve hakîm ya da filozofların eserlerinin Arapçaya çevrilmesiyle birlikte gayb bilgisini elde etmek isteyenlerin, uğur ve uğursuzlukta iki ya da daha fazla gezegenin aynı anda aynı burçta bulunmasının -"kıran" (Pala 1991: 293; Onay 1992: 358)'ın- rol oynadığını söyleyen müneccimlerin sözlerine güvendiklerini bildirir. Bunun akabinde gaybî haberlere ilişkin hadis rivayetlerini eleştiren İbn Haldun, bazı devletlerde cereyan edecek hal ve hadiselerin, peygamber ailesinin başına gelecek halleri anlatan ve Cafer Sâdık'a mal edilen cefr (Yurdagür 1993: 215-218) ilminin yardımıyla öğrenilmek istendiğini yazar. Mukaddime'nin bundan sonraki satırlarında yıldız ve gezegenlerin, özellikle de Zuhal (Satürn) ve Müşteri (Jüpiter)'nin, burçlardaki durumlarından hareketle kişi, devlet ve ülkelerin geleceği hakkında müneccimlerin nasıl haberler verdiği, İslam tarihinden örneklerle ayrıntılı biçimde anlatılır.

Bu bölümün devamında, müneccimlerin kabaca sözünü ettiğimiz yolla elde ettiği haberleri manzum ve mensur olarak kaleme aldığı ve halkın bu eserlere "melâhim" adını verdiği bildirilir. İbn Haldun'a göre melhemelerin bir kısmı genel olarak İslam devletlerinde, bir kısmı da belli bir devlette cereyan edecek hal ve olaylardan bahsetmektedir. İbn Haldun eserinin bundan sonraki kısmında Batı, Kuzey ve Doğu Afrika ve Ortadoğu'daki bazı devletler için yazılmış çoğu manzum 500 ila 1000 beyit arasında değişen melhemeler hakkında bilgiler verir. Hatta bilgisini verdiği bu melhemelerden biri de Mısırdaki Türk devleti (Kölemenler) için yazılmıştır. İbn Haldun, son olarak melhemelerde haberi verilen bazı olayların gerçekleşmekle beraber çoğunun gerçekle ilgisi olmadığını, melhemelerdeki beyitlerin birçoğunun bilmece gibi remizlerden oluşup anlaşılmadığını söyleyerek bu faslı noktalar.

Melheme konusuna sayfaları arasında yer veren eserlerden birisi de "**Mevzuâtü'l-Ulûm**" (Taşköprüzâde 1313: 418)'dür. Eserde "*İlmü'l-Melâhim*" başlığı

altında konu ele alınmış, melhemenin kelime anlamı verildikten sonra melheme ilminin yıldızlardan hüküm çıkararak gelecekte cereyan edecek çeşitli savaş ve durumlardan bahsettiği dile getirilmiştir. Yine eserde, insanların melhemeye çok itibar ettiği söylenerek bunun zan ve tahminden öteye gidemediğinin altı çizilmiştir. Bundan sonra, gelecek hakkında bilgi edinmek isteyenlere İslam peygamberinin hadislerinin yeterli olduğu söylenerek konu bitirilmiştir.

Melhemeyle ilgili tanıtacağımız bir diğer çalışma da A. Fodor'a (1974: 85-159) ait bir makaledir. "Melḥame" türüyle ilgili daha ciddi ve ilmî bilgilerin yer aldığı makalede bu türün orijininden, Ortadoğuda ve Mezopotamyada "melḥame" metinlerinin hâlâ yaygın olarak bulunduğundan ve çok okunduğundan bahsedelimekte; eserin halk kültürü açısından önemine dikkat çekilmektedir. Daha sonra makalenin esasını oluşturan Arapça "melḥame" metninden hareketle eserin kaynağına ulaşılmaya çalışılmaktadır. Makale, Necef'te basılmış 93 sayfalık "**Melḥametü Daniyal**[1]" isimli eserin İngilizce çevirisi ve metnin tıpkıbasımıyla sona ermektedir.

Yukarıda melheme konusuna ayrılmış ansiklopedi maddelerinin varlığından söz

---

(1) Bu melheme metninde şu şekilde bir anlatım profili çizilmektedir: Eserin giriş kısmı mahiyetindeki bölümünde önce melhemelerin Danyal peygamber tarafından ortaya çıkarılış hikayesi anlatılmaktadır. Sonra Allah'ın dünyayı nasıl yarattığından, her bir günün sahibinin bir yıldız olduğundan ve bu yıldızların o günün özelliklerini belirlediğinden, Mîlad ve yılbaşının rastladığı günlere sahip olan yıldızların bütün yıla hakim olarak o yılı nasıl etkilediğinden bahsedilmektedir. Bundan sonra çeşitli tabiat olaylarının gerçekleşmesinin gelecekteki olay veya durumlardan nelerin habercisi olduğu konusuna geçilmekte ve bu cümleden olmak üzere şu tabiat olaylarına yer verilmektedir: Güneş tutulması, Ay tutulması, Güneş ağıllanması, Ay ağıllanması, hilalin görülmesi, deprem olması, şimşek çakması, gökkuşağı görülmesi, gök gürültüsü olması, yıldırım düşmesi, gökte tuhaf bir şeklin belirmesi, şiddetli rüzgar esmesi, sis olması, kuyruklu yıldız görünmesi. Söz konusu melhemede bunlardan başka gelecek yılda havanın nasıl olacağını ve yağmurun az mı çok mu yağacağını anlamaya yönelik pratiklerden, Ay tutulmasının on iki burçta gerçekleşmesinin nelere delalet ettiğinden, kişinin hastalandığı güne bakarak akıbetinin ne olacağının tayininden bahsedilmekte ve melheme, Hıristiyanların bayramının başlangıç gününe göre o yılın özelliklerinin anlatıldığı bir bölümle sona ermektedir.

Bu anlatım profili, "melhemelerin yapısı ve anlatım planı"yla karşılaştırıldığında benzerlikler olduğu görülecek ve bunun yanında bir husus da gözlerden kaçmayacaktır ki o da diğer melhemelerde yer alan bazı başlıkların "Melḥametü Danyal"da bulunmamasıdır. Kuvvetle muhtemeldir ki "Melḥametü Danyal"ın Necef'te baskısı yapılırken yazma bir nüsha esas alınmıştır. Ya bu yazma nüsha eksik olduğu için ya da baskıyı hazırlayan kişinin kendi tasarrufu yüzünden diğer melhemelerde bulunan bazı başlıklar "Melḥametü Danyal"da yer almamıştır. Yani Fodor'un makalesine konu ettiği "melhame", eksik bir metindir.

etmiştik. İşte bu ansiklopedi maddelerinden birisi D. B. Macdonald'a (1988b: 659-661) aittir. Macdonald, "*Melâhim*" adını taşıyan maddesinde, İbn Haldun'un bu konudaki söylediklerini özetlemekten başka melheme kelimesinin kökenini ve çeşitli anlamlarını vermiş, bu türün Yahudî ve Hristiyan kaynaklarından türemiş olabileceğini ileri sürmüştür. Macdonald'ın makalesinin yer aldığı İslam Ansiklopedisi'nin yeni baskısında "*Malhama*" maddesi, T. Fahd (1993: 247) tarafından yeniden yazılmış ve burada melheme türüne ilişkin daha aydınlatıcı bilgiler verilmiştir.

Aynı konudaki bir diğer ansiklopedi maddesi de İsmail Kara'nın (1986: 241) kaleminden çıkmıştır. İbn Haldun'un sözlerini tekrarlayan Kara da maddesini, Osmanlı devletinin yıkılışıyla ilgili bilgiler verdiği için II. Abdülhamid tarafından basımı yasaklanan melheme içerikli bir eserden bahsederek bitirmektedir.

Ulaşabildiğimiz kaynaklar içerisinde melheme türünün geneli hakkında bilgi veren son çalışma İlyas Çelebi (1997: 151-196)'ye aittir . Çelebi, "*İslam kaynaklarında fiten, melahim ve herc inançları*"nı incelediği çalışmasında beşerî ve ilahî dinlere mensup insanların geleceği öğrenmeye yönelik çabalarından bahsettikten sonra her üç kelimenin de sözlük anlamlarını geniş bir şekilde vermiştir. Çelebi daha sonra adı geçen üç kavramın Kuran'daki şekillerini hatırlatmış ve hadis literatüründeki durumlarını -özellikle de melâhim ve fitenin- ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. Burada melâhimin, fitnenin çoğul şekli olan fitenle arasındaki fark irdelenmiş ve sonuçta "fitnenin her türlü karışıklık, kanlı olay, âfet ve kıyamet öncesi zuhur edeceği bildirilen olayları ifade eden umumî terim, melâhimin ise fitne esnasında düşmanlarla yapılan ve çok ölümle sonuçlanan hadiseleri kapsayan daha sınırlı bir ifade" olduğu sonucuna varılmıştır. Makalenin bundan sonraki kısmında, İbn Haldun'un melheme konusunda söyledikleri aktarıldıktan sonra gaybla ilgili haberler verdiği rivayet edilen peygamber soyundan gelen kişilerden ve onların rivayetlerinden bahsedilmiştir.

Çelebi'nin makalesinde fiten ve melâhimin çerçevesi bu şekilde çizildikten sonra, İslam tarihindeki bazı fitne olaylarından söz edilmiş ve ardından yazım türü olarak fiten ve melâhim konusuna geçilmiştir. Burada, gelecekte vuku bulacak olayları anlatan eserlere fiten ve melâhim adı verildiği hatırlatılmış, bunların bir kısmının Hz. Muhammed'in geleceğe ait sözleriyle ilgili olduğu, bir kısmının da hadis literatürü dışında gelişip ondan çok daha önceden var olan ilm-i nücümun (Levend 1984: 197-217; Pala 1991: 253) birtakım usulleriyle gelecekten haberler veren eserler olduğu söylenmiştir. Bundan sonra bu şekilde ayrımı yapılan eserler hakkında, özellikle de hadis literatürüyle ilgili olanlar hakkında, bilgiler verilmiştir. Makalenin sonuç kısmında ise geleceğin bilgisini içeren sözlerin Hz. Muhammed'e ait olamayacağı hükmüne varılmıştır.

Melhemeyi kendine konu edinen çalışmalardan birisi de Âmil Çelebioğlu (1976: 171-218) imzasını taşımaktadır. Bu çalışma, Türk Edebiyatında melheme türünde yazılmış bilinen ilk eseri, Yazıcı Selahaddin'in Şemsiyye'sini, ayrıntılı biçimde tanıtan bir makaledir. Söz konusu makalede Yazıcı Selahaddin'in hayatı ve şahsiyeti hakkında paragraflar sıralandıktan sonra, müellifin isminin "Sâlih" mi, "Selahaddin" mi olduğu konusuna açıklık getirilmeye çalışılmış ve ardından daha çok Şemsiyye adıyla bilinen melhemenin tanıtımına geçilmiştir. Eserin telif mi yoksa tercüme mi olduğu konusunda sıralanan cümlelerin ardından, Şemsiyye'nin yazılış tarihi ve sebebi üzerinde durulmuştur. Bunu, Şemsiyye'nin 16 nüshası hakkında sıralanan bilgilerle eserin şekil, ifade ve muhteva bakımlarından tanıtımı izlemiş ve makale, Şemsiyye'den seçme beyitler ve eserin çeşitli nüshalarından bazı sayfaların fotokopisiyle son bulmuştur.

Şemsiyye konusunda yapılan çalışmalar, elbette bu kadarla sınırlı değildir. Eser ve yazarı hakkında muhtelif dergi (Bursalı Tahir 1329: 1020-1021), edebiyat tarihi (Kocatürk 1964: 220-222) ve ansiklopedilerde (Çelebioğlu 1984: 417-418) bilgiler bulmak mümkündür. Ancak en geniş bilgiler, yukarıda sözünü ettiğimiz Çelebioğlu'nun

makalesinde mevcuttur.

Şemsiyye üzerine yapılan çalışmalar listesine iki tezi de eklemek gerekir. Bunlardan birisi, Şemsiyye üzerinde gramer çalışması yapan bir doktora tezidir (Terzi 1994). Söz konusu tezin "giriş" kısmında (5-20), Çelebioğlu'nun yukarıda tanıtmaya çalıştığımız makalesine göndermeler yapılarak eser ve müellif hakkında bilgiler verilmiş, eserin 19 nüshasının tanıtımı yapılmıştır. Tezin bundan sonraki kısmında, Şemsiyye'nin imla, ses bilgisi, şekil bilgisi ve kelime türleri bakımından incelemesi yapılmış (21-159) ve tez, metnin yazı çevrimi (160-315), söz dizini (316-699) ve yazı çevrimi yapılan nüshanın fotokopisiyle bitirilmiştir.

Şemsiyye üzerine yapılan diğer tez, bir yüksek lisans çalışması (Batur 1996) olup üç bölümden oluşmaktadır. Eser ve yazar hakkındaki bilgilerin verildiği birinci bölüm (7-24), Çelebioğlu'nun andığımız makalesinin özeti mahiyetindedir. İkinci bölüm (25-98) ise üçüncü bölümde (102-359) yer alan metnin özetidir. Söz konusu tez, yazı çevirimi yapılan Kütahya Vahit Paşa Kütüphanesi'ndeki Şemsiyye nüshasının fotokopisiyle sona ermektedir.

Son olarak Şemsiyye konusunda yapılan çalışmalar listesine, Kıvamettin Burslan'ın, Şemsiyye'nin Nuruosmaniye Kütüphanesi 2809 numaralı nüshasını, Tarama Sözlüğü[1] için taramasını da dahil edebiliriz.

Türk Edebiyatında Yazıcı Selahaddin'in Şemsiyyesi'nden başka bilinen bir diğer melheme de XVII. yüzyıl Divân şairlerinden Cevrî İbrahim Çelebi'ye aittir. Cevrî'nin melhemesi hakkında bugüne kadar müstakil bir çalışma yapılmamıştır. Bu melheme hakkında en geniş bilgi, yine Cevrî Divanı konusunda yapılmış bir çalışmada (Ayan 1981) yer almaktadır. Burada (21-27), eserin yazılış tarihi, yazılış sebebi, muhtevası,

(1) Tarama Sözlüğü I, TDK Yay., TTK Basımevi, Ankara 1988, L.

vezni, yazma ve basma nüshaları konusunda bilgiler verilerek Şemsiyye ile çok kısa bir mukayesesi yapılmıştır.

Melhemeler konusunda yapılan en yeni çalışma, mensur bir melhemeyle ilgili olarak kaleme alınmıştır. Fikret Turan (1988: 685-709) imzasını taşıyan bu makale, melhemelerin halk kültürünü yansıtan metinler olduğunu anlatan bir "giriş"le başlayıp "melhame türü hakkında genel bilgilerle" devam etmektedir. Daha sonra XVII. yüzyılda yazıldığı düşünülen bir melheme metninin tanıtımına geçilmekte ve eserin muhtevasından bahsedilmektedir. Tanıtımı yapılan melheme nüshası, bir "mecmua"nın 136b-141b yaprakları arasında yer almakta olup oldukça muhtasar bir melhemedir. Zira bu eserde diğer melhemelerde bulunan "fasıl"ların çoğu bulunmamaktadır. Makalede "eserin kelime hazinesi"nden, "imla özellikleri"nden bahsedilmekte ve makale "metnin transkripsiyonu", sözlüğü ve orijinal metnin tıpkıbasımıyla sona ermektedir.

I. BÖLÜM

EDEBÎ TÜR OLARAK MELHEMELER

1. 'MELHAME' ve 'MELHEME' KAVRAMLARI HAKKINDA

Çalışmamızın başlığı da dahil olmak üzere yukarıdaki satırlarda, konu edindiğimiz türün adını hep "melheme" biçiminde yazdık ve fakat bu türe sayfalarını ayıran kaynaklarda "melhame" veya onun çoğul şekli olan "melâhim" imlasıyla karşılaştık. Bu durum, "yazılış şekli itibariyle aralarında nüans bulunan bu iki kelime, anlam ve karşıladıkları kavramlar yönünden birbirinden farklı mıdır?", sorusunu akla getirmektedir. O nedenle "edebî tür olarak melheme" konusuna geçmeden önce, isimlendirmede ortaya çıkan bu ikiliğin sebebleri üzerinde durulması ve durumun açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Melḥame (ملحمه), Arapça bir kelime olup "l-ḥ-m" üçlü kökünden türetilmiştir. "l-ḥ-m" kökü sözlükte (Sarı 1984?: 1359) fiil olarak bir işi sağlam yapmak, eti kemikten ayırmak, bir yerde eğlenip kalmak, kırık bir nesneyi yapıştırmak; isim olarak (laḥm şekliyle) et, maddelerin özü, (luḥme biçimiyle) dokuma arkacı ve sıfat olarak da (leḥîm yazılışıyla) etli, şişman manalarına gelmektedir. Yukarıda bahsi geçen "melâhim" maddesinin yazarı Macdonald (1988b: 659), bu kökün Arapça'ya, İbrânîce'deki gıda ve savaş manalarına gelen "laḥm" ve ekmek anlamındaki "leḥem" kelimelerinden geçmiş olabileceğini söylemektedir.

Buna göre "melḥame" kelimesi, "l-ḥ-m" kökünün mimli masdarı veya mekan isimleri yapan kalıp yardımıyla aynı kökten türetilmiş yer ismidir. Zira Arapça sözlük (Sarı 1984?: 1359) bu kelimeyi "*şiddetli harp, şiddetli harp yeri*" biçiminde hem mimli mastar olarak hem de yer ismi olarak manalandırmıştır. İlyas Çelebi, İslam literatüründe melhame konusunu işlediği makalesinde (1997: 153-154), savaşta insanların birbirine girmesi ve savaş alanında ölen kişilerin cesetlerinin et yığını oluşturması sebebiyle ve "l-

ḥ-m" kökünün karışma, karıştırma manalarından hareketle savaşta insanların birbirine karışması da düşünülerek bu kelimeye harp ve harp yeri anlamlarının yüklendiğini Arapça kaynaklardan aktarmaktadır.

Etimolojisi bu şekilde yapılan melhame sözcüğünün Farsça ve Osmanlıca'daki anlamları da Arapça'dakinden pek farklı değildir. İki büyük Farsça sözlükte de (Mu'în 1371: 4341; Dehhodâ 1993: 18958) bu kelimeye karşılık olarak "*fitne, karışıklık, çok sayıda insanın öldüğü büyük savaş*" manaları verilmektedir. Şemseddin Sami'nin "**Kâmûs-ı Türkî**"sinde (1989: 1401) ise "melhame" sözcüğünün karşısında, "*çok telefâtı mûcib büyük muharebe: Kosova melhame-i kübrâsı*" ifadeleri okunmaktadır. Bütün bunlardan melhame kelimesinin her üç -Arapça, Farsça, Türkçe- dilde de "karışıklık, çok sayıda insanın öldüğü savaş veya savaş yeri" manalarına geldiği anlaşılmaktadır.

Melhame kelimesinin bu anlamlarından hareketle türetilmiş bir de terim anlamı bulunmaktadır. Terim olarak bu kelime, "gelecekte vuku bulacak savaş ve benzeri olayları haber verme veya bu haberlerin yazıldığı eserler" manasındadır. Taşköprüzâde'nin (1313: 418) "*İlmü'l-Melâhim*" maddesindeki ifadeleri, kelimenin bu terim anlamını yeterince açıklamaktadır:

> Cidâle müteallık olan vak'a-ı azîmedir ve bu ilmde zabt-ı ahvâl ve ahkâm-ı nücûm sebebi ile o gibi ahvâl ma'lum olur. Meselâ vak'a-ı Buhtu'n-nasr ve vak'a-ı Cengiz ve Hülâgû ve Timur'dan vâki' olanları ve olacakları ta'yin gibi ve her birinin zaman-ı vukû'unu dahi ta'yin gibi.

Görüldüğü üzere bu cümlelerin ifadesi de melhamenin savaş ve savaşla ilgili büyük olayları ve bu olayları yıldızların konumlarından hareketle önceden bildirmeyi içerdiğini vurgulamakta ve Buhtu'n-nasr, Cengiz, Hülâgû ve Timur gibi tarihî şahsiyetlerin yaptığı savaşları "melhame"ye örnek göstermektedir.

İşte gelecekte cereyan edecek "melhame" niteliğindeki olayları, kendine has metodlarla haber veren eserlere "melhame" denilmektedir ve esas konumuzu da bu eserler ve muhtevası oluşturmaktadır.

Söz konusu bu eserleri "melhame" adıyla anlatan yukarıda özetlerini verdiğimiz kaynaklardan ve incelediğimiz yazmalardan edindiğimiz bilgiler ışığında, "melhame" başlığı altında üç farklı eser grubu bulunduğunu söyleyebiliriz. Melhame konusunda bilgi veren sözünü ettiğimiz kaynaklarda yeterince ayrımı yapılmayan bu grupları, şu şekilde sıralayabiliriz:

1- İslam peygamberinden rivayet edilenler

2- Müneccimlerin yöntemlerine göre yazılanlar

3- Danyal Peygamber'e nisbet edilenler

Bu gruplardan ilkini, Hz. Muhammed'den nakledilen ve gelecekte cereyan edecek büyük savaş ve onun gibi kargaşalıkların haberlerini içeren sözler oluşturmaktadır. Örneğin İstanbul'un fethedileceği haberi, Hz. Peygamber kaynaklı melhame kapsamında gösterilmektedir. İşte bunun gibi haberleri içeren ve Hz. Muhammed'e nisbet edilen sözler, hadis kitaplarının "Kitabu'l-fiten" veya "Kitabu'l-melâhim" başlığını taşıyan bölümlerinde yer almaktadır (Çelebi 1997: 156-163). Hz. Muhammed'e atfedilen Deccal'ın çıkması, kıyamet alametleri gibi geleceğe ilişkin başka birçok haberlerin varlığı bilinmektedir. Ancak bunların tamamı "melâhim" kapsamında değerlendirilmemektedir. "Melâhim" kapsamına alınanlar sadece "*fitne esnasında düşmanlarla yapılan ve çok ölümle sonuçlanan*" savaşların haberleridir.

İkinci gruptaki eserlerde müneccimlerin kullandığı metodlar yardımıyla söylenmiş geleceğe ait haberler bulunmaktadır. Bu gruba örnek teşkil edebilecek herhangi bir eseri görme imkanımız olmadı. Ancak bu grubu oluşturan eserlerin özelliklerini, İbn Haldun'un (1989: 199-222) bu konuda verdiği bilgilerden çıkarabildik.

İbn Haldun'a göre müneccimler, yıldızların hareketlerine bakarak yeryüzünde cereyan edecek hadiseleri, devlet ve hükümdarların durumlarını haber vermektedirler. Müneccimler bunu, Satürn ve Jüpiter'in aynı anda, aynı burçta bir araya gelmesine yani "kıran (kavuşum)"a (Taşköprüzâde 1313: 417-418) bakarak yapmaktadırlar. Onlar, insanın bedeninde bulunduğu farzedilen ve "anâsır-ı erba'a" denilen dört unsura göre burçları dörde bölmüşler ve her bölükte üç burç bulunduğu için bu burçlar bölüğüne de sırasıyla "ateş üçgeni", "hava üçgeni", "su üçgeni" ve "toprak üçgeni" adını vermişlerdir. Yine müneccimlere göre her burcun ve burcun içerisinde bulunduğu üçgenin bir tabiatı vardır ve kişi doğduğu burcun etkisi altındadır; yani burcun tabiatını taşımaktadır (Perry 1995: 73-111; Demirci 1992: 421-422; Kutluer 1992: 422-424; Uzun 1992: 424-426). İşte müneccimler bu düşüncelerden hareketle kişilerin karakteri ve geleceği hakkında yıldızlara bakarak bilgiler vermeye çalışmışlardır.

Müneccimler yukarıda bahsettiğimiz "kıran"ı üçe ayırmaktadırlar. Bunlardan "küçük kıran" yirmi yılda bir oluşmaktadır ki müneccimler bunu, "havarie"in zuhur edeceğinin, bazı şehir ve bölgelerin yıkılacağının, bazısının ise bayındır olacağının alameti olarak görmektedirler. Aynı müneccimler, her 240 yılda bir husule gelen "orta kıran"ın, bir devletin ileri gelenlerinden olan zorba birinin ortaya çıkarak hükümdarlık talep edeceğine ve devleti istibdatı altına alacağına delalet ettiğini ileri sürmektedirler. 960 yılda bir gerçekleşen "büyük kıran"ın ise milletler ve devletler ölçüsünde büyük değişikliklere delalet ettiğini düşünmektedirler.

Bu "kıran"lar esnasında her otuz yılda bir Satürn ve Mars yıldızlarının yengeç burcunda bir araya geldiği söylenir ki müneccimler bunu büyük uğursuzluk addederler ve bunun fitne, kargaşalık, savaş, isyan, kıtlık ve salgın hastalık gibi olaylara delalet ettiğine inanmaktadırlar.

İşte metotları ve inanışları konusunda çoğunlukla İbn Haldun'a (1989: 199-209)

dayanarak çok kısa bilgiler[1] verdiğimiz müneccimler, yukarıda anlatılan yolla eski bir devletin yıkılıp yerine yenisinin kurulmasını, devleti kuran milletin kim olacağını, devletin başında kimlerin bulunacağını ve bunların âdet, inanış ve uygulamalarının neler olacağını ve yapacakları savaşları bildirmeye gayret etmişlerdir. Müneccimlerin bu gayretleri zaman içerisinde manzum veya mensur olarak yazıya geçirilmiş ve bunlar "melhame" adıyla anılır olmuştur.

İbn Haldun'un anlattıklarına göre bu "melhame"lerin bir kısmı genel olarak İslam devletlerinde, bazıları da Lemtûne, Muvahhidîn, Beni Ebu Hafs, Mısır Memlukluları gibi belli bir devlette cereyan edecek hal ve hadiselerden bahsetmektedir. Bu melhameler, hangi devlete mahsus yazılmış ise o devletin nasıl kurulacağını, hükümdarlarının kimler olacağını, ne gibi savaşlar yapacağını ve devletin nasıl yıkılacağını, dolayısıyla bütün bunların halkı nasıl etkileyeceğini anlatmaktadır. Bu cümleden olmak üzere Şam, Bağdat, Kudüs gibi şehirlerin fethi ve Osmanlı devletinin geleceğiyle ilgili bilgiler veren, Osmanlı'nın yıkılışıyla ilgili verdiği bilgiler yüzünden yasaklanan (Kara 1986: 241) ve İbn Arabî'ye (d. 1165-ö.1240) nisbet edilen "**Eş-Şeceretü'n-Numaniyye fi'd-Devleti'l-Osmaniyye**" adlı eserin varlığından da söz edilmektedir (Çelebi 1997: 179). Ancak ister İbn Arabî (Uludağ 1995) tarafından yazılsın isterse başkası tarafından yazılıp ona atfedilsin bu eserin, İbn Arabî'nin "velî" kişiliğinden dolayı müneccimlerin bahsettiğimiz metotlarıyla yazılmadığı, eserdeki gelecek bilgilerinin "keşf" yoluyla, yani tanrının ona bildirmesiyle "ilham"la söylenip yazıldığı açıktır.

Yine İbn Haldun'un ifadelerine göre çoğu manzum olan bu melhamelerin beyitleri, harf ve rumuzlarla dolu olup muammayı andırmakta ve dolayısıyla anlaşılmamaktadır: "*Kaf, Cim'in yardımıyla Mim'i öldürecek sonra kesin zaferi elde*

---

(1) Müneccimlerin gelecekten haber verme metodları konusunda ayrıntılı bilgi için. Mehmed Çelebi'nin "Ahkâm-ı Sâl-i Âlem" (Y198: 1b-48b) adlı eserine ve Aydın Sayılı'nın çalışmasına (1982) bakılabilir.

edecek olan Şin gelecek." ya da "*Ayn İbn Ayn İbn Ayn, Mim İbn Mim İbn Mim'i öldürecek.* (Çelebi 1997: 179)" örneklerinde olduğu gibi. Bunlara benzer meşhur bir örnek de, "**Eş-Şeceretü'n-Numaniyye** ..."yi yazdığı söylenilen Muhyiddin Arabî'den rivayet edilmektedir: "*İzâ dahale's-sîni fi'ş-şin / Kad zahara kabri Muhyiddin* [Sin (Selim), Şın (Şam)'a girince Muhyiddin'in kabri bulunur.] (Tatçı 1997: 370)".

"Melhame" adıyla anıldığını söylediğimiz son gruptaki eserler, ki esas konumuzu bunlar oluşturuyor, Danyal Peygamber'e atfedilmektedir. Birçok melhame nüshasında rastlanılan; "*Âgâh ol ki bu Kitâb-ı Melheme Dânyâl Peygâmberden kaldı.* (Y166: 3a)" şeklindeki satırlar bu eserlerin Danyal peygamber tarafından oluşturulduğuna bizi inandırmaya çalışmaktadır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu gruba ait Arapça, Farsça ve Türkçe'de muhtelif eserler ya da eser nüshaları bulunmaktadır. Çoğu mensur biçimde kaleme alınmış bu eserlerde geleceğe ilişkin haberler, yıl içerisinde oluşan ay veya güneş tutulması, yıldız kayması, şimşek, gök gürültüsü, yağmur veya dolu yağması, sis, deprem gibi tabiî olaylara bakılarak verilmektedir. Bu eserlerde verilen haberler ise, devletlerin kurulmasından yıkılmasına, yapılan savaşlardan hükümdarların durumlarına, isyanlardan kıtlık, hastalık, iklim, ziraat ve ticaret gibi konulara kadar eserlerin yazıldığı veya hitab ettiği dönem hayatının hemen her alanıyla ilgilidir. Ayrıca bu gruptaki eserler, sadece herhangi bir devletle ilgili değil, ait olduğu zamanda bilinen dünya coğrafyasının tümüne ait gelecek haberlerini içermektedir(1).

Böylece "melhame" adıyla anılan ve bugüne kadar ayrımı yapılmayan her üç grubun da genel özellikleri sıralanmış oldu. Dikkat edilecek olursa her üçü de gelecekten haber verme özelliği dolayısıyla "melhame" adıyla anılmaktadır. Fakat yine her üçü de, gelecek haberlerinin verilme metodu ve mahiyeti itibariyle birbirlerinden ayrılmaktadır.

---

(1) Bu gruptaki eserlerin yapısı ve muhtevası hakkında geniş bilgi için "Melhemelerin Yapısı ve Anlatım Planı" başlığının altına bakılabilir.

Birinci gruptakiler, sadece geleceğin savaşlarının haberlerini içermesi ve bu haberlerin ortaya çıkması noktasında herhangi bir vasıta kullanılmaması, yani Hz. Muhammed'in sözlerine dayandırılmış olması dolayısıyla, diğer ikisinden kolayca ayrılmaktadır. O halde esas itibariyle hadis biliminin sahasına giren bu grubu bırakıp aralarındaki ortak yanları çok daha fazla olan diğer iki gruba yönelebiliriz.

İkinci ve üçüncü grubun her ikisi de kendilerine "melhame" adının verilmesine sebep olan büyük savaşların haberlerini içermekte ve içerdikleri bu haberleri de belli vasıtalar yardımıyla vermektedirler. Ancak bu haberlerin mahiyetine ve vasıtalarına yoğun bir dikkatle bakıldığında benzerliklerin içerisinde farklılıkların da bulunduğu görülecektir.

İkinci gruptaki eserlerde iletilen haberler, savaşlar ve savaşlara bağlı olarak gerçekleşen devletlerin yıkılıp kurulması, devleti yönetenlerin durumları ve halkın bunlardan nasıl etkileneceği gibi siyasî konulardan oluşmaktadır. Üçüncü gruptakilerde yer alan haberler ise aşağıda ayrıntılı biçimde görüleceği üzere, sadece savaş ve ona bağlı olan hadiselerle değil, hayatın hemen hemen tüm alanlarıyla ilgilidir.

Yine ikinci gruptaki eserlerde gelecek bilgisini taşıyan haberler, yıldızların burçlardaki konumuna bakılarak verilirken üçüncü gruptakilerde tabiat olaylarından hareketle söylenmektedir. Ancak üçüncü gruptakilerde doğrudan olmasa da bazı haberlerin verilmesinde dolaylı olarak "ilm-i nücum"dan faydalanılmaktadır. İkinci grubu oluşturan eserlerden her biri, belli devletlere mahsus olarak ve dolayısıyla belli bir zamanı kapsayacak biçimde yazıldığı halde üçüncü gruptakilerde zaman ve devlet sınırlaması yoktur. Yani üçüncü gruptaki eserlerde verilen haberler herhangi bir devletle sınırlı olmayıp "eski dünya"da bilinen coğrafyaların tamamıyla ilgili olduğu için gelecek zamanda da bir kısıtlama söz konusu değildir. Zira belli bir devlete mahsus olarak yazılmış melhamedeki geleceğe ait bilgiler o devletin yıkılmasıyla birlikte sona ermekte ve dolayısıyla eserdeki gelecek zaman da bitmektedir. Oysa üçüncü gruptaki eserler,

herhangi bir devlete değil de genele hitap ettiği için ve özeli belirtmesi gerektiğinde de devlet adı değil, millet veya coğrafya adı kullandığı için zaman sınırlamasından uzaktır.

Bu iki gruptaki eserler arasındaki bir diğer fark da üslup konusunda görülmektedir. İkinci gruptaki eserlerde anlatım, çoğu zaman harf ve remizlerle bir muammayı andırmakta, mısralarda veya satırlarda verilmek istenen haberlerin mahiyeti anlaşılmamaktadır. Üçüncü gruptakilerde ise böyle bir şey söz konusu değildir. Üçüncü gruptakilerde anlatım, yılın on iki ayı ve bu aylarda gerçekleşen tabiat olayları üzerine kurulmuşken ikinci gruptakilerde böyle bir sistemin varlığından söz etmek mümkün değildir.

İşte aralarındaki bütün bu farklar dikkate alındığında, "bu iki eser grubunun tek bir grupmuş gibi değerlendirilmesi ve dolayısıyla aynı adla, 'melhame' kelimesiyle, anılması doğru mudur?" sorusu ortaya çıkmaktadır.

İkinci gruptakilere, savaşları mihver edindiği için "melhame" denildiği açıktır. Örneğin bir el yazmasında yer alan "**Melhametü'l-Hakîmiyye** (Y190: 26a-31a)" ve "**Melhametü'l-Muᶜizziyye** (Y191: 35a-49a)" adlarını taşıyan iki Arapça eser Şam, Mısır, Mekke ve Sind gibi yerlerdeki büyük savaş ve fetihlerden bahsettiği için başlıklarında "melhame" kelimesini barındırmaktadır. Üçüncü gruptakilerde savaşla ilgili haberlere de yer verilmesi, bu grubun aynı adla anılmasına yeterli sebep midir? Zaten bir "melhame" yazmasında geçen; "*Melḥame ᶜArab dilince ḳan döküldügi yere derler. Bu kitābda daḥı ḳan dökülmek ṣıfatı çoḳdur. Bu sebebden melḥame deyü ad virdiler.* (Y154: 1b)" biçimindeki ifadeler de bu eserlerin, savaşlardan bahsettiği için "melhame" diye isimlendirildiğini göstermektedir. Ancak kanaatimizce bu, üçüncü gruptakilere "melhame" denilmesi için yeterli bir sebep değildir. Bu, olsa olsa esas adı unutulan ve esas adı, hatta bir parça da muhtevası başka bir türünkine -ikinci gruptakilere- çok benzediği için onlarla karıştırılan bir türe verilen yeni adın bahanesi olabilir. Yani üçüncü gruptaki eserlerin esas

adı "melheme"dir, ama bu kelimenin, diğer grubun adı olan "melhame"yle benzerliği bu gruba da "melhame" denilmesine sebep olmuştur. Melheme ve melhame kelimeleri arasında tek harflik bir fark vardır. Tek harflik bu farkın kelimelere değişik anlamlar verebileceğinin düşünülememesinin ve her iki gruptaki eserlerin de muhtevaca bir miktar benzeşmesinin, "melheme"nin "melhame"ye dönüştürülmesine neden olduğunu tahmin ediyoruz. Ancak bunun tersi de mümkün olabilir.

Öyleyse "melheme" kelimesi ne anlama gelmektedir? Melheme (ملهمه), Arapça bir kelime olup "l-h-m" üçlü kökünden türetilmiştir. Sözlükte (Sarı 1984?: 1394), "l-h-m" kökünün "*lehime*" şekline "*bir şeyi birden yutmak*"; "*elheme*" veya "*ilhamen*" biçimine "*bir şeyi birden yutturmak*"; "*lehimu*" yazılışına "*obur*"; "*lihemmu*" imlasına "*hayrı çok olan, çok bağışta bulunan*" ve "*lüheymu*" okunuşuna da "*felaket, afet*" manaları verilmektedir. Ancak dilimizde daha çok bu kökün, "*bir şeyi birden yutturma*" anlamını taşıyan "ilham" şekli, ıstılah manasıyla kullanılmaktadır. Istılahî olarak da bu kelime, "*feyz yoluyla Allah'ın kulun kalbine koyduğu, kalbe doğan fikir vs., vahy-i İlahî*" (Sarı 1984?: 1394) manalarına gelmektedir.

Buna göre "melheme" kelimesi, "l-h-m" kökünün mimli masdarı veya mekan isimleri yapan "mef'ale" vezni yardımıyla aynı kökten türetilmiş yer ismi konumundadır. İşte bu açıdan bakıldığında "melheme"nin, kelime olarak "bir şeyleri yutturma" veya "bir şeylerin yutturulduğu yer"; ıstılahî olarak da "bir şeyleri ilham etme" veya "bir şeylerin ilham edildiği yer" manalarını verebileceği anlaşılacaktır. Verebileceği diyoruz çünkü Arapça sözlüklerde "melheme" kelimesini göremedik. O bakımdan bu anlamlandırma, akıl yürütme yoluyla bizim vardığımız bir sonuçtur. Öyle sanıyoruz ki melheme, Arapça'da yer alan medrese, mekfere, melhame, merhale, mertebe, meşcere, mezbaha, mezbele, ... gibi kelimeleri ortaya koyan dil mantığıyla Arap olmayan -Fars ve Türk gibi- unsurlarca türetilip kullanılmış ve bu yüzden de Arapça sözlükte yer almamıştır. Aynı

kelime "melhame"yle karıştırılıp onun gölgesinde kaldığı için de Farsça ve Türkçe sözlüklerde kendine yer bulamamış olmalıdır. Oysa inceleme fırsatını bulduğumuz bazı el yazmalarında (Y6; Y11; Y19; Y31; Y37; Y87; Y90; Y126; Y144; Y153; Y169; Y184) bu eserlerin ismi "ملهمه" biçiminde yazılmıştır. "ملهمه" imlasıyla yazılan bu kelime, eğer hareke yoksa üç değişik şekilde okunabilir: "mülhime", "mülheme" ve "melheme". Bunlardan "melheme"nin manasını "ilham etme" veya "ilham edilen yer" şeklinde vermeye çalışmıştık. Yine bunlardan "mülhime", "*ilham eden, Allah*"; "mülheme" ise "*ilham edilen, kalbe doğan şey*" manalarındadır (Devellioğlu 1988: 860).

El yazması kataloglarında kelimenin her üç okunuş şekliyle de karşılaşılmaktadır. İncelediğimiz 200 kadar yazma içerisinde sadece beşinin "mülhime" okunuşuyla isimlendirildiğini gördük (Eminoğlu 1997: 50; Y133; Y187; Y139). Ancak, anlamı dolayısıyla kelimenin bu okunuşunun, söz konusu eserlere ad olamayacağını düşünüyoruz. Çünkü "mülhime", "ilham eden" manasındadır ve konu edindiğimiz eserler ise ilham eden değil, ilham edilen bilgiler veya bilgilerin ilham edildiği yer konumundadır. İslam inancına göre "ilham"ı Allah'tan başkası yapamayacağına ve bu eserler de islâmî düşünceye sahip olanlara hitab ettiğine göre "ملهمه" yazılışını çalışma konumuz olan eserlerin adı bağlamında "mülhime" biçiminde okumak hatalıdır. Kelime, "mülhime" okutacak şekilde harekelenmişse (Cunbur 1988: 137), bu da yukarıda söylediğimiz nedenle yanlıştır ve müstensihin bilgi eksikliğinden kaynaklanmaktadır.

"ملهمه" yazılışını "mülheme" olarak okuyanlar (Y8; Y76; Y126), "mülhime" biçiminde okuyanlardan daha fazladır. Örneğin yazmalardaki "ملهمه" yazılışını gören Fehmi Edhem Karatay (1961: 531-535), "**Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu**"nu hazırlarken kelimeyi "mülheme" şeklinde okumuş ve bu okunuşu astroloji konusundaki eserlerin bulunduğu grubun başlığında da kullanmıştır. Ancak Karatay, eserinin ikinci cildinin sonundaki "*Kitap Adları Dizini*"nde (1961: 429)

nüshaların orijinal imlasına sadık kalmak için olsa gerek "mülheme" ve "melhame" şekillerinin her ikisini de ayrı ayrı kullanmıştır.

Yine aynı şekilde "ملهمه" yazılışını "mülheme" diye okumayı tercih edenlerden birisi de Edgar Blochet'dir. Blochet, "**Cataloge des Manuscrits Turc**" ve "**Cataloge des Manuscrits Persans**"da "melhame" - "mülheme" ikiliğine dikkat çekmekte, "mülheme"nin, "melhame" kelimesinin bozulmuş şekli olduğunu söylemekte ve ancak "melhame" etimolojisini de bu eserlerin adı olarak inandırıcı bulmamaktadır. Bu cümleden olmak üzere Blochet, Yazıcı Selahaddin'in Şemsiyye'sinin bir nüshasını tanıtırken kullandığı; "*Bu mesnevî, bu tür eserlerin belirleyici özelliği olan melhame veya mülheme başlığı altında çok meşhurdur.* (1932: 390)" şeklindeki cümlesiyle söz konusu eserleri isimlendirmede görülen ikiliğe dikkat çekmektedir. Yine Blochet'nin, eser adı "ملهمه" şeklinde yazıldığı için "mülheme" biçiminde okuduğu Farsça bir yazmayı tanıtırken kurduğu şu cümleler onun, ikiliği nasıl gidermeye çalıştığını ve "melhame" etimolojisini bu eserler için uygun bulmadığını anlatmaktadır:

> Müstensih, kan dökmek için önemli miktarda sırlar bulunduğundan bu kitaba Danyal tarafından 'mülheme' başlığının verilmiş olduğunu söylüyor ki bu, müstensihin esas yazmada 'melhame'nin bozulmuş bir şeklini gördüğünü gösteriyor. Bütün sayfalarda katliam ve savaş konuları olmasına rağmen bu etimoloji inanılacak gibi değildir. (1934: 332-333)

Blochet, benzer fikirlerini Ebrî Hoca'nın aynı konudaki eserinin bir nüshasını anlatırken de sıralamaktadır:

> Mülhemel, 'Allah tarafından ilham edilmiş eser' manasındaki 'mülheme'nin bozulmuş şeklidir. Mülheme başlığı da, Farsça orijinalinden Selahaddin tarafından Türkçe'ye nazmen çevrilmiş, kehanetler kitabının adı olan 'melḥame'nin hayalî bir etimolojisinin bozulmuş biçimidir. (1933: 236).

düşünülebilir.

İşte bütün bunlar dikkate alındığında üzerinde çalıştığımız eserlerin gerçek isminin "melhame" mi, "melheme" mi yoksa daha başka bir kelime mi olduğu konusunda kesin bir hükme varamıyoruz. Ancak İbn Haldun'un "melhame" adıyla anlattığı eserlerin, bizim çalıştıklarımızdan farklı olması ve çalıştığımız eserlerin orijinal isminin daha başka bir kelime olması ihtimalinin bulunması nedeniyle, incelemeyi düşündüğümüz eserleri, Arap edebiyatında "destan" karşılığı olarak kullanılan "melhame"yle de karıştırılmaması için, -bu konuda yeni bilgi ve belgeler bulunana kadar şimdilik- Fars ve Türk yazarların verdiği isimle, "**melheme**" kelimesiyle, adlandırmayı gerekli görüyor ve yeğ tutuyoruz.

2. MELHEMELERİN KAYNAKLARI

Klasik Türk Edebiyatının diğer bazı türleri gibi melhemeler de, Türk Edebiyatına Farsça eserler kanalıyla geçmiştir. Bu cümlede ileri sürdüğümüz fikri, "Melhemeler Türk Edebiyatına İran Edebiyatından / Fars kültüründen geçmiştir." şeklinde de ifade edilebilirdik. Ancak melhemelerin kaynakları konusunda "İran Edebiyatı" veya "Fars kültürü" tamlamalarını özellikle kullanmak istemedik ve meramımızı "Farsça eserler kanalıyla geçmiştir." şeklindeki ifadeyle anlatmaya çalıştık. "Melhemeler, Türk Edebiyatına İran Edebiyatından geçmiştir." diyemedik, çünkü melhemelerin Farsça'daki şekli edebî olmaktan uzaktır. Her yazılı metnin edebî eser olmadığı bilinmektedir. Yazı yardımıyla metinleşen sözlerin edebî eser hüviyetini kazanabilmesi için birtakım özelliklere sahip olması gerekir (Wellek 1993: 7-14). Farsça'daki melhemelerde, metni edebî eser konumuna oturtan özellikleri göremediğimiz için "Melhemeler, Türk Edebiyatına İran Edebiyatından geçmiştir." cümlesini kuramadık. "Melhemeler, Türk Edebiyatına Fars kültüründen geçmiştir." ifadesini de kullanamadık. Çünkü melhemeler,

Fars kültürünün ürünü değildir. Melhemeler, Fars kültürüne de Arapça eserler yardımıyla kazandırılmıştır.

Melhemeyi Arap kaynaklarından Farsça'ya **Ebu'l-Fazl Kemaleddin Hüseyin Hubeyş bin İbrahim bin Muhammed Et-Tiflisî** çevirmiştir. Ebu'l-Fazl'ın "**Usûlü'l-Melâhim**" adını verdiği eserinin, önsöz mahiyetindeki bölümünden anladığımız kadarıyla Ebu'l-Fazl, hükümdarların ve büyük zatların melheme kitabına çok rağbet ettiklerini görmüş, melhemeyi "**Kânûnü'l-Edeb**"den faydalanarak Arapça'dan Farsça'ya mensur olarak çevirmiş ve bu çevirisini de **II. Kılıçarslan**'a ithaf etmiştir. Çalışmamızın "Melheme Metinleri" kısmında yazıçevrimini verdiğimiz Türkçe mensur melhemenin başındaki Farsça bölümde, bu anlatılanlar şu şekilde ifade edilmektedir:

> Şeyh Ebu'l-Fazl İbrahim bin Kemaleddin şöyle dedi: 'Bunu, Kânûnü'l-Edeb kitabından tertib ettim. Padişahların ve büyüklerin melheme kitabına çok rağbet ettiklerini gördüm. Onların nezdinde bu kitap çok güzeldi. Onun içindir ki yerdeki ve gökteki alametlerden birisi bazı zamanlarda ortaya çıktığında bu alametlerin âlemde var olan hayır ve şerden neye delalet ettiğini bilmek isterlerdi. Böylece kendi kudretim ve geniş takatimle dini ve dünyası yüce Ebu'l-Feth Kılıçarslan bin Mesud-ı Selçukî (Allah onun devletini devam ettirsin ve bekasını uzatsın)'nin saltanatının hizmetine bir katkı olsun diye bunu Arapça'dan Farsça'ya çevirdim. Zira onun nezdinde ilim ve bilgi denizi kadar hiçbir şey rağbet görmedi.' (Y166: 2b-3a).(1)

Melheme mütercimi **Ebu'l-Fazl**'ın hayatı hakkındaki bilgiler oldukça kısıtlıdır. Ancak onun tıp, astroloji, dil, edebiyat ve kimya gibi bilim dallarıyla Kuran ve rüya tabiri

(1) Melhemenin Arapça'dan Farsça'ya çevrilip II. Kılıçarslan'a ithaf edildiğini anlatan benzer ifadeleri, eserin Farsça nüshalarında da görmek mümkündür. Bunun için Farsça bir melheme nüshasının şu satırlarını okumak yeterli olacaktır sanırız: "Li-muṣannifihi raḍıyallahu ᶜanhu goft: 'Çün in kitab Ḳānūnü'l-Edeb perdāḫtem. Nigāh kerdim bā-pādişeh ü büzürgān ez-bisyār kütübha-yı nefīs be-kitāb-ı melḥame rāġibter ü ḥarīşterend. Ez-be-her ān ki çün ᶜalāmeti ez-ᶜalāmethā-yı asmān u çün hevā vü zemīn lerze ez-evḳat bedīd āyed. İşān ḥᵛāhend ki be-dānend ki ḥükm-i delīl-i an ᶜalāmet ez-ḫayr u şer çü ḥᵛāhed peydā şoden. Çün aḥvāl-i bedīn şıfat dīdem. Cehd kerdem ve ber-ḥasb ṭaḳat u be-ḳadr-i dāniş-i ḥᵛīş īn kitāb ez-kitābhā-yı Tāzī te'līf kerdem. Ez-be-her ḫizmet-i sulṭān-ı muᶜaẓẓam ᶜizzü'd-dünyā ve'l-aḫireh Ebu'l-Feṭḥ Ḳılıçarslan bin Mesᶜūd Nāṣır Emīrü'l-mü'minīn eṭāla'l-lahu beḳāhu ve edāme devletehu (....) Zīrā ki dānistem ez-şeref ü ᶜilm-i namīhu çupī vü büzürg-i hemeş ender-cihānī nezdīk-i u ᶜilm ü dāniş kirāmī vü ᶜazīzter hīç çīz dīger nīst.' (Y194: 44b-45a)."

gibi konularda yazılmış yirmi kadar eserin müellifi olduğu bilinmektedir (İzgi 1998: 268-270). Ebu'l-Fazl'ın melhemeyi ve diğer birkaç eserini **II. Kılıçarslan**'a ve bir eserini de II. Kılıçarslan'ın oğlu **Kutbüddin Melikşah**'a ithaf etmesi onun, 1155-1192 tarihleri arasında saltanat süren II. Kılıçarslan'ın (Merçil 1991: 124-130) ve daha babası hayattayken bir ara kendini sultan ilan eden Kutbüddin Melikşah'ın zamanında yani XII. yüzyılda yaşadığını ve Anadolu Selçuklu hükümdarlarına yakın olduğunu göstermektedir. Hatta bazı kaynaklar Ebu'l-Fazl'ın Selçuklu sarayında müneccimbaşı olduğunu kaydetmektedir (İzgi 1998: 269). Yukarıdaki satırlarda Ebu'l-Fazl'ın melhemeyi Kanunü'l-Edeb'den faydalanarak yazdığını söylemiştik. Kanunü'l-Edeb, Ebu'l-Fazl'ın 1153'te telif ettiği Arapça-Farsça sözlüğün adıdır (İzgi 1998: 269). Yani melhemenin Arapça'dan Farsça'ya çevrilmesine vesile olan eser de yine melheme mütercimlinin kaleminden çıkmıştır. Öyle sanıyoruz ki Ebu'l-Fazl, Kanunü'l-Edeb'i hazırlarken Arap kaynaklarındaki "melhame"yle karşılaşmış ve bu da ona "Usulü'l-Melâhim"i kaleme alma fikrini vermiştir. Kanunü'l-Edeb 1153'te telif edildiğine ve onun saikiyle kaleme alınan Usulü'l-Melâhim de 1155'te tahta geçen II. Kılıçarslan'a ithaf edildiğine göre melheme, 1155'ten sonraki bir tarihte Farsça'ya tercüme edilmiş olmalıdır. Ebu'l-Fazl, melhemeyi her ne kadar Farsça olarak yazmışsa da onun eseri aslında daha çok Türklere hitap etme amacındadır. Zira eser Selçuklu hükümdarına ithaf edilmiştir ve Selçuklu'da da edebiyat dili Farsça olduğu için eser Farsça olarak yazılmıştır.

Ebu'l-Fazl'ın melhemesiyle ilgili verebileceğimiz bir diğer bilgi de eserin "**Melhametü Danyal**" adıyla hicrî 1340 yılında Tahran'da basılmış olmasıdır (İzgi 1998: 269).

Türk Edebiyatındaki melhemeler, Ebu'l-Fazl'ın işte bu sözünü ettiğimiz eserinin muhtelif çevirilerinden ibarettir. Türk Edebiyatındaki ilk melheme olarak bilinen "**Şemsiyye**"de Yazıcı Selahaddin, eserinin Ebu'l-Fazl'ın melhemesine dayandığını

doğrudan ifade etmemiştir. Ancak "Şemsiyye"deki bazı mısralar onun, Ebu'l-Fazl'ın eserinden faydalandığını göstermektedir:

Naẓm derc itdüm bulundıysa ne kim
Bir ᶜaceb söyler Ebu'l-Faẓlu'l-Ḥakîm (Y33: 16b)

Lîk Ebu'l-Faẓluñ sözi iy yüzi nûr
İl emîn olmaz vilâyet bulanur (Y33: 25b)

Raᶜd ola ger işbu ay ez-âsümân
Söz Ḥubeyşüñdür hemân ben tercümân (Y33: 31a)

Gör ne dir Bu'l-Faẓl ol merd-i kebîr
Bir ulu şaḥṣı ṭuta dir bu emîr (Y33: 31b)

Bir ᶜaceb söz söylemiş aydur Ḥubeyş
Çıḳa şardan pâdişâh yaya Ḥabeş (Y33: 65a)

Hem Ḥubeyşüñ bunda var bir ḫoş sözi
Ḳılmış istinbâṭ kitâbdan kendözi (Y33: 73b)

Ṭurmaya hergiz ḳaça ḳul var ne kim
Böyle buyurmış Ebu'l-Faẓl-ı Ḥakîm (Y33: 105b)

Beyitlerden de anlaşılacağı üzere "söz" esasen Ebu'l-Fazl'ındır, **Yazıcı Selahaddin** ise bu sözün "tercüman"ıdır. Yazıcı Selahaddin'in Şemsiyye'sinin, Ebu'l-Fazl'ın eserine dayandığını, yani ondan tercüme olduğunu, bir başka melheme mütercimi olan **Cevrî** de belirtmektedir:

Bundan aḳdem bir ehl-i naẓm-ı güzîn
Ki dinür nâmına Ṣalaḥu'd-dîn

Fârisî nüsḫadan bu melḥameyi
Yaᶜni bu ḳavl-i ṭurfe zemzemeyi

Ṭarz-ı Rûmîde eylemiş beste
Ḳılmamış bir uṣûle peyveste (Y99: 1b)

Cevrî, Yazıcı Selahaddin'in, eserini "tarz-ı Rūmî"ye yani Türkçe'ye Farsça'dan çevirdiğini belirtmektedir ki bu bizi Şemsiyye'nin, Ebu'l-Fazl'ın "Usūlü'l-Melahim"inin çevirisi olduğu sonucuna götürmektedir. Zira tespit edebildiğimiz kadarıyla Farsça'da Ebu'l-Fazl'ınkinden başka melheme yoktur.

Şemsiyye'nin Farsça'dan çeviri olduğunu söyleyen Cevrî'nin melhemesi de yine Ebu'l-Fazl'ın eserine dayanmaktadır. Cevrî de Yazıcı Selahaddin gibi melhemesinin çeşitli beyitlerinde Ebu'l-Fazl'ın adını zikretmektedir. Bu, Cevrî'nin eserinin tamamen Ebu'l-Fazl'ınkine dayandığını göstermese bile en azından Cevrî'nin, Ebu'l-Fazl'ın eserinden faydalandığı anlamına gelmektedir:

Dir Ebu'l- Faẓl idüp bu güne ᶜayān
Olsa maġribde ger bedīd o nişān (Y99: 7b)

Dir Ebu'l-Faẓl ola fesād u fiten
İde ḳısmet memālikī düşmen (Y99: 16a)

Dir Ebu'l-Faẓl vech-i āḫir ile
Yaᶜni ḳavl-i laṭīf ü ḫoş-ter ile (Y99: 22b)

Hem Ebu'l-Faẓl u Caᶜfer-i Ṣādıḳ
Oldılar ittifāḳ ile nāṭıḳ (Y99: 26b)

Ki Ebu'l-Faẓl u Caᶜfer-i Ṣādıḳ
Oldı bir güne her biri nāṭıḳ (Y99: 71a)

Dir Ebu'l-Faẓl olur ekin bisyār
Lik başlar tezayide esᶜār (Y99: 78b)

Türkçedeki mensur melhemelerin kaynağı da yine Ebu'l-Fazl'ın "Usulü'l-Melâhim"idir. Örneğin bir melheme nüshasında bu açıkça dile getirilmektedir: "... *Şeyḫ Ebu'l-Faẓl Pārisīye getürdi ve bu żaᶜīf iki nüsḫa cemᶜ ḳılup bu kitābı Türkçe yazdum Uṣūlü'l-Melâḥim deyü ad virdüm.* (Y138: 2b)." Bu alıntı satırlardan anlaşıldığı kadarıyla mütercim, çevirisini Ebu'l-Fazl'ın eserinin iki nüshasından istifade ederek yapmıştır.

İşte bütün bunlar da göstermektedir ki melhemeler, Türkçe'ye Ebu'l-Fazl'ın Farsça eserinden çevrilmiştir. Başka bir deyişle Türkçedeki melhemeler, Ebu'l-Fazl'ın eserinin farklı zamanlarda değişik kişiler tarafından yapılmış tercümelerinden ibarettir.

Ebu'l-Fazl, Türk Edebiyatındaki melhemelere kaynaklık eden eserinde, melhemenin kaynakları konusunda bazı bilgiler vermektedir. Ona göre melheme, Danyal peygamberden kalmıştır. Danyal peygamberden sonra ise eski filozoflar melhemedeki bilgileri ve verileri tecrübe etmiş ve Cafer Sadık da bunları özetlemiştir:

> Āgāh ol ki bu Kitāb-ı Melheme Dānyāl peyġamberden ḳaldı. Andan ṣoñra ḥukemā-ı ḳadīm [Hermes] ve Büzürcmihr ve [Vālīs] tecribesidür. Anlardan ṣoñra Ca^{c}fer-i Ṣādıḳ raḍıya'l-lahu ^{c}anhu muḫtaṣar ḳıldı. (Y166: 3a)[1]

Bu alıntı satırların melhemeyi ilk ortaya koyan kişi olarak gösterdiği Danyal, İsrailoğulları peygamberlerinden biridir. Ahd-i Atik'in "Daniel" bölümünde[2] anlatılanlara göre Danyal, milattan önce VI. yüzyılda Babil sarayında yaşamıştır. Milattan önce 586'da Babil Kralı Nebukadnetsar Kudüs'ü kuşatıp İsrailoğullarını Babil'e sürgün ettiğinde (Sarıkçıoğlu 1983: 193) sürgün edilenlerin arasında Danyal da vardır. Danyal, ileride Babil sarayının hizmetinde çalışması için yetiştirilmek üzere seçilir ve orada ona Keldani dili ve yazısı öğretilir. Danyal Babil'de kaldığı süre içerisinde Tanrının ona vermiş olduğu, rüyaları yorumlama kabiliyeti sayesinde Nebukadnetsar'ın rüyalarını doğru yorumlamakla ön plana çıkar ve kral tarafından sarayda görevlendirilir. Sonraki zamanlarda yine Danyal, Nebukadnetsar'ın ve onun oğlu Belşatsar'ın çeşitli rüyalarını

---

(1) Melhemenin kaynakları konusundaki buna benzer ifadeleri Farsça nüshada daha ayrıntılı olarak görmek mümkündür: "Be-dān ki aṣl-ı īn kitāb-ı melḥame Dānyāl peyġamber ^{c}aleyhi's-selām nihād ve ba^{c}d'ez-ān ḥukemā-yı ḳadīm çü Hermes ve Büzürcmihr ve Vālīs ḥakīm herkes be-ruzgar-ı ḥ^{v}īş tecribet kerdend ve der-kitābhā-yı ḥ^{v}īş her tecribetī-rā bāz-nümude. Ba^{c}d'ez-īşān İmam Ca^{c}ferü's-Sādık kitābī dīger muḫtaṣar ez-kitāb-ı Dānyāl peyġamber ^{c}aleyhi's-selām nihāde est. (Y194: 45a)" [Bil ki melhame kitabının aslını Danyal Peygamber koydu. Ondan sonra Hermes, Büzürcmihr ve Vālīs gibi eski filozofların her biri kendi zamanlarında tecrübe ettiler ve her bir tecrübeyi kitaplarında açıkça gösterdiler. Onlardan sonra İmam Cafer Sadık, Danyal Peygamber'in kitabından muhtasar edilmiş başka bir kitap ortaya koydu.]

(2) **Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit**, Kitabı Mukaddes Şirketi Yay., Servet-i Fünun Matbaası, İstanbul 1976, 840-855.

doğru yorumlamakla, Nebukadnetsar'ın tapmasını istediği heykele tapmadığı için atıldığı alevli fırından sağ salim kurtulmakla ve Med Kralı Darius'dan başkasından, [Tanrıdan] dilek dilediği için atıldığı arslanlar çukurundan yara almadan çıkmakla peygamberlik mucizelerini gösterir.

İslam literatüründeki Danyal'a ait bilgiler, Ahd-i Atik'ten kaynaklanan rivayetlerden ibarettir. Ancak bazı kaynaklarda, Hz. Adem'in bir mağaraya saklamış olduğu hikmet sırlarını Danyal'ın bulduğu belirtilmekte (Arslan 1998: 31-32, 43)[1] ve bu sebeple onun Türk Edebiyatında hikmetin sembolü olarak anıldığı söylenmektedir (Pala 1991: 120). Bazı kaynaklar da Danyal'ın mezarının Hz. Ömer zamanında Sus şehrinde bulunduğunu bildirmektedir (Harman 1993: 481)[2].

---

(1) Gelibolulu Mustafa Âlî, "**Mir'atü'l-Avâlim**" adlı eserinde Danyal'ın hikmet sırlarını bulmasını ve bu hikmetlerin Hz. Osman zamanında nasıl gün ışığına çıkarıldığını Arap kaynaklarına dayanarak anlatmaktadır: Rivayete göre; Allah, dünyanın yaratılmasıyla ilgili sırları ve Nuh Tufanı gibi gelecekte vuku bulacak bazı olayları Adem peygambere bildirmiş, Adem peygamber de bu bilgileri incirden levhalar üzerine yazarak "tufan"da kaybolur korkusuyla çelik bir sandık içerisinde Yemen'de bir mağaraya saklamış. Hikmete talip olanlar, her yıl aşure günü söz konusu mağarada sandığı açıp levhaları okurlarmış. Bu durum, Danyal peygamber zamanına dek sürmüş ve Danyal peygamber, İsrailoğullarından bazı âlimlerle birlikte mağaradaki sandıktan o hikmetleri bulup çıkarmışlar. Ölünceye kadar onlardan faydalanmış ve sonunda da varislerine bırakmışlar. Zaman içerisinde bu hikmetler, "melhame filozofu" denilen Yesrib adlı bir vezirin eline geçmiş. Yesrib bu hikmetlerden faydalanarak bir "melhame" kitabı yazmış. Silkü'z-Zevâhir fî İlmi'l-Evâyil ve'l-Evâhir" adıyla anılan bu kitapta Yesrib, yapılmış ve yapılacak olan büyük savaşlardan ve olaylardan bahs etmekteymiş. Daha sonra Yesrib'in vasiyeti üzerine kitap, Yesrib'in mezarına gömülmüş. Medîne şehrinde bulunan Yesrib'in mezarı [Bu arada Medîne'nin eski adının Yesrib olduğuna dikkat da çekelim.] Hz. Osman zamanında açılmış ve böylece adı geçen kitap ve bilgileri gün ışığına çıkarılmış. Bundan sonra bu kitap hep hazinelerde saklanır ve padişahlar tarafından okunur olmuş (Arslan 1998: 29-59).

Burada anlatılan rivayetin bir benzeri de Necef'te basılmış olan "**Melhametü Danyal**"ın baş kısmında görülmektedir. Buna göre Hz. Adem, Allah'ın kendisine bildirmiş olduğu bilgileri incir levhalar ve ateşte pişmiş tabletler üzerine yazıp Serendib Vadisinde "Mani'atü'l-Keyaniyye" denilen mağaraya saklamış. Bu mağaranın kapısı her yıl aşure gününde kendiliğinden açılır ve güneş batmadan önce de kapanırmış. Kapı, bir dahaki aşureye kadar açılmazmış. O nedenle birçok filozof bu mağarada ölmüş. Danyal, Kudüs'teyken bu mağaradan haberdar olmuş ve bir aşure günü kırk öğrencisiyle birlikte mağaraya gelerek tabletlerdeki bilgileri öğrencilerine kaydettirmiş. (Fodor 1974: 97, 136).

Bu rivayetlere göre melhemenin esas ilham edildiği kişi Danyal değil, Adem peygamberdir. Bu, hem melhemenin çok daha eskilere dayandığı hem de Danyal'ın, melhemenin sadece nâkili olduğu fikrini uyandırmaktadır.

(2) Bugün Tarsus'ta "Makam-ı Şerif Câmii"nin içerisinde Danyal peygambere ait olduğuna inanılan bir türbe bulunmakta ve halk tarafından ziyaret edilmektedir. Buradaki rivayete göre; Danyal peygamberin duasıyla Irak halkı kuraklıktan kurtulur. Bu durum ve onun diğer bazı faziletleri Tarsus'ta da duyulunca, Tarsus Meliki onu Tarsus'a getirir. Tarsus'ta bir müddet yaşayan Danyal, orada vefat eder. Hz. Ömer'in halifeliği zamanında Danyal'ın mezarı Tarsus'ta bulunur ve Hz. Ömer'in emriyle cenaze namazı kılınıp yeniden oraya defnedilir (Aytürk 1990: 207).

Danyal, Kuran'da geçmemesine rağmen Osmanlı döneminde kaleme alınmış birçok eserde peygamber olarak gösterilmektedir. Örneğin, Millî Kütüphane'de Yz B 489 numarada kayıtlı bulunan mecmuadaki bir risalede (68b-71b), Hz. Muhammed'den rivayet edilen 313 kişilik alfabetik peygamberler listesinde Danyal adı da geçmektedir. Yine Osmanlı dönemi eserlerinden olan ve bir anlamda insanlığın özet şecerelerinin çıkarıldığı "Silsilenâme"lerde Danyal, peygamber olarak gösterilmekte ve elinde kağıt kalemle bir şeyler yazıyor vaziyette tasvir edilmektedir (Bayram 1994: 51-116).

Türk Edebiyatında hikmetin sembolü olarak anılan Danyal, remil ilminin ve rüya tabirinin kurucusu olarak da bilinmektedir (Onay 1992: 115). Belli bir dönemde Türk halkının geniş kitlelerinin katıldığı Ahilik teşkilatının fütüvvetnâmelerine göre Danyal, mürsel olmayan nebidir ve müneccimlerin piri olarak kabul edilmektedir. Yine fütüvvetnâmelere göre Danyal, çıkrıkçılık ve sabunculuk mesleklerini icra etmiştir (Torun 1998: 318).

Bütün bu anlatılanlar, İslam dünyasının da Danyal'ın peygamberliğine inandığını göstermektedir. Yine aynı İslam dünyası, peygamberliğin vermiş olduğu üstün özelliklerle Danyal'ın gelecekte vuku bulacak olayları haber verebildiğine inanmakta ve geleceğin haberlerini vermeyi meslek haline getiren müneccimlere onu "pir" yapmaktadır.

İbn Haldun "Mukaddime"sinde, Abbasîler dönemi Bağdat'ında gelecekten haber verdiğini iddia eden ve kendine "Danyalî" adını veren bir kişinin hikayesini anlatmaktadır (İbn Haldun 1989: 220-222). Sözü edilen bu kişinin "Danyalî" ismini alması, halk hafızasında nasıl bir Danyal peygamber imajı olduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Melhemelerin gerçekte Danyal peygamberden kalıp kalmadığını bilemiyoruz ve onların ilk olarak Danyal peygamber tarafından yazıldığını ispatlamak da şimdilik pek mümkün görünmüyor. Ancak yukarıda sıraladığımız ve halk hafızasının Danyal'a vermiş

olduğu özellikler, Danyal'ın melheme gibi bir eseri telif etmiş olabileceğini düşündürmekte ve halkın buna inanmasını sağlamaktadır. Melhemelerin Danyal peygamberden kaldığı fikrine bizdeki melheme mütercimleri de inanmış olmalılar ki, ilgili eserlerinin muhtelif satırlarında Danyal ismini zikretmektedirler. Yukarıda, melhemeyi mensur biçimde çeviren mütercimin, melhemenin Danyal peygamberden kaldığını söylediği satırlarına okumuştuk. Melhemeyi manzum biçimde çeviren diğer iki mütercim, melhemenin Danyal peygamberden kaldığını doğrudan söylemeseler bile "*dir Danyal*", "*Danyal eydür*", "*didi Danyal*", "*kavl-i Danyal*" gibi ifadelerle nazma çektikleri sözlerin, esasen Danyal Peygambere ait olduğunu anlatmaya çalışmaktadırlar:

Dāniyāl eydür öküşdür her şemer
Çoḳ ola bu yıl ṣavā^{c}ıḳ hem ḫaṭar (Y33: 31a)

Rūm ili ḳızlıḳ ola dir Dāniyāl
Depreşe ^{c}asker ḳatı ḥarb ola ḥāl (Y33: 35a)

Olalum yine ḳil ü ḳāl üzre
Gidelüm ḳavl-i Dānyāl üzre (Y99: 25b)

Böyledür ḳavl-i Dānyāl ammā
Bir şehenşāh ola helāk u fenā (Y99: 54b)

Danyal'la ilgili örnek beyitleri çoğaltmak mümkün ancak esas amacımızdan uzaklaştırır düşüncesi, bunu yapmaktan bizi alıkoyuyor. Ama yine de ilgili beyitler görülmek istenirse (Y33: 11b, 26a, 34b, 35a, 35b, 36b); (Y99: 3b, 7b, 13a, 16b, 26a, 38b, 48b, 80a)'ya da bakılabilir.

Melhemelerin kaynaklarıyla ilgili yukarıda yaptığımız alıntıda eski filozofların, Danyal peygamberden kalan melhemeyle ilgili bilgileri tecrübe ettikleri belirtiliyordu. Bilgileri tecrübe ettiği söylenen filozofların başında Hermes ismi geçmektedir. Hermes, çeşitli kültürlerde değişik isimlerle anılan mitolojik veya yarı mitolojik bir şahsiyettir. Hermes'in eski Mısır dinindeki Thoth, Musevîlikteki Uhnuh, Budizmdeki Buda, Zerdüştlükteki Hôşeng ve İslam inancındaki İdris olduğuna dair muhtelif görüşler

bulunmaktadır. Birden fazla Hermes olduğu yolunda düşünceler de yok değildir. Buna göre birinci Hermes, Yahudîlerin Uhnuh veya Hanok[1], müslümanların ise İdris peygamber dedikleri kişidir (Kılıç 1998: 228-229). İnanışa göre gökler hakkında ve tıp konusunda insanlara ilk bilgileri bu birinci Hermes vermiş, insanlara elbise dikmeyi öğretmiş, Nuh tufanının olacağını önceden haber vermiş ve yazıyı icad etmiştir[2] (Aydemir 1992: 43-45). Ebu'l-Fazl'ın Hermes olarak belirttiği kişi, İslam kültüründe İdris peygamber olarak tanınıyor olmalı ki, Yazıcı Selahaddin eserinde, melhemenin İdris'in ilmi olduğunu belirtmektedir:

> ʿİlm-i İdris ü kelâm-ı Dâniyâl
> Ḳavl-i Eflâṭûn [u] Loḳmândur maḳâl (Y33: 11a)

İkinci Hermes, tufandan sonra Babil'de yaşamış, tıp, felsefe ve sayıların gizli özellikleri konularında çalışmış ve tufandan sonra ilim ve hikmeti yeniden canlandırmıştır. Mısırlı olarak bilinen üçüncü Hermes ise tıp, felsefe, simya, hayvanlar ve zehirli bitkiler hakkında kitaplar yazmıştır. Hermes'i Sâbiî dininin kurucusu olarak gösterenler de vardır. Sâbiî cemaati bugün hâlâ 7 Ocak gününü Hermes bayramı olarak kutlamaktadır (Kılıç 1998: 229). Söz konusu görüşlerdeki farklılıklara rağmen bütün kültürler, Hermes'in velî, "hakîm" (filozof) veya nebî özelliklerine sahip bilge bir kişi olduğu yolunda birleşmektedirler.

Hermes adına nispet edilen, değişik bilimlerle ilgili birçok eser bulunmaktadır. Bu

---

(1) Hanok hakkında bilgi için, "**Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit**, Kitabı Mukaddes Şirketi Yay., Servet-i Fünun Matbaası, İstanbul 1976, s. 5"e bakılabilir.

(2) Gökler hakkındaki ilk bilgileri veren kişinin İdris peygamber olduğu, İslam kültüründe yer alan aetiolojik mahiyetteki bir efsaneyle şu şekilde anlatılmaktadır: Rivayete göre İdris, Zuhal feleğine kaldırılmış ve orada otuz yıl kalmış. İdris, burada kaldığı süre içerisinde yıldızların durumlarını inceleyip öğrenmiş ve sonra yeryüzüne indiğinde de yıldız ilmini insanlara öğretmiş. Bu efsanede anlatılanlara inananlar ve inanılmasını isteyenler, İdris'in bu durumunun doğruluğunu göstermek için, onun hakkında söylenmiş "O'nu üstün bir makama yükselttik. (Meryem, 19/57)" mealindeki Kuran ayetini delil olarak göstermektedirler (Nasr 1985: 339; Gürtunca trs: 63-65).
İdris peygamberin ilk dikiş diken kişi olduğu inancı, onu halk hafızasında terzilerin piri yapmıştır. Yine yazının mucidinin İdris peygamber olduğu yolundaki inanç da onun kâtiplerin piri olarak anılmasına neden olmuştur (Darıverenli 1939: 21-23; Torun 1998: 62, 278-280).

eserlerin özü, "Hermetik" denilen felsefî akımın doğmasına neden olmuştur. Hermetik akımın eserleri arasında, ilm-i nücum (astroloji)'a dair olanlar da vardır (Kılıç 1998: 229-233).

İşte Danyal'dan kalan melheme bilgilerini, Hermes'e tecrübe etme gücünü ve yetkisini veren halk hafızasındaki Hermes'le ilgili bu inanışlardır. Konunun bu noktasında bir hususa hatırlatmanın gerekli ve yerinde olacağını düşünüyoruz.

Yukarıdaki satırlarda, Danyal peygamberden kalan melhemeyi Hermes'in tecrübe ettiğini söyleyen bir alıntıya yer verdik ve ardından Hermes adıyla anılan kişilerden ve bu kişilerin özelliklerinden kısaca bahsettik. Buna göre eğer melheme Danyal peygamberden kaldıysa onu, Hermes olarak da bilinen İdris peygamberin tecrübe etmiş olması pek mümkün değildir. Zira İdris peygamber, Danyal'dan önce yaşamıştır. O bakımdan Yazıcı Selahaddin'in söylediği ve "Melheme, İdris peygamberden tevarüs eden ilim ve Danyal'ın sözleriyle vücut bulumuştur." mealindeki "*ʿİlm-i İdris ü kelâm-ı Dâniyâl*" ifadeleri daha mantıklı görünüyor. Eğer melheme Danyal'dan kaldıysa ve Ebu'l-Fazl'ın Hermes dediği kişi de İdris peygamber değilse Hermes'in Danyal'la çağdaş ya da ondan sonra yaşamış bir kişi olması gerekir. Buna göre yukarıda bahsi geçen Babilli ve Mısırlı Hermeslerden hangisi Ebu'l-Fazl'ın sözünü ettiği kişidir, yoksa Hermes adında başka birisi mi var, dahası melhemeler gerçekten de Danyal'dan mı kalmıştır ve Hermes diye biri de onu tecrübe etmiş midir? Bu sorulara doğru cevabı vermek şimdilik pek mümkün görünmüyor. Zaten doğru cevabı vermek de sanıldığı kadar önemli ve gerekli değildir. Çünkü Halkbilimi için asıl önemli olan, referans verilen kişilerin gerçek kimlikleri değil, halkın onları nasıl tanıyıp nasıl algıladıklarıdır.

Danyal'ın melheme bilgilerini tecrübe ettiği söylenen filozoflardan birisi de Büzürcmihr'dir. Büzürcmihr, "âdil" sıfatıyla anılan İran hükümdarlarından Nuşirevân'ın (Pala 1992: 393-394) veziri olup akıl ve hikmetiyle meşhurdur. Osmanlıca yazma eserler

arasında Büzürcmihr'in bilge kişiliğini gösteren birtakım risalelere rastlamak mümkündür. Örneğin Millî Kütüphâne'de Yz A 2010 numarada kayıtlı bir mecmua içerisin (70a-74b)'de yer alan "**Muzaffer-nâme**" adlı risale, Büzürcmihr'in nasihatlerini içermektedir. Rivayete göre Nuşirevan, veziri Büzürcmihr'den nasihat istemiş ve o da belli bir müddet sonra nasihatlerini ona bildirmiş. İşte söz konusu bu risale, Büzürcmihr'in Nuşirevan'a yaptığı ve soru - cevap şeklinde tertib edilmiş nasihatlerini ihtiva etmektedir. Büzürcmihr'in bu nasihatlerine başka yazmalarda da rastlamak mümkündür. Yine Millî Kütüphâne'de Yz A 5716 numarada kayıtlı eserden "Suâl-i Nûşinrevân-ı Âdil Cevâb-ı **Büzürcmihr**-i Kâmil" başlığı altında aynı nasihatleri okumak mümkündür. Buna göre Büzürcmihr, "âdil" sıfatıyla anılan bir hükümdara vezir olacak ve ona nasihat edecek kadar bilge bir kişiliğe sahiptir. Melhemedeki verileri tecrübe edebilecek gerekli bilgi birikimine sahip olduğu düşünülen Büzürcmihr'in M.S. 580 veya 590 yılında vefat ettiğine dair değişik rivayetler bulunmaktadır (Şemseddin Sami 1302: 1307).

Melhemedeki bilgileri tecrübe ettiğine inanılan veya inandırılmak istenen isimlerden birisi de Vâlîs'tir. Vâlîs hakkındaki tek bilgimiz, onun İskender'in nedimi olduğu ve filozof olarak tanındığıdır (Şükûn 1996: 1951). Bilindiği üzere İskender-i Zülkarneyn ve Makedonyalı İskender olmak üzere iki İskender mevcuttur. Vâlîs'le ilgili olan İskender'in bunlardan hangisi olduğu ise meçhûlümüzdür. Zira iki İskender'in hikayeleri birbirine karışmış vaziyettedir (Pala 1992: 260). Ayrıca Vâlîs'in hangi İskender'in nedimi olduğu pek de önemli değildir. Bizim için asıl önemli olan Vâlîs'in, "**İskender-nâme** (Ünver 1983: 9-27; Akdoğan 1988)" adı verilen eserlerde olağanüstü hikayeleri anlatılan İskender'e "nedim" olmasıdır. Halkın düşüncesine göre, olağanüstülükleriyle tanınan birine "nedim" olmak, olağanüstü meziyetlere sahip olmayı gerektirir. Vâlîs, olağanüstü özellikleri olan birinin -İskender'in- nedimi olduğuna göre o da melheme bilgilerini tecrübe edebilecek üstün meziyetlere sahiptir.

Son olarak Vâlîs'le alâkalı bir konuyu belirtmekte fayda var. Vâlîs ismi, Arapça melhemelerde geçmemektedir. Onun yerine onunla bağlantılı olan "İskender" adı referans olarak verilmektedir (Y193: 15a-15b).

Melhemenin kaynaklarıyla ilgili yapılan alıntıda geçen son isim, Cafer Sâdık idi. Alıntıya göre Cafer Sâdık, Danyal peygamberden kalan ve birtakım filozofların tecrübe ettikleri melhemeye ilişkin bilgileri, "muhtasar" kılmıştır. İslam inancına göre sadece Allah'ın bildiği ve bazen de istediği kutsal kişilere bildirdiği "gayb" haberlerini, öyle sıradan insanlar derleyip "muhtasar" kılamazlar. Bunu yapabilmek için birtakım üstün meziyetlere ve kutsal bir kimliğe sahip olmak gerekir. İşte melhemedeki "gayb" bilgilerini kontrolden geçirip özetleme yetisine sahip olan kutsal kişi, Cafer Sâdık'tır. Cafer Sâdık (d. 699 / ö. 765), İslam peygamberinin soyundan gelmiş olmakla kutsallık için gerekli olan iyi bir referansa sahiptir (Öz 1993: 1-3). Onun, dinî ve dünyevî konulardaki zengin bilgisi, hayatında cereyan eden olaylar karşısındaki olgun ve isabetli tavırları bu referansla birleşince, yüceliği hem "Ehl-i sünnet" hem de "Şia" inançlılarınca kabul gören (Fığlalı 1994: 264-266) bir Cafer Sâdık ortaya çıkarmıştır. Cafer Sâdık'ın kendi akrabalarından bazılarının başlarına gelecekleri tahmin etmesi ve olayların da onun tahmin ettiği şekilde gelişmesi (İbn Haldun 1989: 197-198) ve onun "velî" / "imam" olarak görülmesi, Cafer Sâdık'ın geleceği bildiği yolunda bir inancın oluşmasını sağlamıştır. Hatta bu inanç "cefr", "tılsım", "ihtilac", "havas" gibi konularda yazılmış birtakım eserlerin Cafer Sâdık'a mal edilmesine de neden olmuştur.

İşte Cafer Sâdık adı etrafında oluşan bu inanç hâlesini melheme mütercimleri de paylaşıyor olmalılar ki, eserlerinin muhtelif yerlerinde, melhemeye Cafer Sâdık'ın da kaynaklık ettiğini gösterir ifadeler kullanmışlardır:

> Bu fütūḥı naẓmıla cem^{c} eyledüm
> Ca^{c}fer-i Ṣādıḳ dilinden söyledüm (Y33: 11a)

Pes Ebu'l-Faẓluñ sözi çoḳdur yimiş
Ca^{c}fer-i Ṣādıḳ daḫı böyle dimiş (Y33: 36b)

Az ola bu yıl şular çoḳdur yimiş
Ca^{c}fer-i Ṣādıḳ eminlikdür dimiş (Y33: 25b)

Hem ne gün girür nedür dir Dāniyāl
Ca^{c}fer-i Ṣādıḳ ne söyler nice ḥāl (Y33: 27b)

İlle Ca^{c}ferden rivāyetdür tamām
Bal öküş ola bu yıl dir iy imām (Y33: 35a)

Ca^{c}fer-i Ṣādıḳ maṭar yaġmaya dir
Yıl ḳuraḳ ola ḳurudur cümle yir (Y33: 46a)

Böyle dir lik Ca^{c}fer-i Ṣādıḳ
Ki odur sırr-ı ḥikmet-i Ḫālıḳ (Y99: 7b)

Dānyāl ile Ca^{c}fer-i Ṣādıḳ
Daḫı erbāb-ı ḥikmet-ı sābıḳ (Y99: 47a)

Ola aḫbār-ı kāẕibe bisyār
Ca^{c}fer-i Ṣādıḳ eyledi iḫbār (Y99: 60b)

Melhemeye kaynaklık ettiği söylenen bütün bu isimlerin gerçekte melhemeyle ilgilerinin olup olmadığını, olmuşsa derecesini bilemiyoruz. Zaten adı geçen şahısların söz konusu eserle ilgilerinin varlığını ve varsa derecesini şimdilik tespit etme imkanından da mahrumuz. Ayrıca bu mahrumiyetin giderilmesi Halkbilimi açısından sanıldığı kadar da önemli sonuçlar doğurmayacaktır. O bakımdan bu isimlerin melhemeye kaynaklık etmeleri konusu üzerinde daha fazla durmanın gereksiz olduğunu düşünüyoruz. Ancak şurasını da belirtmeliyiz ki Danyal, Hermes, Büzürcmihr, Vâlîs ve Cafer Sâdık isimleri, melhemede sadece eserin kaynaklarını belirtmekle kalmıyor aynı zamanda başka bir fonksiyonu da icra ediyorlar: Eserin inandırıcılığını artırıyorlar.

İletişimin insan ilişkileri ve kültürün oluşması açısından (Fiske 1996: 16) ne kadar önemli olduğu bilinen bir gerçektir. İletişimden beklenen sonucun alınması, çoğu zaman

iletinin inandırıcılığına bağlıdır. İletinin inandırıcılığı ise sahip olduğu referanslarla alâkalıdır. İletinin gerisinde duran referanslar ne kadar güçlü olursa inandırıcılık o derecede artar ve bu da iletişimden beklenen verimi yükseltir. İşte yukarıda geçen isimler, kendisi de bir ileti olan melheme metinlerinde inandırıcılığı sağlayan / artıran birer referans konumundadırlar.

Öncelikle "*Kitâb-ı Melheme Dânyâl peygamberden kaldı.*" ifadesiyle Danyal peygambere gönderme yapılmış ve böylece eserde verilen bilgilere inanılması için kuvvetli bir referans elde edilmiştir. Çünkü metnin hitap ettiği halk, peygamberlerin hiç yalan söylemediğine ve onların "gayb"la ilgili haberleri tanrıdan aldığına inanmaktadır. Yine melhemenin muhataplarına göre peygamberler, tanrının kutsal ve seçkin kullarıdır. Onların sözlerinden şüphe etmek, günah işlemekle eş değerdir. İşte halkın peygamberler konusundaki bu ve buna benzer ön kabullerini bilenler, onların melhemeye inanması ve ona adeta kutsal bir metinmiş gibi itibar etmesini sağlamak için bir peygamberi referans olarak kullanmışlardır.

Metnin inandırıcılığını daha da pekiştirmek için, akıl ve hikmet vadisinde üstün meziyetleriyle kendilerini ispatlamış Hermes, Büzürcmihr ve Vâlîs gibi filozof / bilge kişilerin referanslığına da müracât edilmiştir. Peygamber sözlerinin doğruluğunda ola ki birileri şüpheye düşer veya Danyal'ın peygamberliğine inanmayabilir. İşte bunlar için, adı geçen filozofların melheme bilgilerini tecrübe etmiş olmaları iyi birer referanstır.

Bu noktada melhemeye referans olarak verilen bu isimlerin milliyetleri ve dinleri konusuna da dikkat çekmek istiyoruz. Danyal, İsrailoğullarının peygamberidir. Hermes Mısır, İbranî, Hint, Yunan, Fars, Arap ve Mezopotamya kültürlerinde çeşitli şekillerde tezahür etmektedir. Büzürcmihr, Fars kültürünün ve dolayısıyla Zerdüşt inancının bir bilgesi, Vâlîs de İskender'le bağlantılı olduğu için Hıristiyanlık öncesi Batı dünyasının filozofudur. Cafer Sâdık ise Arapların ve İslam dünyasının velîsi / imamıdır. Sanki

referanslar bu şekilde değişik millet ve din mensuplarından verilmekle esere, adı geçen millet ve dinlerden insanların ilgisi çekilmeye çalışılmıştır. Başka bir deyişle melheme yazarı, değişik din ve milliyetlerden referans kullanmakla, referansların bağlı bulunduğu din ve milliyet mensuplarının melhemeye itibar göstermesini sağlamaya çalışmış gibidir.

Yukarıda melhemelerin Türkçe'ye Farsça'dan çevrildiğini; Farsça'ya da Arapça'dan nakledildiğini yazmıştık. Buna göre melhemelerin esas kaynağının Arap kültürü olduğu düşünülebilir. Ancak yaptığımız çalışmalar bizi, melhemelerin Arap kültürünün değil, Mezopotamya ve çevresinde yaşayan halkların ürünü olduğu ve Araplara da onlardan geçtiği sonucuna götürdü. Bizi bu sonuca götüren âmillerin başında, melhemenin gelecekten haber verme metodu gelmektedir. Bir melheme metni okunduğunda, orada gelecek bilgileri verilirken temel olarak kozmolojinin öğretilerinden yararlanıldığı görülecektir. Kuşkusuz her kültürün kendine ait bir kozmolojisi vardır (Perry 1995: 79). Ancak melhemeyi oluşturan kozmoloji öğretisi, yine kozmolojinin kendi içinden çıkarılarak bir "ilim" haline getirilen "astroloji"dir ve astrolojiyi bir ilim gibi disipline ederek onun dünyaya yayılmasını sağlayanlar da Mezopotamyalı kavimlerdir (Sayılı 1982: 323-410). Zaten A. Fodor (1974:85) da melhemelerin orijininin Asiro-Babil kültürüne dayandığının G. Furlani tarafından uzun zaman önce [1917 ve 1921'de] söylendiğini belirtmektedir.

Mezopotamya ve çevresi, dünya tarihindeki en eski halkların yaşadıkları topraklardan birisi olarak kabul edilmektedir. Mezopotamya, doğudan gelen Ârîler, güneyden göç eden Sâmîler ve kuzey kökenli Ural - Altay kavimlerinin birlikte yaşadıkları bir coğrafyadır. Güneyine Bâbil, Kuzeyine ise Asur ülkesi denilen Mezopotamya'nın en karışık ahaliye sahip olduğu dönem Keldanîler dönemidir. Keldanîler döneminde burada Sümer, Akad, Amurru, Kassit, Arâmî ve Asurîler yaşarken bunlara II. Nebukadnetsar'ın fetihleriyle Yahudîler, Filistinli, Fenikeli, Mısırlı,

İonyalı ve Elamlılar da katılmıştır (Albayrak 1997: 43). Buna göre melhemeyi oluşturduğunu söylediğimiz astroloji, tek bir kültürün değil de bütün bu halkların kültürel bileşkesinin bir ürünü olabilir. Ancak bu bileşkenin disipline edilmesi noktasında tek bir halkın / kültürün etkisinin diğerlerinden daha büyük olması muhtemeldir. O nedenle astrolojiye ve dolayısıyla melhemeye tam olarak şu kültürün ürünüdür demek doğru değildir. Zira melhemelerde çeşitli kültürlere ait unsurların bulunması da onun tek bir kültürün ürünü olmadığını göstermektedir.

Zengin kültürel birikimlere sahip birçok halkın aynı bölgede yaşaması, söz konusu kavimlerin inançlarının birbirine karışmasına neden olmuştur. O bakımdan Mezopotamya kavimlerinin dinî inançları ve hatta tanrılarının isimleri bile birbirine çok benzemektedir. Mezopotamya coğrafyasında yaşayan halkların çoğunun inançları ve tanrıları, buranın ilk sakinleri olduğu söylenen ve Turanîlikleri ciddi bir şekilde tartışma konusu yapılan Sümerlerden kalmadır. Sümerlerin gök, yer, yeraltı, fırtına, su, güneş, ay ve savaş tanrıları vardı. Sümerlerin bir de hayat ağacı motifiyle sembolize edilen, sığırları koruyan ilahî çoban Dumuzi (Temmuz)'leri bulunmaktaydı (Sarıkçıoğlu 1983: 28). Bitkilerin tanrısı olarak bilinen Dumuzi, her yıl güneşin yakıcı sıcağında ölerek yeraltı dünyasına iner; ancak göğün kraliçesi İnanna, Sami dilindeki adıyla İştar, kış sonrasında onu diriltirdi (Hooke 1993: 21-24). Dumuzi'nin ölümünde yas törenleri, dirilmesinde de şenlikler yapılırdı.

Sümerlerin halefi olan Asur ve Bâbillilerde de Sümerlerinkine benzer tanrılar vardı. Anu, gök; Enlil, yer; Ea, su; Şamaş, güneş; Sin, ay; İştar, yıldız tanrılarıydı. Bunların içinde en ihtişamlısı ve en yetkilisi Sümerlerin İnanna dedikleri ve Venüs gezegeni olarak da bilinen İştar idi. Sümerlerin Dumuzi, Bâbillilerin Temmuz (Fenike ve Yunanlıların, Adonis) dedikleri tanrı, İştar'ın oğluydu. Bâbillilerin bir de yağmur ve zenginlik dağıtan fırtına tanrısı Adad'ları vardı (Sarıkçıoğlu 1983: 30-31). Mezopotamya

halkına göre yıldızlar ilahların gizli yazısı idi ve onun okunup manalandırılması mümkündü. İşte bu manalandırma işinden yıldız bilimi, astroloji, ortaya çıkmış oldu. Bâbillilere göre haftanın her bir gününe bir tanrı sahipti ve günlerin özellikleri o günün sahibi olan tanrıdan kaynaklanmaktaydı. Çünkü her tanrının belirli vasıfları vardı. Örneğin Anu, temiz; Ea, dost; Sin, ârif; Şamaş, âdildi. Onlara göre Sin [ay], pazartesinin; Nergal [Mars], salının; Nabu [Merkür], çarşambanın; Marduk [Jüpiter], perşembenin; İştar [Venüs], cumanın; Ninurta [Satürn], cumartesinin ve Şamaş [Güneş], pazarın sahibi idi (Sarıkçıoğlu 1983: 32). Haftanın günleri buna göre uğurlu ve uğursuz diye sınıflandırılmıştı. Gezegenlerin her biri birer tanrı kabul edildiği için onların hareketlerinin yer yüzündeki olayları etkilediğine inanılıyor ve insanların mutlulukları veya mutsuzlukları yıldızlara bağlanıyordu (Doğrul 1963: 32). Gezegenlerin yani tanrıların, bir insanın doğum anındaki durumları ve burçlardaki konumları insanın kaderini tayin ediyordu. İnsanın doğduğu günün sahibi hangi yıldız / tanrı ise insan daha çok o yıldızın / tanrının özelliklerini taşımaktaydı.

Güney Mezopotamya'nın sakinlerinden olan Sabiîlerde de benzer inanışlar vardır. Yedi gezegen ve on iki burç onlarda da mevcuttur (Gündüz 1995: 118-122). Onlar, gezegenleri peygamber olan meleklerin birer sureti olarak algılamakta ve onlara tapmaktadırlar (Kuzgun 1993: 82). Günümüz Sabiî literatüründe dahi astrolojik tahminlerin yer aldığı metinlerden bahsedilmektedir. Sabiî rahipleri her yılın bitiminde bu metinleri okuyarak gelen yıl ile ilgili tahminlerde bulunur ve toplumu buna göre tedbir almaya çağırırlardı (Gündüz 1995: 61).

Mezopotamyalıların kuzey komşuları olan Hititlerde de benzer inanışlar ve tanrılar bulunmaktaydı. Hititlere göre şimşek çakması, yıldırım çarpması, kuşların uçması gibi tabiî hadiseler tanrı iradelerinin tezahürü sayılırdı (Sarıkçıoğlu 1983: 55).

İşte melhemelerde gelecekten haber verilirken yukarıda sıraladığımız inanışlar ve

bu inanışlardan hareketle ortaya çıkarılan astrolojinin verileri kullanılmıştır. Astroloji de bir disiplin olarak Mezopotamya topraklarında doğup geliştiği için melhemenin bu topraklarda yaşamış halkların, eseri olduğunu düşünüyoruz.

> Akad astrolojisi diye adlandırılan astrolojide meteoroloji ve gök olaylarından gelecek hakkında bilgi elde ediliyordu. Bu astrolojik hükümler ve tahminler tek tek fertlere değil, toplumun bütününe aitti... Fert olarak sadece krala kabil-i tatbikti. Çünkü hükümdara ilişkin olaylar, ister istemez, toplumun tümü ile de ilgiliydi... Astroloji savaş ve barış, zafer, hükümranlık, tahta oturma, hanedan ve sülale değişmesi, isyan, kıtlık, hastalık salgınları, mahsul durumu ve taşkın gibi olayları haber veriyordu. (Sayılı 1982: 324)

Bu alıntı satırlarda bahsedilen özelliklerin tamamını melhemelerde görmek mümkündür. O halde melhemeler, astrolojinin sistematize edilmesinde diğer milletlere oranla daha fazla ön plana çıkmış olan Akadlar / Keldanîler tarafından metin haline getirilmiş olabilir. Zira sihir ve astrolojide en çok şöhret kazanan Bâbil halkından olan Keldanîlerdir[1] (Albayrak 1997: 34). Gibb de (1999: 212) "asr-ı saadet zamanlarında hiçbir hükümdar tarafından" kullanılmayan "Babil" isminin veya "Babil kralı" tamlamasının melhemede sık sık kullanılmasına bakarak melhemelerin kaynağının Yahudi veya Keldani kültürü olabileceğini belirtmektedir. Bu arada melhemeyi ilk ortaya koyan kişi olarak gösterilen Danyal peygamberin de Bâbil sürgününde Keldanîlerin esiri olduğunu hatırlatmak isteriz.

Melhemenin Mezopotamya halklarından, özellikle de Keldanîlerden kalmış olduğunu bize düşündürten bir diğer sebep de melhemelerde Süryanîlerle ilgili bilgilere

---

(1) Bâbillilerin sihir ve astrolojide ne kadar ileri oldukları Kuran'daki bir ayette de belirtilmektedir: "... insanlara sihri ve Bâbil'de Hârut ile Mârut isimli iki meleğe indirileni öğretiyorlardı. Halbuki o iki melek, herkese: Biz ancak imtihan için gönderildik, sakın yanlış inanıp da kâfir olmayasınız, demeden hiç kimseye sihir ilmini öğretmezlerdi. Onlar, o iki melekten karı ile koca arasını açacak şeyleri öğreniyorlardı. Bakara, 2/102." **Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali**, (Haz.: A. ÖZEK, ve diğerleri), TDV Yay., Ankara 1993, 15.

Hârut ile Mârut hakkındaki değişik rivayetler için Pala (1991: 214-215)'ya ve Onay (1992: 194-195)'a da müracât edilebilir.

yer verilmesidir. Melheme metinleri okunduğunda, her ay adının Arapça, Farsça, Rumca, Türkçe ve Süryanice'deki karşılıklarının verildiği görülecektir. Ay adlarının veriliş sıralamasına dikkat edildiğinde ise Süryanice ay adlarının ya bölüm başlığı olarak kullanıldığı ya da ilk sırada verildiği göze çarpacaktır. Bunu görmek için üç farklı melheme metninden Ekim ayının anlatıldığı kısmın birkaç satırını okumak yeterli olacaktır.

Yazıcı Selahaddin'in Şemsiyye'sinden;

İşbu ay Süryānice lā raybe fīh
Adıdur Teşrīn-i Evvel iy nebīh

Buldı çün ᶜİsāyiler nebġ ü sübūġ
Adın Uḫturis didiler bi-dürūġ

Pes otuz bir gün olur yılda benām
Güzüñ orta ayıdur dir ḫāṣṣ u ᶜām (Y33: 12a)

Mensur melhemeden;

Teşrīn-i Evvel Der-Zebān-ı Rūm Uḫturis ve ᶜAcem Ferverdīn mah yaᶜni güzüñ orta ayıdur. (Y166: 3b)

Cevrî İbrahim Çelebi'nin melhemesinden;

İdelüm güş ḳıl yine ammā
Ḥükm-i Teşrīn-i Evveli inşā

Zümre-i ehl-i ḥikmet-i Yūnān
Bunı Uḫturis ile itdi beyān

Oldı Türkide orta güz nāmı
Hem otuz bir ᶜadedde eyyāmı (Y99: 5b)

Görüldüğü üzere her üç metinde de Ekim ayının karşılığı olarak önce Süryanice

"*Teşrin-i Evvel*" adı verilmektedir. Aynı durumu diğer ayların anlatımında ve Arapça, Farsça melhemelerde de görmek mümkündür. Bu noktada akla bir soru gelmektedir: Arapça, Farsça ve Türkçe olarak yazılmış melhemelerde Süryanice ay adları niçin yer almaktadır? Bu sorunun cevabı, melheme metinlerinin başlangıçta Süryanice olduğu ve söz konusu dillere çevrilirken de Süryanice ay adlarının korunduğu şeklinde verilebilir. Buna göre Süryani kaynaklı olan melheme, Süryanice'den farklı dillere çevrildikçe çevildiği dillerden ay adları gibi çeşitli unsurları da bünyesine katmış olmalıdır.

Kuşkusuz melhemelerdeki, Süryanilerle ilgili unsurlar ay adlarıyla sınırlı değildir. Melhemelerin baş kısmında, "Çeşitli milletlere göre yılbaşı ne zamandır, niçin?" sorularının cevabı verilirken yine en başta Süryanilerin bu konudaki uygulamaları ve inanışları anlatılmıştır. Orada anlatılanlara göre yılbaşı, Süryanilerde "Teşrin-i Evvel" ayıdır. İlginçtir ki, birkaç istisna hariç, melhemelerin hemen hepsinde esas konunun anlatımı da Süryanilerin yılbaşı kabul ettiği "Teşrin-i Evvel" ayından başlamaktadır. Melhemelerin anlatımının Süryanilerin yılbaşına göre tertip edilmesi de, bu eserlerin en azından yazıya geçirilme yerinin Süryanice olduğu fikrini biraz daha pekiştirmektedir. Bütün bunların, melhemelerin metinsel kaynağı olarak Süryanilerin gösterilmesine yeterli olmadığı düşünülebilir. Ancak bir Arapça melheme nüshasından alınan aşağıdaki satırlar, melhemelerin kaynağı konusundaki fikirlerimizi doğrulamaktadır:

> Melheme kitabı, Süryani kitaplarından delilleri, işaretleri, alametleri, karalardaki ve denizlerdeki ulvî ve süflî olayları, depremleri, ay tutulmaları, yıldız düşmeleri, gök gürültüleri, yıldırımları, rüyet-i hilalleri, burçlar konusundaki ihtilafları, fırtınaları, rüzgarları, bulutların görülmesi, şahısların durumları, Arap, Acem, Cezâir [Mezopotamya], Cibal [Kafkasya] ve diğer memleketlerde konuşulanları ile Arapça'ya nakledildi. (Y193: 15a)

veya

> Çağrışım kitabı [melheme], manası, alametleri ve delilleri ile Danyal,

> İskender, Zülkarneyn ve filozof Hermes'in yüce eserlerinden Süryani kitaplarından Arapça'ya nakledildi. (Y193: 15b)[1]

Bu satırlardan da anlaşılacağı üzere melhemeler, Arapça'ya Süryanice'den çevrilmiştir. Herhangi bir Süryanice melheme metnini görme imkanımız olmadı. Ancak G. Furlani'nin yayınlamış olduğu makaleler (Fodor 1974: 85), Süryanice melheme metinlerini gözler önüne sermekte ve bunların Arapça versiyonlarıyla benzerliklerine işaret etmektedir.

Yukarıda melhemelerde kullanılan metod ve bu metodu sistematize etmede ön plana çıkmaları dolayısıyla melhemelerin Keldanîler tarafından metin haline dönüştürülmüş olabileceğini söylemiştik. Oysa az önce melhemelerin Süryaniceden Arapçaya çevrildiğini ifade ettik. Bu iki cümlede söylenenler, her ne kadar birbiriyle çelişiyorsa da, söylenenler aslında çelişkiden ziyade bir silsileyi işaret etmektedir. Çünkü Süryanilerle Keldanîler bir noktada aynı şeyi ifade etmektedirler. Yani her ikisi de Aramî ırkına mensuptur. Süryani ismi onlara, Hıristiyanlığı kabul ettikten sonra verilmiştir. Süryaniler, Mezopotamya'nın kuzeyindeki dağlık kesimde yaşamış Aramîlerdir (Çelik 1987: 1-3). Keldanîler de Süryanilerin yerleştiği bölgenin güneyindeki alçak havzalarda yaşadığı söylenen Aramîlerdir. Aynı ırktan oldukları için her ikisi de Aramca'nın lehçelerini konuşmaktadır (Günel 1970: 29-72) ve Süryaniler, Hıristiyan olmadan önce Keldanîlerle aynı inançları paylaşmaktadır. Hatta bazı kaynaklar, Keldanîleri Süryanilerin atası (Albayrak 1997: 23); Süryanice'yi de Keldanîce'nin bir diyalekti (Albayrak 1997: 192) olarak göstermektedir. O nedenle melhemenin, hem Süryanicede, hem de onların ataları olarak kabul edilen Keldanî dilinde metin halinde bulunmuş olabileceğini söylemek, çelişkiyi değil melhemenin izlediği yolu ifade etmektedir. Başka bir deyişle melhemeler, önce Keldanî dilinde yazılmış ve oradan da Süryaniceye geçmiş olabilir.

---

(1) Çevirilerini verdiğimiz bu satırların Arapça orijinalleri için "Ekler" kısmına bakılabilir.

Melhemelerdeki Süryanice ay adlarının varlığından hareketle melhemelerin Süryanilerle olan ilgisine değinmiştik. Aynı mantık, melhemelerdeki Rumca/Yunanca ay adları için de yürütülebilir. Melhemelerde ay adlarının Süryanicesinden sonra Rumca/Yunancasının da geçmesi, melhemelerin Grekçeye de çevrilmiş olabileceğini ve Rumca ay adlarının bu çeviriden kalmış olabileceğini göstermektedir. Zira A. Fodor (1974: 85) makalesinde, melhemelerin Grekçe versiyonlarının bir listesinin P. Boudreaux tarafından yayınlandığını belirtmektedir. Ayrıca melhemelerde Hıristiyanlıkla ilgili oldukça fazla bilgi bulunması da melhemelerin, Grek ve Süryani gibi Hıristiyanlığı kabul etmiş milletlerin dillerine çevrildiğini, çevrilirken de bu bilgilerin melhemeye eklendiğini göstermektedir. Yine melhemelerde Rum/Yunan takvimine göre yılın ilk gününe bakılarak o yılın özelliklerinin anlatılması da, bu metinlerin Grekçeye çevrildiğinin ve bu bölümün çeviri sırasında ilave edilmiş olabileceğinin bir göstergesi olsa gerek. Buna göre öyle tahmin ediyoruz ki melhemeler Arapçaya gelmeden önce Süryaniceden Grekçeye geçmiş, oradan aldığı bazı unsurlarla tekrar Süryaniceye aktarılmış ve bu şekliyle de Arapçaya çevrilmiştir.

Abbasî devletinin kurulmasıyla birlikte Yunanca, Süryanice, Pehlevîce ve Sanskritçe eserlerin Arapça'ya çevrilmeye başlandığı malumdur (Nasr 1985: 26). İşte melheme de, bu çeviri faaliyetleri sırasında, VIII. yüzyılda veya bundan sonraki bir tarihte, Süryanice'den Arapça'ya geçmiş olmalıdır. Çok tanrılı bir dinin esaslarıyla oluşturulan astrolojiyi temelinde barındıran bir metnin, İslam dünyasına nasıl girebildiği ve o dünyada nasıl kabul görebildiği, "gelecek"e olan merak duygusunun birçok şeyin önüne geçebilmesiyle izah edilebilir. Ayrıca astrolojinin tefekkür değerine sahip bir sembolizmi içerdiği için İslam anlayışının içine girmiş olması da (Nasr 1985: 174), melhemelerin İslam dünyasında benimsenip yayılmasını kolaylaştırmış olmalıdır.

3. MELHEMELERİN YAPISI ve ANLATIM PLANI

Melhemeler, birtakım tabiat olaylarına dayanarak gelecekten haber veren metinlerdir. Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu metinlerin çoğu mensurdur. Sadece Yazıcı Selahaddin'e ve Cevrî'ye ait olanlar manzumdur. İster manzum olsun isterse mensur, melhemelerin hemen hepsi okuyucularına gelecekle ilgili bilgileri belli bir plan dahilinde sunmaktadır.

Klasik dönem eserlerinin çoğunda olduğu gibi melhemeler de Allah'a hamd (hamdele), peygambere salat ve selam (salvele) ile başlamaktadır. Ancak hamdele ve salvele kısmı bulunmayan melheme nüshalarına da rastlamak mümkündür. Bazı melheme nüshalarında hamdele ve salveleden sonra eserin nasıl ortaya çıktığı, metinleşene kadar kimlerin elinden geçtiği, halkın -özellikle de yönetici sınıfların- melhemeye olan ilgisi ve eserin niçin yazıldığı veya tercüme edildiği konularında bilgiler verilmektedir. Bunu, "Çeşitli milletlere göre sene hangi aydan başlar, niçin? Yılbaşı hangi günden başlarsa o yılda neler olacaktır?" gibi soruların cevabını içeren bölüm izlemektedir. Mensur melhemelerde sadece Süryanilere göre yılbaşının hangi ayda olduğu sorusunun cevabı verilirken manzumlarda buna Arap, Fars, Yunan, Yahudî, Hıristiyan ve Türklerdeki yılbaşı inanç ve pratiklerinin anlatımı da eklenmiştir. Bundan sonra melhemelerin esasını oluşturan "bab"ların ve "fasıl"ların anlatımına geçilmektedir.

Melhemeler, on iki "bab"dan oluşmaktadır. Babların her biri, yılın on iki ayından birine ayrılmıştır. Melhemelerin çoğunda bablar, "Teşrin-i Evvel" ayından başlatılmıştır. Süryanilere göre yılbaşı Teşrin-i Evvel'den başladığı için bu ay birinci bab yapılmıştır. İnceleme imkanı bulabildiğimiz Arapça melhemelerde (Fodor 1974: 97-159; Y193; Y196) ise birinci bab olarak Nisan ayı alınmıştır. Birinci bab olarak Nisan ayının alınmasının

-tıpkı Teşrin-i Evvel'in alınması gibi- belli bir sebebi var mıdır, yoksa bu tamamen tesadüfî midir? Bu konuda kesin bir hüküm veremiyoruz. Ancak şunu söyleyebiliriz ki, Teşrin-i Evvel'in birinci bab yapılmasının sebebi, yılın başlangıç ayı olması idi. Buna göre Nisan'ın da yılın başlangıç ayı olması beklenir. Oysa Nisan ayı Arap takviminde yılbaşına tekabül etmez. Araplarda yılbaşı Muharrem ayından başlamaktadır. Buna göre Arapça melhemelerde Nisan ayının birinci baba alınması ya rastlantı sonucu ya da başka bir sebepten ötürü olmalıdır. Eğer Nisan ayı belirli bir sebeple birinci baba alınmışsa bu sebebin ne olduğuna dair şimdilik bir fikir yürütemiyoruz. Ancak "**Kitâbu Danyalü'n-Nebî Aleyhi's-selam Eş-şuhûrü'l-ısnâ ᶜaşer ve duhulü's-sene ve yüsemma Hâze'l-Kitâbi'l-Melhameti'l-Kübrâ li-Dânyâl Aleyhi's-selam**" başlığını taşıyan Arapça melhemedeki; "*Danyal buyurdu: 'Allah Teşrin-i Evvel'de dünyayı, **Nisan**'da göğü yarattı.'* (Y196: 1b)" biçimindeki ifadeler, Nisan'ın birinci baba alınmasının tesadüfî olmadığını düşündürtmektedir.

İncelediğimiz iki yüze yakın melheme nüshası içerisinden sadece on tanesinde (Y126; Y133; Y135; Y140; Y143; Y144; Y145; Y155; Y167; Y173) Mart ayı birinci bab olarak alınmıştır. Bu on nüshanın tamamı da Türkçe'dir. Babları Mart ayı ile başlatılan bu melheme nüshaları, bablardaki sıralama hariç, her şeyiyle diğer melhemelerin aynısıdır. Yani bunlardaki tek farklılık bablardaki sıralamadır. Öyle sanıyoruz ki bu on melhemenin istinsahını yapanlar, melhemelerin Süryanilerin yılbaşı kabul ettiği ayla başladığını görmüş ve bunu kendi yılbaşı inançlarına adapte etmeye çalışarak Mart ayını birinci baba yerleştirmişlerdir. Başka bir deyişle bu melhemelerin birinci babının Mart ile başlaması, Nevruz dolayısıyla Mart'ı yılbaşı addeden düşüncenin bir neticesi olsa gerektir. Mart ayı ile başlatılan melhemer, günümüze daha yakın zamanlarda istinsah edilmiştir.

Aylara göre tertip edilmiş olan babların başında, önce babın anlattığı ayın iklimsel ve tarımsal özellikleri, o aya ilişkin tabiat bilgileri, o ayda nelerin yenilip nelerin

yenilemeyeceği, yapılması uygun olanlar ve olmayanlar, ilgili ayın uğurlu ve uğursuz günleri, yine o ayda cereyan etmiş önemli tarihsel olaylar, çeşitli milletlerin söz konusu ayla alakalı inanışları ve o ayda ne gibi uygulamalar yaptıkları, ilgili aydaki gündüzlerin ve gecelerin süreleri ve burçların durumları anlatılmaktadır. Bir anlamda her babın baş kısmı, günümüz duvar takvimlerindeki bilgilerin benzerini içermektedir.

Bablarin bundan sonraki kısmında "fasıl"ların anlatımına geçilmektedir. Her babda yirmi beş fasıl bulunmakta ve bu fasılların her birinde de bir tabiat olayının gerçekleşmesine bakılarak geleceğe ilişkin bilgiler verilmektedir. Başka bir deyişle yirmi beş fasılda, yirmi beş tabiat olayının vukuunun gelecekteki hangi olayların habercisi olduğu anlatılmaktadır. Bu yirmi beş fasıl, bablarda şu sırayla yer almaktadır:

1. Fasıl / alâmet: Güneş tutulması
2. Fasıl / alâmet: Ay tutulması
3. Fasıl / alâmet: Güneş ağıllanması
4. Fasıl / alâmet: Ay ağıllanması
5. Fasıl / alâmet: Yeni ay görünmesi
6. Fasıl / alâmet: Kuyruklu yıldız görünmesi
7. Fasıl / alâmet: Gökten yıldız düşmesi
8. Fasıl / alâmet: Gökkuşağı görülmesi
9. Fasıl / alâmet: Şimşek çakması
10. Fasıl / alâmet: Göğün kızarması
11. Fasıl / alâmet: Havada tuhaf bir şeklin görünmesi
12. Fasıl / alâmet: Havada hayvan suretinin görünmesi
13. Fasıl / alâmet: Gök gürlemesi
14. Fasıl / alâmet: Yıldırım düşmesi
15. Fasıl / alâmet: Gökten ateş düşmesi

16. Fasıl / alâmet: Şiddetli ve çok yağmur yağması

17. Fasıl / alâmet: Dolu yağması

18. Fasıl / alâmet: Havadan toprak yağması

19. Fasıl / alâmet: Havadan kurbağa ve böcek yağması

20. Fasıl / alâmet: Yerden çok toz kalkması

21. Fasıl / alâmet: Havada sis olması

22. Fasıl / alâmet: Şiddetli ve çok rüzgar esmesi

23. Fasıl / alâmet: Gökten ses işitilmesi

24. Fasıl / alâmet: Yerden ses işitilmesi

25. Fasıl / alâmet: Deprem olması

Bu yirmi beş faslın tamamı on iki babda da aynen tekrar edilmektedir. Yani melhemelerde, "Yirmi beş alâmetten herhangi biri, yılın hangi ayında ortaya çıkarsa bu neye delalet eder?" sorusunun cevabını bulmak mümkündür. Bu yirmi beş faslın her birinde, adı geçen tabiat olaylarının gerçekleşmesine bakılarak gelecekte vuku bulacak savaş, kıtlık, isyan, salgın hastalık, doğal afetler, bolluk, pahalılık, ucuzluk, hükümdarların tahta geçmesi veya ölmesi, havanın çok soğuk veya sıcak olması gibi olay ve durumlardan haber verilmektedir. Fasıllarla ilgili bu anlatılanlara örnek olması için 11 Ağustos 1999 tarihinde gerçekleşen güneş tutulmasının melhemede nasıl yorumlandığına bir göz atmak yeterli olacaktır:

Gün ṭutulursa bu ay iy aṣl-ı pāk
Bir ulu ṣāh olusar tïzde helāk

Ṭalġalıḳ ola vilāyet bï-amān
Fetret öküşdür eminsizdür cihān

Uġrı çoḳ ola bu yıl ḳaṭ[c] ola rāh
Hem ḥarāmïler öküşdür dil-siyāh

Götrüle dād ṣāh ola bï-merḥamet
Ġuṣṣa vü ḳayġu ṭola dir memleket

Ḫalḳ arasında yavuzdur kibr ü kîn
Oñmaya bu yılda ot u hem ekin

Ortadur es^{c}ār geçince müddeti
Ne ucuzluḳ ola ne ḳızlıḳ ḳatı

İlle Bü'l-Faẕl ekin oñad ola dir
Liki narḫ orta ola dir cümle yir

Az ola yaġmur daḫı ṭaşmaya Nil
Ḫastalıḳ Bābilde çoḳdur işbu yıl

Ol vilāyetler ṣavaşdur hem ḳatı
Gel ^{c}Arab ilinde gör sen fetreti (Y33: 91b)

Türkçe ve Farsça melhemelerde, yirmi beş faslın tamamı bir babın içerisinde anlatıldıktan sonra diğer baba geçilmektedir. İncelediğimiz Arapça melhemelerde ise bir faslın on iki ay içerisindeki durumu anlatıldıktan sonra diğer fasla yer verilmektedir. Yani Türkçe ve Farsça melhemelerin anlatımında aylar; Arapça olanlarda ise fasılları oluşturan tabiat olayları / alâmetler esas alınmıştır.

Bazı bablarda bu yirmi beş fasla ilave olarak duruma göre başka konular için de başlık açıldığı görülmektedir. Örneğin üçüncü babda Aralık ayı anlatılırken yukarıda sıraladığımız fasıllara geçmeden önce Milad konusuna ayrılmış bir bölüm bulunmaktadır. Bu bölümde, İsa'nın doğumu hangi güne gelirse o yıl neler olur, nasıl geçer? sorularının cevabı verilmektedir. Yine aynı şekilde Ocak ayının anlatıldığı dördüncü babda da diğer fasıllara geçmeden önce Ocak ayının başı hangi güne gelirse o yıl nasıl geçecektir konusunu anlatan bir kısım bulunmaktadır.

Yukarıda melhemelerin, Keldani kültürü içerisinde yazıya geçirilmiş olabileceğini söylemiştik. Ancak burada Keldani kültürüne ait olmayan ve Keldanilerden sonra ortaya çıkmış olan İsa'nın doğumu ve Ocak ayının yılbaşı kabul edilmesi gibi bazı unsurlara yer verildiğini ve bunlara göre yorumlar yapıldığını gördük. O halde Keldaniler tarafından

ortaya konulmuş bir eserde Keldanilerden sonra ortaya çıkmış bazı unsurların varlığı nasıl izah edilebilir? Bize öyle geliyor ki bu ve buna benzer unsurlar, asıl melheme metnine müneccimler (Pakalın 1993: 616-620) tarafından sonradan eklenmiş olmalıdır. Çünkü müneccimlik Keldanilerden sonra da devam etmiş ve hükümdar saraylarına girecek kadar yaygınlaşıp itibar görmüştür (Aydüz 1993). Bir melheme metninden seçmiş olduğumuz şu beyitler de, melheme - müneccim ilişkisinin varlığına işaret etmektedir:

Hem müneccimler dimişdür bil yakîn
Gürlese bu ayda nışfına degin (Y33: 24b)

Söylemiş ba'żı müneccim hem girü
Ceng ola yavlaḳ bu yıl dir rū-be-rū (Y33: 81b)

Onuncu babda Temmuz ayı anlatılırken her babda olması gerekenlerden başka burada bazı pratiklerin anlatımına da yer verilmiştir. Bu pratiklerden birisi, gelecek yılda hangi tohumu ekmenin uygun olacağını göstermektedir. Bir diğer pratik de gelecek yılda "orak zamanı"na dek ne kadar yağmurun yağacağını anlamaya yöneliktir. Yine Ağustos ayına ayrılmış olan babda, mutat konu ve fasıllara ilave olarak yılın hangi zamanında ne kadar yağmur yağacağını bildiren bir bölüm eklenmiştir. On ikinci baba da Hıristiyanların bayramı hangi güne gelirse o yılın nasıl geçeceğini anlatan bir bölüm konulmuştur.

Bazı melhemelerde on iki babın sonunda, burçlar ve ayın yirmi sekiz menzili konularında bir bölüm de yer almaktadır. Melhemelerin anlatım planını şu şekilde şematize etmek de mümkündür:

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Melheme Metni

MUKADDİME

(Hamdele ve Salvele, Eserin Hikayesi ve Telif Sebebi)

Yılbaşı ne zamandır, niçin, hangi güne gelirse o yıl nasıl geçecektir?

1. Bab (Ekim ayı)

Ayın iklimsel ve tarımsal özellikleri, bu aya ilişkin tabiat bilgileri, bu ayda nelerin yenilip nelerin yenilemeyeceği, yapılması uygun olanlar ve olmayanlar, bu ayın uğurlu ve uğursuz günleri, yine bu ayda cereyan etmiş önemli tarihsel olaylar, çeşitli milletlerin söz konusu ayla alakalı inanışları ve bu ayda ne gibi uygulamalar yaptıkları, bu aydaki gündüzlerin ve gecelerin süreleri ve burçların durumları.

1.F. Güneş tutulması	6.F. Kuyruklu yıldız	11.F. Gökte tuhaf şekil	16.F. Yağmur yağması	21.F. Sis olması
2.F. Ay tutulması	7.F. Yıldız düşmesi	12.F. Gökte hayvan su.	17.F. Dolu yağması	22.F. Rüzgar esmesi
3.F. Güneş ağıllanması	8.F. Gökkuşağı	13.F. Gök gürlemesi	18.F. Toprak yağması	23.F. Gökten ses işitil.
4.F. Ay ağıllanması	9.F. Şimşek çakması	14.F. Yıldırım düşmesi	19.F. Böcek yağması	24.F. Yerden ses işitil.
5.F. Yeni ay çıkması	10.F. Gök kızarması	15.F. Gökten ateş düş.	20.F. Toz kalkması	25.F. Deprem olması

2. Bab (Kasım ayı)

Ayın iklimsel ve tarımsal özellikleri, bu aya ilişkin tabiat bilgileri, bu ayda nelerin yenilip nelerin yenilemeyeceği, yapılması uygun olanlar ve olmayanlar, bu ayın uğurlu ve uğursuz günleri, yine bu ayda cereyan etmiş önemli tarihsel olaylar, çeşitli milletlerin söz konusu ayla alakalı inanışları ve bu ayda ne gibi uygulamalar yaptıkları, bu aydaki gündüzlerin ve gecelerin süreleri ve burçların durumları.

1.F. Güneş tutulması	6.F. Kuyruklu yıldız	11.F. Gökte tuhaf şekil	16.F. Yağmur yağması	21.F. Sis olması
2.F. Ay tutulması	7.F. Yıldız düşmesi	12.F. Gökte hayvan su.	17.F. Dolu yağması	22.F. Rüzgar esmesi
3.F. Güneş ağıllanması	8.F. Gökkuşağı	13.F. Gök gürlemesi	18.F. Toprak yağması	23.F. Gökten ses işitil.
4.F. Ay ağıllanması	9.F. Şimşek çakması	14.F. Yıldırım düşmesi	19.F. Böcek yağması	24.F. Yerden ses işitil.
5.F. Yeni ay çıkması	10.F. Gök kızarması	15.F. Gökten ateş düş.	20.F. Toz kalkması	25.F. Deprem olması

3. Bab (Aralık ayı)

Ayın iklimsel ve tarımsal özellikleri, bu aya ilişkin tabiat bilgileri, bu ayda nelerin yenilip nelerin yenilemeyeceği, yapılması uygun olanlar ve olmayanlar, bu ayın uğurlu ve uğursuz günleri, yine bu ayda cereyan etmiş önemli tarihsel olaylar, çeşitli milletlerin söz konusu ayla alakalı inanışları ve bu ayda ne gibi uygulamalar yaptıkları, bu aydaki gündüzlerin ve gecelerin süreleri ve burçların durumları. Milad hangi güne gelirse o yılın nasıl geçeceği.

1.F. Güneş tutulması	6.F. Kuyruklu yıldız	11.F. Gökte tuhaf şekil	16.F. Yağmur yağması	21.F. Sis olması
2.F. Ay tutulması	7.F. Yıldız düşmesi	12.F. Gökte hayvan su.	17.F. Dolu yağması	22.F. Rüzgar esmesi
3.F. Güneş ağıllanması	8.F. Gökkuşağı	13.F. Gök gürlemesi	18.F. Toprak yağması	23.F. Gökten ses işitil.
4.F. Ay ağıllanması	9.F. Şimşek çakması	14.F. Yıldırım düşmesi	19.F. Böcek yağması	24.F. Yerden ses işitil.
5.F. Yeni ay çıkması	10.F. Gök kızarması	15.F. Gökten ateş düş.	20.F. Toz kalkması	25.F. Deprem olması

4. Bab (Ocak ayı)

Ayın iklimsel ve tarımsal özellikleri, bu aya ilişkin tabiat bilgileri, bu ayda nelerin yenilip nelerin yenilemeyeceği, yapılması uygun olanlar ve olmayanlar, bu ayın uğurlu ve uğursuz günleri, yine bu ayda cereyan etmiş önemli tarihsel olaylar, çeşitli milletlerin söz konusu ayla alakalı inanışları ve bu ayda ne gibi uygulamalar yaptıkları, bu aydaki gündüzlerin ve gecelerin süreleri ve burçların durumları. Bu ayın başı hangi güne gelirse o yılın nasıl geçeceği.

1.F. Güneş tutulması	6.F. Kuyruklu yıldız	11.F. Gökte tuhaf şekil	16.F. Yağmur yağması	21.F. Sis olması
2.F. Ay tutulması	7.F. Yıldız düşmesi	12.F. Gökte hayvan su.	17.F. Dolu yağması	22.F. Rüzgar esmesi
3.F. Güneş ağıllanması	8.F. Gökkuşağı	13.F. Gök gürlemesi	18.F. Toprak yağması	23.F. Gökten ses işitil.
4.F. Ay ağıllanması	9.F. Şimşek çakması	14.F. Yıldırım düşmesi	19.F. Böcek yağması	24.F. Yerden ses işitil.
5.F. Yeni ay çıkması	10.F. Gök kızarması	15.F. Gökten ateş düş.	20.F. Toz kalkması	25.F. Deprem olması

5. Bab (Şubat ayı)

Ayın iklimsel ve tarımsal özellikleri, bu aya ilişkin tabiat bilgileri, bu ayda nelerin yenilip nelerin yenilemeyeceği, yapılması uygun olanlar ve olmayanlar, bu ayın uğurlu ve uğursuz günleri, yine bu ayda cereyan etmiş önemli tarihsel olaylar, çeşitli milletlerin söz konusu ayla alakalı inanışları ve bu ayda ne gibi uygulamalar yaptıkları, bu aydaki gündüzlerin ve gecelerin süreleri ve burçların durumları.

1.F. Güneş tutulması	6.F. Kuyruklu yıldız	11.F. Gökte tuhaf şekil	16.F. Yağmur yağması	21.F. Sis olması
2.F. Ay tutulması	7.F. Yıldız düşmesi	12.F. Gökte hayvan su.	17.F. Dolu yağması	22.F. Rüzgar esmesi
3.F. Güneş ağıllanması	8.F. Gökkuşağı	13.F. Gök gürlemesi	18.F. Toprak yağması	23.F. Gökten ses işitil.
4.F. Ay ağıllanması	9.F. Şimşek çakması	14.F. Yıldırım düşmesi	19.F. Böcek yağması	24.F. Yerden ses işitil.
5.F. Yeni ay çıkması	10.F. Gök kızarması	15.F. Gökten ateş düş.	20.F. Toz kalkması	25.F. Deprem olması

6. Bab (Mart ayı)

Ayın iklimsel ve tarımsal özellikleri, bu aya ilişkin tabiat bilgileri, bu ayda nelerin yenilip nelerin yenilemeyeceği, yapılması uygun olanlar ve olmayanlar, bu ayın uğurlu ve uğursuz günleri, yine bu ayda cereyan etmiş önemli tarihsel olaylar, çeşitli milletlerin söz konusu ayla alakalı inanışları ve bu ayda ne gibi uygulamalar yaptıkları, bu aydaki gündüzlerin ve gecelerin süreleri ve burçların durumları.

1.F. Güneş tutulması	6.F. Kuyruklu yıldız	11.F. Gökte tuhaf şekil	16.F. Yağmur yağması	21.F. Sis olması
2.F. Ay tutulması	7.F. Yıldız düşmesi	12.F. Gökte hayvan su.	17.F. Dolu yağması	22.F. Rüzgar esmesi
3.F. Güneş ağıllanması	8.F. Gökkuşağı	13.F. Gök gürlemesi	18.F. Toprak yağması	23.F. Gökten ses işitil.
4.F. Ay ağıllanması	9.F. Şimşek çakması	14.F. Yıldırım düşmesi	19.F. Böcek yağması	24.F. Yerden ses işitil.
5.F. Yeni ay çıkması	10.F. Gök kızarması	15.F. Gökten ateş düş.	20.F. Toz kalkması	25.F. Deprem olması

7. Bab (Nisan ayı)

Ayın iklimsel ve tarımsal özellikleri, bu aya ilişkin tabiat bilgileri, bu ayda nelerin yenilip nelerin yenilemeyeceği, yapılması uygun olanlar ve olmayanlar, bu ayın uğurlu ve uğursuz günleri, yine bu ayda cereyan etmiş önemli tarihsel olaylar, çeşitli milletlerin söz konusu ayla alakalı inanışları ve bu ayda ne gibi uygulamalar yaptıkları, bu aydaki gündüzlerin ve gecelerin süreleri ve burçların durumları.

1.F. Güneş tutulması	6.F. Kuyruklu yıldız	11.F. Gökte tuhaf şekil	16.F. Yağmur yağması	21.F. Sis olması
2.F. Ay tutulması	7.F. Yıldız düşmesi	12.F. Gökte hayvan su.	17.F. Dolu yağması	22.F. Rüzgar esmesi
3.F. Güneş ağıllanması	8.F. Gökkuşağı	13.F. Gök gürlemesi	18.F. Toprak yağması	23.F. Gökten ses işitil.
4.F. Ay ağıllanması	9.F. Şimşek çakması	14.F. Yıldırım düşmesi	19.F. Böcek yağması	24.F. Yerden ses işitil.
5.F. Yeni ay çıkması	10.F. Gök kızarması	15.F. Gökten ateş düş.	20.F. Toz kalkması	25.F. Deprem olması

8. Bab (Mayıs ayı)

Ayın iklimsel ve tarımsal özellikleri, bu aya ilişkin tabiat bilgileri, bu ayda nelerin yenilip nelerin yenilemeyeceği, yapılması uygun olanlar ve olmayanlar, bu ayın uğurlu ve uğursuz günleri, yine bu ayda cereyan etmiş önemli tarihsel olaylar, çeşitli milletlerin söz konusu ayla alakalı inanışları ve bu ayda ne gibi uygulamalar yaptıkları, bu aydaki gündüzlerin ve gecelerin süreleri ve burçların durumları.

1.F. Güneş tutulması	6.F. Kuyruklu yıldız	11.F. Gökte tuhaf şekil	16.F. Yağmur yağması	21.F. Sis olması
2.F. Ay tutulması	7.F. Yıldız düşmesi	12.F. Gökte hayvan su.	17.F. Dolu yağması	22.F. Rüzgar esmesi
3.F. Güneş ağıllanması	8.F. Gökkuşağı	13.F. Gök gürlemesi	18.F. Toprak yağması	23.F. Gökten ses işitil.
4.F. Ay ağıllanması	9.F. Şimşek çakması	14.F. Yıldırım düşmesi	19.F. Böcek yağması	24.F. Yerden ses işitil.
5.F. Yeni ay çıkması	10.F. Gök kızarması	15.F. Gökten ateş düş.	20.F. Toz kalkması	25.F. Deprem olması

9. Bab (Haziran ayı)

Ayın iklimsel ve tarımsal özellikleri, bu aya ilişkin tabiat bilgileri, bu ayda nelerin yenilip nelerin yenilemeyeceği, yapılması uygun olanlar ve olmayanlar, bu ayın uğurlu ve uğursuz günleri, yine bu ayda cereyan etmiş önemli tarihsel olaylar, çeşitli milletlerin söz konusu ayla alakalı inanışları ve bu ayda ne gibi uygulamalar yaptıkları, bu aydaki gündüzlerin ve gecelerin süreleri ve burçların durumları.

1.F. Güneş tutulması	6.F. Kuyruklu yıldız	11.F. Gökte tuhaf şekil	16.F. Yağmur yağması	21.F. Sis olması
2.F. Ay tutulması	7.F. Yıldız düşmesi	12.F. Gökte hayvan su.	17.F. Dolu yağması	22.F. Rüzgar esmesi
3.F. Güneş ağıllanması	8.F. Gökkuşağı	13.F. Gök gürlemesi	18.F. Toprak yağması	23.F. Gökten ses işitil.
4.F. Ay ağıllanması	9.F. Şimşek çakması	14.F. Yıldırım düşmesi	19.F. Böcek yağması	24.F. Yerden ses işitil.
5.F. Yeni ay çıkması	10.F. Gök kızarması	15.F. Gökten ateş düş.	20.F. Toz kalkması	25.F. Deprem olması

10. Bab (Temmuz ayı)

Ayın iklimsel ve tarımsal özellikleri, bu aya ilişkin tabiat bilgileri, bu ayda nelerin yenilip nelerin yenilemeyeceği, yapılması uygun olanlar ve olmayanlar, bu ayın uğurlu ve uğursuz günleri, yine bu ayda cereyan etmiş önemli tarihsel olaylar, çeşitli milletlerin söz konusu ayla alakalı inanışları ve bu ayda ne gibi uygulamalar yaptıkları, bu aydaki gündüzlerin ve gecelerin süreleri ve burçların durumları. Gelecek yılda hangi tohumu ekmenin daha uygun olacağı ve gelen yılda yılbaşından "orak zamanı"na dek ne kadar yağmur yağacağı.

1.F. Güneş tutulması	6.F. Kuyruklu yıldız	11.F. Gökte tuhaf şekil	16.F. Yağmur yağması	21.F. Sis olması
2.F. Ay tutulması	7.F. Yıldız düşmesi	12.F. Gökte hayvan su.	17.F. Dolu yağması	22.F. Rüzgar esmesi
3.F. Güneş ağıllanması	8.F. Gökkuşağı	13.F. Gök gürlemesi	18.F. Toprak yağması	23.F. Gökten ses işitil.
4.F. Ay ağıllanması	9.F. Şimşek çakması	14.F. Yıldırım düşmesi	19.F. Böcek yağması	24.F. Yerden ses işitil.
5.F. Yeni ay çıkması	10.F. Gök kızarması	15.F. Gökten ateş düş.	20.F. Toz kalkması	25.F. Deprem olması

11. Bab (Ağustos ayı)

Ayın iklimsel ve tarımsal özellikleri, bu aya ilişkin tabiat bilgileri, bu ayda nelerin yenilip nelerin yenilemeyeceği, yapılması uygun olanlar ve olmayanlar, bu ayın uğurlu ve uğursuz günleri, yine bu ayda cereyan etmiş önemli tarihsel olaylar, çeşitli milletlerin söz konusu ayla alakalı inanışları ve bu ayda ne gibi uygulamalar yaptıkları, bu aydaki gündüzlerin ve gecelerin süreleri ve burçların durumları. Gelecek yılda yağmurun ne kadar yağacağının tespiti.

1.F. Güneş tutulması	6.F. Kuyruklu yıldız	11.F. Gökte tuhaf şekil	16.F. Yağmur yağması	21.F. Sis olması
2.F. Ay tutulması	7.F. Yıldız düşmesi	12.F. Gökte hayvan su.	17.F. Dolu yağması	22.F. Rüzgar esmesi
3.F. Güneş ağıllanması	8.F. Gökkuşağı	13.F. Gök gürlemesi	18.F. Toprak yağması	23.F. Gökten ses işitil.
4.F. Ay ağıllanması	9.F. Şimşek çakması	14.F. Yıldırım düşmesi	19.F. Böcek yağması	24.F. Yerden ses işitil.
5.F. Yeni ay çıkması	10.F. Gök kızarması	15.F. Gökten ateş düş.	20.F. Toz kalkması	25.F. Deprem olması

12. Bab (Eylül ayı)

Ayın iklimsel ve tarımsal özellikleri, bu aya ilişkin tabiat bilgileri, bu ayda nelerin yenilip nelerin yenilemeyeceği, yapılması uygun olanlar ve olmayanlar, bu ayın uğurlu ve uğursuz günleri, yine bu ayda cereyan etmiş önemli tarihsel olaylar, çeşitli milletlerin söz konusu ayla alakalı inanışları ve bu ayda ne gibi uygulamalar yaptıkları, bu aydaki gündüzlerin ve gecelerin süreleri ve burçların durumları. Hıristiyanların bayramı hangi güne gelirse o yılın nasıl geçeceğinin anlatımı.

1.F. Güneş tutulması	6.F. Kuyruklu yıldız	11.F. Gökte tuhaf şekil	16.F. Yağmur yağması	21.F. Sis olması
2.F. Ay tutulması	7.F. Yıldız düşmesi	12.F. Gökte hayvan su.	17.F. Dolu yağması	22.F. Rüzgar esmesi
3.F. Güneş ağıllanması	8.F. Gökkuşağı	13.F. Gök gürlemesi	18.F. Toprak yağması	23.F. Gökten ses işitil.
4.F. Ay ağıllanması	9.F. Şimşek çakması	14.F. Yıldırım düşmesi	19.F. Böcek yağması	24.F. Yerden ses işitil.
5.F. Yeni ay çıkması	10.F. Gök kızarması	15.F. Gökten ateş düş.	20.F. Toz kalkması	25.F. Deprem olması

Burçlar ve Ay'ın menzilleri

4. TÜRK EDEBİYATINDA MELHEMELER

Elimizdeki bilgilere göre melhemeler, Türkçe'ye XV. yüzyılın başlarında girmiştir. Ancak bu, Türk okuyucusunun melhemeyle ilk olarak bu yüzyılda tanıştığı anlamına gelmemelidir. Çünkü bundan önce melhemeler, Arapça ve Farsça olarak Türk okuyucusunun önünde duruyordu ve onların da içerisinde bulundukları kültürel ortam dolayısıyla bu dillere aşinalığı vardı. Ayrıca melheme, XII. yüzyılın ortalarında Arapça'dan Farsça'ya çevrilirken Selçuklu sarayının müneccimbaşısı tarafından II. Kılıçarslan'a ithaf edilmişti. Buna göre melhemelerin XII. yüzyıl ortalarında Türklerin ilgi alanına, XV. yüzyıl başlarında da Türkçe'ye girmeye başladığı söylenebilir.

Melhemeler Türkçe'ye kazandırıldıktan sonra giderek artan bir ilgiyle okunmuştur. Melheme çevirisi yapanların çokluğu ve çevirisi yapılan melheme nüshalarının sayısının kabarıklığı, bunu açıkça göstermektedir. Ayrıca Yazıcı Selahaddin'in "Şemsiyye"sinin bir defa; Cevrî'nin melhemesinin de üç defa basılmış olması da melhemelere yöneltilen ilginin yoğunluğuna işaret etmektedir.

Melhemelerde "Rum diyarı" tamlaması ve "Kostantıniyye" ismiyle Osmanlı topraklarının ve padişahlarının geleceğine yönelik kehanetler de yapılmaktadır. İşte bu kehanetlerin yayılmasını engellemek için olsa gerek Cevrî'nin melhemesi üçüncü baskısından sonra, 1318 (1900-1)'de Osmanlı devleti tarafından neşredilen yasak yayınlar listesine dahil edilmiştir[1]. XX. yüzyılın başlarında geçirmiş olduğumuz hızlı kültür ve medeniyet değişimi, melhemelere olan rağbetin azalmasına neden olmuştur. Ancak buna rağmen Cumhuriyet döneminde bazı yörelerde Osmanlıca bilenlerin

(1) **Memâlik-i Mahrûse-i Şâhâneye Duhûl ve İntişârı Memnû Bulunan Kütüb ve Resâil-i Muzırranın Esâmîsini Mübeyyin Cedveldir.** Matbaa-ı Âmire. İstanbul 1318. 94.

melhemelere zaman zaman müracaat ettikleri görülmektedir[1].

Türkçe melhemelerin Ebu'l-Fazl'ın eserinden çeviri olduğuna değinmiştik. Bu çevirilerin kimi, kelimesi kelimesine; kimisi de manzum ve serbest bir şekilde yapılmıştır. İşte Türk Edebiyatındaki melhemeler, yazarına / çevirenine ve çevirinin şekline göre şu şekilde gruplara ayırarak incelenebilir:

1. Yazıcı Selahaddin'in "Şemsiyye"si
2. Yazıcıoğlu Ahmed Bican'ın melhemesi
3. Ebrî Hoca İbn Âdil'in melhemesi
4. Cevrî'nin melhemesi
5. Çevireni tespit edilemeyen melhemeler
6. Diğer melhemeler

4.1. YAZICI SELAHADDİN'İN "ŞEMSİYYE"Sİ

Yazıcı Selahaddin'in Şemsiyye'si, bilindiği kadarıyla ilk melheme tercümesidir. "*Kitabü'ş-Şemsiyye*", "*Kitabü'l-Melheme*" ve "*Melheme-i Şemsiyye*" adlarıyla da bilinen eser, 811 (1408-9) tarihinde yazılmıştır (Çelebioğlu 1976: 184). Şemsiyye'nin aslı her ne kadar Ebu'l-Fazl'ın eserine dayanmakta ise de Yazıcı Selahaddin, başka kaynakları da kullanarak yarı telif, yarı tercüme bir eser vücuda getirmiştir. Çünkü Yazıcı Selahaddin'in eserinde Ebu'l-Fazl'ınkinde görülmeyen bazı kısımlar bulunmaktadır. Özellikle baştaki 421 beyitlik bölüm, tamamen Yazıcı Selahaddin'e aittir. Yine Yazıcı Selahaddin'in

(1) 1980'li yılların sonunda Sivas İli Yıldızeli İlçesi'ne bağlı Tat Köyü'nde İbrahim Yıldız adlı bir değirmencinin, oluşan birtakım meteorolojik hadiseleri bir kitaba bakarak yorumlamasına şahit olmuştuk. Söz konusu kitabı inceleme imkanı bulduğumuzda bunun, aynı ilçeye bağlı Akören Köyü'nde okunmakta olan başka bir nüshadan istinsah edilmiş mensur bir melheme metni olduğunu gördük. Melhemeler konusunda çalışma fikrini de bize, bu müşahede vermişti. Sonradan edindiğimiz bilgilere göre İbrahim Yıldız da söz konusu melhemeyi, Akören Köyü'ndeki damadı Nâzım Belkir'den almış. N. Belkir'in kendisi ve dedesi de melhemeyi okurlarmış.

eserindeki Süryanilere göre her ayın ne zaman girdiği, Arapça ay adları ve bu adların veriliş sebepleri, Arap aylarının başının hangi güne rast geldiği, her ayın otuz gününün özellikleri ve o günlerde neleri yapmanın ve nelerden kaçınmanın uygun olduğu, haftanın günlerinin özellikleri, nikah ve cinsel ilişkinin adapları gibi bölümleri diğer melhemelerde görmek mümkün değildir.

Yazıcı Selahaddin eserini, yıllarca hâmiliğini yapan Kasaboğlu Ali Bey'i kaybettikten sonra bulduğu yeni hâmisi İskender bin Hacı Paşa bin Nâsırüddin bin Hüsrev Şah'a hediye etmek amacıyla kaleme almıştır. Şemsiyye, mesnevi tarzında ve aruzun "fâ^{c}ilâtün fâ^{c}ilâtün fâ^{c}ilün" kalıbıyla yazılmıştır.

İy Ḫudāvendā ḳadîm ü lem-yezel
Ḫālıḳu'l-eşyā' ebedsin hem ezel (Y33: 1b)

beytiyle başlayan eser,

Söz tamām oldı vü ḫatm oldı kitāb
Oḳıġıl v'allahu a^{c}lem bi'ṣ-ṣavāb (Y33: 136b)

beytiyle sona ermektedir. Buna göre eser 4708 beyit tutarındadır. Ancak Âmil Çelebioğlu (1976: 187), "Şemsiyye nüshaları içerisinde istinsah tarihi bakımından (hicrî 861) şimdilik en eskisi olarak gördüğü" Süleymaniye Kütüphanesi Pertevniyal Bölümü nu: 766'da kayıtlı nüsha (Y33)nın 4724 beyit olduğunu söylemektedir. Fakat aynı nüsha üzerinde çalışan Mehmet Terzi (1994) de 4653 beyit okumuştur. Aradaki 71 beyitlik farkın nereden kaynaklanmış olabileceğini bilemiyoruz. Çelebioğlu'nun verdiği sayı belki de bir mürettip hatası sonucu 4724 olarak çıkmıştır. Zira adı geçen nüshanın beyitlerini saydığımızda biz de Terzi'nin vermiş olduğu sayıya ulaştık. Ancak en eskisi de olsa tek nüshadan hareketle fikir yürütmenin doğru olamayacağını düşünerek eserin Y18, Y23, Y27 nüshalarıyla Y33 nüshasını karşılaştırdığımızda, Şemsiyye'nin 4708 beyitten oluştuğu sonucuna vardık. Fakat yine de diğer nüshalarla da karşılaştırma yapıldıktan

sonra bu miktara kesin gözüyle bakılabileceğini düşünüyoruz.

Çelebioğlu (1976: 187) Şemsiyye'yle ilgili ilk makalesinde Şemsiyye'nin, "*Söz tamām oldı vü ḫatm oldı kitāb / Oḳıġıl v'allahu aʿlem bi'ṣ-ṣavāb*" beytiyle bittiğini belirtirken başka bir vesileyle yine Şemsiyye'den bahsederken onun, "*Eyülerden ola sende ʿalāmet / Ki ḫayruñdan göre ʿālem tamāmet*" beytiyle sona erdiğini söylemektedir (Çelebioğlu 1996: 14). Çelebioğlu her iki bilgiyi de aynı nüsha -Y33-'ya bakarak vermektedir. O halde bu farklılık nereden kaynaklanmaktadır? Çelebioğlu'nun Şemsiyye hakkında bilgiler verirken esas aldığı Y33 nüshasında "*Söz tamām oldı vü ḫatm oldı kitāb / Oḳıġıl v'allahu aʿlem bi'ṣ-ṣavāb*" beytinden hemen sonra "*Ruzname*" başlıklı ve Şemsiyye ile farklı vezinde 123 beyitlik bir metin gelmektedir (136b-140a). Bu metnin ardından 42 beyitlik "yeni ay göründüğünde kişinin neye bakmasının münasip olacağını" anlatan bir manzume daha yer almaktadır (140a-141a). Bu manzumeden sonra da 105 beyitlik "*Fal-ı Kuran*" gelmektedir (141b-145a). İşte Çelebioğlu'nun Şemmsiyye'nin sonu diye gösterdiği "*Eyülerden ola sende ʿalāmet / Ki ḫayruñdan göre ʿālem tamāmet*" beyti bu "Fal-ı Kuran"ın son beytidir. Bu nüshanın istinsah kayıtları da bu beyitten sonra yazılıdır. Öyle sanıyoruz ki Çelebioğlu, istinsah kaydının burada olması nedeniyle Şemsiyye'nin de burada bittiğini ve dolayısıyla bu üç manzumenin de Şemsiyye'nin bir bölümü olduğunu düşünmüş olmalıdır. Bu üç manzumenin Yazıcı Selahaddin'e ait olup olmadığını bilemiyoruz. Fakat bunların Şemsiyye'nin bir bölümü olmadığı kesindir. Çünkü diğer melhemelerde bunlara benzer bölümler bulunmamaktadır. Ayrıca Çelebioğlu'nun Şemsiyye'nin son beyti diye gösterdiği beytin ait olduğu "Fal-ı Kuran" ve "Rūzname"nin vezinleri Şemsiyye'ninkinden farklıdır. Bu ise mesnevî nazım şekline uymayan bir durumdur (Ünver 1986: 432).

Şemsiyye, klasik mesnevî planına uygun olarak bir "tevhid"le başlamaktadır. 1-122. beyitler arasında yer alan "tevhid"de Allah'ın varlığından, birliğinden, yüceliğinden,

kainatı ve insanı nasıl yarattığından, gelmiş geçmiş belli başlı peygamberlerden ve onların yaptıklarından bahsedilmektedir. Bundan sonra gelen "na^{c}t" bölümü 123-250. beyitleri kapsamaktadır. Burada Hz. Muhammed'in övgüsü yapılmakta, kıyametin nasıl kopacağı ve Hz. Muhammed'in şefaatçi olacağı anlatılmaktadır. Bunun akabindeki 251-293. beyitler arasında da dört halifenin övgüsü yer almaktadır. Müteakiben 421. beyte kadar olan bölümde Yazıcı Selahaddin, kendisinden, hâmisinden, eseri yazma sebebinden ve eserinin muhtevasından bahsetmektedir. Bundan sonra Şemsiyye'nin esasını oluşturan melheme kısmına geçilmektedir. 422-530. beyitler arasında Ekim ayının özellikleri, yılbaşının hangi milletlere göre ne zaman ve niçin olduğu, yılbaşı hangi güne gelirse o yıl nelerin olacağı anlatılmaktadır. 531-722. beyitler arasında Ekim ayının 25 faslı anlatıldıktan sonra Kasım ayına geçilmektedir. Bundan sonraki beyitlerin aylara ve diğer fasıllara göre dağılımı ise şu şekildedir:

723-926. beyitler arası Kasım ayı

927-1164. beyitler arası Aralık ayı

1165-1497. beyitler arası Ocak ayı

1498-1748. beyitler arası Şubat ayı

1749-2016. beyitler arası Mart ayı

2017-2298. beyitler arası Nisan ayı

2299-2571. beyitler arası Mayıs ayı

2572-2853. beyitler arası Haziran ayı

2854-3136. beyitler arası Temmuz ayı

3137-3402. beyitler arası Ağustos ayı

3403-3685. beyitler arası Eylül ayı

3686-3806. beyitler arası Ay'ın 28 menzili

3807-3921. beyitler arası Süryanilere göre her ay hangi gün girer?

3922-4210. beyitler arası Arapça ay adları ve bu adların veriliş sebepleri

4211-4250. beyitler arası Arap aylarının ilk günü hangi güne gelir?

4251-4302. beyitler arası Arap aylarının üzerinde yazılan 12 harfi bildirir.

4303-4513. beyitler arası her ayın hangi gününde neleri yapmak, neleri yapmamak gerekir?

4514-4615. beyitler arası haftanın günlerinin özellikleri ve bu günlerde yapılması uygun olan ve olmayan işler

4616-4633. beyitler arası haftanın günlerinde ne yapılır, ne yapılmaz? Nikâh hangi günde kıyılmalıdır?

4634-4708. beyitler arası cinsel ilişkinin adabı

Yukarıda Yazıcı Selahaddin'in, eserine Ebu'l-Fazl'ın melhemesinde görülmeyen kısımlar eklediğini ifade etmiştik. 3807. ile 4708. beyitler arasında anlatılan bölümler, Ebu'l-Fazl'ın melhemesinde bulunmamaktadır. Ancak bu bölümlerde anlatılan konulardan bazılarını Ebu'l-Fazl'ın eserinde bablara serpiştirilmiş biçimde bulmak mümkündür. Örneğin ayın hangi günlerinde nelerin yapılıp nelerin yapılmaması gerektiği, nikâh kıymanın ve cinsel münasebetin ne zaman uygun olduğu konularındaki bilgiler Ebu'l-Fazl'ın eserinde de bulunmaktadır. Ancak bunlar ayrı bir bölüm oluşturacak şekilde yazılmamıştır.

Şemsiyye'nin birçok nüshası bulunmaktadır. Ancak bu nüshaların bir kısmı ya baştan, ya sondan ya da her iki yerden eksiktir. Bazı Şemsiyye nüshalarında baştaki 421 beyitlik "Mukaddime" bölümü bulunmamaktadır. Kimi nüshalar manzum mensur karışık biçimde istinsah edilmiştir (Y22; Y24; Y38). Kanaatimizce Şemsiyye'yi istinsah etmeye çalışan müstensihler, eserin daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla böyle bir yola baş vurmuşlardır.

İnceleyebildiğimiz Şemsiyye nüshaları içerisinde en yenisi 1290 (1874) tarihinde istinsah edilmiştir. Ayrıca Şemsiyye, 1891 yılında Kazan'da "Melhame" adıyla basılmıştır. Bu da Şemsiyye'nin en az XIX. yüzyıl sonlarına kadar okunduğunu

göstermektedir. Tespit edebildiğimiz Şemsiyye nüshaları şunlardır:

Y1 **Kitab-ı Melhame-i Danyal,** Arkeoloji Müzesi Kütüphânesi, Nu: 556, 2b-114a yaprakları arasında.

Y2 **Şemsiyye,** Arkeoloji Müzesi Kütüphânesi, Nu: 1577, 1b-138b yaprakları arasında.

Y3 **Melheme-i Şemsiyye,** Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphânesi, Agah Sırrı Levend Bölümü nu: 477, 1b-103a yaprakları arasında.

Y4 **Kitabü'l-Melheme,** Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphânesi, Agah Sırrı Levend Bölümü nu: 299, 1a-99b yaprakları arasında.

Y5 **Şemsiyye,** Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphânesi, İsmail Saib I Bölümü, nu: 1570, 1b-147b yaprakları arasında.

Y6 **Melheme,** Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphânesi, İsmail Saib I Bölümü, nu: 536, 1b-44b yaprakları arasında.

Y7 **Şemsiyye,** Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphânesi, Muzaffer Ozak I Bölümü, nu: 892, 1b-115b yaprakları arasında.

Y8 **Mülheme-i Hall-i Vâkıât,** Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphânesi, Muzaffer Ozak I Bölümü, nu: 276, 1b-148b yaprakları arasında.

Y9 **Şemsiyye,** Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphânesi, Muzaffer Ozak I Bölümü, nu: 296, 1a-108a yaprakları arasında.

Y10 **Kitabü'l-Melheme,** Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Kütüphanesi, numarasız, 1b-97b yaprakları arasında.

Y11 **Melheme,** İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, nu: 6571, 1b-154b yaprakları arasında.

Y12 **Şemsiyye,** İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, nu: 6682, 1b-120b yaprakları arasında.

Y13 **Şemsiyye,** İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, nu: 944, 1b-164b yaprakları arasında.

Y14 Şemsiyye, İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, nu: 6570, 1b-147a yaprakları arasında.

Y15 Şemsiyye, İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, nu: 2727, 2a-131b yaprakları arasında.

Y16 Melhame, Koca Râgıp Paşa Kütüphânesi, nu: 1043(1210), 1a-92b yaprakları arasında.

Y17 Şemsiyye, Koyunoğlu Müze ve Kütüphânesi, nu: 11752, 1b-132a yaprakları arasında.

Y18 Şemsiyye, Kütahya Vahit Paşa İl Halk Kütüphanesi, El Yazmaları Bölümü, nu: 1179, 1b-157a yaprakları arasında.

Y19 Melheme, Millet Kütüphânesi, Ali Emirî Manzum Bölümü, nu: 1298, 1b-172a yaprakları arasında.

Y20 Şemsiyye, Millet Kütüphânesi, Ali Emirî Şeriyye Bölümü, nu: 562/2, 7b-175a yaprakları arasında.

Y21 Melhame-i Danyal Peygamber Tercümesi, Millî Kütüphane, Yz. A 3030, 1b-203a yaprakları arasında.

Y22 Melhame-i Danyal, Millî Kütüphane, Yz. A 2066/1, 1b-22b yaprakları arasında.

Y23 Melhame, Millî Kütüphane, Adnan Ötüken Yazmaları nu: K. 314, 1b-165b yaprakları arasında.

Y24 Kitab-ı Melheme, Millî Kütüphane, Yz. A 3795, 1b-4b yaprakları arasında.

Y25 Şemsiye, Millî Kütüphane, Yz. A 2478/1, 3b-135a yaprakları arasında.

Y26 Şemsiye, Millî Kütüphane, Yz. A 4931, 1a-137b yaprakları arasında.

Y27 Melheme, Millî Kütüphane, Yz. B 69/1, 1b-173b yaprakları arasında.

Y28 Şemsiye, Millî Kütüphane, Yz. B 305, 1b-168b yaprakları arasında.

Y29 Şemsiyye, Millî Kütüphane, Adnan Ötüken Yazmaları nu: 2573, 1a-

162a yaprakları arasında.

Y30 Şemsiyye, Nuruosmâniye Kütüphânesi, nu: 2802, 1b-150b yaprakları arasında.

Y31 Kitâbü'l-Melheme, Nuruosmâniye Kütüphânesi, nu: 2809, 1b-173b yaprakları arasında.

Y32 Şemsiyye, Nuruosmâniye Kütüphânesi, nu: 2810, 1b-150b yaprakları arasında.

Y33 Şemsiyye, Süleymaniye Kütüphânesi, Pertevniyal Bölümü, nu: 766, 1b-145a yaprakları arasında.

Y34 Şemsiyye, Süleymaniye Kütüphânesi, Aşir Efendi Bölümü, nu: 320, 1b-39a yaprakları arasında.

Y35 Şemsiyye, Süleymaniye Kütüphânesi, Nafiz Paşa Bölümü, nu: 1281, 1a-127a yaprakları arasında.

Y36 Şemsiyye, Süleymaniye Kütüphânesi, Laleli Bölümü (Mükerrer), nu: 2140, 1b-134b yaprakları arasında.

Y37 Kitâbü'l-Melheme, Süleymaniye Kütüphânesi, Hamidiye Bölümü, nu: 550/6, 227b-253b yaprakları arasında.

Y38 Melhame, Süleymaniye Kütüphânesi, Ayasofya Bölümü, nu: 2707/1, 1b-64b yaprakları arasında.

Y39 Şemsiye-i Melhame, TBMM Kütüphanesi, Nu: 1234, 63b-197b yaprakları arasında.

Y40 Şemsiyye, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Mehmet Reşat Bölümü, nu: 776, 1b-168a yaprakları arasında.

Y41 Melhame-i Şemsiyye, Yapı Kredi Kütüphânesi, nu: 114, 1b-148b yaprakları arasında.

Y42 Şemsiyye, Blochet Kataloğu, Supplément nu: 541

Y43 Şemsiyye, Fleischer Kataloğu, Dresden nu: 77

Y44 Şemsiyye, Fleischer Kataloğu, Leipzig nu: 262

Y45 Şemsiyye, Flemming Kataloğu, nu: 391, 392, 393, 394

Y46 Şemsiyye, Flügel Kataloğu, nu: 1425

Y47 Şemsiyye, Pertsch Kataloğu, Gotha nu: 203, 204, 205

Y48 Şemsiyye, Pertsch Kataloğu, Berlin nu: 360, 361

Y49 Şemsiyye, Rossi Kataloğu, nu: 103, 142

Y50 Kitab-ı Şemsiyye, Kıbrıs İslam Yazmaları Kataloğu, II. Mahmud Kolleksiyonu nu: 78, 1b-60b yaprakları arasında.

4.2. YAZICIOĞLU AHMED BİCAN'IN MELHEMESİ

Ahmed Bîcan (Çelebioğlu 1996: 25-32), eserini manzum mensur karışık bir tarzda yazmıştır. Eserin manzum kısımları Yazıcı Selahaddin'in Şemsiyye'sinden alınmıştır. Başka bir deyişle Ahmed Bîcan, babasının eserini manzum - mensur karışık bir tarzda yeniden kaleme almıştır: "*Bu bî-çâre saçı aḳ yüzi ḳara Aḥmed Bî-cân bu fütūḥı naẓmla ve neşrle cem*^{c} *eyledi.* (Y53: 2b)" Ahmed Bîcan eserin başında, eserini "**Şemsiyye**" veya "**Melheme**" olarak adlandırmıştır: "*Adını Şemsiyye deyü ad virdüm. Zîrâ ki ḥisâbımız şemsiyye i*^{c}*tibâriyle idi. Melheme daḫı diyen disün.* (Y53: 3a)" Ancak daha sonra eserin sonunda adı "**Bostanü'l-Hakayık**" olarak gösterilmiştir: "*Temmetü'l-kitâb bi-*^{c}*avni'l-lahi'l-meliki'l-vehhâb Ḥâzihi'l-Bostânü'l-Ḥaḳâyıḳ* ^{c}*Ale'l-ıṭlâḳı'l-mensûbi Dîvân-ı Şemsiyye Aḥmed-i Bî-cân naḳale fî-diyâr-ı Gelibolı.* (Y53: 65b)"

"*Yazıcı Şalaḥu'd-dîn oğlı derviş Aḥmed-i Bî-can eydür ki ...* (Y52: 45b)" sözleriyle başlayan Bostânü'l-Hakâyık, Ahmed Bîcan'ın ifadelerinden anlaşıldığı kadarıyla 11 Zilhicce 870 (25 Temmuz 1466) tarihinde bitirilmiştir:

Çün sekiz yüz yıl idi yetmiş dahı
Hicrete bellü ḥakîḳat iy saḥi
.....
Şehr-i ẕi'l-ḥicce çün on bir gün olur
Bu mübârek dürrümüz meknûn olur

Rûz-ı ḫams oldı temâm işbu kitâb
Ḫayrıla va'l-lahu a'lem bi'ṣ-ṣavâb (Y53: 65a)

Bostânü'l-Hakâyık'ın anlatım planı da diğer melhemelerle aşağı yukarı aynıdır. Yalnız bunda, "bab"ların içerisindeki "fasıl"lara "nişan" denilmiştir. Ayrıca bu eser, on iki babın ve her babın içerisindeki 25 "nişan"ın anlatımından sonra bitirilmiştir. Yani diğer melhemelerde görülen Ay'ın 28 menzilinin ve burçlar konusunun anlatıldığı bölümler, bu eserde bulunmamaktadır. Eserin az sayıda tespit edilen nüshaları şunlardır:

Y51 Bostanü'l-Hakâyık, Millet Kütüphânesi, Ali Emirî Şeriyye Bölümü, nu: 561, 1b-66b yaprakları arasında.

Y52 Kitâb-ı Melheme, Millî Kütüphane, Adnan Ötüken Yazmaları, nu: 1643, 45b-82a yaprakları arasında.

Y53 Kitâb-ı Melheme, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Revan Bölümü nu: 1751, 2b-65b yaprakları arasında.

4.3. EBRÎ HOCA İBN ÂDİL'İN MELHEMESİ

Hayatı hakkında herhangi bir bilgi bulamadığımız Ebrî Hoca İbn Âdil'in melhemesi[1] mensur olup "**İhtiyârât fi'n-Nücûm**", "**Melhame Ma'a Nücum**",

(1) Eser, Süleymaniye Kütüphanesi Hafid Efendi Bölümü nu: 128/2'deki nüshanın katalog kaydında, **İbn Âdil Sıracüddin Ömer b. Ali b. Âdil Ed-Dımışkî /Ebu Hafs** künyeli kişiye ait olarak gösterilmiştir. Bu kişi, 879 (1474) yılında bitirilmiş "*El-Lübâb fî Ulûmi'l-Kitâb*" adlı ve Kuran tefsiri konusundaki eserin müellifidir (Bağdatlı İsmail Paşa 1951: 794). Künyesinden ve eserini bitiriş tarihinden anlaşıldığı kadarıyla bu kişi, Şamlı olup XV. yüzyılda yaşamıştır. Eserini çalışmamıza konu ettiğimiz Ebrî Hoca da XV. yüzyılda yaşamıştır. Her ikisinin de aynı yüzyılda yaşamış olması ve künyelerindeki "İbn Âdil"in ortak olması, melhemenin İbn Âdil Sıracüddin Ömer b. Ali b. Âdil Ed-Dımışkî /Ebu Hafs'a ait olduğunu düşündürmüş olmalıdır. Bize göre,

"**Melheme-i İbn Âdil**", ve "**İhtiyârât-ı Külliye**", gibi çeşitli adlarla anılmaktadır. Eserin "dibâçe"sinde adının "*Ebrî Ḫᵛâce İbn ᶜÂdil*" olduğunu belirten müellifin buradaki sözlerinden anladığımız kadarıyla eser, "hikmet" ve yıldızbilim kitaplarından derlenen bilgilerin Türkçe'ye çevrilmesiyle oluşturulmuştur: "*Bu iḫtiyârât-ı ḳavâᶜid-i külliyedür ki ḥikmet ü nücûm kitâblarından istiḫrâc olunup Türkî diline tercüme olundu.* (Y60: 10a)" Ancak çevirinin hangi kitap veya kitaplardan yapıldığı konusunda herhangi bir bilgiye rastlanamamıştır. Eserdeki ifade tarzı, çevirinin serbest yapıldığı fikrini verirken "*Bu kitâb sekiz yüz altmış dördinde yazıldı.* (Y60: 13a)" cümlesi de eserin 864 (1459-60)'te kaleme alındığını anlatmaktadır.

"*Ve mâ tevfîḳı illâ bi'l-lahi'l-ᶜaliyyi'l-ᶜaẓîm Şükr ü sipâs ol iki cihân yaradıcı ḫâlıḳ-ı bî-çûna olsun ki ...* (Y60: 13a)" sözleriyle başlayan Ebrî Hoca'nın melhemesi, Allah'a hamd, peygambere salât ve selamdan sonra eserin yazılış sebebinin anlatıldığı satırlarla devam etmektedir. Akabinde ise eserin muhtevasını oluşturan bölümler sıralanmaktadır. Buna göre Ebrî Hoca'nın eseri şu yedi bölümden oluşmaktadır: 1- Her ayın gurresi (ilk günü) hangi güne gelir? 2- Haftanın günlerinde neler yapılır, neler yapılmaz? 3- Ay ve güneş on iki burca geldiğinde ne yapmak gerekir? 4- Ay'ın 28 menzilinin seyri ve şekli, 5- Melheme, 6- 28 menzilin doğuş ve batış günleri, 7- Yıldızların ve yedi iklimin keyfiyeti. Görüldüğü üzere esere adını veren "melheme", eserin tamamını değil, bir bölümünü oluşturmaktadır. Ancak burada melhemeden bağımsız olarak bölümler halinde anlatılan bazı konulara ait bilgileri, diğer melhemelerin içerisinde de bulmak mümkündür. Sadece birinci ve yedinci bölümdeki konulara ilişkin bilgiler, diğer melhemelerde bulunmamaktadır.

---

benzerlik olmasına rağmen, bu isimler ayrı ayrı şahıslara aittir. Çünkü "El-Lübâb ..."ın sahibi Arap, melhemeninki ise galip ihtimalle Türktür. Tefsir sahibi eserini Arapça yazmış; melheme sahibi ise başka dil veya dillerden Türkçeye tercüme yapmıştır. Melheme sahibi adını eserinde açıkça "Ebrî Ḫᵛâce İbn Âdil" olarak belirtmekte ve tefsir sahibinin künyesinde de "Ebrî Ḫᵛâce" tamlaması yer almamaktadır. Ayrıca Araplar, "Ebrî Ḫᵛâce" isim grubunu isimlendirme sistemlerinde kullanmamaktadırlar. Zira bu, Farslara ait bir kelime ve isimdir; Türklere de onlardan geçmiştir. O halde Kuran tefsirinin ve melhemenin yazarları aynı çağda yaşamış, isim benzerliği olan ayrı ayrı kişilerdir.

Eserde ilk dört bölümün anlatımı bittikten sonra "Teşrin-i evvel" ayıyla "melheme"nin anlatımına geçilmektedir. Eserin esas melheme bölümü şu satırlarla başlamaktadır:

> **Der-Beyân-ı Ahkâm-ı Teşrîn-i evvel** Rūmca Uḫturus dirler bu ay otuz bir gündür. Orta güz ayıdur. Bu ayda eyüdür müshil içmek ve cimāᶜ itmek ve ekşi ve ṭatlu yimek ve bu ayuñ evvelki güni ve ikinci güni naḥsdur ve beşinci güninde bir yılduz ṭolınur adına rişā dirler ve şarḳi yeller esmege başlar ve Ḳudüs içinde ᶜıydü'l-Ḳumāme iderler ve bu günde beytü'l-muḳaddesi ziyāret iderler ve bu gün rūz-ı saᶜiddür. On üçünci gün deñiz bulanur. On beşinci güninde ḫurma raṭbi görinür ve baᶜżı yerlerde ḫurma devşürmege şürūᶜ iderler. On üçünci güninde sāᶜat on bir olur ve güneş ᶜaḳreb burcına varur ve Nil ṣuyı eksilür ekine başlarlar ve yigirmi ṭoḳuzıncı güni zübānā adlu bir yılduz doġar ve buṭeyn adlu bir yılduz dolınur. Otuzıncı güni ḳarınca inine girür ve ḳırlanġıç gitmege başlar ve devlengeç ve ḳarṭāl ve ḳarakuş gitmege başlar. (Y60: 24a)

Görüldüğü üzere burada, "Melhemelerin Yapısı ve Anlatım Planı" başlığı altında verdiğimiz bilgilere uygun olarak melhemenin anlatımına başlanmıştır. Çevirenini tespit edemediğimiz bazı melhemeler (Y139; Y141; Y142), yukarıda sıralanan satırların hemen hemen aynısını bünyelerinde barındırmaktadırlar. Bu bizde, Ebrî Hoca'nın eserinin sadece melheme kısmının bazı kişiler tarafından müstakil bir eser olarak istinsah edildiği fikrini uyandırmaktadır.

Ebrî Hoca'nın melhemesi de diğer melhemeler gibi her babda 25 fasıl olacak şekilde 12 baba sahiptir. Eserin tespit edilebilen nüshaları şunlardır:

Y54 **Melhame,** Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathânesi Kütüphânesi, nu: 144, 141b-152a yaprakları arasında.

Y55 **İhtiyârât fi'n-Nücūm,** Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphânesi, İsmail Saib I Bölümü, nu: 2995, 1b-54b yaprakları arasında

Y56 **Kitabü'l-Melhame Ma'a Nücum,** Millî Kütüphane, Yz. A 3350, 1b-

82b yaprakları arasında.

Y57 Kitabü'l-Melhame Ma'a Nücum, Millî Kütüphane, Yz. A 4187/1, 1b-32b yaprakları arasında.

Y58 Kitabü'l-Melhame Ma'a Nücum, Millî Kütüphane, Yz. B 253/15, 120a-127b yaprakları arasında.

Y59 Kitâb-ı Melhame, Süleymaniye Kütüphânesi, Hafid Efendi Bölümü, nu: 205, 1b-54b yaprakları arasında.

Y60 Melheme-i İbn Âdil, Süleymaniye Kütüphânesi, Hafid Efendi Bölümü, nu: 128/2, 9b-70b yaprakları arasında.

Y61 Melhame, Süleymaniye Kütüphânesi, Yazma Bağışlar Bölümü, nu: 2115, 1b-13a yaprakları arasında.

Y62 Melhame, Süleymaniye Kütüphânesi, Yazma Bağışlar Bölümü, nu: 3091, 1a-62b yaprakları arasında.

Y63 Kitabü'l-Melâhime Ma^{c}a Nücûm, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Revan Bölümü, nu: 1757, 1b-219a- yaprakları arasında.

Y64 İhtiyârât-ı Külliye, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Tiryal Hanım Bölümü, nu: 1065/2, 85b-254a yaprakları arasında.

Y65 Kitab-ı Mülheme, Blochet Kataloğu, Supplément nu: 1332

4.4. CEVRÎ'NİN MELHEMESİ

Melheme, Cevrî İbrahim Çelebi'nin (Ayan: 1981: 4-8) tanınmış eserlerinden biridir. Mesnevî nazım şekliyle ve aruzun "fe^{c}ilâtün mefâ^{c}ilün fe^{c}ilün" kalıbıyla yazılmıştır. Eserde, birkaç istisna hariç, tüm başlıklar Farsçadır. Ayrıca bu başlıkların bir çoğunun -özellikle fasıl başlıklarının-, da aruzun aynı kalıbında yazılmış olması dikkat çekicidir. Eserin 1045 (1635-6) yılında bitirildiği, Cevrî tarafından şu şekilde ifade

edilmiştir:

*Sāl-i tārīḫini ider iş*ᶜ*ār*
نظم احوال جو[1] *o lınsa şumār* (Y99: 2a)

Cevrî'nin melhemesi; "*Ba*ᶜ*de ḥamd-i Ḫudā vü na*ᶜ*t-ı Nebî / Melḥame naẓmınuñ budur sebebi*" beytiyle başlayıp "*Ḫaṭ senüñ hem ḳalem senüñ yā Rab / Ne yazarsañ kerem senüñ yā Rab*" beytiyle sona ermektedir. Buna göre eser, 3672 beyit tutarındadır. Fakat Hüseyin Ayan (1981: 22) eserin 3617 beyit olduğunu bildirmektedir. Ayan bu sayıyı sanırız, 58 beyitlik "28 menâzil" kısmı bulunmayan bir melheme nüshasına bakarak söylemiştir. Ayrıca "menâzil" kısmı olmayan bazı melheme nüshalarının sonunda, "**ᶜ*Aded-i Ebyāt*" başlığını taşıyan ve müstensih tarafından yazıldığı anlaşılan "**ᶜ*Add idüp ebyātını hātif didi / Oldı üç biñ altı yüz hem on yedi* (Y107: 88b)" beyti yer almaktadır. Ayan bu beytin yazılı olduğu bir nüshayı görmüş de olabilir. Oysa Cevrî'nin melhemesinin birçok nüshasında ve matbu olanların tamamında, Ay'ın 28 menzilinin şeklinin anlatıldığı bir bölüm bulunmaktadır. İşte bunları da dikkate alarak yaptığımız nüsha karşılaştırmaları neticesinde melhemenin 3672 beyitten oluştuğu sonucuna vardık.

Cevrî'nin melhemesi, 34 beyitlik bir girişle başlamaktadır. Burada Cevrî, "*Ba*ᶜ*de ḥamd-i Ḫudā vü na*ᶜ*t-ı Nebî / Melḥame naẓmınuñ budur sebebi*" dedikten sonra hemen eserin telif sebebini anlatmaya başlamıştır. Oysa klasik mesnevîlerin giriş kısmında, sebeb-i teliften önce genellikle "besmele", tanrının birliği "tevhid", tanrıya yakarış "münâcât", peygambere övgü "naᶜt", din büyüklerine ve devlet adamlarına övgü "medhiyye" gibi bölümler bulunmaktadır (Ünver 1986: 433-438). Bir başka melheme olan Şemsiyye'de bu bölümler bulunduğu halde Cevrî'nin eserinde bunların yer almaması düşündürücüdür. Şair bu bölümleri ya yazmış fakat elimize ulaşamamıştır; ya da

(1) Beyitte; "نظم احوال جو"ibaresi sayılsa eserin telif tarihini verir denilmektedir. Buna göre ibaredeki harflerin ebced hesabına göre sayı değerleri şu şekildedir: ن:50, ظ:900, م:40, ا:1, ح:8, و:6, ا:1, ل:30, ج:3, و:6 (Yakıt 1992). Bu sayıların toplamı ise 1045 sayısını vermekte ve eserin 1045 (1635-6)'de telif edildiğini söylemektedir.

sonradan yazmayı planlamış ama bunu gerçekleştirememiştir. Çünkü klasik mesnevi planı bunların yazılmasını gerektirmektedir ve ayrıca melhemenin "*Baʿde ḥamd-i Ḫuda vü naʿt-ı Nebî*" ifadesiyle başlaması bu mısradan önce Allah'a "hamd" ve peygambere "naʿt" bölümlerinin var olduğunu veya bunların yazılıp ekleneceğinin düşünüldüğünü göstermektedir. Fakat melheme nüshalarının hemen hemen tamamını ve hatta 1063 (1652)'de Cevrî'nin elinden çıkmış (Y111:116a) bir nüshayı incelememize rağmen "hamd", "naʿt" ve "medhiyye" kısımlarına rastlayamadık. O halde kuvvetle muhtemeldir ki, Cevrî bu bölümü ya hiç yazmamıştır, ya da yazmaya niyetlenmiş ama sonradan vazgeçmiştir. Bir tarikat müntesibi de olan Cevrî, melhemeyi oluşturan felsefenin İslam'ın temel prensipleriyle uyuşmadığı düşüncesiyle "tevhid", "münâcât" ve "naʿt" gibi kutsal yönü bulunan bölümleri böyle bir eserle bağdaştıramadığı için söz konusu bölümleri yazmamış da olabilir. Zira Cevrî, söylediğimiz gibi düşünmüş olmalı ki, eserini "*Ḫatime der-nedâmet-i in kâr* (Y99: 98a)" [Bu işi pişmanlıkta bitiriş] başlığını taşıyan bir bölümle bitirmiştir. Cevrî burada kendine şöyle seslenmektedir:

> Ey za'fa düşmüş ülkenin yazıcısı, nicedir saçma safhaları ve cereyan etmiş olayların kıssasını yazıyorsun. Bu yolda sapmış oldun, artık yeter! Bu hayret verici vadiden geç ve bu neticesiz sevdâdan ferâgat et! Allah'ın hikmetinin olgunluğu nakledilmez. Söz söyleme kapısını kapat! Hukemânın noksan aklı, Hudâ'nın kazasının nasıl olduğunu nereden bilecek! Ay ve güneş tutulması Hakk'ın işaretleridir. Hayır ve şer onlara bağlı değildir. Mevlâ, ne zaman isterse takdir ettiğini o zaman icrâ eder. Ey günahkar kölenin hatasını örten, Cevrî bu cürmünden dolayı tövbe etti.

Görüldüğü üzere Cevrî, bu eseri yazdığı için günah işlediğini düşünmekte ve bundan pişmanlık duymaktadır.

Cevrî, eserinin giriş kısmında melhemeyi niçin yazdığını anlatmaktadır. Buradaki ifadelerine göre Cevrî, Yazıcı Selahaddin'in Şemsiyye'sini, gereksiz yere uzatıldığı, muhtevası anlaşılamadığı ve vezni, kafiyesi olmadığı gerekçesiyle beğenmemektedir.

Cevrî'nin, Şemsiyye nüshasına sahip olan eski bir dostu, Cevrî'den Şemsiyye'yi yeniden nazma çekmesini ve böylece halkın eserden istifade eder hale getirilmesini ister. Dostunu kıramayacağını ve her şeyden maksadın söz olduğunu vurgulayan Cevrî, böylece eseri yazmaya başladığını söyler. Yine giriş kısmında Cevrî, melhemeyi nazma çekerken onun muhtevasını hiç bozmadığını belirtir.

Melhemede giriş kısmından sonra 35-59. beyitler arasında Süryani, Acem, Arap, Yunan milletleriyle Yahudîlik ve Hıristiyanlık dininin mensuplarına göre yılbaşının ne zaman olduğu anlatılmaktadır. Bundan sonra 60-140. beyitler arasında Rum ve Arap takvimlerine göre yılbaşı hangi güne gelirse o yılın özelliklerinin neler olacağını anlatan bölüm gelmektedir. Bu bölümün akabinde gelen beyitlerin bablara ve fasıllara göre dağılımı ise şu şekildedir:

141-354. beyitler arası Ekim ayı

355-590. beyitler arası Kasım ayı

591-857. beyitler arası Aralık ayı ve Mîlad hangi güne gelirse o yılın özellikleri

858-1164. beyitler arası Ocak ayı ve bu ayın başı hangi güne gelirse o yılın özellikleri

1165-1417. beyitler arası Şubat ayı

1418-1707. beyitler arası Mart ayı

1708-1976. beyitler arası Nisan ayı

1977-2261. beyitler arası Mayıs ayı

2262-2575. beyitler arası Haziran ayı

2576-2888. beyitler arası Temmuz ayı

2889-3205. beyitler arası Ağustos ayı

3206-3534. beyitler arası Eylül ayı ve Hıristiyanların bayramı hangi güne gelirse o yılın özellikleri

3535-3604. beyitler arası Ay'ın 12 burçtaki seyri ve bu burçlarda nelerin yapılıp

nelerin yapılamayacağı

3605-3662. beyitler arası Ay'ın 28 menzili

3663-3672. beyitler arası Hatime

Cevrî'nin melhemesinin çok sayıda nüshası bulunmaktadır. Bu nüshalardan bazılarında Ay'ın 28 menzilinin anlatıldığı kısım ya yoktur (Y69; Y73; Y74; Y94; Y103; Y106; Y107; Y118) ya da "hatime" bölümünden sonra yazılmıştır (Y68; Y82; Y104; Y119). Kimi nüshalarda ise burçlar ve Ay'ın 28 menzilinin anlatıldığı bölümler bulunmamakta Y78; Y79; Y97; Y111) kimisinde de bu kısımlar "hatime"den sonra gelmektedir (Y103; Y105;). Cevrî'nin melhemesinin manzum mensur karışık olarak istinsah edilmiş nüshaları da bulunmaktadır ki bunu müstensih, eserin daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla yaptığını söylemektedir (Y87: 1b).

Cevrî'nin melhemesi, ilki 1273 (1856)'te "Tabhâne-i Âmire"de; ikincisi 1294 (1877)'te "Mustafa Efendi'nin Basmahânesi"nde ve sonuncusu da 1304 (1886)'te "Mehmet Rıza Efendi'nin Matbaası"nda olmak üzere üç defa basılmıştır. Eserin Osmanlı devleti tarafından 1318 (1900-1)'de yasaklandığını daha önceden belirtmiştik. Cevrî'nin melhemesinin tespit edebildiğimiz nüshaları ise şunlardır:

Y66 Melhame-i Cevrî, Bayazıt Devlet Kütüphânesi, Veliyüddin Efendi nu: 2287, 1b-106b yaprakları arasında.

Y67 Melhame, Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathânesi Kütüphânesi, nu: 301, 1b-155b yaprakları arasında.

Y68 Melhame, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphânesi, Muzaffer Ozak I Bölümü, nu: 887, 1b-135b yaprakları arasında.

Y69 Melhame, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphânesi, Muzaffer Ozak I Bölümü, nu: 888, 1b-131b yaprakları arasında.

Y70 Melhame, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphânesi, Muzaffer Ozak

II Bölümü, nu: 639, 1b-117b yaprakları arasında.

Y71 Melhame, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphânesi, Muzaffer Ozak I Bölümü, nu: 108, 1b-119a yaprakları arasında.

Y72 Melhame, Emel Esin Kütüphânesi, nu: 178, 1b-159b yaprakları arasında.

Y73 Melhame, İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, nu: 2305, 16b-134b yaprakları arasında.

Y74 Melhame, İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, nu: 3646, 1b-118b yaprakları arasında.

Y75 Melhame, İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, nu: 415, 1b-137b yaprakları arasında.

Y76 Mülheme-i Cevrî, İzmir Millî Kütüphane, nu: 1357, 1b-97b yaprakları arasında.

Y77 Melhame, Koyunoğlu Müze ve Kütüphânesi, nu: 12417, 1b-119a yaprakları arasında.

Y78 Melhame, Koyunoğlu Müze ve Kütüphânesi, nu: 12774/2, 4a-99b yaprakları arasında.

Y79 Melhame, Koyunoğlu Müze ve Kütüphânesi, nu: 12293, 1b-87b yaprakları arasında.

Y80 Melhame, Köprülü Kütüphânesi, Ahmet Paşa Bölümü, nu: 167, 1b-97b yaprakları arasında.

Y81 Melhame, Köprülü Kütüphânesi, Ahmet Paşa Bölümü, nu: 169, 1b-29a yaprakları arasında.

Y84 **Melhame,** Millet Kütüphânesi, Ali Emirî Manzum Bölümü, nu: 1299, 1b-134a yaprakları arasında.

Y85 **Melhame,** Millet Kütüphânesi, Ali Emirî Manzum Bölümü, nu: 1300, 1b-79b yaprakları arasında.

Y86 **Melhame,** Millet Kütüphânesi, Ali Emirî Şeriyye Bölümü, nu: 563, 1b-126b yaprakları arasında.

Y87 **Melheme-i Cevrî,** Millî Kütüphane, Adnan Ötüken nu: 457, 1b-28a yaprakları arasında.

Y88 **Melhame,** Millî Kütüphane, Adnan Ötüken nu: 926, 1b-113b yaprakları arasında.

Y89 **Melhame,** Millî Kütüphane, Yz A 2697, 1b-117b yaprakları arasında.

Y90 **Melheme,** Millî Kütüphane, Yz B 189, 1b-69a yaprakları arasında.

Y91 **Melhame,** Millî Kütüphane, Yz A 4670, 22a-100b yaprakları arasında.

Y92 **Melhame-i Cevrî,** Millî Kütüphane, Yz A 2570, 1b-97b yaprakları arasında.

Y93 **Melhame-i Cevrî,** Millî Kütüphane, Yz. A 494, 1b-108b yaprakları arasında.

Y94 **Melhame-i Cevrî,** Millî Kütüphane, Yz. A 3966, 1b-119b yaprakları arasında.

Y95 **Melhame-i Cevrî,** Millî Kütüphane, Yz. A 4266, 1b-108b yaprakları arasında.

Y96 **Melhame-i Cevrî,** Millî Kütüphane, Yz. A 4780, 1b-118b yaprakları arasında.

Y97 **Melhame-i Cevrî,** Millî Kütüphane, Yz. F.B. 118, 1b-115a yaprakları arasında.

Y98 **Melhame,** Nuruosmâniye Kütüphânesi, nu: 2808, 1b-118b yaprakları arasında.

Y99 Melhame, Süleymaniye Kütüphânesi, Çelebi Abdullah Bölümü, nu: 234, 1b-98a yaprakları arasında.

Y100 Melhame, Süleymaniye Kütüphânesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, nu: 4283, 1b-96b yaprakları arasında.

Y101 Melhame, Süleymaniye Kütüphânesi, Nafiz Paşa Bölümü, nu: 1282, 1b-76b yaprakları arasında.

Y102 Melhame, Süleymaniye Kütüphânesi, Laleli Bölümü, nu: 2764, 1b-94b yaprakları arasında.

Y103 Melhame, Süleymaniye Kütüphânesi, Laleli Bölümü, nu: 2143, 1b-117b yaprakları arasında.

Y104 Melhame, Süleymaniye Kütüphânesi, Esad Efendi Bölümü, nu: 3459/2, 24b-83a yaprakları arasında.

Y105 Melhame, Süleymaniye Kütüphânesi, Fatih Bölümü, nu: 3429, 1b-122a yaprakları arasında.

Y106 Melhame, Süleymaniye Kütüphânesi, Fatih Bölümü, nu: 3428/2, 5b-96a yaprakları arasında.

Y107 Melhame, Süleymaniye Kütüphânesi, Pertevniyal Bölümü, nu: 765, 1b-88b yaprakları arasında.

Y108 Melhame, Süleymaniye Kütüphânesi, Reisülküttab Bölümü, nu: 1137, 1b-99a yaprakları arasında.

Y109 Melhame, Tercüman Gazetesi Kütüphânesi, Y- 219/1, 1a-82a yaprakları arasında.

Y110 Melhame, Tire Kütüphanesi, Diğer Vakıflar Bölümü, nu: 892, 1b-111b yaprakları arasında.

Y111 Melhame, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Hazine Bölümü, nu: 478, 1b-116a yaprakları arasında.

Y112 Melhame, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Hazine Bölümü, nu:

479, 1b-121b yaprakları arasında.

Y113 Mülheme-i Cevrî, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Revan Bölümü, nu: 1749, 1b-93b yaprakları arasında.

Y114 Melhame, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Revan Bölümü, nu: 1762, 1b-118b yaprakları arasında.

Y115 Melhame, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Hazine Bölümü, nu: 1694, 1b-119b yaprakları arasında.

Y116 Mülheme-i Cevrî, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Bağdat Köşkü Bölümü, nu: 377, 1b-95b yaprakları arasında.

Y117 Melheme, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Hazine Bölümü, nu: 1774, 59b-80a yaprakları arasında.

Y118 Melhame-i Cevrî, Türk Tarih Kurumu Kütüphânesi, Y. 440, 2b- 117b yaprakları arasında.

Y119 Mecmua-ı Melhame, Türk Tarih Kurumu Kütüphânesi, Y. 202, 1b-74b yaprakları arasında.

Y120 Melhame, Blochet Kataloğu, Supplément nu: 245

Y121 Melhame, Götz Kataloğu, nu: 367

Y122 Melhame, Krafft Kataloğu, nu: 353

Y123 Melhame, Rieu Kataloğu, nu: 193

Y124 Melhame, Rossi Kataloğu, nu: 2808

4.5. ÇEVİRENİ TESPİT EDİLEMEYEN MELHEMELER

Çevirenini tespit edemediğimiz melhemelerin tamamı mensurdur. Bunlardan bir kısmı hamdele, salvele ve eserin hikayesinin anlatıldığı bir giriş bölümüyle başlarken (Y138; Y149; Y151; Y152), bir kısmı da doğrudan babların anlatımıyla başlamaktadır

(Y136; Y139; Y150; Y169). Bu melhemeler içerisinden en eskisi (Y166) 971 (1563); en yenisi ise (Y127) 1309 (1891) tarihinde istinsah edilmiştir. Fakat üzerinde istinsah kaydı olmayıp da daha yakın zamanlarda yazıldığı anlaşılan nüshalar da bulunmaktadır. Örneğin bu nüshalardan birisi (Y147) günümüze daha yakın zamanlarda ortaya çıkan çizgili defterlerden birine istinsah edilmiştir.

Mensur melhemelerde de aynı anlatım planını görmek mümkündür. Ancak bunlarda Ay'ın 28 menzilinin ve burçların anlatıldığı müstakil bir bölüm bulunmamaktadır. Fakat bazı mensur melheme nüshalarında (Y147) "menâzil-i kamer", melheme metninden sonra ayrı bir eser olarak yazılmıştır.

Bu gruba giren elli civarındaki melhemenin bir kısmının Ebu'l-Fazl'ın eserinden tercüme edildiği anlaşılmaktadır. Bunlardan bir kısmı ise nereden çevrildiğini anlamamıza yarayacak ip ucu vermemektedir. Ancak nüshalardan bir tanesi, Arapça bir melhemeden çevrildiğini belirtmektedir:

> Amma baᶜd gördüm ki ḳangı kitābdur ḫalḳ arasında sevgilü merġūbdur ve maṭlūb-ı cihāniyān sevgilüsi kitābdur ve lākin yerde ve gökde ve hevāda her ne görünür ise ḫayrdan ve şerden bu kitāb içinde ḫaṭasuz söylediler ve bundan ötüri ᶜālimler ve begler ve ḥakīmler bu kitab ve hemīşe pādişahlar bu kitābı ḫazinelerinde dutarlar anınçün vacib gördüm **ᶜArab dilinden Türki diline tercüme ḳıldım.** (Y202: 95b)

Bu gruptaki nüshaların tamamı, farklı mütercimler tarafından çevrilmiş değildir. Nüshaların incelenmesinden anlaşıldığı kadarıyla bunlar ifadelerinin benzerliği yönüyle kendi aralarında gruplar oluşturmaktadırlar. Başka bir deyişle bunların içerisinde bir mütercimin kaleminden çıkmış ve muhtelif zamanlarda ondan istinsah edilmiş birbirinin aynı nüshalar göze çarpmaktadır. Ayrıca bu grupta yer alan ve farklı mütercimlerce tercüme edilenler de birbirlerinden sadece ifade farklılığı yönüyle ayrılmaktadır. Anlattıkları konu ve verdikleri bilgiler / hükümler hep aynıdır. Başlangıçları ve sonları

ufak nüanslarla aynı olduğu için bu eserlerin tamamının muhtelif zamanlarda farklı kişiler tarafından aynı eserden tercüme edildiği söylenebilir.

Çevirenini tespit edemediğimiz melheme nüshaları şunlardır:

Y125 Melhame, Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet Yazmaları, nu: 538, 1b-40a yaprakları arasında.

Y126 Mülheme, Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, nu: 60, 1b-48a yaprakları arasında.

Y127 Melhame, Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Yazmaları, nu: 1145/2, 25b-69a yaprakları arasında.

Y128 Kitab-ı Melheme, Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphânesi, Agah Sırrı Levend Bölümü nu: 516, 1b-73a yaprakları arasında.

Y129 Melheme, Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphânesi, Agah Sırrı Levend Bölümü nu: 59, 1a-109b yaprakları arasında.

Y130 Melheme, Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphânesi, Satın Alınanlar Bölümü nu: 109, 1a-45b yaprakları arasında.

Y131 Kitab-ı Melhame, Bayazıt Devlet Kütüphânesi, Veliyüddin Efendi nu: 150809, 1b-11b yaprakları arasında.

Y132 Melhame, Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathânesi Kütüphânesi, nu: 340/2, 12a-18b yaprakları arasında.

Y133 Risale-i Mülhime, Çorum Hasan Paşa Kütüphânesi, nu: 3024, 16b-24b yaprakları arasında.

Y134 Melhame, Çorum İskilip İlçe Halk Kütüphânesi, nu: 1171, 1b-129b yaprakları arasında.

Y135 Mülhime, Koyunoğlu Müze ve Kütüphânesi, nu: 10631, 1b-17b yaprakları arasında.

Y136 Kitab-ı Melhame, Koyunoğlu Müze ve Kütüphânesi, nu: 13730, 1a-

33a yaprakları arasında.

Y137 Melheme, Kütahya Vahit Paşa İl Halk Kütüphanesi, El Yazmaları Bölümü, nu: 2895, 1b-113a yaprakları arasında.

Y138 Usulü'l-Melâhim, Manisa İl Halk Kütüphânesi, nu: 1512, 1b-55a yaprakları arasında.

Y139 Mülhime, Manisa İl Halk Kütüphânesi, nu: 1513, 1b-29b yaprakları arasında.

Y140 Melhame, Millî Kütüphane, Yz A 4319, 1b-16a yaprakları arasında.

Y141 Melhame-i Danyal Peygamber Tercümesi, Millî Kütüphane, Yz. A 1967, 36b-60b yaprakları arasında.

Y142 Melhame-i Danyal Peygamber Tercümesi, Millî Kütüphane, Yz. A 5231, 1b-70b yaprakları arasında.

Y143 Melheme-i Cedid, Millî Kütüphane, Yz. A 2695, 1b-37b yaprakları arasında.

Y144 Melhame, Millî Kütüphane, Yz A 3537/3, 52b-65b yaprakları arasında.

Y145 Melhame, Millî Kütüphane, Yz A 5056/2, 57b-122a yaprakları arasında.

Y146 Melhame-i Danyal Peygamber Tercemesi, Millî Kütüphane, Yz. A 5342, 1a-41b yaprakları arasında.

Y147 Melhame, Millî Kütüphane, Yz. A 5716, 2b-28b yaprakları arasında.

Y148 Kitâbü'l-Melheme, Millî Kütüphane, Adnan Ötüken nu: 39/2, 12b-97b yaprakları arasında.

Y149 Melhame-i Danyal Peygamber Tercümesi, Millî Kütüphane, Yz. A 2010/1, 1b-68b yaprakları arasında.

Y150 Melhame-i Danyal Peygamber Tercemesi, Millî Kütüphane, Yz A 3502/3, 155b-249b yaprakları arasında.

Y151 Usûl-i Melheme, Millî Kütüphane, Yz A 4214, 1b-12b yaprakları arasında.

Y152 Melhame-i Danyal Peygamber Tercemesi, Millî Kütüphane, Yz A 5524, 1b-32b yaprakları arasında.

Y153 Melheme-i Danyal Peygamber Tercemesi, Millî Kütüphane, Yz. B 327, 1b-19a yaprakları arasında.

Y154 Usulü'l-Melâhim, Millî Kütüphane, Yz A 3018, 1b-39b yaprakları arasında.

Y155 Melhame, Nuruosmâniye Kütüphânesi, nu: 2955/2, 31b-54a yaprakları arasında.

Y156 Melhame, Nuruosmâniye Kütüphânesi, nu: 4921/2, 95b-123a yaprakları arasında.

Y157 Melhame, Süleymaniye Kütüphânesi, Hafid Efendi Bölümü, nu: 128/2, 9b-78b yaprakları arasında.

Y158 Melhame Süleymaniye Kütüphânesi, İbrahim Efendi Bölümü, nu: 573, 1b-58b yaprakları arasında.

Y159 Melhame Süleymaniye Kütüphânesi, Hacı Mahmud Bölümü, nu: 4820/4, 105b-137a yaprakları arasında.

Y160 Melhame Süleymaniye Kütüphânesi, Fatih Bölümü, nu: 5427/30, 250b-265b yaprakları arasında.

Y161 Melhame, Süleymaniye Kütüphânesi, Lala İsmail Efendi Bölümü, nu: 746/5, 70b-109a yaprakları arasında.

Y162 Usulü'l-Melâhim, Süleymaniye Kütüphânesi, İzmir Bölümü, nu: 423, 1b-41b yaprakları arasında.

Y163 Resâil-i Ahkam-ı Nücum, Süleymaniye Kütüphânesi, Hamidiye Bölümü, nu: 842, 51b-97a yaprakları arasında.

Y164 Melhame-i Danyal, Süleymaniye Kütüphânesi, Bağdatlı Vehbi Efendi Bölümü, nu: 2234/1, 1b-20b yaprakları arasında.

Y165 Melhame, Süleymaniye Kütüphânesi, Halet Efendi Bölümü, nu: 366,

40b-46a yaprakları arasında, der-kenarda.

Y166 Melhame Tercümesi Süleymaniye Kütüphânesi, Ayasofya Bölümü, nu: 2705/1, 2b-36a yaprakları arasında.

Y167 Kitab-ı Mülheme, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Yeniler Kitaplığı, nu: 1920 (302), 1a-51a yaprakları arasında.

Y168 Mülheme-i Danyal, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Hazine Bölümü, nu: 491, 1b-5b yaprakları arasında.

Y169 Melhame, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Hazine Bölümü, nu: 1740, 70b-128b yaprakları arasında.

Y170 Mülheme, Blochet Kataloğu, Supplément nu: 243

Y171 Melhame-i Mülûkî, Blochet Kataloğu, Supplément nu: 539

Y172 Melhame-i Danyal, Blochet Kataloğu, Ancien Fonds, nu: 5

Y173 Melhame, Götz Kataloğu, nu: 383

Y174 Melhame, Kahire Üniversitesi Kütüphanesi, nu: 5668

Y175 Melhame, Kahire Üniversitesi Kütüphanesi, nu: 6779

4.6. DİĞER MELHEMELER

Bu gruptaki melhemeleri, biri hariç (Y197), Türkiye kütüphanelerinde bulunan Arapça ve Farsça melhemeler oluşturmaktadır. Türkçe olmamasına rağmen, bunları "Türk Edebiyatında Melhemeler" başlığı altına almamızın sebebi, bunların, aldıkları eğitim dolayısıyla söz konusu dillere vâkıf olan Türklerce okunmuş olması ve Türkçe'ye çevrilen melhemelere kaynaklık etmiş olmasıdır. Bu melhemeler incelendiğinde bunlardan Farsça olanların Ebu'l-Fazl'a ait olduğu görülecektir. Arapça olanların ise müellifi belli değildir.

Bu gruba giren melhemelerin tespit edebildiğimiz nüshaları şunlardır:

Y176 Melhame, Akşehir İlçe Halk Kütüphanesi, nu: 339, Arapça.

Y177 Melhame, Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathânesi Kütüphânesi, nu: 278, 1b-112b yaprakları arasında, Arapça.

Y178 Kitabü'l-Melhame, Çorum Hasan Paşa Kütüphânesi, nu: 3028, 40a-75a yaprakları arasında, Farsça.

Y179 Melhame, Emel Esin Kütüphânesi, nu: 123, 1b-17a yaprakları arasında, Arapça.

Y180 Melhame, Emel Esin Kütüphânesi, nu: 28, 1b-42b yaprakları arasında, Arapça.

Y181 Kitabü'l-Melhame, Emel Esin Kütüphânesi, nu: 191, 1b-19b yaprakları arasında, Arapça.

Y182 Melhame, Koca Râgıp Paşa Kütüphânesi, nu: 1169 (1342)/2, 55b- 59a yaprakları arasında, Arapça.

Y183 Melhametü'l-Beyân Fî Marifetü's-Sinin ve'd-Dühûr ve'l-Ezmân, Köprülü Kütüphânesi, Ahmet Paşa Bölümü, nu: 168, 1b-15b yaprakları arasında, Arapça.

Y184 Melheme-i Dâvudiyye, Millî Kütüphane, Yz A 2184, 1b-43b yaprakları arasında, Arapça.

Y185 Melhametü'l-Cifriyye, Millî Kütüphane, Yz A 2068/3, 26b-33b yaprakları arasında, Arapça.

Y186 Melhametü'l-Hakim, Millî Kütüphane, Yz A 2279/4, 93b-96a yaprakları arasında, Arapça.

Y187 El-Mülhime, Süleymaniye Kütüphânesi, Nafiz Paşa Bölümü, nu: 1502, 38a-41b yaprakları arasında, Arapça.

Y188 Melhame-i Danyal, Süleymaniye Kütüphânesi, Şehid Ali Paşa Bölümü, nu: 2002/2, 44a- 75b yaprakları arasında, Arapça.

Y189 Melhametü Danyal, Süleymaniye Kütüphânesi, Hekimoğlu Bölümü, nu: 572, 1b-345b yaprakları arasında, Arapça.

Y190 Melhametü'l-Hakimiyye Süleymaniye Kütüphânesi, Ayasofya Bölümü, nu: 2790, 26a-31a yaprakları arasında, Arapça.

Y191 Melhametü'l-Muizziyye Süleymaniye Kütüphânesi, Ayasofya Bölümü, nu: 2790, 35a-49a yaprakları arasında, Arapça.

Y192 Melhame, Süleymaniye Kütüphânesi, Reisülküttab Bölümü, nu: 1172/20, 102b-104b yaprakları arasında, Arapça.

Y193 Melhame, Süleymaniye Kütüphânesi, Reisülküttab Bölümü, nu: 1164/2, 15a-93a yaprakları arasında, Arapça.

Y194 Melhame, Süleymaniye Kütüphânesi, Carullah Bölümü, nu: 1455/5, 44b-70a yaprakları arasında, Farsça.

Y195 Melheme-nâme, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Revan Bölümü, nu: 1765/2, 106b-127b yaprakları arasında, Arapça.

Y196 Melhametü'l-Kübrâ, Yusuf Ağa Kütüphânesi (Konya), nu: 5006, 1b-32b yaprakları arasında, Arapça.

Y197 Kitab-ı Mülheme, Blochet Kataloğu, Manuscrits Persans nu: 2406, Farsça.

Kuşkusuz melhemelerin tamamı bunlardan ibaret değildir. Bir çok özel koleksiyonda da melheme metinlerine rastlamak mümkündür. Örneğin Âmil Çelebioğlu'nun (1976: 173) ve Hüseyin Ayan'ın (1981: 26) şahsî kütüphanelerinde Şemsiyye nüshasının var olduğunu öğreniyoruz. Yine Malatyalı Hüseyin Çolak adlı bir kişinin kütüphanesinde Cevrî'nin melhemesinin bir nüshasının olduğu bilgisini alıyoruz (Gülsevin 1987: 144). Aynı şekilde Mükremin H. Yinanç'ın (Atsız 1961: 58), Mehmet Arslan'ın (Y202) ve Rasim Deniz'in (Y203) özel kitaplıklarında mensur melheme nüshaları bulunduğunu görüyoruz.

Kütüphanelerde başka isimler altında kayıtlı melheme metinlerine rastlamak da mümkündür. Örneğin Y155'teki melheme metni, "*Mecmuᶜa-ı Heyʾet*" adıyla kayıtlıdır ve bu eserin 35a-54a yaprakları arası melhemeye ayrılmıştır. Yine Y163'te gösterilen eser, "*Resâil-i Ahkâm-ı Nücûm*" adıyla kayıtlı olup bu eserin 51b-97a yaprakları arasında melheme yer almaktadır. Bu örnekleri çoğaltmak ve yeni melheme nüshaları bulmak mümkündür. Ancak bu, melhemeler konusundaki söylediklerimize kayda değer yeni bilgiler ilave etmeyecektir. Sadece melhemelerin ne kadar çok okunduğunu söylerken elimizde daha fazla ve sağlam delil olmasını sağlayacaktır.

5. MELHEMELERİN BİRLİĞİ MESELESİ

Çok sayıda melheme metninin ve nüshasının olması bir soruyu akla getirmektedir: Farklı kişiler tarafından kaleme alınmış bu metinler arasında fark var mıdır, varsa ne ölçüdedir? İster manzum, ister mensur, isterse manzum mensur karışık olsun bu metinlerin fasıllarında muhteva bakımından hiç bir fark yoktur. Var olan fark sadece ifade ediliş tarzlarındadır. Aynı durum, farklı dillerdeki melhemeler için de geçerlidir. Yani melhemenin dili, şekli, yazarı veya mütercimi ne ve kim olursa olsun melhemelerde muhteva, alametlere bakılarak verilen hükümler, hep aynıdır. Çünkü yukarıda sıraladığımız bütün bu melheme nüshalarının tamamı, tek bir metne dayanmaktadır. Farklı melhemelerin muhtevasında değişiklik olup olmadığını anlamak için birkaç melhemenin aynı bölümünü okumak yeterli olacaktır sanırız:

Ger bu ayda gün ṭutula iy ẓarîf
Pādişāhuñ düşmeni ola żaᶜîf

Ḫor ola düşmen şehā ola ẓafer
Çün żaᶜîf ola ᶜadū ḫoşdur sefer

Martda vü Abrılda Mayısda hemîn
Yağmaya yağmur ḳuraḳ ola zemîn

Yıl eyü gelmez bu yıl ḫalḳ utula
Ol vilāyetlerde kim gün ṭutula

Yiye çekürge taḫılları delîm
Ḳızlıḳ ola memleket içi ᶜaẓîm

Hem Ḥabeş iḳlîmi yavlaḳ bî-amān
Fetret ola dir eminsüzlik zamān

Ẓahir ola dir ḫavāric der-ᶜIraḳ
Çoḳ fesād ide bular bizden ıraḳ

Çoḳ vezîr öle bu yıl iy dil-rübā
Ḳatl ideler bunları çoḳdur vebā

İlle Mıṣr ilinde ola bellü bil
Ḳırılur ḳalmaz geçer dir işbu yıl

Çoḳ ḳırılur hem bu yıl ṭutma atı
Çoḳ ola buz dir bu yıl hem ḳış ḳatı (Y33: 15a)

Ger bu ayda irişse şemse küsūf
Ḥükmini böyle yazmış ehl-i vuḳūf

Pādişāhuñ ᶜadūsı ola zebūn
ᶜAskerüñ ḳuvveti ola efzūn

Ola mülk-i Ḥabeşde fitne vü şūr
Hem ᶜIrāḳ ehline irişe fütūr

Vüzerādan çoġı ola maḳtūl
Ümerādan çoġı ola maᶜzūl

Mıṣr ilinde ziyāde ola fesād
Ḳırıla cümle ehl-i baġy ü ᶜinād

Māyıs u mah-ı Āẕer ü Nisān
Bu üç aylarda yağmaya bārān

Sāl ḫuşk ola ᶜālem ide żarar
Ḳomaya ġalleden çekirge eşer

Ḫalḳı āzürde ide ḳaḥṭ u ġalā
Hem ola keşret üzre renc-i vebā

Esb ü ester helāk olup daḫı hem
Şiddet-i faṣl-ı dey ola muḥkem (Y99: 6a-6b)

Eger bu ayda gün ṭutulsa pādişāhuñ düşmenleri ḫor ve dost ola. Amma çekürge çoḳ ola ve üç ay temām yaġmur yaġmaya. Ḥabeş vilayeti ḳaḥṭlıḳ ola ve ürkülik ola. (Y166: 4a)

Eger bu ayda gün ṭutunursa pādişāhuñ düşmeni helāk ola ve Martda ve Abrılda ve Mayısda yaġmur yaġmaya ḳuraḳlıḳ ola ve Nūbe iḳlimi ġayet ḳızlıḳ ola ve ᶜIraḳda ḫavāric çoḳ ola çoḳ fesādlar ölmek ve öldürmek çoḳ ola ve hem bu yıl vebā çoḳ vardur ve Mışırda cānavarlar çoḳ ḳırıla ve ḳış ḳatı ola. (Y53: 5a)

Eger bu ayda gün ṭutulsa pādişāh düşmene ẓafer bula ve düşmeni żaᶜīf ola ammā Mart ve Mayıs ve Abrıl aylarında yaġış ve yaġmur çoḳ ola ve çekirge çoḳ ola ġalleye ziyān ideler ve ḳatı ḳıtlıḳ ola ve yıl eyü gelmeye ve Ḥabeş iḳliminde ġāyet fetret ola ve ᶜArab ilinde bir ḫavāric ẓāhir ola çoḳ fesād ola vezīrlere ḳırġun ola ve Mışr ilinde keçi ve at çoḳ ḳırıla. (Y60: 24b)

Eger bu ayda Gün dutulsa pādişāhlar düşmanı müsteḫir ola ve ḫor u ᶜāciz ve çekirge çoḳ ola ve üç ay yaz aylarında yaġmur yaġa ve Rehşin ilinde ḳıtlıḳ ola ve eminlik olmaya ve Allahu aᶜlem. (Y202: 96b)

Eğer küsūf-ı şems vāḳıᶜ olursa bir pādişāhuñ düşmeni helāk ola ve çekirge peydā olup nāsa ve maḥṣūle żarar ide ve ḳış ziyāde ola. (Y155: 46a)

Bu ayda gün dutulsa pādişāhlar ḥāli ḳavī olup düşmenlere ẓafer bulalar ve yaġmur az ola ve taḫılları çekirge yiye ve ḳızlıḳ ola ve Ḥabeş iḳliminde fetret olup eminsizlik ola ve ᶜIrāḳ memleketinde ḫavāric hurūc idüp çoḳ fesād ideler ve baᶜżı pādişāhlar vezīrlerin ḳatl ideler ve Mışr vilāyetinde keçi çoḳ ḳırıla ve baᶜżı mevāżiᶜde ḳış ḳatı olup buz ve ṭoñ çoḳ ola. (Y163: 52b)

> Eger bu ayda gün dutulsa bu iḳlim pādişāhınuñ düşmeni ḫor [u] ża^{ᶜ}if ola kendüsi manṣūr [u] muẓaffer ola ve Mart ve Abrıl ve Mayıs ayında yıl ḳuraḳlıḳ yaġmur yaġmaya ve yıl eyü gelmeye ve çekirge çıḳa bitmiş terekei yiye ḳızlıḳ ola ve Ḥabeş iḳlīminde fetret düşe ve ^{ᶜ}Irāḳ vilāyetinde ḫurūc-ı ḫavāric olup çoḳ fesād ola ve Mıṣr vilāyetinde veba ola genç oġlanlar ḳırıla ve ḳış ḳatı ola ve buzlar ṭoña. (Y148: 13b)

Dokuz ayrı melheme metninden yaptığımız bu alıntıların tamamı, Ekim ayında güneş tutulması olursa bunun nelere delalet ettiğini anlatmaktadır. Bunlardan ilki Yazıcı Selahaddin'in, ikincisi Cevrî'nin, dördüncüsü Ahmed Bican'ın, beşincisi Ebrî Hoca İbn Âdil'in melhemesidir. Üçüncü sıradaki alıntı, Ebu'l-Fazl'ın Farsça melhemesinin Türkçe çevirisinden, altıncı sıradaki de Arapça'dan Türkçe'ye çevrildiği söylenen melheme nüshasından yapılmıştır. Son üç alıntı ise çevirenini tespit edemediğimiz melhemelerden alınmıştır. Bunlardan Y155 kodlu nüsha, Mart ayını birinci "bab" olarak alan melhemelerdendir. Görüldüğü üzere Ekim ayında gerçekleşecek güneş tutulmasının delalet ettiği olaylar / durumlar sıralanırken bu dokuz melhemede de hep aynı şeyler söylenmektedir: Düşman zayıf düşecek ve padişah zafere ulaşacak, üç ay (Mart, Nisan ve Mayıs'ta) yağmur yağmayıp kuraklık olacak, çekirge çıkıp mahsulü yiyecek ve dolayısıyla kıtlık olacak, Habeş'te fetret olup emniyetsizlik kol gezecek, Arap ilinde (Irak'ta) hâricîler zuhur edip fesat çıkaracak, vebâ birçok veziri öldürecek ve bu hal özellikle Mısır'da gerçekleşecek, kış çok sert geçecek ve bu yüzden çok sayıda hayvan ölecek. O halde demek ki muayyen bir zaman diliminde bir tabiat olayının gerçekleşmesi, bütün melhemelerde aynı olayların / durumların haberini vermektedir. Ancak yukarıda sıraladığımız alıntılardan üçünde (Y166, Y202, Y155) diğerlerinde verilen haberlerden bazılarının yazılmadığı görülmektedir. Bu, çevirenin veya müstensihin tasarrufuyla açıklanabilecek bir durum olsa gerek: Sanırız çevirmen / müstensih "fasl"ı uzatmamak için bazı cümleleri / bilgileri yazmadan geçmiştir. Bablar içerisindeki bazı fasılları dahi yazılmadan geçilen melheme nüshalarının varlığı (Y135, Y204) düşünülünce bu durumun normalliği anlaşılacaktır. Ayrıca dokuz nüshanın sekizinde "üç ay yağmur yağmayacak"

denildiği halde Y60 kodlu nüshada "yağmur çok ola" denilmesi de müstensihin gözünden kaçmış bir hata olmalıdır. Bütün bunlar da göstermektedir ki ne kadar çok melheme nüshası olursa olsun hepsinde tabiat olaylarına bakılarak verilen hükümler / bilgiler aynıdır; bunlar arasındaki farklılık ifade tarzlarından ve mütercim / müstensih tutumlarından veya yanlışlarından kaynaklanmaktadır.

Arapça ve Farsça melhemelerde de Ekim ayındaki güneş tutulmasının nelerin habercisi olduğu anlatılırken yukarıdaki alıntılarda yer alan bilgilerin hemen hemen aynısı sıralanmaktadır:

> Güneş tutulması Teşrîn-i Evvel'de ve günün ilk saatlerinde olursa bu tutulma büyük bir padişahın öleceğine delildir. Diğerleri şöyle der; bu tutulma bir melikin öleceğine, yer yüzünde bir harp çıkacağına, çekirgelerin zuhur edeceğine, yağmurun kesileceğine delalet eder. Tutulma güneş tepedeyken olursa devlet ricalinden biri ölür, Azerbaycan toprağında fesatlık çoğalır, hayvanlara veba bulaşır, yağmurlar üç ay süreyle kesilir. Tutulma güneşin batışı sırasında olursa Rum memleketlerinde çekirge ortaya çıkar. (Y193: 19a)

> Eğer bu ayda güneş tutulursa bu, padişahın düşmanlarının zelil olacağına, çekirgenin ve kışta soğuğun bol olacağına, yağmurun olmayacağına, Habeş vilayetinde kıtlık, darlık ve emniyetsizliğin olacağına delalet eder. (Y194: 46b)

Görüldüğü üzere Arapça ve Farsça melhemelerin Ekim ayındaki güneş tutulması bölümünde verilenler de Türkçe melhemelerdekilerle, nüanslara rağmen, aynıdır. O halde melheme metinleri kime ait olursa olsun ya da hangi dilde yazılırsa yazılsın aynı olay / durum karşısında temelde aynı şeyleri anlatmaktadır. O bakımdan bütün bu melheme nüshaları aslında bir kitaptır. Yani ortada bir melheme metni vardır ve nüshalar bu metnin farklı zamanlarda farklı kişiler tarafından çoğaltılmış şeklidir. Metinlerin fasıllarında mütercim veya müstensihlerden kaynaklanan farklar olduğu görülmektedir. Metinlerin diller arası geçişlerde, metnin özünde olmamak kaydıyla, bir miktar adaptasyona uğradığı da anlaşılmaktadır. Örneğin Türkçe melhemelere Türkçe ay adlarının eklenmesi gibi veya

yer adlarının adaptasyona uğraması gibi. Melheme metinlerinde göze çarpan en büyük farklılık, her babın fasıllara geçmeden önceki kısmında görülmektedir. Buralarda aylara ilişkin olarak verilen bilgiler nicelik yönünden birbirinden farklıdır. Özellikle kimi mensur melhemelerde bu bilgilere hiç rastlanmazken, kimilerinde bu çeşit bilgiler az bir yer tutmaktadır. Babların fasıllardan önceki kısmında en fazla bilgiyi barındıran melheme, Yazıcı Selahaddin'in Şemsiyye'sidir. Hatta Şemsiyye'de diğer melhemelerin hiç birisinde bulunmayan bazı bölümler de mevcuttur. Bütün bunlar dikkate alındığında her bir melheme nüshasına, tek bir metinden yapılmış ve fakat bünyesinde mütercim ve müstensih farklılıkları bulunduran çeviriler nazarıyla bakılmalı ve bunlar o şekilde değerlendirilmelidir.

II. BÖLÜM

TÜRK HALKBİLİMİNİN YAZILI KAYNAKLARI

OLARAK MELHEMELER

1. HALKBİLİMİ ve MELHEMELER

İnsan, varlığını sürdürebilmek için önce içgüdüleriyle hareket eder ve içgüdülerin yetersiz kaldığı noktalarda da başka araçları kullanmaya başlar. Zira insan, içgüdülerin sunduğu hayat tarzıyla yetinemeyecek bir yapıya sahiptir. İnsanın varlığını sürdürebilmesi için içgüdülerinden sonra baş vurduğu araçların başında "bilgi" gelmektedir. Bilgi, insan hayatında temel ihtiyaç maddeleri kadar önemlidir. Çünkü temel ihtiyaç maddelerini elde etmenin yolunu insana bilgi göstermektedir. Cihan Dura (1990: 88), Auguste Compte'a atıfta bulunarak bilginin insan hayatı için ne derece önemli olduğunu şu şekilde anlatmaktadır:

> İnsanlık tarihini yönlendiren mihver, esas itibariyle bilgidir; bilgideki ilerlemedir. İnsan, dolayısıyla toplumlar, davranışlarını ve stratejilerini sahip oldukları bilgiye göre ayarlar. Yaşadıkları dünya ve diğer insanlarla ilişkileri, tabiat, insan ve toplum hakkında ne biliyorlarsa ona bağlıdır. Tarihin hâkim unsuru bilgi ve onun şekilleridir.

Bir başka sosyoloğun bilgiyi "Bilgi, kültür sermayesidir." şeklindeki döviz cümleyle tarif etmesi de bilginin tartışmasız önemine işaret etmektedir. İnsanlık için bu kadar önemli olan bilgi, "i.) sıradan bilgi, ilmî bilgi; ii.) kazanılmış bilgi, aranan bilgi; iii.) eyleme yönelik bilgi, maddî olmayan kültüre yönelik bilgi, manevî huzura yönelik bilgi; iv.) pratik bilgi, entellektüel bilgi, eğlence bilgisi, manevî bilgi, istenmeyen bilgi (Dura 1990: 100-103)" şekillerinde çeşitli kategorilere ayrılarak incelenmektedir. Buradaki son iki kategorizasyon bilgi üretiminde etkili olan faktörler konusunda da ip ucu vermektedir. Buna göre kimi bilgiler insanın fizyolojik, kimi bilgiler de psikolojik ihtiyaçlarının giderilmesi için harcanan çaba neticesinde ortaya çıkmıştır. Bilgi üretiminde insanın doğuştan getirdiği "merak" faktörünün de etkili olduğunu unutmamak gerekir.

Türkçe sözlükte; "i.) insan aklının erebileceği olgu, gerçek ilkelerin bütününe verilen ad, ii.) öğrenme, araştırma veya gözlem yoluyla elde edilen gerçek, iii.) insan zekasının çalışması sonucu ortaya çıkan düşünce ürünü, malumat, vukuf[1]" şeklinde karşılıkları verilen bilgi, Dura (1990: 100)'nın aktardığına göre D. Bell tarafından şu şekilde tarif edilmektedir: "Bilgi, sistemli bir şekilde herhangi bir iletişim aracıyla başkalarına aktarılan, makul bir hükmü veya tecrübî sonucu gösteren, olgu veya fikirlerle ilgili, düzenli ve sistemli ifadeler bütünüdür."

Sözlükteki bilgi tarifi ile D. Bell'in tanımı karşılaştırıldığında bir farkın varlığı göze çarpacaktır ki o fark da Bell'in tanımındaki "sistemli bir şekilde herhangi bir iletişim aracı ile başkalarına aktarılan" ifadesindedir. Buna göre "zeka ürünü olan sistemli bir ifadenin bilgi sayılabilmesi için bunun, bir iletişim aracıyla başkalarına aktarılması" gerekmektedir.

> Bilimsel olsun ya da olmasın bilginin varlık temeli epistemik cemaattir[2]. Cemaat bilgiyi önceler ve bilginin zorunlu şartıdır; çünkü bilginin hem kaynağı ve yaratıcısı, hem inşa edicisi ve taşıyıcısı, hem de daha sonraki kuşaklara intikal ettiricisidir. Bilginin var oluş şartı cemaattir; çünkü bir öne süreni ve bir alıcısı ya da kabul edeni bulunmadığı sürece bilgi bir hiçtir. (Arslan 1992: 59)

Bu ifadeler de "bir öznenin ürettiği zihinsel ürünün bilgi olabilmesi için, üretilen ürünün içeriğine katılmıyor olsalar bile başka özneler tarafından paylaşılması gerektiğini (Çobanoğlu 1999a: 5)" göstermektedir. Buna göre bilginin varlığı insan gruplarına, insan gruplarının ki ise iletişime bağlıdır. O nedenle Alan Dundes (1998: 143)'ın halkı, "aralarında en az bir ortak faktörü paylaşan grup" şeklinde tarif etmesi ve Dan Ben-Amos (1997: 80)'un folkloru, "iletişimsel bir süreç" olarak tanımlaması boşuna değildir ve

---

(1) **Türkçe Sözlük**, TDK Yay., Ankara 1988, 186.

(2) Buradaki "cemaat" kelimesinden biz, bir dinden veya soydan olanların topluluğundan çok herhangi bir faktörün paylaşımıyla bir araya gelebilen her türlü insan gruplarını anlıyoruz. Alıntıladığımız satırların sahibinin de "cemaat" kelimesiyle sosyal grupları kasdettiğini düşünüyoruz.

bunlar bilgi, halk ve iletişim üçlüsünün birbirleri için ne kadar vazgeçilmez olduğuna işaret etmektedir. Başka bir deyişle bilgi, insanlar arasında iletişimi sağlayarak onların "halk" kimliğini elde etmelerine yardımcı olmuştur.

Bilgi, kuşkusuz insanların temel ve türemiş ihtiyaçlarına (Malinowski 1992: 105-135) hizmet etmektedir. İhtiyaçlar, süreklilik arz ettiğine göre aynı sürekliliğin bilgide de sağlanması gereklidir. Bilgideki sürekliliği sağlamanın yolu, onu başkalarına aktarmaktan geçer. Bilgiyi başkalarına aktarmanın yollarından birisi ise onu, yazının koruyuculuğuna emanet etmektir.

İşte insanlara halk kimliğini kazandıran ve onların ihtiyaçlarına hizmet eden bilgilerin bir kısmının emanet edildiği eserlerden birisi de melhemelerdir. Melhemeler her ne kadar yazılı halde bulunsalar da, sözlü kültür ortamının ürünüdürler. Melhemelerde, bu eserlerin sözlü kültür ortamının ürünü olduğunu düşündürten pek çok unsur vardır. Bu unsurlardan bir kısmı -örneğin Axel Olrik'in "halk anlatılarının epik kuralları"nın melhemeye uygulanmasında da görüldüğü gibi- yeri geldikçe aşağıda anlatılacaktır. Ancak yine de burada melhemelerin sözlü kültür ortamının ürünü olduğunu gösteren birkaç özelliğini sıralayalım.

Sözlü kültür ortamında anlatım eklemelidir; yan cümle pek kullanılmaz (Ong 1995: 53-54). Bunun en güzel örneğini "Melheme Metinleri" bölümünde verdiğimiz mensur melhemede görmek mümkündür:

> Eger gün ṭutulsa cemi[c] vilāyet ḳaḥṭ ve tenglik ola ve yaġmur az yaġa ve nisānda çekürge belüre ve dört ayaḳluya ḳıran ola. Pāris vilāyeti begleri aḥvāli yavuz ola ve ḫavāric ḫurūc ide ürkü düşe ve ra[c]iyyet ḳavminden biri pādişāh ola. Bir niçe rūzigār memleketde ḳarār ṭuta. (Y166: 15a)

Burada da görüldüğü üzere yan cümle hiç kullanılmamış; anlatımda kelimeler ve cümleler birbirine hep "ve" bağlacıyla eklenmiştir. Sözü edilen otuz dört varaklık mensur

melhemede "ve" bağlacının 1515 defa kullanılmış olması, melhemelerin sözlü gelenekten kaynaklanan düşünce ve anlatım biçimiyle oluşturulup yazıldığını göstermektedir.

Sözlü kültür ortamında "bilgi, güç bela elde edilir ve değerlidir; toplum, bunu koruyan ve eski günleri anlatabilen yaşlı ve bilge kişilere büyük hürmet gösterir." (Ong 1995: 57) Çalışmamızın "Melhemelerin Kaynakları" kısmında, melhemeleri oluşturduğuna inanılan ve melhemelere elimizdeki şeklini verdiği söylenilen kişilere gösterilen hürmeti anlatmaya gayret etmiştik.

"Sözlü kültürler, bilgiyi insan yaşamına dayanarak, yabancı ve nesnel dünyayı kendilerine yabancı olmayan insan etkileşimi çerçevesinde özümleyerek kavramlaştırır ve söze döker. (Ong 1995: 59) Bu, "sözlü kültürlerde insan etkinliğinden kopuk" bilgilerin bulunmadığı anlamına gelmektedir. Sözel ortamda yaşayan zihin, "kavramları duruma göre işlevsel ilişki çerçevesinde kullandığı [ve] bu çerçeve de canlı insan yaşamına yakın olduğu için sözlü kültürlerde kavramların soyutluğu asgarîdir. (Ong 1995: 66) Melhemelere işte bu gözle bakıldığında da melhemelerdeki bilgilerin hep insanın etkinliğiyle ilgili olduğu ve soyutlamanın asgarî düzeyde kaldığı görülecektir. Örneğin sözel ortam insanın etkinliği henüz insanın ruhsal/psikolojik yapısına erişemediği için ruh tahlillerine; ayrıntılara erişemediği için de tasvirlere melhemelerde rastlanılmamaktadır. Melhemelerde anlatılan hep, sezilmesi için fazla dikkat ve çaba gerektirmeyen insanın hareketleri / aksiyonları ve tabiatın değişimleridir.

Öyle tahmin ediyoruz ki melhemeler önce sözlü kültürde oluşturulmuş ve sonra sistematize edilerek yazıya geçirilmiştir. Muhtemelen bu geçiş sadece sözden yazıya biçiminde kalmamış; yazıdan söze şeklinde de devam etmiştir. Yani melhemeler sözlü kültür ortamından yazının koruyuculuğuna geçtikten sonra da tekrar sözlü kültür ortamına bilgiler vermiş olabilir.

Sözlü kültür ortamının ürünü olan melhemeler, okuyucularına yine o ortamın bilgilerini sunmaktadırlar. Melhemelerde, bu eserlerin yazılıp okunduğu dönem insanının ihtiyacı olan birçok alanla ilgili bilgilere rastlamak mümkündür. Melhemelerin bize sunduğu bilgiler, takvimden meteorolojiye, tabiat bilgisinden coğrafya, sağlık, beslenme ve astrolojiye, dinî inanışlardan tarım ve hayvancılığa ve hatta cinsel ilişkiye kadar geniş bir yelpaze oluşturmaktadır. Bu itibarla melhemelere halkbilgisi kileri / ansikopedisi denilse yeridir. "Sözlü kültürlerde bilgi, incelikli, az çok bilimsel soyut kategorilerde işlenemez. Çünkü bu tür soyut kategoriler geliştirilememiştir. (Ong 1995: 165)" O nedenle günümüz ansiklopedilerinde kategorilere ayrılmış olarak bulabildiğimiz bilgiler, geçmişin bir çeşit ansiklopedisi olarak nitelendirebileceğimiz melhemelerde sınıflandırılmaksızın ve dağınık bir şekilde bir arada bulunmaktadır.

Melhemelerin içerisinde barındırdığı bilgilerin başında takvimle ilgili olanlar gelmektedir. Bu cümleden olmak üzere melhemelerde, yılbaşının ne zaman olduğu, yılın kaç mevsim ve kaç ay olduğu, hangi ayların hangi mevsimi oluşturduğu, ayların kaçar gün çektiği, bir günün kaç saat olduğu konularında ve günlerin uzayıp kısalması, bir saatin derec, dakika, saniye, salise cinsinden bölümleri hakkında bilgiler verilmektedir. İnsan hayatının bir düzene sokulabilmesi için içerisinde yaşanılan ve insanı kuşatan zamanın belirli periyotlara ayırılması elzem bir ihtiyaçtır. İşte günümüzde duvar, masa ve cep takvimleri gibi çeşitli yapı ve şekillerdeki araçlarla giderilen bu ihtiyaç, geçmişte melhemeler tarafından karşılanmıştır ya da en azından melhemeler bu ihtiyacı karşılayan araçlardan birisi olmuştur.

İnsanın tabiatla olan mücadelesinde ona yardımcı olan pek çok unsur vardır ve bu unsurlardan birinin yetersizliği veya yokluğu mücadeledeki başarı oranını düşürecektir. Mücadelede başarılı olabilmek için öncelikle mücadele edilen olgunun tanınması gerekmektedir. İnsanın daima mücadele halinde bulunduğu tabiatı tanımak için harcadığı

çabalar sonucunda elde ettiği bilgilerin bir kısmı, meteorolojik bilgi adı altında toplanmaktadır. Melhemelerdeki bilgi kategorilerinden birisi de, takvime bağlı olarak gerçekleşen meteorolojik durumlarla alakalıdır. Melhemelerde, halk meteorolojisi olarak nitelendirilen ve günümüzde daha çok duvar takvimlerinde rastladığımız "erbain", "hamsin", "cemre", "berdü'l-acuz", "Hızır günü", "gündönümü", "bahur", "kasım günleri" gibi konularda ve bir yılın iklim özellikleri hakkında çeşitli bilgiler bulunmaktadır. Geçmişin ve hatta günümüzün birçok insanı, bu bilgiler ışığında işlerini ayarlamakta ve hayatını ona göre düzenlemektedir. Başka bir deyişle meteoroloji konusundaki bu halkbilgileri, günümüzde resmî bir kurum olarak çalışan ve kendine göre geliştirdiği bilimsel metotlarla, insanların duruma uygun tedbir alması için hava tahminleri yapan Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü'nün görevini yapmıştır ve hâlâ yapmaktadır.

Meteorolojik bilgilerden başka, tabiati tanımaya yönelik olarak elde edilmiş başka bilgiler de bulunmaktadır. Nehirlerin debisi, vahşî hayvanların, kuşların ve böceklerin çeşitli özellikleri, bitkilerin ve denizlerin durumu gibi çeşitli konularındaki bilgileri de melhemelerin satırları arasında görmek mümkündür. Bu bilgiler de sırası geldiğinde, insan hayatını kolaylaştırmak için kullanılacaktır. Örneğin bu cümleden olan bir bilgi, "Kasımın yedisinde deniz dalgaları kabarır." diyorsa bunu öğrenen denizci seferini erteleyecektir; veya "Karıncaların yuvalarına girmesi, göçmen kuşların sıcak ülkelere gitmesi, kışın iyice yaklaştığını gösterir." bilgisini alan kişi kış hazırlıklarına hız verecektir.

Melhemelerde göze çarpan bilgilerden bir kısmı da melhemelerin hitap ettiği dönem insanın üretim tarzlarıyla ilgilidir. Kuşkusuz melhemelerin yazıldığı ve okunduğu dönem insanı, hayatını sürdürebilmek için tarım ve hayvancılıkla uğraşmakta, ara sıra ava çıkmakta ve ticaret yapmaktadır. İşte melhemelerde bu konulara dair bilgiler de

bulunmaktadır. Toprak ne zaman sürülür ve ekilir? Ağaçlar ne zaman sulanır veya aşılanır? Hasat ne zaman yapılır? Hangi tohumu ekmek daha yararlıdır? Evcil hayvanlar ne zaman ve nasıl soğuktan korunur? Ne tür hayvanlar avlanır? Ne şekilde ticaret yapılır? Ticaret yollarında insanları hangi tehlikeler beklemektedir? Bütün bu soruların cevabı, melhemelerde verilmektedir. Yukarıdaki üretim tarzlarıyla meşgul olan kişi, ihtiyacı olan birtakım bilgileri melhemelerden edinecek ve bu bilgilerin rehberliğinde hareket ederek hayatını düzene sokabilecektir.

Melhemelerdeki bilgilerin bir kısmı da sağlıkla alakalıdır. En büyük varlık olarak nitelendirilen sağlığı korumak için nelere dikkat edilmesi gerektiği, sağlığın bozulmaması için hangi durumlarda ne gibi uygulamaların yapılmasının uygun olduğu konularında bilgiler verilmektedir. Başka bir deyişle melhemeler, kehanet kitabı olmanın yanında, eskinin tıp anlayışını ve uygulamalarını yansıtan bir ayna konumuna da sahiptir.

Melhemelerdeki sağlıkla ilgili bilgilerin bir kümesini de "beslenme bilgileri" oluşturmaktadır. Bu bilgiler insanların hangi ayda neleri yemesi ve nelere karşı perhiz tutması gerektiğini içermektedir. Oldukça fazla bir yekun tutan bu bilgileriyle melhemeler, adetâ bugünkü diyetisyenlerin görevini yapmaktadır.

Melhemelerde tarihî-dinî olay ya da kişilere ait bilgiler de bulunmaktadır. Bu cümleden olarak verilen bilgiler daha çok peygamberlerle ilgilidir. Onların doğum, ölüm zamanlarını, yaşadıkları olayları melhemelerden öğrenmek imkan dahilindedir. Buna göre melhemelerin, içerisinde minyatür bir peygamberler tarihi taşıdığını söylemek yanlış olmaz sanırız. Melhemelerde peygamberler hakkındaki bilgilerin yanı sıra birtakım dinî pratik ve bayramlar hakkında bilgiler de bulunmaktadır. Bilginin paylaşımıyla insanların bir araya gelerek "halk"ı oluşturduğunu yukarıda söylemiştik. Peygamberler ve onların kıssalarıyla dinî pratik ve bayramlar hakkındaki bilgiler, hem insanın "manevî bilgi" ihtiyacını karşılamakta hem de insanları halk haline getiren bir harç işlevi görmektedir.

Mezopotamyanın eski halklarının dinî inanışlarına göre haftanın her gününe bir tanrı sahipti ve o gün, kendisine sahip olan tanrının özelliklerini taşımaktaydı (Sarıkçıoğlu 1983: 32). İşte bu nedenle günler uğurlu ve uğursuz diye ikiye ayrılmıştı (Kuzgun 1993: 157). Babil halkı haftanın yedinci gününü uğursuz sayardı ve bu gün prensler yola çıkmazdı, bu günün dördüncü defa gelmesinden ise çok korkarlardı çünkü o günde ay iyice sönükleşirdi (Doğrul 1963: 35). Melhemelerde, işte bu inanışların bir uzantısı olarak ortaya çıktığını düşündüğümüz ve bugün de hâlâ izlerine rastlayabildiğimiz uğurlu ve uğursuz günler konusunda da bilgiler bulunmaktadır.

Melhemelerde yer alan bir diğer bilgi kategorisini de astroloji konusundaki bilgiler oluşturmaktadır. Güneşin hangi burca ne zaman girdiği, diğer burca ne zaman geçtiği, ayın menzilleri konularında ve ayın burçlardaki konumlarıyla ilgili bilgiler verilmektedir.

Melhemelerde bunların yanında, gelecek yılın hava durumunu ve gelecek yıl hangi tohumu ekmenin uygun olacağını anlamaya yönelik pratikler, cinsel ilişkinin zamanı, günlerin özellikleri ve bu günlerde neler yapılabilir, neler yapılamaz gibi daha birçok konuda bilgiye rastlanılmaktadır.

Melheme metinlerinin sözel dokusunu, Axel Olrik'in (1994a: 2-5; 1994b: 4-6) "Halk Anlatılarının Epik Kuralları" yardımıyla çözümlemek mümkündür. Olrik'in ortaya koyduğu 'epik kurallar'ın, tahkiyeye dayalı halk anlatıları için düzenlendiği açıktır. Çalışmamızın nesnesi olan metinler tahkiyeye dayalı olmadığı halde Olrik'in 'epik kuralları'nın bazılarına uymaktadır[1]. Buna göre halk anlatılarının kendine has bir mantığı vardır. "Ortaya konulan temaların konunun ana hatlarını etkilemesi gereklidir ve üstelik bu etki temaların anlatı içindeki ağırlığı ile doğru orantılı olmalıdır. Anlatının bu mantığı her zaman doğal dünyanın mantığı ile ölçülemez. Animizme ve hatta mucize ve büyüye

(1) A. Olrik'in epik kurallarının, ilk bakışta tahkiyeye dayalı halk anlatısı olmadığı düşünülen Osmanlı tarih kitaplarından birine uygulanması için bkz. (Çobanoğlu 1999b: 65-82).

olan eğilim, onun temel kuralıdır. Her şeyden önce onun kabul edilmesi büyük ölçüde olay örgüsünün iç tutarlılığına dayanır." (Olrik 1994b: 5).

Melhemelerin mantığı, yerde gökte ve uzayda gerçekleşen hareket ve değişimlerin dünyadaki olayları ve durumları etkilediği düşüncesine dayanmaktadır. Melhemelerin esasını, birtakım tabiat olaylarından hareketle gelecekten haber vermenin oluşturduğunu daha önceden belirtmiştik. Yine melhemelerde gelecekten haber verilirken astrolojinin yöntemlerinin kullanıldığını da ifade etmiştik. Temel olarak, "Uzaydaki ve gökyüzündeki her değişim, yeryüzündeki olayları etkiler.(1)" ilkesinden hareket eden astrolojinin gelecekten haber verme yöntemleri(2), Muhammed Çelebi'nin "Ahkâm-ı Sâl-i Âlem" adlı eserinin girişinde (Y198: 1b-2b) özetlenmiştir. Buna göre güneşin koç burcuna girdiği zamanın talihine yılın talihi denir. Yılın talihi her yerde bir olmaz. ÖrneğinİstanbuI'da koç talihi olsa Mekke, Yemen ve İran'da boğa talihi olur. Doğuya gittikçe talih değişir. Mesala Hindistan ve Çin içlerinde ikizler ve yengeç talihi olur. Her ülkenin talihi, o ülkenin en büyük ve başkent olan şehri esas alınarak belirlenir. Ülkenin diğer şehirlerinin talihini çıkarmak gereknez. Batlamyus'un "Erbaᶜa Makalât" adlı kitabında kaide böyledir:

> Meşelâ Ḳosṭanṭınıyye ki memâlik-i İslâmiyyede olan şehrlerüñ aᶜẓamı ve rubᶜ-ı meskûn pâdişâhınuñ taḫt-gâhı olmağın eṭrâfında olan vilâyetlerin aḥkâmı Ḳosṭanṭınıyye ṭâliᶜinden aḫẕ olınmaḳ evladur ve Mışır iḳlîminde daḫı şehr-i Mışıruñ ṭâliᶜinden eṭrâfında olan memleketlerüñ aḥkâmı istiḫrâc olınur. Keẕâlik Yemende Ṣanᶜa şehrinüñ ṭâliᶜinden Yemende olan cemîᶜi şehirlerin aḥkâmı aḫẕ olınur. (Y198: 2a)

Milletlerin durumlarının her yıl nasıl olacağı, söz konusu milletlerin dininin ortaya çıktığı şehrin talihinden anlaşılır:

---

(1) Astrolojinin bu ilkesinin bir benzeri de Batlamyus (Ptolemaios)'un kuramında yer almaktadır. Batlamyus'un, kuramını oluştururken astrolojiden etkilenmiş olması da muhtemeldir. Batlamyus kuramı için bkz. (Yaltkaya 1998: 11-30).

(2) Astroloji, yöntemleri ve çeşitli milletlerdeki şekilleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: (Nasır El-Din El-Tusî 1984; Perry 1995: 73-111; Tram-Semen 1993; Tryjarski 1968; 1975).

> Meşelā millet-i İslāmiyye şehr-i Mekkeden ẓuhūr itmişdür. İmdi her yılda Kaᶜbenüñ ṭāliᶜinden ehl-i İslāmuñ aḥvāline naẓar olınmaḳ gerekdür ve millet-i Yehūduñ aḥvālini Mışıruñ ṭāliᶜinden ve millet-i Naṣarānuñ aḥvālini Ḳuds-i muḳaddese ṭāliᶜinden ḥükm itmek gerekdür ve eger bir mezheb veyā bir bidᶜat ẓuhūr itse ol mezheb ve ol bidᶜat üzre olan ḫalḳın ol mezheb veyā ol bidᶜat ḳangı şehrden ẓuhūr itdiyse ol ṭāliᶜden bilinür. Meşelā Ḳızılbaş mezhebi ki Erdebil şehrinden ẓuhūr itmişdür. İmdi Ḳızılbaş ḫalḳınuñ aḥvāli Erdebil şehrinüñ ṭāliᶜinden bilinür. Andan yoḳlanmaḳ gerekdür ve bir ḫārici veyā bir müddeᶜī ẓahir olsa ol ḫārici veyā ol müddeᶜīnüñ aḥvāli ibtidā ḳangı şehrden ḫurūc itdi ise ol şehrüñ ṭāliᶜinden maᶜlūm olur. (Y198: 2a)

Yine Âhkam-ı Sâl-i Âlem'e göre yılın talihinden beş türlü hüküm çıkarılır. Önce her sınıfın durumları ayrı ayrı incelenir. Bu cümleden olarak sırasıyla padişah, vezirler, âlimler, emirler, asker, katipler, mutasarrıflar, şeyhler, ruhbanlar ve halkın ahvali çıkarılır. İkinci olarak o yılda halkın hastalığı, sağlığı ve ortaya çıkacak hastalıkların azlığı veya çokluğuyla ilgili hükümler çıkarılır. Üçüncü olarak o senede halkın rahatı, emniyeti, savaş ve yollarda ortaya çıkabilecek durumlarla alakalı hükümler verilir. Dördüncü olarak o seneki mahsul bolluğu veya azlığı, barış ve fesatlık durumları, ucuzluk ve kıtlık halleri hakkında bilgiler söylenir. Son olarak da o yılın sıcaklık, soğukluk durumlarıyla yağmur, rüzgar, şimşek, yıldırım ve deprem gibi alametler hakkında hükümler çıkarılır. Bunlardan sonra her aydaki yıldızların durumundan, kavuşumundan yola çıkılarak hükümler verilir. Yine o sene içerisinde gerçekleşecek güneş ve ay tutulmasının, tutulmaların olduğu burca bakılarak, nelere delalet ettiği anlatılır:

> Baᶜdehu ol yılda küsūf ve ḫüsūfdan ne vāḳıᶜ olursa anuñ daḫı aḥkamını ne burcda küsūf olduysa ve ḳangı kevkeb müdebbiri ise aña göre beyan olınur anuñ daḫı te'şiri görinen yerlerde olur görinmeyen yerlerde olmaz ve ḳangı burcda olduysa ol burca mensūb olan şehrlerde olur nuḫūseti. (Y198: 2b)

Güneş ve ay tutulması, güneş ve ay ağıllanması yine güneş ve ayın bir aylık veya bir yıllık sürelerdeki periyodik hareketleri, kuyruklu yıldızın görünmesi, gökten yıldız veya ateş düşmesi, gibi uzaydaki değişimler, melhemelerdeki kehanetlere kaynaklık

etmektedir. Ayın çekim gücünün yeryüzündeki gelgit olaylarını oluşturduğu bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Uzaydakı diğer değişimlerin yeryüzünü etkileyip etkilemediği, bilimsel olarak ispatlanmasa bile, hâlâ tartışılmaktadır. Örneğin 17 Ağustos 1999'daki Marmara depremi ve bunun akabinde gerçekleşen diğer depremler sonrasında, kimileri 11 Ağustos 1999'daki güneş tutulmasının bu depremleri oluşturduğunu söylemekte ve buna inanmaktadır(1).

Melhemelerde gelecek bilgileri verilirken sadece astrolojiden faydalanılmaz. Melhemelerin yazıldığı ve hitap ettiği dönem insanının nasıl oluştuğunu anlayamadığı ve bu yüzden tanrılık atfettiği veya tanrının bir işareti / konuşması olarak algıladığı deprem, gökkuşağı, şimşek, yıldırım, gök gürlemesi, yağmur veya dolu yağması, sis ve rüzgar gibi birtakım tabiat olaylarından da istifade edilir. Melhemeleri oluşturan düşünceye göre yukarıda sıraladığımız tabiî olayların her biri birer tanrıdır ve yeryüzündeki hayatı bir şekilde etkilemektedir. Bu, tabiat kuvvetlerine tapınma şeklinde özetlenen naturizmin (Kuzgun 1993: 33) bir sonucu olsa gerektir. Buna göre fırtına, şimşek, yıldırım, yağmur, gök gürültüsü, rüzgar, bulutlar gibi unsurlar hayatı etkileyen birer tanrıdır veya tanrının tezahürleridir. Mitlerde söz konusu tabiat unsurlarına ve bunlara ilişkin inanışlara sıkça rastlanmaktadır. Hatta bu unsurların mitlerde sıkça geçmesi, Adalbert Kuhn'un "mitlerin meteorolojik gelişimi teorisi"ni (Çobanoğlu 1999a: 84-85) kurmasını sağlamıştır.

İşte melhemelerde gelecek haberleri verilirken naturizmden kaynaklanan bu inanışlar da etkili olmuştur sanırız. Daha sonraları melhemeleri kullanan İslam kültürü dairesindekiler, melhemelerdeki tabiat olaylarının üzerindeki bu naturizm kokusunu, söz

(1) 17 Ağustos 1999 Marmara depreminden sonra çıkan kimi periyodiklerde güneş tutulmasının depreme sebeb olduğu yolundaki spekülasyonlar, haber olarak karşımıza çıkmakta ve dünya tarihindeki bilinen güneş tutulmalarının ardından gerçekleşen büyük depremler hatırlatılarak bu spekülasyonlara mesnet yapılmaktadır. Zaman Gazetesi'nin 2 Ekim 1999 ve 16 Aralık 1999 tarihli nüshalarındaki M. Fatih UĞUR imzasını taşıyan haberler bu spekülasyonların varlığına işaret eden kaynaklardan birisidir.

konusu tabiat olaylarını birtakım durumların gerçekleşeceğini haber veren Allah'ın "âyât"ı / işaretleri şeklinde algılayarak gidermeye çalışmıştır: "*Ḥaḳḳuñ āyātıdur küsūf u ḫusūf / Ḫayr u şer anlara degül mevḳūf* (Y99: 98a)."

Farklı yıllarda aynı tabiat olayının yorumu için melhemeye bakıldığında gelecekle ilgili aynı hükümlerle karşılaşılması melhemeyi oluşturan ve düzenleyen mantığın işleyişi hakkında bize birtakım ip uçları vermektedir. Bu mantığa göre insanın kaderi, sırrını çözemediği [nedenselliğini anlayamadığı] tabiat olayları tarafından tayin edilmektedir veya değiştirilmektedir. Her tabiat olayının farklı yıllarda aynı ayda gerçekleşmesi durumunda geleceğe ilişkin aynı hükümlerin verilmesi, evrende herşeyin bir döngü halinde gerçekleştiği yani aynı olay ve durumların farklı zamanlarda sürekli tekrar edip durduğu düşüncesine sahip olunduğunu göstermektedir.

Halk anlatıları "birdenbire başlamaz ve birdenbire bitmez. Bu ilkeye giriş ve bitiriş kuralı denilebilir. Anlatı durgunluktan coşkunluğa doğru giderek başlar ve çoğu zaman başlıca kişilerden birinin başına gelen bir felaketi içeren sonuç olayından sonra coşkunluktan durgunluğa giderek biter." (Olrik 1994a: 2).

Melhemelerde de konuya hemen girilmemiştir. Melhemelerin birçoğunda önce Tanrıya hamd ü sena ve peygambere salat u selam getirilmiş, sonra melhemenin serüveni anlatılmış ve bunu melhemelerin önemine ve nasıl kullanılacağına dair kısımlar izlemiştir. Bunlardan sonra esas konuya geçilmiş ve esas konu da on iki baba ve her bab da kendi içerisinde yirmi beş fasla ayrılarak anlatılmıştır. Her babın ve faslın başlangıcı aynı zamanda coşkunluğun başladığı yerdir. Babların veya fasılların bitimiyle de coşkunluk yerini durgunluğa bırakmaktadır.

Melhemeler, onları yazanların veya tercüme edenlerin nezdinde oldukça değerlidir. Onun bu değeri, dünyanın gelecekteki bütün "hayr"larını ve "şer"lerini

bildirmesinden ileri gelmektedir. O nedenle melhemeler, Ebu Sina gibi filozoflar tarafından takdir edilmekte, Melik Tahir gibi hükümdarlar tarafından hazinede saklanıp daima okutulmakta, şahlar ve emirler tarafından sevilmekte ve "takvim ehli"nce iftihar edilmektedir:

> Melḥame kitābın buldum anuñçün ki her ne kim gökde ve yerde ve hevāda nişānlar görinse ve ᶜalāmetler belürse ḫayrdan ve şerden bu kitābda ḫaṭāsız bilinür ve bu sebebden ᶜālimler ve ḥakīmler işbu kitābı severler ve ᶜaziz tutarlar ve ḥürmetlü ḳılurlar ve hemīşe ᶜālim pādişahlar bu kitābı ḥürmetlü tutup ḫazine içinde ṣaḳlarlar. (Y138: 2b)

> Ol Ebū Sīnā muᶜazzez ṭutduġı
> Hem Melik Ṭāhir müdām oḳutduġı
> Arzulayup sevdügi şāh [u] emīr
> Ẕerresin söyledügi hengāme-gīr
> Feylesofuñ faḫr idüp söyledügi
> Ehl-i taḳvīm iftiḫār eyledügi (Y33: 11a)

Yazıcı Selahaddin'in ifadesine göre melhemeyi elinde bulunduran kişi dünyanın bütün iyiliklerini ve kötülüklerini bilebilecek ve herkes ondan bilgi almaya çalışacaktır:

> Bu kitāb çün ola elinde anuñ
> Bile cümle ḫayr [u] şerrin dünyānuñ
> Diye aḥkāmın cihānuñ ser-te-ser
> Cümle andan ṣora ᶜilm ehli ḫaber (Y33:12a)

Melhemelerin bu kadar değerli olmasının bir diğer nedeni de onların İdris peygamberin ilmi, Danyal, Eflatun ve Lokman gibi kişilerin sözleriyle vücut bulmuş olması, Hermes, Büzürcmihr ve Valis gibi filozofların tecrübe süzgecinden geçmiş ve Cafer-i Sadık gibi bir imam / velînin kontrolünden geçerek "muhtasar kılınmış" olmasıdır. Böylesi bir esere halkın itibar göstermemesi düşünülemez.

Melhemeler ihtiyaç halinde başvurmak için hazırlanmış ve gereken bilgiye kolay ulaşılabilecek şekilde dizayn edilmiştir. Yani bu eserler, hoşça vakit geçirmek maksadıyla okunan bazı tahkiyeli metinler gibi istenildiğinde ve rastgele zamanlarda okunmamakta, melhemede yer alan alametlerden birisi görüldüğünde o alametin yer aldığı bölüm okunmakta ve ona göre tedbir alınmaktadır. Başka bir deyişle melheme denilen halkbilgisi kilerine ihtiyaç halinde müracât edilmekte ve ihtiyacı giderecek kadar bilgi alınmaktadır. Hatta bazı melhemelerin giriş kısmında, melhemelerin nasıl kullanılacağını anlatan "kullanım klavuzu" diyebileceğimiz cümleler de mevcuttur:

> ... ayda ᶜalāmetler ẓāhir olur dürlü dürlü ḥāller olur. Ol ᶜalāmetler yigirmi beş ᶜalāmetdür ki her ayda görinür. Ḳaçan ulu ᶜalāmetlerin yaḫud daḫı artuġı gökde görünse bu kitābda ol ayı bulalar ve bu ᶜalāmetlerüñ ḥükmi göreler ḫayr olursa Allah teᶜālā dergāhına şükr idüp fuḳarāya ṣadaḳa vireler ve eger şer olursa oruç ṭutup zārlıḳlar idüp miskînlere inᶜām-ı māl idüp Ḥaḳ teᶜālā ḥażretinden ol belālardan ḳurtulmaḳ isteyeler. Ümiddür ki Ḥaḳ teᶜālā ḥażreti ol şerleri ḳullarından defᶜ idüp raḥmet naẓarın ḳıla. (Y154: 1b-2a)

Buna göre herhangi bir ayda melhemelerdeki alametlerden herhangi birinin gerçekleştiğini gören kişi, bunun ne anlama geldiğini öğrenmek için melhemeden ilgili ayı ve o aydaki söz konusu alametin anlatıldığı yeri bulacak ve oradan öğrendiği hükümler doğrultusunda davranış geliştirecektir. Eğer hükümler iyiliklerin ve güzelliklerin haberini veriyorsa kişi Allah'a şükretmeli ve şükrünün nişanesi olarak fakirlere sadaka vermelidir. Eğer hükümler kötülüklerin haberini veriyorsa kişi, o kötülüklerle karşılaşmamak için oruç tutup Allah'a yalvarmalı ve miskinlere sadaka dağıtmalıdır. Yukarıda melhemeyi kullandığını belirttiğimiz İbrahim Yıldız da melhemesine havada tuhaf şekilli bulutlar ve kızıllık gördüğü zaman müracât eder, oradan okuduğu hükümleri aktarırdı. Herhangi bir belirti görmeden melhemeye bakmazdı. Bu kişi aynı zamanda nuska yazar; "Yıldıznâme"ye bakarak insanların geleceği hakkında bilgi verirdi ve daha çok bu yönleriyle tanınırdı. Yine aynı şekilde bir başka melheme okuyucusu olarak tespit

ettiğimiz N. Belkir de nuska yazarmış. Bu kişiler belki de melhemeyi, yazdıkları nuskaların sağaltıcılığına olan inancı artırmak amacıyla okurlardı.

"Halk anlatıları tam anlamıyla ayrıntılara inme tekniğinden yoksundur ve zaten pek ender olan tasvirler de çok kısa oldukları için konuya önem kazandıran etkili bir araç olamazlar. Geleneksel sözlü anlatımımızda yalnız bir seçenek vardır; yineleme." (Olrik 1994a: 3).

Melhemeler de yazılı olmasına rağmen ayrıntılardan ve tasvirlerden mahrumdur. Bu mahrumiyetin anlatıda doğurduğu eksiklik, yinelemelerle giderilmeye çalışılmıştır. Bir kere her babda yirmi beş fasıl yinelenmektedir. Yine fasıllarda verilen hükümler de çoğu zaman tekrarlanmaktadır. Eğer tekrarlar melhemelerden çıkarılacak olsa elimizde birkaç sayfalık bir metin kalacaktır.

Yukarıda sözü edilen tabiat olayları ve yöntemler kullanılarak verilen melhemelerdeki gelecek haberlerini üç grupta toplamak mümkündür: Olumlu, olumsuz ve nötr haberler. Bunlardan "Yaz, kış mutedil geçer. Yaz ve sonbahar normal geçer. Mahsül ne çok ne az olur. Nehirlerin suyu ne çoktur, ne azdır. Bulutlar sürekli yer değiştirir..." şeklinde verilen nötr haberler melhemeler içerisinde çok az bir yer tutmaktadır. "Yıl iyi olur. Bolluk olur. Mahsul ve her çeşit yiyecek içecek gayet bol olur. Yağmur ve su bol olup her yer cennet gibi olur. Hava güzel olur. Kış yumuşak geçer. Ucuzluk olur. Hayvanlar çoğalır; kazanç bollaşır. İnsanlar sağlık ve emniyet içerisinde yaşar. Padişahlar ve emirler halka âdil davranır...." şeklinde özetleyebileceğimiz olumlu haberler, nötr olanlara göre biraz daha fazladır. Melhemelerde en çok olumsuz durumların haberi verilmektedir: "Kuraklık kıtlık, kargaşalık, savaş, salgın hastalık olacak. Kış sert ve uzun geçecek. Fitne baş gösterecek. Uydurma haberler çıkacak. Padişahlar / beyler halka zulm edecek. Mahsul / kazanç az olacak. Hastalıklar çoğalacak; ölümler artacak. İnsanlarda rahat, huzur ve güven kalmayacak. Haramiler, hırsızlar, yol kesiciler ortaya çıkacak. ...

gibi." Bu durum, bize melhemelerin işlevleri konusunda birtakım fikirler vermektedir. Buna göre melhemelerin birincil işlevi, olumsuzlukları önceden bildirerek insanların ona göre tedbir almasını sağlamaktır.

Haber vermekten veya almaktan maksat, alınan haberin durumuna göre hazırlanmak veya hazırlanılmasını sağlamaktır. Alınan haberler eğer olumlu veya nötr ise alıcının bu durumda yapması gereken pek bir şeyi yoktur. Ama eğer olumsuz ise bu durumda alıcı, olumsuzluğu bertaraf etmek için çalışacak ya da en azından kendini, olumsuzluktan asgarî etkilenecek şekilde hazırlayacaktır. Her hal ü kârda olumsuz bir haberi alanın yapacağı şeyler, olumlu veya nötr haberi alacak olanlarınkinden daha fazladır. O nedenle melhemelerde daha çok olumsuz durumların haberi verilmiştir.

Melhemelerde verilen haberlerin çoğu siyasî olay veya durumlarla alakalıdır. Bunu, tabiat olayları ve iklimsel durumlar hakkındaki haberler izlemektedir. Melhemelerdeki olumsuz haberlerin mahiyetine dikkat edilecek olursa melhemeleri oluşturan ve kullanan zihniyetin en çok nelerden etkilenip korktuğu görülecektir. Melhemelerde karşımıza çıkan güneş tutulması, sel felaketi, kıtlık, deprem, veba, şiddetli rüzgar, fitne, haricî isyanı, çekirge ve kıran gibi olgulara tarihi, sultanların / beylerin doğumu, cülusu, savaşları, ölümü ve ülke, şehir veya kalelerin fethinden ibaret sanan düşüncenin oluşturduğu erken dönem tarih kitaplarında yer verilmesi, halkın bu olgular karşındaki tavrını göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Bu olgular aynı zamanda kronolojinin tayininde de kullanılmaktadır[1]. Hicrî 824, 835 ve 843 tarihlerinde yazılmış olan takvimlerde (Atsız 1961) söz konusu olgulara rastlamak mümkündür:

> Antakya'da birbiri ardınca yetmiş gün deprem oldu (17, 65). Veba salgını oldu (17). Güneş, tam tutuldu ve gündüzün yıldızlar göründü (17, 69). Şugur ve Antakya'da büyük deprem oldu; Şugur ve çevresi yıkıldı (19, 95). Güneş, tam tutuldu ve dünyada umumî kıtlık oldu (21,

(1) Tabiî olayların, özellikle de güneş ve ay tutulmasının, kronolojinin tayininde kullanılması ve bunun örnekleri hakkında geniş bilgi için bkz. (Cavaignac 1954: 48-51).

65, 97, 99) Karesi'de kasırga oldu (25). Sel oldu (27). Horasan'da deprem oldu (31, 95). Gün tamamen tutuldu; yıldızlar göründü. Kuyruklu yıldız doğdu (105).

Yine biri 848 ve diğeri 850 tarihli iki Türkçe ve bir Farsça takvimin sayfalarından (Turan 1984) buna benzer ifadeler okunabilir:

> ... güneş küllî dutulıb ve karañulık olup cemi^{c} yıldızlar gice bigi görinüb ve şehr ve bezistan yağmalaldan... (13). Şugur vilayeti ve hisarı ve Antakya'nun ve Erzincan'ın ve Rum'un bazı yerleri zelzeleden harab ve viran olaldan berü otuz sekiz yıldır (15). Bursa şehrinde be-gâyet ölet ve veba düşelden ve çok halk-ı âlem helak olup... (25). Irak vilayetine katı kızluk ve açluk düşelden... (27). Mısır melikleri arasına be-gâyet katı fitne ve ihtilaf düşüp ve halk iki taraf olup... (29). Katı yel esüp ol vilayetde çok fesad idelden berü yüz yıldur (53). Katı sel gelüp Konya'nın çok yerlerin harab idelden... Bursa şehrinde ve Rum vilayetinün çok yerlerin pey-a-pey birbir ardınca azîm zelzele olup yer deprenüp Burusa'da ve Erzincan'da ve çok yerlerde çok bünyâdlar harab olaldan berü ve Rum'a çokluk bî-had ve bî-kıyas çekirge gelelden ve çok yerlerin hasılını yiyüp harab idelden ve Rum'a tamamen tohum salaldan berü yigirmi tokuz yıldur. Samsun şehrine od düşüp cemi^{c} kâfirleri oddan helak olaldan... (57). Mısır ve Sa^{c}id ve İskenderiye ve Şam ve Halep vilayetinde katı ölet olup çok kavim bî-kıyas helak olaldan berü 27 yıldur (59). Güneş tamamile tutulmasından ve bütün dünyada umumî bir kıtlık olmasından beri 312 yıldır (65). Haricîlerin Kefersud havalisinde huruç ve inhizamlarından beri 135 yıl (69). 748'de veba taun ve ölüm... (71). 762'de güneşin tam tutulması ve kuyruklu yıldızın zuhuru... 764'te umumî ölüm, veba ve taun... Denizli'nin zelzeleden harab olması... 769 yılı recebin başlarında Garb tarafında kuyruklu yıldızın zuhuru ve üç aya yakın kalması... (73).

İşte melhemelerde gerçekleşeceği söylenen olgulardan bazılarının erken dönem tarih kitaplarında bu şekilde yer alması, halk hafızasının bu olgulara yabancı olmadığını ve bu olguların onlar için ne gibi tehlikeler taşıdığını bildiğini göstermektedir[1]. Diğer bir

---

(1) Melhemelerde söz konusu edilen olgulardan bazılarının, halkın nezdinde ne ifade ettiğinin daha iyi anlaşılabilmesi için, aynı olguların tarih disiplini içerisinde incelendiği (Özkaya 1985: 241; Güçer 1964: 7-28; Pirenne 1983: 155-156; Panzac 1997) örneklere bakılabilir.

deyişle melhemenin muhatabı olan halk, onun taşıdığı kodları çözecek gerekli zihinsel altyapıya sahiptir.

Melhemelerde geleceğe yönelik olarak verilen haberler, hangi konuyla ilgili olursa olsun bir sebep - sonuç ilişkisi içerisinde sıralanmaktadır. Örneğin; "Falanca ülkenin padişahı ölür." diye bir bilgi verildikten sonra bu bilgiyi, "O ülkede, fitne ve kargaşalık çıkar." hükmü veya benzerleri takip etmektedir. Ya da "Yağmur çok yağar." haberinin ardından "Mahsul bol olur." veya "Su baskınları yaşanır; meyveler çok zarar görür." gibi sonuç bildiren durumlar sıralanmaktadır.

Melhemelerde verilen haberlerin yoğunluğu, bütün tabiat olaylarında aynı değildir. Bazı tabiat olaylarına bakılarak verilen haberler diğerlerinden çoktur. Güneş ve ay tutulması, yeni ay, kuyruklu yıldız ve gökkuşağı görünmesi, şimşek çakması, gök gürlemesi, şiddetli rüzgar esmesi ve deprem fasıllarında verilen haberler diğerlerine göre oldukça fazladır. Çok daha fazla haberin verilmesine kaynaklık eden tabiat olaylarının mahiyetine bakıldığında bu fazlalığın nedeni anlaşılacaktır. Dikkat edilecek olursa fazla habere sebeb olan tabiat olayları diğerlerine göre daha belirgin ve sık rastlanan olaylardır. Daha belirgin ve sık rastlanan olaylar hakkında yorum yapmak elbetteki daha kolay ve uzun olacaktır.

Halk anlatısında "her zaman kutuplaşma vardır... Bu temel zıtlık, epik yapısının önemli bir kuralıdır." (Olrik 1994a: 4-5). Zıtlık kuralı adıyla bilinen bu kurala, dualizm de denilebilir. Melhemelerde kesif bir dualizm görülmektedir. İyi - kötü, doğru - yanlış, siyah - beyaz çatışması bütün metin boyunca devam edip gitmektedir. Kıtlık - bolluk, ucuzluk - pahalılık, savaş - barış, hastalık - sağlık, emniyet - huzursuzluk, müslüman - gayrimüslim, kuraklık - bol yağış, sıcak - soğuk, adâlet - zulüm, bol kazanç - kesatlık, doğum - ölüm, gibi kavramlar melhemede hep yan yana durmaktadırlar ya da en azından birbirlerini çağrıştırmaktadırlar.

Bu zıtlık kuralına bağlı olarak melhemelerde "bir sahnede iki kuralı" da görülmektedir. Bu kurala göre "bütün anlatı boyunca sadece iki kişi aynı sahnede ortaya çıkar." (Olrik 1994a: 4). Melhemede yapılacak savaşların haberi verilirken savaş sahnesinde hep iki kişi tasvir edilir. Bunlar ya iki padişah, ya iki bey / emir, ya da bir padişah bir beydir. Savaş sahnesinde üçüncü bir kişinin varlığından söz edilmez. Savaşan ordulardan bahsedilirken bile, ordu farklı bireylerden oluşmasına rağmen, sanki ortada iki farklı görüş, amaç veya meşrebe sahip iki kişi varmış gibi davranılmaktadır. Tacirlerin sefer sahnesinde yine sadece tacirler ve yol kesiciler vardır. Yani melhemelerdeki aynı sahnelerde iki kişiden fazlası görülmemektedir.

"Bir sürü kişi veya nesne peşpeşe ortaya çıkınca en önemli kişi öne gelir. Buna rağmen sonuncu gelen kişi anlatının duygudaşlık doğurduğu kişidir." (Olrik 1994b: 4). Melhemede bu kurala uygun düşen durumlar da mevcuttur. Örneğin iki padişah veya iki bey savaşırlar ve ortalık kargaşayla dolar. Ama sonradan ortaya çıkan bir padişah duruma müdahale ederek her şeyi düzeltir ve halka huzur ve refah getirir.

Halk anlatılarının bir diğer kuralı da "dikkati baş kahraman üzerinde toplama"dır. (Olrik 1994b: 5). Melhemelerde dikkat, hep padişah ya da bey üzerindedir. Onların yaptıkları ve halkın bundan nasıl etkileneceği anlatılır. Başlıca âmil ve âmir onlardır; 'rey' onlara aittir; halk sadece buyrulanı yapar ve kendisine verilenle yetinmek zorundadır. Bu, yöneticilerin özellikle de padişahların tanrı tarafından seçilmiş ve gönderilmiş olduğu düşüncesinin bir yansıması olsa gerektir. "Es-sultân zıllu'l-lahi fi'l-arz." şeklindeki bir cümleyle ifade edilen bu düşüncenin, hicrî 1000 sıralarında yazılmış bir tarih kitabında (Osman 1961: 53-55) tevili yapılırken sarf edilen şu cümleler padişahların, halkın nezdindeki yerini göstermesi bakımından dikkate değer:

> ... yer yüzinde padişahlar ki Hak taalânun gölgesidür derler, Hak taalâ hod vücuddan ve gölgeden münezzehtir... zâhirde olan eşyanun vücûdı her biri ism-i sıfata mazhar düşmişdür. Ammâ padişahlarun vücûdı

> hassaten ism-i zâta mazhar düşmişdür... Padişahlar ism-i zâta mazhar düşmek ile vücûdı cümleden mümtaz ve ser-firâz olmışdur. Bazı tevilde gölgesi demek halifesi demek olur, demişler. Zirâ ki padişahların sâyesi âleme sâyebân olmışdur. Gölgeye delâlet eder. Âlem muntazam olmaz. İllâ adl ile adl hâsıl olmaz, illâ vücûd-ı sultan ile olur... Padişah âdil olsa sâlih olsa âlem nizam bulur, sâlih olur. Sultan zâlim olsa fesad artar, âlem karışur... Padişahlar çoban mesabesindedür. Reâyâ koyun gibidür. Çobana vâcibdür: Koyunları kurddan saklaya. Tab^{c}-ı selîm ile yeyeler içeler.

Melhemelerdeki dikkate değer noktalardan birisi de verilen haberlerin hemen hemen tamamının toplumsal olmasıdır. Padişah ve bey gibi yönetici sınıfından olanlarla ilgili verilen haberler bireysel gibi duruyorsa da aslında onlar da toplumsaldır. Zira onların yaptıkları bütün toplumu ilgilendirmekte ve etkilemektedir. İnsanın tabiatla tek başına yaptığı mücadelede başarısız olması, insanı toplu halde yaşamaya iten ve onu "biz" merkezcil yapan nedenlerden birisidir. "Sözlü kültür, kişiliği belli açılardan okuryazar kişiliğinden daha az içine kapalı, dış dünyaya ve topluma daha açık kılar. Sözlü iletişim insanları birleştirir. (Ong 1995: 87)" Çünkü o, sese dayanmaktadır ve sesin de birleştirici özelliği vardır. O nedenle sözlü kültür içerisinde yaşayan insanlarda "ben/ego" yoktur; "biz" vardır. Hal böyle olunca geleceğe yönelik olarak verilen haberler "ben"le değil, daha çok "biz"le alakalı olacaktır. Buradan hareketle ilk kehanetlerin toplumla ilgili olduğunu söyleyebiliriz. Kehanetlerdeki ve fallardaki bireysellik toplumun padişah, vezir, bey, paşa gibi yönetici sınıfından olan insanlardan başlamış ve zamanla "sıradan" insanlara kadar getirilmiştir.

Melhemelerde verilen özellikle takvim, coğrafya ve takvime bağlı meteoroloji bilgilerinden anladığımız kadarıyla melhemeler orta kuşak ve bu kuşağın kuzeyinde yaşayanlar tarafından ortaya konulmuş ve yazıya geçirilmiştir. Zira melhemelerde geçen yer adları, hep orta kuşakta ve onun kuzeyinde bulunmaktadır. Melhemelerde iklime ilişkin verilen bilgiler yine orta kuşak ve onun kuzeyindeki iklim bilgileriyle örtüşmektedir. Yani melhemelerde mevsimler ve örneğin kış anlatılırken kış ayları olarak

aralık, ocak ve şubat verilmektedir. Oysa bu aylar dünyanın güney kutbunda yaz mevsimine aittir. Yine melhemelerde kullanılan astrolojinin burçları da dünyanın orta ve kuzey kuşağının iklim özelliklerine göre düzenlenmiştir. Bu durum, "eski dünya"da güney kuşağının bilinmediğini göstermektedir.

Melhemeler, yazıya geçirilmiş olmanın verdiği avantajla bugün hâlâ yaşatılan kimi inanışların eski şekillerini ve toplumsal değişim nedeniyle artık ihtiyaç duyulmayan ve bu yüzden de unutulan bazı pratik ve inanışları bünyesinde barındırmaktadır. Yaşanılan ânın gerekleri, sözlü gelenekteki geçmişin uygun olmayan bölümlerinin unutulmasını öngörmektedir (Ong 1995: 65). İşte melhemelerde, geçmişte yaşanmış ve fakat bugün unutulmuş olan veya değişik şekillerde hâlâ karşımıza çıkabilen birçok inanış ve pratikler bulunmaktadır. O bakımdan melhemeler yardımıyla halkın geçirmiş olduğu sosyo-kültürel değişimlerin mecrasını belirlemek mümkündür.

Melhemelerin bir başka işlevi de hem halkbilgilerini depolayarak muhafaza etmesi, hem de bu bilgileri başka kuşaklara aktarmasıdır. Zira bu bilgilerin bir kısmı tecrübî bilgidir ve hayatın idamesi için yeni nesillere yol gösterek yardımcı olmaktadır.

Melhemeler her ne kadar birtakım alametler yardımıyla gelecekte olacakları haber verdiğini iddia ediyorsa da, kimi melheme mütercimlerinin 'müslüman' kimliğinden kaynaklandığını düşündüğümüz bazı ifadeleri, melhemelere ihtiyatlı yaklaşılması gerektiğini ima etmektedir: "*Bāḳisin tañrı bilür bilmez ādem* (Y33: 16a)." "*Bāḳisin tañrı bilür bil iy ᶜaziz* (Y33: 18a)." "*Lâ yaᶜlemü'l-gaybe illa'l-lah Estağfiru'l-lah ve etûbe ileyh Temmetü'l-kitab be-ᶜavn-i melikü'l-vehhâb* (Y145: 122a)." "*Bāḳi aḥvāli Ḥaḳ bilür amma* (Y99: 52b)." "*Ḥaḳdan özge bu sırrı yoḳ aᶜlem* (Y99: 88b)."

2. MELHEMELERDE HALKBİLGİSİ

Aşağıda verilen halkbilgisi, üç melheme metni -mensur bir melheme (Y166), Yazıcı Selahaddin'in Şemsiyye'si (Y33) ve Cevrî'ni melhemesi (Y99) -nden hareketle elde edilmiştir.

2.1. YILBAŞI İLE İLGİLİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR

2.1.1. Süryanilere Göre Yılbaşı

Süryanilere göre yılbaşı ekim ayıdır. Çünkü bu ay gelince bağ, bahçe ve tarladaki bütün mahsuller toplanır; ambarlar yağ, bal, tahıl ve meyveyle doldurulur. Ağaçlar yemişlerini verip yapraklarını döker. Yani tabiat büyük bir değişim geçirir. Kimi çiftçiler yeniden işe başlayıp tarlalarını ekerken kimileri de nadasa bırakır.

2.1.2. Türklere ve Farslara Göre Yılbaşı

Rum ilinin müslümanlarına [Türklere] ve Farslara göre senenin ilk günü nevruzdur. Nevruz ilkbaharın ilk günüdür. Nevruzun yılbaşı addedilmesinin sebebi, güneşin devrini tamamlayıp koç burcuna geri dönmesi, tabiatın uyanarak bitkilerin ve ağaçların yaprak ve çiçeklerini açmasıdır. Çünkü tabiatın uyanmasıyla dünya büyük bir değişim geçirir, âdetâ yeniden canlanır. Bu ise insanların ve hayvanların sevinç kaynağı olur. Zira hareketleri ve imkanları kısıtlayan kış artık bitmiştir.

2.1.3. Araplara Göre Yılbaşı

Araplara göre yılbaşı muharrem ayından başlar. Yılbaşının bu aydan başlamasının sebebi, Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye bu ayda göç etmiş olmasıdır. Hicret İslamiyetin gelişip yayılması açısından bir dönüm noktasıdır ve bu sebeple hicret edilen ay, yılbaşı olarak kabul edilmiştir.

2.1.4. Rum / Yunanlara Göre Yılbaşı

Rum / Yunanlara göre yılbaşı eylül ayıdır. Çünkü onlara göre âlem bu ayda yaratılmış, Adem'le Havva bu ayda halk edilmiştir. Yine bu ayda Adem'e eşyanın ismi öğretilmiş ve vahiy gelmiştir.

2.1.5. Yahudilere Göre Yılbaşı

Yahudilere göre altı ay kış, altı ay yazdır. İlkbaharı yaza, sonbaharı da kışa eklemişlerdir. Bunlar yılbaşı konusunda iki gruba ayrılmışlardır. Bir grup ekim ayına, diğeri de nevruza yılbaşı demektedir.

2.1.6. Hristiyanlara Göre Yılbaşı

Hristiyanlara göre yılbaşı ocak ayıdır. Çünkü İsa peygamber bu ayda dünyaya gelmiştir.

Görüldüğü üzere Süryaniler eski yılın mahsulünün toplandığı ve yeni yılın mahsulünün tohumlarının atıldığı zaman dilimi olduğu için ekim ayını yılbaşı kabul etmektedirler. Bu, tarım toplumunun ihtiyaçlarını ve dünya görüşünü yansıtan bir yılbaşı uygulamasıdır. Çünkü yılbaşı, egemen üretim biçimine göre ayarlanmıştır.

Dikkat edilecek olursa yılbaşı zamanının belirlenmesinde Süryani, Türk, Fars ve Yahudilerde tabiatın durumu ve dolayısıyla üretim tarzları, Arap, Rum / Yunan ve Hristiyanlarda ise dinî inançlar rol oynamıştır.

2.2. YILIN İLK GÜNÜNE GÖRE O YILIN ÖZELLİKLERİ

2.2.1. Rum / Yunan Takvimine Göre

Rum / Yunan takviminde yılın ilk günü pazara gelirse o yıl yağ ve bal gayet çok olur. Hastalar iyileşir, hayvanlar çoğalır ve dolayısıyla hayvan sahiplerinin kazancı artar. Bu yılın kışı yumuşak, yazı ise oldukça sıcak geçer.

Eğer yılın ilk günü pazartesi olursa kış sert geçer ve yağmur halkı perişan eder. Yazın aşırı sıcaklarından ekin ve meyveli ağaçlar zarar görür. Bal çok az olur. Bazı filozoflara göre ise bağ ve bostana zarar dokunmaz ve her türlü mahsul ile balık bol olur. Bu yıl küçük hastalıklarda artış olur. Ayrıca bu sene salgın hastalıkların olacağı da söylenmektedir.

Yılın ilk günü salıya gelirse o yıl, kış sert olup kar çok yağar. Halkta öksürük ve nezle bol olur. Ayrıca türlü hastalıkların yanı sıra veba salgını da görülür ve doktorlar tedâvide âciz kalır.

Eğer yıl çarşamba gününden başlarsa yaz ve kış mutedil geçer. Bu yıl ölüm çok olur ve bolca yağmur yağar. Fakat meyveler yağmurdan zarar görmez. Yıl, perşembeden başlarsa o senenin kışı yumuşak geçer, bal ve meyve bol olur. Hastalığın, özellikle de sıtmanın, çok olduğu bu yılda ölümler de çok görülür.

Yılın ilk günü cumaya rastlarsa o yıl buğday, arpa ve üzüm bol olur. Erkek çocukların ve atların çoğu ölür.

Eğer yılın ilk günü cumartesine denk gelirse o sene, kış çok sert geçer; her yer kar ve buzlarla kaplanır. Bu sene sıtma çok olup çocukları öldürür. Ayrıca bu yıl kurak olur fakat ekine her hangi bir zarar gelmez.

2.2.2. Arap Takvimine Göre

Eğer Arap takvimine göre yılın ilk günü pazara gelirse o yıl, yağmur çok yağar ve ekinlere zarar verir. Muharremin ilk günü pazar olursa ve bu ayda biri hastalanırsa ona her hangi bir zarar gelmez ve çabucak iyileşir.

Yılbaşı pazartesi gününe rast gelirse meyveyle balda bolluk yaşanır, nimetlerin lezzeti ziyadeleşir. Ancak bu sene veba halkı perişan eder. Muharrem pazartesiden başlarsa ve bu gün kim evlenir veya sefere çıkarsa onun işi gayet mübarek olur. Ayrıca bu gün oğlunu evlendirip kızını gelin edenin, hocaya ya da ustaya bir iş için gidenin bahtı açık olur; kişi ilim ve sanattan menfaat görür. Yine bu günde bir işe başlamak, ekin ekmek, ağaç dikmek gayet iyidir. Çünkü yapılan iş kişiyi maksadına ulaştırır. Muharremin pazartesiden başladığı sene, muharrem ayında hastalanan çabucak iyileşir.

Yılbaşı salı gününden başlarsa o yıl, dolu çok yağar ve meyvelere zarar verir. Hatta bu dolunun hayvanlara, özellikle koyunlara, da zararı dokunur. Ayrıca bu yıl, büyüklerden çok kişi ölür fakat küçüklerin durumu tam aksine oldukça iyidir. Acem memleketinde meyve bol olur ama ekin afete uğrar. Bu sene ot için uğraşan zahmet çeker fakat uyuyup işini yapan rahat eder.

Yılbaşı çarşamba gününe denk gelirse o yıl, kış yumuşak geçer; yağmur bol yağar ve tarımdan iyi mahsul alınır. Fakat alış veriş hiç iyi değildir; evinde oturan daha huzurlu olur. Başka yere gidenin hali kötü olur.

Yılbaşı perşembe gününe rast gelirse o yıl, hava bulutlu ve güzel olur. Halkın nefsi nimete doyar fakat şark ahalisinin durumu karışık olur. Bu yıl şahların bahtı uğurlu, düşmanlarınınki ise uğursuzdur. Denizde veya karada sefer etmek ve yeni makam iyi gelir. Yılbaşına denk gelen bu günde kim hasta olursa derdine tez çare bulunur ve bu günde esir olan esaretten çabuk kurtulup hasmına galip gelir.

Yılbaşı Cuma gününden başlarsa o yıl, yağmur ve dolu çok fazla yağıp ekine ve meyveye zarar verir. Meyveli ve nice yaşlı ağaçlar yerle bir olur. Beyler herkese zulmeder ve yeryüzünü fitne kaplar. Mağrip civarı kargaşalıkla dolup orada çok savaş ve katliam olur.

Yılbaşının denk geldiği cuma gününde tıraş olanlar, tırnağını kesenler çok mutlu olurlar ve bu günde elbise biçmek ve bina temeli atmak çok iyidir. Bu günde sefere çıkan hata eder ve bu günde suya girmek ve ateş yakmak iyi değildir. Bu gün hapis ya da hasta olan sonunda hapisten ve hastalıktan kurtulur.

Yılbaşı eğer cumartesine gelirse o yıl, çocuk ölümleri çok olur. Kışın soğuğu şiddetli ve uzun olup Rum ilinde afet ve dert hüküm sürer. Mağrip halkı gamsız ve huzurlu olur. Fakat Irak şahı bu yılı kederli geçirir. Yılbaşının denk geldiği cumartesi, emirleri ziyaret edip bağ ve bahçeyi seyredenler çeşitli menfaatler görürler. Yine bu gün alım satım iyidir ama ata binmek uygun değildir. Bu gün yeni ev alanın o evi hiç virane olmaz. Bu gün yeni mabede ve yeni eve girmek iyi değildir. Zira bunlar kişinin üstüne yıkılabilir. Bu gün evde oturmayıp seyre çıkmak ve hayırlı işlere başlamak iyidir.

2.2.3. Mîladî Takvime Göre

Mîladî takvime göre yılın ilk ayı olan ocakın birinci günü pazara gelirse o yıl, yaz kurak geçer ve sonbaharda çok rüzgar eser. Yağmurun bolluğundan ot ve pamuk çok

olur ve dolayısıyla davarlar iyi semirir. Mart ve Nisan'da bolca yağmur yağar; meyve bollaşır. Bu yıl şer ve fitne dünyada kol gezer ve padişahların ihtilafı çeşitli savaşların çıkmasına sebep olur. İnsanlarda ve özellikle de çocuklarda hastalık çok görülür. Rum ilinde kıtlık olur fakat başka yerlerde zahire çok ve ucuz olur. Bu yılın kışı yumuşak geçer; binek hayvanlarıyla davarlar diri ve besili olur.

Ocak ayının başı pazartesine gelirse o yılın kışı Cafer Sâdık'a göre yumuşak, Danyal'a göre ise çok soğuk geçer. Yaz ve sonbahar normaldir. Bal, pek bulunmaz fakat meyve güzel olur. Rum ilinin kafirleri hücum ederler. Fakat buranın sahipleri galip gelirler. Rum ilinde kıtlık, veba salgını ve ölüm çok olur. Cafer Sâdık'a göre bu yıl düşmanlar Şam, Yemen ve Aden'e hücum ederler ve ayrıca doğu ve kuzey tarafları baskına uğrayıp mal mülk yağmalanır. Bazen soğuk rüzgarlar eser fakat buğday bu sene çok olur. Yazın çok yağmur yağar ve şimşekle yıldırım ona eşlik eder. Bu sene deniz seferine çıkanlar ziyan eder. Veba, Mısır halkının perişanlığına sebeb olur ve insanların çoğu ani ölümlerle yok olur.

Ocak ayının başı salı gününe gelirse o yıl kış çok sert geçer. Dolu, yağmur ve kar çok yağar. Sonbahar kurak geçer ve meyve az olur. Bu sene hastalık ve ölüm, özellikle kadın ölümleri, çok olur. Ani ölümlerin bol olduğu bu sene deniz seferine çıkmak da iyi değildir. Bu yıl uyuz, şarbon ve kızamık özellikle Horasan'da çok olur. Kudüs diyarı huzurludur fakat Türk beldelerinde savaş olur. Bu vilayetlerde kış çetin geçer; arpa çok, buğday az olur. Bu yıl fıstık bol olur. Şam vilayetinden meşhur bir kişi ve Mısır şahı vefat eder. Hariciler ortaya çıkar. Araplar arasında ihtilaflar vuku bulur. Yağmur az yağar. Danyal'a göre ise kar çok yağar. Musul'da meyve az olur, çünkü hastalık ağaçları kurutmuştur. Dağlık yerlerdeki ekinler iyidir fakat ovalardaki ekinler kötüdür. Yaz kurak geçer ve dolayısıyla ekin az olur ama arpa ve bağın durumu iyidir. Sıcaklık çok olup bol rüzgar eser. Mantar ve bal gayet iyi olur. Koyunlarda bu yıl ani ölüm çok olur. Güz

günleri iyi olur fakat bunun yanında insanlar boğaz ağrısı çeker. Her yer emniyet içindedir.

Ocak ayı çarşambadan başlarsa o yıl kar yağmaz fakat kışın hava oldukça kuru ve soğuk olur. Bu sene Irak'tan bir büyük kişi çıkar ve savaş başlar. Bu sebeple bir yığın müslüman Anadolu'ya göç eder ve çok sayıda insan esir olur. Bu sene bir müddet kıtlık olur ve daha sonra zahire bollaşır fakat pahalı olur. Mekke ve Yemen'de kıtlık olur ve bu iki ilde veba ve başka salgın hastalıklar görülür. Daha sonra emniyet ve huzur gelir. Çok rüzgar eser, yağmur azdır ama yerde su çok olur. Bu sene hava bulutludur ve bulutlar sürekli yer değiştirir.

Şubat ayında çok rüzgar eser ve kış oldukça soğuk geçer. Kar, buz, şimşek, yıldırım ve deprem bol olur. Bu yıl bağ ve bostanlarda meyve, sebze; ağızlarda yalan sözler çok olur. Tacirlerin durumu iyidir. Mağrib şahı vebadan ölür. Kış kurak geçer. Ekim ve kasım aylarında çok yağmur yağar.

Ocak ayının başı perşembeye rast gelirse o yıl, meyve zarara uğrar, bal az olur. Bu sene her yer emniyet içinde olup fakirlerin durumu iyileşir. Kış yumuşak, yaz iyi ve güz bereketli olur. Danyal'a göre ise kış çok soğuk, ekin iyi ve insanların durumu hoş olur. Bu sene ilkbaharda çok rüzgar eser. İncir, zeytin, buğday ve üzüm bol olur. Bu yıl Türkler arasında çok hastalık ve özellikle de veba olur. Babil sultanı ve Şam'ın hakimi vefat eder. Horasan'a afet erişir. Bu durumda tilkiler aslan kesilip fukaraya zulmeder. O sırada şark taraflarından bir büyük padişah çıkar ve Şam'ı alarak kendisine taht edinir. Bu padişah ortalığı zalimlerden temizler. O zaman bolluk oluşur, hayvanlar, özellikle de keçi ve koyun kısmı, çoğalır. Üzüm ve mısır zarar görür. Boza ve şarap gibi içecekler az olur. Danyal'a göre ise bu sene savaş çoktur, yağmur bol yağar, Araplardan bir büyük kişi ölür ve bunun neticesinde Araplar arasında karışıklık ve savaş çıkar. Tüccar nereye giderse kâr eder.

Ocak ayının başı cumaya gelirse o yıl çocuk ölümleri çok olur, güz kurak geçer, harman üstüne yağmur yağar. Bu yıl meyve sebze bol olup çok rüzgar eser ve kışın az yağmur yağar. Bahar mevsimi çok hoş olur. Küfe ve Bağdat'ta durgunluk; yaz ve kışta ölüm çok olur. Irak memleketi harabe olur. Ermenilerin ileri gelenlerinden biri öldürülür. Eşraf ve büyükler arasında korku ve zulüm çoğalır. Dağlarda yağmur az yağar ama ekin ve ot iyi olur. Doğuda çok rüzgar eser, Şam'ın ırmakları taşar ve ekin bollaşır, dolayısıyla kazanç da iyi olur. Bu yıl Şam'da adalet hüküm sürer ama hastalık ve sızı da çoğalır. Rum ilinde bol yağmur yağar, dolayısıyla ambarlar zahire ile dolar. Burada ucuzluk olur fakat sarılık hastalığı da insanların rahatını kaçırır. Yaz iyi olduğu için hayvanlar çok ürer. Nil'in suyu ne az, ne de çok olur lakin çeşmelerin suyu azalır. Zeytin ve pamuk satan çok kâr eder.

Ocak ayının başı cumartesine gelirse o yıl güz kurak geçer, meyve sebze de az olur. Hamileler çok düşük yapar. Bu sene birçok mamur yerler viran olur. Türlü türlü hastalıklar ve sıtma yayılır. Kışın çok yel eser, yazın ise havalar çok sıcak geçip tahıl az olur. Fakat buğday ve arpa bol olduğu için ucuzluk olur. Zeytin ve üzüm boldur. İhtiyarların ölümü çoktur. Şam'dan çıkan yakıcı bir rüzgar ekini kurutup ağacı yakar. Şam'da zeytin olmaz, ticaret erbabı şaşkına döner. Başka yerlerde mercimek, bakla, nohut, incir, fıstık, arpa ve meyve çok yetişir. Fakat hayvanlar çok kırılır. Rum diyarında savaş olur.

2.2.4. Mîladın İlk Gününe O Yılın Özellikleri

Mîlad pazar gününe gelirse o yıl, birçok yiğit can verir. Kış ziraatı iyi olur. Dünya yağ ve bal ile dolar. Tahıl üstüne yağmur çok yağar. Hayvanların doğumu bereketli olur. Özellikle koyunlar çok ürer. Her yerde su bol olur fakat hayvanlarda ölüm çok olur.

Mîlad pazartesine rastlarsa o yıl iyi ve halk mutlu olur. Nisan ve mayıs aylarında çok yağmur yağar ve bundan dolayı meyve sebze bol olur. Yazın humma olur ama bu derde çabuk çare bulunur. Bu sene deryadaki gemiler çok zarar görür.

Mîlad salı gününe gelirse kış uzun olur ama hiçbir şey zarar görmez. Yazın çok hastalık olur, vücutta oluşan yumrular insanları mustarip eder. Denizdeki gemiler batar. Mîlad çarşambaya gelirse kış sert geçer ve kar çok yağar. Yaz çok sıcaktır; hububat ve meyve de bol olur. Bu sene vahşi ve evcil hayvanlar çok olur ama bunların çoğu ölür. Dolayısıyla hayvan postu çok ve ucuz olur.

Mîlad perşembeye gelirse o yılın kışı yumuşak, yazı ise çok sıcak geçer. Bu sene meyve bol olur ama insanların çoğu vebadan ölür. Mîlad cuma gününe gelirse o yıl kışta yağmur ve kar çok yağar, bu yüzden de yolcular korku ve sıkıntı çeker. Bu yılın yazında göz hastalıkları ve çocuk ölümleri çok olur.

Mîlad cumartesine rastlarsa kış gayet sert, yaz ise ılık geçer. Kasım ve haziran aylarında çok rüzgar eser. Bu sene tahıl az olur.

2.2.5. Hristiyanların Bayramının İlk Gününe Göre O Yılın Özellikleri

Hristiyanların bayramı pazar gününe gelirse o yıl, ekin iyi olur ve bol kazanç elde edilir. Bu sene yağmur çok yağacağı için ekin ve meyve sebze iyi olur. Müslümanlarla Hristiyanlar savaşır. Ani ölümler büyük küçük herkeste görülür ve bu durumdan en çok hamileler etkilenir.

Bayram pazartesine denk gelirse o yıl, ucuzluk olup halk her tür nimetin tadına bakar. Yıl sonunda birçok yerde savaş çıkar. Özellikle Hint, Bağdat ve Yemen

diyarlarında fitne ve karışıklık çıkar. Adı geçen diyarlardan birinin padişahı ölür ve karışıklık gittikçe artar. Fakat sonunda batıdan çıkan bir padişah bütün âlemi zapt eder.

Hristiyanların bayramı salı gününe rast gelirse o yıl bal olmaz ama buğday, arpa ve meyve her yerde bol olduğu için ucuz olur. Zeytinle hurma az olur. Bu sene uyuz hastalığından doğan kaşıntı insanı çok rahatsız eder. Ama sonunda bu derdin çaresini bulurlar. Ayrıca bu yıl fitne, savaş ve ölüm çok olur fakat sonunda dünya huzura kavuşur.

Bayram çarşambaya gelirse o yıl hiç iyi değildir. Her yerden fitne zuhur eder, her taraf zulüm ve korkuyla dolar. Danyal, eğer elinden geliyorsa bu yıl evinden dışarı çıkma, der. Bayram perşembe gününe gelirse o yıl hastalık çok olur. Özellikle nezle bol olur. Bu yıl çocuk ölümleri çok olur ama çok da erkek çocuk doğar. Büyük bir padişah ölür ve dünya matemle dolar. Tarım ürünleri bol olur. Kışın çok yağmur ve kar yağar, hava soğuk olur.

Hristiyanların bayramı cuma gününe denk gelirse o sene, fitne ve karışıklık artar, padişahlar halka zulmeder. Buğday iyi olmaz ama arpa bol olur. Hayvanların çoğu ölür. Bu yıl yağmur o kadar çok yağar ki bazı yerleri harap eder.

Hristiyanların bayramı cumartesine gelirse o yıl, şahlar zâlim olur ve halk can korkusuna düşer. Kimse kimseye güvenemez olur. Bu sene zenginler fakir, fakirler zengin olur. Bu yıl şiddetli soğuklar kıştan önce başlar ve ucuzluk olur.

2.3. AYLARIN ANLATIMINDA YER ALAN HALKBİLGİSİ

2.3.1. Takvim Bilgileri

İncelediğimiz Türkçe melhemeler, Osmanlı döneminde yazılmıştır ve bu dönemde de ayın devrelerini esas alan 354 günlük hicrî takvim kullanılmıştır. Ancak melhemelerde güneşin hareketlerine göre düzenlenmiş olan 365 günlük takvim sistemi anlatılmıştır. Bu sistem ilk olarak Mısırlılar ve Mezopotamyalılar tarafından kurulmuş (Sayılı 1982: 77-79) olup tarımla uğraşan köylüler tarafından öteden beri kullanılmaktadır. Buna göre bir yıl dört mevsimdir. Bunlar sırasıyla kış, yaz, yay ve güzdür. Aralık, ocak, şubat ayları kış mevsimini; mart, nisan, mayıs ayları yaz mevsimini; haziran, temmuz, ağustos ayları yay mavsimini ve eylül, ekim, kasım ayları da güz mevsimini oluşturmaktadır:

> Bilgil kim yıl dört faṣıldur birisi güz birisi ḳış birisi evvel bahār birisi yay ve her bir faṣıl üç aydır. Meṣalā Eylūl ve Teşrīn-i evvel ve Teşrīn-i āḫir üç ay güz mevsimine müteᶜallıḳdur (Y154: 2a). Zīre bir yıl üçer ay dört faṣl olur / Yaz u yay u güz ü ḳış hem vaṣl olur (Y33:12b).

Ayrıca bir başka düşünceye göre de yıl "Hızır Günleri" ve "Kasım Günleri" diye ikiye bölünmüştür. Hızır günleri yazı, kasım günleri de kışı oluşturmaktadır. Örneğin melhemeye göre 23 nisan günü Hızır günlerinin başlangıcıdır. Bir gün 24 saattir. Her saat 60 dakika ve her dakika 60 saniye ve her saniye 60 salise ve her salise 60 rabiadır. Bir saat, 30 derecdir. Günler daima aynı sürede olmaz; günde bir derec ya artar ya da eksilir. Günler en fazla doksan derec [üç saat] artabilir; geceler de bir o kadar artabilir veya eksilebilir.

> Bil ki bir saᶜat tamām otuz derec
> Her derec altmış dakāyıḳ bi-ḥarac
> Her dakīḳa olur altmış ṣāniye
> İᶜtibār iden delüdür fāniye
> Ṣāniye hem olur altmış ṣālişe
> Ṣālişe her biri altmış rābiᶜa

İşbu vaż^{c}ıla çıḳar tā ^{c}āşire
^{c}İlmi yoḳ cāhil ḳo ṭursun ṭaşıra
Niçe sā^{c}atdür diseñ leyl [ü] nehār
Gice vü gündüz olur bist ü çehār
On bişe degin çıḳar sā^{c}at tamām
Hem girü olur ṭoḳuz pes iy hümām
Gün bu resme devr ider ṭurmaz döner
Bir derec günde çıḳar ol gāh iner
Pes nehār artar tamām ṭoḳsan derec
Ol ḳadar leyl eksilür miṣlü'l-merec (Y33: 13b-14a)

Ocak ayına Türkçe'de Ortakış, Süryanice'de Kânûn-ı Âhir / Sâni, Rumca / Yunanca'da Yenâris / Yenâr / Niyâr, Farsça'da Bihmen denir. Bu ay 31 gündür. On iki ocakta gündüz on dört, gece ise on saattir. Bu ayın yirmisinde "erbain" sona erer ve yirmi bir ocakta "hamsin" başlar.

Şubat ayına Türkçe'de Sonkış, Süryanice'de Şubat, Rumca / Yunanca'da Felvâris, Farsça'da ise İsfend denir. Bu ay 28 gündür. Dört yılda bir 29 çeker. On bir şubatta gündüz on bir, gece ise on dört saattir. Yedi şubatta birinci cemre havaya, on dört şubatta ikinci cemre toprağa ve yirmi bir şubatta üçüncü cemre suya düşer. Cemre, güneşin sıcaklığının bu üç şeye sinmesidir. Güneş "zemheri"nin zehirini alır, soğuğun şiddetini azaltır. Cemrenin düşmesi demek, güneşin suyun buharını havanın şiddetini ve toprağın buğusunu alması demektir. Cemre düştükten sonra toprağın donu çözülür, bitkiler kök salmaya başlar.

Yirmi altı şubatta "Berdü'l-acûz" başlar ve bu yedi gün sürer. Bu yedi günün adları sırasıyla şöyledir: "Ṣırr, Ṣınber, Vebr, Emir, Mü'temir, Muṭfi'u'l-cemr, Mükfi'ü'ṭ-ṭa^{c}n". Berdü'l-acûzun üç günü şubatta dört günü ise marttadır. Yedi gün boyunca şiddetli soğuğuyla âlemi bîzâr eder. Yedi gün süren bu soğuklara "Berdü'l-acûz" denmesinin sebebi şu şekilde izah edilmektedir: Allah, Ad kavmini yirmi altı şubatta helak ettiğinde Allah'ın azabından bir ihtiyar kadın kurtulmuş. Bu kadın, ne zaman yirmi altı şubat gelse yedi gün boyunca yemek içmeksizin ve uyumaksızın ağlayıp inlermiş. O nedenle bu yedi

güne "koca karı soğukları" anlamına gelen "Berdü'l-acûz" denilmekteymiş. Berdü'l-acûzun bu kadar soğuk olmasının sebebi ise kışın sonu olmasıdır. Türkler arasındaki bir düşünceye göre Berdü'l-acûzun şiddeti o kadar fazladır ki küçükbaş hayvanlar zayıflayıp bir deri bir kemik kalır. Hayvanlar soğuktan otlağa çıkamayıp ahırda kaldığı için ölürler.

Mart ayına Türkçe'de İlkyaz / Evvelbahar, Süryanice'de Âzâr, Rumca / Yunanca'da Martis, Farsça'da Ferverdin denir. Bu ay 31 gündür. Dördüncü gün Berdü'l-acûzun ve kısa günlerin sonudur. On ikisinde "Hamsin" tamamlanır. On üçünde gece gündüz birbirine eşittir. Acemlerin "Nevruz"u bu gündür. Fakat nevruzun günü konusunda beş değişik görüş vardır. Birinci görüşe göre nevruz, martın yedisindedir. Bu gün kutludur ve buna "küçük nevruz" derler. Müneccimlerin görüşüne göre ise nevruz martın on birindedir. Ruznâme sahibi ise nevruzu on iki martta göstermiştir. Melhemenin sözüne göre nevruz on üç marttadır. Harzemşahların düşüncesine göre ise nevruz martın sonundadır.

Nisan ayına Türkçe'de Ortayaz / Ortabahar, Süryanice'de Nisan, Rumca / Yunanca'da Abril, Farsça'da Ürdibehişt denir. Bu ay 30 gündür. On üç nisanda gündüz on üç, gece ise on bir saattir. Yirmi üçüncü gün "Hızır günü"dür.

Mayıs ayına Türkçe'de Sonyaz / Sonbahar, Süryanice'de Âyâr, Rumca / Yunanca'da Mayıs, Farsça'da Hurdad denir. Bu ay 31 gündür. On dört mayısta gündüz on dört, gece ise on saattir.

Haziran ayına Türkçe'de İlkyay, Süryanice'de Hazîran, Rumca / Yunanca'da Yuvinus, Farsça'da Tîr denir. Bu ay 30 gündür. On beş haziranda en uzun gündüz, en kısa gece yaşanır. Bu gün gündüz on beş, gece ise dokuz saattir. Araplar ve Acemler bu güne "Yaz Devrimi (Gündönümü)" derler.

Temmuz ayına Türkçe'de Ortayay, Süryanice'de Temuz, Rumca / Yunanca'da İviliyus, Farsça'da Murdâd denir. Bu ay 31 gündür. On altı temmuzda gündüz on dört, gece ise on saattir. Yirmi temmuz "bâhûr"un başıdır. Bâhûr, yılın en sıcak yedi gününe ve bu günlerin sıcağına denilmektedir. Bu yedi günden sonra güneşin sıcaklığı yavaş yavaş azalmaya başlar.

Ağustos ayına Türkçe'de Sonyay, Süryanice'de Âb, Rumca / Yunanca'da Ağustos, Farsça'da Şehriver denir. Bu ay 31 gündür. On altı ağustosta gündüz on üç, gece ise on bir saattir.

Eylül ayına Türkçe'de İlkgüz, Süryanice'de Eylûl, Rumca / Yunanca'da Setevris, Farsça'da Mihr denir. Bu ay 30 gündür. On altı eylülde gece ve gündüz birbirine eşittir.

Ekim ayına Türkçe'de Ortagüz, Süryanice'de Teşrin-i Evvel, Rumca / Yunanca'da Uhturis, Farsça'da Âban denir. Bu ay 31 gündür. On altı ekimde gündüz on bir, gece ise on üç saattir. "Kasım günleri" yirmi altı ekimde başlar.

Kasım ayına Türkçe'de Songüz, Süryanice'de Teşrin-i Âhir / Sâni, Rumca / Yunanca'da Noevris, Farsça'da Âzer denir. Bu ay 30 gündür. On beş kasımda gündüz on, gece ise on dört saattir.

Aralık ayına Türkçe'de İlkkış, Süryanice'de Kânûn-ı Evvel, Rumca / Yunanca'da Dekevris, Farsça'da Dey denir. Bu ay 31 gündür. On iki aralıkta "Erbain" girer. On üç aralık gecesi en uzun gecedir. Güneş oğlak burcuna girdiğinde gündüz dokuz, gece ise on beş saattir. En uzun gece üç gece sürer. On altı aralıktan sonra gündüzler uzamaya geceler ise kısalmaya başlar.

2.3.2. Meteorolojik Bilgiler

Şubat ayında çeşitli rüzgarlar eser. Çok yağmur ve kar yağar. Bu ayın ilk gününde kar yağar. Eğer kar yağmazsa ya yağmur yağar ya da çiğ düşer. Gece gündüz hava bulutlu olur. On üç şubatta kıble yeli eser ve kışın şiddeti azalmaya başlar. Berdü'l-acûz girince ya kar yağar ya da yağmur; ya hava çok soğuk olur ya da bulutlu.

On iki **Mart**ta kış tamamen biter ve bu ayda hava ılıktır. **Nisan** ayında kuzey rüzgarları esmeye başlar. Nisanın yedisinde yağmur yağar. Bu ay bereketli yağmurlar yağar. **Mayıs** ayında ılık rüzgarlar eser.

Haziranın yirmi beşinde sıcak rüzgarlar esmeye başlar. Bundan sonra elli bir gün hava, su, toprak ve ateşin sıcaklığı bir olur. Sam yeli eser. **Temmuz** ayında hava çok sıcak ve kurak olur. Yirmi beş Temmuz'da çeşitli rüzgarlar esmeye başlar. **Ağustos** ayında hava sıcak ve kuru olur. Geceleri kuzey rüzgarları (poyraz) eser. Bu ayın ilk gününden itibaren sıcaklar azalmaya başlar. Yirmi iki ağustostan itibaren de sıcaklık daha da azalır.

Eylül ayında hava biraz soğuk ve kurudur. Ama genellikle ılıktır. **Ekim** ayı içinde gece gündüz çeşitli rüzgarlar esmeye başlar. On beş ekimden sonra kış soğukları yavaş yavaş kendini gösterir. **Kasım** ayında hava soğuk olur. Bu ayın ilk gününde güney rüzgarları esmeye başlar. Kasımın yedisinde gökte bulutlar toplanır. Yirmi beş kasımda güz rüzgarları eser. **Aralık**ta hava soğuktur. On yedi aralıkta kış soğuk yüzünü iyice göstermeye başlar.

2.3.3. Tarım ve Hayvancılıkla İlgili Bilgiler

Yirmi beş **ocak** günü toprak ekim için sürülür. Bu gün ne ekilirse biter, kesinlikle zarar görmez. **Şubat** ayında Berdü'l-acûzun soğuklarından küçükbaş hayvanlar zayıf düşer ve bunların çoğu ölür.

Martın ilk günü ağaçlar sulanır, gülnar aşılanır. **Nisan** ayında bağ ve bahçeler sulanır. **Temmuzun** yirmi dördünde turp, şalgam ve kavun ekimi yapılır. **Ağustos** ayında geceleri soğuk olduğu için atlar çulsuz bırakılmamalıdır. **Ekimin** on beşinde hurma toplanmaya başlanır. Yirmi bir ekimde Mısırlılar, Nil'in suyu çekildiği için ekime başlarlar. **Kasımın** yedisinden sonra Şam'da zeytin toplanmaya başlar.

2.3.4. Tabiat Bilgileri

Yirmi beş **Ocak**ta vahşî hayvanlar ve kuşlar yuvalarında toplanır ve çiftleşirler. **Şubat** ayında ağaç köklerine su gitmeye başlar. Hayvanların rengi değişir. Şubat ayının ilk gününde kar veya yağmur yağmazsa ya da çiğ düşmezse, havada bulut olmazsa o yıl, ekilen tohumlardan mahsul alınmaz. On üç şubatta su, ağaçların damarlarına girer. Çiçekler yavaş yavaş uyanmaya başlar. İlk önce "gök sarı çiğdem" topraktan baş verir. Yirmi şubatta haşereler yavaş yavaş yuvalarından çıkmaya başlar.

Mart ayı gelince toprak canlanır. Bu ayın özelliği sıcak ve taze olmasıdır. Martın on altıncı günü yılan kış uykusundan uyanır ve ininden yavaş yavaş çıkmaya başlar. Bu günde su çok olur, denizler ve nehirler coşar. Göçmen kuşlar dönmeye başlar. **Nisan** ayında hava sıcaktır ve her şey ter ü tazedir. Bu ayda nehirler taşar ve her yer cennet gibi olur. Nisanın ilk üç günü kuşlar yıkanır. **Mayıs**ta Nil nehrinin suyu artmaya başlar.

Haziran ayında hava sıcak ve kurudur. On beş haziranda sular azalmaya başlar. Çünkü toprak suyu çeker. Yirmi beş haziranda Nil nehri milli ve bulanıktır. Ceyhun nehri taşar. Güneş, **Temmuz** ayında çok yakıcı olur. Yirmi beş temmuzda deniz dalgalı olacağından bu gün deniz seferine çıkmamak gerekir. **Ağustos** ayının başında Nil'in suları soğumaya ve taşmaya başlar.

Eylülün on ikisinde Nil nehri normal akar. Yirmi eylülde ağaçlardaki su, yapraklardan ve dallardan ağacın köklerine iner. Suyun ağaç köklerine inmesinin sebebi, herşeyin aslının toprak olması ve suyun da aslına dönmek istemesi şeklinde izah edilmektedir. **Ekim**in on üçünde denizler dalgalanmaya başlar. On beş ekimde kesilen ağaçlar kesinlikle çürümez. On altı ekimde Nil'in suyu eksilmeye başlar. Otuz bir ekimde karıncalar yuvalarına girer, göçmen kuşlar sıcak ülkelere göç eder. **Kasım**ın beşinde bazı yabani hayvanlar yer altına girer. Bu ayın yedisinde deniz dalgaları kabarır. Dokuz kasımda sular çoğalmaya başlar. On üç kasımda kesilen ağaçlar aylar yıllar geçse de çürümez. Yirmi kasımda sinek ve örümcek gibi kemiksiz haşereler ölür. **Aralık**ın on üçünde nehirlerin suyu azalır ve yirmi üçünde tabiat donmaya başlar.

2.3.5. Sağlık Bilgileri

Ocak ayında balgam çok olur. İştah oldukça açıktır. **Şubat**ta insanın burnu açılır. Bu ayda vücuttaki kan fazladır. Fakat eski kan zayıftır.

Mart ayında balgam kaybolur. Taze kan bedene güç kuvvet verir. Bu ayda "Ahlat-ı Erbaa" harekete geçer. Bu yüzden vücutta çeşitli şişlikler ve çıbanlar oluşur. Bu durumda en faydalı iş kan aldırmaktır. Ayrıca hastalıkları def etmek için ilaç içmek, kusmak ve "hacamat" yaptırmak gerekir. bu ayda günde yüz defa hamama girilse de insanda tembellik oluşmaz. Bu ayın on ikicinci gününde hacamat yaptırmak iyidir. Bu ayda göz ve boğaz ağrısı çok olur. **Nisan** ayında insanlar sağlam mizaçlı olur. Hamamda

yıkanmak iyidir. Nisanın ilk üç gününde yıkanan sağlıklı ve kuvvetli olur. **Mayıs**ta vücutta safra çoğalır. Safra çoğalınca da çeşitli hastalıklar ortaya çıkmaya başlar. Hamam vücudu ter ü taze eder.

Hazıranda vücudun kanı azalır, safra çoğalır ve dolayısıyla ateşli hastalıklar kendini göstermeye başlar. Bu ay sıtma ve tifonun zamanıdır. İştah az olur, hazımsızlık görülür. Beden güçsüzleşir. Bu ayda misk, ödağacı, anber ve safran koklanmamalıdır. Zira bunlar bu zamanda zehirden farksızdır. Bu ayda güzel kokulu yağlar sürünmek de zararlıdır. **Temmuz** ayında vücutta kuvvet azdır. Ahlat-ı erbaa mizacı hasta eder. Bu ayda pire çok olur ve insana zarar verir. **Ağustos**ta insanlarda nezle görülür. Geceleri poyraz estiği için çıplak yatılmamalıdır. Vücuda gül suyu sürülürse bedenin harareti yok olur. Güzel kokuları ve taze çiçekleri koklamak iyidir. Müshil içilmemelidir. Sakin durmak hareket etmekten yeğdir. Yirmi sekiz ağustosta vücutta balgam artar, ahlat çoğalır ve bu hastalıkların artması demektir. Nezle ortaya çıkar ve burunları tıkar. O nedenle yirmisekizinde kusma, müshil içme, "fasd" ve hacamat uygun değildir.

Eylül ayında insanın tabiatına "sevda" hakimdir. O nedenle insanın sağlığı bozuktur. Dalağın şişmesi, akciğerin kanını azaltır. Kusmak, kan aldırmak, ilaç içmek ve güzel kokular sürünmek faydalıdır. Su kenarında oturmak, güzellerle sohbet etmek iyidir. Ama hamama gitmek uygun değildir. **Ekim**de vücut oldukça hararetlidir. Dolayısıyla bu ayda kusmak, fasd ve hacamat yaptırmak ve müshil içmek çok faydalıdır. Hamamda az kalmak sağlık için en uygun olanıdır. **Kasım**da hamama gitmek sağlık açısından iyi değildir. **Aralık**ta balgam artar. Nezle ve öksürük çoğalır. Bu ayda hamama gitmek insana iyi gelir. Kan aldırmak uygun değildir. Özellikle on yedi aralıkta kan aldırmak mahzurludur. Uykudan sonra soğuk su içmek ise sağlığı bozar.

2.3.6. Beslenmeyle İlgili Bilgiler

Ocak ayında iştahın açık olmasına rağmen çok yemekten sakınmak gerekir. Bu ayda yağlı et ve kebab yemek faydalıdır. Taze ve saf şarap içilmelidir fakat bir damla bile su katılmamalıdır. Taze balık yemek iyidir. Bedeni yasemin yağı ile yağlamak iyi gelir. Bu ayda soğuk yiyeceklerden ve çok tuzlu yemeklerden kaçınmak gerekir. Hasta olmamak için soğan ve sarmısağa perhiz etmek lazımdır.

Şubatta av hayvanlarının etini yemek iyi gelir. Az olmak kaydıyla etli çorbalar, soğan ve sarmısak yemek makuldür. Çok yenirse hastalık yapar. Zira bu ay vücutta kan fazladır. Bu ayda perhizden kaçınmak gerekir. Tatlı gıdalar fazla yenilmemelidir. Yaşlı kadınların ve küçük çocukların bu ayda pazı yememeleri gerekir. Bu ayda ceviz ve meyve yemek iyidir.

Mart ayında tatlı gıdalar ve yağlı etler yemek gerekir. Ayrıca ekşi yiyeceklerden de yenmelidir. Yarı pişmiş yumurta yemek çok faydalıdır. Ilık içecekler içmek uygundur. Yemek üstüne üç kadeh şarap içen sıhhatli olur. Gençler az yemek yemeli, ihtiyarlar ise daima perhiz yapmalıdır. Bu ayda soğan, sarmısak, turp ve tere yemek zararlıdır. Kuru balık asla yenmemelidir.

Nisanda iyi gıdalar insana ruh verir. Av eti ve kuzu kebabı yemek iyidir. Bu ayda güzel şaraplar ve şerbetler içilmeli, ılık yiyecekler yenmelidir. İştah açıcı turşu yemek ve güzel kokular sürünmek iyidir. Sabahları biraz su içmek gerekir. Saf şarap içmek hoştur. Sıcak, kuru ve kurutulmuş yiyeceklerden sakınmak gerekir. Hastalanmamak için soğan, sarmısak, turp ve acı yiyeceklere perhiz etmek lazımdır. Zira bu ayda acı olan yiyecekler zehir hükmündedir.

Mayısta fazla yemekten, çok uyumaktan ve tuzlu yiyeceklerden kaçınmak gerekir. Zira çok yemek ve yatmak vücutta yumrular, mafsallarda ağrılar oluşmasına sebeb olur. Bu ayda az yemeli, özellikle etten sakınılmalıdır. Kuzu kellesi yemek faydalıdır. İyice acıkmadıkça yemek yenmemelidir. Yenilen şey ne çeşit olursa olsun hazmı kolay olmalıdır. Kaz ve sığır etiyle kurutulmuş etten, süt ve yoğurttan sakınmak gerekir. Yaş ceviz yemek faydalıdır.

Haziran ayında kuş ve ceylan eti yemek iyidir. Bu ayda meyve, salatalık, kabak, taze sebze, yoğurt ve kaymak yemek; süt içmek çok faydalıdır. Safrayı azaltmak için tatlılardan çok ekşi yiyecekleri tercih etmek daha doğrudur. Kışa kadar soğuk su içmek uygundur. Bu ayda perhiz edilmemeli ve sürekli sıvı içecekler alınmalıdır. Ancak şarap, macun, sıcak ve susuz yiyeceklerden kaçınılmalıdır. Yağlı ve tatlı yiyeceklerden de uzak durulmalıdır. Şarap içmek istenirse çok az alınmalıdır.

Temmuzda şekerli süt içmek iyidir. Taze ve ekşi yiyecekler tercih edilmelidir. Bu ayda yenilen kuş, özellikle de turaç kuşu, eti çok kuvvet verir. Sabahları soğuk su veya şerbet içmek sıhhat için iyidir. Sıcak ve susuz yiyeceklerden kaçınmak gerekir. Fazla meyve yememeli, hele hele şarap hiç içilmemelidir. Zira hasta eder. Hazmı kolay olan yiyecekler ve oğlak eti tercih edilmelidir.

Ağustos ayında yenilecek yiyecekler soğuk ve taze olursa hastalıklar vücuda zarar vermez. Özellikle su ve şerbet çok içilmelidir. Süt içilip yoğurt ve meyve yenmelidir. Bu ayda lahanadan uzak durulmalıdır. Zira lahananın getireceği hastalık bir yıl sürer.

Eylülde yemek ne çok, ne de az olmalıdır. Tatlı yiyecekler ve helva yemek insana güç kuvvet verir. Kebaptan ve sığır etinden sakınmak gerekir. Bu ayda tere ve kavun, karpuz yemek birçok hastalığa davetiye çıkarır.

Ekimde iyi beslenilmeli, taze ve sıcak yiyecekler tüketilmelidir. Yağlı et, taze kebap yenilip soğuk su ve şarap içilmelidir. Ekşi veya tatlı nar yemek bedenin hararetini teskin eder. Bu ayda perhiz yapılmamalıdır. Yemek üstüne meyve yemek zararlıdır.

Kasım ayında iyi beslenmek gerekir. Hafif ve hazmı kolay yiyecekler tercih edilmeli ve şerbet içilmelidir. Seher vakti ılık su içmek bedene iyi gelir. Gece soğuk su içmek zararlıdır. Zeytinyağı sürünmek teni güzelleştirir. Tere, kereviz, nane ve tuzla otu yemek doğru değildir. Bu ayın yirmi ikinci gecesi asla soğuk su içilmemelidir.

Aralık ayında sıcak yemekler tüketilmelidir. Koyun kellesi, keşkek yemeği ve kebap yiyip üzerine sıcak şarap içmek iyidir. Yemekten sonra taze meyveler yemek vücuda sıhhat verir. Geceden kalma soğuk yemeklerden sakınılmalıdır. Bu ayda yoğurt, balık, sığır eti ve turşu yemek pek doğru değildir. On yedi aralıkta ekşilerden, sığır ve keçi eti yemekten kaçınmak gerekir. Kişi ne kadar sağlıklı olursa olsun her zaman perhizi elden bırakmamalıdır. Çünkü sağlığın başı perhizdir. Bu ay çok tatlı yemek gerekir.

2.3.7. Tarihî Olay ya da Kişilere Ait Bilgiler

Hristiyanların inancına göre **İsa peygamber** bir ocak gecesi sünnet olmuştur. Altı ocak günü İsa, **Hz. Yahya**'nın evinde vaftiz edilmiştir. O nedenle bu gün kutludur ve bu günün adına "**Futa**" denilmektedir. **Yunus peygamber** on bir şubatta balığın karnına girmiştir. **Ad kavmi** yirmi altı şubatta helak edilmiştir.

Meryem, yirmi beş martta Hz. İsa'ya hamile kalmıştır. **Adem peygamber** nisan ayında vefat etmiştir. **Eyüp peygamber** mayısın altısında bu dünyadan göçmüştür. **Kostantin**, mayısın on birinde **İstanbul**'un temelini atmıştır. Aynı **Kostantin** yirmi bir mayısta ölmüştür. On dokuz mayısta **Bursa**'daki **kükürtlü hamam** ortaya çıkmıştır ki bunun suyu Ağustos ayında bir gün kan olur.

Yirmi haziran **İlyas peygamberin** doğum günüdür. Yirmi beş haziranda ise **Yahya peygamber** doğmuştur. **Davud peygamber** haziranın yirmi altısında, **Hz. Süleyman** da yirmi dokuzunda ölmüştür. On beş ağustosta **Hz. Meryem** ölmüş, yirmi dokuz ağustosta da **Hz. Yahya** şehid olmuştur.

Eylül ayının beşinde **Hz. Zekeriyya**, sekizinde **Meryem** doğmuştur. **Meryem**, dokuz eylülde anne ve babasını kaybetmiştir. Yirmi üç eylülde **Hz. Yahya** ana rahmine düşmüştür. **Hz. İsmail** ekim ayının onunda kurban edilmek istenmiş ve Cebrail bu günde **Hz. İbrahim**'e kurban etmesi için koç getirmiştir. On yedi aralık büyük miladdır. **Danyal**, bu günde ölmüştür. **Hz. İsa**, yirmi beş aralıkta dünyaya gelmiştir.

2.3.8. Uğurlu ve Uğursuz Günler

Ocak ayının ikinci gecesi mahzurludur. Musa'nın sözlerinde bu gece uğursuzluğu ile meşhurdur. Bu ayın üçüncü günü uğursuz bir gündür. O gün hiçbir işe başlamamak gerekir. Altı ocak günü hikmetli bir gündür. Çünkü bu günde öyle mübarek bir saat vardır ki o saatte bütün acı sular tatlı olur. Yine bu ayın sekizinci ve on ikinci günleri uğurludur. **Şubat** ayının dokuzuncu günü uğurludur. Bu ayın on birinci günü hiçbir işten kâr edilemez. On üçüncü gün mahzurludur.

Musa'nın sözlerine göre **Mart** ayının dördüncü günü uğursuzdur. Onuncu gün mübarektir. Bu ayın yirminci günü uğursuzdur. Bu gün hiçbir iş yapmamak gerekir. **Nisanın** ilk üç günü çok yararlıdır. Bu nedenle buna "Menafi-i Nisan" denilmiştir. Nisan'ın üçüncü günü mahzurlu, dördüncü günü kutludur. On birinci gün uğurludur. Bu gün yapılan işlerde hep maksada ulaşılır. Yirminci gün çok uğursuzdur. Bu gün hiçbir şey yapmamak en iyisidir. Bu ayın yirmi üçüncü günü bereketlidir. **Mayıs** ayının birinci günü uğursuzdur. Bu ayın altısı ise hem uğursuz, hem de talihsizdir. Sekizinci günü

mahzurludur; bu gün uykudan başka iyi iş yoktur. Mayısın on birinci günü gayet uğurludur. Bu gün ne yapılırsa yerine gelir.

Haziranın üçüncü ve yedinci günleri uğursuzdur. Bu ayın on üçüncü günü oldukça uğurludur. Bu gün yapılan bütün işlerde amaca ulaşılır. On beş haziran uğurlu bir gündür. **Temmuz** ayının birinci ve ikinci günleri uğursuz, üçüncü günü uğurludur. Bu ayın on dördürcü günü çok mübarek bir gündür. Yirmi temmuz günü ise uğursuzdur. **Ağustos** ayının üçüncü ve yirmi dokuzuncu günü uğurlu, dördüncü günü ise uğursuzdur.

Eylül ayının birinci ve ikinci günü uğursuz, dördüncü günü uğurlu, on ikinci günü ise mübarektir. **Ekim**in birinci ve ikinci günleri uğursuzdur. Hz. Musa'nın sözlerine göre bu günlerde birşey yapmamak gerekir. Hristiyanlara göre on beş ekim en uğurlu gündür. **Kasım** ayının birinci günü Musa'nın sözlerine göre mahzurlu, altıncı günü mübarektir; bu gün hiçbir şey yapmamak gerekir. **Aralığ**ın ikinci ve üçüncü günü uğursuzdur. Yedinci gün ise oldukça uğurludur. Bu ayın dokuzuncu ve on birinci günü uğursuz ve mahzurludur. Bu günlerde birşey yapmamak gerekir. On yedi aralıkta sefere çıkmak ve tıraş olmak sonunda insana zarar getirir. On yedi aralıkta bütün ışıklar parlak ve insanlar kuvvetli olur.

2.3.9. Dinî Bilgi ve Pratikler

Bir **ocak** gecesi Araplar ve Acemler bayram ederler. "Kalandaş" dedikleri bu bayramda Araplar Şam'da eğlenirler, Acemler ise bir yere toplanıp ateş yakarlar ve ateşin karşında şenlik yaparlar. Hristiyanların inancına göre altı ocak kutlu bir gündür. Çünkü Hz. İsa bu gün vaftiz olmuştur. Bu sebeple Hristiyanlar o gün haçı suya salarlar (vaftiz olurlar). Yirmi beş **mart**ta Hristiyanlar bayram edip eğlenirler. Çünkü onların inanışına göre Cebrail Meryem'e ruh üfleyerek onun İsa'ya hamile kalmasını bu günde sağlamıştır.

Eylülün on dördü Hristiyanların bayramıdır. **Ekimin** on beşinde Hristiyanlar oruç tutmaya başlar. On beş ekim Kudüslülerin ziyaret ve ibadet günüdür. Beytü'l-mukaddes'i ve Kumame'yi ziyaret ederler. Kumame, Hz. İsa'nın kabrinin bulunduğu mabettir. Bu günün gecesinde Kumame'ye mum getirirler ve o mumların gökten gelecek ateşle yanacağına inanırlar. Hristiyanlar buna "Kumame Bayramı" demektedirler. Yirmi beş **aralık** gecesinde İsa peygamber doğduğu için Hristiyanlar bu gün bayram ederler.

2.3.10. Astrolojik Bilgiler

Güneş, her burçta bir ay kalır. On iki **ocak**ta güneş kova burcuna girer. Üç ocakta ne^{c}âyim doğar, hen^{c}a batar. On altı ocakta belde doğar, zirâ^{c} batar. Yirmi dokuz ocakta ise zâbih doğar, nesre batar. Güneş **şubat** ayında balık burcuna girer. On bir şubatta tarfe batar, bel^{c} doğar. Şubatın yirmi dördünde cebhe doğar, zübüre batar.

Mart ayının on üçünde güneş, koç burcuna girer. Yedi martta güneş yükselir. Bu ayın dokuzunda harsan batar, ahbiye doğar. Yirmi iki martta sarfe batar, fer^{c}ü'l-mukaddem doğar. Yirmi dokuzunda ise fer^{c}ü'l-muahhar doğar ve avâtır batar. **Nisan** ayında güneş boğa burcuna girer. Dört nisanda avvâ batar, fer^{c}ü'l-muahhar doğar. On yedinci gün rişâ doğar, simâk ise batar. Otuzuncu gün gafr batar, serateyn doğar. Güneş, on dört **mayıs**ta ikizler burcuna girer. On üç mayısta zübanâ batar, buteyn doğar. Mayısın yirmi altısında iklil batar, pervin (ülker) doğar.

Haziranda güneş yengeç burcuna girer. Dokuz haziranda deberan doğar, kalb batar. Bu ayın yirmi birinde hek^{c}a doğup şevle batar. Güneş **temmuz** ayında aslan burcuna girer. Ayın dördüncü günü hen^{c}a doğar, ne^{c}âyim batar. On yedinci gün zirâ^{c} doğar, belde batar. Otuz temmuzda zâbih batar, nesre doğar. **Ağustos**un on altısında güneş, başak burcuna girer. On ikinci gün bel^{c} kaybolur, tarfe onun yerini alır. Yirmi beş ağustosta cebhe doğup sa^{c}dü's-su^{c}ûd batar.

On altı **eylül**de güneş, terazi burcuna girer. Yedi eylülde harsan doğar, ahbiye batar. Yirmi eylülde fer^{c}ü'l-mukaddem gizlenir ve sarfe doğar. Güneş, on altı **ekim**de akrep burcuna girer. Üç ekimde avvâ doğar, fer^{c}ü'l-muahhar batar. Bu ayın on altısında simâk doğar, rişâ batar. Otuz ekimde ise gafr doğar, serateyn batar. On üç **kasım**da güneş, yay burcuna girer. On iki kasımda buteyn batar, zübânâ doğar. Kasımın yirmi altısında iklil doğar, pervin batar.

Aralık ayında güneş, oğlak burcuna girer. Sekiz aralıkta kalb doğar, deberan batar. Yirmi bir aralıkta ise şevle doğar, hek^{c}a batar.

2.3.11. Cinsel İlişkiyle İlgili Bilgiler

Ocak ayında cinsel ilişkide bulunmak uygundur. Fakat ondan kaçınmanın faydası da çoktur. **Şubat**ta cinsel ilişkiden kaçınmak gerekir. **Mart** ve **Nisan** aylarında cinsel ilişkide bulunmak yerinde ve güzel olur. **Mayıs**ta cinsel ilişkide bulunmak kan, balgam, safra ve sevda (ahlat-ı erbaa)'dan oluşabilecek hastalıkları def eder. Güzellerle sohbet etmek gönlü ferahlatır ve kadınla beraber olmak insanı rahatlatır. Yirmi altı mayısta cinsel ilişkide bulunmak uygun değildir. Şayet bulunan olursa doğacak çocuğu gâfil olur. **Haziran** ayında cinsel ilişkiden uzak durulmalıdır; istenirse az yapılmalıdır. **Ağustos**ta cinsel ilişkiden kaçınmak gerekir. **Eylül** ayında cinsel ilişkide bulunmak pek iyi değildir. Çünkü ahlat-ı erbaayı harekete geçirir ve o da hastalıkları. O nedenle helal olsa da kadınla beraber olunmamalıdır. **Ekim**de cinsel ilişkide bulunmak çok uygundur. **Kasım**da cinsel ilişkiden uzak durmak, yerinde bir hareket olur. **Aralık** ayında ve özellikle de bu ayın on yedisinde cinsel ilişkide bulunmak uygun değil ve hatta zararlıdır.

2.3.12. Diğer Bilgi ve Pratikler

Şubat ayında seyahat edilmemelidir. Bu ayda ata binmemek ve ava gitmemek gerekir. Çocuğunun olmasını isteyen kişi on altı **mart** gecesi küçük bir yıldıza bakıp eşiyle cinsî münasebette bulunursa kişinin eşi mutlaka hamile kalır ve çocuk sahibi olur. Bazen görünüp bazen kaybolan bu küçük yıldıza Türkler "süha" adını vermiştir. Mart ayı içinde hilal görünür, arap aylarından biri başlarsa martın yirmi beşinden sonra bir çarşamba geçince ve onun arkasından gelen pazar günü yumurta kırmızı olur. **Nisanın** yedisinde yağmur yağar. Eğer bu gün yağmur yağmazsa o yıl çok fena kuraklık olur. Ay serateyn menzilinde iken yeni olursa o yıl bereketli yağmurlar yağar. Yirmi dokuz **haziran** sabahı Mısırlılar toprağa bakarlar. Eğer toprağa çiğ düşmüşse çok sevinirler. Çünkü o yıl, Nil suyu çok olacak ve bağ bahçe iyi sulanacak, dolayısıyla mahsul iyi olacaktır. Eğer o gün toprağa çiğ düşmemişse halk çok üzülür. Çünkü bu, o yıl kuraklık olacak demektir. Ay deberan menzilindeyken gökte bulut olursa o yıl mahsulün bol olacağına inanılmaktadır.

Temmuz ayında gelecek yıl hangi tohumun biteceğini anlamaya yönelik bir pratikten söz edilmektedir. Buna göre temmuzun birinde bir kabın içerisine yeterince toprak ve gübre konur. Ekilebilecek buğday, arpa, yulaf, mısır, mercimek, fasulye, bakla, burçak, pamuk, avkuş, böğrülce, keten, fiğ, çörek otu, karamuk, çavdar ve nohut gibi ürünlerin tohumları söz konusu kabın içerisine ekilir. Bu kap gündüzün dışarıya güneşin karşısına konur ve zaman zaman ona su dökülür. Her hangi bir yıldızın bu kabı görmesi engellenir ve kap geceleri saklanır. On altı gün böyle devam edilir. On yedinci gün seher vakti namaz kılıp dua ettikten sonra kaba bakılır. Ekilen tohumlardan hangisi veya hangileri yeşermiş ise vakti geldiğinde onu toprağa ekmek gerekir. Yeşermeyen tohumların o yıl ekilmesi uygun değildir. Zira onlardan mahsul alınamaz.

Ekim ayından orak zamanına (hazirana) dek ne kadar yağmurun yağacağını anlamak için temmuz ayında uygulanan bir pratik daha vardır. Buna göre on sekiz temmuzda aynı ağırlıkta bir parça pamuk ve taş alınır. Pamuk, kapı eşiğinde açılan bir çukura gömülür. Pamuk bir gece orada gömülü kaldıktan sonra çıkarılıp tartılır. Eğer pamukla taş yine ağırlık yönünden eşitse bu, o yıl yağmur yağmayacak demektir. Pamuk taştan ağır gelirse bu, o yıl yağmurun yağacağına delalet eder. Eğer taş ağır gelirse o yıl kesinlikle yağmur yağmayacak demektir. Pamuğun ağır gelmesi durumunda yağacak yağmurun miktarı pamuğun ağırlığıyla doğru orantılıdır. Bu uygulama temmuzun on sekizinden yirmi altısına kadar yapılır. Her bir gün ekim ayından başlamak üzere bir aya tekabül etmektedir. Yani on sekizinci günün uygulaması, ekim ayında yağmurun yağıp yağmayacağını, yağacaksa ne kadar olacağını göstermektedir. On dokuzundaki uygulama, kasım ayındaki yağış miktarını anlamak içindir. Diğer günlerdeki uygulamalar yukarıdaki gibi sırasıyla öteki aylara aittir. Eğer haziranda yağmur yağmazsa filozoflara göre bunun hiçbir zararı yoktur.

Temmuz ayı içerisindeki Bâhûr günleri de, gelecek yıldaki yedi ayın klimatik özelliklerini anlamak için kullanılmaktadır. Yani bâhûrun birinci günü klimatik açıdan nasıl ise gelecek yılın ekim ayı da öyle olacaktır. Gelecek yılın kasım ayının iklimsel yapısı, bâhûrun ikinci günüyle, aralık ayının hava durumu bâhûrun üçüncü günüyle aynı olacaktır.

Yirmi iki ağustosta "menn" (Allah'ın ihsanı) ile Şam'a "selva" (bıldırcına benzer bir kuş) yağar. Yirmi dokuz ağustosta kudret helvası yağarmış. Gezengebin denilen bu helva rivayete göre ağaçlara düşermiş ki bundan bal alınırmış.

Ağustos ayında uygulanan bir pratik daha vardır ki gelecek yıl ne zaman yağmur yağacağını anlamaya yöneliktir. Buna göre on sekiz ağustos günü ikindi vaktinde göğe bakılır. Eğer gökte bulut var ise ekim ayında yağmur yağacak demektir. Eğer o zaman

bulut yok ise yatsıdan sonra tekrar göğe bakılır. Bulut görülürse ekimde yağmur yağacak demektir. Yatsı vaktinde de bulut yok ise gece yarısı yine göğe bakılır. O zaman bulut görülürse ekimin son on gününde yağmur yağacak demektir. Gece yarısında da bulut yok ise seher vakti bir daha göğe bakılır. Bu zaman görülen bulut, ekimin sonunda yağmurun yağacağına delalet eder. Görülen bulutun azlığı veya çokluğu oranında yağmur yağar. Bu şekilde her bir gün bir aya denk gelecek şekilde yirmi beş ağustosa kadar bu pratik yapılır ve hangi ayda ne kadar yağmurun yağacağı öğrenilir.

Eylülün on altısında buluta bakanın sıhhati yerinde olurmuş. Çünkü buluta bakmak kanı vücutta saklarmış.

On yedi **aralık**ta cinler zayıflarmış. Yirmi dokuz aralık sabahı uykudan sonra ne kadar susamış olursa olsun kimse asla su içmemelidir. Çünkü cinler bu gece suların içine kusarlarmış. Bu gün su içenler sara, cinnet gibi türlü hastalıklara düçar olurlarmış. O nedenle bu gece bütün su kaplarının ağzı kapalı tutulmalıymış.

Bu bilgi ve pratiklerin haricinde Şemsiyye'nin diğer melhemelerde olmayan bölümlerinde şu bilgilere de yer verilmektedir:

Hz. Muhammed'den rivayet edildiğine göre Muhhammed'den sonra her yüzyılda bir müctehid gelecekmiş. Her yüzyılın ellisi hoşlukla, ellisi de uğursuzluk ve kötülükle geçecekmiş.

Muharrem ayında gözüne sürme çekenin ömrü boyunca gözü hiç ağrımaz. "Beytü'l-mukaddes", muharremin on altısında kıble olarak belirlenmiştir. "Fil ehli[1]"ne kuşlar, Allah tarafından muharremin on yedisinde gönderilmiştir. Hz. Hüseyin'in başı,

(1) "Fil ehli"nden Kâbe'yi yıkmak isteyen Ebrehe ve onun, Kâbe'ye fillerle hücum eden ordusu kasdedilmektedir. Bu ordu, "ebâbil" denilen kuşların attığı taşlarla helak edilmiştir. Bkz. [**Kur'an-ı Kerim** (105/1-5) **ve Açıklamalı Meali**, (Haz.: A. ÖZEK, H. KARAMAN, A. TURGUT, M. ÇAĞRICI, İ. K. DÖNMEZ, S. GÜMÜŞ), TDV Yay., Ankara 1993, 601].

safer ayının ilk gününde Şam'a getirilmiştir. Bu yüzden Halife Me'mun saferin yirmisinde yeşili bırakıp karalar giymiştir. Yine saferin yirmi üçünde halifelik Seffah'ın eline geçmiştir. Yusuf-ı Haccac, rebi^{c}ü'l-ahirin üçünde Kâbe'yi tamir etmiştir. Namaz, rebi^{c}ü'l-ahirin on dördünde farz kılınmıştır. İbnü'z-Zübeyr, Kâbe'yi cemaziye'l-ahirin on beşinde yıktırıp tekrar yaptırmıştır. Sıffin savaşı recebin dördünde vuku bulmuş ve Hz. Ali'ye bu günde "Acem taraftarı" denilmiştir. Şabanın on beşi gecesi berat kandilidir. Kıble yönü önceden Kudüs iken şabanın on altısında Kâbe olarak tayin edilmiştir. Ramazan ayının yirmi yedisinde Bedir savaşı yapılmış olup bu günün gecesi Kadir gecesidir. Havanın bulutlu olması nedeniyle hilal görünmezse ve insanlar ramazanın başlangıcı konusunda şüpheye ve ihtilafa düşerlerse bu durumda oruun başlangıcı olarak geçmiş ramazanın beşinci günü alınmalıdır. İnanışa göre şevvalin birinde arı, inleyerek Allah'a, "Bal ağzımda kalsın çünkü içinde zehir vardır, insanlar tatlı diye kanımı yesinler." diye yalvarmış. Bunun üzerine Allah da arıya zehirsiz bal yapmasını emretmiş. Kıtmir adlı bir köpekle altı kişiden oluşan Ashab-ı Kehf, zilkade ayının dördünde uyumaya başlamışlar. Onlar şimdi Tur dağında bir mağarada yatmaktalarmış. Zilhicce ayının onu hac günüdür ve bu güne "^{c}İd-i asgar", bundan sonraki ilk cumaya da "haccü'l-ekber" denilmektedir.

2.4. KEHANET KAYNAĞI OLARAK TABİAT OLAYLARI ve DELÂLET ETTİKLERİ

2.4.1. Güneş Tutulması

Güneş tutulması **ocak** ayında gerçekleşirse Acem toprağından bir emir, Rum ilinden bir emiri esir eder ve ona zulm ederek köle gibi hizmet ettirir. Herkes esir olan bu emirin durumuna çok üzülür ve bu nedenle birçok şehir harap, nice insanlar esir ve

şehzadeler hakir olur. O yıl bereketli geçip her yerde nimet ve kazanç bol olur. Fakat yaz sıcakları halkı hasta eder. Yer yer fesat ehli ortaya çıkar, sûfîler riyakar olur. Eğer güneş batmaya yakın tutulursa yer yer fitne ortaya çıkar ve bu yıl dünya emniyetsizlik, korku ve sıkıntıyla dolar.

Güneş tutulması **şubat**ta gerçekleşirse gökten çekirge yağar ve ekili arazilere zarar verir. Cafer Sadık'a göre o yıl yağmur yağmaz, kuraklık olur ve bundan mütevellit her yerde kıtlık olur. Hayvanlar ve insanlar bu durumdan çok sıkıntı çeker. Fars mülkünden itibarlı bir emir, kendi padişahını esir eder. Herkes bu emire katılır ve o bir müddet padişahlık eder. Padişahlığı sırasında birçok yeri alarak yakar, yıkar. Fare, kurt, kuş, akrep, örümcek, sinek ve yılan o sene çok olur. Kuru üzüm az bulunur. Babil ve Filistin topraklarında kıtlık olup çok insan ölür.

Güneş tutulması **mart** ayında gerçekleşirse o yıl, her türlü yiyecek, içecek bol ve ucuz olur. Şam'da meşhur bir emiri düşmanı yakalar ve onu zehirle öldürür. O emir öldürüldüğünde fitne yayılır ve emirin halkı türlü felaketlerle karşılaşır. Kış sert geçer. Rum ilinde müslümanlarla kafirler savaşır ve sonunda zafer müslümanların olur. Müslümanlar birçok yeri fetheder ve kafirlerin mülkünü harap eder. Güneş tutulduğunda rengi kızıl olursa insanlar kıtlık yüzünden perişan olur. Zaten kaygılı olan insanlar, can korkusuna düşer.

Güneş tutulması **nisan**da gerçekleşirse bir padişah vefat eder ve askerlerle emirler türlü belalarla karşılaşır. Dünya fitne ve karışıklıkla dolar. Mısır'ın bir beyi isyan eder ama sonunda sultan onu öldürür. Görülmedik, duyulmadık çok sözler söylenip uygulamalar çıkar. Âlimlerden biri vefat eder. İnsanlar çeşitli hastalıklarla uğraşır ve güçsüzleşir. Ağaçlara afet erişir ve meyve az olur. Güneş tutulduğunda rengi kızıl olursa fitne, her yere yayılır. Büyük bir emir ölür ve rical arasında kavga baş gösterir. Büyük savaşlar olur ve halk sıkıntıya düşer. Acem mülkünde kuraklık ve kıtlık görülür. Veba

her yere yayılır. Hamileler çok çocuk düşürür. Bütün tarım ürünleri ve tatlılar afete uğrar. Güneş, batarken tutulursa Rum diyarında birçok kılıç ehli ölür ve oranın beyleriyle ricali vefat eder. Durgunluk ve savaş çok olur, kimse kimseye yardım etmez.

Güneş tutulması **mayıs** ayında gerçekleşirse o yıl mantık dışı sözler ve görülmedik işler ortaya çıkar. Meyve ağaçları hastalıklı ve dolayısıyla meyveler az olur. Ayrıca birçok mamur yer harap olur ve her yeri durgunluk kaplar. Ortalıkta yalan yanlış sözler dolaşır. Kıtlık insanları oldukça zayıflatır. Güneş tutulduğunda rengi kızıl olursa Cafer Sâdık'a göre o sene savaş, kan dökümü ve yağma çok olur. Danyal'a göre ise büyük bir padişah ölür, doğuda çok savaş olur ve birçok gemi batar. Ülkeler arasında fitne çok olur ve bir emir mülkünü bırakıp gider. Ayın yarısı geçtiğinde güneş tutulması olursa Şam'da kıtlık olur ve Şam'ın birkaç kalesi yıkılır.

Güneş tutulması **haziran**da gerçekleşirse bir padişah ölür ve bu yüzden fitne ortaya çıkar, insanlar sıkıntı çeker. Eğer tam tutulma gerçekleşirse bir padişah kendi mülkünü bırakıp başka bir yere gider. Mağribin şahı ansızın ölür ve düşmanının eline fırsat geçmiş olur. Kıtlık her yeri kasıp kavurur ve beyler malını mülkünü terk eder. Rum ilinin hali çetin olur ve kıtlık birçok keseyi boşaltır.

Güneş tutulması **temmuz** ayında gerçekleşirse bu tutulmanın delalet ettiği şeyler konusunda Danyal ve Cafer Sadık arasında ihtilaf vardır. Birisi sular az olur, nehirler kurur, ot, ekin ve buğday kıt bulunur derken diğeri suların çok olacağını söyler. Ebu'l-Fazl der ki, eğer yağmur yağmazsa bitkiler yetişemez. Cafer Sadık'ın inancına göre de Allah kullarına sebepsiz yere rızık verebilir, suyun ve yağmurun bir etkisi yoktur. Allah'ın feyzi kuru ve çorak yerde nebatat bitirir. Rum ve Frenk ülkelerinde durgunluk görülür, askerler çok savaşır. Birçok yerde kan akar ve denizde gemiler batar. Farsların padişahı düşmanlarını ezip geçer. O taraflardaki şahlar ve beyler hep gelip ona itaat ederler. Her biri onun emri altına girer ve o herkese âdil davranır. Şam'da arpa ile ot

olmaz; buğdayı çekirge yer. Araplar arasında ihtilaf olur, maşrıkın padişahı vefat eder ve oraya felaket gelir.

Güneş tutulması **ağustos**ta gerçekleşirse bir padişah ansızın vefat eder. O zaman fitne ortaya çıkar ve insanların rahatını bozar. Zulüm, adaletsizlik, güvensizlik ve emniyetsizlik her yere yayılır. İnsanlar birbirine kin besleyip haset eder. Kimini gam yıkar, kimini fitne inletir. Her yerde hırsızlar ve yol kesiciler görülür ve insanların malını yağmalar. Bir parça kıtlık görülür ve bu nedenle fiyatlar orta düzeyde olur. Ebu'l-Fazl'a göre ekin bol olur ve fiyatlar artmaya başlar. O yıl içinde yağmur az yağar ve Araplar birbirine kılıç çeker.

Güneş tutulması **eylül** ayında gerçekleşirse bir padişah ölür ve bu dünyadaki kargaşanın sebebi olur. İnsanlar birçok sıkıntı çekip matem tutarlar. O yıl her şey kötüye gider. Hıyanet edenler ve fesatlık çıkaranlar revaçta olur. Birçok zengin ve büyük insanı yakalayıp malını mülkünü yağmalarlar. Danyal'a göre göğü bulutlar kaplar fakat bu bulutlar hiç yağmur bırakmaz. Acem mülküyle doğu ve Hicaz taraflarında iniş çıkışlar olup buralarda fitne kendini gösterir ve birçok yer yakılıp yıkılır. Özellikle doğuda asker toplanır ve orada kıyametler kopar. Sonunda doğuluların talihi döner ve düşmanlarının hepsini yenerler. Güneş tutulduğunda rengi kızıl olursa fitne değişik şekillerde kendini gösterir ve çok kan dökülür.

Güneş tutulması **ekim**de gerçekleşirse padişahın düşmanları zebun olur, asker güçlenir. Habeş'te fitne ve şer; Irak halkında keder görülür. Vezirlerin çoğu katledilir, emirlerin çoğu azledilir. Mısır'da ziyadesiyle fesatlık görülür. Mart, nisan ve mayıs aylarında yağmur yağmaz, kuraklık olur ve çekirge bütün mahsulü yer bitirir. Kıtlık ve veba insanlara çok sıkıntı çektirir. Kış şiddetli geçer ve binek hayvanları telef olur.

Güneş tutulması **kasım** ayında gerçekleşirse kimse zerre kadar rahat ve huzur göremez. Bir yerin şahı vefat eder ve bu sebeple o yıl içinde birçok insan ölür ve beldeler viran olur. Haricîler her yere hücum eder. Yıl sonunda hastalık çok olur ve halkı inletir. Fakat o yıl her türlü nimette bolluk yaşanır. Güneş batıda iken tutulursa batıda oldukça büyük bir kıtlık yaşanır, halk büyük sıkıntılar ve zahmetler çeker.

Güneş tutulması **aralık**ta gerçekleşirse Mazenderan ve Çin'de kıtlık olur. Arap emirleri arasından çok kişi vefat eder. Mağripte şer ve kötülük kol gezer. Kış sert geçer ve çok kar ile yağmur yağar, her yer buzla dolar. Ot, ekin ve hububat iyi ve bol olur. Balık, kuş ve kaz çok olur. Mağripte fitne ve kavga olup kuraklık ve kıtlık orada türlü belaların davetçisi olur.

2.4.2. Ay Tutulması

Ay tutulması **ocak** ayında gerçekleşirse bütün tarım ürünlerinde bolluk yaşanır. Yağmur çok yağar fakat her hangi bir şeye zarar vermez. Ot ve biçilecek ürünler fazla olur. Bu yıl çekirge de fazla olur ama her hangi bir zarar vermez. Irak'ta ve Arap memleketlerinde çok savaş olur, haricîler ortaya çıkar. Irak'ta o yıl mahsul alınamaz ve halk kıtlık çeker. Doğudan bir düşman çıkar ve Şam'a saldırır. Şam'da o yıl çeşitli hastalıklar ve veba olur.

Ay tutulması **şubat**ta gerçekleşirse o sene bolluk olur. Mart ayında bolca yağan yağmur mahsulün iyi olmasını sağlar. Kış uzun olur ama meyve, bal ve şeker çok olur. Yazın çok sıcak olur ve bu sıcaklar insanları rahatsız eder. Her yerde deprem olur ve çok insan ölür. O yıl balık artar ve kazlar çok ürer. Ay tutulduğunda rengi siyah olursa haramîler ve hırsızlar çoğalır. İnsanlar çok sıkıntılı olur ve boş yere birbirini öldürür. Müslümanlarla kafirler savaşır ve sonunda müslümanlar galip gelir.

Ay tutulması **mart** ayında gerçekleşirse bütün dünyada kıtlık olur. Fakat meyve bol olur. Çekirge insanlara çok zarar verir. O sene balık ve kaz bol bulunur. Mısır'da yağmur yağmaz ve bir büyük padişah vefat eder. Sonra insanlar birbirine düşer, fitne baş kaldırır, çok kan dökülür ve küçükbaş hayvanlar yağmalanır. O sene hayırsız ve uğursuz bir yıldır. Fasıkların ve şirk koşanların sözü geçerli olur. Ay tutulduğunda rengi siyah olursa bağlarda üzüm olmaz, göz ve boğaz hastalıkları artar. Eğer ay tutulduğunda rengi beyaz olursa çok yağmur yağar ve yiyecek, içeceklerde bolluk yaşanır. Yıl sonunda herkes rahata ve huzura kavuşur.

Ay tutulması **nisan**da gerçekleşirse birçok yerde haricîler ve fasıklar ortaya çıkar. Üzüm kütükleri kurur ve meyve az olur. Her yerde kıtlık olur, türlü çeşit hastalıklar özellikle göz ağrısı insanları perişan eder. Yalan sözler ve iftiralar ağızlarda çok dolaşır. Arapların büyük bir emiri vefat eder ve bu halkı çok üzer. Rum sultanı tanrının yardımıyla cihat ve gaza eder.

Ay tutulması **mayıs** ayında gerçekleşirse Babil ve İran topraklarında kıtlık görülür. Yağmur çok yağar, balık ve kaz bol bulunur. İnsanlar altın ve gümüşten zarar eder, keseler boşalır. Her türlü meyve bol olur ama gam insanları kederlendirir. Hiçbir yerde emniyet kalmaz ve dolayısıyla insanlar göç etmek zorunda kalır. Safradan kaynaklanan hastalıklar, özellikle de sarılık, halkı perişan eder. Mağripte çok kan akar ve buranın halkı türlü hastalıklarla uğraşır. Yine mağripte salgın hastalık ve ölüm çok görülür. Doğuya kesinlikle sefer etmemek gerekir. Çünkü orada da çok karışıklık vardır ve kimse rahat edemez. Hamilelerde o yıl çok hastalık vardır. O nedenle onlara zor işler yaptırmamak gerekir. Zeytinyağı, üzüm, yumurta ve zahire o sene boldur. Ay tutulduğunda rengi siyah olursa hububat ziyan olur. Kadınlarda ölüm çok olur. Hayvanlar telef olur.

Ay tutulması **haziran**da gerçekleşirse padişahlar adaleti terk edip halka cevr ü cefa ederler ve onların mallarını ellerinden alıp askere dağıtırlar kalanını da atın ayağına nal yaparlar. Fitne her tarafta dolaşır ve onu duyan kederlenir. Babil'de ve İran'da yağmur yağdığında her tarafı seller götürür. Bu iki ülkenin mahsulünü çekirgeler yer. Tüccarlar ne kâr eder ne de zarar. İnsanlar üç yıl sıkıntı çeker, Araplarla Rumlar birbiriyle savaşır. Mağripte fitne ortaya çıkar ve halkın çoğu göç etmek zorunda kalır. Bir müddet sonra bunların tam tersi olup dünya huzur ve sükunla dolar. O sene balık ve balıkçıların kazancı bol olur.

Ay tutulması **temmuz** ayında gerçekleşirse denizde balık olmaz. Kuşlar, özellikle turaç, keklik ve serçe kuşları, gayet az olur. Yağmur bol yağar ve buğdayla arpa çok olur. Birçok yeri seller kaplayıp harap eder. Güz vaktinde havalar oldukça sıcak olur ve hastalık halka çok sıkıntı çektirir.

Ay tutulması **ağustos**ta gerçekleşirse bu tutulmanın etkisi en fazla Şam'da görülür. Bir emir askerini toplayıp bütün varını yoğunu ortaya koyarak Şam'ın üzerine yürür. Bu durumu Şam hakimi işitince o da savaşa hazırlanır. İki ordu bir meydanda karşılaşır ve yapılan savaşta sayısız insan ölür. Başlangıçta Şamlılar yenilecek gibi olur fakat sonunda zafer Şamlıların olur. Düşman askerleri tamamen yok edilir. Sonra Şam hakimi ölür ve Şam'ın ileri gelenleri toplanarak yeni bir sultan seçmeye çalışırlar ve eski hakimin oğlunu tahta geçirmeye karar verirler. Bu yeni şahın hükümdarlığının ilk zamanlarında buğday her yerde az olur, insanlar hastalıklarla uğraşır. Doktorların durumu iyi olur çünkü hastalık çoktur. Kış çok sert ve karlı, buzlu geçer. Hamileler çocuklarını düşürür ve birçok çocuk ölür. O sene Rum ili selamette ve halkı rahattadır. Babil'de şah olmadığı için oraya fitne ve durgunluk hakimdir.

Ay tutulması **eylül** ayında gerçekleşirse göğü öyle bir bulut kaplar ki gündüz adeta gece gibi olur. Kar çok yağar fakat bu, toprağa faydalıdır. Yaz, çok sıcak ve kurak

geçer. Toprak susuzluktan çatlar, başaklar sararıp otlara döner. Padişahlar çok âdil ve barışsever olur. Yılın ilk yarısı bu şekilde geçtikten sonra diğer yarısında fitne zuhur edip birçok insanı rahatsız eder. Bir kısım insanlar yalancılık ve şerle yola çıkıp uydurma davalarla zengin, fakir herkese zahmet çektirir. Dünya yalancı şahitlerle dolar ve yollarda yer yer kavga çıkar. Dünya fitneyle dolar ve büyük savaşlar yapılır. Sonunda bu kötü insanları bir padişah öldürür ve fitneyle şer ortadan kalkar. O yıl gerçi çok çekirge olur fakat hiçbir şeye zarar vermez. Danyal'a göre o yıl birçok çocuk hasta olur. Mağrip taraflarında fitne çok kan döker. Acem mülkünde çok savaş olur. Rum ilinde deniz kenarındaki bir kale harap olur.

Ay tutulması **ekim**de gerçekleşirse o sene günler hep fitne, karışıklık ve savaşla geçer. Düşman, Babil'i talan eder. Babil'de çok yağmur yağar fakat hububat pek bulunmaz. Mağripte yeni bir padişah tahta geçer. Arabistanda veba salgını ortaya çıkar. Sular çoğalıp nehirler taşar. Zaman zaman gök gürültüsü ve şimşek olur, kıtlık Rum ilinde hiçbir şey bırakmaz. Uyuz, kaşıntı ve göz hastalığı halkı aciz bırakır. Binek hayvanlarına hastalık bulaşır, büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar telef olur. Bu nedenle et, oldukça az bulunur.

Ay tutulması **kasım** ayında gerçekleşirse dünya çekirge sürüleriyle dolar ve yeryüzünü kar ile buz kaplar. Şam'da ve Yunan memleketinde durgunluk yaşanır halk çok eziyet çeker. Yemen ve Hicaz topraklarında hiçbir bitki yetişmez. Araplar arasında ihtilaf çıkar ve birbirleriyle savaşırlar. Fitne ve şer doğudan batıya bütün şehirlerde dolaşır. Bunun sonucunda yıl sonuna kadar kavga, savaş ve kan dökümü olur. Kuvvetli bir düşman ortaya çıkıp doğudaki ülkeleri harap eder.

Ay tutulması **aralık**ta gerçekleşirse her türlü bitki iyi yetişir; buğday, arpa ve ot bollaşır. Binek hayvanları çoğalır. Pamuk ve zeytinyağı bol olur, vurguncular zarara

uğrar. Şubat gelince hava çok soğuk olur; yağmur, kar ve buz çok olur, rüzgar az eser. Mağrip tarafında kuraklık ve kıtlık olur fakat İstanbul'da yiyecek içecek bol bulunur.

2.4.3. Güneş Ağıllanması

Ocak ayında güneş ağıllanırsa o yıl ölüm çok olur ve özellikle koyun, keçi kısmı telef olur, her türlü ağaç ya kurur ya da çürür. Haramîler yolları keser ve tüccar çok zarar eder. Halkta işsizlik çok, kazanç az olur. O yıl uyuz hastalığı ve çıban insanları çok uğraştırır. İstanbul'da büyük bir savaş olur.

Şubatta güneş ağıllanırsa nezle, boğaz ağrısı ve öksürük çok olur. Nefes darlığı, dalak şişmesi ve bademcik iltihabı halkı güçsüz bırakır. Yağmur vaktinde yeteri kadar yağıp ekin tarlalarını sular. Kış mevsiminden önce kar yağar. Bazı meyveler, özellikle de üzüm, o sene olmaz.

Mart ayında güneş ağıllanırsa her şey bol ve ucuz olur. O yıl bereketli geçer. Ay eksilirken güneş ağıllanırsa yağmur çok yağar, hayvanlarda ve insanlarda hastalık artar. Bir padişah tacını tahtını bırakıp tek başına kimsenin bilmediği bir yere gider. Bu sebeble fitne ve karışıklık çıkar, her yerde savaş olur. O yıl kıtlık olur fakat kimse bu kıtlıktan zarar görmez. Zaman zaman kuru rüzgarlar eser ve tarım ürünleri bundan zarar görür. Güneşin ağıllanması ayın ilk gününde olursa o sene yağmur çok yağar.

Nisanda güneş ağıllanırsa o yıl içinde çeşitli rüzgarlar eser. Her mülkün emirleri halka zulmeder. Sonunda padişah zalimleri öldürür. Çeşitli hastalıklar ve çocuk ölümleri insanları perişan eder. Şam'da bir emir vefat eder ve onun toprağını düşman istila eder. Orada kavga ve inleme artar. O yıl birçok mamur yer harap edilir. Düşman, memleketleri yağmalar; tüccar çok zarar eder. O sene nice mert ve izzetli insanlar hakir, hakir insanlar da aziz olur.

Mayıs ayında güneş ağıllanırsa şer ve fitne dünyayı doldurur. Çeşitli bidatler ortaya çıkar, meydan fâsıklara kalır. Hırsızlar ve yol kesiciler yüzünden ticaret azalır. Bulut ve yağmur o sene bol olur fakat ekinler çürür. Yıl sonunda durumlar iyileşir, padişahlar âdil olur. Halk rahata ve huzura kavuşur fakat Rum sultanı vefat eder.

Haziranda güneş ağıllanırsa her yerde kıtlık olur fakat İstanbul'da ve Acem mülkünde şiddetini daha fazla gösterir. Yağ, bal, buğday ve arpa bulunur fakat çok pahalı olur. Susam ve hurma bol olur ama diğer ürünler pek yetişmez. Birçok gemi denizlerde batar. Ticaret ehli sermayeden zarar eder, yollar kesilir. O yıl, çok uğursuz ve kötü geçer.

Temmuz ayında güneş ağıllanırsa fitne dünyayı doldurur ve uzak yakın her yerde kargaşalıklar çıkar. Padişahlarda ölüm çok olur. Çeşitli hastalıklar ve sıkıntılar halkı rencide eder. Haramîler bütün yolları keser ve tüccara çok zarar ettirir. Nehirlerde bir damla su kalmaz. Yemen emiri ölür ve Adenliler uzun süre matem tutar.

Ağustosta güneş ağıllanırsa doğudan bir padişah askerini toplar ve Şam'a hücum eder. Bu padişah orada tam yedi yıl savaşır ve nice insanlar ölür. Sonunda bir vezirle bir bey esir olurlar ve bu sebepten dünya durgunluk, kıtlık ve savaşla dolar. Hiçbir şeyde bereket kalmaz, çeşitli sıkıntılar halkı perişan eder. Hayvanların çoğu telef olur, dünya insana dar gelir. İş ve kazanç az olup nice ticaret ehli fakir ve zelil düşer. İnsanlar birbirinden nefret eder. Dünya gammazlarla ve yalancılarla dolar. Bu kadar bela ve sıkıntı içerisinde her türlü yiyecek içecek bol ve ucuz olur. Araplar arasına ihtilaf düşer ve fitne bir fesatlığa sebep olur.

Eylül ayında güneş ağıllanırsa o yılın başı uğursuz geçer ve bir padişah düşmanıyla savaşırken vefat eder. O padişahın askeri ve beyleri çok savaşır. Hırsızlar çoğalır ve halkın malını çalar. O kadar şiddetli bir kıtlık olur ki insanların vücudu kurutulmuş ete döner. Yıl sonu geldiğinde dünya neşe ve mutlulukla dolar. Hastalar

iyileşir, dünya adalet ve emniyetle dolar, bolca yağmur yağar ve sular sel olup akar. Halk bu kadar rahata erişmişken yine fitne ortaya çıkar. Bir padişahı, düşmanı yakalayıp bir kaleye hapseder. Esir olan padişahın askerleri onu kurtarmak için kaleye saldırırlar. Saldırıda birçok asker ölür fakat padişahı kurtaramazlar ve padişahın akıbeti sonra ne olur bilinmez.

Ekimde güneş ağıllanırsa o sene içinde haramiler ortaya çıkar ve tacirler çok zarar eder. Çeşitli hastalıklar ve sızılar görülür fakat bunlar çabuk kaybolur. Bir veziri katlederler ve fitne, halka çok sıkıntı çektirir. Ortalıkta uydurma sözler dolaşır ve Arap emirleri hastalanır. Fitne, fesat ve öldürme o yıl çok olur.

Kasım ayında güneş ağıllanırsa o sene kış çok şiddetli geçer, padişahlar halka eziyet eder. Tüccara emirlerden zarar gelir. Zahidlerle günahkarlar kavga eder. Birçok kimse yurdunu terk eder. Yol kesiciler yolları keser, yolcular çok zarar görür. Hayvanların birçoğu kırılır fakat koyuna pek zarar gelmez. İnsanlar hastalıktan zayıf düşer, her yere sürekli yağmur yağar.

Aralıkta güneş ağıllanırsa kışın hava çok soğuk olur; her yer kar ve buzlarla kaplanır. Suyun bolluğu insanlara Nuh tufanını hatırlatır. İnsanlar kışın sermayelerinin çoğunu tüketirler. Yazın başlarında hayvan ölümleri ve kıtlık görülür. Dünyayı hep kötüler doldurup insanlara eziyet eder. Rum ve Bağdat toprakları şer ve fesatın kaynağı olur.

2.4.4. Ay Ağıllanması

Ocak ayında ay ağıllanırsa o yıl, çok yağmur yağar ve dolayısıyla her türlü yiyecek içecekte bolluk yaşanır, ot ve ekin bereketli olur. O yılın kışı şiddetli geçer ve bazı hayvanlar telef olur. Birçok yerde hamileler çocuk düşürür. Çeşitli hastalıkların yanı

sıra bademcik iltihabı ve öksürük çok görünür. Hayvan sürüleri hastalık geçirir ama zarar görmeden çabucak iyileşirler.

Şubatta ay ağıllanırsa bol yağmur yağar ve ot, ekin iyi olur. Kış rüzgarları ılık eser. Yıl sonunda uyuşukluk olur. Humma yüzleri sarartır fakat sonunda herkes sağlığına kavuşur. Her türlü nimet ve meyve bol bulunur, o yılın baharı mübarek olur.

Mart ayında ay ağıllanırsa yağmur çok yağar, sular artar, tarım ürünleri bollaşır. Padişahlar âdil davranır, her yer emniyet içerisinde olur. Ayın halelenmesi ay ortasında gerçekleşirse meşhur bir emir vefat eder. Faydasız rüzgarlar eser ve arklar susuz kalır. Ay sonunda ağıllanırsa filozoflar bu konuda ihtilafa düşmüştür. Kimine göre yukarıda söylenenlerin tam tersi, kimine göre de aynısı olur.

Nisanda ay ağıllanırsa o yıl dünya rahata ve huzura kavuşur. Beylerin talihi daha yüce, padişahlar daha âdil ve halk daha mutlu olur. Nehirlerin suyu artar, tüccarın yolları kesilir, kâr az olur. Tarım ürünlerinde bolluk yaşanır ve mahzenler zahire ile dolar. Fakat insanlar hırsızlardan çok sıkıntı çeker. Her yerde deprem olur ama meyveye her hangi bir şey olmaz.

Mayıs ayında ay ağıllanırsa fitne çoğalır ve kan dökülmesine sebebiyet verir. Herkeste kaygı, gam ve ölüm korkusu görülür. Hastalıklar sağlığı ortadan kaldırır. Tarımdan pek menfaat görülmez. Her yere kuraklık ve kıtlık hakimdir. Arpa buğday bulunmaz ama kuru üzüm çok olur.

Haziranda ay ağıllanırsa o sene padişahlar halkına çok âdil davranır ve halk çok mutlu olur. Ortalıkta şer ve fitne kalmaz. Yağmur bol yağar ve sular çoğalır. Buğday, arpa, yağ, bal ve hurma çok olur. Fakat hastalık insanları güçsüz bırakır.

Temmuz ayında ay ağıllanırsa havada bulut çok olup seller gibi yağmur yağdırır. İnsanlarda kin ve haset çok olup fitne artar. Dağdaki hayvanlar o sene içinde hasta olup çok zayıflar. Fakat vahşi ve yırtıcı hayvanlar çoğalıp her yere saldırır. Yazın hava çok sıcak geçer ve meyve kıt olur.

Ağustosta ay ağıllanırsa mahsullerde bereket olur, hiç kimsede hastalık görünmez. Buğday, arpa ve ot bol bulunur büyük küçük herkes sağlıklı olur. Balık, ördek az olur ve bu yüzden avcılar çok sıkıntı çeker. Cafer Sadık'a göre ise balık ve ördek çok olur. Hayvanlar ve özellikle koyunlar çok ürer ve yazın besili olurlar. Ceylan ve vahşi hayvanlar her şeyden çok olur. Fakat dağda yaşayanlara afet erişir, evcil hayvanlar rahat olur. Kandan kaynaklanan hastalıklar çok olur. Adalet ve dürüstlük her yere hakimdir. Yıl genellikle kurak geçer; dert ve sıkıntı artar. Danyal'a göre ise yağmur yağmaz ama tanrının lütfuyla hububat çok yetişir.

Eylül ayında ay ağıllanırsa o sene meyve olmaz. Nehirlerin suyu çekilir, yer yüzünde hiçbir bitki yetişmez. Çekirge bol olur ama insanlara zarar vermez. Denizde ve karada sefere çıkmak tehlikeli olur. Çünkü denizde gemiler batar, karada haramiler yolları keser.

Ekimde ay ağıllanırsa herkes kaygılı, kederli ve korkulu olur. Şehirlerde ve köylerde savaş olup kimsede ne mülk ne de mal kalır. Haramilerin ve hırsızların çokluğundan insanların ekserine zarar dokunur. Herkesin meskeni viran olur, hiçbir yerde emniyet ve güven kalmaz. O nedenle insanlar yerini, yurdunu terk edip göçer fakat konacak yer bulamaz. Nisan ayında bereketli yağmurlar çok yağar. Her türlü nimet ve özellikle buğday çok olur, ambarlar zahire ile dolar.

Kasım ayında ay ağıllanırsa Babil'de fitne ortaya çıkar. Şahlar arasına kötülük ve düşmanlık düşer. Kargaşa ve savaş çok olup gizli olan şeyler aşikare yapılır hale gelir.

İftiradan ve uydurma haberlerden birçok kimse zarar görür. Fakat her türlü yiyecek ve içecek bol olur. Tarım ürünleri iyi yetişir, bol mahsul alınır ve yıl sonunda kötülükler ortadan kalkar. Beyler arasında barış yapılır ve halk rahata kavuşur.

Aralıkta ay ağıllanırsa fitne, Bağdat'ı yaptığı gibi Acem ülkesini, Germiyan'ı ve Babil'i perişan eder. İnsanların çoğu iftiraya uğrar ve Rum ilinde musibet ve yas olur. Yine Rum ilinde ekin olmaz ve dolayısıyla hasat yapılamaz; arpa, buğdaydan daha pahalı olur. Fakat hububat kısmı çok olur ve bunun ticaretinden tüccarlar çok kâr eder. O sene içinde hastalık ve hayvan ölümleri çok görülür.

2.4.5. Yeni Ay Görünmesi

Ocak ayında yeni ay görünürse ve sırtüstü olursa tarım ürünleri bol olur ve ağaçlarda meyveler dalları eğer. Ayın bir ucu yukarı doğru dik görünürse ağaçlar soğuktan ve dondan çok zarar görür fakat bal bol olur.

Şubatta yeni ay görünürse ve sırtüstü olursa kış çok şiddetli geçer. Kar ve buzdan insanlar çok sıkıntı çeker. Yeni ayın bir ucu yukarı doğru dik olursa zenginin ve fakirin durumu çok iyi olur. Yağmur çok yağar ve tarım ürünlerinden iyi mahsul alınır, kazanç bol olur.

Mart ayında yeni ay görünürse ve sırt üstü olursa her şeyde kıtlık yaşanır. Buğday, meyve, her türlü bitki ve tarım ürünleri az olur. Bir ucu yukarı dik olursa her nimet bol olur ve dünya rahat ve huzur içerisinde döner. Yeni ay göründüğü gün hava yağmurlu veya çiseli olursa o yıl ekin çok ve ucuz olur. Herkesin emniyet içinde olduğu o sene kazanç bereketli olur.

Nisanda yeni ay görünürse ve sırt üstü olursa hamileler çok sıkıntı çeker. Birçoğu çocuğunu düşürür, bir kısmı da zor doğum yapar. Bir ucu yukarı dik görünürse çocuk ölümleri çok olur. Nisan ayının ilk günü yeni ay görünürse o yıl çok bulutlu ve yağmurlu olur, her türlü nimette bolluk yaşanır.

Mayıs ayında yeni ay görünürse ve sırt üstü olursa dert, sıkıntı, hastalık ve ölüm çok olur. Bir ucu yukarı dik görünürse insanlar hastalıktan azade olur. Her türlü yiyecek içecek bol ve ucuz olur. Yani o sene bereketli ve hayırlı olur. Yeni ay, ayın otuzunda görülürse yıl sonu uğursuz olur. Fitne ortalığı karıştırır, ya deprem olur ya şiddetli yağmur veya dolu yağıp seller birçok yeri harap eder ya da şiddetli yeller esip birçok yeri yıkar. Hilal, ayın yirmi dokuzunda görünürse bir padişah, askerini toplayıp sefere çıkar ve bir yeri yağmalar. Sonunda padişahın beyleri ona hıyanet eder ve onu bırakıp kaçarlar. Tekrar mülküne dönen padişah, beylerinden intikamını alır ve kimseye haksız yere zulmetmez. O yıl devasız dertler ve veba ortaya çıkar.

Haziranda yeni ay görünürse ve sırt üstü olursa o yıl yağmur çok az yağar ve çeşmeler, kuyular, nehirler kurur. Bir ucu yukarı dik görünürse keder insanların kalbini karartır. Fakat iş, kazanç, emniyet ve rahat o sene çoktur. Oldukça faydalı bir yıldır. Ramazanda hurma gayet ucuz olur. Bazılarına göre o sene vebadan çok insan ölür.

Temmuz ayında yeni ay görünürse ve sırt üstü olursa fitne, bulut ve yağmur o sene bol olur. Bir ucu yukarı dik görünürse her türlü nimet bol olur ve dünyaya rahat huzur gelir. İki ucu da yukarı tarafa dik olursa kıtlık insanları perişan eder. İki ucu da düz olursa o yıl çok kutlu ve ferah geçer. İnsanlar her türlü nimete kanar.

Ağustosta yeni ay görünürse ve sırt üstü olursa her türlü meyve bol olur. Bir ucu yukarı doğru dik görünürse ağaç kökleri çok kuvvetli olur. Buğday, meyve ve diğer tarım ürünleri bol olur. Hilalin iki ucu da düz ve birbirine yakın olursa kıtlık insanların

belini büker. Ricalın ve hayvanların ölümü çok olur. Hilalin bir ucu yukarıya meylederse ekilen her şeyden iyi mahsul alınır. Halk zevk ü sefa içinde yaşar. Her meyve iyi yetişir, özellikle de üzüm. Hilal göründüğünde Arap aylarından muharrem ise dünya matem alanına döner. Büyük bir padişah ölür ve yer yüzü şer ve kargaşayla dolar. İnsanlar incinir ve can korkusu çeker.

Eylül ayında yeni ay görünürse ve sırt üstü olursa o sene içinde uyuz hastalığı ve çıban olup insanın vücudu cerahatlarla dolar. Ayın bir ucu yukarıya doğru dik olursa halkın sağlığı yerinde olur. Fakat göz hastalıkları ortaya çıkar. Ay eksilirken sırt üstü görülürse padişahlar, halka âdil davranır, ticaret ehlinin kazancı yerinde olur. Ayın iki ucu birbirine yakın görünürse insanlara mutluluk ve huzur gelir, o yıl çok kutlu ve faydalı geçer. Kimse kıtlık ve keder görmez.

Ekimde yeni ay görünürse ve sırt üstü olursa deprem birçok yeri viran eder. O sene içinde dert, bela, sıkıntı ve kıtlık olur. Bir ucu yukarı doğru kalkık olursa o sene yeller çok eser ve meyve bol olur. O yıl ganimet bol ve ucuz olup insanlar büyük bir rahatlık ve güven içerisinde yaşarlar.

Kasım ayında yeni ay görünürse ve ağzı yukarı doğru olursa büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar oldukça fazla olur ve insanlar türlü çeşit nimetlerin tadına bakar. Bir ucu yukarıya doğru dik olursa dünyayı kar ve buz kaplar. Kış uzun sürer ve koyun, keçi gibi küçükbaş hayvanlar telef olur.

Aralıkta yeni ay görünürse ve sırt üstü olursa o sene fiyatlar yaz, kış düşük olur. İlkbaharda âlem sayısız nimetlerle neşelenir. Bir ucu yukarıya doğru kalkık olursa yağmur bol yağar ve çeşmelerin suyu çoğalır. Kışın kar çok yağar ve o sene her şey bolca yetişir, kazanç çok olur.

2.4.6. Kuyruklu Yıldız Görünmesi

Ocak ayında kuyruklu yıldız görünürse o yıl padişahlar, çeşitli mülkleri fetheder ve adaletli davranırlar. Başlangıçta durum iyi olur ama sonra uğursuzluklar başlar. Batı taraflarında fitne ortaya çıkar, Mısır'da veba salgını görülür ve Rum ilinde savaş olup çok kan dökülür. Bu belaları ortadan kaldırmak için Rum diyarının padişahı sefere çıkar fakat bu karışıklık yıllarca sürer. Çok kan dökülür, çiban ve veba görülür. Balık ve kuş o sene bol olur ve avcılar, denizde ve karada çok kâr ederler. Fakat sonunda kuşlar ve balıklar da telef olurlar. O yıl zeytin, zeytin yağı ve sade yağ dünyanın her yerinde bol olur. Yağmur çok yağacağından tarım ürünleri iyi olur.

Şubatta kuyruklu yıldız görünürse bir padişah ölür ve fitne dünyayı birbirine katar. Birçok yerde savaşlar yapılır. Uzun süren bu savaşlar neticesinde çok kan dökülür. Yemen, Taif ve Ahvaz vilayetlerinde karışıklık ve fitne çok görülür. O yıl meyve kıt olur, sert rüzgarlar eser ve denizler çok dalgalı olur. Dolayısıyla o sene deniz seferine çıkmak hiç iyi değildir. Deniz seferine çıkan gemilerin çoğu batar. Acem mülkündeki savaşlarda çok kimse vefat eder. Deprem olur, ay tutulur. Zamanı gelmeden çok yağmur yağar ve çiftçiler zarar eder. Bir büyük şehir harap olur. Bir emirle Babilli ulu bir kişi ölür. Hamilelerde ve çocuklarda ölüm çok görülür.

Mart ayında kuyruklu yıldız görünürse ve kuyruğu batı tarafına eğik olursa Hristiyanlara türlü belalar gelir ve onların padişahı ölür. Bu sebeple başı boş kalan askerler birbirleriyle savaşır ve orası fitne ve karışıklıkla dolar. Kıtlık o mülkün halkını perişan eder. Yıldızın kuyruğu doğuya doğru eğik olursa belalar, müslümanlara gelir. Doğudan haricîler çıkıp birçok kaleyi yakıp yıkar. Beylerin fesatlığı neticesinde insanlar çok zulüm görür. Yıl sonunda ortaya çıkan büyük bir padişah askerini toparlayarak isyanları bastırır ve o mülke düzen ve intizam verir. Bir filozofa göre yıldızın kuyruğu

eğer uzun olursa fitne ve karışıklık çok daha uzun olur ve halk bunun cefasını üç yıl boyunca çeker.

Nisanda kuyruklu yıldız görünürse o sene insanlar çok sıkıntı çeker. Ansızın bir şah ölür ve asker ile pahalılık harekete geçer. İnsanlar birbirine düşer ve çok kan dökülür. Kuraklık, kıtlık, veba ve ani ölümler insanları çok uğraştırır. Babil'de kıtlık, Acem ülkesinde durgunluk görülür. Birçok kale kuşatılır; tacirler hırsızlardan ve yol kesicilerden çok sıkıntı çeker.

Mayıs ayında kuyruklu yıldız görünürse Rum ilinde fitne, kargaşalık ve perişanlık ortaya çıkar. Yine Rum diyarında kıtlık ve Babil'de veba salgını görülür. Yemen ve Taif'te her şey yerli yerinde, emniyet içerisinde olur. Fakat İstanbul'da durgunluk yaşanır, Medayin'de nice felaketler görülür. Rum sultanı askerini toplayarak sefere çıkar ve düşmanlarıyla yaptığı savaşlarda çok kan dökülür.

Haziranda kuyruklu yıldız görünürse her yer fitne ile dolar ve bu insanlara çok sıkıntı çektirir. Kıtlık, durgunluk, keder ve korku halkın her işini bozar; beldelerde emniyet kalmaz. Kuyruklu yıldız mızrak gibi uzun olursa onun ucunun dönük olduğu yerin şahı tebasına çok zulmeder. Oraya her türlü bela ve musibet ulaşır. Arabistan'da veba salgını görülür. Kuyruklu yıldız, mağrip taraflarında ortaya çıksa nice kötü insanlar dünyaya hükmederler. Bunlar halkın malını yağmalar ve birçok kişiyi hapse atar. Zengin, fakir herkes can korkusuna düşer. Haramîler ve hırsızlar çoğalıp tacirin malına ortak olurlar. Acem'de fitne ve kıtlık halkı perişan eder. Kuyruklu yıldız doğuda olursa her türlü nimet bol ve ucuz olur. Tarım ürünlerine hiçbir zarar gelmez ve mahsul bol olur.

Temmuz ayında kuyruklu yıldız görünürse hava bozulur ve insanlar sızı, humma, veba gibi türlü hastalıklara yakalanır, dolayısıyla insanların rahatı kaçar. Kuyruklu yıldız göründüğünde gökten bir ses işitilirse insanlar azgınlaşır; kimi fasık,

kimi facir, kimi zındık, kimi de kafir olur. Büyük bir padişah vefat eder ve birçok hayvan telef olur. Kuyruklu yıldız sabaha karşı ve tuhaf bir şekilde görülürse görüldüğü yerde fitne zuhur eder ve bu, kargaşalıkların, savaşların çıkmasına sebep olur. Birçok belde harap olur.

Ağustosta kuyruklu yıldız görünürse gam, keder insanların kalbini mesken eder. Büyük bir padişah ölür ve herkes matem tutar. Bir padişah Irak'a hücum eder ve Irak şahıyla çarpışır. Yapılan büyük savaşta kan gövdeyi götürür. Fakat sonunda Irak şahı galip gelip düşmanını bozguna uğratır. Irak ve Hicaz halkı kederi çok görür, neşeyi az. Rum diyarının askerleri birçok savaşlara çıkar ve düşmanlarını yener. Yol kesiciler her yeri tutup tüccara çok zarar verdirir. Kuyruklu yıldız batıda görünürse Kirman ve Acem memleketleri alt üst olur, buralarda üç yıl boyunca kıtlık görülür. Kuyruklu yıldız göründüğünde dolu yağarsa hastalıklar şiddetini artırır. Sevdadan kaynaklanan humma ve tifo halka çok sıkıntı çektirir. Fakat yıl sonunda her şey değişir; nimetler bol ve ucuz olur, insanlar rahata kavuşur.

Eylül ayında doğu taraflarında kuyruklu yıldız görünürse kuyruklu yıldızın göründüğü yerlere yağmur yağmaz ve ekinler hep kurur. Fitne o yerleri viran eder ve İran'da büyük bir durgunluk yaşanır. Mağribe düşman saldırır ve dünya kıyamet meydanına döner. Mağrip şahı ve askeri perişan olur; mağripteki birçok belde harap edilir. Sonunda mağrip şahı düşmanına galip gelir.

Ekimde kuyruklu yıldız görünürse bütün insanların hali yıl sonuna kadar perişan olur. Fitne ve kargaşa dünyayı tutar. Sular çekilir, nehirler kurur, balıklar ölür ve insanların gözünde yaş bol olur. Ölüm çok olur ve birçok insanı sevdiğinden ayırır. O yıl hayvanlar telef olur. Şahlar birbiriyle hasım olur ve askerlerden çok kimse ölür. Fitnenin çoğu mağripte görülür fakat her şeyin sonu mutlulukla biter.

Kasım ayında kuyruklu yıldız görünürse padişahlar ve beyler kuvvetlenir ve mutlu olurlar. Bu yıldızın kuyruğu hangi tarafa meylederse oranın hali müşkil olur. Orası fitneyle dolar ve halk çok sıkıntı çeker. O yıl içinde fakirler kederli, zenginler mutlu olur. Hastalıktan ve kıtlıktan insanların gücü kuvveti kesilir. Hayvan sürülerinde veba salgını görülür. Tarımdan ve ticaretten hiçbir kâr elde edilmez ve o yıl kıtlık olur. Birçok tuhaf işler ortaya çıkar ve hiç kimse rahat edemez. Yollar üzerinde pusu kurulur ve tüccar malından, canından olur. O yıl içinde fitne seller gibi kan akmasına sebep olur. Fakat sonunda, yeni tahta çıkan bir padişah düşmanları yener ve dünyaya rahat ve sükun getirir.

Aralıkta kuyruklu yıldız görünürse şer ve fitnenin ömrü uzun olur. Farsların padişahı askerini toplayıp Kirman'a saldırır. İki ülke askerleri arasında çok savaş olur ve müslüman askerler perişan olur. Her yerde fesatlık görülür. Yemen ve Taif'te veba salgını ortaya çıkar. Ahvaz vilayeti şer ve fitneyle dolar. Zaman zaman yangınlar çıkar, yollar haramilerle dolar. Yağmur bol yağar ve nehirlerle çeşmelerin suyu artar.

2.4.7. Gökten Yıldız Düşmesi

Ocak ayında gökten yıldız düşerse batı taraflarına şer ve fitne musallat olur. Dedikodu, düşmanlık ve uyuşukluk herkesi rahatsız eder. Asker, halkı korkutur. Padişahlar zâlim olur ve bir zaman halka zulm ederler. Zaman zaman deprem görülür ve koyun sürüleri telef olur. Tarım ürünleri çok olur.

Şubatta gökten yıldız düşerse bir padişah vefat eder. Onun ardından toplanan halk, yerine bir başkasını tahta geçirir. Orada bir müddet duraklama olur fakat sonunda herkes rahata kavuşur. Tacirlerden başka kimse zarar görmez.

Mart ayında gökten yıldız düşerse yıldızın düştüğü yerin şahı vefat eder ve oraya yabancı asker ayak basarak halka zulmeder. Kimi canından, kimi altınından olur. Haramîler çoğalıp tüccara çok zarar verir. Fakat yıl sonunda bunların hiçbirisi kalmaz; insanlar rahat ve huzur içerisinde yaşamaya devam eder.

Nisanda gökten yıldız düşerse büyük bir padişah ölür, dünyayı fitne ateşi kaplar ve ortada yalan haberler dolaşır. Padişahı ölen ülkede asker halka çok zahmet çektirir. Ticaret ehli zarar eder. Şehirliler ve köylüler zamanını kaygı içerisinde geçirir.

Mayıs ayında gökten yıldız düşerse mağrip ülkelerinde ve Berber diyarında fitne çoğalıp kan dökülür. Eğer yıldızın hacmi büyük olursa meşhur bir emir vefat eder. Her yerde birçok insan ölür, nice mamur beldeler harap olur.

Haziranda gökten yıldız düşerse dünyada darlık, sıkıntı ve kıtlık olur. Ticaret ehli çok zarar eder. Yıldız nereye düşerse oranın şahı türlü belalarla karşılaşır. O şahın üstüne düşman yürür ve sabah akşam savaşırılar. Şahın birçok beyi ölür fakat sonunda şah galip gelir. Yıldızın hacmi büyük olursa yıldızın düştüğü yerde itibarlı bir bey ölür. O beye bağlı olanlar matem tutarlar. Birçok ileri gelen kişi vefat eder.

Temmuz ayında gökten yıldız düşerse padişahlar askerini toplayıp birbiriyle savaşırlar. Fitne kendini gösterir ve birçok insanın mahvına sebep olur. Hastalık birçok kişiyi inletir ve öldürür. Çarşıda pazarda hiçbir şey bulunmaz ve kıtlık insanları perişan eder. O yıldızın hacmi büyük olursa bir padişah ölür ve herkes matem tutar.

Ağustosta gökten yıldız düşerse yıldızın düştüğü yerde bir padişah vefat eder. Halk arasında kavga ve savaş çok olur. Yol kesiciler ve hırsızlar artar. Han, dükkan, ev ve mahzende değerli hiçbir eşya kalmaz fakat bütün tarım ürünleri iyi ve bol olur.

Eylül ayında gökten yıldız düşerse bir padişah vefat eder, fitne ortaya çıkar ve yıldızın düştüğü yerde savaş çıkmasına sebep olur. Denizlerde dalga bol olur ve birçok gemi batar, hayvanlar telef olur.

Ekimde gökten yıldız düşerse yıldızın düştüğü yerin düzeni ve intizamı bozulur. Orada çok kan dökülür ve kimse fitneye engel olamaz. Birçok kişi kılıçtan geçirilir. Şer ve kötülük halka çok eziyet eder.

Kasım ayında gökten yıldız düşerse düşmanlar padişahlara saldırır. Beyler birbirine düşmanlık eder ve halk çok sıkıntı çeker. Babil şahı, savaşta vefat eder, sular az olur ve çeşmeler kurur. Dünya uydurma haberlerle dolar ve herkes iftiraya maruz kalır. Ot ve ekin iyi yetişmez, herkes daneye muhtaç olur.

Aralıkta gökten yıldız düşerse kuraklık ve kıtlık dünyayı kasıp kavurur. Yıldızın düştüğü yerdeki padişah ölür. Sular çok olup nehirler taşar ve her tarafı seller kaplar. Hayvanlar her yerde telef olur. O sene içinde kıtlık görülür ve herkes büyük sıkıntılar ve zahmetler çeker.

2.4.8. Gökkuşağı Görülmesi

Ocak ayında doğu taraflarında gökkuşağı görülürse bir düşman çıkar ve her yeri feth eder, askerden ve emirlerden çok kişi öldürür. Bu yüzden padişah çok mutsuz olur. O yıl üzüm olmaz. Kış, gayet sert geçer fakat tarım ürünleri bereketli olur. Dünya yıl sonunda emniyetli olur ve tüccarlar her zaman kâr ederler. Gökkuşağı batı taraflarında görülürse, çiftçiler üç yıl boyunca sıkıntı çekerler. Ne ekerlerse biter fakat Rum diyarında kıtlık görülür.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Şubatta gökkuşağı doğu tarafından görülürse oranın halkı şer ve fitneyle uğraşır. Yine oranın beyleri ve askeri padişaha isyan eder fakat sonunda padişah galip gelip isyanı çıkaranları öldürür. Gökkuşağı batı taraflarında olursa o yerin askeri, padişahına asi gelir ve onu tahtından indirir. Bu sebeple o ülke harap olur. O yıl Mısır'da savaş, mağripte çekirge olur. Kıtlık ve kan dökme çok kişinin hayatına mal olur. İnsanların çoğu vatanlarını terk eder ve bu durum üç yıl böylece sürer.

Mart ayında gökkuşağı görülürse iki padişah birbirine düşman olur, birbirinin üzerine asker göndererek ülkeleri işgal ederler. Yapılan savaşlar neticesinde çok kan dökülür, birçok yer harap olur. Gökkuşağı batı taraflarında görülürse fitne o yerleri karıştırır. Üç yıl aralıksız kıtlık olur ve nice canlı ölür. Orada ekin olmaz, kimse ekip biçmeden kar edemez. Yağmur çok yağar ve buğday çürür. Kadınlarda ölüm çok görülür. Babil ülkesine bir düşman gelir ve Babil padişahını öldürür. Babil tahtına çıkan yeni bir padişah, o düşmanı yenerek halkını huzura kavuşturur.

Nisanda gökkuşağı görülürse o sene insanlar çok gam çeker. Fitne her tarafa yayılır, insanların çoğu ihtilafa düşer ve her yerde savaş olur. O yıl kış sert geçer ve Babil halkı kederli olur. Yağmur ve kar çok yağar; soğuk, insanları hasta eder. Gökkuşağı güneyde görülürse yine Babil'de aynı şeyler olur. Hakimler paraya meyleder, tacirler korkuya düşer. Batıda çok savaş olur ve zulüm halkı üzüntüye boğar. Gökkuşağı batıda görülürse Mısır'da kıtlık yaşanır, Şam'da gönüller kararır ve fitne ortaya çıkar. Gökkuşağı gün ortasında belirirse ilkbaharda çok yağmur yağar. Öğleden sonra belirirse o sene fitne ve kargaşa ile geçer. Deprem, yalan, ihtilaf ve kavga emirlerin arasını açar. Çeşitli hastalıklar ve sızılar halkın sıhhatini bozar.

Mayıs ayında batıda gökkuşağı görülürse orada fitne ve karışıklık ortaya çıkar. İki sultan birbirine düşman olur ve birçok yeri harap ederler. Büyük bir padişaha kendi halkı ilgisiz kalır ve yakınları ona isyan eder. Kadınlarda ölüm çok görülür. Vahşî ve

evcil hayvanların çoğu telef olur. Tarım ürünleri bol olur ama meyvede kıtlık yaşanır. Bu alametlerin hepsi, özellikle Babil ve Horasan'da çok görülür. Gökkuşağı doğuda görülürse görüldüğü yerlerde fitne artar ve oranın padişahı zalim olur. Bazılarına göre ise bu padişaha bir düşman hücum eder. Fakat padişah, düşmanını öldürür; ülkeye barış ve emniyet gelir. Danyal'a göre ise her yerde kuraklık ve kıtlık yaşanır, Rum diyarına belalar musallat olur. Haricîler buraya hücum eder fakat Rum askerleri galip gelir.

Hazıranda gökkuşağı görülürse fitne dünyayı kaplar. Bir padişah askerini toplar ve önce kendi mülkünü harap eder. Doğru iş yaptığını zanneden bu padişah her yeri alt üst eder, her işi yanlış olur. Zengini köle, köleyi zengin yapar. Hal böyle iken beyler ve asker bir yere toplanıp bu padişahı ortadan kaldırmak için anlaşırlar ve sonunda padişahı katlederler. O yıl büyük bir padişah vefat eder. Şam'da birçok kale viran olur ve Diyarbakır halkı perişanlık içinde yaşar. İstanbul halkı çeşitli hastalıklarla uğraşmak zorunda kalır. Gökkuşağı batıda görünürse oraya fitne, şer ve kıtlık düşer. Haricîler her yere hücum eder ve birçok belde baykuş yuvası haline gelir. Mısır hakimi isyan çıkarır ve orada fitne baş gösterir. Ansızın Rum padişahı ölür, Şam'daki Araplar arasına ihtilaf düşer. Hububat ve ot bol olur ama hayvanlar çok telef olur.

Temmuz ayında gökkuşağı görülürse mağrip şahıyla Mısır sultanı birbiriyle savaşır. Savaşta birçok insan ölür ve sonunda Mısır sultanı kaçar. Mağrip askerleri, Mısır topraklarını yağmalar ve fitne nice insanı huzursuz eder. Sonra Mısır'da her şey değişir; sulh, emniyet ve huzur gelir. Daha sonra fitne batı taraflarını mesken tutar ve halka çok eziyet eder. Halk birbirine iftira atar, bühtan eder. Yer yer haricîler çıkar ve insanlara sıkıntı çektirir. Din adamlarında o yıl ölüm çok olur. Gökkuşağı mağrip tarafında olursa meyve, sebze afet geçirir. Mısır sultanı ile Rum kayseri birbirine hücum eder. Rum atlıları galip gelip Arapları atlarına hizmetçi yapar. Hayvanlarda veba salgını görülür ve özellikle koyunlar çok telef olur. Ot, ekin ve buğday bol olur.

Ağustosta gökkuşağı görülürse doğuda şiddetli bir kıtlık olur. Hastalık insanları sakat bırakır. Yaz, oldukça sıcak geçer ve zengin fakir herkes hasta olur. Sıtma insanları sabah akşam titretir. Gökkuşağı batıda görünürse bir padişahı kendi beyleri katleder ve ortalığı fitne kaplar. Bu durum doğuya da sirayet eder ve orada da bir padişahı öldürürler. Şam'da fitne ortaya çıkar ama birçok sağlam kale de fethedilir. Doğuda ve Şam'da kıtlık baş gösterip bu iki yerin halkını gam, keder içerisinde bırakır.

Eylül ayında doğuda gökkuşağı görülürse fitne orada hükmünü icra eder. Müslümanlar kâfirlerle savaşır ve kâfirlerin çoğu ölür. Fitne, Acem mülkünü mesken edinir ve orada insanlar can korkusuna düşer. Çeşitli dinlere mensup insanlara arasında ihtilaf çıkar. Gökkuşağı mağripte görülürse hurma ve meyve bol olur. Mısır, Diyarbakır ve Saba'da çeşitli hastalıklar ve veba ortaya çıkar. Mağripte haramîler ortaya çıkar ve herkese zarar, ziyan verir. Bir müddet memleket harap olur ve birçok insan ölür. Tarım ürünleri gayet iyi ve bol olup insanları sevindirir.

Ekimde doğuda gökkuşağı görülürse fitne ortaya çıkar ve savaşlar yapılmasına sebep olur. Danyal'a göre Babil şahı ile başka birkaç padişah ve bey ölür. Bu nedenle dünyada sıkıntı ve perişanlık ortaya çıkar. Hayvanlar helak olur. Acem mülkünde savaş ve katliam; Arap toprağında kavga ve niza olur. Gökkuşağı batıda görülürse padişahlar halka adaletli davranırlar. Kimse zahmet ve meşakkat yüzü görmez. Her yer emniyet içinde olur. Ebu'l-Fazl'a göre ise gökkuşağı batıda görülürse o sene içinde Frenk diyarı kargaşa ile dolar ve onlar birbiriyle savaşırlar. Şam'da fitne ortaya çıkar ve halkı hayrette bırakır. Cafer Sadık'a göre de gökkuşağı batıda görülürse yıl sonunda fitne ortadan kaybolur. Arpa, buğday ve her çeşit nimet bol olur. İnsanlar, her işinde kâr eder: hayvanlar hastalık yüzü görmez. Yağmur bol yağar, sular artar ve bütün bitkiler iyi yetişir.

Kasım ayında gökkuşağı görülürse o sene insanlar çok sıkıntı çeker. Kış çok şiddetli geçer ve rüzgarlar yağmur bulutları getirir. Yağmur çok yağar; veba salgını toplu ölümlere, fitne de çok kan dökülmesine sebep olur. Uydurma haberler etrafta çok dolaşır ve kıtlıktan birçok insan vefat eder. Babil ve Acem topraklarında halk çok eziyet, sıkıntı çeker ve bu iki ülkenin şahları o yıl içinde ölür. Nücum ehline göre o yıl görülen bu uğursuzluklar dokuz yıl boyunca sürer. Gökkuşağı batıda görülürse bütün bu kötülükler Şam'da ortaya çıkar ve orada çok yağmur yağar. Fakat bu felaketler başka yerde görülmez.

Aralıkta doğuda gökkuşağı görülürse fitne baş gösterir; gam, keder, savaş ve ölüm çok olur. Veba salgını ve kıtlık birçok insanı dünyadan göçürür. Bu durumlar özellikle Medayin'de çok görülür. Gökkuşağı batıda görülürse o sene çok kötü ve sıkıntılı geçer; hastalık, kıtlık ve veba salgını insanları perişan eder. Babil topraklarında üç ay savaş olur, birçok bey ve insan ölür. Bahar başında çekirge sürüleri ekini ve bütün otları yer. Fakat tanrının feyzi, bereketi insanlara o kadar nimet verir ki üç yıl bolluk ve ucuzluk yaşanır.

2.4.9. Şimşek Çakması

Ocak ayında doğudan şimşek çakarsa maşrık mülkünden azgın bir emir, padişahına ihanet ve isyan eder. İnsanlar bu nedenle çok acı çekerler. Sonunda padişah galip gelir ve o emiri katleder. Şimşek batı tarafından çakarsa Berber ilinde kıtlık olur. Frenk diyarının talihi uğursuz olur ve orada da kıtlık görülür. Fakat İslam memleketleri emniyet ve rahat içerisinde kalır.

Şubatta doğu yönünde şimşek çakarsa doğu ülkelerinde fitne zuhur eder. Binek hayvanları ve koyunlar çok telef olur. Meyve bol olur. Canavarlar ve yırtıcı hayvanlar çok olur ve insanlara zarar verirler. Özellikle Türkistan halkından çok kimse salgın

hastalıklarla ölür. O sene çok yağmur yağar fakat bunun hiç bir faydası olmaz. Her yerde kıtlık olur ve bedenlerde güç kuvvet kalmaz. Şimşek batı taraflarında görülürse düşmanlık ve savaş çok olur. Müslümanlar ve kafirler savaşır fakat sonunda müslümanlar galip gelir. Kafirlerin çoğu öldürülür, İslamı seçenler rahat eder, seçmeyenler cizyesini öder. Dünyayı yalan haberler ve haset ehlinin hileleri doldurur.

Mart ayında doğuda şimşek çakarsa o yıl yağmur çok yağar. Her yerde durgunluk, insanlarda mutsuzluk görülür. Fakat tüccarın işleri iyi gider ve kazancı bol olur. Şimşek batıda çakarsa orada üç yıl kuraklık ve kıtlık olur. Batıda yaşayan insanların çoğu ölür. Danyal'a göre ise tarım ürünleri iyi yetişir, zeytinyağı ve tatlılar bol olur. İnsanlar zevk sefa içerisinde vakit geçirir. Bereketli yağmurlar yağar ve balık bol olur. Doğudaki dağlarda çekirge yağar ve oranın buğdayını yer.

Nisanda doğuda şimşek çakarsa o sene Acem mülkünde ve Horasan'da kış, çok soğuk geçer. Bu iki memlekete düşman hücum eder ve halkın malı mülkü gider. Yine bu iki ülkede kıtlık olur ve herkesin huzuru kaçar. Şimşek batıda çakarsa padişahlar zalim olur, yapılan sayısız savaşlarda çok kan dökülür. Kiminin malı mülkü talan edilir, kimi canından olur. Ticaret ehli çok zarar eder. Dedikodu yayılır ve alemi rahatsız eder.

Mayıs ayında doğuda şimşek çakarsa şimşeğin çaktığı yerin şahı hasmını yener. Bolca bereketli yağmurlar yağar ve tarım ürünleriyle meyve bollaşır. Kan ve safradan kaynaklanan hastalıklar artar, humma ve kan çıbanı halkı perişan eder. Şimşek batıda çakarsa fitne yeryüzünden kalkar, yağmur çok yağar ve dolayısıyla her türlü nimet bol ve ucuz olur.

Haziranda mağripte şimşek çakarsa bir emir, yanına birçok fesatçıyı da alarak padişahına isyan eder. O zaman halk ikiye bölünür ve savaş çıkar. Çok insan ölür ve sonunda padişah düşmanını yenerek ülkeyi huzura kavuşturur. Şimşek doğuda çakarsa

fitne bu sefer orayı mesken edinir. Birçok belde fesatçılar yüzünden harap olur. Birçok çocuk emziren kadın ve süt içen çocuk ölür. Doğu diyarının padişahı düşmanı üzerine sefere çıkar ve zafer elde eder. Fakat herkes o yıl kederli olur ve tuhaf durumlarla karşılaşır. Buğday, arpa, bakla, pamuk ve ot çok olur ama birçok hayvan da telef olur.

Temmuz ayında doğuda şimşek çakarsa bir şahın bahtı kararır; ya makamını veya yüceliğini kaybeder ya tacını tahtını bırakıp tek başına ülkesini terk eder ya da vefat eder. Halk büyük bir rahata ve huzura kavuşur. O yıl meyve bol olur ve herkes zevk ü sefa içinde yaşar. Şimşek mağripte çakarsa düzen ve intizam ortadan kalkar, emniyet kaybolur. Padişahlar savaşır fakat yıl sonunda barış olur. Her çeşit nimet bollaşır, büyük küçük herkes mutlu olur.

Ağustosta şimşek çakarsa Acem, Rum ve Arap diyarlarına afet erişip buralarda gam, keder artar ve üç yıl boyunca savaş olur, birçok insan ölür. Her yerde tilki, kurt, arslan ve panter gibi vahşi hayvanlar çoğalıp beldelerde insanları rahatsız eder, evcil hayvanlara zarar verir. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi yol kesiciler yolları tutar; hırsızlar şehirlerde oturup gündüz bile ortaya çıkarlar. Hırsızlar duvarları delip halkın malını çalarlar. Adalet, huzur ve güven kaybolup dünya kötü güçlerle dolar. Hastalık bol olup insanlara çok sıkıntı çektirir.

Eylül ayında doğuda şimşek çakarsa fitne ortaya çıkar ve birçok savaşların yapılmasına sebep olur. Ticaret ehlinden çok kimse ölür. Şimşek batıda çakarsa oraya bereketli yağmurlar yağar, halk mutluluk ve emniyet içinde yaşar.

Ekimde doğuda şimşek çakarsa insanlar çok kindar ve gammaz olup birbirine düşmanlık besler. Fitne ve kargaşa dünyayı doldurur, özellikle Babil'de çok durgunluk görülür. Suçsuz insanlar öldürülür. Şimşek batıda çakarsa halkın durumu iyi olur. Asker, padişahın her emrine tâbi olur. Küçükler, büyüklerinden korkar. Mağrip şahı ölür ve bu

nedenle kargaşa ortaya çıkar; çoğunun malı mülkü yağmalanır. Fitne az zaman sonra yok olur ve yıl sonunda dünyaya düzen ve intizam gelir.

Kasım ayında doğuda şimşek çakarsa Babil şahı ansızın malını, mülkünü, tacını, tahtını bırakıp ortadan kaybolur. Bu şah üç yıl boyunca ortaya çıkmaz ve fitnenin zuhuruna sebep olur. İnsanlar vatanını terk eder. Daha sonra şah bir şekilde ortaya çıkar ve her şey yerli yerine oturur. Ancak Babil mülkü harap olmuştur. Canavarlardan insanlara zarar gelir. Yani pars, panter, arslan, sırtlan, kurt ve tilki gibi hayvanlar dört bir yana dağılıp üç yıl boyunca insanlara korku ve zarar verirler. Kıtlık ve hastalık herkesi perişan eder. Şimşek mağripten ötede çakarsa Türkler her tarafa hücum eder, iki üç yıl cihanı yakıp yıktıktan sonra tekrar memleketlerine dönerler.

Aralıkta batıda şimşek çakarsa insanlar arasına ihtilaf düşer. Baba, oğluna kırılır; kadın, kocasına üstün gelir; köle, efendisine isyan eder; padişah, askerinden zarar görür. İnsanlar kavgalı olur ve bu durum üç ay devam eder. Daha sonra oğul babasına, kadın kocasına, köle efendisine ve asker padişahına tâbi olur. Şimşek doğuda çakarsa şahlar arasına fitne ve kötülük girer. Şahlar birbirinin üstüne asker yollar ve çok kişi canından olur. İnsanlarda gam, keder ve üzüntü; hayvanlarda ölüm çok olur.

2.4.10. Göğün Kızarması

Ocak ayında doğu tarafında gök kızarırsa yıl sonunda fitne baş gösterir ve bundan dolayı savaş çıkar; çok kan dökülür. Sahil kenarlarında veba çok olur ve halk konak aralarında güvensizlik çeker. Kış çok şiddetli geçer ve kıtlık görülür. Aşırı sıcaklık İstanbul'u harap eder. Kızıllık batı taraflarında görülürse yukarıda söylenenler orada gerçekleşir. Lakin krallar adaletli olur ve emirler de onlara tâbi olur. Meyve çok olur.

Şubatta doğu taraflarında gök kızarırsa o yıl bol yağmur yağar. Gök gece kızarırsa bir ulu padişah vefat eder. Gökteki kızıllık batı taraflarında görülürse doğuda olan hadiselerin aynı bu sefer batıda gerçekleşir.

Mart ayında doğu tarafında gök kızarırsa her yer emniyet içinde olur. Her türlü nimette bolluk ve ucuzluk yaşanır. Ticaret ehlinin kazancı iyi olur. Ay sonunda hava kızarırsa padişahlar halka zulmetmeye başlar. Doğu tarafında hava kızarırsa kış çok sert ve uzun geçer, kardan yığınlar oluşur. Bir emir, şahına âsî olur ve bu yüzden insanlar çok sıkıntı çeker. Yeryüzü fesat ve dertle dolar.

Nisanda gök kızarırsa Acem mülkünde çok kan dökülür ve halkının beli yay gibi bükülür. Yıl sonunda herkes mutlu olur. Batı tarafı kızarırsa şer ve fitne orada ortaya çıkar. Orada kış yumuşak geçer. Nehirlerin suyu bollaşır.

Mayıs ayında doğu taraflarında gök kızarırsa yıl sonunda fitne ortaya çıkar, savaş olur. Yol kesiciler tüccarın yolunu bağlar ve onlara çok zarar verir. Bereketli yağmurlar yağar ve ekin bol olur. Batı taraflarında hava kızarırsa doğu için söylenen şeylerin aynısı batıda da olur.

Haziranda gök kızarırsa fitne doğuda çok kan dökülmesine sebep olur. Gam, keder, kavga, savaş ve kıtlık orada insanlara rahat yüzü göstermez. Yine orada kış çok sert geçer, kar ve buz yolları kapatır. Batı taraflarında gök kızarırsa doğu için söylenen şeylerin aynısı burada da görülür.

Temmuz ayında doğuda gök kızarırsa o sene içinde doğu taraflarında savaş olur ve çok kan dökülür. Hakimler her yerde zulmeder ve kimsede rahat kalmaz. Halk, askerden çok eziyet çeker. Kızıllık çok fazla olursa kıtlık halkı perişan eder. Çeşitli hastalıklar halka çok sıkıntı çektirir. Çekirgeler ekini yer, bitirir. Batı tarafında kızıllık

olursa müslümanlarla Frenkler birbirleriyle savaşır. Fakat sonunda zafer müslümanların olur.

Ağustosta gök kızarırsa doğuda kış şiddetli geçer, kar ve buz insanlara aman vermez. Kızıllık batıda görülürse orada çok fazla fitne olur. Mağrip şahı düşmanıyla savaşır ve orayı düşmanına dar eder. O yıl her türlü nimet bol olur ve tanrının kahrı emirlerin hasmını kahreder.

Eylül ayında gök kızarırsa o sene hiç iyi gelmez. Fitne ortaya çıkar, çok savaşlar yapılmasına ve kan dökülmesine sebep olur. Her yerde kuraklık ve kıtlık görülür. Gök batıda kızarırsa fitne ve kötülük orada ortaya çıkar. Fakat yıl sonunda devran döner ve halk rahat ve emniyet içerisinde mutlu bir şekilde yaşar. İnsanlar sağlıklı olur ve padişahlar halka çok ihsanda bulunur.

Ekimde doğuda gök kızarırsa fitne ve kötülük artıp çok kan dökülmesine sebep olur. Batı tarafında gök kızarırsa o yıl çok faydalı geçer. Ekinin mahsulü bol alınır, dünyada fitneden eser kalmaz. Göğün kızarması ayın ortasında gerçekleşirse insanlar ticaretten çok kazanç sağlarlar.

Kasım ayında doğuda gök kızarırsa bütün tarım ürünlerine felaket gelir. Bütün ekinler ve otlar vaktinden önce sararır, yeteri kadar mahsul alınamaz. Fakat o sene kıtlık olmaz. Gök kızardığında şimşek çakarsa mevki sahibi bir kişi itibarını kaybeder. Ya bir padişah ya da bir emir ölür. Batıda gök kızarırsa o tarafa fitne ve kötülük düşer. Huzur ve güven kalmaz, insanlar son derece üzüntülü olur. Çok savaşlar yapılır ve her yer kan ile dolar.

Aralıkta doğuda gök kızarırsa orada savaş olur ve çok kan dökülür. Kargaşalık artar ve insanlar çok sıkıntı çeker. Batıda gök kızarırsa ekin, meyve ve ot bol olur, insanlar her türlü nimete doyar.

2.4.11. Havada Tuhaf Bir Şeklin Görünmesi

Ocak ayında havada tuhaf bir şekil görülürse insanlar birbiriyle düşmanlık eder. Sayısız fitne olur. Her yerde haricîler belirir, halk vebadan çok sıkıntı çeker. Hamilelerin çoğu çocuklarını düşürür. O yıl her türlü nimet boldur. Özellikle Şam halkı bu durumdan dolayı çok mutludur. Nil'in bereketli suyu sayesinde Mısır'da buğday bol olur. Tuhaf şekil havada gece görünürse Araplar arasında kavga ve savaş çok olur. Dünyayı kar ve buz kaplar, insanlar darlık ve sıkıntı çeker. O sene pamuk ve zeytin yağı pek olmaz. Şiddetli rüzgar eser ve ağaçları yıkar. Her yerde çok yangın olur. Ama İstanbul'da daha fazladır.

Şubatta havada tuhaf bir şekil belirirse meşhur bir kişi vefat eder. Acem memleketinde veba görülür ve beylerin ölümünden ülke sahipsiz kalır. Hamileler çok çocuk düşürür ve ölürler. Fitne her yerde kol gezer ve insanlar birbirlerini öldürür. Hırsızlar ve haramîler yüzünden tüccar fazla kâr edemez.

Mart ayında havada tuhaf bir şekil görülürse o sene yalan haberler çok yayılır ve bu yüzden kargaşalıklar çıkar. Şam toprağına düşman hücum eder ve halkının durumu perişan olur. O sırada büyük bir insan ölür ve birçok mamur yerler viran olur. Arap ülkelerinde çok harp olur ve büyük bir emir vefat eder. Ayrıca Acemlerin Irak'ında bir sultan ölür ve yerine başka birisi tahta geçer. Hicaz toprakları türlü nimetlerle dolar. viran olan yerler tekrar mamur edilir. Fakat başka yerlerde türlü dertler ve hastalıklar, özellikle ani ölümler olur. Deprem, yıldırım, kış ve veba insanları perişan eder. Mahsul bol olur

ama yol kesiciler de ortaya çıkar. Mısır'da nimet bol olur ve yıl sonunda her türlü bela ortadan kalkar.

Nisanda havada tuhaf bir şekil belirirse beyler arasına ihtilaf düşer. Askerler harekete geçip zamanlarını kavga ve savaşla geçer. Zulüm çoğalır, yazın çok yağmur yağar. Nehirlerin suyu taşar. Haramîler yolları keser ve tacirin mallarını elinden alırlar. Denizdeki birçok gemi batar.

Mayıs ayında havada tuhaf bir şekil görülürse Rum diyarında durgunluk ve kıtlık ortaya çıkar. Her türlü bela ve musibet halkı güçsüz bırakır. O yıl padişahlar hiddetli ve gazaplı olup yakınlarına ve kendi halkına zulmeder. Yemen mülkü ve doğu tarafları da kötülük ve fitneyle dolar. Oralarda da kuraklık ve kıtlık görülür. Diyarbakır'da ve Mısır toprağında veba salgını insanlara çok sıkıntı çektirir. Mekke'de ortaya çıkan bazı kişiler yüzünden orada savaş olur. Mısır'a bir düşman saldırır fakat Mısır şahı ona galip gelir. Yıl sonunda Şam'ın hakimi ölür. Pamuk, zeytinyağı, buğday ve üzüm o yıl bol olur.

Haziranda havada tuhaf bir şekil belirirse her yerde kuraklık ve kıtlık olur, hayvanlar telef olur. Herkese zulüm dokunur, kazanç istendiği gibi olmaz, halkın dirliği bozulur. Doğuda asker toplanır ve dünyayı mahşer yerine çevirir. Batıda ve Ermen ülkesinde fitne ile şer ortaya çıkar. Fesat her tarafı kaplar ve padişahlar savaşır. Kan hastalıkları çok görülür ve nice ihtiyar kişiler vefat eder. Bela, Şam halkına çok zahmet verir. Çeşitli rüzgarlar eser ve birçok gemi batar. Yazın havalar çok sıcak olur ve veba birçok insanın ölümüne sebep olur.

Temmuz ayında havada tuhaf bir şekil görülürse padişahlar zalim olup halka eziyet ederler ve kendi kullarını öldürürler. Bağdat padişahı ölür; zulüm ve adaletsizlik artar. Batıda büyük bir insan ölür. Kafirler müslümanların kalelerinden birini zapt ederler. Meyve, sebze, buğday, arpa, ot ve her türlü bitki bol olur. Yağmur çok yağar.

nehirler taşar. Yaz, oldukça sıcak geçer. İnsanlar büyük bir esenlik ve sağlık içerisinde yaşar. Şam'da bolluk ve ucuzluk görülür.

Ağustosta havada tuhaf bir şekil belirirse o sene hastalıklardan ve veba salgınından kaynaklanan ölümler çok görülür. Fitne yüzünü gösterir; durgunluk ve savaşlarla çok kan dökülür. Her türlü yiyecek içecek bolca bulunur ve asla kıtlık görülmez. Fakat Irak'ta kuraklık ve kıtlık baş gösterir. Hicaz'da yol kesiciler ortaya çıkar; Haccac gibi zalimler Şam'a ve Rum'a zarar verirler.

Eylül ayında havada tuhaf bir şekil görülürse o şeklin göründüğü yerde meşhur bir emir vefat eder. Padişahlar tebasına eziyet eder, fitne dünyada savaşlar çıkarır. Birçok insan ölür, tüccar zarar eder. Kış, vaktinden önce gelir ve halkı perişan eyler. Yağmur ve kar çok yağar. Rum diyarından çıkan askerler gece gündüz harp eder. İstanbul, Mağrip ve Şam durgunluk ve fitne ile dolar.

Ekimde havada tuhaf bir şekil belirirse ağaçlar kurur ve meyve vermez. Su az, sıcaklık çok olur ve dolayısıyla bitkiler iyi yetişemez. Pamuğun var olanları da dökülür, ticaret ehlinin zararı çok olur. Ermeni ve Rum memleketlerinde karışıklık ile zulüm artar. Fakat padişahlar âdil, halkın bütün istekleri hasıl olur.

Kasım ayında havada tuhaf bir şekil görülürse değişik şekillerde ortaya çıkan fitne dünyayı garip hallere sokar. Meyve olmaz, ağızlarda uydurma haberler dolaşır. Hırsız ve yol kesiciler çok olup insanlara zarar verir. Beyler arasında ihtilaf ve savaş olur. Büyük bir bey ölür. Haricîler Mısır şahını korkutur. Rum ilinde küçükbaş hayvanlar kırılır. O sene Rum şahı birçok kale fetheder. Rum ilinde tahıl ve meyve azlığı halka çok sıkıntı çektirir. Denizlerde birçok gemi batar. Fakat yıl sonunda ekin iyi olur ve ucuzluk gelir.

Aralıkta havada tuhaf bir şekil belirirse o sene içinde birçok hayvan telef olur. Buğday, arpa bol olur fakat hastalık insanlara çok sıkıntı çektirir. Kazanç az, baş ağrısı o yıl çok olur. Tüccar o kadar zarar eder ki sermayesi de elden gider. Maşrık tarafında yeni bir bey ortaya çıkar ve Şam'ı alarak birçok şehri yakıp yıkar. Şam'da fitne ve haramî artar, insanlara çok cefa çektirir. Babilliler ile Acemler üç yıl boyunca birbirleriyle savaşır.

2.4.12. Havada Hayvan Suretinin Görünmesi

Ocak ayında havada hayvan sureti görülürse büyük bir padişah vefat eder. Onun ölümü fitnenin ortaya çıkmasına ve birçok mamur yerin viran olmasına sebep olur. Ordular arasında savaş olur ve bu savaşta birçok kimse ölür. Kış çok şiddetli geçer ve kıtlık olur.

Şubatta havada hayvan sureti belirirse ya büyük bir padişah ya da bir emir vefat eder. Fitne birçok kişinin kanını akıtır. Padişahların zulmüyle cihan yıkılır. Asker halkın varını yoğunu yağmalarken halk, kıtlık içinde kıvranır.

Mart ayında havada hayvan sureti görülürse o yıl durgunluk yaşanır. Büyük bir emir ölür ve fitne ortaya çıkar. Haramî ve hırsız artar, emniyet azalır. Bal, hurma ve meyve çok fakat buğday, arpra az olur. Kıtlık nedeniyle kazanç az olur ve halk sıkıntı çeker.

Nisanda havada hayvan sureti belirirse insanlar çok korku çeker. Büyük bir padişah ölür ve halk matem tutar. Dert, keder ve ani ölümler çoğalır. Her yere, özellikle de köylere, afet erişir.

Mayıs ayında havada hayvan sureti görülürse o yıl dert ve hastalık çoğalır. Her yerde deprem olur, fitne ortaya çıkar ve çok kişinin ölümüne sebep olur. Yer yer haricîler zuhur eder, yol kesiciler ticaret ehline zarar verir. Padişahların düşmanları güçlü olur ve savaşlarda birçok kimse ölür.

Haziranda havada hayvan sureti belirirse iki padişah birbiriyle savaşır ve sonunda biri ölür. Ölen padişahın halkı perişan olur. Ağızlarda yalan yanlış haberler dolaşır.

Temmuz ayında havada hayvan sureti görülürse suretin görüldüğü yerde büyük bir padişah vefat eder. Halk arasında fitne, kavga ve savaş çok olur. Beyler halka zulmeder ve onlar da yurtlarından göç eder.

Ağustosta havada hayvan sureti belirirse o sene ağızlarda hep yalan yalnış sözler dolaşır. Büyük bir padişah vefat eder ve bütün halkı yas tutar. Askerlerden halka zarar gelir. Hastalık halkı öylesine güçsüz bırakır ki kimsede sıhhat kalmaz. Yıl sonunda her türlü nimet bollaşır, dünyaya huzur ve rahat gelir.

Eylül ayında havada hayvan sureti görülürse Şam'dan asker çıkar ve dünya tuhaf bir şekle bürünür. Padişahlar halkına zulmeder ve herkes çok zahmet çeker. Bir yerde asker toplanır ve gücünün yettiğini katleder. Halkın hali çok kötü olur, kimse sıkıntıdan kurtulamaz. Bir padişah vefat eder.

Ekimde havada hayvan sureti belirirse şahların, halkın üstündeki zulmü uzun sürer. Şahlardan biri vefat eder ve dünya kargaşayla dolar. Memlekette savaş olur, insanların bütün işleri bozulur. Tacir çok zarar eder, o yıl tarımla uğraşanlar hüsrana uğrar. Ortalıkta uydurma haberler dolaşır ve kıtlık insanları iki büklüm eder.

Kasım ayında havada hayvan sureti görülürse insanlar çok sıkıntı ve korku çekerler. Osene içinde huzur, güven ve rahatlık kaybolur. Fitne ve kötülük gelir. Padişahlar birbirleriyle savaşır. Askerin çokluğundan ve zulmünden dünya insanlara dar gelir. Çok kan dökülür ve toplu ölümler görülür. Halkın malı mülkü talan edilir. Haramiler yolları keser ve tacirin mallarını alır.

Aralıkta havada hayvan sureti belirirse padişah halka zulmeder ve beyler korku çeker. Her yer haricîlerle dolar; fitne fesatlık ve kavga insanları sıkıntıya sokar. Kimse rahat ve huzur yüzü göremez. Dünya zulüm ve adaletsizlikle dolar, yıl sonuda kıtlık görülür.

2.4.13. Gök Gürlemesi

Ocak ayının başında gök gürlerse fitne ve kan dökme çok olur. Gök gürlemesi ayın onuna kadar sürerse şer ve fitne de devam eder. Her yerde ve özellikle de İstanbul'da durgunluk olur. Ayın onundan yirmisine kadar gök gürlerse Mekke'de kıtlık olur. Bal, şeker ve pamukla ticaret yapanlar çok kazanç elde eder. Bal ve pamuk doğu ve kuzey ülkelerinde daha kıymetli olur. Filistin'de bir büyük zat ölür. Ayın yirmisinden otuzuna kadar gök gürlerse fitne her yere yayılır. Emirler ve vezirler can korkusuna düşer. Yağmur çok yağar. Yıl sonunda her şey düzelir ve halk kaygıdan kurtulur.

Şubatta gök gürlerse o yıl meyve, arpa, buğday ve üzümde bolluk yaşanır. Yaz ılık geçer; bağ, bostan yemyeşil olur. Her şeyde ucuzluk görülür. Gök gürlemesinin sesi fazla şiddetli olursa o sene fazla iyi olmaz. Veba, kuraklık ve kıtlık halkı perişan eder. Üzüm az olur. Ayın onuyla yirmisi arasında gök gürlerse mağripte haricîler ortaya çıkar. Araplar arasında ihtilaf vuku bulur. Kışın kar ve yağmur yağar ama yaz çok sıcak ve kurak geçer. Gök gürlemesi ayın son on gününde olursa yıl iyi geçer, hububat ve tatlı

nesneleri satanların kazancı bol olur. Bağın mahsulü bol olur, ekine afet erişmez. Ama halkın rahatı yerinde olmaz. Yer yer şirret insanlar çıkar ve halkı rahatsız eder.

Mart ayında gök gürlerse o yıl halk sağlık, mutluluk ve emniyet içinde yaşar. Yağmur bol yağar ve dolayısıyla ot, ekin ve her türlü bitki iyi yetişir. Meyvenin de bol olduğu o yıl, ucuzluk olur. Rum ilinde bir emir ölür ve orada fitne ve karışıklık çıkar. Diğer yerler rahat ve huzur içerisinde olur. Gök gürültüsü ay eksilirken olursa her türlü hayır ve iyilik o senede olur. Her yerde yağmur çok yağar ve her nesnede ucuzluk yaşanır. Arabistan'da büyük bir emir vefat eder ve zengin fakir herkes buna üzülür. O sırada Arap topraklarına başka bir emir askeriyle birlikte gelir. O emirin düşman mı dost mu olduğu bilinemez.

Nisanın ilk gününde gök gürlerse padişahlar âdil olur ve buğday ile her türlü meyve sebze bollaşır. İkinci gününde gök gürlerse mağrip padişahı ölür. Rum ilinde emirler ve askerler toplanarak birbiriyle savaşır. Dördüncü gün gök gürlerse Rum ilinde uzun zaman kıtlık olur. Fakat diğer yerlerde yiyecek içecek ve özellikle yağ bol olur. Nisanın beş altı ve yedisinde gök gürlerse dünya hoşlukla dolar, halk arasında evlenme çok olur. Her türlü meyve çok olur fakat İstanbul'da kuraklık ve kıtlık görülür. Nisanın yedisinden onunana kadar gürlerse Şam'da uzun süre durgunluk yaşanır. Kötülük, iftira, yalan, çocuk ölümleri ve yaşlıların hastalıkları artar. Her yerde savaş olur. On bir nisandan onbeşine kadar gürlerse Irak'a ve Babil'e fitneden çok zarar gelir. Nisanın on beşinden yirmisine kadar gürlerse o yıl her yerde kıtlık olur. Vurguncular çok kâr eder ve buğday çok pahalanır. Nisanın yirmisinden yirmi beşine kadar gürlerse büyük bir kalede savaş ve yağma olur. Çeşitli hastalıklar halka sirayet eder ama yiyecek içecek bol ve ucuz olur. Gök gürlerken sabah rüzgarı eserse üzüme ve buğdaya zarar gelir. Ay sonunda gök gürlerse hayır ve şerden ne yazıldıysa onlar gelecek yılda ortaya çıkar.

Mayıs ayının ilk on gününde gök gürlerse o sene çok yağmur yağar. İnsanlarda her türlü hastalık görülür, özellikle sarılık ve veba çok kişinin ölümüne sebep olur. Hastalıklar Babil'de ve Acem mülkünde daha fazla görülür. Arap emirleri arasına ihtilaf düşer. Rum sultanı o yıl ölür ve hayvanların çoğu telef olur. Her yerde yiyecek içecek, özellikle de buğday, arpa ve meyve bol olur. Ayın ikinci on günlük diliminde gök gürlerse düşman Şam'ı yağmalar; Bağdat, fitne ve fesat kaynağı olur. İnsanlar çok kaygılı olur ve birçok at ölür. Gök gürlemesi ayın son on gününde görülürse çeşitli haşereler ve çekirge sürüleri çıkıp mahsulü yer. Çocuklarda hastalık çok olur. Ayın sonunda gök gürlerse her türlü nimet bol ve insanlar mutlu olur. Fakat Rum diyarında veba salgını olur. Arpa, otlak bol olur. Hastalıklar gelecek yıl da insanlara musallat olur. Birçok ihtiyar ölür. Gök seher vakti gürlerse yağmur bol yağar ve tarım ürünleri çoğalır, her yer emniyet içinde kalır. Gök gece gürlerse koyunların ölümü o yıl çok olur.

Haziranda gök gürlerse, fitne yedi iklime yayılır. Ayın başından onuna kadar gök gürlerse zalimler, hainler ve yalancılar halka çok zahmet çektirir. Beyler sultanlarına hıyanet eder. Veba salgını kimsede sağlık ve rahat bırakmaz. Denizlerde gemiler batar ve sahildeki halk çok sıkıntı çeker. Fakat Yemen ve Hicaz topraklarında esenlik vardır. Her türlü nimet bol olur ve fakat daha çok vurguncular kazanç elde eder. Gök gürlemesinin şiddeti çok fazla olursa insanlar birbirine kin ve düşmanlık besler. Kavga ve savaş olup çok fazla kan dökülür. İnsanların çoğu vatanını terk eder. Bir yanda tanrının kahrı ve hışmı, bir yanda sultanların zalimliği insanları perişan eder. Dert, sıkıntı, hastalık, sızı, bela ve ölüm insanların rahatını ve huzurunu kaçırır. Ayın ikinci on günlük diliminde gök gürlerse beyler isyan çıkarır ve birbiriyle savaşır. Orada dolu yağarsa dünya rahata ve huzura kavuşur. O yıl mübarek olur ve her türlü nimet bollaşır. Gök gürlemesi ay sonunda olursa Danyal'a göre o sene iyilik ve kötülük adına yukarıda ne söylendiyse aynısı görülür.

Temmuz ayının ilk on gününde gök gürlerse Şam toprağında, sahillerde kısaca her yerde insanlar birbirine düşmanlık eder ve birbiriyle savaşır. Hastalık Mısır sultanını aciz ve perişan edip güçsüz bırakır. Doğu ülkelerinde ve Hicaz toprağında her şey yerli yerinde olup insanlar mutlu bir şekilde yaşarlar. Bir padişah ölür ve tacı, tahtı sahipsiz kalır, kimse ona rağbet etmez. Adalet ve emniyet kaybolup onların yerini zulüm ve cefa alır. Nice insan malından olur. Halkın üstüne bela yağar ve her yerde veba salgını görülür. O yıl ekin olmaz ve birçok hayvan telef olur. Ayın ikinci on günlük diliminde gök gürlerse fitne Babil'i alt üst eder. Mağrip ve kuzey ülkeleriyle Mısır'da huzur ve refah hakim olur. Ayın son on günlük diliminde gök gürlerse kuraklık ve kıtlık Şam'ı harap eder. Arabistan'da büyük bir emir ölür ve halk matem tutar. Fitne halkı çok incitir ve insanlar vatanlarını terk eder. Her yerde haricîler ortaya çıkarlar fakat daha çok Diyarbakır'a hücum ederler. Diyarbakır halkı bir araya gelip haricîlere saldırır ve onları yok ederler. O yıl birçok hadise ortaya çıkar ve insanlara zahmet çektirir. Gök gürlerken dolu yağarsa kışın insanlar çok sıkıntı çeker. Kar, soğuk ve buz çok olur. Gök gürlemesi ve dolu yağması ayın sonuna yakın gerçekleşirse az önce söylenen bütün durumlar gelecek yılda da ortaya çıkar. Fakat yiyecek içecek bol olur.

Ağustosta gök gürlerse fitne dünyaya çok zahmetler çektirip sıkıntılar verir. Humma insanı bazen yakar, bazen titretir. Hummadan başka nice hastalıklar, halka rahatı ve huzuru unutturur. Muhtelif rüzgarlar eser; meyve, sebze ve üzüm çok iyi olur. Her türlü tarım ürünlerinin mahsulü iyi, bol ve ucuz olur. Fakat yine de bazı yerlerde kıtlık görünür. Doğu ve kuzey taraflarında her şey iyi olur, halk neşe ve huzur içinde yaşar. Başka yerlerde ise yalan haberler halkı üzer. Bütün yasak şeyler ve gizli olan işler açıkça yapılır olur. Yani fısk u fücur, zina açıktan açığa yapılır. Hamileler çeşitli hastalık ve çocuk düşürmelerle inler; dünya matemle dolar. Bu ayın yirmisinden sonra gök gürlerse kıtlık birçok insanı öldürür, kalan insanlar otlarla beslenir. Danyal'a göre, o sene eşkıya bir veziri yakalayıp öldürür. Fitne insanların arasını açar ve çok kan dökülür. Ayın

otuzuna yakın gök gürlerse bağların durumu iyi olmaz ve zeytin az bulunur. Ortalıkta birçok yalan haberler dolaşır. Şahlar birbiriyle düşman olur, fitne giderek artar. Gök gürlerken büyük bir yıldız düşerse büyük, küçük herkes endişelenir. Büyük bir emir katledilir ve mantıksız birçok işler ortaya çıkar. Nice mamur belde viran olur ve insanların rahatı kaçar. Gök gürültüsü ay eksilirken olursa iyilik ve kötülük adına ne söylendiyse hepsi gelecek yılda da gerçekleşir.

Eylül ayında gök gürlerse fitne dünyayı doldurur. Görülmedik, duyulmadık işler olur; gök gürlemesinin olduğu yerde şarap bulunursa o şarap bozulur ve zehir gibi olur. O şaraptan kim içerse onu hasta eder. Gök gürlemesinin sesi uzun olursa kurt, tavşan, tilki, ceylan, aslan ve kaplan gibi hayvanlar telef olur. Sızı, sıtma, göz ağrısı ve sarılık gibi hastalıklar, insanları perişan eder. Ekin iyi olmayıp bir dane bile bitmez. Ayın onunda gök gürlerse hamileler çocuklarını düşürür. Ziyadesiyle hastalık olur ve meyve ağaçları felaket geçirir. Danyal'a göre ise bağ, bahçede meyve bol olur. Ekin iyi yetişip buğday bol ve ucuz olur. Ambarlar zahire ile dolar. Fakat pamuk, arpa ve mercimek az yetişir ve zeytin pek bulunmaz. Ayın on yedisinde gök gürlerse yağmur çok yağar, hayvanlar telef olur fakat sahiplerine zarar dokunmaz. Kışın hava çok soğuk olur, kar ve buz bol olur. Yine Danyal'a göre o sene yağmur fazla bereketli olmaz. Ayın on yedisinden yirmisine kadar gök gürlerse her yerde veba salgını görülür. Nice genç kızlar ve erkekler bu salgında ölür. Ekin olgunlaşmışken afet geçirir, üzümle buğday az olur. Gök gürlemesi ayın yirmisinde olursa gam, keder artar. Kış yumuşak geçer ve bolca yağmur yağar. Ayın yirmisinden otuzuna kadar gök gürlerse her şey halkın istediği şekilde olur. O yıl menfaat çok olur, kimse hasta olmaz, sular artar, meyveler bollaşır, ördek ve balık çoğalır, beyler barış içerisinde kalır ve kimseye zarar gelmez. Tüccar o kadar kâr eder ki her yer altın ve gümüşle dolar. Üzüm, buğday ve zeytin kıyas kabul etmeyecek kadar bollaşır. Bereketli yağmurlar yağar ve bağı bostanı şenlendirir.

Ekimin dördünde gök gürlerse fitne baş gösterir, itibarlı bir kişi ölür ve bir padişah mülkünden uzaklaşır. Fakat meyve bol olur, Rum diyarında hububatın haddi hududu olmaz. Gök gürlemesi ayın beş, altı ve yedisinde olursa ziraatle uğraşanların mahsulü ve kârı çok olur. Ancak o yıl içerisinde birçok kadın ölür. Bu durum sadece Şam'a mahsus olur, başka yerde görülmez. Kimileri ya Çin şahının ya da Filistin sultanının öleceğini söylemektedir. Fakat yiyecek içeceğin de bol olacağı aktarılmaktadır. Ayın sekizinci gününde gök gürlerse meyvelere olgunlaştığı sırada afet gelir. Ağaçlar kuruyup yer ile yeksan olur. Ayın dokuzunda gök gürlerse insanlar türlü bela ve musibetlerle uğraşır. Üzüm ve bal çok olur, mey ile afyon içenler mutlu olur. Onunda gök gürlerse dünya her türlü nimet ile dolup taşar fakat insanlarda keder, hastalık ve ölüm çok olur. O memleketin şahı çok gamlı ve kaygılı olur. Ayın on birinde gök gürlerse ekinlere çekirgeden zarar gelir. On üçünde gök gürlerse Mısır ile mağrip toprakları şer ve fitneyle dolar. Meyve ve arpa bol olur, herkesin kazancı bol olur. Ayın on dördünde gök gürlerse padişahın malı su gibi harcanıp hazinesi boşalır ve bu yüzden padişah çok üzülür. Ayın on beşinden otuzuna kadar gök gürlerse vakitli vakitsiz bolca yağmur yağar. Kış çok şiddetli geçer fakat baharda hava iyi olur. Veba salgınından birçok çocukla birlikte bir padişah ölür. O sene içinde her çeşit nimet bolca bulunur ve insanlar barış ve güven içinde yaşarlar.

Kasım ayının ilk gününde gök gürlerse kışın çok yağmur yağar ve insanlar bundan çok sıkıntı çeker. Ayın onunda gök gürlerse o sene insanlar çok hastalanır. Bu ayın on beşine kadar gök gürlerse o yıl kutlu ve mübarek olup çok faydalı geçer. Herkes gamdan kederden uzaklaşır, rahat ve güven içerisinde yaşar. Ayın ilk yarısından sonra gök gürlerse çok rüzgar eser ve sular taşar. Kışın şiddetli soğuklar olur ve her şey donar. Kardan ağaçların beli bükülür ve ihtimaldir ki meyve az olur. Fakat ekine zarar dokunmaz ve tarım ürünleri bol olur. Gök gürlemesi ay biterken görülürse az önce sıralanan durumlar olmaz, bunlar gelecek yıl olur.

Aralıkta gök gürlerse o yıl her türlü meyve az ama üzüm çok olur. Kış şiddetli, yaz yumuşak geçer. Gök gürlemesi ile eğer kar yağarsa nehirler suyla dolup taşar. Birçok meşhur emir vefat eder. Buğday bol olunca halkta korku keder kalmaz. Danyal'a göre meyve gayet bol olur fakat insanlara yıldırımdan çok zarar gelir. Beyler Mısır ve mağrip topraklarında halka zulmeder. Ayın ikinci on günlük diliminde gök gürlerse hava çok sıcak olur ve pamuk bol olur. Ayın son on günlük diliminde gök gürlerse yağmur çok yağar. Gök gürültüsüyle birlikte şimşek çakarsa hurma ve ekin bol olur fakat birçok meşhur insan vefat eder.

2.4.14. Yıldırım Düşmesi

Ocak ayında yıldırım düşerse o yıl yağmur çok yağar. Devasız dertler çok görülür ve kadınların çoğu ölür. O sene meyve az olur ama ot ve buğday bol olur. Mısır ve Babil vilayetlerinde kıtlık, karışıklık ve savaş olur.

Şubatta yıldırım düşerse o yıl yağmur çok yağar ve nehirler taşar. Tarım ürünlerinden iyi mahsul alınır. Tüccarın kârı oldukça artar. Fakat gelecek yılın son mevsiminde bu durumun tersi vuku bulur. Her yerin askeri harekete geçer, emniyet ve rahat kalmaz. Asker her yere hücum eder ve hücum ettiği yerleri yağmalar. Bu asker ansızın Mecusîlerin padişahını alaşağı ve esir eder, sonunda da öldürür. Yedi iklim perişan olur ve kimsede mal mülk kalmaz. Yol kesiciler çoğalır ve tüccara zarar verir.

Mart ayında yıldırım düşerse fitne ateşinden herkes yanar. Durgunluk, savaş, kan dökme, dert, keder, hüzün ve bela insanları incitir. Ticaret ehli zarar görür, o nedenle alış veriş yapmamak gerekir. Her türlü hububat ve tatlı kısmında bolluk görülür. Fakat çok sayıda hayvan telef olur.

Nisanda yıldırım düşerse tembellik insanlara çok sıkıntı verir. Dert ve hastalık ziyade olup Babil'de neredeyse sağ insan kalmaz. Yıldırımla beraber şiddetli rüzgar eserse doğuda fitne zuhur eder. Doğunun şahı kendi kavminden başka bir şahı yoktan bir sebeble öldürür. Yıldırım batıda olursa o yıl çiftçiler için çok faydalı geçer. Meyve bol olur ama nice zahid, ulema, sûfî ölür ve bu nedenle birçok yerler viran olur. Nezle ve öksürük çok görülür. Yıl sonunda her şey değişip nizam ve intizam gelir. Padişahlar adaletli davranır ve yiyecek içecek bol olur.

Mayıs ayında yıldırım düşerse her türlü kötülük, fesatlık, fitne, kavga ve savaş olur. İnsanlar birbirleriyle inatlaşıp kavga ederler. Haramîler, hırsızlar açıkça ortaya çıkar ve tüccarın malına yağmalar. O sene hastalık çok olur; insanlar türlü bela ve musibetlerle zamanını geçirir.

Haziranda yıldırım düşerse o yıl bir damla bile yağmur yağmaz. Nehirlerde su kalmaz ve hatta denizlerin suyu çekilir. Yiyecek içecek kıt bulunur. Halk arasında kavga ve savaş olup insanlarda güç kalmaz. Yalan haberler ortaya çıkar ve insanlar birbirinden nefret eder olur.

Temmuz ayında yıldırım düşerse büyük bir padişah vefat eder ve fitne ortaya çıkar. Her türlü bitki az yetişir ve mahsul az olur. Yıl sonunda her yerde kıtlık görülür, açlık halkı perişan eder. Kışın yağmur ve kar az yağar; keçiler hasta ve zayıf düşer. Hırsızlar halkın elbiselerini çalar. O yıl bol yağmur yağar.

Ağustosta yıldırım düşerse fitne ortaya çıkar ve insanlar, türlü bela ve musibetlerle uğraşır. Bir padişah düşman elinde esir olur ve belki onu öldürürler. Uydurma haberler ortalıkta dolaşır ve korku çok olur. Fitne o kadar çoğalır ki halk hayretinden konuşamaz olur. Yazın hava çok kuru olur ve bedenlerde güç azalır.

Eylül ayında yıldırım düşerse fitne, kargaşa ve savaş olup kan sel gibi akar. İnsanların huzuru bozulur. Gam, keder ve tasa insanları hayret içinde bırakır. Fakat yağmur bol yağar ve her türlü nimet çoğalır.

Ekimde yıldırım düşerse fitne, huzur ve güveni bozar. Her yerde hırsız ve harami olup denizde, karada insanları rahat bırakmaz. Bitkiler bozulmaya yüz tutar ve sel, birçok yeri harap eder. Yağmurun ve selin bolluğundan çiftçilerin harmanına zarar gelir. Batıda deprem çok olur ve bu nedenle birçok yer harap olur. Doğuda asker toplanır ve mağrip ülkesine saldırır. Askerler köylü, şehirli demeyip bütün halkı tarumar eder. Savaş ve kıtlık mağrip halkını perişan eder.

Kasım ayında yıldırım düşerse doğuda asker toplanır ve mağribe saldırır. Asker mağribi alt üst eder ve mağrip padişahı ölür. Berberî askerleri de mağribe saldırır. Harami ve hırsız çoğalıp tüccarın malını yağmalar. Bereketli yağmurlar tarım ürünlerini bollaştırır.

Aralıkta yıldırım düşerse bir padişahı yakalayıp öldürürler. O padişahın kendi tebası malını mülkünü yağmalar. Büyük bir emir düşman elinde esir olur. Düşman o emiri öldürüp mülkünü kendine mesken edinir. Düşman askerleri hayvanları yağmalar. Bu işler sadece emiri öldürülen yerde olur, başka diyarlara sirayet etmez. O sene içinde buğday çok olur. Kâr etmek isteyenlerin Mısır'a gitmesi gerekir. Türkistan, haricîler yüzünden viran olur. Yani yeni ortaya çıkan bir düşman yüzünden Türkistan harap olur. Fakat Şam padişahı Türkistan'ı harap eden düşmanı ortadan kaldırır.

2.4.15. Gökten Ateş Düşmesi

Ocak ayında gökten ateş düşerse fitne çok olur. Savaşlar yapılıp çok kan dökülür ve nice mamur şehirler viran olur. Padişahlar zalim olur, emirler ve vezirler birbirine

düşman olur. Araplar arasındaki ihtilaftan Kabe etrafında şer ve fitne dolaşır. O yıl buğday, arpa ve meyve ile her yer dolar. Eğer ateş gece düşerse insanlar veba ve kıtlıktan çok zarar görür. Fitne insanların peşini bırakmaz ve yazın havalar çok sıcak geçer.

Şubatta gökten ateş düşerse o yıl çok kötü geçer. Haramîler yolları keser ve tüccarın kârını elinden alır. Herkes korku içerisinde kalır. Hayvanlar telef olur, çok yağmur yağar, özellikle yıl sonu çok daha tehlikeli olur. Ateş eğer gece düşerse Şam'ı düşman askeri istila eder. Hastalık çok olur. Danyal'ın sözüne göre yazın hava çok sıcak olur, denizde gemiler batar. Nehirlerde su az olur ve bu nedenle ekinden iyi mahsul alınamaz.

Mart ayında gökten ateş düşerse kış sert ve uzun geçer; kar, buz ve soğuk çok olur. Öyle ki yalnız yatmak zararlı olur. Beyler arasında çok savaş olur ve halk bundan çok zarar görür. Haramîler yolları kesip halka sıkıntı verir. Ticaret ehli çok zarar görür, kazanç azalır. Zenginlerin hali o sene çok kötüye gider.

Nisanda gökten ateş düşerse her yerde durgunluk görülür. Halk, yaz kış gamlı, korkulu bir halde fitneden çok zahmet çeker. Meyveli ağaçlar zarar görür. İnsanların çoğu savaşlarda helak olurken hayvanlar da telef olur.

Mayıs ayında gökten ateş düşerse meşhur ve itibarlı bir bey o yıl vefat eder. Memlekette güven ve emniyet kalmaz, tacirler ticareti bırakır. Yollar kesilir ve sefere çıkanlar çok sıkıntı çeker. Yolun o sene iki tehlikesi vardır: Birisi hırsızlar, diğeri de vahşî hayvanlar. Kurt, tilki, aslan, çakal ve domuz gibi vahşî hayvanlar insanlara çok zarar verir. Çeşitli hastalıklar artar ve yıl sonunda yiyecekler azalır. Her yerde ekin az, korku çok olur.

Haziranda gökten ateş düşerse fitne zuhur eder ve padişahlar savaş yapar. Her yerde beyler isyan eder, cihan türlü bela ve kötülüklerle dolar. Herkes birbirine kin ve düşmanlık besler. O yıldan kimse bir menfaat göremez, efendiyle kölenin durumu aynı olur.

Temmuz ayında gökten ateş düşerse o yıl çok uğursuz ve kötü geçer. Fitne ortaya çıkar, zulüm artar. Hastalık, doktorları sevindirecek kadar artar fakat hiçbir derde çare bulamazlar. Can korkusu, veba salgını, zulüm, kuraklık ve kıtlık dünyayı kasıp kavurur. Çekirge çok olur ve tüccar zarar eder.

Ağustosta gökten ateş düşerse fitne kendini gösterir ve halka çok sıkıntılar çektirir. Ateş nereye düşerse özellikle oranın halkı çok sıkıntı çeker. Fitne, kargaşa ve savaş halka daima azap çektirir. Kış ziyadesiyle sert geçer; bolca dolu yağar ve etrafı sis kaplar. Sultanlar birbirine buğz eder ve çok kan dökülür. O sene içinde kuraklık, kıtlık görülür, insanlar can korkusu çeker ve haramîler tüccara çok zarar verir.

Eylül ayında gökten ateş düşerse her türlü hastalık ortaya çıkar ve insanlara sıkıntı çektirir. Yağmur yağmaz ve nehirler susuz kalır. Koyunlar hastalık geçirir ve insanlar çok zarar eder. Padişahlar halkına zulmedip eziyet çektirir. Hiçbir yerde emniyet ve güven kalmaz, ticaret ehli çok zarar eder.

Ekimde gökten ateş düşerse hastalık halkı çok sarsar. Dert ve keder insanların belini büker. Haramiler yolları keser ve tüccarın malını çalar. O yıl içinde ölüm çok olur.

Kasım ayında gökten ateş düşerse dert, keder, tasa, kaygı ve korku insanlarda çok olur. Padişahlar arasında düşmanlık olur ve yapılan savaşlarda çok kan dökülür. Köleler azat olur. Hastalık insanlara çok zahmet çektirir ve sağlıktan eser kalmaz. Fitne,

kargaşalık ve düşmanlık birçok kimsenin yerini yurdunu terk etmesine neden olur. Rüzgar esmez, kuraklık ve kıtlık halkın belini büker, özellikle de ateşin düştüğü yerde.

Aralıkta gökten ateş düşerse kımız, boza ve şarap gibi içeceklerden içenler bu yıl çok sıkıntı çeker. Fitne kan dökülmesine sebep olur ve dünya mazlum kanıyla dolar. Sonra fitne ve fesat ehli ortadan kaybolur. Yıl sonunda her şey iyileşir, özellikle ticaret ehlinin kârı artar. Herkes maksadına ulaşır.

2.4.16. Şiddetli ve Çok Yağmur Yağması

Ocak ayında şiddetli ve çok yağmur yağarsa o sene ot, ekin ve kâr çok olur. Veba, Çin halkını helak eder. Göz hastalıkları ve ani ölümler çok görülür.

Şubatta şiddetli ve çok yağmur yağarsa o sene nimet bol olur. Padişahlar adaletli davranır ve her yer emniyette olur. Bezirganlar, her yerde mutlu olur. Dünya neşe ve sevinçle dolar, gamın eseri kalmaz.

Mart ayında şiddetli ve çok yağmur yağarsa o yıl huzur ve rahat yerindedir. Her türlü meyve sebze ve tarım ürünleri bol ve bereketli olur. Balık çok olur. Oldukça kazançlı olan bu yılda insanların rahatı ve huzuru yerinde olur. Yıl sonunda hayvanların bir kısmı telef olur ama bu hal çabuk geçer.

Nisanda şiddetli ve çok yağmur yağarsa o yıl ticaret ehlinin durumu çok iyidir. Kimseye zarar ziyan erişmez. Hastalıktan eser görülmez. Her nesnede bolluk yaşanır ve dolayısıyla kazanç iyi olur. Yağmur bol yağar ve meyve sebze, ekin ve onun hasadı iyi olur.

Mayıs ayında şiddetli ve çok yağmur yağarsa padişahlar zalim olup halkı canından bezdirir, kendi askerinden ve yakınlarından birçok kişiyi öldürür. Yağmur,

şiddetli rüzgarla birlikte yağarsa ekin olmaz, olsa da az olur. Bu nedenle o sene şiddetli kıtlık görülür. Dert ve sıkıntı, özellikle de veba, insanlara çok zahmet çektirir.

Hazıranda şiddetli ve çok yağmur yağarsa o yıl çok hastalık olur. Sara, felç, mafsal ağrıları, ağız çarpılması halkı perişan eder. Hamileler çocuklarını düşürür, kimse kederden kurtulamaz. İş ve kazanç az olur.

Temmuz ayında şiddetli ve çok yağmur yağarsa meyveye afet gelir. Bağcının karı çok az olur. Tarım ürünleri hep mahvolur. Humma çok görülür ve insanları inletir. Yırtıcı canavarlar çoğalır ve binek hayvanlarına zarar verir. Denizde birçok gemi, yükü ve yolcularıyla birlikte batar.

Ağustosta şiddetli ve çok yağmur yağarsa nehirler taşar ve seller her yeri kaplar. Tarım ürünleri yer yer zarar görür ve meyveye afet ulaşır. Kıtlık ve çaresiz dertler halka çok sıkıntı çektirir. Binek hayvanları telef olur ve insanlarda hastalık çok görülür.

Eylül ayında şiddetli ve çok yağmur yağarsa bağ, bahçede her türlü meyve ve sebze iyi yetişir. Tarım ürünleri bollaşır. O sene ticaret ehli için çok faydalı bir yıldır. Yağmur eğer çok fazla yağarsa insanlara sıkıntı verir. Beyler kendine bağlı olan insanlara zulmeder. Yağmurun yağdığı yere bir düşman gelir ve orada fitne ile kötülük artar. Fakat bu bela çabuk savuşur ve dünya rahat ve huzurla dolar.

Ekimde şiddetli ve çok yağmur yağarsa o yıl uğurludur. Çeşmelerde ve ırmaklarda su bol olur. Balıkçılar, iyi kâr eder. Hiçbir gönülde gam, keder kalmaz; hamileler kesinlikle çocuk düşürmez. Ticaret ehlinin kazancı iyi olur ve tacirler her hangi bir zarar görmez.

Kasım ayında şiddetli ve çok yağmur yağarsa hırsızlar ve haramiler hüsrana uğrar, her yerde öldürülürler. Hırsızlar tövbekar olurlar. Yağmur çok fazla yağarsa fitne çoğalır ve kan dökülmesine sebep olur. Yağmurun bol yağdığı yerde kötülük de çok olur.

Aralıkta şiddetli ve çok yağmur yağarsa bu halkın mutlu ve huzurlu olmasını sağlar. Hiçbir yerde zulüm ve fesatlık kalmaz, padişahlar adalet dağıtır. Din ve devlet nizamı düzelir. Rum ilinde bir şehir harap olur. Ticaret ehlinin kazancı artar.

2.4.17. Dolu Yağması

Ocak ayında dolu yağarsa tarım ürünleri oldukça bereketlenir. Şahların âdil davranışlarıyla halk mutlu olur. Tüccarın kârı artar. Sultanların işini yapanlar, hayır ve iyilik görürler.

Şubatta dolu yağarsa dolunun yağdığı yerlerdeki beyler gamlı ve sıkıntılı olur. Bu gam ve sıkıntı halka da geçer ve fitne artar. O yıl denizde ve karada yolculuğa çıkmak tehlikelidir. Tüccarlar zarar eder ve bir kısmı belki yollarda can verir. Tarım ürünleri zarar görür, halk askerlerden çok sıkıntı çeker ve yıl sonunda kıtlık olur.

Mart ayında dolu yağarsa dünya durgunluk, nefret ve karışıklıkla dolar. Bunun sonucunda emirler arasında düşmanlık baş gösterir ve yapılan savaşlarda çok kan dökülür. Ortada yalan yanlış haberler dolaşır. Hırsızlar ve haramîler tacirlere çok zarar verdirir. Bu yılın durumu başka bir yıla benzemez.

Nisanda dolu yağarsa o sene yağmur çok yağar, ekinler bereketli olur. Rum diyarında meyve az, ölüm çok olur. Her yerde hastalık olur. Babil sultanı bütün düşmanlarını yener.

Mayıs ayında dolu yağarsa iki padişah birbirine düşmanlık besler, ordularını toplayarak uzun müddet savaşır. Savaşta sayısız insan ölür ve sonuçta o padişahlardan birisi ok yarasıyla vefat eder. Dolu çok yağıp yeri örterse fitne ve fesatlık her yere yayılır ve uzun müddet ortadan kalkmaz. Askerler can korkusuna düşer ve hayvan besleyenler zarar eder.

Haziranda dolu yağarsa o sene kuraklık ve kıtlık olur. Her türlü bela ve musibet halka musallat olur. İnsanlar o yıl bela ve hastalıklardan bir türlü kurtulamaz. Havanın soğukluğundan ve sıcaklığından çeşitli hastalıklar ortaya çıkar.

Temmuz ayında dolu yağarsa padişahlar arasına fitne düşer ve her biri savaşa çıkar. Birçok insan boş yere katledilir; sayısız belde harap olur. Yalan yanlış haberler, hainler ve yalancılar artıp insanların eziyet çekmesine sebep olur. İnsanlara çeşitli hastalıklar bulaşır ve kimsede rahat, huzur kalmaz.

Ağustosta dolu yağarsa devasız dertler ve ani ölümler çok görülür. Zulüm, kıtlık, kargaşa, korku, yalan, iftira ve kan dökülmesi halkı canından bezdirir. Kimsenin huzuru kalmaz. Herkese türlü belalar erişir ama bunların hiç birisi yıl sonunda kalmaz.

Eylül ayında dolu yağarsa çeşitli hastalıklar insanları inletir. Özellikle tifo ve sıtma insanları perişan eder. Bolca yağmur yağar ve hasat iyi olur. Fakat büyük bir padişah o yıl içinde vefat eder.

Ekimde dolu yağarsa nice insanlar malını, mülkünü terk ederler. Babil'de birçok savaşlar olur ve inkarcılar orada katliam yaparlar. Sonunda Babil'in padişahı galip gelir ve inkarcılar barış yapmak zorunda kalırlar. Fakat padişah onlara aman vermez ve onların malını, mülkünü yağmalar.

Kasım ayında dolu yağarsa Mısır'da çok şiddetli bir kıtlık yaşanır. Berber ilinde kötülükler artıp haricîler ve türlü belalar ortaya çıkar. Dolu çok yağarsa türlü hastalıklar, dertler ve belalar daha da artar. Özellikle dolunun yağdığı yerde veba salgını ve toplu ölümler görülür.

Aralıkta dolu yağarsa dolunun yağdığı yerde haricîler ve birçok kötü niyetli insanlar ortaya çıkar. Bunlar halka çok eziyet eder. Haramilerle hırsızlar halkın malını yağmalar. Bu durum bir yıl boyunca sürer. Bir yıl sonunda haramiler ve hırsızlar ortadan kaldırılır. Tarım ürünleri ve ot bol olur. Her yere barış ve huzur gelir.

2.4.18. Havadan Toprak Yağması

Ocak ayında havadan toprak yağarsa insanlarda ve hayvanlarda ölüm çok olur. Çocuk ölümleri çok görülür. Halk arasında zulüm, cefa, karışıklık ve ölüm çok olur. Fakirler çok sıkıntı çekerken, emirler mal ve nimetle şad olur. Tarım ürünlerinden bol mahsul alınırken meyve olgunlaştığı sırada afete uğrar.

Şubatta havadan toprak yağarsa Babil ve Zengibar'da yaşanan karışıklık halkın rahatını kaçırır. Bu iki yer fitneyle dolar ve bir müddet büyük bir kıtlık geçirir. Tüccarın yolları haramîlerce kesilir, herkes çok sıkıntı çeker.

Mart ayında havadan toprak yağarsa o yıl öyle bir kıtlık yaşanır ki kimse bir parça ekmeği bulamaz. Kâr az olur ve pazarcılar hüsrana uğrar. İnsanların çoğu açlıktan ölür ve dünya ölüm yası ile dolar. Halk birbirinden nefret eder, insanlar atlas diye yamalı hırka giyer. Havas ile avam birbirini öldürür. O yıl çok uğursuz bir senedir.

Nisanda havadan toprak yağarsa meyve az, ot bol olur. Fitne zuhur eder ve insanların rahatını kaçırır. Ekin olmaz fakat buğday çok olur.

Mayıs ayında havadan toprak yağarsa Hindistan'da ve Zengibar'da fitne ile karışıklık çok olur. Bu iki yerde bir müddet kuraklık ve kıtlık görülür. Her yerde yağmur az yağar, ekine ve bitkilere zarar gelir. Beyler halka sıkıntı çektirir. Yağan toprağın rengi kızıl olursa toprağın yağdığı yerin halkının bahtı o yıl siyah olur.

Hazıranda havadan toprak yağarsa padişahlar âdil davranıp halkı huzura ve rahata kavuştururlar. Ticaret ehli çok kâr eder, her yer meyve ve arpa ile dolar. O yıl yağmur oldukça az yağar ve çeşitli hastalıklar halkı incitir.

Temmuz ayında havadan toprak yağarsa maşrık, fitne yüzünden harap olur ve buranın padişahı ölür. Düşmanın eline fırsat geçer ve ölen padişahın askerini katleder. Asker halka, özellikle de köylülere, çeşitli eziyetler eder. Hayvan sürüleri telef olur.

Ağustosta havadan toprak yağarsa halk tehlikeli yollarda sefere çıkar. Toprağın rengi kızıl olursa o sene Frenk toprağında ve Mısır'da kargaşa ve savaş çıkar. Mısır şehri baykuşların yuvası haline gelir. Fitne Hristiyanlara hücum eder. Bunlardan başka nice ülkede fitne ve şer mesken tutar. Ticaret ehlinin durumu iyi olmaz. Bir yanda durgunluk, diğer tarafta kıtlık insanları rahat bırakmaz. Haramîler yolları keser ve tacirin malını, kazancını elinden alır.

Eylül ayında havadan toprak yağarsa o yıl kurak geçer ve hiçbir bitki yetişmez. Toprağa bir damla bile yağmur düşmez. Tarımdan çok az mahsul alınır. O nedenle insanlar çok kederli olur. Padişahlar zalim olup halka eziyet çektirirler.

Ekimde havadan toprak yağarsa birçok hayvan telef olur ve insanlarda ölüm çok görülür. Padişahlar herkese âdil davranır ve herkes maksadına ulaşır. Yaz mevsimi mutedil geçer; meyve ve buğday bol bulunur.

Kasım ayında havadan toprak yağarsa ve rengi kızıl olursa halk arasında ani ölümler çok görülür. Padişahlar halka çok âdil davranır. Su bol fakat meyve az olur. Ebu'l-Fazl'a göre ise o sene içinde emniyet olmaz, fitne insanları birbirine düşürür. Hırsızların ve haramilerin eline fırsat geçer, toplanan buğdaylar yağmalanır. Yağmur az yağar ve halk arasında hastalık bol olur.

Aralıkta havadan toprak yağarsa fitne âlemi sıkıntıya sokar. Dert, keder, bela ve musibet artıp halka gün yüzü göstermez. İş ve kazanç çok az olur; kimse kâr edemez. Yer yer haramîler ortaya çıkar; o sene, zahmet ve meşakkatle geçer fakat ekin ve ot iyi yetişir.

2.4.19. Havadan Kurbağa ve Böcek Yağması

Ocak ayında havadan kurbağa ve böcek yağarsa onların yağdığı yere kıtlık, fitne ve kötülükler hakim olur. Padişahlar halka zulmeder ve halk çok sıkıntı çeker. O yıl hırsızlar ve haramîler çoğalır. Buğday az ve pahalı olur. Ölümcül hastalıklar çok görülür.

Şubatta havadan kurbağa ve böcek yağarsa kuraklık nedeniyle kıtlık görülür ve tifo, sıtma gibi çaresiz dertler, halkı perişan eder. O sene kadınlarda ve binek hayvanlarında ölüm çok görülür. Yıl sonunda da çocuk ölümleri çok olur.

Mart ayında havadan kurbağa ve böcek yağarsa çok yağmur yağar ve nehirler taşar. O yıl gayet faydalı geçer. Her türlü ürün bol ve ucuz olur, ticaret ehli çok kâr eder. Fakat o sene meyve az, hastalık çok olur. Hastalık çok olur ama çaresi de çabuk bulunur.

Nisanda havadan kurbağa ve böcek yağarsa her türlü hastalık ortaya çıkar. Tifo, sıtma ve veba birçok can alır. Birçok yer virane olur. Hayvanlar telef olur. Keder insanların gönlünü daraltır. İş ve kâr az olup birçok ticaret ehli hastalanır.

Mayıs ayında havadan kurbağa ve böcek yağarsa halkın kazancı azalır, kıtlık sebebiyle her şeyin fiyatı çok artar. O yıl halkın derdi, belası ve sıkıntısı eksik olmaz. Beylerin zalimliğinden halk çok cefa çeker. Zengin, fakir herkes kaygılıdır. Kimse rahat ve huzur yüzü görmez.

Haziranda havadan kurbağa ve böcek yağarsa o yıl, ekine afet gelir. Çiftçiler çok zarar ederler. Kıtlık olur ve hiçbir şey bulunmaz. Kimse açlık belasına bir çare bulamaz.

Temmuz ayında havadan kurbağa ve böcek yağarsa halka bunların çok zararı dokunur. Ekilenler bitmez, bitenleri ise haşereler tüketir. Padişah, emir, zengin, fakir, büyük, küçük herkes aciz kalır. Aşırı bir kıtlık olur. O sene yağ da bulunmaz. Birçok mamur belde harap olur ve tüccar çok zarar eder.

Ağustosta havadan kurbağa ve böcek yağarsa fitne yer yüzünü kaplar ve padişahlar savaşır. Kurbağanın ve böceğin yağdığı yerde tarım ürünleri ziyan olur, o nedenle o sene ekip biçmeden uzak durmak gerekir. Bağların insana hiçbir faydası dokunmaz. Yıl sonunda fitne, hastalık, durgunluk ve kıtlık şiddetini iyice artırır. Bazılarına göre ise kıtlık yılın başlarında görülür. Cafer Sadık'a göre de yıl sonunda meyve iyi ve bol olur.

Eylül ayında havadan kurbağa ve böcek yağarsa fitne birçok insanı canından eder. Padişahlar savaşır ve birçok kişi ölür. Her çeşit hastalık, ani ölümler, iş ve kazanç azlığı halkın belini büker. Hiçbir yerde huzur ve güven kalmaz. Yolculara ve tacirlere çok ziyan erişir, hayvanlar telef olur. Yıl sonunda yine devran döner ve herkes mutlu, huzurlu olur.

Ekimde havadan kurbağa ve böcek yağarsa o sene her yer arpa, buğdayla dolar. Hayvanlar telef olur; ticaret ehli çok zahmet çeker. Padişahlar zulmetmeye meyleder ve halkın hali hayli müşkil olur.

Kasım ayında havadan kurbağa ve böcek yağarsa sıtma, halka oldukça fazla zahmet çektirir. Dalak şişmesi çok olup insanlarda güç kuvvet bırakmaz. Nice meşhur ve büyük insanlarla çocuklar ölür. Ot, meyve ve mahsul az olur.

Aralıkta havadan kurbağa ve böcek yağarsa padişahlarda zulüm ve fitne çok olur. Hastalıklar ilkbaharda insanları rahatsız etmeye başlar. Kız ve kadın ölümleri çok olur. Ağaçların hiç meyvesi olmaz ve insanlar yırtıcı hayvanlardan çok zarar görür.

2.4.20. Yerden Çok Toz Kalkması

Ocak ayında yerden çok toz kalkarsa dünya zulmün karanlığıyla dolar. Padişahlar birbiriyle savaşırlar ve çok kan dökülür. Tarım ürünlerinde bolluk yaşanır ve yıl sonunda halk mutlu olur. Her yer emniyet ve barışla dolar, kazanç bollaşır.

Şubatta yerden çok toz kalkarsa o yıl çok savaş olur ve padişahlar halka açıkça zulmeder. İnsanlar birbirleriyle savaşır ve asker, halkı rahatsız eder. Fakat yıl sonunda her şey değişir ve dünya neşe ve huzurla dolar.

Mart ayında yerden çok toz kalkarsa yazın hava çok sıcak olur. O yıl birçok devasız dert görülür. Ortada yalan haberler dolaşır ve insanlar ihtilafa düşerek nice zaman harp eder. Buğday olmaz fakat meyvede bolluk yaşanır.

Nisanda yerden çok toz kalkarsa insanların hali yaman olur, asker beylerin üzerine yürür. Beyler birbiriyle savaşır ve çok kan dökülür. Sonunda padişah galip gelir ve kötülük kaynaklarını kurutur. Her yere adalet gider ve halk huzura kavuşur. Özellikle

yıl sonunda her şey yerli yerine oturur. Fakat Horasan'da durgunluk olur ve İran'da birçok kimse ölür.

Mayıs ayında yerden çok toz kalkarsa padişahlar halka çok âdil davranır. Fakat kuraklık her şeyde kıtlık yaşanmasına sebep olur. Tarım ürünlerinden mahsul alınamaz, iş ve kazanç az olur. Hayvanlarda hastalık çok görülür. Yazın hava çok sıcak geçer ve nehirlerin suyu tükenir. Bal ve hurma çok olur ama tüccar çok zarar eder.

Haziranda yerden çok toz kalkarsa o sene yaz, o kadar sıcak geçer ki denizlerin suyu azalır. Yağmur az yağdığından ekin, meyve sebze ve ot az olur. Dünya yalan haberlerle dolar ve yol kesiciler her yerde çoğalır. Padişahlar çok savaşır ve kimse barışı düşünmez.

Temmuz ayında yerden çok toz kalkarsa fitne daima insanların arasını açmaya çalışır. Kavga, savaş çok olup insanları inletir. Meyve sebze kesinlikle bitmez, tüccar kazanç elde edemez. Ekin, istenildiği gibi olmaz. Binek hayvanları telef olur, denizlerde gemiler batar. Ateşten ve sudan insanlara çok zarar gelir.

Ağustosta yerden çok toz kalkarsa yere bir damla bile yağmur düşmez ve nehirler kurur. Ot ve hububatta kıtlık yaşanır, iş ve kazanç az olur. Adalet ve emniyet kalmayıp tüccar çok zarar eder. O yıl içinde her yerde yangın ve deprem olur. Birçok kasır ve saray yıkılır, dünya kötülüklerle dolar.

Eylül ayında yerden çok toz kalkarsa o sene çok uğursuz ve faydasız bir yıldır. Fitne, düşmanlık, yalan dolan ve savaş insanlara çok sıkıntı çektirir. Bazı kişiler kendini dürüst gibi gösterip halkı hile ile aldatırlar. Kış çok şiddetli geçer ve insanlara çok zahmet çektirir. Buğday, arpa ve ot bol olur, herkesin gözü yiyecek içeceğe doyar. Yıl sonunda halk rahat ve sağlıklı bir şekilde hayatına devam eder.

Ekimde yerden çok toz kalkarsa halk arasında hile, fitne ve kavga çok görülür. Kargaşalıklar artar ve askerler birbirlerini öldürür; büyük bir padişah vefat eder. Padişahlar zalim olur ve fitneden az kişi başını kurtarır. Yağmur yağmaz ve sular azalır. İnsanlar arasında iftiracılar ve gammazlar çoğalır.

Kasım ayında yerden çok toz kalkarsa buğday, arpa ve ot bol olur. Yağmur çok yağar fakat kazanç az olur. Dünya yalan ve uydurma haberlerle dolar, bu yüzden insanlar çok acı çeker.

Aralıkta gece veya seher vakti yerden çok toz kalkarsa padişahlar halkına zulmeder. Yağmur yağmaz, yıl kurak geçer ve bağda bostanda yeşillikten eser görülmez. Yol kesiciler tüccara korku salar. Yalan ve uydurma haberler insanlarda üzüntünün artmasına ve uzun sürmesine sebep olur. O sene yağ ve bal artar, koyun ve koç çoğalır.

2.4.21. Havada Sis Olması

Ocak ayında havada sis olursa o yıl yaz kış çok yağmur yağar. Ekin, ot ve mahsul iyi olur. Tacirler çok kâr ederler ama denize sefer etmemeleri gerekir.

Şubatta havada sis olursa insanlar her türlü bela ile karşılaşır. Asker halka zulmeder, hayvanlar telef olur. Fakat yıl sonunda buğday, kâr ve her türlü nimet çoğalır. Her yerde herkes büyük bir rahatlığa kavuşur.

Mart ayında havada sis olursa o yıl tüccar, yol kesicilerden çok zarar görür. Bir padişah bütün askerini toplayıp sefere çıkar ve gittiği yere çok zarar verir. Birçok ülkeyi ve kaleleri harap edip insanları öldürür. Beyler çok zalim olur. Buğday çok olur fakat ticaret ehlinin o sene yüzü gülmez.

Nisanda havada sis olursa veba çok olur, ekin ve meyvede kıtlık yaşanır. Kavga, niza ve savaş insanları yırtıcı hayvanlara dönderir. Etrafta yalan haberler dolaşır. Bezirganlar zarar eder, hayvanlar telef olur. Her türlü yiyecek içecek bol olur ve itibarlı bir emir ölür.

Mayıs ayında havada sis olursa sultanlar birbiriyle savaşır ve birçok insan ölür. Büyük bir bey katledilir. Hırsızlar yolları keser ve tacire çok zarar verdirir. Mahsul ve özellikle de buğday bol olur. Bazıları o sene kıtlık olur diyor fakat her iki duruma da rastlanır. Her şey bol fakat pahalı olur. O sene her yerde gam, keder oldukça fazla olur. Meyve ağaçlarına hastalık bulaşır ve meyveler olgunlaşmışken zarar görür.

Hazıranda havada sis olursa tacirler çok ziyan eder. İnsanlar kederli ve kaygılı olurlar. Padişahlar birbiriyle savaşır ve çok kan dökülür. Ağızlarda hep yalan haberler dolaşır. Meyve ve hububatta kıtlık yaşanır, hayvanlar telef olur. O yıl sefere çıkanlar ve tüccarlar çok zarara uğrar.

Temmuz ayında havada sis olursa, sisin olduğu yerde fitne zuhur eder ve askerler buranın padişahına isyan ederler. Orada kavga ve savaş çok olup oldukça fazla kan dökülür ve memleket harap olur. Yine orada devasız dertler ortaya çıkıp birçok insanı öldürür. Gençlerde ve yiğit insanlarda ölüm çok görülür.

Ağustosta havada sis olursa padişahlar birbiriyle savaşır ve birçok insan ölür. Kıtlık, gam ve keder insanları perişan eder. Çeşitli hastalıklar ve veba salgını insanlarda sağlık bırakmaz. Halk arasında gizli haberler yayılır.

Eylül ayında havada sis olursa insanlar o yıl çok mutsuz olurlar. Uydurma haberler insanları rahatsız eder. Dünya fitne, kavga ve savaşla dolar. İnsanlar can

korkusuyla yaşar. Ticaret az yapılır ve tacirler sermayeden zarar ederler. Padişahlar birbirine düşmanlık eder ve asker harekete geçer.

Ekimde havada sis olursa fitne, fesatlık, kuraklık ve kıtlık insanları perişan eder. Toprakta hiçbir ürün yetişmez. Denizde gemiler batar, yapılan işlerin çoğu sonuçsuz kalır. İnsanlar sıkıntı, dert ve beladan başlarını kurtaramaz.

Kasım ayında havada sis olursa tarım ürünleri ve hurma o sene bol olur. Poyraz çok eser ve nezle ile öksürük artar. Yırtıcı hayvanlar helak olur; geyik, çakal ve tavşanda veba salgını görülür.

Aralıkta havada sis olursa padişahın zulmü herkese ulaşır ve dünya halka dar gelir. O yıl çok uğursuz ve faydasızdır. Fitne kimseye göz açtırmaz ve hastalık her bedeni yoklar. Meyve afet geçirir ve ticaret ehli zarar eder.

2.4.22. Şiddetli ve Çok Rüzgar Esmesi

Ocak ayında şiddetli ve çok rüzgar eserse doğudaki ülkelerde çok savaş olur. Doğuda toplanan ordu, halka çok sıkıntı çektirir ve beldeleri alt üst ederler. Fakat sonunda barış ve esenlik olur. Rum ilinde kıtlık olur; emirler ve inzibatlar halka çok zulmeder. Şam, övünmeden dolayı kötülükle dolar, bir veziri hapsedip öldürürler. Meyveler, ilkbaharda aşırı soğuklardan helak olur. Yıl sonunda barış ve emniyet gelir ve herkes yerli yerinde huzura kavuşur.

Şubatta şiddetli ve çok rüzgar eserse o yıl meyve çok zarar görür, fitne ve karışıklık artar. İnsanlar ihtilafa düşer ve niceleri vefat eder. Sefere çıkanlar çok korku çeker çünkü yol kesiciler yolları tutmuştur. Çeşitli hastalıklar halkı uzun süre mustarip eder. Yazın sıcaklığından insanlar güçsüz düşer. Büyük bir şah ölür ve o yüzden

dünyada emniyet kalmaz. Hamilelerin çoğu ölür. Tarım ürünleri hiçbir zarar görmez. O yılın ekim ve kasım aylarında hastalıklar insanları perişan eder. Fakat yıl sonunda her şey değişir, dünyayı huzur ve mutluluk doldurur.

Mart ayında şiddetli ve çok rüzgar eserse fitne kendini gösterir. İstanbul'da o sene birçok ihtiyar vefat eder. Orada bir veziri yakalayarak öldürürler ve padişah bu duruma çok üzülür. Adalarda çok savaş olur fakat sahiller selamettedir. O yıl sıtma halkı perişan eder. Kadın ve kız ölümleri çok olur. Ekili araziler iyi olur fakat sert rüzgarlar onlara zarar verir. Tahıllar ve meyveler çürür.

Nisanda şiddetli ve çok rüzgar eserse yağmur bol yağar ve dolayısıyla her türlü meyve çürür. Cafer Sadık'a göre meyveler ham iken dökülür. Danyal'a göre ise o yıl meyve çok olur. Vebanın bol olduğu bu sene kızlar çok ölür. Devasız dertler, sıtma ve safra halkı perişan eder. Büyük bir sultan kendi mülkünde düşmanıyla birçok defa savaşır fakat yenilir. Doğudan çıkan kuvvetli bir düşman batıdaki memleketleri mesken edinir. Her türlü nimet bollaşır. Habeş şahı askeriyle deniz seferine çıkar ve büyük bir zafer kazanır. İnsanlar hastalıktan çok zahmet çeker özellikle de sarılıktan. Bütün yiyecekler pahalanır. Her yerde kıtlık görülür. Sıtma ve sevda halkı çok incitir ama ölüm az olur.

Mayıs ayında şiddetli ve çok rüzgar eserse sevda ile sıtma insanlara çok sıkıntı çektirir. Bir padişah düşmanıyla savaşır ve sayısız asker ölür. Sonra bu padişah savaşı kendi bırakır fakat yanında kimse kalmaz. Kuraklık ve kıtlık halkı çok incitir. Denizdeki gemilerin çoğu batar. Doğuda ve Rum diyarında savaş olur. Rum ilinde bir bey vefat eder ve orada fitne zuhur eder. Hindistan ve Zengibar'da kıtlık olur. Ekine afet gelir ve az biter. Kışın rüzgarlar çok hızlı eser. Keçi ve at kısmı çok telef olur. Halk çok sıkıntı çeker fakat sayısız evlilik yapılır. İnsanlar harama meyleder. Hırsızlar her yere yayılır ve ticaret

ehli korku içinde kalır. Ancak söylenen bunca karışıklık, kötülük ve sıkıntılar çabucak sona erer.

Haziranda şiddetli ve çok rüzgar eserse Hindistan ve Zengibar'da kıtlık olur. Yağmur az yağar ve su her yerde az bulunur. Ceviz bol bulunur ama arpa ile pamuk az olur. Arap emirleri arasında ihtilaf olur ve Rum diyarında fitne savaşa sebebiyet verir. Rüzgar eserken yağmur yağarsa kışın, soğuklar halkı dondurur. Kışın çok zahmet çekilir; yazın da bundan farklı değildir. Çekirge, ekinleri yer; denizde birçok gemi batar ve insanlar acı çeker.

Temmuz ayında şiddetli ve çok rüzgar eserse fitne âlemi berbat eder. Bir padişah aniden ölür ve onun ülkesinde barış ve emniyet kalmaz, nice saraylar yerle bir edilir. Zerre kadar yağmur yağmaz ve nehirler kurur. Padişahlar halka zulmeder. Güz aylarında bol yağmur yağar ve kışın halk çok eziyet çeker. Hastalıktan bedenler zayıflar, kimse rahat ve huzur yüzü göremez. Arpa, buğdaya felaket gelir ve bunlar asla bulunmaz. Kuraklık ve kıtlık mağribi ve Rum diyarını perişan eder. Nil nehri taşar ve ekili arazileri kaplar. Şam'daki âdil bir vezir, üç yıl vezirlik yaptıktan sonra vefat eder ve halk onun yasını tutar.

Ağustosta şiddetli ve çok rüzgar eserse fitne yine kendini gösterir. Bu yüzden mağripte birçok insan vatanından göç eder. O kadar çetin bir kıtlık olur ki insanlar birbirlerini yer. Nerede hayvan var ise telef olur ve insanlar bunları yiyerek dirilir. Çok fazla yağmur yağar ve bu birçok yere zarar verir. O kadar iri dolu yağar ki hayvanların ölümüne, ekinle bağın zarara uğramasına sebep olur. Bunun ardından aşırı sıcaklar gelir ve birçok şeyin yerle bir olmasına neden olur. Yer yer haricîler ortaya çıkıp kötülük eder. Fitne baş gösterip her yerde savaşın çıkmasına sebebiyet verir. Üç yıl boyunca kıtlık olur. O yılın kışı yazdan başlar ve çok şiddetli geçer.

Eylül ayında şiddetli ve çok rüzgar eserse o sene, çok kötü geçer. Düşman bir ülkeyi istila eder. Beylerden ve tacirlerden birçok kimse ölür. Meyve ağaçlarının durumu iyi olur ve meyve bol yetişir. Zeytin, buğday, arpa, yağ, bal çok ve ucuz olur. Her yerde ve her şeyde bolluk yaşanır. Fakat şiddetli rüzgarlar eser ve meyve ağaçlarına zarar verir.

Ekimde şiddetli ve çok rüzgar eserse büyük bir padişah vefat eder. Birçok insan katledilir ve çok kan dökülür. Pamuk ve keten bol olur. Yağmur bol yağar ve nehirlerin suyu taşar. O nedenle birçok bina yıkılır ve denizde gemiler batar. Arpa, buğday bol ve ucuz olup halk her türlü nimete doyar. Fakat binek hayvanları telef olur.

Kasım ayında şiddetli ve çok rüzgar eserse inzibat, emir, kadı ve idare memurları gibi birçok büyük insan vefat eder. Rüzgarın estiği yerde sultanlar halkına zulmedip suçsuz insanları öldürür. İnsanlar hastalıktan çok zarar görür. Büyükbaş ve küçükbaş hayvanların birçoğu kışın şiddetli soğukları yüzünden telef olur. Maşrıkta çok savaş yapılır ve halk uydurma haberlerden çok zarar görür. Meyve bol olur. Ekinden iyi mahsul alınır.

Aralıkta şiddetli ve çok rüzgar eserse fitne çoğalır. Bir padişah ve nice beyler ölür. Asker düşman elinde helak olur. Nice devasız dertler ve hastalıklar halkı canından bezdirir. Kış çok şiddetli geçer ve o sene kuraklık olur. Nice insanlar malından canından olur.

2.4.23. Gökten Ses İşitilmesi

Ocak ayında gökten ses işitilirse kış sert geçer, kar ve buz çok olur. Fakat ekin ve ot iyi olur. O yıl yalan haberler çok yayılır ve halk bu yüzden çok sıkıntı çeker. Herkes can korkusu çeker. Her yer emniyetsiz olur. Meyve az yetişir, hayvanlar telef olur ama insanlara bir şey olmaz.

Şubatta gökten ses işitilirse ağızlarda yalan haberler dolaşır, fitne etrafta kol gezer. Mağrip taraflarında savaş ve katliam olur. Kış çok şiddetli ve karlı geçer. Meyve ve kazanç az olur.

Mart ayında gökten ses işitilirse veba ve ateşli humma halkı güçsüz bırakır. Bedendeki sızılar halkı uykusuz bırakır. Halk ile karı koca arasında kavga olur. O yılın yazı sıcak ve kurak geçer, çeşmelerde su kalmaz. Ses hangi ülkede işitilirse oranın padişahı ölür. Nice kervanın yolu kesilir ve yol kesiciler mutlu olur.

Nisanda gökten ses işitilirse savaş ve ölüm çok olur. Kışın kar, soğuk ve buz halka çok zahmet verir. Hayvanlar soğuktan telef olur. Sesin işitildiği ülkenin şahı askerini toplayıp sefere çıkar, bazı kavimleri katleder ve haramîleri ortadan kaldırır. Havada dalga dalga bulutlar görülür. O yıl mübarek ve ucuz olur. Yağmur bol yağar, insanlar her türlü nimete doyar. Ses gece işitilirse Rum ilinde fitne ve karışıklık ortaya çıkar ve orada veba salgını ile kıtlık görülür. O yıl Şam hakimi vefat eder ve yerine başkası geçer. Daha sonra durgunluk ve fesatlık insanlara keder verir. Türlü hastalıklar ve ani ölümler insanı canından eder. Meyveler zayi, kazanç az olur.

Mayıs ayında gökten ses işitilirse Habeş'te ani ölümler görülür. Fakat bu, başka yerlerde görülmez. Kavga, savaş ve katliam çok olur, ağızlarda yalan yanlış haberler dolaşır ve insanlar rahat yüzü göremez. Ticaret ehli pek rağbet görmez. Ekine ve meyveye afet gelir. Uyuz, kaşıntı, sivilce ve çıban halkı rahat bırakmaz. Her yerde ölüm çok olur, en çok kârı ölü yıkayıcılar elde eder. Bağdat'ta veba salgını; Acem ülkesiyle Babil'de durgunluk görülür. Ses gece işitilirse Şam, kıtlık geçirir, İstanbul'da savaş olur ve fitne Babil'de gönülleri rahatsız eder.

Haziranda gökten ses işitilirse birçok insan aniden vefat eder ve insanlar yas tutar. Bu ses, nicelerini korkutur, belki de bir padişahı öldürür. Padişahlar askerlerini

toplayıp yeryüzünde çok kan döker. Kimse kendini emniyette hissetmez ve dünya mahşer yerine döner. Meyve ağaçlarına hastalık bulaşır, dolayısıyla meyve az olur. Ekim ve kasım aylarında yağmur yağmaz. Mısır sultanı korku ve elem çeker çünkü düşman onun canına kasdeder. Hicaz'da büyük bir kıtlık ve veba salgını görülür. Şam'da kuraklık ve kıtlık baş gösterir ve bu yedi yıl boyunca devam eder. Yazın havalar aşırı sıcak olur, yağmur çok yağar ama sular az olur. Çarşıda pazarda iş ve kazanç az olur.

Temmuz ayında gökten ses işitilirse mağripte kuraklık, kıtlık ve savaş olur. Büyük bir padişah ölür ve dünyada huzur ve emniyet kalmaz. Şam, Cezayir ve Diyarbakır'da o yıl birçok tuhaf olay meydana gelir fakat bu durum daha çok Diyarbakır'da görülür. Birçok kişinin eceli gelir. Ekine zarar dokunmaz ama pamukla yağ pek fazla bulunmaz. Ses gece işitilirse ve ayrıca yağmur yağarsa İran, haricîlerle dolar. Rum diyarında nice asiler ortaya çıkar ve Rum sultanı vefat eder.

Ağustosta gökten ses işitilirse meşhur bir kişi ölür ve ona tabi olanlar yas tutar. Dünyayı hırsızlar ve yol kesiciler doldurup herkesin malını yağmalar. İnsanlar bu sıkıntılardan kurtulmak için vatanlarını terk ederler ama yerleşecek güvenli bir yer bulamazlar. Ses gündüz işitilirse Danyal'a göre Arabistan'da çok savaş olur, emirler ziyadesiyle kederlenir. Kalem ehli çok gamlı olur. Kış çok sert geçer; türlü bela ve hastalıklar insanları incitir. O yıl buğday çok fakat pahalı olur. Ses gece işitilirse dünya uydurma haberlerle dolar. Diyarbakır'da büyük bir adam ölür. Mısır'a haricîler hücum eder ve Mısır'ın bahtı iki yıl kara olur. Sonunda üçüncü yılda barış ve emniyet gelir; Araplar savaştan kurtulur.

Eylül ayında gökten ses işitilirse sesin işitildiği yerdeki insanlar büyük bir hayrete; o yerin padişahı da korkuya düşer. Doğuda haricîler ortaya çıkar ve çıktığı yere fitne ve kötülük salar. Arapların bir beyini öldürürler ve Araplar matem tutar. Bir yerin büyük bir emiri de vefat eder. Hastalık halkı perişan eder ve zayıflatır. Sevda ve safra ile

ilgili hastalıklar görülür. Hırsızlar yolları keser ve tüccara çok zarar verir. Beyler halkı rencide eder ve ağızlarda nice uydurma haberler dolaşır. Ses eğer gece işitilirse mahsul bol olur. Kış vaktinden önce gelir; sert ve uzun olur. Kaşıntı, kızamık, kan çıbanı ve çiçek hastalığı insanları perişan eder. Koyun, sığır, deve, at ve katırların çoğu telef olur. Danyal'a göre kıble tarafından bir düşman çıkar ve İstanbul'a hücum eder. Herkes kaygılanır.

Ekimde gökten ses işitilirse padişahlar birbirine düşman olurlar. Fitne, padişahların arasını açar, birçok kişi üzülür. Uydurma haberler etrafta dolaşır ve tüccar çok zarar eder. Dert, sıkıntı, keder, bela ve korku insanların belini büker. Doğu taraflarında hastalık çok olur, o nedenle o tarafa sefer etmekten kaçınmak gerekir. Ses, gece işitilirse nimet bol, üzüntü az olur. Büyük bir emir vefat eder. Yağmur ne çok ne de az yağar; tacirin kârı çoğalır.

Kasım ayında gökten ses işitilirse meşhur bir bey vefat eder. Beylerin ve şahların zulmü halkı canından bezdirir. Hiçbir yerde huzur ve güven kalmaz. Halkın üzüntüsüne sınır çizilemez. Ticaret ehli çok zarar eder, kazanç az olur. Yol kesiciler ve hırsızlar çoğalır. Lakin her türlü meyve sebze, yiyecek içecek bol olur. Yağmur çok yağar fakat sular az olur. Kışın kar ve buz insanlara çok sıkıntı çektirir.

Aralıkta gökten ses işitilirse padişahlar halkına zulmeder ve asker halkın malını mülkünü talan eder. Fitnenin haddi hesabı olmaz. Yer yer haricîler ortaya çıkıp beldeleri yağmalar. Türkistan'dan çıkan bir düşman Şam'a kadar ulaşır. Herkesin kalbi o düşmanın korkusuyla dolar. Fakat Şam'ın beyleri o düşmanı sonunda yakalayıp esir eder. Mısır'da her türlü nimet bol ve ucuz olur.

2.4.24. Yerden Ses İşitilmesi

Ocak ayında yerden ses işitilirse ani ölümler çok görülür. Tasa ve kaygı her gönülde yer eder. Zaman zaman depremler olur. Padişahlar âdil olduğu için halk mutlu olur. Her türlü mahsul, bal ve su çoğalır.

Şubatta yerden ses işitilirse yaz, çok sıcak ve kurak geçer. O nedenle ot ve ekin az olur. Yer yer haricîler ortaya çıkar ve yolları keser. Padişahın düşmanı kuvvetlenir; dünyayı azgınlar ve ahmaklar doldurur. Karışıklık, kıtlık, hırsız ve yol kesiciler o yıl çok olur.

Mart ayında yerden ses işitilirse sesin işitildiği ülkenin şahı vefat eder. Dünya fitneyle dolar, halk gam ve keder içinde kalır. Yıl sonunda kuraklık ve kıtlık görülür. Yol kesiciler, tüccara korku verir. Bütün bu kötülükler yıl sonunda ortadan kalkar.

Nisanda yerden ses işitilirse her yer kargaşa ve beylerin isyanıyla dolar. Hırsızların ve haramîlerin eline fırsat geçer ve insanlara zarar verirler. Yazın çok sıcak olur ve nehirlerde su kalmaz. Ses nerede işitilirse orada zahmet, gam ve ölüm çok olur.

Mayıs ayında yerden ses işitilirse büyük bir padişah vefat eder, fitne dünyayı kaplar. Savaşlar birçok insanı canından eder. Dert, keder ve elem halkın gözünden uykuyu alır. Ekinler vakti gelmeden önce heba olur. Meyve çok olur ama kimsede huzur kalmamıştır. O yıl yalan haberler ortalıkta çok dolaşır.

Haziranda yerden ses işitilirse iki padişah birbiriyle savaşır ve sonunda birisi ölür. O yıl her türlü sıkıntı, dert, keder ve hastalık çok olur; yiyecek içecek az bulunur. Ayak takımı çoğalır; ihtilaf, kavga ve savaş artar. Ölümcül hastalıklar, kan dökümü, tasa

ve keder insanları perişan eder. Kışın kar çok yağar ve ortalık buzlarla kaplanır. Hayvanlar, soğuktan telef olur. İnsanlarda huzur ve sükun kalmaz.

Temmuz ayında yerden ses işitilirse fitne zuhur eder ve padişahlar savaşır. Sayısız insan ölür ve kıtlık insanları perişan eder. Hırsızlar yolları keser ve tacirlere çok zarar verir.

Ağustosta yerden ses işitilirse fitne baş gösterir. Padişahlar, beyler savaşır ve her yeri alt üst ederler. Sesin işitildiği yerin padişahı düşmanından çok sıkıntı çeker fakat sonra bu padişah düşmanını alt eder. Her yerde deprem olur ve su oldukça az bulunur.

Eylül ayında yerden ses işitilirse o sene içinde ağızlarda uydurma sözler dolaşır. Dünyaya fitne ve kargaşa hakim olur. Beyler arasında kavga olur ve savaş çıkar. Çok kan dökülür ve âlem kötülüklerle dolar. Ot ve hububat bol fakat meyve az olur. Ticaret ehlinin kazancı iyi olmaz.

Ekimde yerden ses işitilirse kış, çok şiddetli geçer. Yağmur çok yağar. Bezirganların malı az olur ve ticaret ehli zarar eder. Tarım ürünleri her yerde bolca bulunur. Fakat fitne ve fesatlık insanlara zahmet çektirir.

Kasım ayında yerden ses işitilirse etrafta yalan ve uydurma haberler dolaşır. Bitkilerde bereket olmaz. Ağaçlar meyve vermez. Birçok hayvan telef olur, gemiler batar. İtibar sahibi bir bey vefat eder, malı mülkü heba olur.

Aralıkta yerden ses işitilirse padişahlar birbirine düşman olur ve çok kan dökülür. Tacirin malı yağmalanır, birçok belde harap olur. Fakat yıl sonunda herkes rahat ve huzura kavuşur, ticaret ehlinin kazancı artar. Ama emirler arasına düşmanlık girer.

2.4.25. Deprem Olması

Ocak ayında deprem olursa fitne dünyada kol gezer. Özellikle depremin olduğu yerde bu hal daha fazladır. Yine oradan bir düşman çıkar ve onun şerri her yere sirayet eder. Şahlar, can korkusuna düşerler. Yıl sonunda kıtlık olur. Çocuk ölümleri çok görülür. Eğer deprem gece olursa yağmur çok yağar ve çok savaş yapılır. Haramîler ve hırsızlar çoğalır.

Şubatta deprem olursa o yıl tüccar, yol kesicilerden emin olamaz. Öldürücü hastalıklar çok olur ve gam, keder halkı hasta eder. Yıl sonunda her şey düzelir, insanlar sağlıklı ve mutlu olur. Her türlü nimet bol ve ucuz olur. Özellikle müslümanlar rahat ve huzur içerisinde yaşarken gayri müslim ülkelerinde veba salgını ve kıtlık görülür. Deprem eğer gece olursa fitne her yere yayılır. Bir ülkeye yabancı asker girer ve orayı harap eder. Kış şiddetli geçer ve çok yağmur yağar, insan bir an bile rahat edemez. Özellikle gençlerde çok ölüm görülür.

Mart ayında deprem olursa o yıl türlü türlü hastalıklar insanlara acı ve zahmet çektirir. Yollar haramîler tarafından kesilir ve halkın durumu baştan aşağıya kötüleşir. Mısır şahı ölür ve fitne orada çok kan döker. Vahşi hayvanlar telef olur, sağlık bedenlerden uzaklaşır. Deprem olurken yıldız kayarsa gencin ve yaşlının durumu kötüleşir. Her yerin şahı ve emiri doğru yoldan çıkıp halka zulm etmeye başlar ve çok kan döker. Halkın malını ve canını alırlar. Yollarda hırsızlarla haramîler beldelerde fesatçılarla fasıklar halkın rahatını kaçırır. Yıl sonunda herşey değişir ve insanlar huzura kavuşur. Yaz başı mübarek olur ve dünya türlü nimetlerle dolar. Kafir ülkelerinde kuraklık ve kıtlık yaşanır. Deprem gece olursa padişahlar genellikle halka zulüm eder. Deprem nerede olursa fitne ve karışıklık özellikle orada görülür ve oranın halkı türlü bela ve dertlerle uğraşır.

Nisanda deprem olursa büyük bir adam vefat eder ve onun ülkesine düşman ayak basarak tacını tahtını alır. Yağmur çok yağar fakat Rum ilinde kıtlık görülür. Şahlar birbiriyle savaşır ve dünyayı halka dar eder. Ricalin ölümü ve küçükbaş hayvanların telef olması halkı kedere sevk eder. Ani ölümler ve çeşitli meşakkatler özellikle Acem mülkünde çok görülür. Deprem gece olursa birçok hayvan telef olur. Babil ve Horasan'da çok savaş olup fitne halkı biçare bırakır. Yazın şiddetli sıcakları ve veba, halkı aciz bırakır. Halk arasında kavga olup her yer kan ve cesetle dolar. Bir büyük padişah öldürülür. Herkes matem tutar. Deprem olurken dolu yağarsa Acem mülkünde bir müddet fitne, karışıklık ve kan dökümü görülür. Mağrip şahıyla Babil padişahı birleşerek sefere çıkar ve birçok yeri fethederek sayısız ganimetlerle dönerler. Şam'da yiyecek içecek bol olur. O sene yağmur çok yağar ve ot, meyve, ekin bol olur ama türlü hastalıklar da kendini gösterir. Deprem yirmi dokuz nisanda olursa halk veba ve sıkıntıdan çok çeker.

Mayıs ayında deprem olursa her yerde fitne zuhur eder ve padişahlar arasına ihtilaf düşer. Hindistan, Babil, Mağrip, Arabistan, Yesrib ve Mekke'de savaş olur, çok kan dökülür. Bu yerlerden birinin sultanı ölür ve halk matem tutar. Çeşitli rüzgarlar eser ve her çeşit meyve bollaşır. Kadınların çoğu veba salgınında ölür. Deprem gece olursa büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar telef olur. Babil ve Horasan toprakları fitne ile dolar. Büyük bir kale viran olup bir sultan vefat eder. Hamileler çocuklarını düşürür, fitne dünyayı kan ağlatır. Deprem olurken gökkuşağı görünürse her türlü nimet bol olur. Ekin, ot, meyve ve mahsul bol olur. Padişah güçlenir ve karşısında hiçbir düşman duramaz. Çok yağmur yağar fakat hastalık halkı inletir. Mayısın otuzuncu günü eğer hilal görünürse Acem mülkünde asker toplanır ve çok savaş olur. Otuz bir mayısta bir Arap ayı başlarsa o sene çok yağmur yağar. Bu durum nerede olursa fitne orada ortaya çıkar ve insanları çok sıkıntıya sokar. Başlayan o Arap ayı muharrem ayı ise yağmur bol fakat

meyveler az olur. Ekine her hangi bir zarar gelmez ve nimetler türlü türlü olur. O yerin padişahı düşmanı karşısında muzaffer olur, birçok yeri fetheder.

Haziranda deprem olursa Cafer Sadık'a göre yıl sonunda kadınlarda ölüm çok olur. Muhtelif yeller eser ve deniz seferine çıkmak çok tehlikeli bir hal alır. Horasan'da ölüm çok olur. Yağmur bol yağar ve seller her yeri kaplar. Kötülük, her tarafa yayılır. Büyük bir kişi ölür. Deprem biraz fazla olursa Rum ilinde kıtlık olur. Arpa ve otlak bulunmayıp binek hayvanları açlıktan ölür. Padişahların savaşı ve emirlerin ölümü halkı çok etkiler. Kıtlık "Kafiristan"a kadar ulaşır. Horasan'da fitne ortaya çıkar. İstanbul ile Diyarbakır'ın durumu birbirinin aynı olur. Bu illerden birinde boğmaca, diğerinde mide toplanması insanlara sıkıntı verir. Birinde sızı, diğerinde korku insanları inletir. Her türlü nimet bolca bulunur fakat soylu atlar kalmaz ve süvariler çok zahmet çeker. Bitkilerin çoğu, özellikle meyve, arpa ve ot telef olur. Deprem gece olursa depremin olduğu ülke alt üst olur ve o ülkenin şahına ileri gelenler isyan eder. O şah bir müddet sıkıntı çeker fakat sonunda asileri öldürür. Yazın hava çok sıcak olur. Kışın durgunluk görülür. Doğudaki iller aniden harap olur. Deprem olduğunda dolu veya yağmur yağarsa mağrip şahı birçok beldeleri fetheder, düşmanlarını ortadan kaldırır ve onun itibarı ve şanı yükselir. Depremin olduğu yerin padişahı askerini toplayıp sefere çıkar, bir şehri alarak orada bir müddet kalır. Bütün düşmanlarını yok eder ve herkese âdil davranır. Bu ayın otuzunda hilal görünürse Şam'da ve Arap memleketlerinde her türlü nimet bolca bulunur. Hilal ayın yirmi dokuzunda görülürse hastalık insanların bellerini büker ve birçok kişi vefat eder. O yıl bereketli yağmurlar yağar fakat yıl sonunda iş çetinleşir.

Temmuz ayında deprem olursa halk arasında ölüm ve öldürme çok görülür. Veba salgını sayısız insanı yok eder. İnsanların hemen hepsi can korkusuna düşer. Deprem olurken yerden ses gelirse büyük ve meşhur bir padişah ölür. Nice beldeler viran olur, bütün nehirler taşar. Şam'da haricîler ortaya çıkar. Tarım ürünlerinde bolluk

yaşanır. Deprem gece olursa Mısır sultanı vefat eder. Fitne Babil ve Horasan'da ortaya çıkıp seller gibi kan akıtır. O yıl, yaz gelince zulüm birçok insanın helakına sebep olur. Fakat tanrı bütün bu belaları çabuk def eder.

Ağustosta deprem olursa hastalık o kadar çok olur ki ne yaşlıda ne de gençte sağlık bırakır. Kış erkenden gelir ve ekini çürütür. Alemi fitnenin karanlığı bürür. Şam'da haricîler ve yol kesiciler halkın malını mülkünü yağmalar. Deprem sırasında gök gürültüsü de olursa fitne, fesat çıkarmaya hazır olur. Kışın soğuktan her şey donar. Deprem gece olursa buğday pahalı olur. Meyve ve her türlü nimet bol bulunur. Depremin olduğu yerde insanlar türlü belalarla karşılaşır ve beyler oranın şahına asi gelir. Padişah bir müddet zaafa uğrar fakat sonunda padişah isyancıları öldürerek felaha erer.

Eylül ayında deprem olursa dünyada kıtlık ve hastalık çok olur. Danyal'a göre büyük bir emir ölür. Bu ay içinde görünen ayın günleri sayılsa ve otuz çıksa insanlar dert ve sıkıntı görmezler. Her çeşit nimet bol ve ucuz olur. Küçükbaş hayvanlar iyi çoğalır. Eğer yirmi dokuz çıkarsa herkes hasta olur. Yiyecek içecek bol bulunur ama hastalıklar artar. Şiddetli rüzgarlar eser ve insanlar korkuya kapılır. Deprem eğer gece olursa o yıl yağmur çok yağar ve sular taşar. Buğday, arpa ve ot bollaşır. O sene içinde birçok cariye ve köle kaçar fakat sonunda sahipleri onları bulur. Kuhistan ve Zengibar'da birçok dermansız hastalık ortaya çıkar. Her yerde veba salgını görülüp birçok bedeni toprağın altına sokar. Yıl sonunda her şey değişir; rahat, mutluluk ve neşe tekrar gelir.

Ekimde gündüz deprem olursa o sene, çiftçiler ve tacirler için çok menfaatlidir. Kış, şiddetli geçer fakat nimet bol olur. İtibarlı bir bey vefat eder. O nedenle ölen beyin diyarı harap olur ve halk, çok sıkıntı çeker. Deprem gece olursa kuraklık ve kıtlık insanları güçsüz kuvvetsiz bırakır. Mısır'da ve Babil'de savaş olur. Hayvanlar telef olur; birçok insan ecel şerbetini içer.

Kasım ayında gündüz deprem olursa halka faydalı bir haber gelir. Yani kaybolmuş bir padişah ortaya çıkar ve dünyayı neşe ve huzur kaplar. Hz. Yusuf kadar güzel olan bu padişah olanca haşmet ve azametiyle tahta geçip halka adalet dağıtır. Onun namı her yere ulaşır, fukarayı zengin, zengini fakir eder. Eğer böyle olmazsa buna benzer başka bir durum gerçekleşir. Danyal'a göre o sene şarap ve nimet bol olur. Deprem gece olursa kış mevsiminde şiddetli soğuk rüzgarlar eser. Kış o kadar soğuk geçer ki her yer kar, buz ve sisle dolar. Küçük büyük, vahşi evcil birçok hayvan telef olur.

Aralıkta deprem olursa o yıl insanlar yaz kış hastalık çeker. Uyuz, kaşıntı, kan çıbanı ve humma insanı takatsiz bırakır. Beyler arasında düşmanlık ortaya çıkar ve nerede asker var ise ölür. Nice şehirler ve köyler, viran; hayvanlar, telef olur. Fakat tarım ürünleri oldukça bol yetişir. Deprem olurken rüzgar eser, gök gürler ve şimşek çakarsa bir padişah vefat eder. Deprem gece olursa yine bir padişah ölür. Her türlü yiyecek içecekte bolluk yaşanır.

2.5. BURÇLAR VE AY'IN MENZİLLERİ

2.5.1. Ay'ın Hangi Burçta Olduğunun Tespiti

Ay'ın hangi burçta olduğunu tespit etmek için şöyle bir yöntem izlenir: Ay'ın hangi burçta olduğunun bilinmek istendiği ayın kaçıncı günü olduğuna bakılır. O günün sayısı iki ile çarpılır ve buna beş eklenir. Çıkan rakam hangi aya denk geliyorsa o tarihte Güneş'in hangi burçta olduğu belirlenir. Güneş'in o anda bulunduğu burçtan sonra beş burç sayılır ve altıncıya gelindiğinde durulur. İşte Ay, durulan o altıncı burçtadır. Örneğin ayın hangi burçta olduğunu bilmek istediğimiz zaman ayın on üçü olsun. On üç sayısını ikiyle çarpıp buna beş eklediğimizde otuz bir sayısına ulaşırız. Ayın otuz birinde de Güneş, koç burcunda olsun. Koç burcundan sonra gelen beş burcu sayıp bitirdiğimizde altıncı burç olarak terazi burcuna geliriz. İşte ayın on üçünde Ay'ın hangi burçta

olduğunu bilmek istediğimizde yaptığımız bu işlemle Ay'ın terazi burcunda olduğunu öğreniriz.

2.5.2. Ay'ın Burçlardaki Konumuna Göre Verilen Hükümler

Ay **koç burcu**nda iken sefere çıkmak uğurludur; ata binmek ve ava gitmek uygundur. Büyük insanların yüzünü görmek iyidir. Ay, bu burçtayken birinden istekte bulunmak yerinde bir harekettir. Yeni elbise biçmek ve onu giymek uğurludur ancak ev yapmak ve su yolu düzenlemek son derece sakıncalıdır.

Ay **boğa burcu**nda iken nikah kıymak, kadınlarla sohbet etmek ve öd ağacı, buhur gibi şeyleri koklamak çok iyidir. Yine ay bu burçtayken bağ bostan sulamak, alış veriş yapmak ve tohum ekmek çok kazançlıdır fakat hamama gitmek, kan aldırmak ve tıraş olmak sonu kötü işlerdendir. Ay bu burçtayken savaştan, dinlenmekten ve içki içmekten kaçınmak gerekir.

Ay **ikizler burcu**nda iken katiplerin yüzüne bakmak, köle veya cariye satın almak, hesap işlerine başlamak, sefere çıkmak, bir şehre girmek, ilimle fen öğrenmek ve yeni elbise giymek oldukça uygundur. Ama nikah kıymak, bina temeli atmak, tırnak kesmek, kan aldırmak ay ikizler burcundayken asla yapılmamalıdır.

Ay **yengeç burcu**nda iken denize veya karaya sefere çıkmak çok kazançlıdır. Ay bu burçtayken müshil şurubu ve ilaç içmek, hamama veya yeni yola gitmek, uyumak, vücut temizliği yapmak ve yeni elbise almak veya giymek çok iyidir. Fakat kan aldırmak doğru değildir zira hastalık sağlığa galip gelir; nikah kıymak ve temel atmak da uygun değildir. Çünkü sonuçta bunların insana zararı dokunur.

Ay **aslan burcu**nda iken birşeyler için tedbir almak, yeminle sözleşmek, padişah yüzü görmek, isteğini talep etmek, yeni mekan ve küçük cariye veya köle almak çok faydalıdır. Yine ay bu burçta iken ava çıkmak, cesaret göstermek ve savaşmak münasip işlerdendir. Fakat ayın bu burçta olduğu sırada yeni elbise biçtirmek ve giymek, sefere çıkmak hiç uygun değildir.

Ay **başak burcu**nda iken kalem ehliyle sohbet etmek, talime çıkmak, hizmetçi almak, sefere çıkmak ve yeni elbise biçmek gayet uygundur. Ay bu burçtayken iş yapmak ve kâr emek oldukça güçtür, özellikle kuyumcuyla iş yapmamak ve kan aldırmaktan, nikah kıymaktan kaçınmak gerekir.

Ay **terazi burcu**nda iken cevahircilerin işi kazançlı olur. Ahbap sohbeti, eğlence, müzik aletlerini dinleme, tırnak kesme ve macun yeme çok iyidir. Ay bu burçta iken alış veriş yapmak, sefere çıkmak, nikah kıymak ve yeni elbise giymek iyidir. Fakat bunları bir buçuk günde yapmak gerekir. Zira bunlar daha sonra yapılırsa insana çok zararı dokunur.

Ay **akrep burcu**nda iken hile ve aldatma çok olur; hasmıyla savaşan zafer kazanır. Ay'ın akrep burcunda bulunduğu sırada ağaçları sulamak, bağı düzenleyip devşirmek, müshil içmek, kusmak, tırnak kesmek ve hamama gitmek insana çok faydalıdır ancak ata binmemek ve az hareket etmek gerekir.

Ay **yay burcu**nda iken nikah kıymak, ava veya sefere çıkmak, eğitime başlamak, âlimlerin yüzüne bakmak oldukça iyi ve faydalıdır. Fakat ay bu burçta iken müshil şurubu içmek, alış veriş yapmak, savaşmak, tohum ekmek, borç vermek, tıraş olmak ve yeni elbise biçmek iyi değildir, sonuçta insana bunların zararı dokunur.

Ay **oğlak burcu**nda iken her ne işe başlanırsa başlansın uygundur: Ava çıkmak, yeni elbise biçmek, bina temeli atmak, cariye ve köle almak, hile yapmak ev ve su yolu inşa etmek uygundur. Ancak nikah kıymak, büyüklerin yüzüne bakmak ve onlardan bir şey istemek münasip değildir.

Ay **kova burcu**nda iken bağ bostan işleri yapmak, yeminle sözleşmek, çalışmak, rütbe istemek, köle almak, hisar işlerini görüp kale hizmetinde bulunmak ve yalnız kalmak uygundur. Ay bu burçtayken hareket etmek belaların sebebidir; kan aldırmaktan ve nikah kıymaktan uzak durmak gerekir.

Ay **balık burcu**nda iken davet etmek ve ziyafet vermek iyidir. Eşrafın yüzüne bakmak, yeni biçilmiş elbise giymek insanı oldukça mutlu eder. Ay, balık burcundayken tırnak kesmek, tıraş olmak, uyumak, kan aldırmak ve hamama gitmek uygun değildir ve zararlıdır.

2.5.3. Ay'ın Menzil (Durak)'leri ve Bunların Şekli

Ay'ın yirmi sekiz menzili vardır ve bunların ilkine **ᶜavvā** denilmektedir. ᶜAvvā, ekim ayının ikisinde doğar, yirmi dokuz martta batar. ᶜAvvā, her biri lamelif gibi birleşen dört yıldızdır ve yönü güneye dönüktür.

Ferᶜü'l- Mu'aḫḫar yirmi dokuz martta doğar, iki ekimde batar. Ferᶜü'l-Mu'aḫḫar, parlak iki göz gibi ve biraz büyükçe iki yıldızdır.

Simāk on beş ekimde doğar, on nisanda batar. Simāk, parlak ve büyük bir yıldızdır. Büyük bir inci tanesini andıran simāk, başak burcundadır.

Rişā on nisanda doğar, on beş ekimde batar. Rişā, çevresinde altı küçük yıldız bulunan badem şeklinde büyük bir yıldızdır. Rişā'nın bir ucu doğaya doğru eğiktir.

Ġafr yirmi dokuz ekimde doğar, yirmi üç nisanda batar. Ġafr iki küçük yıldızdır. Bunlar o kadar küçüktür ki neredeyse görünmezler, o sebeple buna "ġafr" denilmiştir.

Şerāṭeyn yirmi üç nisanda doğar, yirmi dokuz ekimde batar. Şerāṭeyn, belli iki yıldızdır ve boğa burcuna yakındır. Bu iki yıldızın birine "nāṭiḥ", diğerine "naṭīḥ" derler ki bunlar şaşı göz gibi eğri görünürler. Bazıları bunlara "koç boynuzu" demişlerdir.

Zübāna on bir kasımda doğar, altı mayısta batar. Zübānā, birbirine bir mızrak boyu uzaklığı olan iki yıldızdır. Bunlara akrebin boynuzları da denilmektedir.

Buṭeyn altı mayısta doğar, on bir kasımda batar. Buṭeyn, üç küçük yıldızdır ve sac ayağı gibi birlikte dururlar. Bunların yeri koç burcundadır.

İklīl yirmi dört kasımda doğar, yirmi mayısta batar. İklīl, ikisi altta, biri üstte olmak üzere üç yıldızdır. İklīlin manası taç demektir ama biraz eğrisi olduğu için buna akrebin alnı da denilmektedir.

Şüreyyā yirmi mayısta doğar, yirmi dört kasımda batar. Şüreyyā, altı yıldızdan oluşmakta olup salkım biçimindedir ve daima dolaşır.

Ḳalb yedi aralıkta doğar, üç haziranda batar. Ḳalb, parlak büyük bir yıldızdır. İki yanında iki küçük yıldız bulunmaktadır. Bu yıldız her zaman hareket halindedir.

Deberān üç haziranda doğar, yedi aralıkta batar. Bu, kırmızı, parlak ve garip bir yıldızdır. Boğa burcunun doğu tarafından yanında durmaktadır.

Şevle yirmi bir aralıkta doğar, on yedi haziranda batar. Şevle, parlak iki küçük yıldızdır. İkisinin büyüklüğü de aynıdır ve birbirine bir karış uzaklıktadır. Bunlara akrebin kuyruğu da denilmektedir.

Hek^{c}a on yedi haziranda doğar, yirmi bir aralıkta batar. Hek^{c}a, sac ayağı gibi duran üç küçük yıldızdır.

Ne^{c}ayim iki ocakta doğar, bir temmuzda batar. Ne^{c}ayim, dört parlak yıldızdır ve yay burcunda bulunmaktadır. Bunlar deve kuşu gibidirler; ne uçarlar ne de bir yere konarlar.

Hen^{c}a bir temmuzda doğar, iki ocakta batar. Bu, yumurtaya benzer, parlak bir yıldızdır. Bu yıldızın yakınında küçük bir yıldız bulunmaktadır.

Belde on üç ocakta doğar, on dört temmuzda batar. Bu, parlak bir yıldız olup bunun bulunduğu alanda başka hiçbir yıldız görülmemektedir.

Zirā^{c} on dört temmuzda doğar, on üç ocakta batar. Bu, iki parlak yıldız olup aslan burcunda yer almaktadır.

Żabiḥ yirmi yedi ocakta doğar, yirmi sekiz temmuzda batar. Bu, iki küçük yıldızdır ve fazla parlak değildir. Bunlar, oğlak burcuna yakındır.

Neşre yirmi sekiz temmuzda doğar, yirmi yedi ocakta batar. Neşre, aynı yerde bulunan ortası delikli iki yıldızdır. Ney delikleri gibi görünen bu yıldızların yeri yengeç burcudur.

Bel^{c} sekiz şubatta doğar, on bir ağustosta batar. Bel^{c}, Ay'ın kuzey tarafında olan ve kova burcunda duran iki yıldızdır.

Ṭarfe on bir ağustosta doğar, sekiz şubatta batar. Bu, aralarında yarım arşınlık bir mesafe bulunan iki yıldızdır. Kızıl renkte olan bu yıldızlardan birisi aslan burcundadır.

Sa^{c}dü's-sü^{c}ûd yirmi şubatta doğar, yirmi dört ağustosta batar. Bu, birbirine yakın üç küçük yıldızdır ve birlikte hareket ederler. Bunlardan birisi oğlak burcundadır.

Cebhe yirmi dört ağustosta doğar, yirmi şubatta batar. Cebhe, kıble tarafında bulunan dört yıldızdır ve bu dört yıldız aslan burcunda bulunmaktadır.

Aḫbiye dört martta doğar, beş eylülde batar. Aḫbiye, dört yıldız olup kova burcunun sağ tarafında yer almaktadır. Aḫbiye'nin şekli kaz ayağına benzemektedir.

Zübre beş eylülde doğar, dört martta batar. Zübre, iki açık yıldızdır ve aslan burcuna yakın bir yerde bulunmaktadır.

Fer^{c}ü'l-muḳaddem on altı martta doğar, on sekiz eylülde batar. Fer^{c}ü'l-muḳaddem, ışıksız iki yıldızdır ve göze benzemektedir.

Şarfe on sekiz eylülde doğar, on altı martta batar. Bu, büyük ve parlak bir yıldızdır. Buna aslanın kuyruğu da denilmektedir.

2.6. YAZICI SELAHADDİN'İN ŞEMSİYYE'SİNDE BULUNAN ve DİĞER MELHEMELERDE OLMAYAN BÖLÜMLER

2.6.1.Süryanilere Göre Aylar Ne Zaman Girmektedir

Adem peygamberden beri altı bin yıl, dokuz yüz hafta geçmiştir. Allah cihanı altı günde yarattı. Yeri yarattı ve göğü sütunsuz olarak durdurdu. Birçok yıldızları, menzilleri, burçları ve nice seyyareleri göğün aşağısına ve yukarısına dizdi. Huzurunda bulunması için bir çok melek halk etti ve gökle dünyayı eşsiz bir biçimde bezedi. Yedi

gök yarattı ve bunların yedincisine Zuhal [Satürn] yıldızını koydu. Zuhal, her burçta otuz ay kalır ve otuz yılda bütün burçları devreder. Zuhal, bu şekilde bin yıllık devrini tamamlamıştır. Altıncı gökte Müşteri [Jüpiter], bulunur. Bu, her bir burçta on üç ay kalır ve burçlardaki devrini on üç yılda tamamlar. Müşteri de bin yıl hüküm sürmüştür. Beşinci gökte Merih [Mars], vardır. Merih, her burçta elli gün kalır ve burçlardaki devrini on sekiz ayda tamamlar. Merih de bin yıl hüküm sürdükten sonra devrini tamamlamış ve sıra Güneş'e gelmiştir. Güneş, dördüncü gökte yer almakta olup her burçta bir ay kalır ve bütün burçları bir yılda dolaşır. Bu da bin yıl hüküm sürmüştür. Üçüncü gökte Zühre [Venüs], bulunmaktadır. Bu, her burçta yirmi beş gün kalıp bütün burçları on ay içinde dolaşmaktadır. Bin yıl da Zühre'nin hükümranlığı sürmüştür. İkinci gökte Utarid [Merkür], yer almaktadır. Her burçta on beş gün kalan Utarid, bütün burçları altı ay içerisinde dolaşır. Utarid de bin yıl hüküm sürdükten sonra sıra Kamer'e gelmiştir. Kamer, birinci göktedir ve her burçta iki buçuk gün kalmaktadır. Buna göre Ay, bütün burçları bir ayda dolaşmaktadır. Kamer de bin yıl hüküm sürecek ve sonunda sıra yine Zuhal'e gelecektir. Dünyanın yaratılışından Hz. Muhammed zamanına kadar altı bin yıl geçmiştir. Hz. Muhammed, "devr-i Kamer"de dünyaya gelmiş ve onun "hicret"inden sonra "devr-i Kamer [Ay'ın bin yıllık devri]"in dokuz yüz on altı yılı kalmıştır. İslam peygamberine göre bundan sonra her yüz yılda bir "aziz [müctehid]" gelecektir. Her yüz yılın ellisi hoşlukla, ellisi de uğursuzluk ve kötülükle geçecektir. Oruç tutma, bayram etme, hacca gitme, zekat ve fıtra verme vakitleri ile aşure günü hep Ay'a göre belirlenir. Faslın bundan sonraki bölümünde Süryanicedeki ayların ne zaman girdiği anlatılmakta ve bununla ilgili bir cetvel verilmektedir.

2.6.2. Arapça Ay Adları ve Bu Adların Veriliş Sebepleri

Arap aylarının denk geldiği mevsimler her zaman değişir. Örneğin Safer ayı bazen sonbahara, bazen de ilkbahara rast gelir; muharrem ayı kimi zaman yaza, kimi zaman da

kışa denk gelir. Arap takvimine göre yıl 354 gündür. Bu, normalden on bir gün eksik demektir. Dört yılda bir bu fark on iki güne çıkar. Bu durumda mevsimlerin ne zaman başladığı, güneşin hangi burca girdiği, cemrenin ne zaman düştüğü, ekinin hangi ayda ekilip hangi ayda biçildiği, erbain, hamsin ve nevruz ne zamandır bunların hiç birisi bilinmez. İşte burada anlatılacak olanlar, bu müşkilleri gidermeye yöneliktir.

Muharrem ayı Arap takvimine göre yılbaşıdır. Safvan'ın iddiasına göre bu aya "muharrem" denilmesinin sebebi şudur: ᶜÂmir şahın zamanında bu ay geldiğinde herkes sıkıntılı ve kaygılı olurmuş. Kaç sefer bunu denemişlerse hep aynı sonuca ulaşmışlar. O sebepten bu ayda düşmanlığı ve savaşmayı yasaklamışlar yani "haram" kılmışlar. O nedenle bu aya, önceden adı "mü'temer" iken, "muharrem" denilmiş. Araplar, tıpkı Acemlerin Nevruzun ilk gününe yaptıkları gibi, muharremin ilk gününe çok önem verirler ve bu günü kutsal sayarlar. Yunus peygamberin, bu ayın yedinci gününde balığın karnından çıktığı söylenmektedir. Bu ayın onuncu günü cümle mahlukat nazarında çok itibarlıdır. Çünkü Allah "arş"ı, "kürs"ü, cennetleri bu günde yaratmış; İsrafil, Mikail ve Cebrail bu günde hayat bulmuştur. Adem peygamber bu gün gözünü açmış ve bu gün tövbe etmiştir. Nuh peygamberin seksen kişiyi taşıyan gemisi yine bu günde Cudi dağına oturmuş, İdris peygamber bu günde göğe yükselmiştir. Azgınlaşan Lut kavminin taş yağmuruyla helak edilmesi, Hz. İbrahim'in doğması ve ateşe atılması, Musa peygamberin doğumu ve Firavun'un denizde boğulması, Karun'u yerin yutması, Yusuf'un kuyudan çıkması, Yakub'un gözlerinin açılması, Yahya, Davud, İskender, Hud, Salih, İsmail ve İsa'nın doğumları, bazı kavimlerin helakı, Süleyman'ın ülkeye ve taca sahip olması, Eyyub'un yaralarının iyileşmesi, Musa'nın sihirbazlara galip gelmesi, Yunus peygamberin kavminden azabın uzaklaşması, İsa'nın göğe çıkması ve Hz. Hüseyin'in şehid edilmesi hep bu gün gerçekleşmiştir. Yine kıyametin on muharremde kopacağına inanılmaktadır. Muharrem ayında gözüne sürme çekenin ömrü boyunca hiç

gözü ağrımaz. Bu ayın on altıncı gününde "beytü'l-mukaddes" kıble olarak belirlenmiştir. Yine bu ayın on yedinci gününde "fil ehli"ne Allah tarafından kuşlar gönderilmiştir.

İkinci aya **safer** denilmektedir. Semut kavmi savaşçı bir kavim idi. Bu kavim zamanında bu ay geldiğinde kimse evinden dışarı çıkmaz, savaş için sefer yapılmaz idi. Bu aya o sebeble "safer" denilmiştir. Bir başka rivayete göre ise Benî Adnan adlı bir kavim var idi. Bu kavmin Cabelsa adında bir de hanları vardı. Gücü kuvveti yerinde bir savaşçı olan bu han nerede bir düşman olduğunu duysa hemen oraya sefere çıkardı. Herkes bunu uğur saydığı için bu ayda hep dışarı çıkarlar ve savaşa giderlerdi. O nedenle bu aya safer denildiği rivayet edilmektedir. Bu ayın önceki adı "Nacir" idi. Safer ayında sefer uğursuzdur; bu ayda evde kalıp yemek içmek en iyisidir. Hz. Hüseyin'in başını bu ayın ilk gününde Şam'a getirmişlerdir. Halife Me'mun bu ayın yirmisinde yeşili terk edip karalar giymiştir. Saferin yirmi üçünde Haşimoğulları tekrar savaşa başlamış ve halifelik Seffah'ın eline geçmiştir.

Arap aylarının üçüncüsü "**rebi^{c}ü'l-evvel**"dir. Bundan önceki ay bitip de insanlar sefer için dışarıya çıktıklarında her yeri çayır çimen kaplamış bir halde görürler. Her yerin çimenlerle ve çiçeklerle bezenmiş olduğunu görünce baharın geldiğini anlarlar. O nedenle bu aya baharın evveli anlamına gelen "rebi^{c}ü'l-evvel" derler ki bunun önceki adı "ḥavvān" imiş. Hz. Muhammed, bu ayda doğmuş, Medine'yi bu ayın sekizinde kendine makam edinmiş, bu ayın onunda Hz. Hatice ile evlenmiş ve yine bu ayın yirmi üçünde vefat etmiştir.

Dördüncü ay "**rebi^{c}ü'l-āḫir**"dir. Bu ayın önceki adı "vebṣān" imiş. Hz. Musa inananlarıyla birlikte Mısır'dan kaçıp denizi geçtiğinde Musa'nın kavmi bu olayın tarihini tutmuş. Bu tarih baharın son ayı imiş. O sebeple bu aya "rebi^{c}ü'l-āḫir" denilmiş. Bu ayın üçünde Yusuf-ı Haccac, hazırlığını görüp Kabeyi tamir etmiş. Namaz, bu ayın on dördünde farz kılınmıştır.

"Cemâdiye'l-evvel"in önceki adı "ḫanîn" veya "ḫuneyn" imiş. Bu adın verilmesinin şöyle bir hikayesi vardır: Melikşah askerini toplamış ve savaşa girmiş. Savaşın sonunda Melikşah'ın ordusu büyük bir hezimete uğrayıp dağılmış. Kaçan askerler yüksek bir yerde yatmışlar. Sabahleyin uykudan kalktıklarında suların buz tutmuş olduğunu görmüşler. O zaman daha temmuzun on beşiymiş, buzdan bir parça yemişler ve ayın adını "cemâdî" koymuşlar. Hz. Ali bu ayın sekizinde doğmuş ve yine bu ayın on beşinde gelen kızıl bir deve Hz. Ali'nin tabutunu alıp götürmüştür. Devenin nereye gittiğini kimse ne görmüş ne de işitmiştir.

"Cemâdiye'l-âḫir"in önceki adı "rubbâ" imiş. "Cemâdî" adını veren askerler bulundukları yerde bir ay daha kalmışlar. Bu bir ay sonunda bir sabah yine suların buz tuttuğunu görmüşler. O nedenle bu aya da "cemâdiye'l-âḫir" adını vermişler. Cebrail Hz. Muhammd'e ilk vahyi, bu ayın ilk gününde getirmiştir. Hz. Ömer bu ayın altıncı gününde halife olmuştur. Cafer Sâdık yine bu ayın dokuzunda dünyaya gelmiştir. Musa'nın kızı bu ayın on dördünde doğmuştur. İbnü'z-Zübeyr, Kabe'yi on beş cemâdiye'l-âḫirde yıktırmış ve daha sonra tekrar yaptırmıştır. Hz. Fatıma bu ayın yirmisinde doğmuştur.

"Recep" tazim, ululama demektir. Arap ayları içerisinde en muazzam ve en sevgili olan bu aydır. O nedenle Araplar bu aya "Şehrü'l-eṣam" veya "Şehrü'l-eṣab" da demektedirler. Bu ayın önceki adı "menṣılü'l-âl" imiş. Bu aya recep denilmesinin şöyle bir hikayesi vardır: Ebu'l-Ḳasver Han'ın Ya^{c}sub Ebû Sırr Han adında çok çetin bir düşmanı varmış. Bunlar sürekli savaşırlarmış. Öyle bir zaman gelmiş ki bunlar barış yapmışlar. Bu barışta bir ay boyunca kimse birbiriyle kavga etmemiş. O sebeple bu aya recep adı verilmiş. Sa^{c}d-ı Lehiş'in rivayetine göre ise Allah, bu ayda kullarına nazar eder, yoksulları zenginleştirir, günahkârları bağışlarmış. Bu aya recep denilmesi bundan dolayı imiş. Nuh peygamber gemisini bu ayın ilk gününde yapmış ve insanlarla her hayvandan

bir çifti bu günde gemiye bindirmiştir. Sıffin savaşı recebin dördünde vuku bulmuş ve Hz. Ali'ye bu gün de Acem taraftarı denilmiştir. Hz. Muhammed bu ayın yirmi yedisinde Miraca çıkmıştır.

"**Şa^{c}ban**"ın önceki adı "^{c}âdil"miş. Musa peygamber ölünce Yûşa^{c} İbn-i Nûn onun yerine İsrailoğullarına peygamber olmuş. Bu haber her yere yayılmış ve her kabileden kim varsa hepsi Erîḥa şehrine toplanmış. Bunlar hisarları yıkıp intikamlarını almışlar. Benî Żaygam bu aya şa^{c}ban adını vermiş. Bir rivayete göre de herkes Musa'ya saygı duyarmış. Tevrat'ı dinleyip ona göre hükmederlermiş. "Menn ile selva" yerlermiş. Musa ölünce Yûşa^{c} onlara peygamber olmuş. Herkes Yûşa^{c}'nın peygamberliğini kabul ederek onun emri altına girmiş. Yûşa^{c}'ya biat edenler ondan izin isteyerek sefere çıkmışlar ve insanlar "şube"lere ayrılarak her birisi bir tarafa gitmiş. İşte insanların şubelere ayrıldığı zaman dilimi olduğu için bu aya şa^{c}ban denilmiş. Şa^{c}banın birinde Hz. Hüseyin, dördünde ise Hz. Hasan doğmuştur. Bu ayın on beşinci gecesi berat kandilidir. Yine bu ayın on altısında kıble yönü olarak, bundan önce Kudüs iken, Ka^{c}be tayin edilmiştir.

"**Ramażân**" ayının önceden adı "nâtıḳ"mış. Beni Cürhüm adlı zalim, hırsız ve çapulcu bir kabile varmış. Bu kabile birgün Mekke'yi istila etmiş. Hz. İsmail bunu öğrenmiş ve istilacıların peşine düşmüş. Üçüncü günde hava o kadar sıcak olmuş ki kabile mensupları sıcaktan zayıf düşmüş ve bunların ayak derileri soyulmuş. Çapulcuların kimisi kaçmış, kimisi de "ramaża [sıcak]"dan perişan olmuş. İşte bu olayın vuku bulduğu aya bu sebeple "ramażân" denilmiştir. Bu ayın üçüncü gününde Hz. İbrahim'e "suhuf"lar, dördüncü gününde Hz. Muhammed'e Cebrail tarafından Kur'an, yedinci gününde Musa'ya Tevrat, on sekizinci gününde de İsa'ya İncil indirilmiştir. Ramażânın yirmi yedisinde Bedir savaşı yapılmış ve bu günün gecesi Kadir gecesi olarak bilinmektedir. O gece rahmet gecesidir ve sünniler bolca namaz kılarlar. Havanın bulutlu olması nedeniyle hilal görünmezse ve insanlar ramazanın başlangıcı konusunda şüpheye

ve ihtilafa düşerlerse bu durumda orucun başlangıcı olarak geçmiş ramazanın beşinci günü alınmalıdır.

"Şevvâl" ayına önceleri "vaᶜl" denilirmiş. Beni ᶜİş İbni Mervân bin ᶜÂc kabilesi Ḥayşime ᶜÂdi kabilesine saldırıp onların mallarını yağmalayarak onlardan koyun, sığır, at ve deve alıp evlerine dönmüşler. Getirdikleri develer "şevl [kuyruk]"lerini kaldırıp çiftleşmişler. Bunu gören Beni ᶜİş kabilesi bu duruma çok sevinmiş ve bu olayın geçtiği aya "şevvâl" adını vermişler. Başka bir rivayete göre ise develeri getiren bu kabile önceden hiç deve görmemiş. Getirdikleri develer "şevl"lerini kaldırıp çiftleşince kabile mensupları bu duruma çok sevinmiş ve bu olayın geçtiği aya "şevvâl" adını vermişler. Bu ayın ilk günü rahmet ve bayram günüdür. İnanışa göre bu ayın birinde arı, inleyerek Allah'a, "Bal ağzımda kalsın çünkü içinde zehir vardır, insanlar tatlı diye kanımı yesinler." diye yalvarmış. Bunun üzerine Allah da arıya zehirsiz bal yapmasını emretmiş. Hz. Hamza şevvalin on yedisinde şehit edilmiştir.

"Zi'l-ḳaᶜde"ye önceden "vizne" denirmiş. Bu aya zi'l-ḳaᶜde denilmesinin sebebi şöyle bir hikaye ile açıklanmaktadır: Arapların Ebî Evfâ Ḳurâṭ İbnü'l-Muḥil adında bir sultanı varmış. Bu sultan gece gündüz durmadan hep savaşırmış; savaşmadığı zamanlar ruhu sıkılırmış. Öyle bir ay gelmiş ki bu sultan hiç savaşmayıp evinde oturmuş, yiyip içip sohbet etmiş. O nedenle bu aya zi'l-ḳaᶜde adı verilmiştir. Bu ayın ilk günü Musa peygamber Allah ile orucun otuz gün olması konusunda anlaşmıştır. Fakat o kırk gün oruç tutmuş, sonra Tur Dağı'na çıkarak orada bayram etmiştir. Ashab-ı Kehf bu ayın dördüncü gününde uyumuştur. Kıtmir adlı bir köpekle altı kişiden oluşan Ashab-ı Kehf şimdi Tur Dağı'nda bir mağarada yatmaktadır. Hz. İbrahim bu ayın beşinde Cebrail'in ona yol göstermesiyle Kaᶜbe'yi yapmıştır. Deniz, Musa'nın ve kavminin geçmesi için bu ayın yedisinde yarılmış ve Firavun denizde boğulmuştur.

"Zi'l-ḥicce" ayının eski adı "berük" imiş. Musa kırk gün oruç tutduktan sonra yetmiş kişi ile birlikte Tur Dağı'na çıkmış. Orada Musa, Allah'a zatını göstermesi için yalvarmış ve onlara "Len-terâni [Beni göremezsiniz]" nidası gelmiş. Hz. Musa bu yetmiş kişi ile birlikte Kudüs'e geri dönmüş ve birlikte "ḥacc" etmişler. İşte o ay içerisinde "ḥacc" yapıldığı için bu aya zi'l-ḥicce adı verilmiştir. Başka bir rivayete göre de Hz. İbrahim Ka'be'yi yaptıktan sonra Cebrail ona Allah'ın erkânını, ahkâmlarını ve şeriatını öğretmiş ve bu ayın onunda hacc yapanların çok sevap kazanacağı da bildirmiş. İşte bu ayda hacc edildiği için bu ayın adına zi'l-ḥicce denilmiştir. Hac yapılan güne "'Îd-ı aṣġar", bundan sonraki ilk cumaya da "ḥaccü'l-ekber" denilmektedir. Bu ayın onu orucun başlangıcıdır.

2.6.3. Arap Aylarının Gurresi Hangi Güne Gelir?

Bu başlık altında Arap aylarının başının hangi güne geldiğini tespit etmeye yarayan bir cetvel verilmekte ve bunun izahı yapılmaktadır.

2.6.4. Her Ayın Günlerinin Özellikleri ve Bu Günlerde Yapılması Uygun Olanlar ve Olmayanlar

Her ayın ilk günü çok uğurludur, her ne iş yapılırsa sonu iyi olur. Allah Adem'i bu günde yaratmıştır. Bu günde alış veriş yapmak, padişahların huzuruna çıkmak ve onlardan hacet dilemek çok iyi sonuçlar verir. Bu gün yapılan her iş kolay olur, hasta olan çabucak iyileşir, her hangi bir şey kaybolsa tez bulunur. Bu günde çocuklara eğitim vermek, sefere çıkmak iyidir. Kız almak, nikah kıymak kutludur; bu günde şerbet içmek bedene kuvvet verir. Yine bu günde baş tıraşı yaptırmak da iyidir ama kan aldırmak kötüdür. Ayın on yedisine kadar kan aldırmaktan sakınmak gerekir.

Her ayın ikinci günleri de iyidir. Zira bu günde Havva yaratılmıştır. Alış veriş yapmak, nikah kıymak, sefere çıkmak, yeni elbise biçtirmek veya giymek iyi ve mübarektir. Yine her ayın ikinci gününde hacet istemek veya vermek, çocuğu okula başlatmak, eğlenmek kısaca ne yapılırsa yapılsın iyidir. Eğer bu günde erkek çocuk doğarsa o hastalıklı olur.

Üçüncü gün çok şerli bir gündür. Bu gün ticaret yapmak, beylerin katına çıkmak gibi dünyevi işlerden kaçınmak gerekir. Bu gün sefere çıkanın dönüşü çok geç olur; hasta olanın sağlığı tehlikeye düşer; hamama girmek, cariye ve köle satın almak iyi değildir. Bu gün doğan çocuğun aklı az olur. Eğer bu gün bina yapılırsa sağlam olur. Adem'le Havva bu gün cennetten çıkmıştır, o yüzden bu güne uğursuz denilmiştir.

Dördüncü gün iyidir. Bu gün evlenmek, alış veriş yapmak, bina temeli atmak ve sefere çıkmak hoştur. Bu gün doğan çocuğun rızkı bol, bahtı açık ve içi dışı temiz olur. Birinden dilekte bulunmak, çocuğa eğitim vermek, ilaç içmek, baş yülütmek iyidir. Bu gün yapılan her iş mübarektir. Bu gün nişan veya düğün yapmak çok iyidir.

Beşinci gün uğursuzdur zira Kabil bu gün doğmuş ve Habil'i bu gün öldürmüştür. Bu gün yapılan işin hiç bir faydası olmaz. Bu gün doğan çocuk Kabil'in ahlakını ve huyunu alır ve o çocuğun oğlu kızı çok olup soyu artar. Bu gün birinden hacet dilemek, nikah kıymak, cariye ve köle satın almak, yeni elbise biçmek veya giymek hiç iyi değildir.

Altıncı günde evlenenin bahtı açık olur. Bu günde ticaret yapanın kazancı bol olur. Sefere çıkmak, hacet dilemek insanı hep mutlu eder. Bu günde borcunu ödeyenin her işi düzelir ve o kişi mutlu olur. Beylerin huzuruna çıkmak iyidir, belki kişi bundan bir fayda görür ve maksadına ulaşır. Yeni elbise biçip giymek iyidir fakat düşmanın hali kötüdür.

Yedinci gün uğurludur ve bu günde yapılan her iş insanı mutlu eder. Hasta olan sağlığına kavuşur, sefere çıkan sağ salim evine döner. Bu günde köle, cariye veya hizmetçi almak iyidir. Bu günde doğan oğlanın bahtı açık ve ömrü uzun olur. Bu günde dostlar mutlu, düşmanlar kaygılı olur.

Sekizinci günde her ne işe başlanırsa sonu hoş olur. Bu günde sefere çıkmak isteyenin hemen gitmesi, yapacak işlerini sonraya bırakmaması gerekir. Yeni elbise giymek uğurlu ve yapılan her iş menfaatlidir. Bu günde nikah kıymak, ekin ekmek iyidir.

Dokuzuncu gün iyidir ve Nuh peygamber bu günde doğmuştur. Bu gün doğan çocuğun ömrü uzun, devleti çok olur. Bu gün kuyu kazmak, bağ budamak faydalıdır. Padişah yüzü görmek, hastaların halini sormak iyidir. Düşman üzerine sefere çıkmak kutludur. Baş yülütmek iyidir fakat bu günde hasta olan çok zahmet çeker.

Onuncu gün de iyidir; her ne yapılırsa sonu güzel olur. Sefere çıkmak, kişinin geleceğini öğrenmeye çalışması ve hamama gitmek uygundur. Bu günde esir olan esaretten çabuk kurtulur ve bu gün yapılan her iş hayırlı biter.

On birinci günde Hz. Muhammed dünyaya gelmiştir. Bu gün doğan çocuk akıllı, âlim, tatlı sözlü, olgun ve talihli olur. Bu günde nikah kıymak ve hamama gitmek iyi; köle veya cariye satın almak, sefere çıkmak kazançlıdır. Bu günde zindana giren çabuk kurtulur.

On ikinci gün iyi ve mübarektir. Beytü'l-mukaddes bu gün yapılmıştır. Eğlenmek, toy düğün yapmak, padişahların huzuruna çıkmak iyidir. Bu günde düşmanla savaşmak düşmanın mahvına sebeb olur. Bu günde doğan çocuk devletli olur; hasta olan sağlığına çabuk kavuşur.

On üçüncü gün uğursuzdur. Bu günden çok sakınmak gerekir. Bu günde ekin ekenin, ağaç dikenin, bina temeli atanın ve sefere çıkanın işleri hep hüsranla sonuçlanır. O nedenle bir işe başlamak için bu gün sabredip beklemek gerekir. Bu gün kesinlikle kimseden dilekte bulunmamak gerekir. Bu gün doğan çocuk mutsuz ve bedbaht olur. O kişinin ömrü kısa sürer ve dünyadan gönlünce murat alamaz.

On dördüncü gün gayet mübarektir. Bu gün doğan çocuk âlim ve zengin olur. Bu günde hasta olan çok sıkıntı çeker. Yine bu günde alış veriş yapmak, padişah yüzü görmek, dostlarla görüşmek, sevgiliyle sohbet etmek, yeni elbise biçip giymek ve hamama gitmek çok iyidir. Fakat bu günde ilaç içmekten sakınmak gerekir.

On beşinci gün oldukça mübarektir ve bu günde yapılan her iş insana fayda verir. Mülkü imar etmek, mescit binası yapmak, düşmanla barış için konuşmak ve sefere çıkmak çok iyidir. Bu gün doğan çocuk devletli olur. Her kim bu günün kuşluk vaktinde iki rekat namaz kılarak Allah'a dua ederse Allah onun her dileğini kabul eder ve o kişi ömrünün sonuna kadar rahatlık içinde yaşar.

On altıncı gün baştan sona uğursuzdur. Bu günde ne ilaç içmeli ne de sefere çıkmalıdır. Her ne iş yapılırsa sonu hüsranlıkla sonuçlanır. Bu günde ekip biçmek ve bina yapılmak istenirse iş çok uzar. Yeni elbise biçmek veya giymek hiç iyi değildir. Bu günde ata binmek tehlikeli; ok atmak, hamama gitmek uğursuz ve düşmanın karşısına çıkmak kötüdür.

On yedinci gün uğursuzdur. Fakat bu gün baş yülütmek ve özellikle kan aldırmak çok iyidir. Bu günde doğan çocuklar yalancı, faydasız ve iftiracı olurlar. Bu gün hasta olan kişi kolay kolay iyileşemez. Ne iş yapılırsa bu gün hep tersine döner. Bu gün duyulan haberlerin hepsi yalan çıkar.

On sekizinci gün mübarek bir gündür. Bu günde hayır çok, şer azdır, o nedenle yapılan bütün işler iyi netice verir. Birine düşman olan, düşmanıyla çabucak ve tekrar dost olur. Bu günde her ne istenirse yerine gelir. Duyulan haberler hep doğru çıkar ve bu günde doğan çocuklar akıllı, tatlı sözlü ve dost canlısı olurlar. Fakat bu günde savaşmak çok sakıncalıdır.

On dokuzuncu gün iyidir çünkü bu gün İshak peygamber doğmuştur. Bu gün doğan çocuğun ömrü uzun, bahtı açık ve oğlu kızı çok olur. Bu gün nişan veya düğün yapmak, eğlence tertip ederek dostlarla yiyip içmek, yeni elbise biçmek veya giymek, sefere çıkmak, alış veriş yapmak ve beylerin yanında konuşmak çok iyidir. Fakat imar işleri yapmak iyi değildir.

Yirminci gün de iyidir; bu gün ne iş varsa yapmak gerekir. Sefere çıkmak, yeni elbise biçmek veya giymek, ata binmek çok iyidir. Fakat ilaç içmek uygun değildir. İsa peygamber bu günde vücuda gelmiştir. Bu gün doğan çocuk şâir olur. Bu gün hamama gitmekten kaçınmak gerekir.

Yirmi birinci gün hiçbir şey yapmadan durmak gerekir zira yapılan işler kan dökülmesine sebebiyet verebilir. Sefere çıkmak hiç iyi değildir. Sohbet etmek, bir yerde oturup kalmak, birinden emanet almak, suyun yanında uyumak, dağa çıkmak ve ava gitmek iyi değildir; bunların hepsini yirmi birinci günde yapmaktan kaçınmak gerekir. Bu gün tanıdıkla veya yabancıyla şarap içilmemelidir zira sırlar açığa çıkar, insanın hali harap olur. Bu gün doğan çocuk, ömrü boyunca ne tam doyar ne de tam aç kalır.

Yirmi ikinci gün oldukça kutsal bir gündür. Kişi bu günde her neyi arzu ederse ona kavuşur. Yusuf peygamber bu gün vücuda gelmiştir. Padişah yüzünü görmek iyidir; her ne dilek varsa ona söylenmelidir. Hangi işe başlanırsa sonu iyi biter. Yeni elbise

giymek, nikah kıymak, hamama gitmek, sefere çıkmak ve köle veya cariye satın almak uygundur. Bu günde doğan çocuk zengin olur.

Yirmi üçüncü gün de mübarek bir gündür. İbni Yemîn bu gün doğmuştur. Bu gün doğan çocuğun durumu çok iyi olur, ayağı uğurlu gelir. Bugün bir eşyası kaybolan onu çabucak bulur. Bu günün uğursuz olduğunu söyleyenler de vardır. Bu günün uğursuz olduğunu söyleyenlere göre bu gün padişah yüzünü görmek ve beylerin huzuruna çıkmaktan başka hiç bir iş yapılmamalıdır.

Yirmi dördüncü gün çok uğursuzdur; bu günden sakınmak gerekir. Çünkü Nemrud, bu günde dünyaya gelmiştir. Bu gün çok faydasız bir gündür. Bu günde doğan çocuk, kibirli, zorba, kötü huylu, çabuk dilli, zehir sözlü ve faydasız olur. Bu çocuğun ölümü, kılıçtan olur. Bu günde hacamat yaptırmak hastalığa sebep olur, hasta halini sormak da kötüdür. Bu günde ok atmanın, ata binmenin ve hamama gitmenin hiç bir faydası olmaz. Ama bu gün hastalanan kişi sağlığına çabuk kavuşur.

Yirmi beşinci gün uğursuzdur, her iyiyi kötüye çevirir. Bu günde doğan çocuk çabuk helak olur. Faydasız bir gün olduğu için bu gün hiç bir işe başlamamak gerekir. Ekin ekmek, sefere çıkmak, düğün yapmak ve birine söz söylemek hiç iyi değildir. Bunları yapan kişi sonunda pişman olur. Bu gün her iş uğursuzdur ama esir olan kişi tez kurtulur.

Yirmi altıncı gün kutsaldır. Çünkü Musa peygamber denizi bu gün geçmiştir. Bu gün Allah'tan dilenen her dilek kabul edilir. Sefere çıkmak ve nikah kıymak iyidir. Bunları geciktirmeden yapmak gerekir. Bu gün çocuğu okula vermek, ilaç içmek ve hamama gitmek çok uygundur.

Yirmi yedinci gün de kutsaldır zira Yakup peygamber bu gün doğmuştur. Bu gün doğan çocuğun durumu iyi ve bahtı açık olur. Padişahların yüzünü görmek ve onlardan hacet dilemek, Allah'tan dünya veya ahiret için dilekte bulunmak, eğlenmek uygundur. Yeni elbise giymek ve ata binmek iyidir fakat bu gün baş tıraşı yaptırmaktan ve sefere çıkmaktan kaçınmak gerekir.

Yirmi sekizinci gün mübarektir. Fakat bu güne uğursuz diyenler de vardır. Buna göre bu gün her ne iş olursa onu yapmaktan kaçınmak gerekir. Sadaka vermek kazayı defeder. O nedenle kaza bela gelmeden sadaka verilmelidir ki kişi onlardan kurtulsun.

Yirmi dokuzuncu gün kutlu ve mübarektir. Her ne iş var ise bu günde yapmak gerekir. Musa peygamber Allah ile bu gün konuşmuştur. Bu gün başlanan her işin sonu iyi olur.

Otuzuncu gün de mübarek bir gündür çünkü Hz. İsmail bu gün doğmuştur. Bu gün hacet istemek ve evlenmek iyidir. Bu gün yapılan alış verişin kazancı bol olur. Bu gün doğan çocuk doğru sözlü, daima hayra niyetli ve bol nasipli olur. Bu gün bir kumaş kaybedilse çabuk bulunur. Hamama gitmek iyidir çünkü bedene rahatlık verir.

2.6.5. Haftanın Günlerinin Özellikleri

İslam peygamberine haftanın günlerinin faziletlerini ve özelliklerini sormuşlar. O da her bir günü anlatmış. Buna göre **cumartesi**, hile ve aldatma günüdür. Zira bu gün Yusuf, Salih, Nuh, İsa, Musa ve Muhammed peygamberlere hile yapılmıştır. Bu gün Musa'nın kavminin âdet olmuş günüdür ve bu güne onlar "sebt" demektedirler. "Sebt"in manası büyüktür ve yahudiler nezdinde bu gün kutsaldır. İstirahat, dinlenme manalarına gelmektedir. Bu günde hurma toplanırsa o hurma ağaçları gelecek yıl meyve vermez. Musevilerin suretleri maymuna dönmüştür. Cumartesi günü nasıl geçerse gelecek yıl da

hep öyle geçer. Bu gün av günüdür. Bu günde tırnak kesenin ya parmağı yaralanır ya da dolama olur veya o kişi ya şarbon hastalığına yakalanır ya da çıban çıkarır. Musa peygamber, kavmine haftadan bir günü tutmalarını söylemiş, onlar da cumartesini seçmişler. Bu günün yahudilerin bayramı olmasının sebebi buymuş. Bir yahudiye bu günü niçin kutsal saydıklarını sormuşlar. O da, "Allah dünyayı altı günde yarattı ve cumartesi günü işini bitirdi. O nedenle bize de bu gün dünya işlerinden azad olma vacip oldu." demiş. Hz. Muhammed bunları anlatmış ve o vakit Cebrail bir ayet getirmiş.(1) Bu ayete göre Allah bir defa "kün" demiş ve arş, kürs, levh, kalem, yerler, gökler, ruhlar, insanlar, hayvanlar, melekler kısaca bütün kainat yaratılmış ikinci sefere ihtiyaç kalmamıştır. Cahiliyye devri Araplarında bu günün adı "şiyâr"dır.

Hz. Muhammed'e **pazar** gününün durumunu ve faziletlerini sormuşlar. O da, bu günde imar ve bağ bahçe işlerine başlamanın ve ağaç aşılamanın iyi olacağını söylemiş. Zira âlem bu günde yaratılmış. O nedenle bu gün Hristiyanların bayramı olmuş. Cahiliyye devrinde bu güne "evvel" derlermiş. Bu gün bina yapanın, bağ işleriyle uğraşanın işi sonuçta iyi olurmuş. Bu gün tırnak kesenin malı eksilir, davarının faydası azalırmış.

İslam peygamberi **pazartesi** gününün ticaret ve sefer günü olduğunu bildirmiştir. Zira Şu'ayb peygamberin sefere çıkması, Hz. Muhammed'in dünyaya gelmesi, vefat etmesi, Cebrail'in ilk vahyi getirmesi, hicret etmesi ve ona ümmetinin işlerinin bildirilmesi hep bu gündür. Hz. İbrahim Kabe'yi yapmaya bu gün başlamıştır. Musa'nın Tur dağına çıkması, İdris'in göğe yükselmesi yine bu günde gerçekleşmiştir. O nedenle bu gün sefere çıkanın işi iyi olur. Bu gün tırnağını kesenin aklı artar ve zihni güçlenir. Bu günün cahiliyye dönemindeki adı "ehvân"dır.

---

(1) Metinde verilen âyet, "*Andolsun biz, gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları altı günde yarattık. Bize hiçbir yorgunluk çökmedi.* [**Kur'an-ı Kerim** (50/38) **ve Açıklamalı Meali**, (Haz.: A. ÖZEK, H. KARAMAN, A. TURGUT, M. ÇAĞRICI, İ. K. DÖNMEZ, S. GÜMÜŞ), TDV Yay., Ankara 1993, 519.]" mealinde olup Yahudilerin, Allah'ın kainatı yarattıktan sonra dinlendiği yolundaki inanışının doğru olmadığını göstermek için kullanılmıştır.

Hz. Muhammed **salı** gününün kan günü olduğunu söylemiştir. Çünkü Havva ilk defa bu gün kan görmüştür ve Behter İsrailoğulları tarafından bu gün boğazlanmıştır. Kabil, Habil'i salı günü öldürmüş, Cercis, Yahya ve Zekeriyya peygamberler yine salı gününde şehit edilmişlerdir. Firavun bütün sihirbazları bu gün öldürmüştür. Bu gün kan aldırmak uygundur. Fakat yine bu gün tırnak kesenin hali çok kötü olur. Bu günün önceki adı "cubâr"dır.

Hz. peygamber **çarşamba** gününün uğursuz olduğunu söylemiştir. Bu günün uğursuz olmasına sebep, Ad, Şeddad, Lut, Semud, Hud ve Salih peygamberin kavimleriyle Karun, Firavun ve Nemrud'un bu günde helak olmasıdır. Bu günde tırnak kesmek uğursuzluk sebebidir. Fakat bu günde ilaç içmek ve özellikle hamama gitmek çok iyidir. Bu gün her hangi birinden hacet istemek iyi değildir. Bu gün Yunus peygamber doğmuş ama balığın karnı kendisine mesken olmuştur. Yusuf peygamber de bu gün doğmuştur. O nedenle bu günün mübarek olması gerekir. Ama o da köle edilip satıldı ve hapislerde yattı. İbrahim peygambere vahiy bu gün inmiştir. Fakat o da bu sebeple mancınığa konup ateşe atılmıştır. Eskiden bu güne "rubâr" denilmekte imiş.

Hz. Muhammed'den rivayet edildiğine göre **perşembe** günü Allah'tan dilek dileme günüdür. Çünkü bu günde bütün dilekler kabul olurmuş. Mekke bu gün fethedilmiş, Musa Mısır'a bu gün girmiştir. Yusuf peygamberin kardeşleri, Yusuf'u tahta oturmuş biçimde bu gün görmüşler. İbn-i Yemîn'in girmesi, Yakub'un Yusuf'u sağ salim görmesi, Yusuf'un hapisten çıkması, Sare'nin Hacer'i bağışlaması, İsmail'in dünyaya gelmesi hep bu günde gerçekleşmiştir. Bu günde tırnak kesenin hiç bir sıkıntısı kalmaz, hastalıklar ondan uzak olur. Fakat bu günde kan aldırmak iyi değildir. Bu günün önceki adı "münes"dir.

Yine Hz. Muhammed'den rivayet edildiğine göre **cuma** günü kavuşma ve nikah günüdür. Zira Adem peygamberin Havva'yı nikahına alması, Hz. Süleyman'ın Belkıs'la

evlenmesi, Yusuf'un Zeliha ile nikahlanması, Musa'nın Safûrâ'yı kendine nikahlaması ve Hz. Muhammed'in Hatice ve Aişe ile evlenmesi hep bu günde gerçekleşmiştir. Adem peygamber bu gün yaratılıp cennete girmiş, bu gün oradan kovulup dünyaya gönderilmiş ve Havva ile dünyada bu gün buluşmuştur. O nedenle cumaya müslümanın bayramı denilmiştir. Bu gün tırnak kesenin malı artar, ömrü uzar ve davarlarından çok fayda görür. Cahiliyye döneminde Araplar bu güne "ʿurûbet" derlermiş.

2.6.6. Nikahın ve Cinsel İlişkinin Adapları

Bazı âlimlere göre Allah evreni pazar günü yaratmıştır. O nedenle pazar günü bina yapmaya başlayanların işi kolay ve rahat olur. Ay ve güneş pazartesi günü yaratılmıştır ve bunlar birçok yerleri dolaşmaktadırlar. O sebeple pazartesi sefere çıkanın işi rast gider. Bütün hayvanlar salı günü yaratılmıştır ve onları kesmek, onların kanlarını akıtmak bize helal kılınmıştır. O bakımdan bu gün hacamat yaptırmak hayırlıdır. Denizler ve nehirler çarşamba günü halk edilmiştir ve onların suyunu içmek bize mübah kılınmıştır. O sebeple bu gün içilen çeşitli şerbetler, türlü hastalıklara şifa olur. Cennet cehennem ve ateşle ışık perşembe günü yaratılmıştır. Herkes cehennemden kaçmak ve cennete girmek istemektedir. O nedenle dileği olan bu günde dileğini istemelidir. Allah Adem'le Havva'yı cuma günü yaratmış ve onlar bu gün nikahlanmışlardır. Buna göre cuma gününde nikah kıymak çok iyi ve uğurludur.

Dünyadaki lezzetli birkaç şeyden birisi de cinsel ilişkidir. Bunun zevkini alabilmek için hallerini de bilmek gerekir. Dünyaya nice peygamberler gelmiştir. Fakat onlar bu işi nefisleri için yapmamışlardır. Onların ne için yaptığını sen bilirsin. Bunlar nikah yapmasalardı, "fenkihû"[1] emrini duymasalardı onlardan dünyaya çocuk gelmezdi ve dünya düzen bulamazdı.

---

(1) *"Eğer yetimlerin haklarına riayet edememekten korkarsanız beğendiğiniz kadınlardan ikişer, üçer, dörder alın.* [**Kur'an-ı Kerim** (4/3) **ve Açıklamalı Meali**, (Haz.: A. ÖZEK, H. KARAMAN, A. TURGUT, M. ÇAĞRICI, İ. K. DÖNMEZ, S. GÜMÜŞ), TDV Yay., Ankara 1993, 76.]"

Eve getirilen gelin bakire olmalıdır; bekareti bozulmuş olan alınmamalıdır. Kişi yeni gelen geline ayaklarını yıkatıp suyunu evin her yerine saçtırmalıdır. Sonra gelin, sağ elin altına alınarak dua okunmalıdır. Geline bir hafta tuzlu ve acı verilmeyip devamlı tatlı yedirilmelidir.

Her ayın başında, ortasında ve sonunda cinsel ilişkiye girilmemelidir. Zira bu günlerde yapılan ilişkiden bir çocuk doğarsa o çocuk ya saralı sefih olur veya vurgun. Pazar ve çarşamba günleri de ilişkiden kaçınmak gerekir. Çünkü bu günlerde yapılan ilişkiden doğacak çocuk, sert tabiatlı, vurucu, kırıcı, öldürücü ve bahtsız olur. Büyük bayram gecelerinde de cinsel ilişkiye girmemek gerekir. Bu günlerin ilişkisinden doğacak çocuk insanları aşağılayıcı ve anne babasını azarlayıcı olur. Küçük bayram gecelerinde de cinsel ilişkiden kaçınılmalıdır çünkü doğacak çocuk altı parmaklı ve sinirli olur. Cinsel ilişki (cimâ^{c})'de bulununca erkek, kadının silindiğiyle silinmemelidir zira aralarına nifak girer. Cimâ^{c} sırasında erkek kız kardeş veya anne gibi kendi soyundan birini ve baldızını aklına getirmemelidir. Aksi takdirde o ilişkiden doğacak çocuk, yalancı, fitne çıkaran ve büyücü olur. Cimâ^{c} sırasında konuşulmamalıdır da yoksa doğacak çocuk ya peltek ya da lal olur. Ezan ve kâmet arasında cimâ^{c} yapılırsa doğacak çocuk ya riyakâr, kibirli ya da insanlara zarar verici olur. Erkek ihtilam olduktan sonra tekrar cimâ^{c} ederse doğacak çocuk, yaramaz ve cimri olup kimseye hiçbir şey vermez. Çadır altında cimâ^{c} edilirse doğacak çocuk münafık ve iki yüzlü olur. Sıcak yerlerde cimâ^{c} edilirse doğacak çocuk kel olur. Küçük bir çocuğun yanında cimâ^{c} edilirse ve o da bakarsa dogacak çocuk edepsiz olur. Mescid içinde, üstünde veya yakınında, ekin tarlasında cimâ^{c} yapılırsa doğacak çocuk günahkar, fâsık ve lanetlik birisi olur. Ağaç altında cinsel ilişkide bulunulursa doğacak çocuk zâlim, sert ve şirret birisi olur. Sefer gecelerinde cinsel ilişkide bulunulursa doğacak çocuk lüzumsuz yere çok para harcar. Aya veya güneşe karşı yapılan cimâ^{c}dan çocuk doğarsa o, yürümez ve hiçbir şey ona doğru gelmez, çok zahmet çeker. Cinsel ilişki sırasında kadının avret mahalline bakılmamalıdır zira doğacak çocuk ya esmer, ya şaşı ya da gözü kıypık olur. Kadın âdet gününde iken de cinsel ilişkide

bulunulmamalıdır yoksa doğacak çocuk, ya cüzzamlı, ya saralı ya da sefih olur. Ayakta cimâ yapılırsa çocuk, sürekli yatağını ıslatır. Cinsel ilişki sırasında kadın öpülürse doğacak çocuk, sağır olur. Yine cinsel ilişki sırasında bir başka kadın akla getirilirse çocuk, sebatsız ve âşüfte olur.

Pazartesi gecesi cinsel ilişkide bulunulursa doğacak çocuk hâfız olur. Salı gecesi yapılan cinsel ilişkiden doğacak çocuk, her zaman rahatlık ve ferahlık içerisinde olan, alçak gönüllü, merhametli, cömert ve mübarek bir kişi olur. Perşembe günü öğleden sonra cinsel ilişkide bulunulursa ve bu ilişkiden bir çocuk dünyaya gelirse o çocuk akıllı, âlim, becerikli ve filozof olup şeytan ve cinler ona dokunamaz. Perşembe gecesi yapılan cimâ[c]dan bir çocuk doğarsa o, zühd ve takva sahibi olur. Cuma günü yapılan cimâ[c]dan doğacak çocuk, yumuşak tabiatlı, bahtı açık olup dünyadan şehit olarak ayrılır. Cuma gecesi yapılan cinsel ilişkiden çocuk doğarsa o, samimi bir mümin, güzel yüzlü, şefkatli ve takva sahibi olur.

Kadınlarla hayz ve nifas zamanları geçtikten sonra beraber olunmalıdır. Onlarla öpüşerek, kucaklaşarak ve oynaşarak beraber olmak iyidir. Cinsel ilişkinin fazlası da hiç yapılmaması da zararlıdır. Cinsel ilişkiden sonra bir müddet uyumak iyidir; guslü de ihmal etmemek gerekir.

3. MELHEMELERE GÖRE EVRENİN YARATILIŞI ve DÜZENİ

Yazıcı Selahattin'in Şemsiyye'sindeki münacaât bölümünde Allah'ın sıfatları İslam inancı çerçevesinde anlatılmıştır. Buna göre Alah'ın ezelinin ve ebedinin olmadığı, herşeyi gören, bilen ve işitenin O olduğu, O'nun herşeye hâkim ve kâdir olduğu, bütün mahlukâtın yaratıcısı ve onların rızık vericisi olduğu, O'nun eşinin ve benzerinin olmadığı

anlatılmaktadır. Allah dilediğini yoktan var eder, dilediğini de var iken yok eder. Her türlü mahlukat; hayvanlar, cinler, insanlar ve melekler O'nun zikriyle meşguldür.

Allah "Küntü kenzen[1]" sırrı mucibince cümle âlemin zatını bilmesi için şeffaf, parlak bir cevher yaratır. O cevhere öyle bir bakar ki, cevher Allah'ın heybetinden su olup kaynar, çoşar ve dalgalanır. O, suyun köpüğünden yeri, buharından da göğü yaratır. Göğü yukarı kaldırır ve yeri döşeyip bezetir. Her göğü bir mahluka verir. Toprağı, ateşi ve suyu hava ile birlikte karıştırıp yoğurur ve oluşan balçık kırk gün bekler. Sonra bu balçığa adına can denilen bir nefes üfler. Böylece yetmiş iki milletin kendisinden türediği Adem yaratılmış olur.

Dünya pazar gününden başlanmak üzere altı günde yaratılmış ve Hz. Adem'den bu yana altı bin yıl, dokuz yüz hafta geçmiştir. Ay'la güneş pazartesi, hayvanlar salı, denizler ve nehirler çarşamba, cennet, cehennem, ateş ve ışık perşembe günü yaratılmıştır. Allah, göğü sütunsuz olarak durdurmuş, birçok yıldızları, menzilleri, burçları ve nice seyyareleri göğe yerleştirmiştir. Gök yedi kat olup bunun en üstüne arş adı verilmektedir. Yedinci katta Zuhal bulunmaktadır. Zuhal her burçta otuz ay kalmakta ve burçların tamamını otuz yılda devretmektedir. Altıncı gökte Müşteri bulunmakta olup bu, her bir burçta on üç ay kalmakta ve burçlardaki devrini on üç yılda tamamlamaktadır. Beşinci gökte, her bir burçta elli gün kalıp burçlardaki devrini on sekiz ayda tamamlayan Merih bulunmaktadır. Dördüncü gökte, her burçta bir ay kalıp bütün burçları bir yılda dolaşan Güneş yer almaktadır. Üçüncü gökte, her burçta yirmi beş gün kalıp burçların tamamını on ay içinde dolaşan Zühre; ikinci gökte, her burçta on beş gün kalıp burçların tamanını altı ayda gezen Utarıd; birinci gökte ise bütün burçları bir ayda dolaşan Kamer yer almaktadır. Bu saydığımız yedi seyyarenin her biri bin yıl hüküm sürmektedir. Hz.

---

(1) "Küntü kenzen mahfiyyen [Ben gizli bir hazineydim.] (Yılmaz 1992: 91, 98)."

Muhammed zamanında hüküm süren seyyarenin Kamer olduğuna ve hicretten sonra "devr-i Kamer"in 916 yılının kaldığına inanılmaktadır.(1)

Melhemelerde verilen bilgiye göre evren on muharrem günü yaratılmıştır. Tıpkı gök gibi yer de yedi kattır ve bunun en üstüne ferş denilmektedir. Kıyametin on muharremde kopacağına inanılmaktadır.

4. MELHEMELERDE COĞRAFYA

Melhemelere göre mağrib, maşrık, şimal ve cenub olmak üzere dört ana yön bulunmaktadır. Ara yön olarak da sadece "kıble tarafı" kelime grubuyla güneydoğu yönü belirtilmektedir. Eski coğrafya bilgisine göre insanlar, dünyanın dörtte birlik bölümünde yaşamaktadırlar ve bu 1/4'lük bölüm, ekvator çizgisinden kuzey kutbuna kadar olan kısımları içine almaktadır. İnsanların yaşadığı düşünülen bu kısım da "heft iklim" veya "ekâlim-i seb^{c}a" denilen yedi coğrafî bölgeye ayrılmıştır. İran, Arabistan, Afrika, Roma, Türkistan, Hindistan ve Çin olarak bilinen bu yedi bölgeyi farklı şekillerde sınırlandıranlar da vardır. (Pala 1991: 222)

Melhemelerde geçen yer adlarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

Aden, güney Arabistan'da Kızıldeniz'e kıyısı olan bir şehirdir. İncisi meşhurdur.

Ahvaz, İran'ın güneydoğusunda ve Kârun nehrinin doğusunda bir kasaba olup Basra'nın 125 km. kuzeydoğusundadır. Eskiden burası Huzistan'ın başkenti olup oldukça mamur imiş. O nedenle Huzistan(1) toprağının tamamı Ahvaz ismiyle de

(1) Burada sözü edilen yedi kat gök, yedi seyyare ve burçlar hakkında oluşan inanışlarla ilgili geniş bilgi için bkz. (Şentürk 1994: 131-179).

(1) Irak sınırı kenarında Mezopotamya ovası ve Güney Zagros'ta bulunan ve İran körfezine açılan Huzistan hakkında geniş bilgi için bkz. (ML IX 1992: 245; Şemseddin Sami 1306: 2068-2069).

anılırmış. Şehrin Şapur veya Erdeşir tarafından kurulduğu rivayet edilmektedir. Bu şehrin ağır bir havası olup sıtması çokmuş. Yılan ve akreplerinin çokluğuyla meşhurmuş. Burada pirinç tarımı yapılırmış ve buranın şekeriyle hurması iyiymiş (Şemseddin Sami 1306: 1113). Günümüzde İran'ın altıncı eyaleti olan Huzistan'ın başkenti olan Ahvaz, önemli bir ulaşım merkezidir.(ML I 1992: 188)

Babil, Fırat'ın doğu kıyısında kurulmuş, eski Mezopotamya'nın en büyük şehirlerinden biridir. Eski çağda önemli bir yerleşim ve kültür merkezi olmuştur. Keldanilere ve Asurîlere başkentlik yapmıştır(1).

Bâdiye ve **Deşt**, çöl demektir. Melhemelerde bu kelimelerle Deşt-i Kebir, Deşt-i Lut, Deşt-i Kıpçak gibi coğrafya parçaları mı kasdedilmiştir yoksa herhangi bir çöllük alan mı anlatılmak istenmiştir; bunu kestiremiyoruz.

Berber, kuzey Afrika'nın dağlık kesimlerinde yaşayan etnik bir gruptur. Bu grupların yaşadığı bölgeye de Berber ülkesi veya Berberistan denilmektedir. Berberistan, şimdiki Fas, Cezayir ve Tunus'u kapsamaktadır. Arap coğrafyacıları buraya "Mağrip" demektedirler(2) .

Ceyhun Irmağı, melhemede 25 Haziranda taştığı bilgisiyle geçmektedir.

Cudi Dağı, Nuh'un gemisinin üzerine oturduğuna inanılan dağdır.

Eriha, Şemsiyye'ye göre Musa'nın ölümünden sonra İsrailoğullarının toplandığı Filistin'de bir şehirdir.

---

(1) Geniş bilgi için Şemseddin Sami (1306: 1180-1181)'ye ve (ML II 1992: 433-434)'e müracaat edilebilir.

(2) Berberistan ve Berberîler hakkında geniş bilgi için bkz. (Şemseddin Sami 1306: 1270-1272; ML III, 1992: 114-115).

Habeşistan, Afrika'nın doğusunda büyük bir ülke olup günümüzde Etyopya adıyla bilinmektedir. (Şemseddin Sami 1306: 1921-1924; ML VIII 1992: 281-285)

Horasan, doğan güneş ülkesi anlamına gelmekte olup İran yaylasının en doğu kısmında Türkmenistan ile Afganistan sınırında uzanmaktadır. Bölge güneyden Deşt-i Kebir ve Deşt-i Lut çölleriyle sınırlıdır. (Şemseddin Sami 1306: 2029-2030; ML IX 1992: 196-197)

Huneyn, Mekke'ye üç mil mesafede Mekke ile Taif arasında bir vadidir.

Irak, Dicle ve Fırat nehirleri arasındaki Mezopotamya da denilen bölgenin adıdır. Acem Irakı ve Arap Irakı olmak üzere iki kısmı bulunmaktadır. (Şemseddin Sami 1306: 3135-3137; ML IX 1992: 286-294)

Karaman, orta Anadolu'nun güney kısmına verilen isim olup Konya, Niğde ve İçel sancaklarından ibarettir. (Şemseddin Sami 1314: 3644-3647; ML X 1992: 529-530)

Kenan, Batıda Akdeniz, doğuda Şeria Irmağıyla sınırlı ve Filistin'le Fenike'yi de içine alan ülkenin adıdır. Bugünkü Sayda, Sur ve Beyrut şehirleri, Kenan ülkesinin toprakları arasında yer almaktaydı. (Şemseddin Sami 1314: 3900; ML XI 1992: 158)

Kerbela, Irak'ta bir bölge ve şehir adıdır. Bağdat'ın 100 km. güneybatısına düşmektedir. Hz. Hüseyin'in şehid edildiği yer olarak bilinmektedir.

Kirman, İran'ın güneydoğusunda yer alan bir bölgedir. Batıdan Fars, kuzeyden Acem Irakı ve Horasan, doğudan Sîstan ve Belucistan ve güneyden Hürmüz boğazıyla çevrilidir. (Şemseddin Sami 1314: 3848-3849)

Kuhistan, aslen dağlık yer demektir. Ama bu isim İran, Pakistan, Afganistan, Hindistan ve Ortaasya'da birçok yerlerin adı olmuştur. Horasan'ın güneyindeki bölgeye de Kuhistan denilmektedir. (Şemseddin Sami 1314: 3930)

Maçin, Çin'e bağlı, Türkistan'ın doğusunda Tarım havzasının güneydoğu yönündeki çöllere ve bu çöllerdeki dağlık yerlere verilen addır. (Şemseddin Sami 1316: 4080)

Mazenderan, İran'ın kuzey eyaletlerinden olup Hazar Denizi sahiliyle Elburz dağlarının yamaçları arasında doğudan batıya doğru hilal şeklinde uzanan ve kuzeyden Hazar Denizi, batıdan Geylan, güneyden Acem Irakı ve doğudan Esterebad ile çevrili toprakların adıdır. (Şemseddin Sami 1316: 4106-4108)

Medyen, Arap yarımadasının kuzeydoğusunda, Filistin ile Hicaz arasında Kızıldeniz sahilinde bir yer olup Akabe Körfezinden Humus vadisine kadar uzanmaktadır. Medayin olarak da bilinmektedir. (Şemseddin Sami 1316: 4244-4245)

Nil, melhemelerde "25 Haziranda bulanır, ağustosta taşmaya başlar, 12 eylülde karara gelir ve ekimde suyu azalır." gibi bilgilerle yer almaktadır.

Seba[c], Hicaz ile Yemen arasında kalan bir bölgenin eski adıdır. Süleyman peygamberle kıssası geçen Melîke Belkıs'ın ülkesidir. Zamanında mamurluğuyla meşhur imiş. (Pala 1991: 417)

Sevahil, sahil kelimesinin çoğulu olup bununla özel bir yer mi kasdedilmiştir yoksa genelde deniz kıyıları mı anlatılmak istenmiştir; bunu çıkaramadık.

Taif, Hicaz'da Mekke'nin 100 km. güneydoğusunda Gazvan dağının güney eteklerinde bir beldedir. (Şemseddin Sami 1306: 2992)

Türkistan, kuzeyden Sibirya, batıdan Hazar Denizi, güneyden İran, Afganistan ve güneydoğudan Çin ile sınırlı topraklara verilen addır. (Şemseddin Sami 1306: 1242-1243)

Zengibar, Afrika'nın doğu sahillerinin karşısındaki bir ada ve bu adanın üzerindeki şehirle adanın karşısındaki topraklara verilen isimdir. Günümüzde Zengibar, Mercan adası olarak bilinmekte ve Tanzanya devletinin sınırları içerisinde kalmaktadır. (Şemseddin Sami 1306: 2424-2425; ML XX 1992: 473-474)

Melhemelerde bunlardan başka Arabistan, Bursa, Cezayir, Çin, Diyarbakır, Ermeni İklimi, Filistin, Firengistan, Germiyan, Halep, Hicaz, Hindistan, İstanbul (Kostantiniyye), Kudüs, Küfe, Medine (Taybe), Mekke, Mısır, Musul, Rum (Anadolu), Şam (Dımışk), Yemen, Yemen Denizi, Yunan gibi yer adları da geçmektedir.

5. MELHEMELERDE GEÇEN KAVİMLER

Melhemelerde ırkî anlamda kavim olarak Türk, Tazi (Arap), Rum, Süryani, Acem (Fars), Ermeni, Ad, Semut, Lut, Harezmşah, Firenk, Yec'üc, Yunan ve Tatar adları geçmektedir. Müslümanlar, kâfirler, hristiyanlar (İsayîler), yahudiler, mecusiler ve Mağrip efrenci de din birliğine bağlı olarak oluşmuş ayrı milletler olarak gösterilmektedir. Bunların dışında Yemenliler, Kavm-i Mısır, Mağribîler gibi herhangi bir coğrafya birliğinin oluşturduğu topluluklardan da bahsedilmektedir.

Ayrıca Şemsiyye'nin diğer melhemelerde olmayan bölümlerinde şu kabile isimleri de zikredilmektedir: Benî Adnan, Haşimoğulları, Benî Zaygam, Benî Cürhüm, Benî ᶜİs İbni Mervan bin ᶜÂc, Haysime ᶜÂdi.

6. MELHEMELERDE TARİHÎ, DİNÎ ŞAHSİYETLER

Melhemelere, özellikle de Şemsiyye'ye, göre dünyanın yaratılışından son peygamber Hz. Muhammed'e kadar yüz yirmi dört bin peygamber gelip geçmiştir. Bu rakamın fazlası eksiği olabilir ama 313 peygamber gönderildiği kesindir.(1) Bu peygamberlerden kimine kitap, kimine "suhuf" indirilmiştir. Peygamberlerden kimine ilham gelmiş, kimi "ilme'l-yakin" mertebesine erişmiş, kimi de bazı sırları açıkça görmüştür.

Adem, ilk insan ve ilk peygamberdir. O, bir eylül cuma günü yaratılmış ve ilk vahiy ona yine eylül ayında gelmiştir. Yaratıldıktan sonra cuma günü cennete konulmuş ve orada bir müddet kalmıştır. Onun cennetten nasıl çıktığı açıkça bilinmektedir. Melhemelerin verdiği bilgiye göre Adem peygamber, on muharremde gözünü açmış, bu günde tövbe etmiş ve ayın üçünde cuma günü cennetten çıkarılmıştır. O, Havva ile dünyada cuma günü buluşmuş ve on nisanda vefat etmiştir. Birinci kat gökte bulunmaktadır.

Aişe, Hz. Muhammed'in ikinci eşi olup melhemede, Hz. Muhammed'e cuma günü nikahlandığı bilgisiyle geçmektedir.

Ali, dördüncü halife ve Hz. Muhammed'in damadıdır. "İki dünyanın hocası" olarak nitelendirilen ve Zülfikâr'ın sahibi olan Hz. Ali, Hz. Muhammed'in "Eti etimdendir. Ben ilim şehriyim Ali onun kapısıdır." şeklindeki sözlerine mazhar olmuştur. O, aynı zamanda "Allah'ın arslanı" ve "Aliyü'l-murtaza" sıfatlarının da sahibidir. Hz. Ali, Cemaziye'l-evvel ayının altısında doğmuş, altı yıl halifelik yaptıktan sonra yine doğduğu ayın on beşinde vefat etmiştir. Onun tabutunu kızıl bir deve gelerek götürmüş ve kimse o devenin nereye gittiğini görememiştir.

---

(1) Bu 313 kişilik peygamberler listesi için bkz. (Y199: 68b-71b). Ayrıca peygamberler ve kıssaları hakkında geniş bilgi için bkz. (Aydemir 1992; Gürtunca Trs).

Aristo, ilk çağ filozoflarından olup melhemede, melheme metnini okuduğu bilgisiyle yer almaktadır.

Ayas, Şemsiyye'de Sultan Mahmut'un eşi olarak geçmektedir.

Bayezid, Şemsiyye'de Yezid'in kardeşi olduğu bilgisiyle yer almaktadır.

Behter, İsrailoğulları tarafından salı günü boğazlanarak öldürüldüğüne inanılan bir peygamberdir.

Belkıs, Seba^{c} melikesi ve Hz Süleymanı'ın eşidir. Süleyman'la cuma günü evlendiği söylenmektedir.

Büzürcmihr, İran hükümdarı Nuşirevan'ın filozofudur. Melhemeyi tecrübe ettiğine inanılmaktadır.

Cafer-i Sadık, melhemeleri muhtasar kılan kişi sıfatıyla geçmektedir. Cemaziye'l-ahirin dokuzunda doğmuştur.

Calinus, Hipokrat gibi ilk çağların en büyük Grek hekimidir.

Cercis, birçok defa öldürüldüğü söylenen ve salı günü şehit edildiğine inanılan bir peygamberdir.

Danyal, reml ilminin üstadı olarak anılır. Melhemelerin Danyal'dan kaldığı söylenmektedir. Melhemeye göre 17 aralıkta ölmüştür.

Davut peygamber, demiri elinde mum gibi yoğurmasıyla ve kendisine gönderilen Zebur'la tanınmaktadır. Melhemeye göre on muharremde doğmuş, yirmi altı haziranda ölmüştür.

Ebubekir Sıddık, Hz. Muhammed'in ölümünden sonra O'nun yerine halife olmuştur. Muhammed'e iman eden ilk kişi, "Sıddk" sıfatını alan ve "Şaniye'sneyn iz hümâ fi'l-ğâr[1]" ayetine mazhar olan odur. Muttaklerin en iyisi olan ve cennetle müjdelenen yine Ebu Bekir'dir. O, iki yıl halifelik yaptıktan sonra altmış üç yaşında vefat etmiştir.

Ebu Hubeyş, melhemeyi Arapça'dan Farsça'ya çeviren Şeyh Ebu'l-Fazl İbrahim bin Kemaleddin'in künyesidir.

Ebu Sina, doğunun ünlü filozoflarından birisi olarak tanınmakta ve Şemsiyye'de melhemeyi değerli bulan kişi olarak gösterilmektedir.

Eflatun, Şemsiyye'de melhemedeki sözlerin sahibi olarak gösterilmektedir.

Eyyüp peygamber, vücudundaki yaralara kurt düşen, sabır timsali bir kişi olarak bilinmektedir. Şemsiyye'nin verdiği bilgiye göre on muharremde yaraları iyileşmiş ve altı mayısta ölmüştür.

Fatıma, Hz. Muhammed'in kızı, Hz. Ali'nin eşi ve Hasan ile Hüseyin'in annesidir. Şemsiyye'de cemaziye'l-evvel'in yirmisinde doğduğu söylenmektedir.

Firavun, Şemsiyye'de on muharrem çarşamba günü suda boğulduğu bilgisiyle geçmektedir. Söylendiğine göre bütün sihirbazları salı günü öldürmüştür.

Habil, Hz. Adem'in oğlu olup Kabil tarafından ayın beşinde salı günü öldürüldüğüne inanılmaktadır.

---

(1) "*İki kişiden biri olarak onlar mağaradaydı.* [**Kur'an-ı Kerim** (9/40) **ve Açıklamalı Meali**, (Haz.: A. ÖZEK, H. KARAMAN, A. TURGUT, M. ÇAĞRICI, İ. K. DÖNMEZ, S. GÜMÜŞ), TDV Yay., Ankara 1993, 192.]"

Hacer, Hz. İbrahim'in cariye olan eşi ve Hz. İsmail'in annesidir.

Hacı Paşaoğlu Nasırüddinoğlu İskender Bey, Yazıcı Selahattin'in Şemsiyye'sini sunduğu kişidir.

Halil İbrahim peygamber, Şemsiyye'ye göre on muharremde doğmuş ve on muharremde içerisine konulduğu mancınıkla ateşe atılmış ve o ateş gül bahçesine dönüşmüştür. Kabe'yi zilkade ayının beşinde bir pazartesi günü Cebrail'in ona yol göstermesiyle yapmaya başlamıştır ve ona suhuflar ramazanın üçünde çarşamba günü indirilmiştir. Onun soyundan on iki bin peygamberin geldiğine inanılmaktadır. On ekimde oğlunu kurban etmeye çalışırken Cebrail ona bir koç getirmiştir. Göğün yedinci katında durduğuna inanılmaktadır[1] .

Hamza, Hz. Muhammed'in amcasıdır. Şemsiyye'ye göre şevvalin on yedisinde şehit edilmiştir.

Hasan, Hz. muhammed'in torunu olup melhemede tevazu timsali olarak gösterilmektedir. Şaban ayının dördünde doğduğu söylenmektedir.

Harun, Hz. Musa'nın kardeşi olup göğün beşinci katında durduğuna inanılmaktadır.

Hatem-i Tay, cömertliğiyle meşhur bir kişi olup Şemsiyye'de teşbih unsuru olarak geçmektedir.

Hatice, Hz. Muhammed'in ilk eşi olup O'nunla rebi^{c}ü'l-evvel ayının onunda, bir cuma günü nikahlanmıştır.

---

(1) Halil İbrahim peygamber ve kıssaları hakkında geniş bilgi için bkz. (Güldaş 1996; Karadağ 1999).

Havva, Adem'den sonra yaratılan ikinci insan olup Adem'in eşidir. Şemsiyye'de Havva'nın ayın ikisinde cuma günü yaratıldığı, ilk kez salı günü âdet gördüğü ve cuma günü Adem'e nikahlandığı bilgisi yer almaktadır.

Hermes, melhemeyi tecrübe ettiği söylenen kişidir.

Hızır, âb-ı hayatı içerek ölümsüzlüğe eriştiğine inanılan bir peygamberdir. Sıkıntıya düşen iyi insanlara yardım ettiğine inanılır.

Hud, Şemsiyye'ye göre on muharremde doğmuştur. Kavmi çarşamba günü helak edilmiştir.

Hüseyin, Şemsiyye'de yakışıklılığıyla ve on muharremde şehit edildiği bilgisiyle anılmaktadır. Şaban ayının birinde doğmuştur.

İbn-i Yemin, ayın yirmi üçünde doğduğuna inanılmaktadır.

İskender, melhemede hem padişah olduğu hem de bütün dünyayı fethettiği söylenen kişidir. Şemsiyye'de on muharremde doğduğu söylenmektedir.

İsmail, melhemeye göre on muharremde perşembe günü, başka bir rivayete göre de ayın otuzunda doğmuş ve on ekimde kurban edilmek istenmiştir. Mekke'yi çapulcuların elinden ramazan ayında kurtarmıştır.

Kâbil, ayın beşinde doğmuş ve Hâbil'i yine ayın beşinde salı günü öldürmüştür.

Karun, zenginliğiyle tanınmakta ve on muharremde bir çarşamba günü yer tarafından yutulduğu bilgisiyle Şemsiyye'de geçmektedir.

Kasapoğlu Ali Bey, Şemsiyye yazarı Yazıcı Selahattin'in otuz altı yıl hamiliğini yapan kişidir.

Kılıçarslan bin Mesud-ı Selçuk, Ebu'l-Fazl'ın melheme çevrisini ithaf ettiği kişi olarak geçmektedir.

Kostantin, melhemeye göre 11 mayısta İstanbul'u yıldızlara tapanlardan alıp imar etmiş ve 21 mayısta da ölmüştür.

Lokman, Şemsiyye'de melhemedeki sözlerin sahibi olarak gösterilmektedir.

Lut, kavmi on muharremde çarşamba günü taş yağmuruyla helak edilen peygamber olarak Şemsiyye'de geçmektedir.

Melik Tahir, melhemeleri değerli bulup hazinesinde saklayan ve devamlı okutan bir kişi olarak anılmaktadır[1].

---

(1) Melik Tahir'in kim olduğu konusunda kesin bir hükme varamıyoruz. Zira Melik Tahir ismine sahip birden fazla kişi bulunmaktadır. Bunların içerisinde en meşhur olanı ise Horasan'da hüküm

Meryem, melhemenin verdiği bilgiye göre sekiz eylülde doğmuş, dokuz eylülde ebeveynlerini kaybetmiştir. İsa'ya 25 martta hamile kalmış ve 15 ağustosta da ölmüştür.

Muhammed, peygamberlerin sonuncusudur. O, İbrahim peygamberin soyundan gelmiştir. Hz. Muhammed "Levlake(1)" sırrı mucibince kainatın yaratılmasına vesile olmuştur. Allah O'na kitabında "Rahmeten li'l-âlemn(2)" diye seslenmiş ve onu günahkarların şefaatçisi yapmıştır. O'nun gölgesi olmamış ve hiç kimse O'nun idrarını görememiştir. Çünkü O'ndan çıkan herşeyi toprak yutarmış.

Hz. Muhammed, rebi^{c}ü'l-evvel ayının on birinde bir pazartesi günü doğmuş, Medine'yi bu ayın sekizinde kendine makam edinmiş ve yine bu ayın yirmi üçünde pazartesi günü dünyasını değişmiştir. İlk vahiy O'na, cemaziye'l-ahirin başında bir pazartesi günü getirilmiş ve Cebrail O'na ilk defa ramazanın dördünde gelmiştir.

Her mahluktan önce O'nun nuru yaratılmış ve O, bütün dünyaya peygamber olarak gönderilmiştir. Hz. Muhammed, peygamberler sultanı ve "Habibullah"tır. O'nun birçok mucizeleri vardır. Diğer peygamberlerin iki, üç veya dört mucizesi varken O'nun dört bin kadar mucizesi vardır. Kuru taştan bitki çıkarmak, cinleri hak yola davet etmek, dev ile konuşmak, deveyi konuşturmak, doğduğu gece putların yıkılması, pişmiş kuzu etinin O'na yemeğin zehirli olduğunu söylemesi, dağ başında hurma bitirmesi, güneşi karartması, ayı ikiye bölmesi, Huneyn savaşında bir avuç toprakla düşmanı yenmesi, örümceğin mağara kapısına ağ örmesi, üveyiğin mağara önüne yuva yapıp yumurtlaması,

---

sürmüş olan Tahirîler (Barthold 1988: 636-637) sülalesinin kurucusu olan Melik Tahir'dir. Tahir zü'l-yemineyn olarak da bilinen Melik Tahir, 775-822 yılları arasında yaşamış ve Abbasilere bağlı iken 820'de bağımsızlığını ilan ederek Tahirîler hanedanını kurmuştur. (Işıltan 1979: 631-635) Ayrıca İbn Haldun'un melhemelerden bahsettiği yerde bir Melik Tahir ismi daha geçmektedir (1989: 218) ki bunlardan hangisinin "melhemeleri hazinesinde saklayıp okutan" Melik Tahir olduğuna karar veremiyoruz. Öte yandan adı geçen kişinin kimliğini tam olarak tespit etmek o kadar da önemli değildir. Burada bizim için asıl önemli olan, melhemelerin bir padişah hazinesinde saklanıp devamlı okutulacak kadar değerli olduğu imajının verilmek istenmesidir.

(1) "Lev-lake lev-lak le-ma-halaktü'l-eflak [Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım.] (Yılmaz 1992: 113)."

(2) "*Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.* [**Kur'an-ı Kerim** (21/107) **ve Açıklamalı Meali**, (Haz.: A. ÖZEK, H. KARAMAN, A. TURGUT, M. ÇAĞRICI, İ. K. DÖNMEZ, S. GÜMÜŞ), TDV Yay., Ankara 1993, 330.]"

yine mağara önünde bir geyiğin otlaması, mağarada iken Ebu Bekir'in korkması üzerine, müşriklerin mağaraya girmesi durumunda Ebu Bekir'e binip gidebilecekleri bir filika göstermesi, Cebrail'in bütün peygamberlerin toplamına üç bin defa geldiği halde O'na yirmi yedi bin defa gelmesi, O'nun mucizelerinden bazılarıdır.

Mucizelerinden birisi de Miraç'tır. Recep ayının yirmi yedinci gecesinde Cebrail O'nun yanına gelerek O'nun kalbini çıkarır ve altın bir leğende içi ilim ve iman dolu bir tasla kalbini yıkar ve tekrar yerine koyar. Cebrail, Hz. Muhammed'i Burak'a bindirerek yola çıkarır. Cebrail, Hz. Muhammed'e o gecenin rahmet gecesi olduğunu, yedi kat gökteki bütün meleklerin ve ruhların O'nun yüzünü görmek için hazırlandığını ve Allah ile buluşacağını söyler. Burak'ın şekli katıra benzemektedir ama o bütün hayvanların fevkinde, cin veya melek olduğu düşünülen, göz ucu nereye baksa hemen o baktığı yere ulaşabilen bir varlıktır. Muhammed'le Cebrail birlikte bir anda Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya varırlar. Oradan gökler açılır ve yükselmeye başlarlar. Hz. Muhammed birinci kat gökte Hz. Adem'i, ikincide Hz. İsa ile Yahya'yı, üçüncüde Yusuf'u, dördüncüde İdris'i, beşincide Harun'u, altıncıda Musa'yı ve yedincide Hz. İbrahim'i görür ve onlarla selamlaşır. Bütün peygamberler O'nun miracını kutlar. Sonunda "Sidre"ye varırlar ve orada Cebrail durur, daha öteye geçemez. Muhammed orada içerisinde bal, şarap ve süt akan nehirler görür, sütten bir miktar içer ve Allah ile buluşur. O'nun yaratıcısı ile arasında "Kabe kavseyn ev-edna[1]"da belirtildiği kadar bir yakınlık oluşur. Orada neler olup bitmiştir onu ancak Allah ile Hz. Muhammed bilir. Hz. Muhammed oradan farz kılınan günde elli vakit namaz ile ayrılır. Fakat Musa peygamber bunu öğrenir ve Hz. Muhammed'e insanların bu kadar namazı kılamayacaklarını söyleyerek namazı azaltmasını söyler. Muhammed, Allah'ın huzuruna tekrar çıkar ve günde beş vakit namaz ile geri döner.

---

(1) "*İki yay arası kadar hatta daha da yakın oldu.* [**Kur'an-ı Kerim** (53/9) **ve Açıklamalı Meali**, (Haz.: A. ÖZEK, H. KARAMAN, A. TURGUT, M. ÇAĞRICI, İ. K. DÖNMEZ, S. GÜMÜŞ), TDV Yay., Ankara 1993, 525.]"

Hz. Muhammed dünyada altmış üç yıl ömür sürmüş ve bunun yirmi üç yılında insanları doğru yola davet etmiştir. O'nun dünyadayken yaptıkları kısaca bunlardan ibarettir. Ahiretteki yapacakları ise şu şekildedir:

Birgün kıyamet kopacak ve ne kadar canlı varsa hepsi tekrar dirilerek bir yere toplanacak. Orası o kadar kalabalık olacak ki bir yere bin ayak birden basacak ve orada kimse kimseyi tanıyamayacak. Güneşin sıcaklığı, hesap korkusu, Allah'ın gazabı ve cehennemin heybeti insanları ve hatta peygamberleri bile kendi başının derdine düşürecek. İçlerinden sadece Hz. Muhammed, kendine inananları düşünecektir. Bütün insanlar ağlayarak, Allah'ın bizzat kendi kudret eliyle yaratılmış ve meleklerin secde etmiş olması hasebiyle Hz. Adem'den şefaat dileyecekler. Adem, onlara; "Ben onun emrine karşı geldim, o yüzden kendi başımın derdindeyim. Siz Nuh peygambere gidin." diyecek. Nuh peygamber de onlara; "Benim günahım bana yeter. Siz, İbrahim'e gidin; "halil" ve Allah'ın dostu olan odur. Allah onun sözünü kırmaz. Çünkü birçok peygamber onun soyundan gelmiştir." diyecek. Böylece insanlar sırasıyla Musa ve İsa peygamberleri de dolaştıktan sonra şefaatçi olması için sonunda Hz. Muhammed'e gelecekler. Muhammed, Allah'a bütün insanları bağışlaması için dua edecek ve duası kabul edilerek iyilik yapanların cennete, kötülük yapanların cehenneme gideceği ona bildirilecek. Sonra en önde Hz. Muhammed olmak üzere bütün peygamberler, müslümanlar ve iyilik yapanlar cennete girecekler.

Musa, Allah ile konuştuğu için "Kelimullah" sıfatıyla anılan, kendisine Tevrat'ın gönderildiği bir peygamberdir. On muharremde doğduğu ve sihirbazları on muharremde yendiği söylenmektedir. Cemaziye'l-ahirin on dördünde Musa peygamberin kızı doğmuş. Tevrat ona ramazanın yedisinde indirilmiştir. Musa, Allah ile zilkadenin ilk gününde orucun otuz gün olması konusunda anlaşmış ve inananlarıyla birlikte zilkadenin yedisinde yarılan denizden geçmiştir. O, Tur dağına pazartesi günü çıkmış ve Mısır'a perşembe

günü girmiştir. "Yed-i beyza" ve ejderha olan asa mucizelerini gerçekleştirmiştir. Göğün altıncı katında durduğuna inanılmaktadır.

Nemrud, melhemede çarşamba günü bir sinek tarafından öldürülmesi cihetiyle geçmektedir. Ayın yirmi dördünde doğduğuna inanılmaktadır.

Nuh peygamber melhemelerde gemi yapması ve insanları tufandan kurtarması yönüyle geçmektedir. Şemsiyye'de verilen bilgiye göre Nuh peygamber ayın dokuzunda doğmuş, gemisini recep ayının ilk gününde yapmaya başlayıp insanları ve her hayvandan bir çifti bu günde gemiye bindirmiş ve seksen kişiyi taşıyan gemi Cudi Dağına on muharremde oturmuştur.

Osman, üçüncü halifedir. Kuran'ın ayet ve sûrelerini bir araya getirerek toplayan odur. Güzelliği dolayısıyla "Yusuf-ı sani" de denilen Hz. Ömer, Hz. peygamberin iki kızıyla evlenmesi dolayısıyla "Zi'n-nureyn" lakabını almıştır. Malını ve ömrünü din uğrunda harcayan Hz. Ömer, on iki yıllık hilafetten sonra Kuran okurken şehit edilmiştir.

Ömer, ikinci halifedir. Adalet timsali olup ilmi ve takvasıyla "Faruk" sıfatına mazhar olmuştur. Cemaziye'l-ahirin altısında halifelik makamına geçen Hz. Ömer on yıl halifelik yaptıktan sonra altmış üç yaşında vefat etmiştir.

Rüstem, İran'ın kahramanlarından birisi olup melhemede gökkuşağı anlatılırken "keman-ı Rüstem" tamlamasıyla benzetme unsuru olarak kullanılmıştır.

Safûra, Musa peygamberin eşi olup onunla cuma günü nikahlanmıştır.

Salih, Şemsiyye'ye göre on muharremde doğmuştur ve kavmi çarşamba günü helak edilmiştir.

Sare, Halil İbrahim peygamberin eşi olup cariye iken kocasına ikinci eş olan Hacer'i perşembe günü affetmiştir.

Süleyman peygamber, bütün dünyaya hakim olmasıyla cin, rüzgar ve hayvan gibi çeşitli mahlukların dilinden anlamasıyla bilinmektedir. Şemsiyye'de on muharremde hükümdar olduğu söylenen Süleyman'ın bir karınca tarafından "zebun" edildiğine ve 29 haziranda öldüğüne inanılmaktadır.

Şeyh Ebu'l-Fazl İbrahim bin Kemaleddin, melhemeleri Arapçadan Farsçaya aktaran kişidir.

Şuayb, Şemsiyye'de peygamberlerin hatibi olarak gösterilmektedir. Pazartesi günü sefere çıktığına inanılmaktadır.

Üzeyir, öldükten yüz yıl sonra tekrar dirilen peygamber olarak bilinmektedir.

Valis, melhemeleri tecrübe ettiği söylenen filozoftur.

Yahya, Zekeriyya peygamberin oğlu olup hiç günah işlemeyen bir nebidir. Melhemelere göre 23 eylülde ana rahmine düşmüş ve on muharremde veya 25 haziranda doğmuştur. Altı ocakta Hz. İsa'yı vaftiz etmiştir. Hz. Yahya salı günü koç gibi boğazlanmak suretiyle 29 ağustosta şehit edilmiştir. İkinci kat gökte durduğuna inanılmaktadır.

Yakub, Kenan ilinin peygamberi ve aralarında Yusuf peygamberin de bulunduğu on iki oğlun babasıdır. Ayın yirmi yedisinde doğduğu sanılmaktadır. Oğlu Yusuf'u kaybedince kapanan gözleri on muharremde perşembe günü açılmıştır.

Yunus, balığın karnında kırk gün yaşamasıyla bilinen bir peygamberdir. Çarşamba günü doğduğu ve yine bu günde balığın karnına girdiği söylenmektedir. Balığın karnından muharremin yedisinde çıktığına ve onun kavminden azabın on muharremde kaldırıldığına inanılmaktadır.

Yusuf peygamber, ayın yirmi ikisinde çarşamba günü doğmuştur, Hz. Yakub'un oğludur. Güzelliği dillere destandır. Kardeşleri onu kuyuya atmış ve babalarına "Yusuf'u kurt yedi." diye yalan söylemişlerdir. Şemsiyye'ye göre atıldığı kuyudan on muharremde çıkmıştır. Yusuf, perşembe günü hapisten çıkmış ve kardeşleri Yusuf'u yine bir perşembe günü tahta oturmuş olarak görmüştür. Zeliha ile cuma günü nikahlanmıştır. Üçüncü kat gökte kaldığına inanılmaktadır.

Yûşaᶜ İbn-i Nûn, Şemsiyye'nin verdiği bilgiye göre Musa'nın ölümünden sonra İsrailoğullarına peygamber olan kişidir.

Zal, yukarıda adı geçen Rüstem'in babası olup yiğitliğiyle ve doğuştan sahip olduğu beyaz saçlarıyla meşhurdur.

Zekeriyya, beş eylülde doğmuştur. "Bu, cadıdır." diye saklandığı ağacın içerisinde salı günü testereyle biçilip kanı içilen bir peygamberdir.

Bu isimlerin dışında Şemsiyye'nin diğer melhemelerde olmayan bölümlerinde ᶜÂmir Şah, Eb Evfâ Kurat İbnü'l-Muhl, Ebu'l-Kasver Han, Halife Me'mun, İbnü'z-Zübeyr, Melikşah, Saᶜd-ı Lehs, Safvan, Seffah, Yaᶜsub Ebû Sırr Han, Yusuf-ı Haccac isimleri de geçmektedir.

7. MELHEMELERDE TOPLUMSAL YAPI

İnsan geçimini temin edebilmek ve hayatını sürdürebilmek için başkalarına ihtiyaç duymaktadır. İşte bu ihtiyaç toplumların ve milletlerin oluşmasına yol açmıştır. Zira toplum hayatını sürdürebilmek ancak dayanışma ve yardımlaşmayla mümkündür. Toplum üyeleri arasındaki uyumun devamı, her ferdin toplum içinde yaratılıştan sahip olduğu yeteneğinin ve sonradan elde ettiği özelliklerinin gerektirdiği mevkide bulunmasına ve bu yerini korumasına bağlıdır. Böyle bir iş bölümü, ister istemez toplumda bir farklılaşmayı ve tabakalaşmayı zorunlu kılmaktadır.

Hayat tarzının ve iş bölümünün zorunlu kıldığı tabakalaşmaların bütünü toplumsal yapıyı oluşturmaktadır. Melhemelerin sunduğu toplumsal yapıyı 'yönetenler' ve 'yönetilenler' şeklinde iki ana başlık altında incelemek mümkündür.

Melhemelerde yönetenler sınıfının başında şah, sultan, hükümdar adlarıyla da anılan padişah yer almaktadır. Padişah, kimi zaman kendi istekleri ve güçleriyle tahta geçmekte, kimi zaman da halkın ileri gelenleri tarafından seçilmektedir. O, yönetimde dilediğini yapmakta, halka istediği gibi davranmaktadır. Onun yaptıklarını sorgulayacak bir makam yoktur. Kimi zaman adaletiyle kimi zaman da zâlimliğiyle halk hafızasında yer eder. Savaş ya da barış ilan etmek onun yetkisindedir. Bazen kendi tebasına zulmeden beyleri öldürerek adaleti ve düzeni sağlar. Onun ortadan kaybolması veya ölmesi tebanın başsız kalması demektir ki bu durum çeşitli kargaşalıkların çıkmasına sebep olmaktadır. O, "Tanrının yeryüzündeki halifesi / gölgesi" olduğu için kimse onun reyine karşı gelemez; o, ne derse ve yaparsa doğrudur. O nedenle onun idaresi altında bulunanlar "halk" olmaktan çok "tebâ"dırlar. Zira insanlar sadece ona tâbi olmakla yetinmek zorundadır.

Melhemelerde padişahtan sonra gelen yönetici vezirdir. Ancak melhemelere göre vezirler yönetimde pek etkili ve yetkili değillerdir. Onlar melhemelerde çoğunlukla; "Bir vezir esir olur. Bir veziri yakalayıp öldürürler. Vezirler birbirine düşman olur. Bir veziri hapsedip öldürürler. Vezirler can korkusuna düşer. Âdil bir vezir üç yıl vezirlik yapar." şeklindeki cümlelerin içerisinde geçmektedirler. Bu ise onların yönetimde pek etkili olmadığını göstermektedir.

Yönetici sınıfından olup da önemli bir mevkiye sahip olanlardan birisi de bey ya da emir adıyla anılan kişilerdir. Bunlar, bir padişahın hükümranlığı altındaki bir kısım toprakları yöneten insanlardır. Halkın nezdinde onlar da hemen hemen padişahınkine yakın bir konuma sahiptirler ve vezirlerden daha aktif ve etkilidirler. Fakat bunlar, yaptıklarından padişaha karşı sorumludurlar. Beyler, bazen kendi aralarında ihtilafa düşüp savaşırlar, bazen de padişahlarına isyan / hıyanet ederler. Beylerin halka karşı olan tutum ve davranışlarında padişah hariç hiç kimsenin etkisi olamaz.

Melhemelerde bunların dışında yönetici sınıfına dahil edilebilecek âmil (vergi toplayan memur), âmir, ummâl (idare memurları, vali, mutasarrıf), kadı, nâib (vekil), hâcib (vezir, danışman), sâlâr (kumandan), şahne (emniyet memuru, inzibat), muhtesib (belediye memuru, zabıta) ve serheng (çavuş) gibi ünvanlar da yer almaktadır.

Yönetici sınıfına dahil edilebilecek bir diğer zümre de leşker, çeri, sipahi adlarıyla da anılan askerdir. Melhemelerde asker oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Melhemedeki aksiyonların birçoğu onlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Onlar çoğunlukla savaşmakta, başka bir ülkeyi istila edip yağmalamakta ve birçok kişiyi öldürmektedirler. Bazen de padişahlarını kurtarmaya çalışmakta veya ona âsi gelip zarar vermekte ve halka zulmetmektedirler. Çoğunlukla tek başlarına hareket etmeyip bir padişahın veya beyin kumandasında üzerlerine düşeni yapmaktadırlar. Onlar pek fikir yürütemezler, sadece

emre itaat ederler. Tarihi, savaşlardan ve fetihlerden ibaret sanan düşüncenin ürettiği melhemede askerin bu derece aksiyoner görünmesi normal olsa gerektir.

Melhemelerin kendi toplumsal yapı sınıflamasına göre insanlar 'havas' ve 'avam' diye iki gruba ayrılmaktadır. 'Havas'la okumuş, aydın, saygın, muhterem "ulu" kişiler ve çoğunlukla devlet ricali yani yöneticiler kasdedilmekte; 'avam'la da kaba ve cahil halk, yani yönetilenler, anlatılmaya çalışılmaktadır. Melhemeye göre halk, "raiyyet" ve "berâyâ"dır. Raiyyet, "sürü, hükümdar idaresi altında bulunan ve vergi veren halk" manasındadır. Berâyâ ise "haraç ve vergi vermeyen müslümanlar, kılıç ehli" anlamındadır. Melhemelerde raiyyet ve berâyâ kelimeleriyle söz konusu anlamlara uyan insanlar topluluğu mu kasdedilmiştir yoksa ikisiyle de ayırt edilmeksizin yönetilenlerin tamamı / halk mı anlatılmak istenmiştir, bunu bilemiyoruz. Ancak şunu söyleyebiliriz ki melhemede yönetilenlere halk denilmekte ve onlar da kendi arasında yerleşim durumuna göre şehirli, yerli, köylü ve göçer şeklinde gruplara ayrılmaktadır.

Yine melhemelere göre bu halk tabakasında zengin, fakir ve müslüman, gayrimüslim "kâfir" diye bir ayrım vardır. Müslüman, gayrimüslim çatışması bütün melhemeler boyunca devam etmektedir. Savaşta yenilen gayrimüslimler, islamiyeti seçerlerse kurtulur, seçmezlerse cizyelerini öderler. Melhemeye göre insanlar din inanışı ve inanışının derecesi bakımından da sûfi, âbid, zâhit, derviş, râhib, mümin, kâfir, fâsık, keşiş, ruhban, müfsit, müznib, fâcir, ve mülhid gibi gruplara ayrılmaktadır. Bunlardan fâsid, fâsık, müfsit, fâcir ve mülhid adlarını taşıyan kişiler melhemelere göre zaman zaman fitne ve fesatlık çıkararak, iftira atarak insanlar arasına düşmanlık tohumları ekmekte ve onların ölümüne veya huzurunun kaçmasına neden olmaktadırlar.

Melhemelerdeki meslek gruplarını da şu şekilde sıralamak mümkündür: Bakkal, balıkçı, berber, cellat, nakkaş, sakka (sucu), dellal, sabbağ (boyacı), sayyad (avcı), dihkan (çiftçi), münşiyân veya küttab (katipler), çoban, bâzirgan, mellah (denizci), tâcir,

muallim, celeb (sığır tüccarı), müneccim, mürde-şû (ölü yıkayıcı), tabip, kâbile (kadın ebe). Bunların içerisinde melhemede en çok yer edinen tüccardır. Tüccar ya çok zarar etmesiyle ya malını aşırı pahalıya satarak vurgunculuk yapmasıyla ya da malını bir yerden diğerine naklederken çektiği sıkıntılarıyla melhemeye konu olmuştur. Onun çektiği sıkıntıların yegâne kaynağı ya geminin batmasıdır ya da toplumun bir başka kesimini oluşturan ve "uğru", "harâm", "sârik", "kutta^{c}-ı tark" "düzd", "reh-zen" gibi adlarla anılan hırsızlar ve yol kesicilerdir. Özellikle yol kesiciler, tüccarın hem malını yağmalamakta hem de canını almaktadır. Melhemelerde hırsızların özellikle bazı dönemlerde artacaklarından ve halkın malını açıkça çalacaklarından söz edilmektedir.

Melhemelerde sık sık karşımıza çıkan bir diğer toplumsal yapı unsuru da "havaric" ya da "haric" ismiyle anılan gruplaşlamalardır. Haric, kelimesi aslında Sıffin savaşında başlangıçta Hz. Ali taraftarı iken sonradan ona karşı gelen ve İslam tarihinde önemli bir yer işgal eden gruba verilen isimdir. (Fığlalı 1997: 169-175) Fakat melhemelerde bu isim daha çok, herkesin ittifak ettiği meşru bir hükümdara, yönetime veya düzene baş kaldıran grup manasında kullanılmıştır. Melhemelere göre bu gruplar, birçok yerlerde, sık sık ortaya çıkarak halka zulmetmekte ve beldeleri yakıp yıkmaktadırlar.

Melhemelerin bize sunduğu toplumsal yapı içerisinde bir de esirler, köleler ve cariyeler yer almaktadır. Bunlar melhemelerde seby, kul, köle, cariye, gulam, keniz, haseki, kırnak, karavaş, çâker, memluk gibi adlarla karşımıza çıkmaktadır. Parayla alınıp satılmakta ve efendilerine hizmet etmektedirler. Hatta bazı cariyeler, efendilerinin odalığını da yapmaktadırlar. Köle ve cariyelerden beklenen emre itaat etmeleridir. Ancak melhemelerin verdiği bilgiye göre bunlar zaman zaman efendilerine âs gelmektedirler.

Melhemelere göre aile hayatında çocuklar ebeveynlerine, kadınlar da kocalarına karşı gelmemelidirler. Erkek çocuğun değeri kız çocuğuna göre daha fazladır.

Melhemelerde kadına çok az yer verilmiştir; yer verildiği noktalarda da kadın hep edilgen konumdadır. "Kadın ölümleri çok olur. Hamileler çok çocuk düşürür veya zahmetli doğum yapar." Melhemelerde bu şekildeki ifadeler haricinde kadının varlığına rastlamak mümkün değildir. Bu, sosyal aktivitenin erkekten yana olduğu bir toplumda kadının hayattaki aktivitesinin azlığını göstermektedir.

8. MELHEMELERDE HASTALIKLAR ve TEDAVİ ŞEKİLLERİ

Melhemeleri oluşturan düşünceye göre insan vücudu da dahil olmak üzere varlık âlemi "anâsır-ı erbaa" denilen hava, toprak, su ve ateşten oluşmuştur. Bu dört unsur, insan vücudunda bulunduğu oran nisbetinde insanın karakterini ve mizacını tayin etmektedir. Yine aynı düşünceye göre insanın bedeninde "ahlat-ı erbaa" denilen ve kan, balgam, safra ve sevdâdan oluşan dört sıvı vardır. Bu dört sıvının vücutta dengeli bir şekilde bulunmasından sağlık doğmaktadır. Bunlardan birinin artması veya eksilmesi durumunda hastalıklar ortaya çıkmaktadır. Örneğin vücuttaki sevdâ sıvısının dengesizliğinden akıl hastalıklarının ve psikojik rahatsızlıkların ortaya çıktığına inanılmaktadır. Hatta kimi akıl hastalarına halk tarafından "Kara sevdaya tutuldu." denmesi de bu inanışın bir uzantısıdır. Yine safranın dengesizliğinin, karaciğer ve böbrek hastalıklarına, sıtmaya neden olduğu düşünülmektedir. Buna göre hastalıklar demev, safrav, sevdav ve balgam olarak sınıflandırılmaktadır.

Hastalıkların kaynağı sözünü ettiğimiz bu dört unsurda görüldüğü için tedavide bu unsurları dengeleme yoluna gidilmekte, ona göre diyet önerilip ilaçlar hazırlanmaktadır. Hastalıkların tedavisine yönelik olarak verilen melhemelerdeki bilgileri, "hastalanmamak için" ve "hastalandıktan sonra gereken bilgiler" diye iki gruba ayırmak mümkündür. Melhemelerdeki tedaviye yönelik bilgilerin çoğunu hastalanmamak için gereken bilgiler

oluşturmaktadır. Buna göre melhemelerde insanlara, hasta olmamaları için "ahlat-ı erbaa"nın dengesini bozmayacak yiyecekler önerilmektedir ki, bu yiyeceklerin listesi, 'Hangi ayda ve yaşta, ne tür yiyecekler yenilme/me/lidir.' şeklinde yukarıda "Beslenmeyle İlgili Bilgiler" başlığı altında verilmişti. Bu cümleden olmak üzere mesela mayıs ve haziran aylarında safra çoğalır. O nedenle safrayı artırdığı düşünülen tuzlu yiyeceklerden söz konusu aylarda kaçınmak gerekmektedir. Bütün bunlar, günümüz koruyucu hekimliğinin temel amaçları arasında yer alan ve 'insanları hastalandırmamaya çalışma' şeklinde özetlenebilecek uygulamaların benzerlerine melhemelerde de rastlanması demektir.

Melhemelerde tedaviye yönelik olarak sık sık "ot içmek" deyimi geçmektedir. Bu deyimle anlatılmak istenen ilaç içmektir. Şifanın otlarda ve çiçeklerde aranması ilaca "ot"; doktora da "otacı" denilmesine neden olmuştur. Melhemelere göre ilaç diye alınan otlar, öyle her zaman içilmemelidir. Onların bazı günlerde içilmesi daha doğru ve faydalıdır.

Melhemelerde bazı hastalıklara yakalanmamak ve yakalanılan hastalıkların tedavisi için "kan alma" tavsiye edilmektedir. Çünkü onlara göre hastalıkların birçoğu kandan ve kanın fazlalığından kaynaklanmaktadır. O bakımdan hastalığa sebep olan kanın, vücuttan atılması gerekmektedir. Kan alma işlemi, melhemelerde "hacamat" ve "fasd" kelimeleriyle karşılanmaktadır. Bu iki kelime her ne kadar aynı manaya gelse de kan alma işleminde kullandıkları yöntemle birbirlerinden ayrılmaktadırlar. "Hacamat", deriden yapılan kan alma işleminin; "fasd" ise damardan yapılan kan alma işleminin adıdır.(1) Halk tıbbında kan alma işlemi bazı hastalıkların tedavisinde önemli bir yer tutmaktadır. Hatta bu işleme o kadar önem verilmiştir ki, melhemelerin içerisinde de görüldüğü üzere kan almak için uygun olan veya olmayan zamanlar bile tespit edilmiştir.

(1) Kan alma hakkında geniş bilgi için bkz. (Karabulut 1994: 364-369).

Melhemelerde tedavi şekli olarak gösterilen uygulamalardan birisi de kusmadır. Melhemelerde, "Şu zamanlarda kusmak iyidir veya değildir." şeklinde bilgiler geçtiğine göre buradan kendiliğinden gerçekleşen kusma kasdedilmemektedir. Eskinin tıp anlayışına göre sıcak mevsimlerde vücuttaki sıvılar inceldiği için yukarı doğru yükselmektedir. O nedenle zararlı sıvıları kusarak ağız yoluyla atmak faydalıdır. İşte bunun için isteyerek kusmak, bazı hastalıklara yakalanmamak ve bazılarından da kurtulmak için uygulanan bir tedavi yöntemidir. Kusmak, mideyi temizleyip kuvvetlendirmekte, gözün görme yeteneğini artırmakta, böbrek ve mesane yaralarına, cüzzam, felç, siroz ve sarılık gibi hastalıklara karşı iyi gelmektedir. (Karabulut 1994: 428-430)

Melhemelerin anlattığı bir diğer tedavi şekli de müshil içmedir. Müshil, mide ve bağırsakları temizleyip dışkının kolayca dışarı atılmasını sağlayan ilaçların genel adıdır. Yine eskinin tıp anlayışına göre soğuk mevsimlerde vücuttaki zararlı sıvılar, kalınlaştığı için vücudun alt kısımlarında bulunmakta ve onların bir şekilde dışarı atılması gerekmektedir. Bu ise ancak ishal edici ilaçlar yardımıyla yapılabilmektedir. O nedenle melhemelerde müshil içilmesi faydalı olan ve olmayan zamanlar da belirtilmiştir.

Melhemelerde tedavi maksadıyla yapıldığı anlaşılan uygulamalardan birisi de hamama gitmedir. İlk bakışta hamam, temizlenmek için gidilen bir mekan gibi görünse de orası aynı zamanda tedavi amacıyla da kullanılmaktadır. Zira hamama giden insan terlemekte ve böylece vücudundaki toksinleri dışarı atmaktadır. Ayrıca hamamın sıcağı, damarların gevşeyip genişlemesine yol açmakta ve böylece kan dolaşımını artırmaktadır. Bu açıdan bakıldığında hamamın yüksek tansiyonlular için sakıncalı olduğu sonucu da çıkarılabilir. O nedenle hamam, melhemelerde sağlık açısından faydalı olduğu düşünülen zamanlarda tavsiye edilmekte, zararlı olduğu düşünülen vakitlerde de önerilmemektedir.

Melhemelerde geçen hastalıkları ve hastalıkla ilgili kelimeleri şu şekilde sıralamak mümkündür: Âmas (vücutta çıkan şiş ve kabarcıklar), Baş, boğaz, göz ve karın ağrısı, Bart (yara), Ceder (çiçek hastalığı), Cereb (uyuz hastalığı), Cüzzam, Çıban, Derletme (tifo), Ditretme (titreme), Dolama, Dutu (sar^{c}a, hastalık nöbeti), Dümel (büyük kan çıbanı), Ejeh (sivilce), Felç, Fuak (hıçkırık, mide toplanması), Giciyik (kaşıntı), Hikke (kaşıntı), Humma (sıtma, ateşli hastalık), Hunak (boğmaca, bademcik iltihabı), Isıtma (sıtma), Kabarcık (şarbon), Karaağrı (bir çeşit humma), Kıran (öldürücü hastalık salgını), Kızamık, Lakve (ağız çarpılması), Merg-i mefacan (ani ölüm), Nezle, Nıkris (ayak parmaklarında, topuk ve mafsallarda meydana gelen ağrılı hastalık), Öksürük, Süal (öksürük), Ölet (salgın halindeki ölüm), Remed (göz hastalığı), Sar^{c}a (epilepsi), Sersâm (insana sersemlik veren bir hastalık), Sivilci (sivilce), Sürhje (kızamık), Taun (ölüme sebebiyet veren salgın hastalıkların genel adı), Tuhal (dalak şişmesinden meydana gelen hastalık), Tumağı (nezle), Uyuz, Veba, Veca' (ağrı, sızı), Verem, Yerekan (sarılık), Zahr (iç ağrısı, basur ve mesane iltihabında görülen ağrılı ıkınma), Zatülcenp, Zükam (nezle).

Buradaki hastalıklardan vebanın melhemelerde ayrı bir yeri vardır. Çünkü diğer hastalıklara göre en çok vebanın adı geçmektedir. Zira veba, melhemelerin yazılıp okunduğu dönemlerde önüne geçilemeyen ve çok fazla insanın ölümüne sebep olan bir hastalıktı. O nedenle veba, insanları çok korkutmuştur. İnsanları kitleler halinde öldüren büyük veba salgınları tarihin dahi konusu olmuştur. (Panzac 1997) Bu sebeple melhemelerde hastalıklardan en çok vebanın adı geçmektedir. Taun kelimesi, bulaşıcı her türlü hastalığın genel adıdır. Veba, bir bulaşıcı hastalık olduğu için taun kelimesiyle de yine veba kasdedilmektedir.

9. MELHEMELERDE HAYVANLAR ve BİTKİLER

Melhemelerde evcil hayvan olarak hamel (koç), mş veya şat (koyun), bere (kuzu), oğlak, cedy (erkek oğlak), keçi, gevsâle (bir yaşındaki sığır) isimleri geçmektedir. Bunlar, bazen sığır ve davar üst başlıklarıyla da anılmakta ve sütleri, daha çok da etleri için beslenmektedirler. Melhemelerde bu hayvanların üremelerinden veya üreyememelerinden, salgın hastalıklarda ölmelerinden ve sahiplerine kâr veya zarar ettirmelerinden bahsedilmektedir.

Melhemelerdeki bir diğer evcil hayvan grubunu da "sütûr"lar [binek hayvanları] oluşturmaktadır. Bu grupta at, ester (katır), üştür (deve), ve bair (erkek deve) yer almaktadır. Bunlardan atın, ayrı bir önemi vardır. Çünkü o, "dâbbe-i asl" [asıl binek hayvanı]'dir ve onun "ciyâd [iyi eşkin giden soy at]", "sâfinât [cins, soy at]" gibi cinsleri bulunmaktadır. Melhemelere göre ata binilmesi ve binilmemesi gereken zamanlar vardır. Binek hayvanları ve özellikle de at melhemelerde daha çok ölecekleri yolundaki haberlere konu olarak geçmektedir.

Melhemelerdeki faunanın bir kısmını da yine melhemenin kendi deyimiyle "derende"ler veya "siba^{c}"lar [yırtıcı hayvanlar] başlığı altındakiler oluşturmaktadır. Bu başlığın altına peleng (panter), hizebr (arslan), nimr (kaplan), keftâr (sırtlan), fehd veya yûz (pars), gurg veya zi^{c}b (kurt), hanazir (domuz), çakal, sıçan, fare, rûbeh (tilki), bebr, gibi hayvanlar dahil edilebilir. Bunlar melhemelerde insanlara ve evcil hayvanlara zarar vermeleri, toplu halde ölmeleri ya da çokça üremeleriyle geçmektedirler.

Melhemelerde av hayvanı olarak da harguş (tavşan), dürrâc (turaç kuşu), geyik, âhu, gazâle (dişi geyik) kebg (keklik), bat (kaz), murg-âb (ördek) isimleri yer almaktadır. Melhemelerde, bu hayvanların etlerinin ne zaman yenilmesi gerektiğine dair bilgiler verilmektedir.

Melhemelere göre "bilüç" [piliç] yiyen devligeç, karlagıç, kartal, ᶜukâb (karakuş), tavşancıl gibi göçmen kuşlar otuz ekimde gittikleri kışlaklarından on altı martta dönmektedirler. Bülbül, baharın müjdecisidir. Karga ve bûm, cuğdan gibi adlarla da bilinen baykuş virane yerlerde ötmektedirler. Melâh, cerâd isimlerini de taşıyan çekirge sürüleri gökten yağmakta ve çoğu zaman otu ve ekini yiyerek insanları kıtlıkla karşı karşıya bırakmaktadır. (Panzac 1997: 10-11) Bazıları ise zararsızdır. Melhemelere göre gökten çekirgeden başka kurt ve kurbağa da yağmakta ve ürünlere zarar vermektedir.

Bunlardan başka, melhemelerde Hira mağarasının girişini kapatmasıyla örümcek, Süleyman peygamberi "zebun" ettiği ve otuz ekimde kışlamak için toprak altına girdiği bilgisiyle karınca, on altı martta kış uykusundan uyanıp insanların canını yaktığı uyarısıyla hayyat (yılan), Nemrud'u öldürmesiyle üvez, yirmi şubatta yer altından çıkmasıyla bürgûs (pire) ve su kuşları, bahr, dûd-ı kazz (ipekböceği), arı, güvegen, asfur (serçe), cünbende (bit, pire karınca gibi hayvanlar), zübab (sinek), bukalemûn, şebtab (ateşböceği), balık, kejdüm (akrep) gibi hayvanların isimleri de geçmeketedir.

Melhemelerden edindiğimiz bilgiye göre son cemre düştükten sonra bütün bitkilerin köklerine su gitmeye başlar ve bitkiler canlanır. Ağaçların dallarındaki ve yapraklarındaki su eylül ayında ağaçların köklerine doğru inmeye başlar ve bu durum onların sararmasına, yaprakların dökülmesine neden olur.

Melhemelerde geçen bitkileri şu şekilde sıralamak mümkündür: Bürr (buğday), cev veya şar (arpa), yulaf, çavdar, mercimek, nohut, fûl (bakla), lûbya (börülce), mürdümük, avkuş, piyaz (soğan), sr (sarmısak), şalgam, kabak, hıyar, burçak, kavun, karpuz, simsim (susam), çörek otu, fiğ, mısır, hurma, incir, fıstık, turunç, şeker kamışı, pamuk, keten, çörek otu, karamuk, sidre (kiraz), rumman (nar), ot, ağaç.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Bunlardan ağaç genel bir isim olup melhemelerde on beş ekimde ve on üç kasımda kesilirse çürümez bilgisiyle geçmektedir. Ağacın yemişlisi ve yemişsizi vardır. Ot da genel bir isim olup hayvanların tükettiği her türlü bitkiye verilen isimdir.

Melhemelerde geçen bitkilerin bir bölümünü de çiçekler oluşturmaktadır. Bunlar daha çok benzetme unsuru olarak anılmaktadır. Gül, melhemelerde baharın habercisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bundan başka göksarı çiğdem, yasemin, sünbül, lale gibi çiçeklerin ismi de melhemelerde yer almaktadır.

10. MELHEMELERDE YİYECEK ve İÇECEKLER

Melhemelerde yiyecek içecek adına hayvansal gıda olarak yumurta, mast (yoğurt), süt, kaymak, yağ, bal, et gibi ürünler yer almaktadır. Etin sığır eti, kuzu eti, oğlak eti, kuş eti, av eti gibi çeşitleri bulunmaktadır ve etten biryan kebabı yapılmaktadır. Buna semek veya mâh adlarıyla da geçen balığı da ilave etmek mümkündür. Melhemelerde hayvansal yağdan başka karşımıza çıkan bir diğer yağ çeşidi de zeytinyağıdır. Melhemelerin verdiği bilgiye göre içilen zeytinyağı her derde devadır. Melhemelerde meyve ve kuru gıda olarak da hurma, sb (elma), nar, harbuze (karpuz), üzüm, zebib (üzüm veya incir kurusu), kuru üzüm, koz (ceviz), erzen (mısır), badam gibi ürünler yer almaktadır.

Melhemelerde yemek veya salata malzemesi olarak şalgam, kabak, lahana, soğan, sr veya fûm (sarmısak), mantar, pazı, turp, hıyar, kerefs (kereviz), pirinç gibi ürünlerin isimleri göze çarpmaktadır. Bunlardan sarmısak her derde deva olarak gösterilmektedir. Melhemelerde birtakım ürünlerle yapılmış yiyecek olarak da helva, sirkeli aş, herse (keşkek yemeği), çorba, turşu, macun, şekerli misk-gülâb isimleri geçmektedir.

Ayrıca melhemelerde tatlandırıcı ve baharat olarak da nemek (tuz), ıssı gök ot (biber), zencebil, nane, tere, susam, tarhun gibi isimler karşımıza çıkmaktadır.

Melhemelerde içecek olarak şerbet, nebid (hurma ve kuru üzümden çıkarılan bir tür içecek), boza, la'l-i müzab, zencebil veya süci (şarap), kımız, berş (afyon şurubu), esrar adları sayılabilir. Bunlar tüketilirken yanında meze de bulunmaktadır. Zeytinyağı, ᶜabir ve müshil de ilaç niyetine içilmektedir.

11. MELHEMELERDE MADDÎ KÜLTÜR UNSURLARI

Melhemelerde yapı ve yapıyla ilgili olarak hamam, kale, cami, çeşme, pınar, ahır, eyvan, anbar, hankah (tekke, dergah), hanman (ev, bark), ribât (konak, han), hargah (büyük çadır, otağ), saray, hayme veya tütuk (çadır), revak, mescid, sakf (tavan, çatı), pâlâr (çatı direği), sayeban (gölgelik), ab'ar (su kuyusu), cedvel (su arkı), kâriz (su yolu, lağım), seng-i hârâ (mermer) gibi unsurlar yer almaktadır.

Melhemelerde müzik aletlerinden sadece ney ve rebabın adı geçmektedir. Bunların dışında melhemelerde şemᶜ, fanus, kandil, meşᶜal gibi aydınlatma araçları; araba, gemi, filika gibi ulaşım araçları; meşk (tulumdan yapılmış su kabı), memerr (tütsü yakılan kap), çanak, tabak, zücac, desti, kase, mnâ (kadeh), sürah, kûze (su testisi), lenger, hem-yân (heybe, kese), saksı, enbançe (küçük çanta) gibi ev eşyaları da görülmektedir.

Melhemelerde savaş aletleri ve savaşla ilgili unsurlardan amud veya nze (mızrak, kargı), teber (balta), tir-keş (sadak), kılıç, alem, tir veya nâvek (ok), tiğ (kılıç), kus-ı ruyine (tunç kös), rümh (süngü, kargı), râyet (sancak, bayrak), niyam (kılıç kını), tuğ isimleri yer almaktadır.

Melhemelerde geçen giyecek ve giyecekle ilgili unsurları şu şekilde sıralamak mümkündür: Taç, ipek elbise, palas (eski kilim, keçe, çul), çuha (yün kumaş), aba (yünden yapılmış kaba kumaş), atlas (üstü ipek altı pamuklu kumaş), zerrin külah (altın başlık), cübbe, destâr, diba (renkli dokuma motiflerle süslü lüks bir çeşit ipek kumaş), hilat (kaftan), kemer, nikab (örtü), zer-beft (altın işlemeli kumaş), penbe (pamuk), hayder (kolsuz kısa aba, hırka).

Melhemelerde para ve değerli maden veya taş olarak da yakut, altın, sim, sadef (inci), dürr-i semin (değerli inci), akik, şahdane veya dürre (büyük inci tanesi), nukre (külçe halinde gümüş) gibi unsurlar yer almaktadır.

Melhemelerde tavk veya kılâde (gerdanlık), tûtyâ veya kuhl (sürme), ayna, gülsuyu, müşk, ûd gibi süs ve süslenmeyle ilgili unsurlara rastlamak mümkündür. Melhemelerde bunlardan başka hasır, bisat (kilim, minder), nat[c] (döşek), firaş (döşek, yatak, şilte) gibi döşeme unsurları da yer almaktadır.

Melhemelere göre atların üzerine çul ve çukal (atlara giydirilen örtü) örtülmekte, pûz-bend (hayvan ağızlığı) bağlanmaktadır. Raht denilen at takımlarının içerisinde cevherli eyer de bulunmaktadır. Ayrıca melhemelerde tarım ve hayvancılıkla ilgili olarak das (orak), ters veya sergin (gübre), alik (hayvan yemi), kovan, saman gibi unsurlar da görülmektedir. Melhemelerde yaban hayvan derisi, bezir (tohum ekilecek tane), saykal (cila), mehd (beşik) gibi başka madd kültür unsurları da geçmektedir.

12. MELHEMELERDEKİ HALKBİLGİSİNİN TÜRK HALKBİLİMİNDEKİ İZLERİ VEYA BENZERLERİ

Yukarıda melhemelerin oluşturulmasında temel olarak astrolojinin kullanıldığını belirtmiştik. Melhemelerin temelini oluşturan astrolojiyi kendine meslek edinenlere ise müneccim denildiği bilinen bir gerçektir. Hemen her kültürde ve zamanda müneccimlerin yaptığı işi, gelecekten ve talihten haber verme işini, farklı metot ve adlarla da olsa icra eden kişiler bulunmaktadır. İşte eski Türklerde de müneccimlerin yaptığı işi icra eden ve adına kam veya şaman denilen kişiler vardı. Bunlar, tanrılar ve ruhlarla insanlar arasında aracılık yapmakta, insanları kötü ruhların şerrinden korumakta, vecd halindeyken gaibden haber vermekte (İnan 1986: 75, 80) ve kimi işlerin yapılması için uğurlu günleri tespit etmektedirler. Örneğin Hunlar, bir işe başlamak istediklerinde Ay'ın ve yıldızların durumuna bakarlarmış ve bu konuda onlara, kamlar yardımcı olurmuş. (İnan 1986: 3). Şamanlar, ölünün sağlığında bindiği atı, kullandığı eşyaları ve ölüyü tespit ettikleri uğurlu bir günde gömerlermiş. (Öztürk 1996: 148).

Jean Paul Roux'nun çalışması (1994: 49-80), eski Türklerin kullandığı fal ve kehanet şekillerinden, kamlarla şamanların icralarından ve kahinliklerinden yeterince örnekler sunmaktadır. Türkler İslam medeniyeti dairesine girdikten sonra da kamların ve şamanların etkinliği bir süre devam etmiş ve zamanla bunların yerlerini müneccimler almıştır. Kaşgarlı Mahmud'un Divanü Lügati't-Türk'te 'kam' kelimesinin karşılığı olarak 'kahin' sözcüğünü vermesi, yine aynı eserin birkaç yerinde kamların 'arvış' (afsun)'larını ifade eden "Kam arvış arvadı." gibi Türkçe cümlelerin örnek olarak verilmesi, XI. yüzyılda kamların müslüman Türkler arasında hâlâ unutulmadığını göstermektedir (İnan 1986: 72). Yine XI. yüzyıl metinlerinden Kutadgu Bilig'de de 'kam' kelimesi geçmekte ve hastalıkları tedavi eden kişi ve kahin olarak gösterilmektedir:

1065 Kerek tut otaçı kerek erse **kam**
Ölüglike hergiz asıg kılmaz em (Arat 1979: 124)

İster tabip getir, ister kam; ölmekte olana hiç bir ilaç fayda vermez. (Arat 1991: 87)

2002 Bu sukluk ig ol bir otı yok emi
Anı emleyümez bu dünya **kamı** (Arat 1979: 218)

Açgözlülük, ilacı ve devası bulunmayan bir hastalıktır; onu, bütün dünya kahinleri bir araya gelse yine tedavi edemezler. (Arat 1991: 151)

3873 Kamuġ igke ot ol emi belgülüg
Ol ig emlegüçi **kamı** belgülüg (Arat 1979: 390)

Her hastalığın bir ilacı ve çaresi vardır; bu hastalığı tedavi eden kam da bulunur. (Arat 1991: 281)

Aynı metinde müneccimlere de yer verilmiş ve bunlara ayrı bir bölüm tahsis edilmiştir. Bu, müneccimlerin artık Türk kültürü içerisine iyice girdiğini ve onlara büyük bir önem atfedildiğini göstermektedir:

4376 Munıngda basa emdi **yulduzçı** ol
Baka körse yetrü idi yinçke yol
4377 Yıl ay kün sakışı bularda bolur
Kereklig turur bu sakış ay unur
4385 Kılayın tise sen özüng iş küdüg
Ayıtġu kerek edgü isiz ödüg
4386 Kün ay kutluġı bar yime kutsuzı
Ayıt kutluġın tut ay yalınguk tüzi
4390 Ayıt söz olarka yime bütme terk
Biligli bayat ol munı tutġu berk
4391 Bularıġ yime edgü tutġıl yaraş
Tilin serme irme köngül kılma baş (Arat 1979: 440-441)

[4376] Bunlardan sonra da müneccimler gelir; iyice dikkat edersen, [4377] yıl, ay ve günlerin hesabını bunlar tutarlar; ey kudretli insan, bu hesap çok lüzumlu bir şeydir. [4385] Herhangi bir işe başlamak istersen, önce zamanın bunun için iyi veya kötü olup olmadığını sormak lazımdır. [4386] Gün ve ayların kutlusu olduğu gibi, kutsuzu da vardır; bunları sor ve kutlu olanını seç; ey temiz kalpli insan. [4390] Sözü onlara [müneccimlere] sor, fakat hemen inanıverme; her şeyi bilen Tanrıdır ve ancak ona kuvvetle sarılmalıdır. Bunlara [müneccimlere] da

> iyi muamele et, anlaş; onlara çıkışma ve incitecek söz söyleyerek kalplerini kırma. (Arat 1991: 316-317)

Görüldüğü üzere müneccimler XI. yüzyıl Türk dünyasında takvimleri düzenlemekte, herhangi bir işe başlamak gerektiğinde uğurlu ve uğursuz vakitleri tayin etmektedir. Bu sebeple onlara iyi davranılmalı ve incitecek söz söylenilmemelidir. Hatta J. P. Roux (1994: 68) da, Kutadgu Bilig'de Hz. Muhammed'in soyundan gelenlerden, bilginlerden, doktorlardan ve rüya tabircilerinden sonra müneccimlerin anlatılmasına bakarak Türklerde "kehanetin yüksek bir mevki işgal ettiğini ve bunu uygulayanların belirli şekilde el üstünde tutulduklarını" belirtmektedir.

İbn Bibi (1996: 159)'den edindiğimiz bilgiye göre Selçuklu sultanları da işlerini müneccimlerin görüşleri ve takvimcilerin incelemeleri doğrultusunda yapmaktadırlar. Hatta İbn Bibi'nin, Bibi el-Müneccime adıyla anılan annesi de bir müneccimedir ve müneccimliği dedesinden öğrenerek oldukça ilerletmiştir. İbn Bibi'nin ifadelerine göre annesi, Sultan Alaeddin'in sıkıntılı ve telaşlı bir zamanında ona "Filan gün filan saatte zafer müjdesi gelecek." şeklinde bir kehanette bulunmuş ve bu kehaneti doğru çıktığı için sultan tarafından ödüllendirilmiştir. (İbn Bibi 1996: 439-440).

Osmanlı döneminde müneccimlerin icralarına konu olan işlerin sayısı giderek artmış ve buna bağlı olarak da müneccimler daha çok itibar görür olmuşlardır. Öyle ki müneccimbaşılık Osmanlı saray teşkilatının resmî bir kurumu haline gelmiştir. (Uzunçarşılı 1984: 369-372) Müneccimler Osmanlı zamanında padişahın cülusu, savaş ilanı, ordunun hareketi, sadrazamaların tayini, denize gemi indirilmesi, sultanların düğünü, has ahır atlarının çayıra çıkarılması, ziyafet saatinin belirlenmesi, herhangi bir binanın inşasına başlanması gibi konular için eşref saati tayin etmekte ve ilgili kişiler de ona göre davranmaktadır. Tarih kitapları ve çeşitli kaynaklar müneccimlerin uygulamalarından ve bu uygulamalara göre hareket eden insanların varlığından zaman zaman bahsetmektedir. Örneğin Peçevi Tarihi'nde (1992: 399-400) bir bölüm uğurlu ve

uğursuz zamanlar konusuna ayrılmıştır. Söz konusu bölümde yıldızlardan hüküm çıkarmanın İslam fıkhındaki yeri anlatıldıktan sonra müneccimlerin uğursuz dediği bir dönemde sadrazam olanların kısa zamanda öldükleri ve müneccimlerin uğurlu zaman olarak gösterdikleri andan sonra sadarete geçen kişinin beş yıldan fazla sadrazamlık yaptığı anlatılmıştır.

Osmanlı döneminde astroloji ile ilgili birçok eserin yazılmış olması(1), başka konularda yazılmış kimi eserlerde(2) de astrolojiden ve yöntemlerinden bahsedilmesi, müneccimlerin ve müneccimliğin Osmanlı düşüncesindeki yerini göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Müneccimlerin ve uygulamalarının Osmanlı toplumunda nasıl bir yer edindiğini anlayabilmek için XIX. yüzyılın sonları ile XX. yüzyılın başlarında yazıldığı tahmin edilen bir eserden aşağıdaki satırları okumak yeterli olacaktır sanırız:

> Önemli ve resmi bir işe veya devlete ait bir binanın yapımına başlanacağında vakt-ı mesud tayini için müneccimbaşı efendiye zayiçe denilen bir hesap pusulası yaptırılır ve o suretle belirlenen vakit, saat, hatta dakikada o işe başlanır veya binanın ilk taşı konur[du]. (...) Bu vakt-ı mesud tayin edilmesi zorunluluğu yalnız saydığımız işlerden ibaret değildi. Halk da ev yapmaya başlarken, yola çıkarken, nikah kıyılırken, evden sahilhaneye, sahilhaneden İstanbul'a taşınırken, önemli bir işe başlarken tanıyorsa müneccimbaşıya, tanımıyorsa bu işle uğraşan ve meşhur olan bir zata baş vurur, ona göre hareket ederdi. (...) Bir vakitler yeni doğan çocukların doğdukları gün, saat, dakika hatta saniyesine kadar hemen yazılır. tertiplenen bu pusula müneccimlerden birine verilir, çocuğun şahsına ve geleceğine ait ahkam çıkarttırılır, zayiçeler tanzim olunurdu. Bu iş eski yüzyıllarda o kadar ileri götürülmüştü ki hemen hemen her şeyde, mesela önemli bir iş için bir zatla yapılacak konuşmada, pek çok alış verişlerde, hatta daha da

(1) Osmanlı döneminde astroloji konusunda yazılmış eserler hakkında geniş bilgi için (İhsanoğlu 1997)'ye bakılabilir.

(2) Örneğin Kutadgu Bilig'in beşinci babı [124-147. beyitler arası] yedi gezegenin ve on iki burcun anlatımına ayrılmıştır (Arat 1979: 29-31; 1991: 20-22). XV. yüzyılın ansiklopedik mesnevilerinden olan Bedr-i Dilşad'ın Murad-nâme'sinde 31. ve 32. bablarda yıldız ilmi ve ona bağlı diğer konular anlatılmaktadır (Ceyhan 1997: 628-659). XVIII. yüzyılın ansiklopedisti Erzurumlu İbrahim Hakkı (1991: 101-186)'nın Marifetname'sinde de astrolojiye genişçe yer verilmiştir.

> ileri gidilerek meraklılar ve bu işin mübtelası olanlar tarafından yeni giyecekleri elbise, alacakları cariye, evlerinin tamir ve döşenmesine kadar her şeyde uğurlu vakit aranır ve işler o vakitte yapılır olmuştu. (Abdülaziz Bey 1995: 366-367)

Abdülaziz Bey'in anlattıklarının benzerleri yukarıda "Her Ayın Günlerinin Özellikleri ve Bu Günlerde Yapılması Uygun Olanlar ve Olmayanlar" ile "Haftanın Günlerinin Özellikleri" başlıkları altında Yazıcı Selahattin'in melhemesinden aktarılmıştı. Demek ki melhemelerin sunduğu bilgiler ve pratikler sadece kağıt üzerinde kalmamış halk tarafından hayata geçirilmiştir. Şemseddin Günaltay'ın; "Öyle kadınlar vardır ki çamaşır yıkamak, tırnak kesmek, elbise biçmek, ev taşımak ve hamama gitmek için mutlaka belli bir günü beklerler. Buna benzer işlerin başka bir günde yapılmasını uğursuz sayarak uygun bulmazlar. (1997: 291)" şeklindeki yakınma cümleleri de yine melhemelerdeki bilgilerin ve melhemeleri ortaya koyduğu düşünülen müneccimlerin uygulamalarının halk tarafından kabul gördüğünü göstermektedir.

Kuşkusuz melhemelerde yer alan ve Türk halkı tarafından kullanılan bilgi ve pratikler bunlarla sınırlı değildir. Aşağıda yeri geldikçe melhemelerdeki bilgi ve pratiklerin ve bunların benzerlerinin Türk halkı tarafından nasıl kullanıldığı anlatılacaktır.

12.1. EVRENİN YARATILIŞI ve DÜZENİYLE İLGİLİ BİLGİLERİN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

Melhemelerde özellikle de Şemsiyye'de kainatın şeffaf ve parlak bir cevherden ortaya çıkan büyük bir su kütlesinden yaratıldığı belirtilmekteydi. Altay yaratılış destanına göre de evren yaratılmadan önce uçsuz bucaksız, sonsuz bir su vardır (Ögel 1993: 432, 451; Çınar 1996: 1-11) ve evrenin yaratılışına bu su bir anlamda kaynaklık etmiştir. Türk

kozmogonisine göre de yedi kat yer, yedi kat gök vardır. Bu sayı kimi yerlerde dokuza ulaşmaktadır. Cennet göklerde, cehennemse yerin altındadır. (Uyguner 1954: 932)

Yine Şemsiyye'de ilk insan olması hasebiyle Hz. Adem ve onun yaratılışı ile ilgili birçok bilgilere yer verilmişti. Hz. Adem ve onun yaratılışı hakkında melhemede verilen bilgilerin benzerlerini Türk sözlü geleneği içerisinde de görmek mümkündür (Aksel 1965: 3658-3660). Bu meyanda Türklerin yaratılış efsanesine göre de ilk insanın Adem gibi balçıktan yaratılmış olduğunu hatırlatmak isteriz (Ögel 1993: 483-490).

12.2. TAKVİM ve TAKVİME BAĞLI BİLGİLERİN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

Anadolu halkının düşüncesine göre bir yıl, Hızır Günleri ve Kasım Günleri diye ikiye ayrılmaktadır. (Uyguner 1954: 931; Güleç 1970: 5675-5679; Tan 1976: 266; Erkiletlioğlu 2000: 16) Bunlardan Hızır günleri yaz mevsimini, Kasım günleri de kış mevsimini oluşturmaktadır. Hızır günleri 6 mayısta başlayıp 7 kasımda bitmektedir. Kasım günleri ise 8 kasımda başlayıp 5 mayısta sona ermektedir. Buna göre kasım günleri 179, hızır günleri de 186 gün sürmektedir. Kasım günlerinin 45. ve 85. günleri "erbain"i, 86. ve 136. günleri de "hamsin"i oluşturmaktadır. (Güleç 1970: 567) Yani halk takvimine göre kışın tamamı 90 gün sürmektedir. Bunun ilk kırk günlük dilimine "erbain", sonraki elli günlük dilimine de "hamsin" denilmektedir. Kışın ilk ayına "karakış" denilmektedir. (Yalçın 1999: 52, 105) Zira bu ayda kar çok yağmadığı için yer yer toprağın siyahlıkları görülmektedir. Karakıştan sonraki ayın halk arasında adı "zemheri"dir. Kışın en şiddetli soğukları bu aydadır.

Melhemede bir yılın kış, yaz, yay ve güz şeklinde dört mevsime ayrıldığını görmüştük. Aynı taksimat sözlü kültür ortamında da yer almaktadır. Buna göre, 22

Aralık - 21 Mart, kış; 22 Mart - 21 Haziran, yaz; 22 Haziran - 22 Eylül, yay ve 23 Eylül - 21 Aralık, güz mevsimini oluşturmaktadır. (Baykara 1997: 957)

Aylara, Anadolu'nun değişik yörelerinde farklı isimler verilmektedir ve bu verilen isimler melhemede karşımıza çıkanlarla aynıdır. (Kırzıoğlu 1950: 170-172; Özergin 1969: 5275-5277; Emiroğlu 1984: 42-43; Kuzucular 1973a: 17; 1978: 15-17; 1979f: 14-17) Örneğin Çamlıhemşin yöresinde aylar, sırasıyla şu isimlerle anılmaktadır. Zemheri (ocak), Gücük (şubat), Dert ayı (mart), April, Kiraz ayı (mayıs), Orak ayı (haziran, bu ayda orakla çayırlar biçildiği için), Çürük ay (temmuz), Harman (ağustos), Sultan (eylül), Ekim, Koç ayı (kasım, koç katımı yapıldığı için) ve Karakış (aralık) (İslamoğlu 1998: 129-130)

Melhemede soğuğun şiddetini aldığına inanılan "cemre"den bahsedilmişti. Melhemeye göre ilki 7 şubatta havaya, ikincisi 14 şubatta toprağa ve sonuncusu da 21 şubatta suya düşen üç cemre vardır. Aynı inanışa halk arasında da rastlamak mümkündür. (Güleç 1970: 5676; Erkiletlioğlu 2000: 16) Havaya, toprağa ve suya düşen cemrelerin tarihi kimi yörelerde biraz farklıdır. Örneğin Çankırı bölgesinde ilk cemre 20 şubatta, ikinci 27 şubatta ve sonuncusu da 5 martta düşmektedir. (Ataş 1997: 89) Kimi bölgelerde cemreye "cemile" (Cingöz 1995: 77; Yalçın 1999: 52) denilmektedir. Arapça'da "kor" anlamına gelen cemrenin ne olduğuna dair çeşitli rivayetler bulunmaktadır. Tokat rivayetine göre cemre gökte yaşayan yiğit bir delikanlıdır. Bu delikanlı uzaktan gördüğü dünyayı merak etmiş; önce havaya düşmüş, sonra toprak ananın kızlarından birine âşık olmuş. Bunun üzerine delikanlı suya düşmüş, orada yıkanıp temizlendikten sonra toprağa düşüp sevgilisine kavuşmuş.(Cinlioğlu 1976: 6) Erzurum yöresinde ise cemrenin havaların ısınmasıyla ortaya çıkan bir sinek olduğu düşünülmektedir.

Erzurum ve çevresi halkı, şubat ayının son dört günü ile martın ilk üç gününün oluşturduğu bir haftalık dilime "berdelegüz" [berdü'l-acuz] demektedir. Onların düşüncesine göre bu bir haftalık dilimde şiddetli soğuklar ve yağışlar olur. (Aras 1985: 6) Bu bilgi aynıyla melhemede de mevcuttur. Aynı bilgiye Anadolu'nun birçok yöresinde rastlamak mümkündür. (Güleç 1970: 5676) Hatta bununla ilgili bir de küçük hikaye anlatılmaktadır. Rivayete göre birgün berdü'l-acuz olarak adlandırılan günlerin başında kimsesiz yaşlı bir kadın havaların güzelliğine aldanarak keçilerini ağıldan çıkarır ve otlatmaya götürür. Çok geçmeden hava aniden bozar ve müthiş bir fırtına çıkarak tipi yapar. Kocakarının keçileri bu tipide donarak ölürler. Kadın bu tipiden kendini zar zor kurtarıp evine döndüğünde avluda bıraktığı oğlakların da öldüğünü görünce feryat figan etmeye başlar. Bunun üzerine her yıl aynı zamanda gelen ve kocakarının ağlamasına sebeb olan bu soğuklara "kocakarı soğukları" denir. (Şentürk 1971: 5849; Kütük 2000)

Türk köylüsünün takvimine göre nevruz ilkbaharın; gündönümü ise yazın başlangıcıdır (Güleç 1970: 5677). Bilindiği üzere "nevruz" yeni yılın başlangıç günüdür. Hemen her kültürde değişik adlarla da olsa zaman olarak farklı tarihlere de tekabül etse yılbaşı mefhumu bulunmaktadır. Özellikle kuzey yarımkürede yaşayan halkların çoğunun takviminde yeni yıl, 21 mart günü veya bu tarihe yakın zamanlarda başlamaktadır. Türkçe konuşan halklar arasında bu güne nevruz, sultan nevruz, nevruz sultanı, nevruz-ı sultanî, noruz, noyruz, navruz, navrız, ergenekon, bozkurt, çağan, yeni gün, ulusting ulı küni, mart dokuzu (Çay 1993: 71) gibi isimler verilmektedir. 21 mart günü değişik Türk topluluklarında farklı adlarla anılmış olsa da yılbaşı olarak kabul edilmekte ve çeşitli şekillerde kutlanmaktadır. Yazıcı Selahatttin, Şemsiyye'sinde; "Rūm ilinüñ ger müsülmānları hem / Yılbaşı nevrūz ola dir hem ᶜAcem (Y33: 12b)" şeklindeki ifadeleriyle nevruzun, Türkler tarafından da yılbaşı kabul edildiğini belirtmektedir. Cevrî de melhemesinde beş farklı nevruzdan bahsetmektedir. (Y99: 40a)

Türk sözlü kültürü, içerisinde nevruzla ilgili sayısız malzeme barındırmaktadır[1]. Buna göre 20 mart eski yılın son günüdür. 21 marta en yakın çarşamba günü "kara çarşamba" adıyla anılır ve 20 mart günüyle kara çarşamba akşamında çeşitli eğlenceler tertip edilir. Kara çarşamba akşamının kutsal olduğuna, bu gece dilenen dileklerin kabul olacağına (Alpaslan 1985: 16) ve bu gün işitilen sözlerin doğru çıkacağına (Abdulla 1993: 168) inanılmaktadır. Nevruz bayramı Rumî takvimin kullanıldığı dönemlerde 8, 9, 10 mart tarihlerinde kutlanırken miladî takvimde bu 21, 22, 23 mart olmuştur. (Ahundov 1968: 254-256)

Hızır günlerinin başlangıcı olarak kabul edilen zaman dilimi, kıştan kurtulup yaz günlerine girmenin verdiği sevincin bir nişanesi olarak kutlanmaktadır ki bu, Hıdırellez adıyla karşımıza çıkmaktadır. Altı mayısta kutlanan hıdırellezde inanışa göre ölümsüzlük suyunu içen Hızır ve İlyas peygamberler bir araya gelmektedir. (Gönüllü 1983: 16; Taner 1984: 34) O nedenle hıdırellez günü baharın ve bereketin müjdecisidir. Eğrilce, sıçanık adıyla da bilinen bu günde herhangi bir iş yapılmaz, özellikle dikiş dikilmez, kırlara eğlenmeye gidilir. (Yardımcı 1993: 329; Görücü 1999: 130; Kuzucular 1973b: 11; Artun 1998: 30-49; Dede 1978: 121-122) Hıdırellez günü eğer herhangi bir iş yapılırsa iş yapılan evde doğacak çocuğun sakat olacağına veya ömrün kısalacağına inanılır. Hıdırellez kutlamaları ve pratikleri Türk dünyasında oldukça yaygındır. Hıdırellez kutlamaları çerçevesinde ısırgan otu ile birbirini dağlama, niyet çömleği, kırlarda gezip eğlenme, çayırlarda yuvarlanma gibi uygulamalar yapılmakta ve hıdırellez gecesi bütün dileklerin kabul edileceğine inanılmaktadır. (Hafız 1982: 237-242; Ahundov 1968: 251-252; Ülkütaşır 1953: 695-697; İşçiler 1953: 746-747; Arseven 1956b: 1294; Yund 1960: 2141; Akkaya 1995: 55-59) Hıdırellezle ilgili Türk dünyasında yapılan pratiklerin hemen

(1) Çeşitli Türk topluluklarındaki nevruzla ilgili inanış ve ritüeller hakkında geniş bilgi için bkz. (Çay 1993; Genç 1995; Kafalı 1995; Güngör 1995; Cunbur 1995; Yuvalı 1995; Sakaoğlu 1995; Güzel 1995; Kuzgun 1995; Golkarian 1995; İndraliyev 1995; Ekrem 1995; Kaşgarlı 1995; Özkan 1995; Süleymanov 1995; Malkonduyev 1995; Şamanov 1995; Baharlı 1995; Rahman 1995; Karatayev 1995; Kereytov 1995; Askarov 1995; Şahislam 1995; Hüseyin 1995; Tuzlugul 1995; Noyan 1983; Halaçoğlu 1996; Tezcan 1995; Nebiyev 1995; Üçer 1995; Tacemen 1997; Aksoy 1997).

hemen tamamını R. Malcıoğlu (1968: 4634-4635), A. Yaşar Ocak (1990), A. Çay (1990) ve M. Cingöz (1993: 5-23)'ün çalışmalarında bulmak mümkündür. Buna göre beş mayıs akşamı birbirine yakın soğan ve zambak yaprağı aynı boyda kesilir. Birine baht, diğerine de "caht [cehd: çalışma]" denir. Ertesi gün hangisinin boyu uzamışsa bu falı tutan kişinin o senesinin bahtlı veya "cahtlı" geçeceğine inanılır.

Beş mayıs akşamı bir çantanın içerisine bir miktar para konur ve bu çanta bir gül dalına asılır veya dibine bırakılır. Ertesi gün o para alınır ve cüzdanın içine konur. Bütün bir yıl cüzdanın içinde bekletilen o paranın cüzdandaki parayı bereketlendireceğine inanılır.

Hıdırellez günü akşam ezanı ile yatsı arasında bir miktar mayasız hamur yoğurulur ve bu iki parçaya ayrılır. Birine "var", öteki "yok" hamuru denilir. Ertesi gün bu iki parça hamura bakılır. Hangisi mayalanmışsa o yıl ev halkı o kelimeyi kullanacaktır. Örneğin "yok" hamuru mayalanmışsa o yıl komşulardan biri o evden bir şey istediği zaman istenen şey evde varsa bile "Yoktu ama bir bakayım." denir ve istenen şey verilir. Eğer "var" hamuru mayalanmışsa ve bir şey istenirse istenen şey yoksa bile "Yok."denmez; "Vardı ama kalmadı." denir.

Beş mayıs günü hava kararırken bir akarsuya gidilir ve daha önceden Tanrı'ya yazılmış olan murat dilekçeleri ayakta iken kağıdın yazısı yukarıya gelecek şekilde suya doğru atılır. Eğer yazı üste gelecek şekilde kağıt suya düşerse dileklerin kabul olacağına, yazı suya dönük düşerse kabul olmayacağına inanılır. Zira suya düşen dilekçe yazısı silinmeden denize ulaşacak ve denizlerde yaşadığına inanılan İlyas peygamber dilekçeyi okuyarak o kişinin dileğinin kabul olmasını sağlayacaktır.

Hıdırellez günü akşam ezanı ile yatsı arasında bir dört yol ağzına taşlarla arzu edilen plana göre bir ev yapılır. Güya Hızır ve İlyas peygamberler bu dört yol ağzından geçecekler ve dilek sahibinin dileğine kavuşmasını sağlayacaktır.

Beş mayıs günü öğleden sonra büyükçe bir kap / çömlek içerisine su, çiçek dalları ve gül yaprakları konur. Mahallenin genç kızları bu kabın içerisine kendilerine ait yüzük, küpe, para, tarak gibi bir eşyayı niyet tutarak koyarlar. Bu işlem akşam ezanı saatine kadar yapılır ve kabın / çömleğin ağzı okunup üflenerek bir örtü ile örtülür ve daha sonra yeni alınmış bir kilitle kapatılır. Kap / çömlek bir gül fidanın altına bırakılır. Hıdırellez sabahı hiç evlenmemiş yaşlı bir kadının başında kilit açılır. Bu o kadının kısmetinin açılması içindir. Daha sonra sekiz on yaşlarında bir kızın yüzü kreple örtülür ve eline bir ayna verilir. Bu kız devamlı aynaya bakarak kaptaki / çömlekteki eşyaları teker teker çeker, çıkarır. Oradaki eşya sahibi kızlar, çekilişten önce darbuka eşliğinde bir maniyi söyler. Hangi maniden sonra kimin eşyası çıkarsa manide belirtilen durumun eşya sahibinin başına geleceğine inanılır. Zira Hızır güllerin üzerinden geçerken gül fidanının dibinde bulunan çömleğin içerisindeki eşya sahiplerine kısmetlerini vermiştir. Bu uygulamaya "niyet açma" ya da "mantuvar[1] eğlencesi" denilmektedir[2].

Hıdırellez sabahı erken kalkılır. Bahçelerden ısırgan otuyla muhtelif ot ve çiçeklerden toplanılır. Isırganlar erken kalkıp evlerinin sokak kapılarını açmayanların kapılarına takılır. Toplanan diğer otlar ve çiçekler kaynayan suyun içine atılır ve bu su, yıkanan çocukların durulama suyu yapılır. Böylece o yılın ve çocukların çiçekler gibi güzel ve sıhhatli olacağına inanılır.

Hıdırellez günü uyanmayanların başına kuru dal asılır. Yılın bereketini eve toplamak için bu gün sokak kapısının önü eve doğru süpürülür. Hıdırellezde mutlaka kıra gidilir ve hastalıklara yakalanmamak veya var olan hastalıkların iyileşmesi için (Keskioğlu 1973: 245) çimenlerin üzerinde üç defa yuvarlanılır.

---

(1) Martuval, martıval, mantıfar, martıfal, gibi daha birçok değişik şekillerde telaffuz edilen bu sözcüğün "mart u fal" şeklindeki kelime grubundan bozma olduğu (Çay 1990: 25-26, 31) düşünülmektedir. Ancak dilek / niyet çömleğinin içerisine Anadolu'nun bazı yörelerinde yapraklarıyla fal açılan, halk hekimliğinde kullanılan ve "ölmezçiçek" veya "herdemtaze" adlarıyla da bilinen (Çubukçu 1992: 73-78) "mantuvar" çiçeğinin atılması dolayısıyla yukarıda sözü edilen uygulamanın bu adla anıldığı da sanılmaktadır.

(2) Çeşitli yörelerdeki mantuvar eğlenceleri ve bu eğlencelerde söylenen maniler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. (Ago 1982: 5-18; Şimşek 1989: 176-186; Eren 1984: 33-44).

Hıdırellez sabahı güneş doğmadan dört yol ağızlarında eski hasırlar yakılır. Herkes yanan hasırların üzerinden atlar. Özellikle hastalar bu ateşin üzerinden geçirilir. Böylece o yıl sağlamların hastalanmayacağına ve hastaların da iyileşeceğine inanılır.(1)

Melhemede "orak zamanı" şeklinde bir zaman diliminden bahsedilmişti. Aynı zaman dilimi yukarıda da görüldüğü gibi Türk sözlü kültür ortamında da kullanılmaktadır. Ekinin hasadı orakla yapıldığı için hasat zamanına, ki bu haziran sonlarında başlayıp ağustos başlarına kadar devam etmektedir, "orak zamanı" denilmektedir. Orak zamanı Anadolu'nun değişik yörelerinde çeşitli eğlence ve uygulamalarla kutlanmaktadır. (Aydın 1962: 2817-2818)

Melhemelerde 20 temmuzdan başlayan bir haftalık dilime "bâhûr" denildiğini ve bu bir haftalık dilimin yılın en sıcak günleri olduğunu görmüştük. "Bâhûr" kavramı Anadolu'nun birçok yöresinde bilinmektedir fakat tarihler arasında farklılıklar olduğu görülmektedir. Kimi yörelerde 31 temmuz - 1 ağustos tarihleri arasına "eyyam-ı bâhûr" denilirken (Güleç 1970: 5677), kimilerinde de temmuzun ortasına, ağustosun ilk haftasına veya ilk on gününe (Erginer 1984: 111-112) bu ad verilmektedir. Bazı yörelerde yılın en sıcak günlerine "kızıl isli (Taylan 1995: 141)", "yanar (Erkiletlioğlu 2000: 16)" gibi isimler verilmektedir. Aksu yöresi yörükleri 24 temmuz 6 ağustos tarihleri arasına "Ehembuhur" demekte ve bu tarihler arasındaki zaman dilimini yılın en sıcak günleri olarak bilmektedirler. (Yalçın 1999: 52) Farklı şekillerde telaffuz edilse de, farklı zamanlara tarihlendirilse de melheme ile Türk sözlü kültüründeki "bâhûr" kavramının ortak yanı, yılın en sıcak günleri olarak bilinmesidir. Kimi yörelerdeki inanışa göre bâhûr günlerinde hava ne kadar sıcak olursa arkasından gelen kışta hava o kadar soğuk olur. (Erkiletlioğlu 2000: 16)

(1) Hıdırellez konusundaki inanışlar ve hıdırellez dolayısıyla oynanan oyunlar için bkz. (Karadağ 1978).

Anadolu insanın düşünce dünyasında aşure günüyle ilgili de pek çok inanış[1] vardır. Bunların en başında Nuh tufanıyla ilgili olan gelmektedir. Rivayete göre Nuh'un gemisi karaya oturduktan sonra gemidekiler dışarıya çıkmışlar fakat sular yeni çekildiği için yiyecek bir şey bulamamışlar. Bunun üzerine Nuh peygamberin emriyle gemide arta kalan yedi çeşit, başka bir söylentiye göre de kırk çeşit yiyecekten bir çorba pişirilmiş (Akkaya 1995: 60). Bundan sonra geminin on muharremde karaya oturduğuna inanıldığı için bu günün anısına söz konusu çorba yani aşure hep pişirilir olmuş.

12.3. METEOROLOJİK BİLGİLERİN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

Sözlü kültür ortamında hava tahminiyle ilgili oldukça fazla bilgi bulunmaktadır. Bu bilgilerin bir kısmı gökteki ve uzaydaki varlıkların veya oluşumların durumuna bakılarak, bir bölümü insanların davranışlarından hareketle, bir kısmı da hayvanların ve bitkilerin durumundan yola çıkılarak elde edilmektedir (Tan 1976: 250-266). Ancak melhemelerde bunlardan sadece gökteki ve uzaydaki varlıkların veya oluşumların durumuna bakılarak yapılan hava tahminleri yer almaktadır. Türk kültürü içerisinde bunların da paralellerini bulmak mümkündür.

Türkler arasındaki bir inanışa göre Güneş'in yüzünü siyah bulutun kaplaması, yağmurun yağacağına delalet etmektedir. Bazı divan şairleri bu inanışı gazellerinde çeşitli şekillerde dile getirmişlerdir:

Ṭañ mı zülfüñ yüzüñe geldükçe yaş dökse gözüm
Gün bulutlu olsa bārān olur ey māh-ı cemīl (Y205: 235a)

(1) Tarihte on muharrem (aşure)'de nelerin gerçekleştiği konusundaki halk inanışlarının bir listesi için bkz. (And 1975: 56-58).

Mihr-i ruḫsārında ḫaṭ görsem gözüm giryān olur
Gün yüzin ebr-i siyeh ṭutsa o gün bārān olur (Y205: 100b)

Zülf-i şeb-gūnüñ görüp şevḳümden aġlarsam ne ṭañ
Kim görinse lā-cerem ebr-i siyeh bārān olur (Y206: 143a)

Yüzüñe zülfüñ ḥicāb olsa gözüm yaşlar döker
Hicriyā ṭutsa güneş yüzin bulut bārān olur (Y205: 99b)

Kars'ta; "Ağca bulut gelende / Vay karanın başına / Kara bulut gelende / Vay sarının başına" şeklinde bir manzume söylenmektedir ki bunun anlamı şudur: Ak bulutlar geldiğinde dolu yağar ve kıtlık olur. Boğazına düşkün olan "kara" (esmer) insanların karnı doymaz. Kara bulut geldiğinde de yağışla birlikte soğuk olur ki, bu durum soğuğa dayanıklığı olmayan sarışınları perişan eder. (Tohumcu 1971: 24-25)

Kıbrıs Türkleri, güneş battığı sırada batıda çok bulut görünürse bunu "Güneş yüklü battı, yağmur yakındır." şeklinde ifade eder ve bu durumu yağmurun bir ön belirtisi olarak değerlendirir. (Çobanoğlu 1998: 8)

Fatsalılara göre mart sonlarıyla nisanın ortalarına kadar olan dönemde yağmur yağmazsa mayıs ve haziran ayları devamlı yağışlı geçecek demektir. Yörede bu durum dikkate alınarak ekim, dikim işlerine biraz hız verilir ve gerekli önlemler alınır. (Karaçiçek 1994: 222)

Mart ayı konusunda Anadolu'nun birçok yöresinde söylenen bazı sözler vardır[1]: "Mart ayı dert ayı. Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır. (Aras 1985: 6)" Bu sözler mart ayının iklimsel durumunu özlü bir şekilde izah etmektedir. Mart, ilkbaharın başlangıcı olması hasebiyle bir parça sıcak yüzünü gösterir. İnsanlar buna aldanarak kışın bittiğini sanır fakat soğuk günler tekrar gelir. Öyle ki kazmanın, küreğin sapını yaktıracak

(1) Mart ayının özelliklerini dile getiren halka ait diğer özlü sözler için bkz. (Çay 1993: 65-70).

kadar şiddetli ve uzun olur. O bakımdan "Mart geldi, bahar geldi." diye düşünülmemeli, soğuk günler için tedarikli olunmalıdır.

Türk kültüründe nisan yağmurlarının ayrı bir önemi vardır. Nisan yağmuru, bolluk ve bereket kaynağı olup uğurludur. Çünkü o, kış uykusundan uyanan tabiatın suya en çok ihtiyacı olduğu zamanda yağmaktadır. Onun yokluğu kuraklık, kuraklık ise kıtlık demektir. Bu sebeple nisan yağmuru hakkında çeşitli inanışlar oluşmuştur: Nisan yağmuru aynı zamanda şifa kaynağıdır. Nisan yağmuruyla ıslanan bir yıl boyunca hasta olmaz. Nisan yağmuruyla boy abdesti alan kızın kısmeti açılır. Nisan yağmuru zemzem suyu yerine geçmektedir. Ruhi bunalım geçirenlere nisan yağmuru içirilir. Nisanda yağan ilk yağmur suyuyla yoğurt çalınır. Nisanın yedisinde yağan yağmurlar bereketin başlangıcıdır. Nisan yağmuru gözlere sürülürse göz ağrısına iyi gelir. Nisan yağmuru midyenin ağzına düşerse inci, yılanın ağzına düşerse zehir olur. (Tan 1982: 469-478)

Erzurum dolaylarındaki düşünceye göre, güz sonlarında "hacca giden leylekler" sekiz mart gecesi dönerler. (Aras 1985: 6) Leyleklerin göç periyodu birçok yörede olduğu gibi Erzurum çevresi halkına da sonbaharın bittiğini ve ilkbaharın başladığını göstermektedir. Aynı yöre halkının düşüncesine göre kar, 14 kasımdan ya on gün önce ya da on gün sonra yağmaya başlar. O nedenle bu tarihe kadar bütün işlerin bitirilmesine özen gösterilir. (Aras 1985: 5-6)

Anadolu'nun birçok yöresinde "abrılın [nisanın] beşi" sayılı günler arasındadır. Bu günde şiddetli soğuklar olur ve kimi yörelerde bu soğuklara "camış kıran (Aras 1985: 6)" denilir. Bu soğukların şiddetini ifade etmek için de "Korkma zemherinin kışından / Kork abrılın beşinden / Camışı ayırır eşinden" şeklinde küçük bir manzume veya bu manzumenin versiyonları söylenir. (Cinlioğlu 1976: 6) Rivayete göre havaların iyice ısındığını düşünen bir çiftçi Rumî takvime göre nisanın beşinde, miladîye göre 18'inde, bir çift camışını -başka versiyonlarda öküzünü- otlatmaya çıkarır. Fakat hava o kadar

soğur ki hayvanlardan biri ölür. Bunun üzerine o günün soğuğunu ifade etmek için yukarıdaki manzume söylenir.

Halk arasında güneyden esen rüzgara kıble, doğudan esene gündoğusu, batıdan esene günbatısı, kuzeydoğudan esene poyraz, kuzeybatıdan esene karayel, güneydoğudan esene keşişleme ve güneybatıdan esene lodos denilmektedir. Poyraz kışın eserse havanın sertleşmesine ve ekinlerin donmasına neden olur. Yazın eserse buğday tanelerinin iri ve dolgun olmasını sağlar. Kuvvetli esen poyraz meyvelere zarar vermektedir. Karayelin yaz aylarında esmesi faydalıdır ancak kışın esmesi don ve tipi yaptığı için zararlıdır. (Görücü 1999: 102-103)

Tokat'taki bir inanışa göre kasım ayı lodosla girerse o sene kış hafif geçer. (Cinlioğlu 1976: 5)

Halk meteorolojisiyle ilgili bunlar gibi daha pek çok inanışı ve bilgiyi saymak mümkündür. Ancak bunların sayılması konuyu uzatacağından ve bizi esas maksadımızdan uzaklaştıracağından burada kesmek durumundayız. Burada esas vurgulamak istediğimiz melhemelerdekine benzer meteorolojik bilgilerin Türk kültüründe de yer aldığıdır.

12.4. TARIM ve HAYVANCILIKLA İLGİLİ BİLGİLERİN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

Türk halkının hafızasında tarım[1] ve hayvancılıkla ilgili pek çok bilginin bulunduğu muhakkaktır. Onların burada verilmesi tezin amacını aşmaktadır. Ancak Türk

(1) Türk halkının tarım konusundaki bilgi birikiminin en azından bir kısmını görebilmek için İbrahim İbni Mehmed (1961)'in hicrî 1070'te yazdığı Revnak-ı Bostan'a bakılabilir.

halk kültüründe yer alan ve melhemelerin ruhuna uygun düşen bazı bilgilere değinmek yerinde olacaktır.

Melhemelerde yılın bazı zamanlarında kesilen ağaçların çürümeyeceğine dair bir bilgi bulunmaktaydı. Söz konusu bilginin benzerine Türk sözlü kültür ortamında da rastlamak mümkündür. Örneğin Devrek'te Ay başlarında ve sonlarında ağaçlardan meyve alınırsa o ağaçların ertesi sene iyi meyve vermeyeceğine, belki de kuruyacağına inanılmaktadır. O nedenle meyve, sebze Ay, bedir halindeyken toplanmaktadır. Aynı yöredeki bir başka inanışa göre de sebzeler Ay başlarında ve sonlarında ekilirse tohumlar bozulur, tohumlara kurt düşer ve mahsül alınmaz. Yine diğer bir inanışa göre de bina yapımı için kesilecek ağaçlar Ay başlarında kesilirse çabuk çürür. O nedenle ağaç kesimi için Ay'ın on beşinden, dolunaydan, sonraki zaman dilimleri tercih edilmelidir. (Akif 1956: 1373)

Ay'ın tarım üzerinde etkili olduğu inancı Sinoplular arasında da yaşamaktadır. Onlara göre meyve ağaçları Ay'ın ikisinde aşılanırsa iki, üçünde aşılanırsa üç, beşinde aşılanırsa beş sene sonra meyve verecektir. Fasulye, nohut, mercimek gibi bitkiler Ay'ın ikisinde ekilirse onlardan alınan mahsül geç pişecektir. Mayısın on üçünde ekilen mısırın hepsi sıçan tarafından yenilir. (Ülkütaşır 1957: 1462-1463)

Isparta'da da Ay hilal halindeyken bağ budama, ağaç kesme, tohum ekme gibi işlerin yapılmaması gerektiği yönünde bir kanaat bulunmaktadır. (Bücüoğlu 1956: 1325) Giresun'da ise Ay yeni iken toplanan elmaların çürüyeceğine inanılmaktadır. (Göreci 1972: 6188)

Uşaklılar Ay'ın doğduktan sonraki ilk on beş günlük devresine "Ay'ın aydını", sonraki on beş günlük devresine de "Ay'ın garangısı" demektedirler. Onlara göre Ay'ın aydınında kesilen ağaçlar kurtlanır fakat Ay'ın garangısında kesilen ağaçlar çelik gibi

sağlam olur. Meyve sebze hasadında, kurutulmasında hep Ay'ın garangısı beklenir. Eğer bu işler Ay'ın aydınında yapılırsa meyve sebze kurtlanmaktadır. (Erginer 1984: 50)

Tunceli'de halk, Ay hilal şeklindeyken ağaç dikmemektedir. Zira dikilen fidanın kurtlanacağına inanmaktadır. Aynı yörede dolunay zamanında herhangi bir ağacı kesmenin bereketsiz, hayırsız olacağı düşüncesi de vardır. (Kalafat 1998: 64)

Bütün bunlar Ay'ın hareketlerinin yeryüzündeki hayatı etkilediği inancının Türkler arasında da yaşadığını göstermektedir.

12.5. TABİAT BİLGİLERİNİN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

Melhemelerde vahşî hayvanların ve kuşların yirmi beş ocakta yuvalarında toplanıp çiftleştikleri ve kuşların nisan ayının ilk üç gününde yıkandıkları bilgisi yer almaktaydı. Buna benzer bir bilgiye de Trabzon'da rastlanmaktadır.Trabzonlulara göre mart ayının dokuzu "kurt kızanı"dır. Bu, kurtların çiftleşme zamanı demektir. Kurtlar çiftleşirler ve martın dokuzunda suya girerek yıkanırlar. Yıkanan kurtlar eğer güneş vurup da kurursa o yılın kurak ve mahsül bakımından verimsiz geçeceğine; kurumazsa o senenin bol yağmurlu geçeceğine inanılmaktadır (Cingöz 1995: 77).

Kuşkusuz Türk kültüründeki tabiat bilgileri bu kadarla sınırlı değildir. Ancak bizi daha çok ilgilendirenler, melhemedeki bilgilerin paralelleridir. Bu açıdan bakıldığında melhemede yer alan, bazı kuşların sonbahar geldiğinde göç ettiği ve ilkbaharda döndüğü bilgisini, halkın da bildiğini söylemek harc-ı âlem bilgileri tekrardan öteye gitmeyecektir.

12.6. SAĞLIK BİLGİLERİNİN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

Melhemelerde adı geçen hastalıklar Türkler tarafından da bilinmekte ve çeşitli şekillerde, özellikle de otlardan yapılan birtakım preparatlarla, tedavi edilmeye çalışılmaktadır. (Uğur 1948: 47-61; Örnek 1966: 105-112; Şentürk 1972 6196: Doğru 1982: 153-155; Kuzucular 1979a; 1979b; 1979c; 1979d; 1979e; Taylan 1995: 138-140) Bu cümleden olmak üzere ısırgan, armut dalı, sarmısak, kuşburnu, arpa, patates, ebegümeci, yonca yaprağı, kabak çekirdeği, papatya çayı karamuk kökü, kızılcık kökü, kayısı çekirdeği, gülhatmi, zeyrek, ılgın gibi daha bir çok otun halk hekimliğinde kullanıldığı bilinmektedir. (Demiray 1976: 19-21; Asil 1989: 1-22; Polat 1995; Yağmur 1996: 111-155) Halk arasındaki bazı kişiler, çevrelerinde hastalıkların teşhis ve tedavisinde uzman olarak bilinmekte ve onlara sık sık müracaat edilmektedir. Halk arasında çeşitli hastalıkları tedavi etmekle meşhur olmuş birine göre yüz kırmızı ise hastada kalp rahatsızlığı, sarı ise safra kesesi ve karaciğer rahatsızlığı, kurşunî ise vücuda yayılmış iltihap vardır. Kişide mide bulantısıyla birlikte baş dönmesi varsa safra kesesi rahatsızlığı olduğu düşünülmektedir. (Hızal 1995: 95)

Melhemelere göre hastalıkların kaynağının ahlat-ı erbaa olduğu ve hastalıkları iyileştirmek için vücuttaki dört sıvının dengesinin korunması gerektiği daha önce anlatılmıştı. Osmanlı tıp yazmalarında[1] (Sarı 1982: 429-443) ve halk hekimliğinde de benzer inanışların ve uygulamaların, örneğin hacamat olarak da bilinen kan alınanın (Güzelbey 1976: 7815- 7817; Kuzucular 1979b: 26; 1979d: 26) ve kusturmanın (Kuzucular 1979b: 26), var olduğu görülmektedir.

Hacamat, halk hekimliğinde önemli bir yer tutmaktadır. Bazı hastalıkların, kanın kirliliğinden veya fazlalığından kaynaklandığı düşünüldüğü için halk hekimleri tarafından tedavide sık sık hacamat yapma yoluna gidilmektedir. Kuru ve kanlı hacamat olmak üzere

(1) Osmanlı döneminde yazılmış bir tıp kitabı ve hastalıkların o dönemdeki tedavi şekilleri için bkz. (Önler 1990).

iki türlü hacamat vardır. Kuru hacamat şu şekilde yapılmaktadır: Hacamat şişesinin içine bir miktar alkollü pamuk konur. Hasta oturur veya yüzükoyun yatar vaziyetteyken şişe içindeki pamuk tutuşturulur ve şişenin ağzı hacamat yapılacak bölgedeki deriyle kapatılır. Şişenin içerisindeki yanma, orada bulunan havayı yakıp tükettiği için şişenin içinde basınç azalması olur. Bu basınç azalması, şişenin ağzını kapatan deriyi şişenin içine doğru çeker. Deri, şişenin içine doğru çekildiği için vücuttaki kan, şişenin altındaki deri parçasına akın eder. Bu usulle kan, vücut organlarından deri altına çekilerek vücut organları bir müddet kan tazyikinden kurtarılmış olur.

Kanlı hacamat, özellikle yüksek tansiyona bağlı baş ağrıları için yapılır. Başın tepesindeki saç traş edilir ve kuru hacamattaki işlem uygulanır. Böylece o bölgeye kan toplanmış olur. Kanın toplandığı deri hafifçe çizilir ve şişe kapatma işlemi tekrar uygulanır, çizik yerden kan yavaş yavaş akmaya başlar. (Üçer 1974: 5) Göz zafiyeti olanların ensesinden kan alınır. Sırt ağrılarında ve şişmanlıkta ise sırttan kan alınır. Eskiden hamamlarda öküz boynuzuyla kan alınırmış. Boynuzun sivri tarafında küçük bir delik olurmuş ve kan o delikten emilerek alınırmış. Hamamın sıcak ortamında damarlar gevşediği için kan vücudun yüzeyine gelirmiş ve bu da hacamatın yapılmasını kolaylaştırırmış. Kan alma işleminde kan durmaz ise kan akan bölgeye örümcek ağı basılırmış.

Kan aldırmanın yollarından birisi de sülük vurmaktır. Eskiden berberlerde ve aktarlarda daima sülük bulunurmuş. Evinde sürekli sülük bulunduranlar da varmış. Yeni doğan çocuklara kırkı çıkmadan sülük vurulurmuş. Sülük, göz, baş ve sırt ağrıları, hemoroit, çıban ve şişmanlık gibi durumlar için kullanılırmış. (Üçer 1974: 6; Güzelbey 1976: 7816; Başar 1976: 29-40; Yardımcı 1993: 337)

Melhemelerin verdiği bilgiye göre hacamat, her zaman yapılmamalı, bu işlem için belli zamanlar seçilmelidir. Sözlü kültür ortamında da benzer bilgiler yer almaktadır.

Buna göre kan alma işlemi en fazla mayısın beşinden sonra uygulanmaktadır. Zira bu ay, kanların en coşkun olduğu zaman olarak bilinmektedir. 29 mayıs kan aldırmanın son günüdür. Bundan sonra kan aldırmaktan kaçınmak gerekir. Kan aldırmak için Arabî ayın tek günleri tercih edilmektedir. Ayın 15'i kan aldırmak için en uygun zaman olarak bilinmektedir.[1] (Üçer 1974: 6; Şeref 1956: 1261)

12.7. GÜNLERİN ÖZELLİKLERİYLE İLGİLİ BİLGİLERİN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

Melhemelerde ve özellikle de Şemsiyye'de uğurlu ve uğursuz günlerle ilgili çeşitli bilgilerin olduğunu ve bazı işler için kimi vakitlerin uygun, kimi zamanlarınsa uğursuz olarak gösterildiğini yukarıda görmüştük. Melhemelerde verilen günlerle ilgili bilgilerin paralellerini Türk sözlü kültür ortamında[2] da görmek mümkündür (Erdil 1991: 82-86; Tacemen 1995: 326-327; Artun 1998: 78-79). Hatta Türk sözlü kültür ortamında sadece günlerle ilgili değil, günün belirli vakitleriyle alakalı bilgilere de rastlanmaktadır (Tacemen 1995: 551-553). Örneğin un çuvalını öğleden sonra açmak, unun bereketlenmesini sağlar (Uğur 1948: 40).

Geçmişte yaşanmış bazı deneyimlerin olumlu veya olumsuz sonuçlanması, gelecek kuşaklara da aktarılmış ve böylece olumlu veya olumsuz sonuçlanan

---

(1) Osmanlı yazmaları içerisinde, kan aldırmanın zamanını belirten yığınla metin bulunmaktadır. Bunlardan bazılarında, bu metinlerin Hz. Muhammed'den veya Hz. Ali'den rivayet edildiği bilgisi yer almaktadır ki bu sanırız, metinlere olan itimadı artırma amacına yöneliktir. İçerisindeki bilgileri sözlü kültür ortamına vermiş olma ihtimali bulunan bu metinlerden bazıları için bkz. (Y207: 68b-69b; Y208: 10a-11a).

(2) Günlerle ilgili bilgiler, melhemeler haricindeki yazılı kaynaklarda da mevcuttur. Söz konusu yazılı kaynaklarda traş olmak, tırnak kesmek, kan aldırmak, elbise diktirmek,hamama gitmek, müshil içmek, nikah kıymak, ağaç dikmek, yola çıkmak, hacet dilemek, bina temeli atmak, yeni elbise giymek gibi birtakım işler için hangi günlerin uygun olduğu anlatılmaktadır. Bunların bir kısmı "Risale-i Eyyam-ı Sa'd u Nahs" başlığı altında karşımıza çıkarken çoğu da başlıksız olarak çeşitli mecmuaların yaprakları arasında yer almakta ve dolayısıyla gözden kaçabilmektedir. Sözlü kültür ortamıyla alış veriş halinde bulunma ihtimali oldukça yüksek olan bu metinlerden bazıları için bkz. (Y209; Y210; Y211; Y212; Y213; Y214; Y215; Y216; Özergin 1974: 7028-7030).

deneyimlerin gerçekleştiği günler uğurlu veya uğursuz olarak nitelendirilir olmuştur. Bu da zamanla bir inanış hüviyetine bürünmüştür. Örneğin cumartesi günü çamaşır yıkamanın uğursuzluk getireceğine inanılmaktadır. Bu inanışın kökeninde şöyle bir olayın yattığı rivayet edilmektedir: İslam peygamberinin bir yakını ölmüş ve ölüyü yıkamak için tek bir kazan bile bulamamışlar. Güya o gün herkes kazan kurmuş çamaşır yıkıyormuş. Bunun üzerine peygamber beddua etmiş ve "Bu gün çamaşır yıkayanın kazanı devrilsin." demiş (Akkaya 1995: 53). Oysa bu gün çamaşır yıkamama tabusunun kaynağı bize göre daha eskilere gitmektedir. Bu tabu Yahudilikteki "şabat" uygulamasından kaynaklanıyor olsa gerektir. Fakat sözü edilentabu islami toplumu içerisinde islamî bir kimliğe büründürülmüştür. Bu, bize gelenek ve inanışların şartlara göre şekil ve mahiyet değiştirebildiğini göstermektedir.

Halk arasında genel olarak salı, çarşamba ve cumartesi günlerinin uğursuz olduğuna ve bu günlerde çamaşır yıkama, elbise biçme, dikiş dikme, yola çıkma, örgü örme, traş olma, tırnak kesme, hamama gitme, ev taşıma gibi herhangi bir işe başlamanın veya işi yapmanın uygun olmadığına inanılmaktadır. O nedenle bu gibi işleri yapmak için uğurlu kabul edilen pazar, pazartesi, perşembe ve cuma günleri tercih edilmektedir. (Aşkun 1940: 142; Başar 1972: 215-217; Boratav 1984: 83-84; Dede 1978: 131-132) Örneğin İçel ve çevresinde uğurlu olması için yeni eve cuma veya pazartesi günü taşınmak gerektiğine inanılmaktadır (Uğur 1948: 30). Günün akşam ve akşamdan sonraki saatlerinde çoğunlukla aynaya bakma, komşuya eşya verme, ıslık çalma, tırnak ya da saç kesme, ev süpürme, sakız çiğneme gibi (Beyhan 1995: 46) herhangi bir iş yapmanın uygun olmadığı yönünde bir kanaat de bulunmaktadır. Bu sebeple akşam veya gece yapılabilecek işler "Akşamın hayrından sabahın şerri yeğdir. (Uğur 1948: 39)" cümlesinin de saikiyle sabaha ertelemektedir.

Kilisli kadınlar nezdinde safer ayında yola çıkmak, ev temizlemek; zilkade ayında nikah kıymak iyi değildir. (Soydinç 1969: 18) Devrek'te de muharrem ve safer aylarında nikah kıymak uğursuzluk getirir şeklinde bir inanış bulunmaktadır. (Akif 1956: 1373)

Anadolu'da, Hz. Muhammed pazartesi doğduğu için bu gün uğurlu sayılmakta ve birçok önemli işleri bu gün yapmanın isabetli olacağı düşünülmektedir (Uğur 1948: 39). Şemsiyye'de de günlerin uğurlu ya da uğursuz oluşları, peygamberlerin doğum, ölüm, evlenme, sefere çıkma gibi durumlarına veya yaptıkları işlerin mahiyetine bağlanmaktaydı.

Azeri Türklerine göre pazartesi uğursuzdur; bu günde sefere veya ava çıkılmaz, düğün yapılmaz (Ahundov 1968: 25). Kilis'te (Soydinç 1969: 18), Gürün'de (Görücü 1999: 130), Erzincan'da (Küçük 1987: 244) pazartesi günü çamaşır yıkamak iyi değildir. Kandıra halkına göre ise bu gün uğurludur ve bu günde çamaşır yıkamak iyidir (Uyguner 1954: 931).

Konya (Aydın 1982: 3), Gaziantep (Güzelbey 1983: 21), Gürün (Görücü 1999: 130) Aksu (Yalçın 1999: 47), Gemerek (Demiray 1973: 13), Kandıra (Uyguner 1954: 931), Kırşehir (Arseven 1956b: 1294), Isparta (Bücüoğlu 1956: 1325), Gülnar (Artan 1962: 2921), Mut (Aydın 1992: 35), Erzurum (Başar 1972: 212) ve daha birçok yöredeki inanışa göre salı günü yola çıkmak iyi değildir. Aksu yöresi yörükleri salı günü çadır yıkıp göçmemeye azami dikkat göstermektedir. (Yalçın 1999: 47)

Konya ve çevresi (Aydın 1982: 3), adalar (Çobanoğlu 1998: 6), Zile (Yardımcı 1985: 19), Zara (Yardımcı 1993: 328), Gürün (Görücü 1999: 130), Tokat (Sakaoğlu 1975: 4), Kandıra (Uyguner 1954: 931), Kırşehir (Arseven 1956b: 1294), Reşadiye (Bolulu 1956: 1397), Gülnar (Artan 1962: 2921), Erzincan (Küçük 1987: 244), Mut (Aydın 1992: 35), İçel (Uğur 1948: 40), Balıkesir (Akkaya 1995: 52) halkının, Tahtacıların (Yetişen 1965: 3948) ve Batı Trakya Türklerinin (Keskioğlu 1973: 241;

Tacemen 1995: 53) inancına göre salı günü iş yapmak veya bir işe başlamak pek doğru değildir. Özellikle kadınlar, bu gün el işine, örgü işlerine başlamazlar. (Demiray 1973: 13; Acar 1973: 6) Zira salı günü başlanan işin "sallantıda" kalıp bitmeyeceğine inanılmaktadır. Ancak kış için hazırlanan yiyecek, içecekler salı günü saklanacakları kaplara / yerlere konursa (Yardımcı 1993: 328) veya salı günü tüketilmeye başlanırsa (Demiray 1973: 13; Acar 1973: 6; Küçük 1987: 244) onların bütün kış boyu bitmeyeceğine ve salı günü ekilen fasulyenin çok verimli olacağına (Cingöz 1995: 75) inanılmaktadır.

Tokat'ta çocuğa salı günü ad konulması iyi karşılanmamaktadır. Ancak bu gün doğanların uzun ömürlü olacaklarına inanılmaktadır. (Yardımcı 1993: 261, 268) Yine salı günü tavuklar kuluçkaya yatırılmaz. (Görücü 1999: 130) Salı günü uğursuz olduğu için bu gün yeni elbise giyilmez (Beyhan 1995: 49).

Anadolu'nun birçok yöresinde salı günü işe başlamanın uygun olmadığı yönünde bir kanaat varken Çamlıhemşin'de tohum ekmeye salı gününden başlamaya dikkat edilmektedir. Ayrıca salı günü aynı yörede uğurlu sayılmaktadır. (İslamoğlu 1998: 130)

Rivayete göre çarşamba günü gökten 62 bela inermiş ve biri yer yüzünde kalırmış. O nedenle bu gün uğursuz sayılmakta ve bu gün yola çıkma, bir işe başlama gibi durumların yapılmaması gerektiğine inanılmaktadır (Uğur 1948: 40). Azeri Türklerine göre de çarşamba günleri uğursuzdur ve bu uğursuzluğu gidermek için çeşitli ritüeller yapılmaktadır. (Ahundov 1968: 252-253) Çarşamba günü yıkanmak iyi değildir. (Ismayılov 1993: 37; Beysanoğlu 1974: 7180) Kilis (Soydinç 1969: 18)'teki inanışa göre çarşamba günü kan aldırmak uygun değildir. Çukurova'daki inanışa göre ise çarşamba günü yorgan kaplamak eve uğursuzluk getirir. (Yardımcı 1993: 302) Çamlıhemşinliler de çarşambayı uğursuz gün olarak değerlendirmekte ve bu gün yolculuğa çıkmamaya dikkat etmektedirler (İslamoğlu 1998: 130). "Çarşamba çullanır. (Bolulu 1956: 1397)".

"Çarşamba çarpılır. (Artan 1962: 2921)" veya "Çarşamba çarşafa dolaşır. Cingöz 1995: 75)" sözleri, halkın çarşamba gününü uğursuz saydığını özlü bir şekilde göstermektedir.

Tokat'taki inanışa göre perşembe akşamı dikiş dikmek, çamaşır yıkamak, tırnak kesmek ve bir iş yapmak günahtır. Fakat aynı akşam düğün yapmak iyidir. (Sakaoğlu 1975: 4) Kandıralılara (Uyguner 1954: 931) ve Reşadiyelilere (Bolulu 1956: 1397) göre perşembe günü uğurludur. Perşembenin uğurlu olduğu "Perşembe pullanır." sözüyle ifade edilmektedir. Ancak "Perşembe perişanlıktır." ifadesinin varlığı, perşembe gününün uğursuz olduğunu düşünenlerin de bulunduğunu göstermektedir.

Tahtacılara göre çarşamba, perşembe ve pazartesi günleri çamaşır yıkama günüdür. Başka günlerde yıkamak iyi değildir. (Yetişen 1965: 3948)

Cuma günü, Adem peygamberin dünyaya geldiği gün olarak bilindiği için kutsal sayılır. O nedenle bu günün özellikle de öğleden önceki dilimi hayırlı işlerin yapılma zamanı olarak seçilmektedir.

Kilis'te (Soydinç 1969: 18), Zile ve çevresinde (Yardımcı 1985: 18), Gaziantep'te (Güzelbey 1983: 21), Sivas'ta (Kaya 1975: 16), Reşadiye'de (Bolulu 1956: 1397), Gülnar'da (Artan 1962: 2921), Tahtacılarda (Yetişen 1965: 3948), Maçka'da (Görmüş 1970: 5628), Diyarbakır'da (Beysanoğlu 1974: 7180), Erzincan'da (Küçük 1987: 244), Niğde'de (Beyhan 1995: 44) cuma günü ev süpürmek veya ev temizliği yapmak, dikiş dikmek (Tacemen 1995: 125) iyi değildir. Kilis'te (Soydinç 1969: 18), Erzurum'da (Başar 1972: 218) cuma günü hamur yoğurmak iyi değildir. Kilis (Soydinç 1969: 18), Ortaköy (Kaya 1982: 20), Kırşehir (Arseven 1956a: 1258), Erzincan (Küçük 1987: 244), Niğde (Beyhan 1995: 44) ve Erzurum (Başar 1972: 218)'daki inanışa göre cuma günü çamaşır yıkamak iyi değildir. Kırşehir (Arseven 1956a: 1258), Konya (Aydın 1982: 3), Kilis (Soydinç 1969: 18), Ortaköy (Kaya 1982: 20), Zara (Yardımcı 1993: 329), Aksu (Yalçın 1999: 47) ve Erzurum (Başar 1972: 212)'daki inanışa göre de cuma

günü yola çıkmak pek makbul değildir; bu gün yola çıkılırsa o yol uzar, hatta bela getirir. Yine cuma günü yorgan kaplamanın iyi olmadığına, kaplanırsa o yorganın ölü üzerine örtüleceğine (Acar 1973: 6) inanılmaktadır. Cuma günü iğ ile ip bükülmez. (Yardımcı 1993: 328) Aksu yöresi yörüklerine göre cuma günü ağaç kesilmez. (Yalçın 1999: 47)

Halk arasında evlenme gibi hayırlı işlere cuma günü başlamanın iyi olacağına dair bir inanış bulunmakatdır. Cuma günü yıkanmak, hamama gitmek ve herhangi bir işe başlamak Zile ve çevresinde (Yardımcı 1985: 18; Bolulu 1956: 1397) uğurlu sayılmaktadır. Buna karşılık Gaziantep'te cuma günü hamama gitmenin uğursuzluk getireceğine inanılmaktadır. (Güzelbey 1983: 21) Gemerek'te çocuğu cuma günü yıkamanın onun ömrünü kısaltacağına ve bu gün tırnak kesmenin ömrü uzatacağına dair bir inanış bulunmaktadır. (Demiray 1973: 13) Cuma günü tırnak kesmek, Kandıralılara (Uyguner 1954: 931), Sındırgılılara (Artan 1968: 4712) ve Erzincanlılara (Küçük 1987: 244) göre iyidir / sevaptır. Erzincan'da cuma günü dışında tırnak kesilmesi, uğursuzluk sebebi sayılmakta ve tırnağını cuma günü öğleden önce kesenin dininin, öğleden sonra kesenînse malının artacağına inanılmaktadır. Fakat Kırşehirlilere (Arseven 1956a: 1258) ve Niğdelilere (Beyhan 1995: 44) göre günahtır. Sivas'taki inanışa göre ise tırnakları cuma günü kesmek, günahların affına vesile olur; perşembe günü kesmek, insanın zengin olmasını sağlar; çarşamba günü kesmek ise insanı neşelendirir. (Kaya 1975: 16) Oysa Erzincan'da tırnağını perşembe günü kesenin ciğer acısı göreceğine, salı günü kesenin ise abdestini tutamayacağına inanılır. Erzurumda da tırnağını cuma günü kesenlerin ömrünün uzayacağına, imanlı olacağına, perşembe günü kesenlerin zengin olacağına, pazar günü kesenlere hediye geleceğine, çarşamba günü kesenlerin malının artacağına ve salı günü kesenlerin çocuğunun öleceğine inanılmaktadır (Kardeş 1961: 13; Başar 1972: 216).

Dünyanın cumartesi günü kurulduğuna inanılmaktadır (Artun 1998: 79). Bu gün özellikle alevîler arasında uğursuz sayılmaktadır. O nedenle bu gün çamaşır yıkanmaz. (Yardımcı 1993: 329; Görücü 1999: 130; Acar 1973: 6; Sakaoğlu 1975: 4; Bücüoğlu

1956: 1325; Nezihî 1961: 2384; Küçük 1987: 244) Rivayete göre Hz. Fatıma bu gün doğum yapmış ve doğum sırasında leğen lazım olmuştur. Ancak kimden leğen istenmişse ya çamaşır yıkadıkları ya da hamur yoğurdukları için leğen alınamamıştır. O nedenle bu gün çamaşır yıkamak, hamur yoğurmak yasaklanmıştır.

Isparta (Bücüoğlu 1956: 1325)'da, Reşadiye (Bolulu 1956: 1397)'de cumartesi günü herhangi bir iş yapmanın, yola çıkmanın, ekmek pişirmenin uğurlu olmadığına dair bir inanış bulunmaktadır. Ancak cumartesi günü tırnak kesmeyi adet edinenin Kabe'ye gideceğine dair bir inanış da bulunmaktadır. (Uyguner 1957: 1590)

Dünyanın pazar günü yaratıldığına inanılmaktadır (Uğur 1948: 40). Reşadiye (Bolulu 1956: 1397), Zile (Yardımcı 1985: 19) ve çevresindeki inanışlara göre pazar günü ev işleri yapmak ve yeni yapılan evlere taşınmak iyidir. Fakat dikiş dikmek günahtır. Kandıralılara göre pazar günü tırnak kesene hediye gelir. (Uyguner 1957: 1589) Maçka'da pazar günü yolculuk yapmanın uğursuz olduğu düşünülmekte ve bu yüzden yolculukların cuma veya pazartesi günleri yapılması tavsiye edilmektedir. (Görmüş 1970: 5628)

Haftanın günleriyle ilgili yasaklara Kazaklar arasında da rastlamak mümkündür. Örneğin Kazaklara göre cuma günü göçülmez; eğer göçülürse evin ya hanımı ölür ya da kazanı kırılır. Cumartesi, pazar ve salı günleri saç kesilmez; bu günlerde saç kestirenin başından bela eksik olmaz. Cumartesi, pazar, salı ve çarşamba günleri tırnak kesilmez; kesilirse ya tırnağa kurt düşer ya da bereket elden gider. (Ahmetov 1997: 12)

Bitlis'te (Uyuklu 1973: 11), adalarda (Çobanoğlu 1998: 5), Çukurova'da (Yardımcı 1993: 302), Nahçıvan'da (Ferzeliyev 1994: 58), Azerbaycan'da (Hekimov 1986: 387), Sivas'ta (Örnek 1966: 118; Kaya 1975: 16), Kırşehir'de (Arseven 1956a: 1257), Boyabat (Başoğlu 1982: 20), Zile (Yardımcı 1985: 19), Çamlıhemşin (İslamoğlu 1998: 110), Suşehri (Candan 1974: 6), Reşadiye (Bolulu 1956: 1397), Kandıra

(Uyguner 1957: 1590), Mut (Aydın 1992: 33), Giresun (Göreci 1972: 6188), Diyarbakır (Beysanoğlu 1974: 7180), Erzurum (Başar 1972: 217) ve çevresinde, Bulgaristan Türkleri arasında (Keskioğlu 1973: 241) gece tırnak kesmenin uğursuzluk getireceğine veya ömrü kısaltacağına inanılmaktadır. Gece tırnak kesmeme tabusu, kimi yörelerde kısmetin kapanmasına sebep olacağı düşünüldüğü için uygulanmaktadır. (Kaya 1982: 20)

Bitlis (Uyuklu 1973: 11)'te gece saç taramak ve sıcak su dökmek uğursuzdur. Konya Ermenek'te (Aydın 1982: 4), Tokat'ta (Yardımcı 1993: 267) Gürün'de (Görücü 1999: 133), Azerbaycan'da (Hekimov 1986: 387; Ismayılov 1993: 43), Çamlıhemşin'de (İslamoğlu 1998: 110), Sivas'ta (Kaya 1975: 15), Kırşehir'de (Arseven 1956a: 1258), Gülnar'da (Artan 1962: 2921), Erzincan'da (Küçük 1987: 244), Mut'ta (Aydın 1992: 35) gece aynaya bakılmaz; aynaya bakmanın uğursuzluk getireceğine, kısmeti bağlayacağına veya günah olduğuna (Orta 1962: 2627) inanılır.

Adalar Türklüğünde (Çobanoğlu 1998: 5) gece evden hamur mayası, yumurta, tuz ve su vermek uğursuzluk sebebi sayılmaktadır. Yine adalar Türklüğünün inancına göre geceleyin aynaya bakmak, ıslık çalmak, bulaşık yıkamak, ev süpürmek de iyi değildir. (Çobanoğlu 1998: 5-6) Bazı işlerin akşamları yapılmasının yasaklanma durumuna veya uğursuzluk getireceği düşüncesine Azerbaycan'ın ve Anadolu'nun birçok yöresinde (Uğur 1948: 40; Kaya 1975: 15; Arseven 1956a: 1257; Orta 1962: 2627; Artan 1962: 2921; Beysanoğlu 1974: 7181; Küçük 1987: 244; Başar 1972: 217-218; Örnek 1966: 116) rastlamak mümkündür. Örneğin Azerilere göre güneş battıktan sonra evden bir şey vermek evin bereketini kaçırır. (Abdulla 1993: 169) Ortaköy'de akşam komşuya gaz, tuz, sabun, soğan ve sarmısak verilmez; kişiye kefen olur düşüncesiyle akşamları elbise biçilmez (Kaya 1982: 20). Zile'de (Yardımcı 1985: 19), Aksu yöresi yörüklerinde (Yalçın 1999: 47), Reşadiye'de (Bolulu 1956: 1397) süt gibi içecek şeyler ve ateş verilmez; dışarıya su dökülmez, çöp atılmaz. Çukurova'da gece evden ateş, tuz, biber,

soğan ve herhangi bir eşya verilmesi uğursuzluk sebebi olarak görülmektedir. (Yardımcı 1993: 302; Aydın 1992: 35)

Azeri Türklerine göre akşam ev süpürmek doğru değildir, uğursuzluk getirir. (Ismayılov 1993: 36) Süpürülürse "Toy evi süpürem." denilmeli ve zibil bir köşeye toplanıp dışarıya sabah atılmalıdır. Aksi takdirde evin bereketi kaçar. (Abdulla 1993: 167) Diyarbakır'da ise evin süprüntüsü, evin bereketini azaltır diye geceleyin dışarı atılmaz. (Beysanoğlu 1974: 7180)

Adalarda yaşayan Türklere göre iki bayram arasında veya Aralık ayında nikah kıyılması uğursuzluk ve ayrılık getirir (Çobanoğlu 1998: 6)

Artvin ve çevresindeki bir inanışa göre yılın ilk günü bir eve kim gelirse o evin o yılki uğuru, gelen kişiyle aynı olur. Yine aynı yörede yılbaşında yolculuğa çıkmanın iyi olmadığına ve yılbaşına nasıl girilirse o yılın hep öyle geçirileceğine dair bir inanış vardır. O nedenle yılbaşında çamaşır yıkanmaz, hamur yoğrulmaz, eve iplik alınmaz. Yoksa evde yılan görüleceğine inanılır. O gün kimseye para verilmez, dikiş dikilmez, örgü örülmez, eve dışarıdan kimse alınmaz. (Özdemir 1985: 27-28; Cingöz 1995: 76; İslamoğlu 1998: 111) Burada karşımıza çıkan ve başka yerlerde (Başar 1972: 217); "Yılbaşında komşuluk yapılmaz." şeklindeki cümleyle anlatılan yılbaşında herhangi bir iş yapmama tabusu, hıdırellez günüyle ilgili inanışlarda da yer almaktadır. (Yardımcı 1985: 19; Mahiroğulları 1999: 153) Zira hıdırellez de yılbaşı sayılmakta ve hıdırellezi yılbaşı sayan düşüncede "Yeni yıla nasıl girilirse o yıl hep öyle geçirilir." inancı yer almaktadır. O nedenle hıdırellez günü güzel, temiz ve özellikle de beyaz elbiseler giyilerek kırlara çıkılıp gezilir, eğlenilir. (Yardımcı 1985: 19) Yılbaşında herhangi bir iş yapmama inanışı, nevruzu yılbaşı addeden Türk düşüncesinde de yer almaktadır. Azerilerde yılın son çarşamba gününde hiçbir iş yapılmaz. (Ahundov 1968: 253-254)

Arife günü dikiş dikilmez. (Bolulu 1956: 1397; Kardeş 1961: 59; Yardımcı 1993: 329) Ancak arife günü bütün suların Arafat Dağı'ndan geldiğine inanıldığı için bu gün banyo yapanların bütün günahlarının dökületeceği yönünde bir kanaat vardır. (Görücü 1999: 130; Acar 1973: 6)

İstanbul'daki bir inanışa göre yeni elbiseyi cuma günü giyen sevap kazanır, pazar günü giyen güzel / yakışıklı olur. (Nezihî 1961: 2384; Abdülaziz Bey 1995: 361) İçel'de de yeni elbiseyi cuma günü giymek, hayırlı sayılır. Ayrıca kadınlar yeni elbiseyi cuma günü giyip su getirmeye gider. Zira o elbisenin arkasından başka elbiselerin su gibi akıp kendilerine geleceğine inanmaktadırlar. Erkekler de cuma günü giyilen elbisenin sorgusunun olmayacağını düşünmektedirler (Uğur 1948: 40).

12.8. ASTROLOJİK BİLGİLERİN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

Hemen her milletin olduğu gibi Türklerin de kendilerine ait bir kozmolojisi[1] ve buna bağlı olarak da astrolojisi bulunmaktadır. Anadolu halkının bu hafızasında bu kozmolojiye ve astrolojiye ait bazı unsurlar görmek mümkündür.

Melhemelerde çeşitli takvimlere göre yılbaşı hangi güne gelirse o yılın özelliklerinin neler olacağını, insanlara neler getireceğini yukarıda görmüştük. Gelecek yılla ilgili benzer kehanetler, Eski Türkler tarafından kullanılan on iki hayvanlı takvim için de yapılmaktadır. On iki hayvanlı Türk takvimine[2] göre yapılmış kehanetlerin oluşturduğu birçok metin bulunmaktadır. Bunlardan en eskisi Divanü Lügati't-Türk'te

(1) Türk kozmolojisi hakkında geniş bilgi için bkz. (Çobanoğlu 1997).
(2) On iki hayvanlı Türk Takvimi hakkında geniş bilgi için bkz. (Rıza Nur 1926; Turan 1941).

yer almaktadır. Divanü Lügati't-Türk'te söz konusu takvimin oluşumuna ait bir hikaye[1] anlatıldıktan sonra şu kehanetlere yer verilmektedir:

> Türkler, bu yılların her birinde bir hikmet var sanarak onunla fal tutarlar, uğur sayarlar; sözgelimi: Ud yılı girdiğinde savaş çoğalırmış; çünkü öküzler birbirleriyle vuruşurlar, tos yaparlar. Takagu yılında yiyecek çok olur, ancak insanlar arasında karışıklık çıkarmış; çünkü tavuğun yemi danedir; daneyi bulabilmek için çöpleri, kırıntıları birbirine karıştırır. Timsah yılı girdiğinde yağmur çok yağar, bolluk olurmuş; çünkü timsah suda yaşar. Domuz yılı girince kar ve soğuk çok olur, kargaşalık çıkarmış. Böylece Türkler, her yıl bir şey olacağına inanırlar. (Atalay 1992: 348)

Görüldüğü üzere Divanü Lügati't-Türk'te verilen kehanetler oldukça kısadır. Ancak Osmanlıca yazmalar arasında[2] ve sözlü kültür ortamında bulunan bu konuyla ilgili malzemede kehanetler, daha fazla ve daha detaylıdır. Söz konusu kehanetlerde iklim yapısından, kıtlık, bolluk, pahalılık, ucuzluk gibi durumlardan, yöneticilerin hallerinden, toplumsal hadiselerden ve o yıl içerisinde doğacak çocukların talihlerinden (Butanayev 1994: 464-467; Tacemen 1995: 77) bahsedilmektedir.

Astroloji, insanın talihini ve geleceğini söyleyebilmek için kişinin doğum anını bilmeyi zorunlu kılmaktadır. Aynı durum Türk astrolojisi için de geçerlidir. Türk astrolojisine göre insan, 12 hayvanlı Türk takviminin hangi yılında doğduysa o yılın özelliklerini alır ve geleceği de ona göre şekillenir.

Halkın inanışına göre ülker, doğudan doğup batıdan batan bir yıldızdır ve çok zararlıdır. İlk kez haziran ayının başlarında doğan ülker, yaz aylarında açık havada güneş doğmadan önce görülebilmektedir. (Görücü 1999: 99) Ülkerin güneş doğmadan az önce görülebilmesi, zamanı gösteren aletlerin olmadığı dönemlerde sabahın yaklaştığını

---

(1) On iki hayvanlı Türk takvimindeki yıl adlarının veriliş efsanesinin bir başka versiyonu için bkz. (Ferzeliyev 1994: 17-18).

(2) Türk takvimine göre yapılmış ve Osmanlı döneminde yazıldığı anlaşılan bazı kehanet metinleri için bkz. (Turan 1941: 89-96, 108-117). Ayrıca bu konuyla ilgili olarak bizim tespit ettiğimiz bazı metinler ileride bir makale konusu yapılacaktır.

bildiren bir işaret olarak değerlendirilmiştir. Örneğin Divanü Lügati't-Türk'te Ögdülmiş, ülker yıldızına bakarak gecenin bitmek üzere olduğunu anlamaktadır:

> 6216 Usı kelmedi turdı baktı yana
> Kör ülker savulmış uçukmış tüne (Arat 1979: 615)

> Uykusu gelmedi, kalktı, tekrar baktı; Ülker yıldızı aşağıya inmiş ve gece sonuna yaklaşmıştı. (Arat 1991: 444)

Yahyalı yöresinde de beş veya yedi yıldızın meydana getirdiği, bir tarafı ince diğer tarafı kalın yıldızlar kümesine ülker denilmektedir. Ülker gece yarısından sonra her gün aynı saatte doğmakta ve sabahın yaklaştığını göstermektedir. (Gökbel 1997: 128) Eskiden kervancılar, "Ülker, sabaha yakın doğar." bilgisi dolayısıyla ülker yıldızının doğmasını takip eder ve onun doğduğunu görünce yola çıkarlarmış. Bu bilgiye sahip kervanlardan birisi, bir gece konakladıkları yerden ülkeri gördüklerini zannedip yola koyulmuşlar. Oysa o gördükleri yıldız ülker değil, ona çok benzeyen ve gece yarısı ortaya çıkan başka bir yıldızmış. Kervan bütün gece yol almış fakat bir türlü sabah olmamış. Hava o kadar soğukmuş ki, kervan bir dağ beline geldiğinde kervandaki herkes donarak ölmüş. Bu yüzden ülkere benzeyen o yıldıza bundan sonra "kervan kıran" denilmiş ve "Kervan kıran / Beller büken / Evler yıkan / Yıldız" şeklinde türküsü söylenir olmuş (Ece 2000).

Aynı inanışa ve hikayeye Azeri Türklerinde de rastlamak mümkündür. Rivayete göre ülker yıldızı güzel bir kız imiş. Süleyman Peygamber ona aşık olmuş ve onunla evlenmek istemiş. Süleyman Peygamberle evlenmek istemeyen ülker dua etmiş; Allah da onu bir yıldız olarak göğe çıkarmış. Ülker yıldızı sabaha karşı doğarmış. Ülkere benzeyen bir yıldız daha varmış ki o gece yarısı doğarmış. Bu sebeple o yıldıza "yalancı ülker" veya "kervan kıran" denilirmiş. (Ahundov 1968: 283)

İlk doğduğu vakit ülkerin "dağda koyunu, yazıda yığını" vurduğuna inanılmaktadır. O nedenle dağdaki koyunlar ülkerin doğma zamanında ağıla getirilirmiş. Halkın "Ülker taşıp gidiyor / Terazi kar ediyor. (Görücü 1999: 99)" şeklindeki sözü, ülker yıldızının batma zamanına yakın yağmur yağdığını ve terazi yıldızının doğmasıyla da kar mevsiminin başladığını bildirmektedir. Aksu yöresi yörüklerinin bilgisine göre ülker, 24 haziranda doğmakta ve onun doğmasıyla da gün dönmektedir. Yine onların bilgisine göre ülker doğduğunda koyun otlatılmaz. Zira ülkerin koyuna dokunduğuna inanılmaktadır. Yörükler, kutup yıldızına "Yedi kardeşler" adını vermektedir. Yörüklere göre terazi yıldızları diye üç yıldız vardır. Terazinin doğması tan vaktinin yaklaştığını haber vermektedir. (Yalçın 1999: 52)

12.9. CİNSEL İLİŞKİYLE ve BUNUN ÇEVRESİNDEKİ DİĞER KONULARLA İLGİLİ BİLGİLERİN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

Melhemede verilen cinsel ilişkiyle ve onun çevresindeki diğer konularla ilgili bilgilere halkın çok rağbet ettiği başka kaynaklarda da rastlamak mümkündür. Örneğin Mercimek Ahmed'in "Kabusnâme" tercümesinde (Trs: 187-188) bir bölüm bu konuya ayrılmıştır. Yine halkın çok okuduğu eserlerden olduğu şüphe götürmeyen Marifetnâme'de de bu konuya yer verilmiş (1991: 1172-1176) ve orada, bu konuyla ilgili Şemsiyye'deki anlatılanlar âdetâ tekrar edilmiştir.

Cinsel ilişki sırasında konuşup gülmenin o ilişkiden doğacak çocukların dilsiz ya da zevzek olmasına sebebiyet verdiği düşünülür. Ay ilk göründüğü gece, yarıya geldiği gece ve dolduğu gece hamile kalanların çocuğunun dalgın (mecnun) olacağına inanılır. Başka bir inanışa göre de pazartesi gününün gecesindeki ilişkiden doğacak çocuk akıllı (alim) olur. Ayrıca cinsel ilişki sırasında anne isteksizse doğacak çocuğun solak olacağı,

ilişki sırasında gülmenin ise çocuğu kekeme yapacağı düşünülür (Tacemen 1995: 110, 170-171).

Erzurum ve çevresinde kandil, arefe ve bayram gecelerinde; ay sonlarında ve pazar günlerinde ana rahmine düşen çocukların özürlü / sakat doğacaklarına inanılmaktadır. (Başar 1972: 60; Taş 1996: 193) Gölpazarı'nda, bayram gecesi hamile kalanların çocuklarının altı parmaklı, âdet halindeyken hamile kalanların çocuklarının ise oldukça esmer olacağı inancı vardır. (Batur 1959: 1972-1973)

Konya çevresindeki bir inanışa göre salı günü doğan çocuk şehit olur. (Aydın 1982: 3) Kırşehir'de cuma günü doğan çocuğun nasipli olacağına, çarşamba günü doğan çocuğunsa şaşı olacağına inanılmaktadır. (Arseven 1956a: 1258) Erzurum'da ise mübarek günlerde doğan çocukların şanslı ve uğurlu olacağı düşüncesi bulunmaktadır (Başar 1972: 218).

12.10. DİĞER BİLGİ ve PRATİKLERİN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

Melhemede ağustos ayında uygulanan bir pratikten söz edilmekteydi. Bu pratik, gelecek yılın ekim ile mayıs ayları arasındaki döneminin iklimsel durumunu anlamaya yönelikti. Buna göre 18 ağustosta ikindi vakti göğe bakılıyor; eğer gökte bulut varsa bu, ekim ayında yağmur yağacağı anlamına geliyordu. Eğer o zaman bulut yoksa yatsıdan sonra tekrar göğe bakılıyor; bulut görülürse yine bu, ekimde yağmur yağacak demekti. Yatsı vaktinde de bulut yoksa gece yarısı yine göğe bakılıyor; o zaman bulut görülürse bu, ekimin son on gününde yağmur yağacağı şeklinde yorumlanıyordu. Gece yarısında da bulut yok ise seher vakti bir daha göğe bakılıyor ve bu sırada görülen bulut, ekimin sonunda yağmurun yağacağına delalet ediyordu. Melhemedeki düşünceye göre görülen

bulutun miktarı oranında yağmur yağacaktır. Bu şekilde her bir gün bir sonraki aya -örneğin 19 ağustos kasıma, 20 ağustos aralıka, 25 ağustos mayısa- denk gelecek şekilde yirmi beş ağustosa kadar bu pratik yapılıyor ve hangi ayda ne kadar yağmurun yağacağı önceden öğreniliyordu.

Böylesi bir pratiğin tarım ve hayvancılıkla uğraşanlar için ne denli önemli olduğu açıktır. Zira bu pratik sayesinde gelecek yılın hava durumunu öğrenen insan kendini ona göre ayarlayacaktır. İşte bu pratiğin bir benzeri de Midilli ve Kıbrıs Türkleri arasında uygulanmakta ve insanlar bu uygulamadan elde ettikleri sonuçlara göre yiyecek ve yem stoğu yapmaktadırlar. (Çobanoğlu 1998: 7) Midilli Türkleri tarafından "yıl göründü", Kıbrıs Türklerince de "minallaya" denilen melhemedekine benzer bir uygulamayla ağustos ayının belirli günlerinin özelliklerine bakılarak bir sonraki yılın belli aylarında meydana gelecek hava durumları, özellikle de yağış durumu tespit edilir. Kıbrıs Türkleri minallayanın başlangıcını 1 ağustos olarak kabul etmektedir. Buna göre ağustosun ilk üç gününün iklimsel durumunun, gelecek yılın ağustos ayının hava durumunu verdiğine inanılmaktadır. 4 ağustosun iklimsel durumunun gelecek eylülün, 5 ağustosun ekimin, 6 ağustosun kasımın, 7 ağustosun aralıkın, 8 ağustosun ocakın, 9 ağustosun şubatın, 10 ağustosun martın, 11 ağustosun nisanın ve 12 ağustosun da mayısın hava durumunu bildirdiği düşünülmektedir. Bu usulün Kıbrıs Türkleri arasındaki başka bir varyantına göre de 1 ağustos gelecek ağustosun, 2 ağustos gelecek eylülün, 3 ağustos gelecek ekimin,... ve 12 ağustos gelecek temmuzun hava durumunu göstermektedir. (Çobanoğlu 1998: 7)

Midilli Türklerinde söz konusu uygulamada ayların sıralanışı aynıdır fakat "yıl göründü"nün başlangıcı ağustosun biri değil, on üçüdür. Bu, eskiden kullandığımız Rumî takvimde 1 ağustosun, Miladî takvimde 13 ağustosa tekabül etmesinin bir sonucu olsa gerektir. Buna göre 13 ağustos gelecek ağustosun, 14 ağustos eylülün, 15 ağustos ekimin, 16 ağustos kasımın, 17 ağustos aralıkın, 18 ağustos ocakın, 19 ağustos şubatın,

20 ağustos martın, 21 ağustos nisanın, 22 ağustos mayısın, 23 ağustos haziranın ve 24 ağustos temmuzun hava durumunu öğrenebilmek için gözlemlenir. (Çobanoğlu 1998: 7)

Gelecek yılın iklim durumunu anlamaya yönelik bu ve benzeri uygulamalara Anadolu'nun değişik yörelerinde de rastlanmaktadır. Örneğin Trabzon yöresinde "kalandar" denilen ocak ayının ilk 12 günü sırasıyla yılın her bir ayını temsil etmektedir. Yani birinci gün ocak ayını, ikinci gün şubatı, üçüncü gün martı, dördüncü gün nisanı, vs. Bu 12 günde hava nasıl geçerse gelecek yılın aylarında da hava o şekilde olacaktır (Cingöz 1995: 76-77).

Aynı uygulamanın benzerleri, uygulamaya esas olan tarihler farklı olmak üzere Anadolu'nun başka yörelerinde de görülmektedir. Şebinkarahisar'daki uygulamaya esas olan tarih Rumî yılbaşından sonraki on iki gündür. Yani Rumî takvime göre bir mart on iki mart tarihleri arası söz konusu uygulamada kullanılmaktadır. Benzer uygulamanın Antayla yöresindeki tarihleri 23 ağustos 4 eylül günleri arasıdır. (Tan 1976: 268-270)

Söz konusu uygulamaların başlangıç günleri haricindeki kısımları, melhemedeki anlatılanlarla aynıdır. Gözlemlenen gün sabah, öğle ve akşam olmak üzere üçe bölünür ve bu bölümlerin her biri ayın onar günlük dilimlerine tekabül eder. Yani günün sabah bölümünde bulut görünmüşse bu, o günün denk geldiği ayın ilk on günlük diliminde yağmur yağacak demektir. Günün öğle zamanında görülen bulut ayın ikinci on günlük dilimine, günün akşam vaktinde görülen bulut da ayın son on günlük dilimine tekabül etmektedir. Melhemede günün ikindi, yatsıdan sonraki, gece yarısı ve seher vakitleri gözlem için kullanılmaktadır.

Görüldüğü üzere sözlü kültür ortamından derlenen pratiklerler melhemedeki uygulamanın, başlangıç tarihi farklı olmasına rağmen, esası ve amacı aynıdır.

Ayrıca melhemede gelecek yılın iklim durumunu anlamak için sadece 18-25 ağustos tarihleri arasındaki günler kullanılmamaktadır. Temmuzun yirmisinden başlayıp yedi gün süren ve yılın en sıcak günleri diye bilinen "bâhûr" günleri de, gelecek yıldaki yedi ayın klimatik özelliklerini anlamak için kullanılmaktadır. Buna göre 'bâhûr'un birinci günü klimatik açıdan nasıl ise gelecek yılın ekim ayı da öyle olacaktır; gelecek yılın kasım ayının iklimsel yapısı, bâhûrun ikinci günüyle, aralık ayının hava durumu bâhûrun üçüncü günüyle aynı olacaktır. Bu pratik Gaziantep'teki Türkmenler arasında da uygulanmakta olup orada "31 temmuz - 7 ağustos tarihleri arasını kapsayan ve "Buhur Günleri" dedikleri günler esas alınarak uygulanmaktadır. (Tan 1976: 270)

Ege bölgesindeki inanışa göre de temmuz ve ağustos ayları ne kadar sıcak olursa ocak ayı da o kadar soğuk olacaktır (Akkaya 1995: 75). Bu inanışların da mantığı melhemedeki uygulamaların mantığıyla aynıdır: Yılın herhangi bir zaman diliminin iklimsel durumunu gözleyerek gelecek yılla ilgili tahminde bulunmak.

Melhemede, 29 Aralık sabahı ağzı açık kaplardan su içilmemesi yönünde bir tabu bulunmaktadır. Bu tabunun sebebi cinlerin, bir önceki gece ağzı açık olan su kaplarının içine kusmuş olmasıdır. Zira 29 aralık sabahı ağzı açık kaplardan su içenler sara, cinnet, delilik gibi birtakım hastalıklara yakalanacaktır. O nedenle 29 aralığa girilen gece su kaplarının ağzı kapalı tutulmalı ve ağzı açık kaplardaki su içilmeyip dökülmelidir.

Melhemedeki bu inanışın bir benzerine Artvin yöresinde de rastlanılmaktadır. Artvin köylerinde karakış (aralık)'ın son haftasında ve son gününde yılbaşı eğlenceleri için hazırlıklar yapılır. Bu cümleden olmak üzere deve yapılır ve ev ev dolaşılarak çeşitli yiyecekler toplanır. Yılbaşı gecesi bu yiyecekler hep beraber güle oynaya yenilir ve çeşitli eğlenceler tertip edilir. Yılbaşı günü sabah erkenden kalkılır ve evdeki ağzı açık kaplarda bulunan bütün sular dökülür. Çünkü yılbaşı gecesi, Koncolos - Portolos denilen varlıklar

sulara zehrini katmıştır ve bu sular, içen insanları hasta etmektedir. O nedenle eve taze su getirilir ve süpürgeyle evin her yerine serpilir. (Özdemir 1985: 27)

Görüldüğü üzere melhemede anlatılan inanış ve uygulamayla Artvin yöresindeki pratiğin esası birbirinin aynıdır. Her ikisinde de gece ağzı açık su kaplarına birşeyler bırakıldığına ve bu sudan içen insanların hastalanacağına inanılmaktadır. O nedenle de söz konusu sular dökülüp yerine yenisi konulmaktadır. Suyun içine bir şeyleri bırakma işini yapan varlıklar farklı gibi görünüyorsa da aslında ikisinde de cindir. Zira Anadolu'nun bazı yörelerinde cinlere Koncolos denilmektedir. (Taner 1983: 13)

Söz konusu edilen iki pratik arasında bazı farklılıklar da yok değildir. Melhemede, cinler 28 aralığı 29 aralığa bağlayan gece suya kusarken Artvin yöresindeki inanışta Koncolos - Portolos denilen yaratıklar eski yılı yeni yıla bağlayan gece suya zehirlerini bırakmaktadır. Her şeyden önce olayın gerçekleştiği düşünülen zaman birbirine çok yakındır; aralarında üç günlük bir fark vardır. Birinde suyun içerisine kusulurken diğerinde zehir bırakılmaktadır. Öyle sanıyoruz ki sözü edilen bu iki pratikteki küçük farklılıklar, sözlü kültür ürünlerinin doğasından kaynaklanan varyantlaşmanın bir neticesi olarak ortaya çıkmıştır.

Aynı inanış Yozgat'ta da yaşamaktadır. Yozgat'taki bu inanışa göre "Congolos" kışın ortasında soğukların en şiddetli zamanında gelir ve yedi gün kalır. Bu yedi günün dördü karakış (aralık)'tan, üçü de zemheri (ocak)'dendir. Congolos bu yedi gün boyunca bazı evlere uğrar ve açık bulunan su veya yiyecek kaplarının içine kusar ya da işer. O suyu içenler veya yemeği yiyenler marazlanır. Congolos'un nasıl ve ne şekilde olduğu bilinmemekle beraber onun geceleri geldiğine inanılmaktadır. İnanışa göre Congolos pancar olan eve gelemez. O nedenle Congolos'un geldiğine inanılan günlerde evlerde pancar kaynatılır. (Özbaş 1967: 4349)

Azerbaycan Türkleri arasındaki bir uygulamaya göre nevruzdan önceki çarşamba günlerinde, yani "ahir çarşamba"da evdeki sular dökülüp yenilenmektedir. İnanışa göre bu gecede tabiattaki her şey yenilenirmiş. (Ahundov 1968: 252-253) Bu inanış ve uygulamanın yukarıda anlatmaya çalıştığımız pratiklerle benzerliği gözlerden kaçmamaktadır. Burada da yeni yıla yakın zamanda evdeki sular dökülüp yenilenmektedir.

Anadolu insanının cinlerle ilgili bilgisi sadece bu kadarla sınırlı değildir. Onun cinlere ilişkin başka birçok bilgileri ve hikayeleri mevcuttur. Buna göre cinler genellikle mezarlıklarda, harabe mekanlarda, çöplüklerde, eski ahırlarda, ekmek kırıntılarının döküldüğü yerlerde ıssız ve sessiz derelerde bulunurlar. Cinler ateş, köpek, yılan, keçi, oğlak, kedi ve tilki şekillerinde görülmektedir. Cinin çarptığı insanın dili tutulur, ağzı eğrilir, vücudu titrer ve cin çarpan insan bayılır, dengesiz hareketler yapar. Ateşe su dökmek ve suya bevletmek cin çarpmasına sebep olur. Kemik yakana, kemiğe idrarını yapana ve soğan kabuğu yakana cinlerin musallat olacağına inanılmaktadır. Kaynar suyun yere besmelesiz dökülmesi, cinleri yakacağı düşünüldüğünden yere sıcak su dökülürken besmele çekilir. Aksi takdirde cinlerin suyu dökeni çarpacağına inanılır. Yine cin çarpar korkusuyla gün batarken çöplüğe kül dökülmez, gece çöplükten geçilmez, icab ederse çöplüğün etrafı dolaşılır, gece ıslık çalınmaz. (Görücü 1999: 106-109)

Türklerin cinlerle ilgili düşünceleri, İslamiyet öncesi devirlere kadar uzanmaktadır. Şamanist inancına göre birçok hastalıkların nedeni cinlerdir. Görülmeyen, nedeni anlaşılmayan birçok olaylar, cinler ve iyi ya da kötü ruhlarla açıklanır. Her insanın cinlerden bir eşi vardır. Divanü Lügati't-Türk'te "çıwı" sözü açıklanırken anlatılan şu inanış bunu göstermektedir: İki bölük birbirleriyle çarpıştığı zaman bu iki bölüğün vilayetlerinde oturan cinler dahi kendi vilayetlerinin halkını kollamak için çarpışırlar.

Cinlerden hangi taraf yenerse onların kolladığı vilayet halkı da yener[1]. (Canpolat 1975: 27)

Melhemede çocuğu olmayanların 16 mart gecesi süha adı verilen yıldıza bakıp eşleriyle beraber oldukları takdirde çocuklarının olacağı kayıtlıydı. Söz konusu inanışın benzeri sözlü kültür ortamında da yer almaktadır. Ancak buradaki inanış biraz farklıdır. Fakat ikisinin de mantığı aynıdır: Gök cisimleri çocuğun olmasını sağlayabilir veya çocuğun cinsiyetini ve fizikî yapısını yapısını değiştirebilir.

Nahçıvan bölgesinde çocuğunun erkek olmasını isteyen hamileler sık sık Ay'a bakarlarmış (Ferzeliyev 1994: 55). Anadolu (Cinlioğlu 1957: 1438; Taş 1996: 193)'daki inanışa göre de gebe kadın hamileliğinin ilk günlerinde yeni Ay'ı görürse doğacak çocuğu erkek ve güzel olurmuş.

Tokat (Cinlioğlu 1957: 1438)'ta Ay bedir halindeyken koyunun kürek kemiği işlenir ve onunla Ay'a bakılır. Bu uygulamayla savaş olup olmayacağı, olacaksa hangi tarafın galip geleceği öğrenilmeye çalışılır.

Şemsiyye'de Ashab-ı Kehf'in zilkade ayının dördünde uyumaya başladıklarından ve hal-i hazırda onların Tur Dağı'nda bir mağarada yatmakta olduklarından bahsedilmişti. Bugün Asya, Avrupa, Afrika ve bu cümleden olmak üzere de Anadolu'da Ashab-ı Kehf'le ilgili çeşitli hikayeler anlatılmakta ve onlara üç kıtada ve Anadolu'nun birçok yöresinde değişik makamlar yakıştırılmaktadır. (San 1953: 284; Erdoğan 1964: 3545; Özbay 1970: 5674-5675; Türkoğlu 1971: 6160-6161; Beysanoğlu 1976: 41-48; İvgin 1989: 99-103)

---

(1) Eski Türklerdeki cin çarpması inancının varlığını gösteren kelimeler için bkz. (Canpolat 1975: 27-29).

12.11. GÜNEŞ ve AY TUTULMASIYLA İLGİLİ BİLGİLERİN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

Şamanist inancında Ay ve Güneş tutulması iyi ruhlarla kötü ruhların mücadelesidir. O nedenle eski Türkler Ay ve Güneş tutulmalarında kötü ruhları -cinleri, perileri, ejderhaları veya cadıları- uzaklaştırmak için davul çalarlar, gürültü yaparlar ve bu şekilde korunacaklarına inanırlardı. (Kalafat 1998: 59-62; Tüccarbaşıoğlu 1970: 7) Bu inanışın bir uzantısı olarak bugün Anadolu'nun birçok yerinde, örneğin Erzurum ve çevresinde (Bürian 1971: 21; Başar 1972: 219), Bitlis yöresinde (Uyuklu 1973: 10), Konya'da (Aydın 1982: 4), Batı Trakya'da (Dede 1982: 94), Malatya'da (Yardımcı 1993: 284), Boyabat yöresinde (Başoğlu 1981: 20), Gürün dolaylarında (Görücü 1999: 97), Yahyalı ve çevresinde (Gökbel 1997: 126), Bozkır'da (Petekçi 1953: 661), Kandıra'da (Uyguner 1954: 931), İstanbul'da (Işıklı 1956: 1245), Kırşehir'de (Arseven 1956a: 1257), Kıbrıs'ta (Cemalettin 1956: 1288), İzmir'de (Tolunay 1956: 1288), Isparta'da (Bücüoğlu 1956: 1326), Gaziantep'te (Alpaslan 1956: 1388), Ankara'da (Bedi 1956a: 1405), Adana'da (Bedi 1956b: 1412), Tokat'ta (Cinlioğlu 1957: 1438), Sinop'ta (Ülkütaşır 1957: 1462), Sivas'ta (Örnek 1966: 93-95), Tosya'da (Elçin 1963: 3139), Mut'ta (Aydın 1992: 34), İçel'de (Uğur 1948: 41), Kangal'da (Doymuş 1999: 83), Niğde'de (Beyhan 1995: 53), Tekirdağ'da (Artun 1978: 248; 1998: 76), Hakas ve Bulgaristan Türklerinde (Keskioğlu 1973: 242; Tacemen 1995: 398, 461) tutulmalar gerçekleştiğinde küp kırma, davul çalma, bakır döğme, teneke çalma, ezan okuma ve ok veya silah atma gibi uygulamalar yapılmaktadır.

Ay ve Güneş tutulmaları Anadolu insanının düşüncesinde, büyük adamlardan birinin ya da birkaçının öleceğine (Kardeş 1961: 60), kıyametin kopacağına, ortalığın karışıp savaş çıkacağına ve kıtlık olacağına delalet etmektedir. (Örnek 1979: 24; Erdil 1991: 77)

Gagauzlarda da Güneş tutulmasının, Tanrı'nın bir kralı öldürmek için suikast tertiplediği ve bunu kimsenin görmesini istemediği için güneşi karartması sonucunda gerçekleştiğine inanılır (Güngör 1991: 44). Bu inanış da melhemelerdeki Güneş tutulmasının padişahlardan birinin ölümüne delalet ettiği şeklindeki inanışla hemen hemen aynıdır.

Kimi yörelerde Ay tulması kıtlık ve ölüme, Güneş tutulması bolluk ve doğuma delalet etmektedir. (Elçin 1963: 3140) Mut yöresinde ise Ay ve Güneş tutulmalarının büyüklerden birinin veya birkaçının öleceğine, savaş çıkacağına ya da kıyametin kopacağına delalet ettiğine inanılmaktadır. (Aydın 1992: 34)

Nahcıvan yöresindeki inanışa göre insanlara zarar vermek isteyen cinler, göğe çıkıp Güneş'i veya Ay'ı tutarak önlerine perde çekerlermiş ki ışık yere düşmesin. O nedenle insanlar, Güneş veya Ay tutulduğunda göğe silah atarak, teneke çalarak gürültü yaparlarmış. Böylece cinlerin korkup kaçacağı ve Ay'ı veya Güneş'i bırakacağı düşünülürmüş. (Ferzeliyev 1994: 48)

Malatya dolaylarında Güneş tutulduğunda kıtlık olacağına inanılmaktadır. (Yardımcı 1993: 285) Bozkır'daki inanışa göre, Güneş tutulması müslümanlarla "gavurlar"ın savaşmasından kaynaklanmaktadır. Buna göre "gavurlar" savaşta üstün gelmiş, müslümanlara işkence etmiştir. Güneş, "gavur"ların işlediği bu günahtan dolayı Allah'tan korkmuş ve ışığını insanların üzerine göndermemiştir. Bozkır'daki bir başka inanışa göre de Ay, Mekke ve Medine taraflarında kavga olduğu için tutulmaktadır. Bazılarına göre ise Ay ve Güneş insanlar çok günah işlediği için ışınlarını insanların üzerine göndermemekte ve böylece de tutulmalar gerçekleşmektedir. (Petekçi 1953: 661) Bu inanışın benzeri Sinoplular arasında da yaşamaktadır. Onlara göre Ay tutulması müslümanların, Güneş tutulması ise hristiyanların Allah'a karşı isyanlarının bir neticesi olarak gerçekleşmektedir. (Ülkütaşır 1957: 1462)

Ayın gündüzleri doğması uğursuzluk olarak kabul edilir ve çevreden bir ölü çıkacağına işaret sayılır. (Taner 1982a: 11) Anadolu'nun çeşitli yörelerinde Ay ile Güneş'in iki sevgili, iki kardeş ve karı koca olduklarına dair çeşitli inanışlar ve rivayetler vardır. (Taner 1982a: 11-12)

Hüseyin Ayan'ın (1981: 2) Naima Tarihinden aktardığına göre 1645'te Güneş ve Ay tutulmaları gerçekleşmiş ve bu melhemelerin kayıtlarına göre uğursuz sayılmıştır.

Güneş tutulmasının Anadolu'da fitnenin çıkacağına delalet ettiği yolundaki melheme düşüncesi, divan edebiyatı şairleri tarafından da kullanılmıştır:

> Yüzüñe zülfüñ ḥicāb itme ki dir ehl-i nücūm
> Rūm'da fitne olur iy meh dutulsa āfitāb (Akarsu 1993: 68)

Bursa yöresindeki inanışa göre Ay, kulların günahından, isyanından tutulmaktadır. Ayrıca Ay'ın, Güneş'in takibinden kurtulmak için saklanınca veya büyü yapıldığında Ay'ın utancından tutulduğuna inanılmaktadır. Ay'ı, periler yakaladığı için Ay tutulması hadisesinin gerçekleştiğine inananlar da vardır. Başka bir inanışa göre de Ay, savaş olacağı zaman savaşın şiddetinden korktuğu için tutulmaktadır. (İsmettin 1956: 1276)

Devrek'te Ay tutulması savaş olacağını göstermektedir (Akif 1956: 1374). Sinop'ta da savaş sırasında gerçekleşen Ay tutulması, savaşın şiddetleneceği yolunda yorumlanmaktadır (Ülkütaşır 1957: 1461).

12.12. GÜNEŞ ve AY AĞILLANMASIYLA İLGİLİ BİLGİLERİN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

Ağıllanma, 'harmanlanma' veya 'halelenme' olarak da bilinmektedir. Hale ise herhangi bir şeyin "çevresinde oluşan parlak daire, ışık halkası (Kardaş 1995: 1126)" demektir. Fakat hale denilince daha çok Ay'ın ve Güneş'in etrafında oluşan dairevî beyazlık anlaşılmaktadır. Aydın Oy (1986: 3-4)'un naklettiğine göre Ahmed Rifat Efendi, "Lügat-i Tarihiyye ve Coğrafiyye" adlı eserinde 'hale'ye de yer vermiş ve sekiz çeşit haleden bahsetmiştir. Buna göre hale, Güneş, Ay, gezegen ve büyük parlak yıldızları kuşatan daire biçiminde bir beyazlıktır. Hale, her zaman oluşmaz; oluştuğu zamanda da bazen tek daire halindedir, bazen de iç içe daireler şeklindedir. Söz konusu bu dairelerin Güneş, Ay, yıldızlar ve dünya arasında bulunan buharın güneş ışınlarıyla renklenmesinden oluştuğuna inanılmaktadır. Bazı insanlar bu halelerden geleceğe ait birtakım hükümler çıkarmış ve bunları tecrübe etmişlerdir. Sekiz türlü hale vardır. Bunlardan birincisine "limanlık havada hale" denilmektedir ki bu rüzgarsız havada görülür. Bu hale göründükten biraz sonra sağanak halinde bir yağmur boşanır fakat hemen kesilir. İkinci hale rüzgarlı havada görünen haledir. Bu haleden, hemen sonra rüzgarın epeyce sertleşeceği fakat bunun çok sürmeyeceği anlaşılır. Üçüncü haleye "küçük hale" denilmektedir ki bunun herhangi bir gök cisminin etrafında görülmesi, yakında bir boranın kopacağına delalet etmektedir. "Büyük hale" denilen dördüncü halenin görünmesi, yaklaşık dört saat sonra fırtınanın kopacağını haber vermektedir. Bir diğer halenin adı "turuncu hale"dir. Güneş'in çevresinde oluşan turuncu renkli bu hale ilkbahardan sonra görülürse o sene çok yağmur yağacak demektir. Altıncı haleye "uzayan hale" adı verilmiştir. Ay hilal iken bir iki defa Ay'ın etrafında hale görülürse Ay tam parlak oluncaya kadar iki üç gecede bir, belki her gece, bir iki saat süren bir sağanak boşanır. "Bulutlu hale" adını alan haleden sonra ufuktan bir parça yüksek olarak siyah bulutlar da belirirse büyük bir fırtına ve bora beklenir. Sonuncu hale, "yalancı hale" adını

almıştır. Gökyüzünün en üst katındaki beyaz bulutlardan Ay'ın çevresinde tıpkı hale gibi bir daire belirirse bu, havanın güzel olacağına işaret etmektedir.

XVI. yüzyıldan kalma bir atalarsözü kitabındaki "Ay ağıllansa ağılın büyüt; gün ağıllansa koyunun güt." sözü, ağıllanmaların Türkler arasında nasıl yorumlandığını özlü bir şekilde anlatmaktadır. Buna göre Ay'ın ağıllanması, kışın sert ve uzun geçeceğini bildiriyor olmalı ki "Ağılını büyüt." şeklinde bir öğüt veriliyor. Güneş'in ağıllanması ise havaların iyi gideceğini bildiriyor olmalı ki "Koyununu güt.", yani "Onları otlağa çıkarabilirsin." biçiminde bir tavsiyede bulunulmaktadır. (Boratav 1984: 98; Özdemir Trs: 56)

Ay ağıllanması eski Türklerde uğur sayılmakta ve yağmur yağacağının işareti olarak kabul edilmektedir. Bu durum Divanü Lügati't-Türk'te şu şekilde anlatılmaktadır:

> Ay kopup ewlenüp
> Ak bulıt örlenüp
> Bir bir üze öklünüp
> Saçlüp suwı engreşür
> Ay, çıkıp ağıllanır, ak bulutlar belirir, birbiri üzerine yığılır, suyunu saçarak inler." (Ay doğup etrafını haleler çevirdiği zaman bulutlar yükselir, toplanır, gürültüyle yer yüzüne sularını döker.) Ay ağıllandığı zaman Türkler, yağmur yağacak diye uğur bilirler. (Atalay 1992: 258)

Ayın halelenmesinin yağmurun ve dolayısıyla bolluğun habercisi olduğu fikri, divan edebiyatı şairlerimiz tarafından da bilinmektedir. Onların bu inanışı şiirlerinde kullanmış olmaları, söz konusu inanışın şiirleri okuyanlar tarafından da bilindiğini göstermektedir:

> Yārı ʿuryān ḥavżda görsem gözüm giryān olur
> Hāle kim māhı iḥāṭa eylese bārān olur (Tarlan 1967: 161)

> Ḫaṭ görinse gird-i ḫaddinde gözüm giryān olur
> Hāle devr itse ḳamer etrāfını bārān olur (Çavuşoğlu 1979: 69)

Gül yüzüñde ḫaṭ belürse gözlerüm giryān olur
Hāle görinse kenār-ı māhda bārān olur (Demirel 1996: 56)

ᶜĀrżuñ devrinde ḫaṭ görsem gözüm giryān olur
Hāle ruḫsārın mehüñ devr eylese bārān olur (Y206 143a)

Divan şiirinde bu şekilde dile getirilen bu inanışa, Anadolu insanının dağarcığında da (Acar 1974: 3; Aras 1985: 6; Darıcı 1996: 69; Arseven 1956a: 1257; Bücüoğlu 1956: 1326; Ülkütaşır 1957: 1461) rastlamak mümkündür: "Gökkuşağı [hale], Ay'ın çevresinde görünürse lodos ve yağmur beklenir. (Bozyiğit 1995: 37)" Benzer inanışı Hakas Türklerinde de görmek mümkündür. Hakaslarda, eğer Ay ve Güneş'in etrafında gökkuşağı renginde bir daire [hale] varsa havanın soğuk olacağına, yani kışsa kar, yaz ise yağmur yağacağına inanılır. (Butanayev 1994: 463)

Malatya'daki inanışa göre sonbaharda güneş doğarken önü birkaç defa harmanlı görünürse o sene kış çok olacaktır. (Yardımcı 1993: 284) Tortum'da da Güneş'in halelenmesi kışın erken geleceğine delalet etmektedir. (Tan 1976: 255) Tekirdağlıların inanışına göre Ay'ın etrafındaki hale yazın kurak geçeceğini kışın ise bol yağışlı olacağını göstermektedir. (Artun 1998: 74)

Ayın etrafındaki hale uğursuzluk sayılır. Sinop'taki inanışa göre de Ay'ın çevresinde ve üstünde bulut varsa o Ay'ın kederli yoksa hayırlı geçeceğine hükmedilir. (Ülkütaşır 1957: 1462) Eğer halenin içinde yıldız varsa yağmur yağar ve bu hale içindeki yıldız sayısınca gün yağmaya devam eder veya bu yıldız sayısı kadar gün sonra yağmur yağmaya başlar. Eğer hale içinde beşten fazla yıldız varsa hava çok soğuk, aksi takdirde ılık olur. (İnanç 1969a: 14)

Adalar Türklüğünde kış aylarında Ay'ın çevresinde sislerden bir hale görülürse buna "Ay harmanlandı." denilir ve bunun kuraklığa delalet ettiği düşünülür. (Çobanoğlu 1998: 8) Anadolu'daki inanışa göre ise Ay'ın kış aylarında ağıllanması, kar yağacağına;

diğer zamanlarda ağıllanması, yağmur yağacağına delalettir. Hale, eğer Ay'a çok yakınsa yağış, yakın zamanda; uzaksa geç bir vakitte gerçekleşecektir. (Tan 1976: 250)

Azeri Türklerine göre de Ay'ın halelenmesi, havanın sabaha çiseli ve dumanlı olacağını haber vermektedir. (Abdulla 1993: 174)

12.13. YENİ AY DOĞMASIYLA İLGİLİ BİLGİLERİN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

Yeni Ay'ın görünmesi Osmanlı döneminde yağmurun yağacağının işareti olarak görülmüştür. Ahmed Paşa'nın bir gazelinde bu durum şu şekilde anlatılmaktadır:

Ol hilâl-ebrüñi gördükçe gözüm giryân olur
ᶜÂdet oldur kim görinse mâh-ı nev bârân olur (Tarlan 1966: 175)

Güneydoğu'da yeni Ay görülünce salavat getirilip fatiha okunup ve hiçbir şeye bakmadan sevdiklerinden birinin yüzüne bakmanın, yüzüne bakılana bütün ay boyunca hayır getireceğine inanılır. Batı Trakya'da 'Keskioğlu 1973: 229) ve Anadolu'nun bazı yörelerinde (Kardeş 1961: 57; Elçin 1963: 3139) yeni Ay'ı görünce şöyle derler: "Ayı gördüm Allah / Temaatı billah / Nuru yüzüme / Şavkı gözüme." Aynı şekilde yeni Ay görülünce herkes cebindeki parayı çıkarıp Ay'a göstermelidir. Böylece Ay büyüdükçe cepteki paraların da artacağına inanılır. (Uyguner 1954: 931) Yeni Ay'ı gördüğünde bir kişi ne yapmakta idiyse o işi ay boyunca sürdürür. Yeni Ay'ı gördüklerinde dilek tutanlar bunu bir başkasına söylemez veya kendisine en yakın şahsı öperlerse dilekleri yerine gelir. Yeni Ay'ı işaret etmenin veya onu birinin omuzları üzerinden görmenin uğursuzluk getireceği zannedilir. (İnanç 1969a: 13-14) Yeni Ay'ı ilk gören kişi kız ise o kızın mensup olduğu evin o ayda bereketli olacağına, her türlü yiyecek ve içeceğin artacağına;

eğer yeni Ay'ı ilk gören kişi erkek ise erkeğin ait olduğu evde o ayın sıkıntılı geçeceğine inanılmaktadır. (Taner 1982b: 20)

İstanbul'da tulumbacılar ve mahalle bekçileri Ay'ın çok yakınında bir yıldız gördüklerinde şehrin bir semtinde yangın çıkacağına inanmaktadırlar. (Şeref 1956: 1261) Aynı inanış Sinop (Ülkütaşır 1957: 1461)'ta da bulunmaktadır. Melhemeyi oluşturan temel mantık, gök yüzündeki hareketlerin yeryüzünde gelecekte vukubulacak bazı olay veya durumları etkilediği ya da onları önceden haber verebildiği idi. Tulumbacılar ve mahalle bekçileri arasındaki bu inanış da melhemeyi oluşturan mantıkla aynıdır.

Sinop'ta (Ülkütaşır 1957: 1461) ve Ege bölgesinde (Akkaya 1995: 75) hilalin uçları yukarı doğru olursa o ayın kurak, aşağı doğru olursa yağmurlu geçeceğine inanılmaktadır. Hilalin uçlarının aşağı doğru bakması durumunda yağmurun yağacağı inancı İstanbul'da da yaşatılmaktadr (Orta 1963: 3230) Yine İstanbul'da ayın ilk günü cumaya gelirse o ayın hayırlı geçeceğine inanılmaktadır. (Şeref 1956: 1261)

Gürün dolaylarında Ay'ın doğduğunu gören günahlarının affı için dua edip iki rekat namaz kılmaktadır. (Görücü 1999: 97)

Adalar Türklüğü de yeni Ay gördüğünde; "Ayı gördüm Allah / Amentü billah / Aylar mübarek olsun / Elhamdülilah" şeklinde dua eder ve dilekleri için Allah'a yalvarırsa bunların gerçekleşeceğine inanmaktadır. (Çobanoğlu 1998: 4)

Hakas Türklerinin inanışına göre Ay, yatık ve sivri kıvrık uçlu doğarsa hava soğuk, dik doğarsa sıcak olacaktır. Eğer yeni Ay'ın ilk sekiz gününde yağmur yağarsa o yağmur, dolunay oluncaya kadar devam eder; hava ısınmazsa eski ayın sekizinci gününe kadar hava soğuk olur. (Butanayev 1994: 463) Azeri Türklerine göre yeni Ay çıktığında hilalin uçları uzun olursa o ay kurak, kısa olursa yağışlı geçer. (Ahundov 1968: 250)

Hilal şeklindeki Ay'ı parmağıyla gösterenin parmağından dolama çıkacağına inanılmaktadır. Gösteren olursa parmağından dolama çıkmaması için parmağını ısırması gerekir. (Şeref 1956: 1261; Cinlioğlu 1957: 1438; Kaya 1975: 16; Yardımcı 1985: 19)

Çamlıhemşin yöresindeki inanışa göre yeni Ay çıktığında Ay'ı gören kişi, Ay'ı gördükten sonra ilk kimi görürse o sene, gördüğü o kişinin çektiği sıkıntıların aynısını çekermiş. Bu yüzden insanlar Ay'ı gördükten sonra gözlerini kapatıp kimseye bakmamaya çalışır, sadece çocukların yüzüne bakarlarmış. (İslamoğlu 1998: 112) Aynı yöredeki bir başka inanışa göre de yeni Ay doğduğunda uçları yukarı doğru dik olursa yaz mevsimi çok sıcak geçecek, uçları aşağı doğru bakarsa mevsim çok yağışlı ve soğuk geçecek demektir. (İslamoğlu 1998: 131)

İstanbul (Işıklı 1956: 1245-1246), Kıbrıs (Cemalettin 1956: 1288), İzmir (Tolunay 1956: 1288) ve çevresindeki, Gagauzlardaki (Güngör 1991: 45) inanışa göre yeni Ay'ı ilk gören kimse hemen bir elmasa, altına veya güzel yüze bakmalıdır. Zira o kişi böyle yaparsa işi rast gidecektir. Yeni Ay'ı görenler; "Ay gördüm Allah / Amentü billah / Aylar mübarek / Elhamdülillah / Nuru yüzüme / Şavkı gözüme / Devlet başıma / İman göğsüme / Para cebime" şeklindeki sözleri söyleyerek sağ ellerini yüzlerine sürüp kalplerinin üstüne koyarlar. Sonra da sağ ellerini ceplerine götürürler. Halk ilaçlarından bazılarının Ay ışığı altında bekletmek kaydıyla faydalı olacağı düşünülmektedir. Ay ışığında bırakılmış suyu gençlerin içmesi iyi değildir. Fakat yaşlıların içmesi iyidir. Zira o sudan içen gençlerin kısmeti kapanmakta, yaşlılar ise yeniden hayat bulmaktadır. Bütün bu inanış ve pratikler, Ay'ın bazı olağanüstü güçlere sahip olduğunun düşünüldüğünü göstermektedir.

Bursa'daki inanışa göre mart ayında ilk defa Ay göründüğünde "Gitti şubat geldi mart / Hoşça uyu hoşça yat / İşte budur dileğim / Kısmetimi göreyim" şeklindeki sözlerle ondan kısmet istenir. Ay, dolunay haldeyken yine ondan hastalıklı çocuklar için sağlık

dilenir. Siğillerin ve şişen boğaz guddelerin iyileştirilmesi için Ay aracı yapılır. Ayrıca hilal halindeki Ay'ın uçları yukarı doğru olursa ertesi gün havanın açık, aşağı doğru olursa havanın kapalı ve yağmurlu olacağına inanılmaktadır. Diğer bir inanışa göre de Ay hilal halinde iken ortasına yıldız gelirse bu, Türklerin her konuda zafere ulaşacağının işaretidir. (İsamettin 1956: 1275-1277) Benzer inanışlar Gagauz Türklerinde de görülmektedir. Onların inanışına göre hilalin uçları aşağıya çevrili ise hava yağışlı, yukarıya çevrili ise kurak ve hilalin uçları açık ve uzunca ise hava aynı olacaktır. Ayrıca Gagauzlar Ay'ın ilk yarısında işe başlamanın uğursuzluk getirdiğine inanmaktadırlar (Güngör 1991: 45).

Isparta'daki bir inanışa göre hilalin uçları kıbleye doğru ise o ayda yağmur yağacak, iyilik görülecek; hilalin uçları yukarı doğru ise o ay pek hayırlı geçmeyecektir. Ay, bedir halinde ilk doğduğunda kırmızılık görülürse dünyanın herhangi bir köşesinde savaş olacağına hükmedilmekte ve bu savaşın şerrinden kurtulmak için dua edilmektedir. Ay'ın on dördüncü gecesinde karnındaki çocuğu kıpırdayan kadınlar, çocuğunun güzel ve sıhhatli olması için Ay'a bakarlar. Ay doğduğunda rengi donuksa bahtın döneceğine; parlak ve berrak ise her işin yolunda gideceğine, sıkıntının kalmayacağına inanılmaktadır. (Bücüoğlu 1956: 1325-1326)

Muğla'da yeni Ay doğduğunda vücudunun herhangi bir yerinde siğil bulunan Ay'a bakarak üç ihlas, bir fatiha okur ve ayağının altından aldığı bir parça toprağı gözlerini Ay'dan hiç ayırmadan siğillerine sürüp Ay'a doğru serper. Sonra hiç arkasına bakmadan oradan ayrılır. Böylece siğillerin iyileşeceğine inanılır. Yine Muğla'da hilalin uçları güneye dönük ise o ay içinde havanın yağmurlu, kuzeye dönükse o ay içinde kuraklık olacağına inanılmaktadır. Ayrıca Muğla'da yeni Ay görüldüğünde yukarıda verdiğimiz manzumelerin değişik bir versiyonu okunmakta ve böylece bolluğa, bereket ve başarıya kavuşulacağına inanılmaktadır. (Aker 1956: 1341)

Adana (Bedi 1956b: 1412)'daki inanışa göre Ay'ın yenisinde yapılan işler güç olur. O nedenle Ay'ın eskisi yapılacak işler için daha hayırlıdır. Tunguzlar, savaşta kazanmak için dolunayı beklermiş. Hiungnular ise sefere Ay büyüdüğü zaman çıkar, küçüldüğü zaman da geri çekilirlermiş (Kalafat 1998:63).

Sinop'ta yeni Ay doğduğunda kişi yanında biri varsa ve ona bakarsa o kişinin o ay öleceğine inanılır. O nedenle Ay'ı görenler dağa, toprağa ve suya bakarlar. (Ülkütaşır 1957: 1462)

Ay hilal şeklinde ilk göründüğü zaman uçları güneye dönük ise bu, o ay içinde havanın yağmurlu geçeceğine; kuzeye dönükse o ayın kurak geçeceğine yorumlanır. Ayrıca yeni Ay'ın ilk üç dört gününde hava nasıl ise dolunay zamanına kadar havanın öyle olacağına inanılmaktadır. (Tan 1976: 250-2531)

Bütün bunlar melhemedeki Ay'ın yeryüzündeki hayatı etkilediği ve olacakları önceden haber verebildiği inancının Türk halkı arasında da yaşadığını göstermektedir.

12.14. KUYRUKLU YILDIZLA İLGİLİ BİLGİLERİN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

Anadolu halkının hafızasında kuyruklu yıldızın görünmesi, ölümün çok olacağına, büyük bir insanın doğacağına veya öleceğine, ülkede büyük değişiklikler olacağına ve savaş çıkacağına işaret etmektedir. (Örnek 1979: 25; Tacemen 1995: 394; Artun 1998: 76) Gagauzlarda da kuyruklu yıldızın felaket habercisi olduğuna inanılmaktadır (Güngör 1991: 45).

Hicri 1000 sıralarında yazılmış bir tarih kitabındaki şu ifadeler, kuyruklu yıldızın Türkler arasında nasıl yorumlandığını çarpıcı bir şekilde göstermektedir:

> Sultan Murad [III] devrinde gökte bir saçlu yıldız doğdı. Âleme pertâv verdi. Müneccimler ol yıldızun hükmine nazar edüp Acem diyarı Sultan Murad elinde feth olur dediler. Padişaha bildürdiler. Padişah Lala Mustafa Paşa'yı Acem diyarına serdar edüp hazine ve cebehane verüp... (Osman 1961: 47)

Bundan sonrası malumdur. Lala Mustafa Paşa Şirvan seferine çıkar ve zaferle döner. Bir başka tarih kitabının verdiği bilgiye göre 1572-1573 yılında kuzey yönünde çok büyük ve parlak yıldız görünür. Bu, müneccimler tarafından birçok yerde şiddetli yağmurlar yağacağı ve sel baskınları olacağı şeklinde yorumlanır. Gerçekten de öyle olur ve yağmurların oluşturduğu seller Anadolu'da ve Rumeli'de pek çok evi yıkar. Sadece İstanbul'da dört yüzü aşkın ev harap olur; yollar kapanıp uzun süre yolcularla kervanlar gelip gidemezler. Hatta Kabe'de hacıların Beytullah'ı sular içinde tavaf ettikleri söylenir. (Peçevi İbrahim 1992: 354)

Bitlis yöresinde kuyruklu yıldız görmek uğursuz sayılır. (Uyuklu 1973: 11) Gürün yöresinde kuyruklu yıldız doğduğu zaman havanın çok sert ve serin olacağına, kuyruklu yıldızın göründüğü bölgede o sene kuraklık olacağına inanılmaktadır. Ayrıca aynı yörede kuyruklu yıldızı ilk görenin başına devlet kuşunun konacağı yorumları yapılmaktadır. Kuyruklu yıldız, felaket habercisi olarak da kabul edilmektedir. Yine söz konusu yöre insanının düşüncesinde kuyruklu yıldızın görünmesi, savaş çıkacağına, veba salgını ve deprem olacağına delalet etmektedir. (Görücü 1999: 98-99) Yahyalı'da kuyruklu yıldız doğduğunda kuyruklu yıldızın göründüğü yörede varlığın, bolluğun ve bir kuvvetin ortaya çıkacağına inanılmaktadır. Ayrıca o andan sonra başa gelecek devlet başkanının da iyi olacağı düşünülmektedir. (Gökbel 1997: 128)

12.15. YILDIZ KAYMASIYLA İLGİLİ BİLGİLERİN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

Türk dünyasında, herkesin bir yıldızı olduğuna inanılmaktadır. Yıldızı barışmak, yıldızı parlamak, yıldızı sönmek, yıldızı alçak, düşkün, şirin veya dişi olmak deyimleri bu inanışın bir neticesi olarak ortaya çıkmış olmalıdır. Gökteki yıldızların sayısı yeryüzündeki insanların sayısı kadardır (Arseven 1956a: 1258; Kalafat 1998: 68). O nedenle bir yıldız kayınca birinin öldüğüne inanılmaktadır. Örneğin Boyabat ve Mut çevresindeki inanışa göre herkesin doğumuyla birlikte bir de yıldız doğar. Yıldız kaydığı zaman bir kişinin öldüğüne veya öleceğine inanılır. (Kardeş 1961: 57; Örnek 1966: 96; 1979: 25; Başoğlu 1982: 21; Darıcı 1996: 67; Aydın 1992: 34) Yani kayan yıldızlar, ölen insanların uçan ruhlarıdır. (İnanç 1969b: 12) Kayan yıldızın parlaklığına veya büyüklüğüne bakılarak ölen / ölecek kişinin büyük ve önemli birisi mi yoksa sıradan biri mi olduğuna karar verilir. (Örnek 1979: 25; Güngör 1991: 45) Söz konusu inanışın bir benzerine Azerilerde (Hekimov 1986: 384; Ahundov 1968: 282) ve Hakaslarda da rastlanmaktadır. Hakasyalılara göre yıldızlar genelde ekim ayında çok düşmektedir ve Hakasyalılar, buna "tor" demektedir. Onlara göre eğer 'tor'lar obanın yerine düşerse insanlar, kır tarafa düşerse hayvanlar ölecektir. (Butanayev 1994: 461) Kıbrıs Türkleri geceleyin yıldızların oynamasını yağmur, rüzgar ya da fırtınanın belirtisi olarak kabul etmektedirler. (Çobanoğlu 1998: 8)

Gürün ve çevresinde yıldız kayması, âlim veya iyi bir insanın öleceğine delalet etmektedir. Yine aynı yöredeki bir başka inanışa göre de cinler ve şeytanlar levh-i mahfuzdan bilgi çalmak için göğe çıkmak isterlermiş. Bunu engellemek için bir yıldız kayarmış ve cinlerle şeytanları yakarmış. (Görücü 1999: 99) Bu inanışın benzerine Yahyalı yöresinde de rastlamak mümkündür ve adı geçen yörede yıldız kayması uğursuzluk olarak telakki edilmektedir. (Gökbel 1997: 128-129)

Malatya ve çevresinde akşam, yıldızın tam doğudan görünmesi kışın çok sert geçeceği şeklinde yorumlanmaktadır. (Yardımcı 1993: 284)

12.16. GÖKKUŞAĞIYLA İLGİLİ BİLGİLERİN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

Türk halkının düşünce dünyasında gökkuşağıyla da ilgili inanışlar bulunmaktadır. Buna göre gökkuşağı, o yıl ölecek kimselerin cehenneme gideceği, yılın bereketli geçeceği, o yıl kıtlık olacağı, kışın uzun süreceği, o sene çok kız çocuğu doğacağı, düşmanların yenileceği ve barışa kavuşulacağı, gibi yorumlara vesile olmaktadır. (Boratav 1984: 98) Bunun dışında gökkuşağının altından geçmenin bazı olağanüstülükleri meydana getireceğine de inanılmaktadır.

Hakaslardaki (Butanayev 1994: 460) ve Gagauzlardaki (Güngör 1991: 46) inanışa göre gökkuşağının altından geçen erkek, kadın; kadın ise erkek olmaktadır. Hatta Hakasların bu inanışla ilgili bir de efsaneleri vardır. Benzer inanışa Azerbaycan'ın ve Anadolu'nun birçok yöresinde (Uğur 1948: 41; Başoğlu 1982: 19; Yardımcı 1993: 327; Görücü 1999: 100; Gökbel 1997: 129; Ataş 1997: 68; Ferzeliyev 1994: 54; Arseven 1956a: 1258; Göreci 1972: 6188; Küçük 1987: 253; Aydın 1992: 34) de rastlamak mümkündür. Gökkuşağının altından geçenin cinsiyet değiştireceğine ve dileklerine kavuşacağına inanılması, Türklerde gökkuşağının imkansız denilebilecek şeyleri yapmaya muktedir bir varlık / tanrı gibi tasavvur edildiğini düşündürmektedir. Zira gökkuşağı bazı kültürlerde bir tanrı veya tanrıyla ilgili bir unsur olarak tasavvur edilmektedir. (Bozyiğit 1995: 35-37)

Gökkuşağı, eski Türklerde bu dünyayı öteki dünyaya bağlayan bir köprü olarak düşünülmüştür. Altay efsanelerine göre gökkuşağı, göğün ikinci dereceden tanrılarından

olan Yayık-Han'ın dizginidir. (Bozyiğit 1995: 37) Bütün bunlar da göstermektedir ki gökkuşağı, eski Türk düşüncesine göre bazı imkansızları yapmaya muktedir ve bazı durumları önceden bildirebilen kutsal bir varlıktır. Bu çerçevede gökkuşağıyla ilgili Anadoludaki bazı inanışları ve uygulamaları şu şekilde sıralamak mümkündür: Yedi kuşak da denilen gökkuşağının kırmızısı çok olursa yağmurun kesileceğine; gökkuşağı yarım kalırsa fırtına çıkacağına hükmedilmektedir. (Yalçın 1999: 53) Yağmurlu bir günün ardından gökkuşağının görülmesi uğur sayılır. Gökkuşağının kırmızı renkli ve parlak olması, rüzgar veya fırtına çıkacağının işareti olarak kabul edilir (Artun 1998: 75). Kızlar, gökkuşağını görünce "Alı benim (gelin olayım), yeşili senin (güvey ol)" diye bağırırlar. Kışın gökkuşağı oluşursa darlık olacağına inanılır. Ancak yazın doğan gökkuşağı uğurlu sayılır ve bu "Yılımız gür olacak, kısmetimiz gür olacak." şeklinde yorumlanır. (Bozyiğit 1995: 37-38) Gökkuşağının çok olduğu sene bolluk olacağına inanılmaktadır. (Görücü 1999: 101)

Gökkuşağı bir tarla, ev, ekin, bahçe veya mezarlık üzerine doğarsa bunun hayırlı olduğuna ve o yılın çok bereketli geçeceğine inanıldığı da vakidir. Ayrıca gökkuşağının altından geçen hastaların çabuk iyileşeceğine de inanılmaktadır. (Uğur 1948: 42)

Bilindiği üzere gökkuşağının yedi rengi vardır. Bu renklerin bulunduğu yere bakılarak yıl ile ilgili çeşitli kehanetlerde bulunulmaktadır. Bu kehanetlerin oluşturduğu metinlere özellikle Osmanlı döneminde yazılmış yazma eserlerde rastlamak mümkündür. İşte böylesi metinlerden birinde -1713'te Kırklareli / Babaeski'de yazılmış bir yazmada- gökkuşağının renklerine bakılarak gelecekle ilgili haberler şu şekilde verilmektedir:

> Kaçan kim elegimsağmanın yaşılı alta gele, yaz günleri görklü ola. Eger sarısı altına gele, hastalık marazı katı ola; amma sonunda tendürüstlük olur. Eger kızıl altına gele kılıç kıranı ola. Eger âsmânî altına gele, kış katı ola. Eger gülgûnî gele, kıran ola. Eger külhânî altına gelse, yıl yağmurlu ola ve sular taşup gemiler gark ola. Eger al tarafı altına gele, ilkyaz ise kuraklık ve kış eyyâmına karîb ise dongaklık olup canavarlar kırıla. (Kırzıoğlu 1969: 5167)

Trakya yöresindeki inanışa göre gökkuşağının gri rengi alta gelirse o yıl yağmurlu olur; mavi rengi alta gelirse o sene kış çok olur. Samsun'da gökkuşağının doğuda olması, yağmurun çok yağacağına delalet etmektedir. Gökkuşağının sabahleyin görülmesi yağmurun devam edeceğine, akşamleyin görülmesi yağmurun artık yağmayacağına işaret etmektedir. (Tan 1976: 252, 255)

12.17. GÖK GÜRÜLTÜSÜ, YILDIRIM ve ŞİMŞEKLE İLGİLİ BİLGİLERİN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

Şamanist inancına göre yıldırım ve şimşek birer tanrıdır. Yeryüzündeki kötü ruhları yok eder veya bunlar tanrının şeytanı ve kötü ruhları cezalandırmaya çalışırken kullandığı bir vasıtadır. O nedenle onun düştüğü yer kutsaldır (Tacemen 1995: 206), oraya kötü ruhlar gelemez. Narman ve İspir taraflarında şiddetli gök gürlemeleri, şimşek çakmaları karşısında kıbleye doğru dua okunur ve su serpilir. (Bürian 1971: 21) Benzer bir inanış ve uygulamaya Hakaslarda da rastlanmaktadır. Hakaslar, mayıs ayında ilk gök gürültüsünü duyduklarında çadırın etrafında koşarak göğe ve yere ilk ayrandan saçıp "Eski yıl çıksın, yeni yıl girsin." derlermiş. (Butanayev 1994: 460) Buna göre, mayısta duyulan ilk gök gürültüsü, Hakaslar nezdinde eski yılın bitip yeni yılın başladığının bir işaretidir. Gök gürültüsü olduğunda, Narman ve İspir dolaylarında yapılan pratikle Hakaslarda yapılan pratik hemen hemen biribirinin aynıdır. Birincide su, diğerinde ayran serpilmekte ve birincisi "kıble" ile "dua" unsurlarıyla İslamî bir kimliğe bürünmüştür.

Bulgaristan Türklerinin inancında gök gürlemesinin kışın gerçekleşmesi, kurak yaza, yazın gerçekleşmesi ise şiddetli kışa delalet etmektedir (Tacemen 1995: 409-410).

Zara'da gök gürleyince veya şimşek çakınca bir balta, ağzı yukarı gelecek şekilde konursa gürlemenin kesileceğine inanılmaktadır. (Yardımcı 1993: 327) Bu inanış ve

pratik, gök gürültüsüyle şimşeğin halk tarafından tehlikeli / zararlı kabul edildiğini düşündürmektedir. Ancak söz konusu tabiat olaylarının kesilmesiyle balta arasında nasıl bir ilgi kurulmaktadır bunu anlayamadık. Sanırız baltanın kesiciliğinin, zararlı olduğu sanılan şimşeği ve gök gürültüsünü de kesebileceği düşünülmektedir.

Sivas (Bakiler 1974: 11) ve Zara (Yardımcı 1993: 327), yöresinde gök gürlemesinden faydalanılarak bazı kehanetlerde bulunulmaktadır. Buna göre ilkbaharda gök gürlediği zaman evin ocağının bacasından aşağıya bir kaşık atılır. Kaşığın ağzı yukarıya doğru düşerse o yılın bereketli olacağına, kaşığın ağzı yere kapanırsa o senenin kuraklık ve kıtlıkla geçeceğine inanılmaktadır. Ayrıca sonbahardaki gök gürültüsü, kışın çok kar yağacağının işareti olarak kabul edilmektedir.

Erzurum'da ise ilk gök gürültüsü işitildiğinde ne kadar büyük bir taş, baş hizasına kadar kaldırılıp yere bırakılırsa, yayıktan her defasında o taş büyüklüğünde yağ çıkacağına inanılmaktadır. (Başar 1972: 220)

Kimi yörelerde de ilk gök gürültüsü duyulduğunda günahların dökülmesi için ya yerde yuvarlanılır ya da sağlıklı ve sağlam olmak için bir taşa, ağaca, demire veya bir duvara sürtünülür (Keskioğlu 1973: 247; Güngör 1991: 46; Boyraz 2000).

Anadolu'nun bazı yörelerinde yıldırım düştüğünde, şimşek çaktığında besmele çekilmekte; gök gürlediğinde ise kelime-i tevhid ve şehadet (Boyraz 2000) okunmaktadır. Besmele çekmenin sebebi ise şu şekilde anlatılmaktadır: Yıldırım, çarpmak için şeytanı ararmış ve şeytan da insanda gizlenirmiş. O nedenle insan, yıldırım beni çarpmasın diye yıldırım düştüğünde besmele çekermiş. Zira şeytan, besmele çeken insandan uzaklaşırmış. (Görücü 1999: 101)

Azerbaycan'da gök gürlediğinde yerden bir taş alıp çaydanlığın veya kazanın içine atarlarmış ki bela onlardan uzaklaşsın. (Ismayılov 1993: 45)

Gagauzlarda (Güngör 1991: 49) kışın işitilen gök gürültüsü, o senenin bereketli olacağına fakat evcil hayvanlarda hastalık çıkacağına delalet etmektedir.

Hakaslarda ilk gök gürültüsünün olduğu yöne bakılarak gelecek yıl hakkında bazı kehanetlerde bulunulmaktadır. Buna göre eğer ilk gök gürültüsü kuzeyde olursa ineklerin, güneyde olursa kısrakların, doğuda olursa koyunların, batıda olursa köpeklerin sütü çok olurmuş. (Butanayev 1994: 460) Hakaslardaki bu kehanet şekli ile melhemede gök gürültüsüne bakılarak söylenen kehanet şekli arasında büyük benzerlikler vardır. Her ikisinde de gök gürültüsünün oluşma yönü, söylenecek kehanetin mahiyetini tayin etmektedir. Ancak gök gürültüsünden hareketle söylenen kehanetler birbirinden farklıdır. Bu ise gayet doğaldır. Zira her insan kendi hayat tarzıyla düşünmekte ve tabiî ki ona göre de kehanet üretmektedir.

Fatsa yöresinde (Karaçiçek 1994: 222), sonbahardaki gök gürlemesi kışın erken geleceği şeklinde yorumlanırken Zara dolaylarında (Acar 1974: 3) bu, kışın çok kar yağacağı biçiminde değerlendirilmektedir. O nedenle köylüler sonbaharda gök gürlemesi duyduğunda kış hazırlıklarını hızlandırmakta ve kış için tedarik edilen şeyleri artırmaktadır. Yine Fatsa yöresinde kış mevsiminde duyulan gök gürlemesi, kışın uzun geçeceğini göstermektedir. (Karaçiçek 1994: 223)

Melhemelerde gök gürültüsü, şimşek ve yıldırımın oluşmasına bakılarak gelecek hakkında kehanette bulunuluyor ve çoğunlukla olumsuz haberler veriliyordu. İnsanlar bu tabiat olaylarının kötülük getireceğine ya da kötülüğün habercisi olduğuna inanıyor olmalılar ki islamî kimliğin de etkisiyle söz konusu kötülüklerden kurtulmak amacıyla dua okuma yoluna gitmektedirler.

Osmanlı döneminde şimşek ve gök gürültüsü yağmurun yağacağına delalet etmektedir. Gök gürültüsü ve şimşekten sonra yağmurun yağacağını söylemek aslında bir

kehanet değil, meteorolojik bir gerçeğin dile getirilmesidir. Burada önemli olan bu gerçeğin gözlemlenebilmiş olmasıdır:

> İñleyüp bir odlu āh itsem gözüm giryān olur
> Ra^{c}d u berḳ oldukça ekşer ġālibā bārān olur (Y205: 100a)

Gök gürültüsünün hırıltılı ses çıkarması dolu yağacağına işarettir. (Ahundov 1968: 250) Tortum'daki inanışa göre ilkbahardaki ilk gök gürlemesi kıble tarafında gerçekleşirse o yıl havalar yağmurlu geçecektir. (Kardeş 1961: 56)

12.18. HAVADAKİ KIZARIKLIKLA İLGİLİ BİLGİLERİN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

Havadaki kızarıklık eski Türklerin inanışına göre uğursuzluk getirmektedir:

> Tünle bulıt örtense ewlük urı keldürmişçe bolur. Tangda bulıt örtense ewge yagı kirmişçe bolur.: Akşamleyin bulut kızarırsa kadın, erkek çocuk doğurmuş gibi olur. Tanlayın bulut kızarırsa eve düşman girmişe benzer. Türkler sabahleyin bulutun kızarmasını uğur saymazlar. (Atalay 1992: 251)

Kars ve çevresinde yaşayanların inancına göre bulutlar sabahleyin kızarırsa yağmur yağmaz; akşamleyin kızarırsa yağmur yağar. (Tohumcu 1971: 24) Söz konusu inanışın benzeri Anadolu'nun birçok yöresinde (Tan 1976: 251; Aras 1985: 6; Mahiroğulları 1995: 155) yaşamaktadır. Ancak söz konusu yörelerde akşamki kızarıklığın yağmur getirmeyeceği, sabahki kızarıklığın yağmura delalet ettiği düşünülmekte ve bu, atasözü mahiyetindeki değişik kalıp sözlerle ifade edilmektedir: "'Akşamın kırmızılığı sabahın gönlünü hoş eder / Sabahın kırmızılığı öğleye kalmaz kış eder. (Tan 1976: 251)' veya 'Akşam bulutu kızarırsa işini hoş gör / Sabah bulutu kızarırsa ...nı yaş gör (Aras 1985: 6)'" Aynı inanışı Zara'da (Yardımcı 1993: 327),

Kırşehir'de (Arseven 1956a: 1257), İstanbul'da (Nezihî 1961: 2384), Hakas Türklerinde de görmek mümkündür. Hakasyalılara göre, gökyüzü Güneş doğmadan önce kıpkırmızı olursa yağmur yağmayacak ve gelecek ayda da hava kuru olacaktır. (Butanayev 1994: 463)

Azerilere göre seher vakti ufukta kızıllık görünmesi, yağmurun yağacağına delalet etmektedir. (Ahundov 1968: 250) Yine Göyçeli Azerilerine göre akşamları güneş batarken ufuğun kızarması, sabah havanın sıcak olacağına işaret etmektedir. (Ismayılov 1993: 36)

Fatsalılara göre de akşam hava kızarmışsa ertesi gün hava güzel ve açık olacak, sabah hava kızarmışsa o gün yağmur yağacak demektir. (Karaçiçek 1994: 223)

12.19. HAVADA BULUT ya da HAYVAN SURETİ GÖRÜLMESİYLE İLGİLİ BİLGİLERİN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

Kars'taki bir inanışa göre ejderhalar Ağrı Dağı çevresinde oturmaktadırlar. Gökteki bulutlar arasında oturanlara ise bulut ejderhası denilmektedir. Yazın melekler gökteki ejderhalardan birini zincirle bağlayıp dağlara doğru sarkıtırlar. Koca bir tilki kuyruğu gibi sallanan bu ejderhaların kuyruğu eğer güneyden sallanırsa bolluk olur, eğer çift ejderha sallanırsa bolluk daha da çok olur. Kuyruk, doğu yönünden sallanırsa bu iyi değildir; dolu düşer, kıtlık olur. Batıdan sallanırsa o yıl savaş olacak demektir. Yine inanışa göre eğer kuyruk yere değerse ne bulursa yukarı çeker (Kırzıoğlu 1964: 3486; Tohumcu 1971: 24). M. Kırzıoğlu (1964: 3489)'nun belirttiğine göre aynı inanış Kağızman'daki Kötek Türkmenleri arasında da yaşamaktadır.

Benzer inanışa Diyarbakır halkı arasında da rastlanmaktadır. Rivayete göre ilkbaharda Karacadağ üzerinde toplanan bulutlar arasında bir ejderha görünür. bu ejderha aslında, sonbaharda ülker yıldızını görüp ondan hamile kalan ceylanın çocuğudur. Ceylan, torba şeklinde tulum gibi bir nesne doğurur. Doğurduğuna dönüp bakan ceylan gördüğü manzara karşısında ürker ve tuluma bir çifte vurur. Annesinden çifte yiyen tulum içerisindeki yavru, birden bire büyüyerek ejderha olur. Gökten gelen melekler ejderhayı alarak onu bulutların arasına götürür. Gökteki bu ejderha güzün yere inerek derin ve büyük mağara ya da kuyularda kışı geçirirler. Bu arada gökten günde bir defa inen kuyrukla da beslenirler. İlkbaharda ejderha, meleklerin sarkıttığı zincire tutunarak tekrar bulutların arasına çıkar. En çok mayıs ayında Karacadağ üzerindeki bulutlardan kuyruğunu yere uzatan ejderhanın şekline ve görünüşüne göre o yılın bollukla mı, kıtlıkla mı, savaşla mı yoksa barışla mı geçeceğine karar verirler. (Kırzıoğlu 1953: 697-698)

Fahrettin Kırzıoğlu (1953: 698)'nun naklettiğine göre Çin mitolojisinde de bulut ejderi vardır. Çinlilere göre bulut ejderi kışın toprağın içinde uyur, ilkbaharda göğe çıkar ve yağmur yağdırır. Sobaharda tekrar yere iner. Onun inişinde ve çıkışında gök gürültüsü oluşur. Yağmur yağdırdığına, gök gürültüsünü oluşturduğuna inanılan ve görünüşüne göre yıl hakkında kehanette bulunulan bulut ejderi, Çin'le olan eski komşuluğumuz neticesinde bizden onlara veya onlardan bize geçmiş olmalıdır. Bu, melhemelerdeki "havada hayvan sureti görünmesi"yle bir noktada benzeşmektedir.

Zara ve çevresinde bulutlar deve şeklini alırsa yağmur yağacağına inanılmaktadır. (Yardımcı 1993: 328) Hendek'te ise kuzeydeki bulutların deve şeklini alması, dolu yağacağına delalet etmektedir.

Aksu yörüklerinin inanışına göre zemherinin (ocak) 27'sinde havada bulut olursa o sene bol yağışlı; olmazsa kurak geçecektir. (Yalçın 1999: 105)

12.20. YAĞMUR ve DOLU YAĞMASIYLA İLGİLİ BİLGİLERİN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

Batı Trakya'da şiddetli dolu yağdığında Türkler bağırır çağırırlar, davul çalar, silah atarlar. (Dede 1982: 94) Böylece dolunun verebileceği zararı engellemeye çalıştıklarına inanırlar. Aşırı yağan yağmuru ve doluyu dindirmek için Anadolu'nun çeşitli yörelerinde birtakım pratikler uygulanmaktadır. Örneğin yağmur çok yağar da kesilmesi istenirse yağmur altına sac ayağı ya da bir demir parçası atılır. (Kardeş 1961: 54; Örnek 1966: 103; Bakiler 1974: 11; Yardımcı 1993: 326) Fazlaca yağan dolunun dinmesi için bir kadının ilk çocuğu, bir dolu danesini ağzına alıp ezer veya koynuna koyar. (Arseven 1956a: 1258; Başar 1972: 211; Acar 1974: 3; Beyhan 1995: 45) Böylece dolunun dineceğine inanılmaktadır. Fazla yağan yağmuru dindirmek içinse ocakta saban kırığı yakılır. Zira saban parçasının yanmasıyla poyrazın esmeye başlayacağına ve yağmuru dağıtacağına inanılmaktadır. (Görücü 1999: 105)

Fazla yağan dolunun vereceği zarardan korkulduğu için dolunun kesilmesi için bir balta, ağzı yukarı gelecek şekilde yere bırakılır. (Candan 1974: 6)

Suşehri yöresinde ilkbaharda yağmurlar başlayınca dışarıya bir kaşık atılır. Kaşığın ağzı yukarıya gelirse o yıl bolluk, yere gelirse kıtlık olacağına hükmedilir. (Candan 1974: 6) Benzer uygulama ve inanış ilkbaharda duyulan gök gürlemesinden sonra da yapılmaktaydı.

Çankırı halkına göre zemheride yağmurun yağması kıtlık olacağına delalet etmektedir. (Ataş 1997: 68)

12.21. ÇEKİRGE YAĞMASIYLA İLGİLİ BİLGİLERİN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

İncelediğimiz kaynaklarda çekirge yağmasıylas ilgili fazlaca bir bilgiye rastlayamadık. Ancak çoğunlukla gökten çekirge yağarsa o yıl kıtlık olacağına inanılmaktadır. (Acar 1974: 3) Zira halk hafızasında muhtelif zamanlarda yağan çekirgelerin mahsülü yiyip bitirdiğine ve kıtlık olduğuna dair bilgiler yer almaktadır.

12.22. SİSLE İLGİLİ BİLGİLERİN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

Sis konusunda da pek fazla bir bilgiye rastlayamadık. Bulduğumuz bilgilerin çoğu da meteorolojik olaylarla ilgiliydi. Yalnız Elazığ yöresinden derlediğimiz bir bilgi, melhemelerdekini çağrıştırır bir yapıya sahiptir. Elazığ'da hava güzel iken aniden bozulur, sis, karanlık ve ağır baskın bir hava çökerse bir yerlerde cinayet, katliam olduğuna hükmedilmektedir. (Yüksel 2000)

12.23. ŞİDDETLİ RÜZGARLA İLGİLİ BİLGİLERİN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

Konya çevresinde şiddetli rüzgarın bir felaketi haber verdiğine inanılmaktadır. (Aydın 1982: 4) Çukurova'da ise esen rüzgarın kuvvetli olması halinde yaşlı birinin öleceği kanaati bulunmaktadır. (Yardımcı 1993: 310) Gagauzlarda da (Güngör 1991: 47) şiddetli rüzgarın cinayet işlendiğini bildirdiğine inanılır. Çankırı'da şiddetli rüzgarın yağmura delalet ettiği düşüncesi vardır. (Ataş 1997: 68)

Bulgaristan Türkleri şiddetli fırtına olunca gökten evren (büyük yılan) düşeceğine inanmaktadır (Keskioğlu 1973: 242).

12.24. DEPREMLE İLGİLİ BİLGİLERİN TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ İZLERİ

Hüseyin Ayan'ın (1981: 2) Naima'dan aktardığına göre XVII. yüzyılda görülen bazı tabiat olayları ile bunların müneccimlerce yorumlanmaları, halk arasında huzursuzlukların artmasına sebeb olmuştur. 1642'de İstanbul'da büyük bir deprem olmuş, bu hadise kırana bağlanmıştır. Yine 1648'teki İstanbul ve civarını sarsan büyük deprem de uğursuz olarak yorumlanmış ve devletin başsız kalacağına işaret sayılmıştır.

Halk arasındaki bir inanışa göre dünya sarı öküzün boynuzunda veya balığın sırtında durmaktadır. Öküz boynuzunu, balık kuyruğunu salladığında deprem olmaktadır. (Arseven 1956a: 1258; Güngör 1991: 47)

Depremle ilgili bunlardan başka, melhemelerdeki bilgilerle paralellik gösteren bilgiler bulamadık.

S O N U Ç

Yazılı kaynaklarımızdan olan el yazmalarının birçoğu, halkbilimi araştırmaları için oldukça zengin malzemeler barındırmaktadır. Bu el yazmaların bir kısmını da **melheme** adı verilen eserler grubu oluşturmaktadır. Melhemeler, insanın biyolojik ihtiyaçlarını doyurması için gereken bazı bilgileri içermekte olup 'gelecek' merakını bir nebze de olsun tatmin etme işlevini gören metinlerdir. O bakımdan melhemeler, geleceği bildirmesi yönüyle fal ve kehanetle benzeşmektedir ancak kullandığı metotlar bakımından onlardan ayrılmaktadır. Melhemeler kendine has özellikleri olan, insan topluluklarının ve coğrafyaların geleceği hakkında bilgiler sunan bir eser türüdür.

Türk edebiyatındaki melhemeler hakkında bugüne kadar derli toplu bir çalışma yapılmamıştır. Yapılan çalışmalarda da melheme türünün özellikleri kapsamlı bir şekilde ortaya konulmamış ve bu metinlerin Türk halkbilimi açısından taşıdığı değer üzerinde ayrıntılı bir biçimde durulmamıştır.

Melheme, güneş veya ay tutulması, yeni ay görünmesi, yıldız kayması, gök gürlemesi, şimşek çakması, şiddetli yağmur veya dolu yağması ya da rüzgar esmesi, gökkuşağı, sis, ve deprem gibi birtakım tabiat olaylarına ve bu olayların gerçekleşme zamanına bakılarak gelecek haberlerinin verildiği metinlerin ortak adıdır. Ancak sözü edilen metinlerin adı konusunda henüz bir netlik yoktur. Zira kimi metinlerde bu türün adı, "melhame", kimisinde "mülhime" veya "mülheme" kimisinde de "melheme" şeklinde verilmektedir. Fakat sözü edilen türe bu isimler arasındaki en uygun ismin -şimdilik kaydıyla- Farsça ve Türkçe kaynaklarda geçen " melheme" olduğu görülmektedir. Çünkü "melhame" adını taşıyan ayrı bir eser türü vardır ve bizim konu edindiğimiz türe çok benzemekle birlikte bazı yönleriyle ondan ayrılmaktadır.

Melhemeler, Süryani kaynaklarından Arapça'ya, Arapça'dan Farsça'ya ve oradan da Türkçe'ye çevrilmiştir. Türkçedeki melhemelerin çoğu, XII. yüzyılın ikinci yarısında

Selçuklu sarayında müneccimlik yapan Ebu Hubeyş'in "Usulü'l-Melahim" adını taşıyan Farsça eserine dayanmaktadır.

Melhemelerin kendisi, bu eserlerin Danyal peygamberden kaldığını; Hermes, Büzürcmihr ve Valis gibi bazı filozoflarca tecrübe edildiğini ve nihayet Cafer Sadık tarafından "muhtasar" kılındığını belirtmektedir. Melhemelerin verdiği bu bilgiler tamamen yabana atılmamakla birlikte bu bilgilerin, melheme metinlerinin inandırıcılığını artırma fonksiyonunu da icra ettiğini söyleyebiliriz. Melhemelerin her ne kadar Danyal peygamberden kaldığı söyleniyorsa da gerçekte melhemeler, Mezopotamyalı kavimler tarafından geliştirilen astrolojinin ilkeleri kullanılarak ortaya konulmuştur ve bu astrolojinin benzerlerine başka kültürlerde de rastlamak mümkündür.

Melhemelerde güneş veya ay tutulması ya da halelenmesi, yeni ay çıkması, deprem, şimşek, gökkuşağı, yıldırım, kuyruklu yıldız, sis, yağmur veya dolu yağması gibi yirmi beş tabiat olayından hareketle gelecek hakkında bilgiler verilmektedir. Sözünü ettiğimiz bu tabiat olaylarının yılın on iki ayı içerisinde gerçekleşmesi durumunda bunun gelecek adına neye delalet ettiğinin cevabı verilmektedir. Başka bir deyişle melhemeler on iki babdan ve her bab da yirmi beş fasıldan oluşmaktadır. Her babda yılın bir ayı anlatılmaktadır. Ekim ayı birinci, eylül ayı ise on ikinci babdır. Her babın başında önce babın denk geldiği ayın iklimsel ve tarımsal özellikleri, o ayda beslenme ve sağlık açısından nasıl davranılması gerektiği, o ayda tabiatın geçirdiği değişiklikler ve tarihte o ayda ne gibi olayların olduğu gibi konular hakkında bilgiler verilmektedir. Daha sonra yirmi beş tabiat olayının o ayda gerçekleşmesi durumunda, bunun gelecek adına nelerin habercisi olduğu bilgisi verilmektedir. Burada daha çok gelecekte vuku bulacak savaş, kıtlık, isyan, yağmalama, hırsızlık, salgın hastalık, doğal afetler, bolluk, pahalılık, ucuzluk, hükümdarların, iklimin, ticaretin, tarım ve hayvancılığın durumu gibi konularda bilgiler sunulmaktadır. Fakat melhemelerde bütün bunlardan önce çeşitli milletlerin takvimine göre yılbaşının ne zaman ve niçin olduğu konusu anlatılmaktadır. Çok sayıda

melheme metni/nüshası olmasına rağmen bütün melhemeler yapı ve muhteva bakımından birbirinin aynıdır. Melhemelerde sadece mütercim ve müstensih farklılıklarından kaynaklanan küçük değişiklikler ve adaptasyonlar bulunmaktadır.

Türk düşüncesine XII. yüzyılın ortalarından itibaren girmeye başlayan melhemeler, XV. yüzyıldan sonra artan bir ilgiyle okunmuştur. Türk edebiyatındaki bilinen ilk melheme çevirisi Yazıcı Selahaddin'e aittir. Yazıcı Selahaddin'in "Şemsiyye" adını taşıyan eseri manzum olup 1408-9'da kaleme alınmıştır ve yaklaşık olarak 4700 beyit tutarındadır. Yazıcı Selahaddin'in eserinde diğer melhemelerde görülmeyen bazı bölümler de mevcuttur. Türk edebiyatındaki bir diğer melheme yazarı, Yazıcı Selahaddin'in oğlu Ahmed Bican'dır. Ahmed Bican'ın eseri manzum mensur karışıktır. Manzum kısımlar Şemsiyye'den alınmıştır. Bu demektir ki Ahmed Bican, babasının eserini yarı manzum, yarı mensur olarak yeniden yazmıştır.

Türk edebiyatında mütercimi tespit edilemeyen bir yığın mensur melheme metni bulunmaktadır. Ancak bu metinlerin bir grubu, hakkında herhangi bir bilgi bulamadığımız Ebri Hoca İbn Adil tarafından çevrilmiştir.

Bir diğer melheme mütercimi Cevrî İbrahim Çelebi'dir. Oldukça fazla nüshası bulunan Cevrî'nin eseri de manzum olup 3672 beyittir. Türkiye kütüphanelerinde iki yüze yakın melheme metni/nüshası tespit edebildik. Yabancı kütüphanelerde de Türkçe melheme yazmaları bulunmaktadır. Osmanlı döneminde Yazıcı Selahaddin'in eserinin bir, Cevrî'nin melhemesinin de üç defa olmak üzere baskısı yapılmıştır. Hatta bir ara Cevrî'nin melhemesi Osmanlı devleti tarafından yasaklanmıştır. Bütün bunlar melhemelerin Türk halkı arasında ne kadar revaçta olduğunu göstermeye yeterlidir sanırız.

Sözlü kültür ortamının ürünü olan melhemeler içerisinde, halkbiliminin birçok alanıyla ilgili bilgileri barındırmaktadır. Bu bilgiler, meteorolojiden sağlığa, halk

takviminden tabiat bilgilerine, cinsel ilişkiden beslenmeye, astrolojiden tarım ve hayvancılığa, tarihî olay ya da kişilere kadar pek çok alanı kapsamaktadır. Melhemelerde geçen söz konusu bu bilgilere veya bunların benzerlerine Türk kültürü içerisinde de rastlanmaktadır. Melhemelerde karşımıza çıkan inanış ve pratiklerin, Türk kültürü içerisindeki paralelleri veya benzerleri elbette bizim yukarıda verdiğimiz kadarıyla sınırlı değildir. Araştırıldığı takdirde çok daha fazla paralelliklerin / benzerliklerin olduğu görülecektir. Zaten bizim, bu benzerliklerin veya paralelliklerin tamamını ortaya koymak gibi bir iddiamız da yoktu. Olsa bile bu, çok daha geniş bir araştırmayı ve zamanı gerekli kıldığından doktora çerçevesine sığdırılabilecek bir çalışma değildir.

Buna göre Mezopotamya kaynaklı olmasına rağmen melhemelerdeki inanışların ve pratiklerin benzerlerinin veya paralellerinin Türk kültürü içerisinde yer alması nasıl izah edilebilir?

Melhemelerde yer alan bilgilerin ve inanışların bir kısmı veya hepsi, Türk kültürüne kültürel etkileşimler sonucunda sonradan girmiş olabilir ya da bunlar bizzat Türk düşüncesi tarafından üretilmiş de olabilir. Zira Ö. Çobanoğlu (1999a: 94)'nun Adolf Bastian'dan aktardığına göre "insan zihni, birbirine benzer sosyo-kültürel, fizikî ve psikolojik şartlar altında aralarında ilişki olmamasına rağmen benzer şeyler düşünüp üretebilmektedir." O bakımdan Türk kültüründe yer alan ve melhemelerdekine benzeyen bilgilerin tamamının melheme kaynaklı olduğu söylenemez. Zira melhemelerdekine benzer bazı bilgiler, melhemeler Türk düşüncesine girmeden önce de yazılı kaynaklarımız arasında bulunmaktaydı. Hatta bu sebeple Türk kültürüne ait bazı unsurların melhemeye ya da melhemeyi oluşturan düşünceye kaynaklık etmiş olabileceği de söylenebilir. Her hal ü kârda melhemeler, Türk halkbilimi için önemli bir kaynaktır.

Melhemelerde olduğu gibi Türk kültüründe de tabiat olaylarına bakılarak gelecek hakkında birtakım tahminler yapılmaktadır. Ancak Türk kültüründeki bu tahminler, daha

çok meteorolojiyle ilgilidir ve yakın zamanda gerçekleşecek durumları bildirmektedir. Oysa melhemelerdeki tahminler, daha çok toplumsal olaylarla alakalıdır ve uzak gelecekteki olayları haber vermektedir. Melhemelerde tabiat olaylarına bakılarak gelecek haberleri verilirken tabiat olayının gerçekleşme zamanı da dikkate alınmaktadır. Oysa Türk sözlü kültüründe tabiat olaylarına bakılarak gelecekten haber verilirken tabiat olaylarının gerçekleşme zamanına, birkaç istisna dışında, pek dikkat edilmemektedir. Bütün bu farklılıkların nedenselliği ve yukarıdan beri sözü edilen bilgi ve pratiklerin işlevleri, bir başka çalışmanın konusu olabilecek mahiyettedir.

III. BÖLÜM

MELHEME METİNLERİ

1. Mensur Melheme

Bu mensur meleheme, Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Bölümü nu: 2705'te kayıtlı bir mecmua içerisinde yer almaktadır. "**Melhame Tercümesi**" adıyla bilinen eser, katalogda Ebu'l-Fazl İbrahim bin Kemaleddin'e ait olarak gösterilmektedir. Ancak metnin bu şekliyle tamamen Ebu'l-Fazl'a ait olduğu söylenemez. Çünkü Ebu'l-Fazl'ın melhemesi Farsçadır; bu metin ise onun Türkçe'ye çevrilmiş şeklidir. Çevirinin kim tarafından yapıldığı tespit edilememiştir. Ancak incelediğimiz Türkçe melheme metinleri içerisinde, en eski tarihli müstakil mensur melheme budur.

258x161 mm. ebatlarındaki mecmuada 1b'de bir vefk ve 2a'da Şeyh Vefâ'nın, 937'den başlayıp 1000 yılına kadar devam eden bir Kameriyye takvimi cetveli bulunmaktadır. Bundan sonra 2b'de melheme metni başlayıp 36a'da sona ermektedir. Metin, 15 satır halinde harekeli bir nesihle kaleme alınmış olup metnin başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Metnin sonundaki ifadeden eserin, 971 (1563) senesi Muharrem ayında çevrildiği ya da istinsah edildiği anlaşılmaktadır. Metindeki bazı fasıllar çeviri ya da istinsah sırasında unutulmuş olmalı ki yazılmamıştır. Örneğin birinci babda ay ağıllanması, ikinci babda güneş tutulması, dördüncü babda ay tutulması, sekizinci babda da havada tuhaf bir şeklin görünmesi fasılları metinde yer almamaktadır.

Metnin düzgün bir Türkçe sentaksına sahip olduğu söylenemez. Metindeki üsluptan çeviri olduğu anlaşılmaktadır. XVI. yüzyıl Osmanlı Türkçesiyle yazılmış olan metinde günümüze göre oldukça arkaik kalan "assı", "biçin", "busarık", "delim", "dutu", "dürüşmek", "geldeç", "karcaşmak", "kay", "öküş", "öled", "süci", "sımak", "tağar", "ürkü", "yatlu" gibi Türkçe kelimeler bulunmaktadır.

2b/ Elḥamdü lillahi ḥalaḳa's-semāvāti ve'l-arż ve sāniᶜllezi ᶜalimü ṭūle'l-arż. Leyse lehu miṣlü velā şebihe ve netevekkelü ᶜaleyhi ve neşhedü enne Muḥammeden ᶜabduhu ve rasūlehu ve nebiyyihu ve ṣafiyyihu ve sellemu teslimen keşirā. Çunin güyed Şeyḫ Ebu'l-faẓl İbrāhim bin Kemāle'd-din raḥmetu'l-lahi ᶜaleyhi ki ez-Kitāb-ı Ḳānūnü'l- Edeb be-perdāḫtem. Nigāh kerdem ki pādişāhān ve büzürgān be-Kitāb-ı Melheme raġıb-ter būdend. Nezd-i işān nefīs-ter būd. Ez-berāy-ı ān ki çün ᶜalāmeti ez-ᶜalāmethā-yı asuman u zemin baᶜżı evḳāt bedīd āyed, ḫᵛāhend ki bidānend. Ez-ḫayr ve şer ki der-ᶜālem ḫᵛāhed şod. Pes şurūᶜ kerdem ki be-vusiᶜ ṭāḳat ve be-ḳadr-i ḫᵛiş ez-lisān-ı Tāzī be-zeban-ı Parsī terceme kerdem. Ez-behr-i ḫizmet-i salṭanat-ı ᶜİzzü'd-dünyā ve'd-dīn Ebu'l-feṯḥ Ḳılıçarslan bin Mesᶜūd-ı Selçuḳī. Eṭāla'l-lahu

3a/ beḳāhu ve edāme devletehu. Ki nezd-i u baḥr-i ᶜilm ve dāniş hiç çiz merġūb ne-būd. Ḥaḳ teᶜālā devlet ve iḳbāl-i urā dāim küned. Be-minhü ve keremihi baᶜde-mā āgāh şüd. Agah ol ki bu Kitāb-ı Melheme Dānyāl Peyġamberden ḳaldı. Andan şoñra ḥukema-ı ḳadīm [Hermes][1] ve Büzürcmihr ve [Vālis][2] tecribesidür. Anlardan şoñra Caᶜfer-i Ṣadıḳ raḍıya'l-lahu ᶜanhu muḫtaṣar ḳıldı. Aylar üzere kim Rūm aylarıdur ve baᶜżı ḥakīm burūc üzere düzmişler. Ammā her kitābuñ ṭarīḳ-ı aḥkāmında iḫtilāf olmışdur. Amma ḳamusından eṣaḥḥ budur ḳi ucuzlıḳ ve ḳızlıḳ ve ḫuşūmet gibi kim yigirmi sekiz ᶜalāmetdür yıldızlaruñ ṭoġmaḳdan ṭolunmaḳdan saᶜdin ve naḥsin bildirir ve günlerüñ saᶜdin ve naḥsinden ḫaber virür. Nitekim Ḥaḳ teᶜālā Kelām-ı Ḳadīminde buyurdı fī yevmin naḥisātin[3] ve daḫı fī yevmi naḥsin[4] Pes yaḳīn bilmek gerek kim ḥukema ne ki söyler rāst söyler. Meger kim kitāba naẓar ḳılan bu didügüm şarṭlar ki eyyām-ı naḥsdur ve yıldızlaruñ saᶜdin ve naḥsin bilmekdür. Teşḫīş idemeye ḫüküm ḫaṭā düşe ve illa her aḥkām ki bu didügümüz üzere ola ḥükm ḫaṭā itmeye. Şöyleki Dānyāl Peyġamber ᶜaleyhi's-selām

3b/ ve Caᶜfer-i Ṣādıḳ razıya'l-lahu ᶜanhu bir ᶜalāmeti ki görürlerdi. Eger delīl-i ḫayr ise ḫalḳa ḫaber virürlerdi ve eger şerrise ḥükm iderlerdi ki ṣadaḳa vireler ṭāᶜata ve ᶜibādete meşġūl olalar. Ḥaḳ teᶜālā ol şerri defᶜ iderdi. Şöyleki şāᶜir dimişdür. Beyt:

Be-yek saᶜat be-yek laḥża be-yek dem
Diger gün mişeved aḥvāl-i ᶜālem

Bāb-ı Evvel

Teşrīn-i Evvel Der-Zebān-ı Rūm Uḫturīs ve ᶜAcem Ferverdīn(5) māh yaᶜnī güzüñ orta ayıdur. Otuz bir gündür. İkinci güninde ᶜavvā ṭoġar ve ferᶜü'l-muḳaddem ṭolınur ve on birinci gün simāk ṭoġar ve rişā ṭolınur ve yigirmi ṭoḳuzında şerāṭeyn ṭoġar ve ġafr ṭolınur ve bu ayuñ evvelinde bād-ı ṣabā esmege başlar ve ḥukemā-ı ḳadīmden rivayet şöyledür ki bu ayuñ evveli yek-şenbe güne gelse ḳış eyü ve yay ġāyet ıssı ola. Bu yıl içinde ṣıġır ve ḳoyun ve yaġ ve bal çoḳ ola. Eger dü-şenbe güne gelse ḳış yumşaḳ ve yaġmur çoḳ ola. Yay ġāyet ıssı olmaya. Aġaçlar ve ekine āfet irişe ve dürlü dürlü ḫastalıḳlar çoḳ ola vebā az ola. Eger se-şenbe güne gelse ḳış ḳatı ola. Ḳar ve buz çoḳ ola ve ḫalāyıḳda nāzle ve öksürük

4a/ ḫastalıġı çoḳ ola. Eger çehār-şenbe güne gelse ḳış muᶜtedil ola ve yaġmur çoḳ yaġa ve yaş yemişlere āfet irişe ve ölüm çoḳ ola. Eger penç-şenbe güne gelse ḳış ḳatı ola yemiş ve bal çoḳ ammā ısıtma ve ölüm ziyāde ola. Eger āẕine güne gelse buġday ve arpa çoḳ ola. Dābbe-i aṣlī ve oġlancıḳlar ölümi ziyāde ola. Eger şenbe güne gelse ḳış ḳatı ola ve ṣovuḳ yil ve ḳar ve buz çoḳ ola ve muḫtelif ısıtmalar ziyāde ola. Eger bu ayda gün ṭutulsa pādişāhuñ düşmenleri ḫūr ve dost ola. Ammā çekürge çoḳ ola ve üç ay temām yaġmur yaġmaya. Ḥabeş vilāyeti ḳaḥṭlıḳ ola ve ürkülik ola. Ay ṭutıla. Maġrib vilāyeti ḳaḥṭlıḳ ola ve ölüm çoḳ ola ve Bābil vilāyetinde yaġmur çoḳ yaġa. Ekinlü yirlere ṣovuḳdan afet irişe ve Bābil pādişāhına düşmen çoḳ ola ve balıḳlar ḳuşlar helāk ola ve bu yıl içinde uyuz ve öksürük çoḳ ola ve Maşrıḳ ehliyle Maġrib ḳavmi arasına fitne düşe ve ḳan dökile ve bir ulu kişi Maġribde pādişāhlıḳ ṭaleb ḳıla. Eger gün aġıllana

4b/ ceng ve fitne ve savaş ola ve Bābil ṭalġalıḳ ola. Yollar baġlana bāzirgānlar ziyankar ola. Eger yeñi ay rāst ṭoġa yir deprene ḫalḳda kesb az ola. Eger bir ucı dik ola yil çoḳ ese yemişsiz aġaçlar çoḳ ḳuruya ve yemişlü aġaçlar ḳuvvetlü ola. Yemiş ve nebāt çoḳ ola. Eger ḳuyruḳlu yıldız ṭoġa ḫāṣṣa dört ayaḳlu cānavarlar çoḳ ola. Maġrib ṭarafında fitne çoḳ ola. Şular az ola ve balıḳlar ḳırıla. Pādişāhlar arasına ceng düşe iller ṭalġalıḳ ola. Eger yıldız düşe ol düşdügi yirde ceng ve ḳan dökülmek çoḳ ola. Ḫalḳda teşvīş ve ġuṣṣa öküş ola. Eger elegümsaġmāl ṭoġa. Şarḳ ṭarafında ceng ve belā ve fitne çoḳ ola. Maġrib ṭarafında dört ayaḳlular çoḳ ḳırıla. Bābil vilāyetinüñ bir begi helāk ola. Eger Maġrib ṭarafında ṭoġsa saġlıḳ ve eminlik ve beglerde ᶜadl ve inṣāf çoḳ ola ve baᶜżı ḥukema dimişler ki Rūma fitne ve ceng ola. Şām ve Aḥvāz vilāyetinde daḫıl ve niᶜmet çoḳ ola. Ta yıl āḫirine degin ḫalḳuñ aḥvāli eyü ola. Eger ḫarbe görine uzun veya ḳısa Maşrıḳ ṭarafında

5a/ ᶜadāvet ve ḫuṣūmet çoḳ ola. Halāyıḳ biri biri elinde helāk olalar. Ḫāṣṣa Maġrib ṭaraf̈ında dört ayaḳlu çoḳ öle ve ḳırıla. Eger Maġrib ṭarafında görine ol diyāruñ pādişāhı öle. Ḳullar efendilerine münḳād olalar. Eger gögüñ Maşrıḳ ṭarafı ḳızarsa fitne ve ceng ve ḳan dökülmek çoḳ ola ve vilāyet ḳarcaşmaḳ çoḳ ola. Eger Maġrib ṭarafı ḳızarsa vilāyet emīn ve niᶜmet bol ola ve ḫalāyıḳ aḥvāli ḫoş ola ḫāṣṣa ayuñ nūrı arta ṭururken ola. Eger gökde ᶜacāyib ᶜalāmet belürse yemişlere āfet ire ḫalāyıḳa pādişāhlardan ve ẓālimlerden ġuṣṣa yitişe. Bāzirgānlarda aṣṣı olmaya. Eger bulut gök yüzinde ādeme beñzeye bir ulu padişah düşe. Ol vilāyet tenglik ola. Ṭaᶜām ḳıt ola ürkülik ola. Bāzirgānlara uġrıdan ve ḥarāmiden ḫayli ziyān ire. Ot bitmeye narḫlar arta. Eger bu ayuñ ġurresinde ya dördünci gününde ḳatı gök gürleye ol diyāruñ ulularına helāklik ola. Ammā daḫıl ve yemiş bol ola ḫaṣṣa üzüm. Eger sekizinde gürlese bu yıl içinde renc ve şiddet çoḳ ola. Ammā üzüm ve niᶜmet öküş ola. Eger

5b/ onında gürlese narḫlar ucuz ola. Ammā begler aḥvāli yavuz ola. Eger on birinde gürlese çekürge çoḳ ola ammā ziyānsız ola. Eger on ikincide gürlese çekürge otı ve ekini yiye. Eger on üçinde gürlese bu ay içinde daḫıl bol ola ve ol diyār ḫalḳınuñ aḥvāli eyü ola. Eger on dördinde gürlese pādişāhuñ ḫarcı çoḳ ola. Şöyleki ḫazinesi tehi ḳala. Eger on beşinde gürlese ḫayr ve sāġlıḳ ve eminlik ola ve baᶜżı ḥukema dimişler ki eger ayuñ nūrı eksilürken gürleye bu zikrolınan ḥüküm geldeç yılda vāḳıᶜ ola. Eger ayuñ evvelinde yıldırım şaḳısa Maşrıḳ leşkeri Maġribe ḳaṣd ide ve Maġrib ṭarafı ḫalḳına ürkülik ve āşüftelik ola. Köyler ehline leşkerden ve ḥarāmiden zaḫmet irişe ve yir deprenmek çoḳ ola. Eger gökden yire od yaġsa ḫalḳ içinde ḫastalıḳlar ve ölümler ve ḥarāmiler öküş ola. Eger ḳatı yaġmur yaġsa şular bol ola. Ḫalḳ içinde emn ve rāḥat ve kesb ve ticāret eyü ola ve ḫātunlar oġlan ṭoġurmaḳda saġ ḳurtulmaḳ ola. Ammā balıḳlara ḳıran ire. Eger ṭolu yaġsa ol

6a/ ilde ölet çoḳ ola. Bābil pādişāhına düşmen belüre ve illā feṯḥ idemeye ᶜāḳıbet helāk ola malı tārāşa gide. Eger ḳızıl ṭoprak yaġsa ulu kişiler çoḳ öle pādişāhdan raᶜiyyete emn ve refāhiyyet irişe yir yüzinde ot çoḳ bite. Eger ḳurbaġa veya ḳurt yaġa daḫıl ve ot çoḳ ola ve dört ayaḳluya ḳıran ve ḫalḳa ġuṣṣa ire beglerden ẓulüm ve ḫastalıḳ ve bi-kesblik çoḳ ola. Eger ḳatı toz ḳopsa fitne ve ceng ve il biri birine düşmek ve şular azalmaḳ ve yaġmur ḳıt olmaḳ ve āşüftelik ve ġuṣṣa ziyāde ola ve bir ulu kişi helāk ola ve tācirler içinde savaş ola. Eger busarıḳ ola yıl ṭar ve ḳaḥṭlık ola ve fesād ve gemi ġarḳ olmaḳ çoḳ ola. Eger ḳatı yil ese beriyye pādişāhı helāk ola. Ādem depelemek ve ḳan dökülmek çoḳ ola. Daḫıl firāvan ve dört ayaḳluya ḳıran uġraya. Eger hevādan ün işidilse ol vilāyet begleri arasında

ḫuşūmet vāḳı[c] ola. Ra[c]iyyet ḳavme ḳorḳu ola ve yalan ḫaberler ve tüccar arasında ḫuşūmet öküş ola. Eger yir gümleye ḫalḳ içinde ġam ġuṣṣa çoḳ ola. Ammā tüccar aḥvali ḫūb ola ve yaġmur

6b/ ve ḳatı şovuḳ ve ot ve daḫıl ve yemiş bol ola. Eger yir deprene ol yirde ṭa[c]ām bol ola ve bir ulu kişi helāk ola. Eger gice deprene ḳaḥṭlıḳ ve ḫastalıḳ ziyāde ola ve dört ayaḳluya ḳıran uġraya ceng ve fitne çoḳ ola ve Bābil ehliyle Mışır ḳavmi arasında ḫarb vāḳı[c] ola. Ḫayli ādem ḫasāret ola.

Bāb-ı Şānī

Teşrīn-i Şānī Noevris ve Ürdibehişt dirler. Ya[c]ni güzüñ şoñ ayıdur. Otuz gündür. On birinde zübānā ṭoġar buṭeyn ṭolınur ve yigirmi dördinde iklīl ṭoġar ve ürker ṭolınur. Eger ay ṭutıla fitne ve ḳaḥṭ ola. Şām vilāyetiyle Yunan vilāyeti öled ola ve Maşrıḳ ṭarafında ceng ve ḫuşūmet ve Maġrib ṭarafında belā vāḳı[c] ola ve daḫı Maşrıḳ ilinde ḫavarīc ḫurūc ide āḫir ẓafer pādişāhuñ ola. Eger gün aġıllansa dört ayaḳluya ḳıran ire. Beglerden ve ẓālimlerden ve uġrıdan ve ḥarāmīden ḫalḳa żarar dege. Ammā bāzirgānlar aḥvali ḫoş ola. Eger ay aġıllansa Bābil ilinde [c]aẓīm fışṭa ola. Ḫalḳ içine ceng ve ḫuşūmet düşe ve yalan ḫaberler çoḳ ola. Ammā yıl āḫirinde ḫalḳ ḳorḳulu ola velī yine tiz ḳurtula. Eger ay rāst

7a/ görine ḳoyun ve şıġır bol ola ve ucuzlıḳ ola. Eger bir ucı dik yuḳaru görine şovuḳ ve ḳar ve buz çoḳ ola. Keçi ve ḳoyun öküş ola. Eger ḳuyruḳlu yıldız ṭoġarsa pādişāhlar ḳuvvetlü olalar ve ra[c]iyyet aḥvāli eyü ola. Narḫlar arta ve dört ayaḳluya ḳıran ola ve ḫalḳ arasında delü çoḳ ola ve dānişmendlerde düzenlik olmaya ve tācirlere żarar ire ḫāṣṣa yıldız ṭoġduġı ṭarafda. Eger yıldız düşse ol ilüñ begleri içinde ceng ola ve yalan ḫaberler çoḳ ola ve çeşmeler şuyı az ola ve nebāt az bite. Eger elegümsaġmal maşrıḳī ola ve Pāris vilayetinde öled ve ḳızlıḳ ola ve Bābil ilinde begler ölümi ziyāde ola. Ṭoḳuz yıla degin ürkülikden ḫalḳ ḳarār dutmaya ve yaġmurlar çoḳ yaġa. Eger maġribī ola bu żikrolınan ḥüküm Maġrib ṭarafında vāḳı[c] ola. Eger ḫarbe Maşrıḳ ṭarafında görine ḫalḳa uġrılardan ḫayli żarar ire. Şöyleki üç yıla degin bir yıl yürütemeyeler depeleyeler ve daḫı Bābil şāhı kendü yirinden ḫareket ide ve bu yıl içinde ḫalḳa renc ve ḫastalıḳ çoḳ ola ve yine [c]āḳıbet Bābil pādişāhı

7b/ [c]adle meşġūl ola. Eger Maġribde görine üç yıla degin Türkler ġalebesi eksük olmaya. Her yirde ḫāṣṣakiler ża[c]īf ola. Eger gögüñ Maşrıḳ ṭarafı ḳızarsa fesād öküş ola ve daḫıl tebāh ola. Eger ḳızıllıġıla yıldız düşmek vāḳı[c] olsa ceng ve fitne ve ḳan dökülmek çoḳ ola. Maġrib ehli ġuṣṣa ve endişe geçüreler. Eger gökde [c]acayib görinse ḫalḳa ḫuşūmet ve

yemişe āfet ola. Uġrılardan ve ḥarāmilerden ürkülik ola ve yalan ḫaberler mübalaġa ola. Ammā ṭa^{c}ām ve daḫıl bol ola. Yıl āḫirinde aḥvāl-i ḫalāyıḳ eyü ola. Eger hevāda adem gibi nesne görinse begler içinde ceng ve ḳan dökülmek ola ve yemişe fesād ve bi-kesblik ve uġrılardan ve ḥarāmilerden ra^{c}iyyet ḳavme ürkü ve ḳorḳu ola. Eger ayuñ evvelinde gök gürlese ḫastalıḳ firāṭ ola. Ammā ba^{c}żı ḥukemā ḥüküm itmişler ki ayuñ evvelinde veya on dördinde gürlese menfa^{c}at ve ṣalāḥıyyet ola. Eger ortasında veya āḫirinde gürlese ḥüküm ḫilāfınca vāḳı^{c} ola. Eger ay hilāliken gürlese yaġmur ve ulu genlik ola. Eger ayuñ nūrı arta ṭururken

8a/ gürlese ḳış ḳatı ola ve nihāyetde ḳar yaġa yemiş ve daḫıl az ola. Ayuñ nūrı eksilü ṭururken gürlese bu şovuḳ ve bu ḳar gelesi yıl içinde vāḳı^{c} ola. Eger yıldırım şaḳısa Maşrıḳ ehlinden ḫalḳa żarar ire. Ammā ürkü ve ḳorḳu Maġrib ehlinden ziyāde ola ve sefer ehline uġrıdan żarar ire. Eger gökden od düşse yıl ṭar gele ve ḳaḥṭlıḳ ola ve ḳan dökülmek öküş ola. Ḫāṣṣa od düşdügi yirde ve ḫalḳ içinde teşviş ve beliñ ve müşkil ḫastalıḳ çoḳ ola. Eger ḳatı yaġmur yaġsa çoḳ uġrılar uġrılıḳdan tevbe ḳıla. Eger ḳatı yaġmur çoḳ yaġa ol yaġduġı yirde fitne çoḳ ola ve ziyāde ḳan dökile. Eger ṭolu yaġarsa Mışır ḳaḥṭlıḳ ola ve Berber vilāyetinde ḫavāric ḫurūc ide. Eger ḳatı çoḳ yaġa ol yaġduġı yirde öled ve düşvar ḫastalıḳlar ola. Eger ḳızıl ṭoprak yaġa merg-i mefācān çoḳ ola. Uġrılardan ve ḥarāmilerden ürkü çoḳ ola ve sevdāyi ḫastalıḳlar çoḳ ola ve daḫı yıl ḳuraḳ ve şular az ola. Eger bulutdan ḳurbaġa yaġa yemişlere āfet

8b/ ire ölet az ola ve ḫastalıḳ çoḳ ola. Isıtma ve sersem żātü'l-cenb gibi ve ol diyarda bir ulu kişi helāk ola ve gemiler çoḳ ġarḳ ola. Eger ḳatı toz ḳopsa yaġmur çoḳ yaġa şular arta ve yalan ḫaberlerden ḫalḳ teşvişlü ola ve bi-kesblik ola. Ammā daḫıl ve dāne bol ola. Eger busarıḳ olsa daḫıl ve ḫurma ve ot çoḳ ola ve ḳurt ḳuş üreye. Eger ḳatı yil ese ululardan ve bellü kişilerden yıl içinde ḫayli kimesne helāk ola ve ol vilāyet pādişāhı kendüye müte^{c}allıḳ çoḳ ādem ḳatl ide ve ra^{c}iyyet ḳavme beglerden ẓulüm irişe teşvişlü olalar. Eger gök gürlese dört ayaḳlu cānavarlar ḳırıla ve ḫastalıḳ çoḳ ola ve āşüftelik ve ürkülik ola ve ra^{c}iyyet ḫalḳa beglerden yetişe. Tācir ḳavim ziyānkār ola ammā dāne bol ola. Eger yir gümleye daḫıl ve ṭa^{c}ām çoḳ ola yemişe āfet ire. Ḫastalıḳ dört ayaḳlu cānavarlara ve bāzirgānlara öküş ola ve gemiler çoḳ ġarḳ ola ve yalan ḫaberler çoḳ ola. Eger yir deprene bir beg belüre ve memleketi ṭuta ve bāy ḳavim derviş olalar ve yoḫsullar ġanī

9a/ olalar ve ölüm ve ḳan dökülmek ziyāde ola. Eger gice içinde deprene daḫıl az ola. Eger deprenürken gürlese ve yıldırım şaḳısa ḳatı yiller ese ve ḳatı şovuḳlar ve buz ve ḳar çoḳ ola ve ḫayli ḳurt ve ḳuş ve dört ayaḳlu cānavarlar ḳırıla.

Bāb-ı Sālis

Kānūn-ı evvel Rūm Dekevris ve ᶜAcem Ḫurdād dirler. Yaᶜni kışuñ evvel ayıdur. Otuz bir gündür. Yedinci gününde ḳalb ṭoġar ve deberān ṭolınur ve yigirmi birinci gününde şevle ṭoġar ve henᶜa ṭolınur ve şovuḳ artup ḳuvvetlenür. ᶜİsā peyġāmber ᶜaleyhi's- selām bu ayuñ yigirmi beşinci gününde ẓuhūra geldi. Dimişlerdür ki eger milād yek-şenbe gelse kış eyü ola yemiş vaḳtinde yaġmurlar yaġup ulu genlik ola. Ḳoyun ve bal ve yaġ çoḳ ola. Ammā yigitler delim ola. Eger dü-şenbe gelse kış eyü ola. Nisān ve āyār yaġmurlu ola. Eger se-şenbe gelse kış uzaḳ ola . Ammā yay eyü ola ve gemi çoḳ ġarḳ ola ve ḥastalıḳ öküş ola. Eger çehār-şenbe gele kış ḳatı ola. Ḳar yaġmur ulu genlik çoḳ ola. Yay ıssı gele daḫıl bol ola. Ḳurt ḳuş arta ve yemiş ola. Ammā öled ola. Eger penç-şenbe gelse kış yumşaḳ ola. Yemiş vaḳtinde

9b/ ḳatı ıssı ola ve ölüm ziyāde ola. Eger āẕineye gelse kış uzaḳ ola. Ḳar yaġmur delim ola. Evvel baḥārda göz aġrısı çoḳ ola ve uşaḳ oġlancıḳlar ölümi çoḳ ola. Eger şenbe gelse kış ġayet eyü ola. Āyārda yiller ese ve ḥazirān ayında ammā ġāyet ıssı ola ve daḫıl az ola

ᶜAlāmethā-yı Āsumān ü Zemīn

Eger gün ṭutulsa ḳar ve yaġmur ziyāde ola ve ᶜalef bol ola. Ammā Maçīn vilāyeti ve Māzenderān vilāyeti ḳaḥṭlıḳ ola ve balıḳlar ve ḳuşlar delim ḳırıla ve Maġrib memleketi ceng ve fitne ve ḳaḥṭlıḳ ola. Eger ay ṭutulsa ḳızlar ölümi ziyāde ola ve dāne ve ot bol ola. Tācir ḳavminde menfaᶜat az ola ve ziyān çoḳ ola. Eger gün aġıllana kış ḳatı ve yaġmur ve ḳar çoḳ ola ve şovuḳdan ḫalḳuñ ziyānı çoḳ ola ve uşacuḳlar ḳırıla. Ammā ot ve biçīn eyü ola. Eger ay aġıllansa ġāyet şovuḳ ola ve Bābil ilinde ve Pāris diyārında ġuṣṣa ve miḥnet ve aġlamaḳ ve ḫalḳ içinde yalan ḫaberler çoḳ ola. Ammā daḫıl ve ṭaᶜām ucuz ola ve ṭacir ḳavmi aṣṣılu ola. Eger yeñi ay rāst görine ucuzlıḳ ola. Ḫāṣṣa evvel

10a/ baḥārda eger bir ucı yuḳaru dik görine ḳar çoḳ düşe yaġmur ziyāde ola. Şular arta ot biçīn eyü ola. Eger ḳuyruḳlu yıldız ṭoġa Aḥvāz ve Pāris ve Kirmān vilāyetinde fitne ve aşüftelik ve ḳan dökülmek çoḳ ola ve Yemen ilinde ölüm ve yaġmur çoḳ ola. Eger yıldız düşse bir pādişāh helāk ola ve düşdügi ṭarafda raᶜiyyet ḳavme çeriden ġuṣṣa irişe. Eger elegümsaġmāl maşrıḳī ola ölüm ve yalan ve fitne ve ḳan dökülmek Maşrıḳ ṭarafında çoḳ ola. Eger maġribī ola çekürge çoḳ ola. Ammā ṭoḳuz yıla dek ucuzlıḳ ola. Amma Bābil vilāyetinde āşüftelik ve ḳan dökülmek çoḳ ola. Eger ḥarbe görine Maşrıḳ ṭarafında dane bol ola daḫıl firāvān ola. Üç ay ekinci ḳavim beglerine muṭīᶜ olmayalar āḫir iṭāᶜat ḳılalar daḫı yaġmur çoḳ ola. Eger maġribī olsa dört ayaḳluya ḳıran ola ve çeri ḥarekat ide ziyade

ḳan dökile. Eger gök ḳızarsa Maşrıḳ ṭarafında ceng ve ḫuṣūmet ve āşüftelik ve renc ve endişe delim ola. Eger Maġrib ṭarafında olsa bu ẕikrolan ḥüküm ol ṭarafda vaḳı[ᶜ] ola. Ammā yemiş ve ot

10b/ fırāvān ola. Eger hevāda ādem gibi nesne görine ḫalḳda ceng ve cidāl ziyāde ola. Ra[ᶜ]iyyet beglerden ẓulüm göreler ve ḫavāric ḫurūc ide. Yıl āḫirinde tenglik ola. Narḫlar arta ve ṭa[ᶜ]ām bahālu ola. Ḫalḳ teşvişlü ola. Eger hevāda [ᶜ]aceb nesne görünse daḫıl ve ṭa[ᶜ]amı ve kisb ve kār az ola ḫaṣṣa bazirgān ḳavminde ve dört ayaḳlu üreye ve ḫalḳ üzere ḫastalıḳ ve ġam ve endişe çoḳ ola. Eger gök gürleye ḳar ve yaġmur çoḳ ola ve yemişe āfet ire. Amma üzüm bol ola. Eger ay nūrı arta ṭururken vāḳı[ᶜ] olsa ḳatı şovuḳ ola şular arta. Eger yıldırım bile şaḳısa daḫıl ve ḫurma ucuz ola daḫı ba[ᶜ]żı ḥukemā dimişlerdür ki ziyāde gürlese ululardan bir beg helāk ola. Eger yıldırım şaḳısa bir pādişāh kendü vilāyetinde bir ulu kişi helāk eyleye. Būḥtān ile malın ve ni[ᶜ]metin ala. Ot ve biçin fırāvān ola. Ḫalāyıḳda kisb ve kār az ola. Ammā vilāyet uġrıdan ve ḥarāmiden emin ola. Eger gökden od düşse ceng ve fitne ve ḳan dökülmek çoḳ ola. Müfsidler bi-sāmān

11a/ ola. Uġrılar ve ḥarāmiler menfa[ᶜ]ati eyü ola. Eger ḳatı yaġmur yaġsa şular bol ve ulu genlik ola ve Rūm şehirlerinden bir şehir ḫarāb ola. Kisb ve bey[ᶜ] şirā eyü ola. Eger ṭolu yaġsa ḫavāric ḫurūc ide. Ḫalḳ içinde bir yıldan şoñra ẓafer ḫalḳuñ ola ḳırup malların ve ni[ᶜ]metlerin alalar. Eger ḳızıl ṭoprak yaġa ḫalḳda ġuṣṣa ve endişe ve āşüftelik çoḳ ola. Vilāyet bi-kesb ola. Tācir ḳavmi fāyidesüz ola ve bāzār ehli ma[ᶜ]işeti teng ve ḳafileler urıla. Eger ḳurt ve ḳuş ve ḳurbaġa ilk yazda müşkil ḫastalıḳlar çoḳ ola ve [ᶜ]avretler ve ḳızcuġazlar ölümi çoḳ ola ve yemişlere āfet ire. Ra[ᶜ]iyyet beglerinden teşvişlü olalar. Eger ḳatı toz ḳopsa teşviş ve ġuṣṣa ve yalan ḫaber ve beglerinden güç ziyāde ola ve yıl ḳuraḳ ve şular az ola. Ammā ḳoyun ve bal ve yaġ çoḳ ola ve bāzirgānlarda menfa[ᶜ]at ḳıt ola. Eger busarıḳ olsa yemişe āfet ire ve ḫalāyıḳ ġuṣṣa ve mütefekkir olalar. Bi-kesblikden daḫı [ᶜ]avāndan cevr ve ẓulüm nihāyetde ola. Uġrıdan ve ḥarāmiden emn az ola. Eger ḳatı yıl ese

11b/ ceng içinde bir ulu beg düşe ve şoñı yaġmalana. Her ki bu yılda ḫasta ola ṣayrulugına dermān bulınmaya ve ayuñ on beşinde ġāyet şovuḳlar ola. Eger gök gürlese bela ve fitne ve çekürge ve zelzele ve beglerden ve uġrıdan ve ḥarāmiden cevr ve ẓulüm çoḳ ola. Eger yir gümlese vilāyet ve āşüftelik ola ve begler içinde ceng ve ḳatl ve ekinler ḫarāba varmaḳ ve köyler yıḳılmaḳ ve tācirlere ziyānkār olmaḳ çoḳ ola. Ammā yıl āḫirinde kisb ve kār ve eminlik ola. Eger yir deprene begler ortasında muḫālefet ve serhengler içinde ḳan dökülmek ve ḳatl çoḳ ola ve ba[ᶜ]żı şehirler ḫarāba varmaḳ ve dört ayaḳluya āfet çoḳ ola ve

dahıl bol ola. Eger deprendügi demde iki nahıs yıldız arasında Zühre ihtirāk iderse bir ulu kişi helāk ola. Eger gice içinde vāḳı^{c} olur ise ṭa^{c}ām ve ni^{c}met firāvān ola.

Bāb-ı Çehārdüm

Kānūn-ı Ṣānī Rūm Yenāris ve ^{c}Acem Tīr māh. Ya^{c}ni ḳışuñ orta dimek olur. Otuz bir gündür. İkisinde ne^{c}āyim ṭoġar hen^{c}a ṭolınur. On üçüncide belde ṭoġar

12a/ zirā^{c} ṭolınur. Ḥukemā-ı ḳadīm dimişler ki eger bu ayuñ evveli yek-şenbe gele ḳış i^{c}tidalde ola. Bahār yaġmurlu ola ve yay çoḳ ola. Eger dü-şenbe gele ḳış eyü ola. Yaz ve yay ıssı gelmeye yaġmur çoḳ yaġa ammā āḫirinde dutu ola. Isıtma ziyāde ola. Se-şenbe gele ḳış ġāyet şovuḳ ola. Ḫalḳda ḫastalıḳ çoḳ ola. Yaz ḳaylu veli yazuñ āḫirinde yaġmur dutu ola. Mefācān ölümi çoḳ ve yemiş az ola. Ḫāṣṣa ^{c}avretler ölümi çoḳ ola ve deñiz seferi müşkil ola. Eger çehār-şenbe gele dahıl bahālu ola. Yay ıssı ola illā erenler ölümi çoḳ ola ve ḳış ve ḳar yaġmur az ola. Yine evvel bahārda güvegen çoḳ ola. Āḫir sākin ola. Eger penç-şenbe gele ot ve yemiş ola. Ammā bal ḳıt ola ḳış yumşaḳ ola. Yaz ıssı ola. Amma aḫir mu^{c}tedil ola. Eger āzineye gele ḳış şovuḳ ola yay ulu gen ve yaġmur firāvān ola. Amma āḫir yaġmur dutu ola ve yemiş bol ola ve uvaḳ oġlancıḳlar ölümi çoḳ ola. Eger şenbe gele ḳış yıllü ola bahār ve yay ıssı ola ve güz ḳuraḳlıḳ ola ve dahıl ve yemiş az ola ve muḫtelif ḫastalıḳ

12b/ bisyār ola ve dahı eger gün ṭutıla her yirde ni^{c}met vāfir ola yıl oñāt ola ve ucuzlıḳlar ola ve bir ulu kişi Rūm ṭarafından Pāris vilāyetine varup Pāris pādişāhına ḫizmet ide ve çoḳ ḫarābları ^{c}imāret ide. Eger gün bata ṭururken ṭutulsa dahıl ucuz ve narḫlar eksük ola ve yemiş bol ve ni^{c}met bi-ḳıyās ola ve bi-ḥadd yaġmurlar yaġa şular arta. Amma ziyan itmeye ve ḳamu yirde ot ve biçin eyü ola. Eger gün ağıllansa ölüm çoḳ ola ve ḳoyun keçi çoḳ ḳırıla aġaçlara ve yemişe āfet irişe ve bi-kesblikden ḫalḳa ġuṣṣa çoḳ ola ḫaṣṣa bāzirgānlara ve yollar ḫarāmīlü ola ve ma^{c}işet az ola. Eger ay ağıllana yaġmur ve ulu genlik vāfir ola ve şular arta ḫāṣṣa bahārda ve ot bol ola ve ḫalḳda öksürük ve nazle çoḳ ola ve dört ayaḳluya ḫastalıḳ ziyāde ola. Eger ay rāst görine ot ve yemiş bol ola. Eger bir ṭarafı dik yuḳaru görünürse aġaçlara ṭoludan āfet irişe ve yā ḫod şovuḳdan elem ire. Ammā ucuzlıḳlar ola. Eger ḳuyruḳlu yıldız ṭoġa pādişāhlar aḥvāli ḳuvvetde ola.

13a/ Ammā bal az ola. Lākin fitne ve āşüftelik ve ḳan dökülmek bi-ḳıyās ola. Eger Maġrib ṭarafında vāḳı^{c} olursa Rūm beglerine ölüm çoḳ ola ve ḳuşlara ve balıḳlara ḳıran firavan ola. Eger yıldız düşse leşkerden ra^{c}iyyete ürkü ve ḳorḳu ve teşviş bisyār ola ve dahıl vafir ola ve ol yıl içinde yir deprenmek ziyāde ola ve dört ayaḳluya ḫastalıḳ çoḳ ola. Eger

elegümsağmāl maşrıḳī ola bir ulu kişi ᶜadl ide şoñra depeleyeler vilāyet aḥvāli ḫoş ola. Ammā arada ḫarāblıḳ ḫaylī ola. Eger maġribī ola Firengistānuñ bir vilāyetinde ḳaḥṭlıḳ ola. Eger gögüñ Maşrıḳ ṭarafı ḳızara yıl āḫirinde ceng ve ḳan dökülmek ve āşüftelik vaḳıᶜ ola. Eger Maġrib ṭarafı ḳızarsa bu żikrolan aḥkām Maġrib ṭarafında vāḳıᶜ ola. Ammā yemiş bol ola. Ammā beglerinüñ ᶜadli ziyāde ola. Eger hevāda ᶜaceb ᶜalāmet görine ḥāmile ḫatunlar oğlan düşüre ve yıl teng ola ve ḳış ḳatı gele ve bu yıl içinde ürkü ve ḳorḳu çoḳ ola ve ḫalḳ arasında ceng ve muḥārebe çoḳ ola ve ticāret ehline uğrıdan ve ḥarāmiden żarar ire. Eger hevāda ādem gibi nesne görünse

13b/ ḳış ḳatı ve yıl ṭar ola ve ürkü ve ḳorḳu bisyār ola. Bu yıl içinde ol diyāruñ pādişāhı helāk ola. Leşkerinden ḫaylī ādem ḫasāret ola ve ḳan firāvān dökile. Eger gök gürleye ay nūrı arta ṭururken ceng ve ḫuşūmet ve ḳan dökülmek ve il mehlekesi ve ġuṣṣa ve endişe ḫalḳda çoḳ ola. Eger ayuñ nūrı eksilürken vāḳıᶜ olsa bu żikrolınan aḥkām geldeç yıl vaḳıᶜ ola. Ammā yıl āḫiri yaġmurlu ola ve emn ve ṣalāḥ ve ucuzlıḳ ola. Eger yıldırım çoḳ şaḳısa il ṭalġalıḳ ola ve Mışır ve Bābil vilāyeti tenglik ola ve ḳıtāl çoḳ ola. Ammā yaġmur yaġa şular arta ve ot bol ola ve yayları ḫastalıḳları ve ᶜavretler ölümi ziyāde ola. Eger gökden od inse indügi diyāruñ cengi ve fitnesi ziyāde ola ve pādişāhlar muḫāṣamasından ḳanlar dökile ürkü ve ḳorḳu ve endişe çoḳ ola. Eger ḳatı yaġmur yaġsa göz aġrısı çoḳ ola ekin ve biçin bol ola. İñen ziyāde yaġsa merg-i mefācān ve müşkil ḫastalıḳlar çoḳ ola. Eger ṭolu yaġa ol diyār ehline ḫayır ve ḳuvvet ve eylük

14a/ ve beglerde ᶜadl ve inṣāf ziyāde ola ve dāne vāfir ve bāzirgān ḳavmi fāyidelü ola. Eger ḳızıl ṭoprāḳ yaġa ḳar ve yaġmur bol ola ve dört ayaḳlulara ḫastalıḳ ve yemişe āfet ve raᶜiyyete beglerden cevr ve ẓulüm irişe. Ammā daḫıl eyü ola. Eger ḳurbaġa ve ḳurt ve ḳuş yaġsa ḳızlıḳ ve ḫastalıḳ ve raᶜiyyet üzere begler cevri ve bāzirgāna uğrıdan ve ḥarāmiden żarar ire ve maᶜīşet ḳıt ola. Eger ḳatı toz ḳopsa vilāyet aşüftelik ola ve begler arasında ceng ve ḫuşūmet ve ḳan dökülmek çoḳ ola ve ᶜāḳıbet ṣalāḥıyyet ola. Ot ve ekin ve biçin eyü ola. Yıl āḫirinde kisb ve menfaᶜat bol ola. Eger busarıḳ ola şöyle ki heva ḳarāñulıḳ ola dāne vāfir ola. Ḳış ve ḳar ve yaġmur ziyāde ola ve bāzirgānlar fāyidesi bisyār ola. Ammā delim gemiler ġarḳ ola. Eger ḳatı yıl ese Maşrıḳ pādişāhı düşmeni üzere yüriye. Ammā leşkerinden ḫaylī ādem ḫasāret ola ve diyār-ı Maşrıḳ ḳaḥṭlıḳ ola ve raᶜiyyete sipāhilerden çoḳ żarar dege ve yıl āḫirinde yine ḫalāṣıyyet ola. Eger gök gürlese ḳatı

14b/ şovuḳ ola ve ḳar çoḳ düşe ve yemiş ḳıt ola ve ot az ola. Teşvīş ve yalan ḫaber ve ürkü ve ḳorḳu beglerden ve dört ayaḳlulara ölüm öküş ola. Eger yir gürleye ḫastalıḳ ve merg-i mefācān ve ġam ve endişe çoḳ ola. Dāne ve bal ve şular firāvān ola. Eger yir bile deprene

şāhlaruñ ᶜadli ve inṣāfı bol ola. Eger yir deprene bu yıl içinde başlu kişiler tendürüst ola. Ammā oğlancıklarda ḫastalık ola ve çeriler dernegi çoḳ ola. Ceng ve ḳan dökülmek çoḳ ola. Ammā ṭaᶜām ḳıt ola. Eger gice içinde deprene ġam ve ġuṣṣa ve muḫālefet ve vilāyet çalḳanmaḳ ve uġrıdan ve ḥarāmîden ḳatl ve ḳan dökülmek ve dürlü ḫastalık ve ḳar ve yaġmur ziyāde ola.

Bāb-ı Pencüm

Şubat Rūm Felvāris ve ᶜAcem Murdād māh dirler. Yaᶜni ḳışuñ soñ ayı dimek olur. Yigirmi sekizinci gündür bunuñ yedisi temām olıcaḳ cemre-i evvel hevādan düşer. On dördi temām olıcaḳ cemre-i ṣānî ṣuya düşer. Yigirmi biri temām olıcaḳ cemre-i ṣālis yire düşer. Baᶜde-mā bunuñ sekizinde saᶜd-ı suᶜūd ṭoġar ve cebhe ṭolınur ve evvel gününde ya ḫod ikinci gününde ḳar ve yaġmur yaġa ve şovuḳ

15a/ ıssıya ve on beşinde yir ıssıya ve aġaç yaran yil esmege başlar. Eger gün ṭutulsa cemiᶜ vilāyet ḳaḥṭ ve tenglik ola ve yaġmur az yaġa ve nisānda çekürge belüre ve dört ayaḳluya ḳıran ola. Pāris vilāyeti begleri aḥvāli yavuz ola ve ḫavāric ḫurūc ide ürkü düşe ve raᶜiyyet ḳavminden biri pādişāh ola. Bir niçe rūzigār memleketde ḳarār ṭuta. Eger ay ṭutıla ḳar ve yaġmur ola. Ḳuşlar ve balıḳlar çoḳ ola. Ekin ve biçin firāvān ola. Eger ayuñ rengi ḳara olursa İslām leşkeri arasında ceng ola. Uġrıdan ve ḥarāmîden ürkü çoḳ ola. Düşmen şehrinde ḳan çoḳ dökile ve çekürge çoḳ ola. Mışır vilāyetinde ceng ve ḫuṣūmet ve āşüftelik ola. Yaġmur çoḳ yaġa üç yıla degin ol diyār ḳaḥṭlıḳ ola ve şöyle ki Maġrib ṭarafında ḫalāyıḳ şehirden şehire ḳaçalar. Eger ḥarbe görinse(6) maşrıḳî olsa dört ayaḳluya ḳıran uġraya ve ziyāde yaġmur yaġa ve ṭaᶜām ḳıt ola ve ḳurt ḳuş üreye ḫalḳa żarar ire ḫāṣṣa Türkistānda. Eger maġribî olsa ḫalḳ içinde ġavġa ve ḫuṣūmet

15b/ ve yalan ḫaberler bisyār ola ve Maġrib begleri arasında muḫālefet düşe. Ḳuvvet İslām ehlinüñ ola. Kāfirler İslām ehli üzerine ḫavāric göndereler. Eger gögüñ Maşrıḳ ṭarafı ḳızara ḳar ve bulut ve çoḳ ola. Eger gice vaḳtinde ḳızarsa bir ulu pādişāh helāk ola. Eger maġribî olsa bu żikrolınan aḥkām Maġrib ṭarafında vāḳıᶜ ola. Eger hevāda ᶜacāyib görünse çoḳ yüklü ᶜavret oğlan düşüre. Eger hevāda ādem gibi nesne görünse ḳıtāl ve ḳan dökülmek ziyāde ola ve bir ulu pādişāh helāk ola. Eger gün aġıllansa yiller esüp ḫastalıḳlar ola ve ulu genlik ve ḳar ve zūkām ve öksürük ve nāzle çoḳ ola ve dāne bol ola. Eger ay aġıllansa ulu genlik ve yaġmur çoḳ ola ve şular arta ve ᶜalef eyü ola. Padişahlarda ᶜadl ve inṣāf çoḳ ola. Eger yeñi ay rāst görine ḳar düşe ḳatı şovuḳ ola buz ziyāde ola.

Eger bir ucı dik yuḳaru görünürse bulut ve ḳay ġāyetde eyü ola. Şular ve çeşmeler arta ot ve ekin ve biçin ḫūb ola.

16a/ Eger ḳuyruḳlu yıldız ṭoġa bir ulu pādişāh öle ve ḳalan begler arasında ceng ve ḫuṣūmet vāḳı[c] ola ve Yemen ḫalḳınuñ aḥvāli yavuz ola ve Yemen Deñizinde çoḳ gemiler ġarḳ ola. Ahvāz vilāyeti āşūftelik ola ve yaġmur az ola ve yemiş az ola. Yiller ese deñizde ṭālan çoḳ ola. Eger yıldız düşe bir ulu kimesne düşe ve yirine bir kişi otura ḫalayıḳa zaḫmet irmeye emin içinde olalar. Ammā bāzirgānlarda fāyide az ola. Eger elegümsaġmal maşrıḳi ola beglerden ve nāyiblerden sulṭāna [c]āṣi olalar. Eger maġribi ola ceng ve ḫuṣūmet vāḳı[c] ola. Ammā ẓafer pādişāhuñ ola. Eger yıldırım çoḳ şaḳısa üzüm bol ola. Eger şoñında gök gürleye nisān içinde ḳorḳu ola ve bağları şovuḳ ura. Eger ay nūrı arta ṭururken vāḳı[c] olsa ölüm çoḳ ola. Yemiş ve daḫıl az ola. Eger yıldırım şaḳısa yaġmur ve şular ve yemiş ve ot ve ekin ve biçin çoḳ ola ve yolcı ḳavminde fāyide ve emin ola. Ammā bir ulu pādişāhı helāk ideler. Eger gökden od inse bir ulu pādişāh helak ola ve müsāfir ḳavmine uġrıdan

16b/ ve ḥarāmiden żarar ire ve ġam ziyāde ola ve ḫastalıḳ ve dört ayaḳluya ḳıran ve ḳorḳu ve ürkülik ḫāṣṣa yıl āḫirinde ifrāṭ ola. Eger yaġmur yil eyü gele emin ve ucuzlıḳ her ni[c]met vāfir olmaḳ ve bāzirgān ḳavminde kisb ve pādişāhda [c]adl inṣāf çoḳ ola. Ṭolu düşe ḫalḳda ġuṣṣa ve ḳayġu ola ve ḳaḥṭlıḳ nişānı belüre ve ḫalḳuñ ḥırsı aza ve ra[c]iyyet leşkerden rencide ola ve dāne az ve müsāfir ḳavmi ziyānlu ola. Eger hevādan ḳızıl ṭoprāḳ yaġa teşviş ve ürkü ve yollar bağlanmaḳ ve kārvān urulmaḳ ve Bābil vilāyetinde ürkü ve rence ve tenglik çoḳ ola ve ol ilde ḫayli ādem ḫasāret ola. Eger ḳurbaġa yaġa ve ḳurtcuġazlar yaġa narḫlar ḳız ola. Dört ayaḳluya ḫastalıḳ ve ısıtma ve baş aġrısı ve ḳarın aġrısı [c]avretler ölümi ve oġlancıḳlar ölümi çoḳ ola. Eger ḳatı toz ḳopsa beglerde ceng ve ḫuṣūmet ola ve illā bir pādişāh ḳuvvetlü ola. Ammā ra[c]iyyet aḥvāli ża[c]īf ola. Ammā yıl āḫirinde aḥval eyü ola ve kisb ve emin ve rāḥat ola. Eger busarıḳ ola dört ayaḳluya ḳıran ire ve ḫalḳda teşviş ola.

17a/ Ammā daḫıl ve ni[c]met ve ot vāfir ola. Eger ḳatı yil ese yemişe āfet ire ve ol diyar padişāhı ceng içinde ola ve teşviş ve ġuṣṣa ve müsāfir ḳavmine żarar ire uġrıdan ve ḥaramiden ve yıl āḫirinde cemī[c] aḥvāl eyü ola. Eger gök gürlese yemiş az ola ve şovuḳ ola ve yalan ḫaberler [c]aẓīm ola. Maşrıḳ pādişāhı birbiriyle ceng ve fitne ḳılalar ve re[c]āya ża[c]īfü'l-ḥal ola. Leşkerden ve bi-kesblikden ve ürküden ya pādişāh veya bir ulu kişi helak ola.(7) Eger bir zamān ṭutulmış ṭurursa üzüme āfet ire. Göz aġrısı boġaz aġrısı çoḳ ola. Eger rengi aḳçıl olursa yıl mübārek ve yaġmur çoḳ ola. Yıl āḫirinde narḫlar ucuz ola. Eger gün

ağıllansa ḫayr ve berekātlar ola ḫāṣṣa ay evvelinde. Eger ay āḫirinde olsa ḫastalıḳ ve ceng ve ḫuṣūmet ve yaġmur çoḳ ola ve bir ulu beg ḳaça. Eger ay ağıllansa şular arta ḳaylar ola. Beglerde ᶜadl ve inṣāf bol ola. Eger ay āḫirinde olsa ḥüküm ḫilāfınca ola. Eger yeñi ay rāst görine her nesnede ḳıtlıḳ ola. Eger bir ucı dik yuḳaru görine yemiş vāfir ve her nesne

17b/ ucuz ola ve ṣalāḥıyyet bol ola. Eger yaġmur yaġa daḫıl eyü ola ve niᶜmet bol ola ve emin ve kisb ḫūb ola. Eger ḳuyruḳlu yıldız ṭoġa Ḳayṣer-i Rūmuñ pādişāh adlu bir begi öle ya ḫod Maġribde bir pādişāh öle vilāyetler ürkü ve ḳorḳu ola ve ṭaᶜām ḳıt ola. Ḫalḳ arasında ceng ve ḫuṣūmet çoḳ ola. Eger maşrıḳî ola uġrı ve ḥarāmî ve köyler ḫarāblıġı çoḳ ola ve ḫavāric ḫurūc ide ẓafer bula. Eger yir gümleye pādişāh aḥvāli żaᶜīf ola ve ḳatl ve ḳan ve begler ẓulümi ziyāde ola. Ammā yine begler ḫavārice ḫurūc ide. Eger yir gümleye yay ġāyet ıssı ola ve ḳuraḳ ola. Ot ve biçin az ola. Narḫlar arta uġrı ve ḥarāmî üreye ḫavaric ḫurūc ide. Ḫalḳ ġuṣṣalu ve endişelü ola. Eger yir deprene uġrı ve ḥarāmî ziyade ola. Ol vilā[yet] beglerinde ḫastalıḳ ola. Yıl āḫirinde yine ḫoşluġa döne aḥvāl eyü ola ve ṭaᶜām bol ola. Ammā Rūm vilāyeti ḳaḥṭlıḳ ola ve ölüm çoḳ ola. Eger gice içinde deprene ol vilāyetüñ köyleri ġāretden ḫarāb ve yalan ḫaberler çoḳ ola. Leşkerde ürkü ve ḳorḳu ve yigit

18a/ ölümi ziyāde ola. Ammā şular firāvān ola.

Bāb-ı Şeşüm

Āẕer Rūm Mars ve ᶜAcem Nevrūz māh dirler. Yaᶜni yazuñ evvel ayı dimek olur. Gice ve gündüz bu ayda berāber olur. Dördine aḫbiyye ṭoġar ve zübüre ṭolınur. On dördine ferᶜü'l-muḳaddem ṭoġar ve ṣarfe ṭolınur ve yigirmi ṭoḳuzına ferᶜü'l-muaḫḫar ṭoġar ve ᶜavāṭır ṭolınur. Eger gün ṭutulsa ol vilāyetüñ pādişāhı veya bir ulu kişii zehirle helāk iderler. Eger ṭutulurken ḳızarsa ürkü ve ḳorḳu ve ḳızlıḳ ola. Eger ay ṭutulsa ḳamu yirde ḳızlıḳ ola. Ḳuş ve ḳurt ve bal ziyāde ola ve Mışır vilāyetinde ceng ve ḳan dökülmek ve ḫalḳuñ rızḳı tārāca gitmek çoḳ ve yaġmur az ola. Eger yıldız düşse bir ulu padişah öle ol düşdügi ṭarafda ḫastalıḳ ve uġrıdan ve ḥarāmîden żarar ve yad çeriden ziyān ola. Āḫiri ḫūb ola ve ḫalḳ rāḥat ola. Eger elegümsaġmāl ṭoġa iki pādişāh arasına muḫālefet düşüp ceng ola. Ḫayli ādem ḫasāret ola. Eger Maġrib ṭarafında vāḳıᶜ ola mevt çoḳ ola üç yıla degin ḳaḥṭlıḳ gitmeye ve ᶜavretler ölümi çoḳ ola ve ḳay

18b/ ve yaġmur ola. Eger ayuñ āḫirinde Maġrib ṭarafında vāḳıᶜ ola aḥvāl yavuz ola ve ol yıl ḳaḥṭlıḳ ve tenglik ola. Yaġmur yaġa şöyle ki ekinler çüriye. Eger ḫarbe maşrıḳî ola ol ṭarafda bāzirgāna aşşı çoḳ ola ve ekinciler ḳorḳudan ḫayli zaḥmet çekerler ve yaġmur çoḳ

ola. Eger maġribī ola ölüm ziyāde ola ve bāzirgānlara pādişāhdan żarar ire. Ķay ve ulu gen ziyāde ola ve balıķlar ve çekürge üreye ve māllu ķavme nekbet irişe. Eger ayuñ evvelinde gök ķızara aḥvāl teng ve narḫlar ucuz ve maᶜīşet eyü ve ḫayrlar bol ola. Eger ayuñ āḫirinde vāķıᶜ olsa beglerden raᶜiyyete çoķ ola. Eger maġribī olsa ķış ķatı ķar buz ziyāde ola ve bir pādişāha bir ulu kişi ᶜāşī ola ḫayli ḫarāblıķlar ola. Raᶜiyyetlere zaḥmet ire hevāda ᶜacāyib nesne görünse hīç bir yir ķalmaya kim öled olmaya ḫalķ ġuṣṣalu ola. Ammā dāne ve kisb ve emin ḫāṣṣa yıl āḫirinde çoķ ola. Eger hevāda ādem gibi nesne görünse bir ulu pādişāh helāk ola. İlde ürkü ve āşüftelik ve ṭaᶜām ķıt ola ve uġrı ve ḫarāmī ucından

19a/ zaḥmet çekile. Ammā bī-kesblik ve yemiş ve bal ve ḫurma çoķ ola. Eger gök gürleye ot ve ᶜalef eyü ola. Eger ay nūrı arta ṭururken vāķıᶜ ola ḫalķ üzere bereket ve ṣalāḥıyyet ziyāde ola. Eger ay nūri eksilürken vāķıᶜ ola ᶜāķıbet aḥvāl-i ḫalāyıķ eyü ola. Eger yıldırım çoķ şaķısa yıluñ evvelinde dört ayaķluya āfet ire ve fitne ve ķatl ve ġāret çoķ ola. Amma ṭaᶜām bol ola. Eger gökden od düşse raᶜiyyete begler ẓulmi ve cevri ḫayli ola ķatı ķış gele ķar ve buz çoķ ola. Beglerde muḫālefet ve teşvīş ve endīşe çoķ ola. Eger ķatı yaġmur yaġa ḫayr ve yemiş ve ot ve balıķ ve ḫalķda kisb ve menfaᶜat çoķ ola. Amma dört ayaķluya ḫastalıķ ola. Eger ṭolu yaġa çeri ehlinde daᶜvā ve nizāᶜ ve ḫilāf ve teşvīş ve yalan ḫaberler ve bāzirgān ķavmine ziyān ola. Eger ķızıl ṭoprak yaġa ķorķu ve tenglik ve ķızlıķ ve açlıķ ve fitne ve ķan dökülmek ġuṣṣa ve teşvīş ve bī-kesblik ve ürkü ol vilāyetde çoķ ola. Eger ķurbaġa ve ķurtcuġazlar yaġa yemişe āfet ire. Yaġmur yaġa

19b/ ve şular arta ve daḫıl ve ot bol ola ve fāyide ve kisb artuķ ola. Ammā ḫastalıķ ziyade ola. Eger ķatı toz ķopsa yay ıssı ve yemiş eyü ola ve ot bol ola ve ḫalķ içinde muḫalefet ve uġrıdan ve ḫarāmīden żarar çoķ ola. Eger pusarıķ ve ķarañulıķ ola pādişāh ḫareket ide ve ile ġam ve teşvīş ve ḫastalıķ ve cevr ve ẓulüm bī-ᶜadl ola. Ammā dāne ve yemiş bī-ḥisāb ola. Ammā menfaᶜat ḫalķda az ola. Eger ķatı yıl ese yaġmur ve ķay ve ot ḥadsüz ola. Ammā ḫalāyıķa müşkil ḫastalıķ ola. Yaġmur çoķluġından yemişe fesād ire ᶜavretlere ve ķızlara ölüm bisyār ola. Eger gök gürleye fesād ve ᶜavretlere azġunlıķ ve biri biriyle çekişmek ve düşmenlik ve ķatı ḫastalıķ sersām ve żātü'l-cenb ve şafravī ısıtmalar gibi çoķ ola. Eger yir gürleye ol vilāyet pādişāhına helāklik ve ḫalķa ġuṣṣa ve teşvīş ve fikret ve teḥayyür ve bāzirgāna uġrıdan ve ḫarāmīden çoķ ire. Eger yir deprene ḫalķ içinde ķorķu ve yalan ḫaber ve mażarrat çoķ ola. Eger bir ulu yıldız ile düşe ḫalķ içinde iḫtilāf ve ceng ve pādişāhdan

20a/ ẓulüm ola.

Bāb-ı Heftüm

Rūm Abrıl ve ᶜAcem Mihrī māh dirler. Yaᶜnī yazuñ orta ayı dimek olur. Otuz güninde rişā ṭoġar simāk ṭolınur ve yigirmi yedisinde şerāṭeyn ṭoġar ve ġafr ṭolınur. Ḥukemā-ı ḳadīm dimişler ki eger şerāṭeyn menzilinde ay yeñi ola yıl yaġmurlu gele. Ayuñ yedinci güninde nādir vāḳıᶜ ola ki yaġmur yaġmaya ve hem Ādem peyġāmber ᶜaleyhi's-selām bu ayda vefāt itdi. Eger gün ṭutıla ḳamu millet içinde yeñi ḫaberler ve ulu ḳażalar ẓāhir ola ve nihāyetsüz aġaçlar ḳurıya ve müşkil ḫastalıḳlar ola. Eger ay ṭutıldıḳda ḳızarsa ceng ve ḳan dökülmek ve daḫıla āfet ve ᶜavretler oġlan düşürmek ve ölüm ḫayli ola ve bir pādişāh ya bir ulu kişi helāk ola. Eger ay ṭutıla cümle yirde yemiş vafir ola. Ammā üzüme āfet ire ḫalḳ arasında fitne ve ceng ve ḫuşūmet ve ḫastalıḳ ve göz aġrısı ve baş aġrısı ziyāde ola. Ammā Maçin vilāyeti ḳaḥṭlıḳ ve tenglik ola. Eger gün aġıllansa bi-aṣıl kişiler ulu kişilere ġālib ola ve ṣāliḥ kişiler aḥvāli eyü ola ve müşkil ḫastalıḳ ve oġlancıḳlar ölmek ve ḳatı

20b/ yiller esmek çoḳ eger ay aġıllana pādişāh ilinde muḳim ve pāyidār ola. Bir müddet dereler ve çeşmeler şuyı arta ve daḫıl narḫı ziyāde ola. Ammā ḫalḳda kisb ve menfaᶜat az ola. Eger yeñi ay rāst görine ḥāmile ᶜavretlerde ḳız ṭoġurmaḳdan erkek ṭoġurmaḳ çoḳ ola. Ammā düşvārlıġıla ṭoġuralar. Bir yanı yuḳaru görine uşaḳ oġlancıḳlar ölümi bisyar ola. Eger ġāyet ince görine ulu genlik ve yaġmur ve yirde ot bol ola. Eger ḳuyruḳlu yıldız ṭoġa ulu pādişāh ölümi ola ve Maçin begleri içinde ceng ve fitne çoḳ ola ve Rūm ve Bābil ḳaḥṭlıḳ ola ve tenglik ola. Eger yıldız düşse ḫalḳda teşvīş ve endişe ve yalan ḫaberler ve bāzirgānlara ziyān ola ve ulu pādişāhlara helāklik ḫayli ola ve köy aḥvāli güçden ve dürlü dürlü çeriden ve ürküden ve ḳorḳudan yatlu ola. Eger elegümsaġmāl maşrıḳī ola Aḥvaz vilāyetinde belā ve fitne ve Bābil vilāyetinde dürlü ḫastalıḳlar ola ve yaġmur ḳış ḳatı ve ḳar buz firāvān ola. Maġrib ṭarafı ceng ve ḳan dökülmek ve pādişāh muḳarreblerine ve ulularına

21a/ ḫışım itmeklik ola. Eger ḫarbe Maşrıḳ ṭarafında görine Pāris vilāyetinde ve Ḫorasan vilāyetinde belā ve fitne ḳopa üreye ol ucdan ḫayli ādem ḫasāret ola. Eger maġribī ola ḳatl ve ḳan ve āşüftelik ve iḫtilāf ve ürkülik ola ḫāṣṣa Maġrib ṭarafında. Eger gök ḳızarması maġribī ola fitne ve belā ve renc ve ġam ve āşüftelik Pāris vilāyetinde ola. Lākin yıl aḫirinde emn ve rāḥat ola. Eger gökde ᶜacāyib ᶜalāmet belürse yaġmur ziyade ola ve maldār kişilere begler ve ᶜavānlar ẓulüm ide ve deñiz yüzinde çoḳ gemiler ġarḳ ola. Eger hevāda ādem gibi nesne görünse teşvīş mefācān ve ḫastalıḳ ve bir ulu beg düşmek ve ḳan dökülmek bi-ᶜadl ola ve köy ürkü ve ḳorḳu ola. Eger gök gürleye ḫayr ve berekat ve

ṣalāḥıyyet çoḳ ola. Ol ilüñ däneleri bol ola. Eger ay ṭüle ṭururken ola niᶜmet vafir ola. Ammā ḳābin ve ḫastalıḳ vāfir ola. Eger yıldırım şaḳısa ekşer ḫastalıḳ Bābil vilāyetinde ola. Eger ḳatı şaḳısa Maşrıḳ pādişāhı ādemlerinden bir ulu kişi helāk ola. Eger Maġrib ṭarafında vāḳıᶜ ola mübārek

21b/ ve däne bol ola. Eger gökden yire od düşse ol vilāyet içinde ceng ve ḳan ve aşüftelik ve ġuṣṣa çoḳ ola ve yemişe ve dört ayaḳluya āfet ire. Eger ḳatı yaġmur yaġa yıl oñat gele ḫayr ve rāḥat eyü ola ve baᶜżı ḥukemā dimişler ki bu ᶜalāmetüñ ḫayra ve şerre delāleti yoḳdur. Ammā nebāt ve ᶜalef ve däne bol ola. Eger ṭolu düşe ḫastalıḳ ve ölüm ve ḳan ḫāṣṣa Bābil vilāyetinde çoḳ ola. Ammā nebāt firāvān ola ve Bābil pādişāhı düşmenine ġālib ola. Eger ḳızıl ṭoprak yaġa yalan ḫaberler ve ürkü ve ḳorḳu ve ġuṣṣa çoḳ ola ve ol diyāruñ otı ve daḫılı az ola. Eger ḳurbaġa yaġa ḳan şayruluġı ve serāsime ve dört ayaḳluya ḳıran ve bi-kesblik ve ġam ve ġuṣṣa ziyāde ola. Eger ḳatı toz ḳopsa ol diyar pādişāhı vilāyetine ḫavāric ḫurūc idüp yüriye. Eger pusarıḳ çöke ve ḳarañulıḳ ola yemişe ve ekine āfet ire ve dört ayaḳluya ḳıran ve ḫalḳ içinde ceng ve yalan ḫaberler ziyade ola ve bāzirgānuñ bu yıl ziyāde ziyanı ola. Eger ḳatı yil ese yemişe āfet ire şular azala ve ot bol ola. Eger yaġmur bile yaġa

22a/ daḫıl ve däne fesāda vara ḳış ḳatı ola ve ḳar ve yaġmur firāvān ola ve dört ayaḳluya ḳıran ola. Eger gök gürleye ceng ve ḳan ve ġuṣṣa ve vilāyet çalḳanmaḳ ve ḳatı şovuḳ ve ḳış ve ḳar ve buz ve dört ayaḳluya āfet çoḳ ola. Eger yir gürleye yay ıssı gele şular azala ḫalḳda ġuṣṣa ve ḳayġu ve çekişmek ve bir ulu pādişāh ölümi ola ve il çalḳanup ürkülik ola. Eger yir deprene bulutlar ve yaġmurlar ola ve bir ulu kişi öle. Eger gice içinde deprene ölüm ve ıssı ḳatı ola ve il boşalmaḳ çoḳ ola. Eger deprenürken bile ṭolu yaġa Pāris memleketinde ḳatl ve ḳan ve fitne Bābil vilāyeti daḫı buncılayındur. Ammā Maġrib pādişāhı düşmenine ẓafer bula.

Bāb-ı Heştüm

Āyār Der-zebān-ı Rūm Mayıs-est Yaᶜni yazuñ şoñı dimek olur. Otuz bir gündür. Dördine buṭeyn doġar ve zübānā ṭolınur ve yigirmisinde ürker ṭoġar ve iklil ṭolınur. Eger gün ṭutıla yeñi ḫaberler ve müşkil ḥādişeler her milletde vāḳıᶜ ola. Yemiş aġacından dökile vilāyet çalḳana ve ḫarāblıḳ ve ḳan ve ceng ola. Eger ay ṭutıla ḳatı öled ola. Paris vilayeti ḳızlıḳ ola. Yaġmur ṭaġlarda çoḳ

22b/ yaġa yemiş ve balıḳ ziyāde ola ve baᶜżı ḥukemā dimişler ki ḳorḳu ve āşüftelik ve şafravi ḫastalıḳlar çoḳ ola ḫaṣṣa yerekān zaḥmeti. Ammā Maġrib ṭarafı ceng ve ḳan ölüm çoḳ ola.

Pāris vilāyeti bunuñ gibi ola. Eger ayuñ rengi ḳara ola ᶜavretlere ḳıran ola. Eger gün ağıllansa uġrıdan ve ḥarāmîden fitne ve fesād ḫayli ola ve yaġmur çoḳ yaġa ḫalḳuñ aḥvali ḫūb ola. Beglerde ᶜadl ve inṣāf bol ola. Eger ay ağıllansa ceng ve fitne ve ḳan ve dahıl ve dāne az ola ve endişe ḳızlıḳdan ve narḫlar arta ve ürkülik çoḳ ola. Eger yeñi ay rast görine arıḳ tenlülere ḫastalıḳ ola. Eger bir ṭarafı dik yuḳaru ola niᶜmet ve ḫayr ve ucuzlıḳlar ola. Eger otuz güne temām gelür olsa yıl āḫirinde ḳorḳu ola. Eger yigirmi ṭoḳuza yeñi olsa pādişāh bir yirden bir yire ḥareket ide çerisi ḫayli ḫasāret ola. Ammā yine yirine vara ve daḫı her ki bu yıl içinde ḫasta olsa ḫastalıġı ḳatı ola. Eger ḳuyruḳlu yıldız ṭoġa il çalḳana ve Bābil ili ḳızlıḳ ve ölüm ve Yemen Ṭā'if ili ve Bādiye vilāyeti emn ola. Eger yıldız düşse Maġrib

23a/ ḫalḳ arasında ḫuşūmet ve dürüşmek ola. Ol vilāyetde çoḳ ādem helāk ola. Eger bir ulu yıldız düşe vilāyet ḫarāb ola. Eger elegümsaġmal maşrıḳî ola dört ayaḳluya ḳıran ve ot ve ᶜalef bol ola ve beglerde muḫālefet ve beg kendü muḳarreblerinden depelemek çoḳ ola. Eger maġribî olsa belā ve fitne ve ḳorḳu ol diyārda çoḳ ola ve beglerden raᶜiyyet ḳavmine ẓulüm ve sitem ziyāde ve yaġmur vāfir yaġa ve baᶜżı ḥukema dimişler ki eger maşrıḳî ola pādişah düşmenine ẓafer bula ḳahr ide. Eger ḥarbe çoḳ görine dahıl ve ot bol ola. Amma ḫastalıḳ ziyāde ola. Padişāhuñ ayaġına düşmeni gele ve yalvara ve firāvān yaġmur yaġa. Eger maġribî ola ḳay ve yaġmur çoḳ ola. Eger gök ḳızarduġı maşrıḳî olsa ot ve şu bol ola ḫāṣṣa maşrıḳ ṭarafında. Ammā yıl āḫirinde āşüftelik ve uġrıdan ve ḥarāmîden ḳorḳu ola. Eger hevāda ādem gibi nesne görinse yir deprene ve ölüm çoḳ ola ve müşkil ḫastalıḳlar ola ve ḫavāric ḫurūc ide ve fitne ve ḳan ve ġuṣṣa çoḳ ola ve ticārete żarar ire. Uġrıdan ve ḥarāmîden

23b/ yollar işlemeye. Eger ayuñ evvelinde gök gürleye ḳay ve yaġmur ve ḫastalıḳ ve ölüm ziyāde ola. Eger ayuñ nūrı arta ṭururken vāḳıᶜ ola niᶜmet bol ola ve dört ayaḳluya ḳıran ola. Ayuñ nūrı eksilürken vāḳıᶜ ola ve vebā ve müşkil ḫastalıḳlar geldeç yılda vāḳıᶜ ola. Eger seḥer vaḳtinde gürleye yaġmur ve ḳoyuna fesād çoḳ ola ve narḫlar ine ve niᶜmet bol ola. Eger yıldırım çoḳ şaḳısa ḳatl ve ḥarb ve ḳan ve yollar kesilmek ve yolcı ḳavmine uġrıdan ve ḥarāmîden żarar ire. Eger gökden yire od düşe ürkü ve ḳorḳu uġrıdan ve ḥarāmîden ve ekin ve biçin ve dahıl az ola ve yıl āḫirinde ḳurtdan ve ḳuşdan żarar ire. Eger ḳatı yaġmur yaġa raᶜiyyet ḳavmine beglerden ẓulüm ve pādişāh leşkerinden ve muḳarreblerinden helāk itmeklik ve ol vilāyet ḳıtlıḳ ola. Eger ṭolu yaġa ol vilāyet padişahı ceng içinde düşe depeleyeler ve çerisin ḳıralar. Eger ḳızıl ṭoprak yaġa ḳaḥṭlıḳ ve tenglik ġuṣṣa ve teşviş ve raᶜiyyet ḳavmine beglerden ẓulüm ziyāde ola. Ḫāṣṣa Hindusitan ilinde

24a/ ve ḳay ve ot ve biçin az ola. Eger ḳurt ḳuş yaġa ḳızlıḳ ola narḫlar arta āşüftelik ve ġam ve beglerden ẓulüm ve bi-kesblikden ifrāṭda ola. Ammā ot az bite. Eger toz ḳopa yay ıssı gele ve ot az bite ve müşkil ḫastalıḳlar ve bal bisyār ola ve beglerden ᶜadl ve inṣāf ve yıl āḫiri emn ola. Eger pusarıḳ ve ḳarañulıḳ ola yemişe āfet ire ve bāzirgān ḳavmine uġrıdan ve ḥarāmiden żarar ire ve daḫıl ve niᶜmet bol ola ve bir ulu kişi helāk ola. Eger ḳatı yıl ese narḫlar çıḳa ve ṭaᶜām ḳıt ola. Ol diyār pādişāḥı ḥareket ide ve şafravī ḫastalıḳ ısıtma ve yereḳān gibi ola. Amma ṣoñı ṣaġlıḳ ola. Eger gök gürleye ceng ve ḳan dökülmek ve ġuṣṣa ve teşvīş ve mefācān ve yemişlere āfet ve bi-kesblik ola ve yaġmur çoḳ yaġa. Eger yir gümlese begler arasında ceng ve ḥarb ola ve bir pādişāh ölüp çoḳ ḫarābluḳlar ola ve fitne belüre ḫalāyıḳ ġuṣṣalu ve teşvişlü ola. Eger yir deprene begler çekişmek il bulanmaḳ ve mefācān renci ḫāṣṣa Pāris vilāyetinde ve Kūhistānda çoḳ ola. Eger gice içinde

24b/ vāḳıᶜ ola ṣıġıra ve ḳoyuna ḳıran ola ve Bābil vilāyeti ḫalḳına ve ḳorḳu ola ve ᶜavretler çoḳ oġlan düşire. Eger ṭolu daḫı bile yaġacaḳ olursa ceng ve ḫuṣūmet ve ḳan dökülmek çoḳ ola ve ceng içinde bir beg düşe.

Bāb-ı Heftüm[8] Der-Beyān-ı Ḥazirān Yuvinus ve ᶜAlāmethā-yı Ānha

Yaᶜnı yayuñ evvel ayı dimek olur. Otuz gündür. Üçüncide deberān ṭoġar ve ḳalb ṭolınur ve on dördine heftᶜa ṭoġar şevle ṭolınur. Ḥukemā-ı ḳadīm dimişler ki eger deberān ṭoġduġı vaḳit gökde bulut belürse bu yıl dāne ve yemiş bol ola. Eger gün ṭutulsa ulu kişiler ölümi çoḳ ola. Eger temām ṭutıla pādişāh diyārından ġayri diyāra ḥareket ide anda muḳīm ola Eger ay ṭutıla ıssıdan āfet ire beglerden raᶜiyyete cevr ve ẓulüm yetişe mal alalar çeriye vireler ve müşkil ḫastalıḳlar ola ve Maġrib vilāyetinde fitne ziyāde ola ve ḳan ve yaġmur ola ve çekürge üreye ammā ziyān itmeye ve yalan ḫaberler ziyāde ola ve Kūhistān ṭarafında bir bölük ādem helāk ola. Eger gün aġıllana ḳatı ıssı ola ve ḫurma bol ola. Ḫalḳ ġuṣṣa ve endişe içinde olalar

25a/ bi-kesblikden ve ḳızlıḳdan ve bazirgān ḳavmine menfaᶜat ḳıt ola. Ay aġıllana ḳatı yaġmur ve ṣular arta ve ot ve ekin ve biçin eyü ola. Ammā ḫurma ve yaġ ve bal az ola beglerüñ raᶜiyyete ᶜadli ziyāde ola. Eger yeñi ay rāst görine ṣular az ola. Eger bir yanı dik yuḳaru ola müşkil ḫastalıḳlar ẓāhir ola ḫalḳ rencūr olalar. Ammā ḫurma ve kisb bol ola ve eminlik ola. Ammā baᶜżı ḥukemā dimişler ki öled ola. Eger ḳuyruḳlu yıldız ṭoġa müşkil hastalıḳ ve ḳorḳu kenārda olan şehirlerde vāḳıᶜ ola ve ḫalḳ fısḳda ve fesādda ola. Eger ḥarbe gibi Maşrıḳ ṭarafında görünse begler şehirler üzerine ġalebe ḳılup raᶜiyyete zaḥmet degüreler.

Eger Maġrib ṭarafında görünse maldār kişilerüñ malların yaġma ḳılalar. Eger yıldız çoḳ düşe yıl ṭar gele ve dört ayaḳluya ḳıran ve āfet ire ve maᶜīşet kem ve bī-kesblik ola ve bāzirgānlara żarar irişe. Eger elegümsaġmāl maşrıḳī ola pādişāhlar kendü illerini ḫarab ideler. Ḫalḳ ġuṣṣalu ve ḳayġulu olalar ve dört ayaḳluya ḳıran ola. Ammā daḫıl ve dane

25b/ vāfir ola. Yay ḳutlu kişiler çoḳ ola ve pādişāh düşmeninden eli üstün ola. Amma ḥukemā-ı ḳadīm dimişler ki pādişāhuñ leşkerinden ḫayli muḫālefet ideler. Ammā ᶜāḳıbet ẓafer pādişāhuñ ola ḳamusın öldüre. Eger ḥarbe maşrıḳī ola öled ola ve begler yeñi il alalar. Eger maġribī ola bir ulu kişi begine ᶜāṣī ola ceng ola ḫalḳda iḫtilāf ve yalan ḫaberler ola. Andan soñra pādişāh ḳuvvet ṭuta. Eger gün ḳızarması maşrıḳī ola begler içinde fitne çoḳ şer vāḳıᶜ ola ve maşrıḳī ṭaraflarda narḫlar arta ḳış ḳatı ola. Eger maġribī ola bu zikrolınan aḥkām Maġrib ṭarafında vāḳıᶜ ola. Eger gökden ᶜacāyib ᶜalāmet görünse ṭaᶜām az ve narḫlar arta ve bī-kesblik ve āşüftelik ola ve dört ayaḳluya ḳıran çoḳ ola ve yıl ṭar gele emn olmaya ḫāṣṣa bāzirgānlara. Eger gök yüzinde ādem gibi görinse yalan ḫaber ve ġuṣṣa ve teşvīş ve ceng ve ḫuṣūmet beglerde çoḳ ola ve bir ulu pādişāh ceng içinde düşe ve raᶜiyyete żarar ire. Eger gök gürleye ay beşinde olacaḳ olursa ululardan bir bölük cemāᶜāt helāk ola

26a/ ve ol vilāyet içine fitne düşe. Eger ḳatı gürleye ki ḫalḳ beliñleye ḫalḳ içine fitne ve ḳan dökülmek ve bir şehir ġayrī şehre ḳaçup ḳoyulmaḳ ola. Eger ṭolu daḫı bile yaġa yıl oñat gele ucuzlıḳ ve niᶜmet bol ola. Eger ayuñ nūrı arta ṭururken vāḳıᶜ ola fısḳ fesād ola. Eger ayuñ nūrı eksilürken vāḳıᶜ ola bu zikrolınan aḥkām geldeç yılda vāḳıᶜ ola. Eger yıldırım şaḳısa yaġmur ve daḫıl ve çeşme şuları ve dere şuları ve ot az ola ve kisb ve maᶜīşet olmaya ve yalan ḫaberler ve iḫtilāf çoḳ ola. Eger gökden od inse düşmenlik ḫalḳda ziyade ola ve beglerde çerī ḫaylī ḫasāret ola ve narḫlar arta ġuṣṣa ve endişe ve fitne ve ürkü çoḳ ola. Eger ḳatı yaġmur yaġsa müşkil ḫastalıḳ ve dürlü ᶜillet yıl āḫirinde ziyade ola ve ḫalḳda maᶜīşet ve kisb az ola. Eger ṭolu düşe ceng ve ḳan ve āşüftelik ve ürkülik ve narḫlar arta ve ḳaḥṭlıḳ ve tenglik ve ġam ve teşvīş çoḳ ola ve vebā ḫastalıḳ ola ve heva fāsid ola. Eger ḳızıl ṭoprak yaġsa yaġmur az ve ḫastalıḳ çoḳ ola ve dāne

26b/ firāvān ola. Eger ḳurbaġa ḳurtcuġazlar yaġsa ekine āfet ire ve narḫlar arta ve maᶜīşet ḳıt ola ve bī-kesblikden ġuṣṣa ve ḳayġu çoḳ ola. Eger ḳatı yıl toz ḳopsa ḳıran ve yay ıssı gele ve şular azala ve ot ḳıt ola ve yalan ḫaberler çoḳ ola ve il ṭalġalıḳ ola ve beglerde ḥarb ve ceng ola ve yollar bağlana. Eger pusarıḳ ola ve ḳarañulıḳ çöke begler arasında ceng ve ḫuṣūmet vāḳıᶜ ola. Arada ḫaylī ādem ḫasāret ola. Narḫlar arta ḫalḳ tefekkürde ve ġuṣṣada ve endişede ve teşvişde olalar. Eger ḳatı yıl ese Zengübār ve Hindusitān vilayeti ḳaḥṭlıḳ

ola ve çoḳ gemiler ġarḳ ola. Eger gök gürleye müşkil ḫastalıḳ ve merg-i mefâcan ola ve yemişe âfet ve bi-kesblik ve raᶜiyyetde maᶜîşet ḳıt ola ve leşker ve ceng ve ḫuşûmet ve ḳay ve yaġmur çoḳ ola. Eger yir gümleye ot ḳıt ola ve yemişe âfet ire ve begler içinde muḫâlefet ḳan ve ḳatl ve yalan ḫaberler bisyâr ola ve bu yıl içinde bir ulu pâdişâh helak ola. Eger gündüzin yir deprense Yunan ilinde ceng ve fitne ve ḳan dökülmek

27a/ çoḳ ola begler helâk ola ve yemiş bol ola ve yay içinde yiller ese ve yıl âḫirinde Babil vilâyetinüñ ekşeri helâk ola. Eger gice deprene ol vilâyetde bir ulu şehir ḫarab ola ve pâdişâh kendü muḳarreblerinden ḫayli âdem helâk ide ve illâ kendüsi tiz öle ve baᶜżı ḥukemâ dimişler ki bu ayda yir deprene yaġmur ve arpa ve buġday eyü ola. Amma yemişe âfet ire ve daḫı ol vilâyet pâdişâhı ulu şehirlere ḫüküm ide.

Bâb-ı Nühüm(9)

Temmuz Rûm İviliyus ve ᶜAcem Dey mâh dirler. Yaᶜni yayuñ orta ayı dimek olur. Otuz bir gündür. Evvelinde henᶜa ṭoġar neᶜâyim ṭolınur. Dördünci güninde ziraᶜ ṭoġar belde ṭolınur. Ḥukemâ-ı ḳadîm yaġmur yaġdugin tecribe ḳılmışlardur. Teşrîn-i evvel ayından tâ ḫazîranuñ âḫirine degin tecribe şöyledür ki bir pâre panbuġı terâzuyla ṭartalar. Bu ayuñ on sekizinci gice tâ yigirmi beşi gicesine varınca ṭartup ṭaşra ayaza ḳoyalar. Ṣabaḥ olıcaḳ yine ṭartalar giceki vezninden aġır gelürse ol aġır geldügi miḳdarca ol gice mensûb olan ayda ḳay ve yaġmur ola. Eger bir gice aġır gelmese

27b/ ol gice mensûb olan ayda ḳay ve yaġmur olmaya. Şöyle kim on sekizinci gice teşrîn-i evvele mensûbdur. On ṭoḳuzıncı gice teşrîn-i şâniye mensûbdur. Yigirminci gice kânûn-ı evvele mensûbdur. Yigirmi birinci gice kânûn-ı şâniye mensûbdur. Yigirmi ikinci gice şubaṭa mensûbdur. Yigirmi üçinci gice âẕere mensûbdur. Yigirmi dördünci gice nîsana mensûbdur. Yigirmi beşinci gice âyâra mensûbdur. Çün bu tecribei eyü bilmiş olasın. Bir gizlü tecribe daḫı budur ki dileseñ kim bu yıl neñi gibi toḫum ekile eyü bite. Bu ayuñ kim evveli temmuzdur. Bir ulu taġâruñ içine ṭoprak ṭoldura. Her cins däneden oyum oyum ek ve suvar on altı güne degin. Ammâ gice olıcaḳ getür ev içine ḳoy tâ yıldız görmeye. Eger on yedinci gice ṭaşra ḳoya tâ yıldız göre. Ṣabaḥ taġâr içine ekilen toḫuma naẓar ḳıl. Ḳanḳısı yeşermiş ve ḳanḳısı şolmış ol yıl yeşermiş toḫumı ekesin tâ ekilen oñat gele. Ol ki bitmedi ya şarardı veya şoldı anı ekme kim bitecek degildür. Eger biterse ya ḫarbe ura yâ ḫod bir âfet ire ḥâṣıl olmaya. Eger gice bulut görmeyecek olursa bellü bilinmez meger bir gice daḫı

28a/ şınayalar. Pāris vilāyetine bir pādişāh gele ammā Pāris pādişāhına muṭī^{c} ola ve Rūm ve Fireng içinde mekir ve öled ve ḥile çoḳ ola ve şu ve ot az ola. Eger ay ṭutıla ḳay ve yaġmur çoḳ ola ve şular arta ve arpa ve buġday eyü ola. Balıḳlar ve şu ḳuşları az ola ve ḫalḳa şudan żarar ire. Eger gün aġıllana bir ulu pādişāh öle ḫalḳ çalḳana uġrıdan ve ḥarāmīden ḳorḳu ve ġuṣṣa ve teşvīş ola. Bāzirgānlara żarar ire ve şular ve çeşmeler az ola. Eger ay aġıllana ḳay ve yaġmur ola ve dört ayaḳlu cānavarlar ḳırıla ve yalan ḫaberler ve ḫalḳ biri biriyle çekişmek ziyāde ola. Eger yeñi ay rāst görine ḳay ve yaġmur firāvān ola. Eger bir yanı dik yuḳaru görine ulu kişilere ve şerīf ölüm ifrāṭda ola ve narḫlar arta ucuzlıḳ ola. Eger bir ucı çatal görine daḫıl ve ṭa^{c}ām az ola. Eger ayuñ iki başı ġāyet hilāl görine yıl oñāt ve mübārek görine. Eger ḳuyruḳlu yıldız ṭoġa hevā yavuz ola ve veba ḫastalıġı ola. Eger yıldız ṭoġduġı vaḳt

28b/ gök daḫı bile gürlese ol vilāyet ḳavmi Ḫudāya yaramaz işlerde bulınalar ve tañrı ḫışmına uġrayalar ve ol diyāruñ pādişāhı helāk ola ve dört ayaḳluya ḳıran ire. Eger yıldız çoḳ düşe helāklik ve fitne ve renc ol vilāyetde çoḳ ola ve pādişāhlar ceng ve ḫuşūmet ḳatl ve ḳan dökülmek çoḳ ola. Eger büyük yıldız düşe ḳoyuna ḳıran ire ol yıldız düşdügi ṭarafda bir ulu pādişāh helāk ola. Eger elegümsaġmāl maşrıḳī ola Mışır pādişāhı kendü ḳabayiliyle ceng ḳıla āḫirine şulḥ ḳılalar. Ammā ḫayli ādem ḫasāret ola. Eger maġribī ola dört ayaḳluya ḳıran ire. Eger ḥarbe maşrıḳī ola ol vilāyet pādişāhı kendü ilinde rıḥlet ḳıla ḫalḳ ḫayrda ve ṣalāḥıyyetde ola ve bu yıl saġlıġıla ve tendürüstlikile geçe. Eger Maġrib ṭarafında vāḳı^{c} ola ol vilāyet begleri ceng ve ḫuşūmet ḳılalar. Ammā ra^{c}iyyet raḫatda olalar. Eger gök ḳızarması maşrıḳī ola ceng ve ḳan ve ürkü ve ḳorḳu ola. Eger od gibi ḳible ṭarafı şevḳ ola ḳaḥṭ ola ve merg-i mefācān ola. Eger maġribī ola İslām leşkeri

29a/ ile Fireng leşkeri arasında ceng ve fitne ve ḳan ola. Eger Maġrib ṭarafındaki müslümanlara ḫaṭar ve żarar ire. Eger gök yüzinde ^{c}acāyib nesne görünse çoḳ evler helāk ola ve begler ra^{c}iyyete güç ḳılalar. Ammā ot ve nebāt bol ola. Kisb ve ma^{c}işet az ola. Eger hevada ādem gibi nesne görünse ol vilāyet şāhı helāk ola ve fitne ve āşüftelik ola. Eger gök gürleye bir ulu pādişāh öle ve daḫıla āfet ire. Eger gürlerken ṭolu daḫı bile düşecek olursa ḳış ḳatı ola ḳar ve buz çoḳ ola. Eger ayuñ nūrı arta ṭururken gürlese ne^{c}uẓü bi'l-lah Allah te^{c}āladan ḳullarına ḫışım gele. Ol vilāyetüñ ādemi ve cānavarı cümle helāk ola ve ba^{c}żı ḥukema dimişler ki ol vilāyetde bir ulu pādişāhuñ helāklıġına delālet ider ve daḫıla afet ire ol vilāyetüñ ḫalḳı ġuṣṣalu ve ḳayġulu ola. Eger ayuñ nūrı eksilürken gürlese bu didüklerüm gelesi yıl vāḳı^{c} ola. Eger yıldırım çoḳ şaḳısa Bābil pādişāhı helāk ola ve bir ulu kişi helak ola. Kış ḳar ve yaġmur az ola ot az bite ve narḫlar

29b/ ḳız ola. Eger gökden od düşe ölüm ve müşkil ḥastalıḳlar ve ḳızlıḳ ve çekürge ve ḳan ve ḳorḳu ve bāzirgāna żarar ve ziyān çoḳ ola. Eger ḳatı yaġmur yaġa ekinler fesāda vara ve daḫıl ḳız ola ve narḫlar arta ve yemişler tebāh ola ve ḫalḳda ᶜillet ve veba ziyāde ola. Ḳurtdan ve ḳuşdan żarar ire ve deñizde ḫayli gemiler ġarḳ ola. Eger ṭolu düşe begler arasında ceng ve ḫuṣūmet ola ve ḳan dökile ḳıtlıḳ ola ve yalan ḫaberler ve müşkil ḥastalıḳlar çoḳ ola. Eger ḳızıl ṭoprāḳ yaġa dört ayaḳluya ḳıran ve ile fitne ve Maşrıḳ ṭarafında bir ulu pādişāh helāk ola ve leşkerinden daḫı ḫayli ādem ḫasāret ola. Köyler ehli çeri ḳavminden zaḥmetde ola. Eger ḳurbaġa yaġa ḳurt ve ḳuş ve ekin fesāda vara narḫlar arta ḳızlıḳ ola vilāyet āşüftelik ola ḫalḳ ġuṣṣalu ve ḳayġulu ola. Raᶜiyyet beglerinden incineler ve bāzirgān ziyān içinde ola. Eger ḳatı toz ḳopsa bi-kesblik ola ve ekinlere afet ire dört ayaḳluya ḳıran uġraya. Ḫalḳ içinde çekiş ola. Eger pusarıḳ ola ölüm ḥastalıġı ḫayli

30a/ ola ḫāṣṣa yigitler ziyāde öleler ve oġlancıḳlar daḫı çoḳ müteveffā olalar ve ol vilāyetüñ begine kendü leşkerinden żarar ire çoḳ kişiler ḳırıla. Eger ḳatı yil ese ol vilāyetüñ pādişāhı öle ve şular az ola. Ḫalḳ ġuṣṣalu ve endişelü ola. Begler ve ᶜavānlar ẓulminden ürkü ve ḳorḳu ola. Eger gök gürleye ḳaḥṭlıḳ ve tenglik ola. Maġrib ṭarafında ceng ve ḳan ve fitne ziyāde ola ve ol vilāyetüñ begi öle ve dört ayaḳluya ḳıran ire. Eger yir gümleye beglerde ḫuṣūmet ola ve narḫlar arta ve ṭaᶜām ḳıt ola. Eger yir deprene öled ve ḳorḳu çoḳ ola. Eger yir deprendügi vaḳtin gök daḫı bile gürleye ol vilāyetde bir ulu kişi öle ve çoḳ şehirler ḫarāb ola.

Bāb-ı Yāzdehüm Der-Beyān-ı Rūm Aġustos ve ᶜAcem Bihmen Māh Dirler

Yaᶜni Aġustos dimek olur. On birinde ṭurfe ṭoġar ve saᶜd-ı yernūᶜ ṭolınur ve yigirmi dördine cebhe ṭoġar ve saᶜdi's-suᶜūd ṭolınur ve ḥukemā bunda daḫı tecribesi vardur ġāyet mücerrebdür. Eger dileseñ kim bilesin yaġmur ḳanḳı ay içinde yaġar ḳanḳı ay içinde yaġmaz bu ayuñ on sekizinci güni ikindüden soñra

30b/ göge naẓar ḳıla eger bulut görinecek olursa teşrīn-i evvel ayınuñ ilk haftasında yaġmur yaġa ammā yemişlere ve aġaçlara fesād ire. Eger gice görünecek olursa teşrīn-i sānī ayınuñ ikinci haftasında yaġmur yaġa. Eger irteye yaḳın veya seḥerde görünecek olursa teşrīn-i evvel ayınuñ üçünci haftasında veya dördünci haftasında yaġmur yaġa. Eger bu didügüm vaḳitlerde bulut ẓāhir olmaya teşrīn-i sānī ayında yaġmur yaġmaya. Eger az görine az yaġa. Eger çoḳ görine çoḳ yaġa ve ḳalan ayları daḫı ᶜale't-tertīb ḳıyas ideler ta

Agustos ayınuñ yigirmi beşine degin her güni āḫirine degin şöyle ki on ṭoḳuzıncı gice teşrīn-i āḫire mensūbdur. Eger yigirminci gice kānūn-ı evvele mensūbdur. Eger yigirmi birinci gice kānūn-ı āḫire mensūbdur tā yigirmi beşine dek. Eger gün ṭutıla bir ulu padişah öle ve il āşūftelik ola ḫalḳda ġuṣṣa ve teşvīş bī-nihāyet ola. Ammā daḫıl ve ot ve ekin ve biçin eyü ola. Ammā narḫlar ne ziyāde ve ne kem ola ve tüccāra uġrıdan ve ḫaramīden

31a/ żarar ire. Eger ay ṭutıla ol memlekete yad çeri gele ve Bābil ḳavmi içinde ceng ve fitne ᶜaẓīm ola. Ammā ᶜāḳıbet ẓafer pādişāhuñ ola ve ḳatı yaġmur ve ḳar düşe ve ġāyet şovuḳ ola ve Şām diyārında ᶜaẓīm ceng ola ḫayli ādem ḫasāret ola āḫir ẓafer Şām padişahınuñ ola. Eger gün aġıllana ol vilāyetde yedi yıla degin āşūftelik ola ve dört ayaḳluya ḳıran uġraya ve narḫlar ucuz ola ve raᶜiyyet arasında ceng ve ḫuṣūmet çoḳ ola. Amma kisb maᶜīşet az ola. Eger ay aġıllana deştüñ dört ayaḳlusına ziyān ire ve balıḳlar ve şu ḳuşları ḳıt ola. Ammā dāne ve ot firāvān ola ve emn ola. Eger yeñi ay rāst görine yemiş vafir ola. Eger bir ṭarafı yuḳaru görine yemiş ziyāde ola. Eger hilālüñ iki başı biri birine girmiş görine ḳaḥṭlıḳ ve tenglik ola ve dört ayaḳluya ḳıran ire. Eger hilāl saᶜd-i yemanile görine arpa ve buġday oña ve ḳalan dāneler daḫı ziyāde ola. Eger ḳuyruḳlu yıldız ṭoġa bir ulu pādişāh öle ve ᶜIraḳ içinde iki pādişāh

31b/ biri biriyle ṭurışa arada ḫayli ādem ḫasāret ola. Eger Maġribde görine Pāris ve Ḳaraman vilāyeti üç yıla degin ḳaḥṭlıḳ ve tenglik ola. Eger ṭolu bile düşe yıl āḫirinde narḫlar ucuz ola. Ammā ısıtma ve dürlü ḫastalıḳlar ziyāde ola. Eger yıldız çoḳ düşe yıl āḫirinde narḫlar ucuz ola ve cengde begler delim düşe ve ḫalḳ arasında münāzaᶜa ve münāḳaşa ola uġrıdan ve ḫarāmīden ürkü ve ḳorḳu ola. Ammā dāne ve biçin ve ot ve ekin oñat ola. Eger elegümsaġmāl maşrıḳī ola Maçin ili ve Maşrıḳ ṭarafı ḳaḥṭlıḳ ve tenglik ola. Eger maġribī ola fitne ve ḫarb ve ḫuṣūmet çoḳ ola. Şöyle ki Maġrib ve Pāris pādişāhı öle cenglerde düşe daḫı Maşrıḳ ḳaḥṭlıḳ ve tenglik ve ḫastalıḳ ola. Eger ḫarbe maşrıḳī ola ᶜArab vilayeti içine ḫarb ve ḫuṣūmet düşe. Eger maġribī ola bu yıl içinde yırtıcı cānavarlar ziyade ola ādeme zaḫmet degüreler. Pāris ve Ḫorasan illeri üç yıla degin uġrıdan ve ḫaramiden incineler ve şehir ḫalḳı birbiriyle çekişmek çoḳ ola. Eger gök ḳızarması maşrıḳī

32a/ ola ḳış ḳatı şovuḳ ola ve ḳar ve buz çoḳ ola. Eger maġribī ola Maġribde fitne ve ceng ve ḫuṣūmet çoḳ ola ᶜāḳıbet Maġrib pādişāhı ġālib ola düşmeni memleketinden çıḳara. Eger gök yüzinde ᶜaceb ᶜalāmet görinse ḳatı ḫastalıḳ ve öled ve ġuṣṣa ve endişe ve fitne ve ḳorḳu ve āşūftelik çoḳ ola ḫāṣṣa Bābil vilāyetinde ve ekin ve ot ve dāne bol ola. Eger hevāda ādem gibi nesne görünse ġam ve ġuṣṣa ve yalan ḫaber ziyāde ola ve köyler ehline leşkerden zaḫmet ire ve dört ayaḳluya ḳıran yetişe. Amma ᶜāḳıbet emn ola. Eger gök bu

ayuñ evvelinde gürleye yemiş ucuz ola ve biçin eyü ola ve ḫalḳda çoḳ ısıtma ola. Eger gürlerken bir ulu yıldız bile düşe bir ulu kişi bile ṭoprağa düşe şehir ḫarāb ola. Eger ay nūrı arta ṭururken gürlese ḳaḥṭlıḳ ola narḫlar arta. Eger ay nūrı eksilürken gürlese üzüm bol ola. Ammā bu zikrolınan aḥkām gelesi yıl vāḳı^{c} ola. Eger yıldırım çoḳ oynaya ġuṣṣa ve yalan ḫaberler çoḳ ola ve ba^{c}żı ḥukemā dimişler bir ulu pādişāh ḫasta ola

32b/ vefāt ide. Ol sebebden ḫalḳ çalḳana. Eger gökden od yaġsa ol diyārda ḳatı ceng ve ġayet ḳış ola ve beglerde münaza^{c}a ola ve ḳorḳu ola ve müsāfir ḳavmine uġrıdan ve ḥarāmiden żarar ire ve il ürkülik ola. Eger ḳatı yaġmur yaġa şular arta ve daḫıllar çüriye. Ḫalḳda dürlü dürlü ḫastalıḳ belüre ve dört ayaḳluya ḳıran ire ve narḫlar ucuz ola. Eger ṭolu yaġa ḳızlıḳ ve ḫastalıḳ ve ḳan ve mefācān ve āşüftelik ve ürkülik ve il fesāda vara ve beglerüñ ẓulmi ziyāde ola. Eger ḳızıl ṭoprak yaġsa Fireng vilāyeti ḳaḥṭlıḳ ve tenglik ola ve Mışır vilāyeti ḳorḳu ve ürkü ola ve bu yıl içinde uġrıdan ve ḥarāmiden ziyān ire. Eger ḳurbaġa ya ḳurt veya ḳuş yaġa begler arasında ceng ve cidāl ola ve ġuṣṣa ve ḫastalıḳ ve daḫıl fesāda varmaḳ çoḳ ola ḫāṣṣa yıl evvelinde. Eger ḳatı toz ḳopsa yıl ḳuraḳ ve şular az ola ve yaġmur ve nebāt az ola ve kisb az ola ve bāzirgān ḳavmi deñizde ziyanlu ola ve yir deprene ürkü ola. Eger pusarıḳ ve ḳarañulıḳ ola begler birbiriyle ceng ide

33a/ ḳan dökile ġuṣṣa ve teşviş ve yalan ḫaber çoḳ ola. Eger ḳatı yil ese Maġrib zeminde ve Berber diyārında ḳaḥṭlıḳ ola. Şöyle ki ḳızlıḳdan ādem helāk ola ve ḳoyuna ḳıran uġraya ve ekine ve biçine ṭoludan ve yaġmurdan āfet ve żarar ire. Eger gök gümleye ḳatı ḫastalıḳ ve dürlü belā ve ġāyet ḳış ola ve il āşüftelik ola. Uġrı ve ḥarāmi ürküsi çoḳ ola bir ulu kişi helāk ola. Eger yir gümleye ol vilāyet pādişāhınuñ iline yaġı gele ziyān ide ve ḳan ideler ^{c}āḳıbet ẓafer pādişāhuñ ola ve il içinde yir deprene. Eger yir deprene ölüm ḫastalığı ve āşüftelik ve ġuṣṣa ve teşviş ḫalḳda çoḳ ola. Eger yir deprenürken gök bile gürleye ḳış ḳatı ola. Bābil ve Çin vilāyetinde fitne ve ḳan dökile. Eger gice deprenürse ṭa^{c}ām ve ni^{c}met bol ola ve ol diyāruñ ^{c}askeri pādişāha ġulüvv ideler ürkü ola ve bu yıl içinde uġrıdan ve ḥarāmiden ḳan çoḳ dökile.

Bāb-ı Düvāzdeh

Māh-ı Eylül Der-Zebān-ı Rūm Setevris Ya^{c}ni güzüñ evvel ayı dimek olur. Otuz gündür. Beşinde zübüre ṭoġar sa^{c}dü'l-aḫbiyye ṭolınur. On sekizinde

33b/ ṣarfe ṭoġar fer^{c}ü'l-muḳaddem ṭolınur. Eger gün ṭutıla bir ulu kişi fevt ola ve Maşrıḳ diyārına ^{c}aẓim ^{c}asker yüriye ammā ekşeri girü anda helāk ola. Eger gün ṭutuldukda rengi ḳızıl olsa ceng ve fitne ve ḳan çoḳ ola. Eger ay ṭutıla pādişāhlar ṣalāḥıyyet üzerine olalar

yemiş ve ot bol ola. Ammā çekürge ziyāde ola yaġmur ķıt yaġa derler ve çeşmeler şuyı azala. Ammā ba^{c}żı ḥukemā-ı ķadīm dimişlerdür ki Maġrib ṭarafında ceng ve ķatı ḥarb ola. Eger gün aġıllana bir ulu pādişāh ceng içinde düşe ve ķan çoķ dökile il bulana narḫlar ķız ola. Ammā yıl āḫiri ḫoşluķ ola. Cemi^{c}i āfet oturuşa. Eger ay aġıllansa ot ve nebāt az ola ve çeşmeler ve bıñarlar şuyı çoġala ve deñize çoķ gemiler ġarķ ola ve çekürge ziyade ola ammā ziyānı gelmeye. Eger ay rāst görine ḫalķda barış ve bart ve çıban ve sivilci çoķ ola. Eger bir ṭarafı dik yuķarı görinecek olursa ṣaġlıķ ve tendürüstlik ve emīnlik ola ve kisb eyü ola ve beglerde ^{c}adl ve inṣāf çoķ ola. Eger

34a/ iki ucı birbirine yaķın olsa yıl oñāt ve narḫlar ucuz ola. Eger ķuyruķlu yıldız ṭoġa daḫı maşrıķī ola Pāris ilinde ceng ve ķan ḥadden aşa ve fesādlar ola ve yaġmur az yaġa ve Maġrib zemīnde ceng ve ķan çoķ ola. Āḫir ẓafer pādişāhuñ ola düşmeni şıya. Eger yıldız düşe dört ayaķluya ķıran ire ve ḫayli gemiler ġarķ ola ve bir ulu beg düşe ḫaṣṣa ol düşdügi yirde ve ḫalķda teşvīş ve āşüftelik çoķ ola. Eger elegümsaġmāl maşrıķī ola Paris vilāyetinde ceng ve fitne ve ķan ola ve ba^{c}żı ḥukemā-ı ķadīm dimişler ki Maşrıķ pādişāhı ve Ķayṣer-i Rūm pādişāhı arasında ceng ve ḫuṣūmet ola. ^{c}Āķıbet ẓafer Maşrıķ Pādişāhınuñ ola çoķ kişiler Rūm beglerinden Maşrıķ pādişāhı elinde helāk olalar ve daḫıl vilāyetüñ yarısında bol ola ve yarısında olmaya ve Bābilde ve Ahvāzda ceng ola ve ķan dökile. Eger maġribī ola yemiş vāfir ve narḫlar ucuz ola. Evet ota żarar ire ve Maġribde uġrıdan ve ḥarāmīden ceng ve fitne ve ķan ziyāde

34b/ ola. Eger ḥarbe maşrıķī ola ḫalķ içinde ceng ve ḫuṣūmet ola ve ķan dökile. Eger maġribī ola yaġmur çoķ yaġa emīn ve ṣaġlıķ ola. Eger gögüñ Maşrıķ ṭarafı ķızarsa ķaḥṭ olmaya illā ol vilāyetde ķan çoķ dökile. Eger maġribī ola bu żikrolınan aḥkām ol diyarda vaķı^{c} ola. Ammā yine ṣulḥ ve ḫayr ve emīn belüre. Ol zaḥmetden ķurtulına ve begler ^{c}adl ve dād eyleyeler. Eger hevāda ^{c}aceb ^{c}alāmet görinse ol yıl içinde ḫayli ādem ḫasāret ola. Beglerden ra^{c}iyyete ḫayf ve ẓulüm ve şiddet ire ve ol vilāyetde bir ulu pādişāh helāk ola ve ticāret ehli fāyidesüz ola. Eger hevāda ādem gibi nesne görünse ceng ve ķan ola ve begler arasında ḫuṣūmet ola ve köy ķavmi ^{c}askerden incineler ve bir ulu pādişāh helāk ola. Eger gök gürleye süciler fāsid ola ķara şuya döne ve daḫıl az ola. Eger ayuñ beşinci güninde gürleye ḫastalıķlar ve ıssılar ve yereķān renci ve ķurt ķuş ölümi ziyāde ola. Eger yedinci gün gürleye deşti cānavarlar ki dört ayaķludur ķıran ire. Eger

35a/ onıncı gün gürleye yüklü ḫātunlar yüklerin düşüre ve yemişe āfet ire. Eger on üçüncı gün gürleye yigitler ölümi ve ķızlar ölümi çoķ ola ve üzüm az ola ve daḫıla āfet ire ḫaṣṣa yıl āḫirinde. Eger yigirmi yedisinde gürlese cānavarlara ķıran ola ve daḫıl vāfir ola. Amma

üzüme ve zeytüne āfet ire. Eger yigirmi beşinde gürlese şehirler ürküde olalar ve ᶜasker ṣulḥde ve iller eminde ola. Yaġmur firāvān ola ve ucuzlıḳ ola ve niᶜmet bol ola. Eger ayuñ āḫirinde gürlese balıḳlar ve ḳuşlar üreye ve müsāfire kisb ve bāzirgāna fāyide ziyade ola. Eger yıldırım çoḳ şaḳısa ḳatl ve ḳan beglerde çoḳ ola ve vilāyet ḳavmi ġuṣṣalu ola ve yalan ḫaberler ifrāṭ ola ve yaġmur firāvān yaġa ve ucuzlıḳ ola. Eger gökden od inse ṣular azala ve ot oñmaya ve ḳoyuna ḳıran uġraya ve ṣafravī ısıtma ve ditretme ve beglerden raᶜiyyete güç ire ve bī-kesblik ve āṣüftelik nihāyetsüz ola ḫāṣṣa yıl āḫirinde. Eger ḳatı yaġmur yaġa daḫıl oñāt

35b/ ve kisb kār eyü ola. Eger ġāyet ḳatı yaġa beglerden ḫayli ḳorḳu ola narḫ ve niᶜmet ḳız ola. Eger ṭolu yaġa ısıtma ve ḫastalıḳ ola ve bir ulu kişi helāk ola ve ḫalḳ içinde kar az ola. Ammā yaġmur ve ot ve ekin ve biçin eyü ola. Eger ḳızıl ṭoprak yaġa yıl ḳuraḳ ola ve ot ve ṣu az ola ve raᶜiyyete güç olup ġuṣṣalu ve teşvişlü olalar ve hem āṣüftelik ola ve dört ayaḳluya ḳıran ola. Eger ḳurbaġa ve ḳurt ve ḳuş yaġa ve mefācān ve beglerde ceng firāvān ola ve bī-kesblik ve tüccāra ziyān ve dört ayaḳluya ḳıran çoḳ ola ḫāṣṣa yıl aḫirinde . Eger ḳatı toz ḳopsa ṣovuḳ ve ḳış ola ve ḫalḳ içinde ceng ve ḫuṣūmet ḳatı ola ot ve daḫıl bu yıl çoḳ ola. Ammā yıl āḫirinde ḫayr ve rāḥat ola. Eger pusarıḳ ola padişāhuñ ḫareketine ve baᶜżı ḳavminüñ ḫıyānetüne ve ürkülige delālet ider ve bī-kesblige ve tüccāruñ fāyidesüzligine ḫāṣṣa yıl āḫirinde ve yalan ḫabere beşāret ider. Eger ḳatı yil ese bu yılda ol diyārda ulu kişiler ve meşhur kişiler çoḳ helāk ola ḫalḳ

36a/ teşvişlü ve ġuṣṣalu ola. Ammā daḫıl ve niᶜmet bol ola ve yaġmur ve yemiş firavan ola. Eger gök gümleye ol diyārda bir ulu kişi helāk ola ısıtma ve ḫastalıḳ ve yalan ḫaberler çoḳ ola ve tüccāra uġrıdan ve ḥarāmīden ziyān çoḳ ola. Eger yir gümleye beglerde ceng ve ḫuṣūmet ve teşviş ve ġuṣṣa ve āṣüftelik ve fāsid endişe çoḳ ola ve yalan ḫaber ve ot ve daḫıl vāfir ola. Eger yir deprene ol ay ki Tāziler ayıdur otuz güne yeñi olsa ḳoyun çoḳ ve narḫlar ucuz ola. Eger otuzdan eksükde yeñi ola beglere ḳatı ḫastalıḳlar ola. Eger gice deprene yaġmur bol ve ṣular arta ve daḫıl eyü ola ve niᶜmet firāvān ve ḳullar çoḳ ḳaçalar ve Kūhistān ve Zengübār vilāyeti ḫastalıḳ ola. Lā yaᶜlemü'l-ġaybe illa'l-lah.

Taḥriren māh-ı Muḥarrem Sene 971

Mensur Melhemeyle İlgili Notlar ve Açıklamalar

(1) Metinde imlası, "Hürmüz" okutacak şekildedir. Metinde söz konusu edilen isimler filozof olduğu için ve "Hürmüz" isminde de herhangi bir filozof bulunmadığı için bu ismin Hermes olması gerekmektedir. Zira Farsça nüsha (Y194: 45a)'da Hermes şeklinde yazılmıştır ve kaynaklar Hermes adlı bir filozofun varlığından bahsetmektedir (Kılıç 1998: 228-233). Sanırız çeviri sırasında "Hermes" kelimesi, "Hürmüz"e benzediği için yanlışlıkla "Hürmüz" şeklinde yazılmış olmalıdır.

(2) Metinde imlası, "Üveys" okutacak şekildedir. Ama bu ismin Vâlis olması gerekiyor. Zira Farsça nüsha (Y194: 45a)'da "Vâlis" şeklindedir ve Vâlis de İskender'in filozoflarından biridir.

(3) "Bundan dolayı biz de onlara dünya hayatında zillet azabını tattırmak için o uğursuz günlerde soğuk bir rüzgar gönderdik." **Kuran-ı Kerim** (41/16) **ve Açıklamalı Meali**, Haz: Komisyon, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1993, s. 477.

(4) "Biz onların üstüne uğursuzluğu devamlı bir günde dondurucu bir rüzgar gönderdik." **Kuran-ı Kerim** (54/19) **ve Açıklamalı Meali**, Haz: Komisyon, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1993, s. 528.

(5) Ferverdin, Mart ayı demektir ve Süryanice Teşrin-i Evvelin yani Ekim ayının karşılığı değildir. Teşrin-i Evvel, Süryanilere göre yılın ilk ayıdır ve bu açıdan bakıldığında Ferverdin de Farslara göre yılın ilk ayıdır. Teşrin-i Evvelin Farsça karşılığı Âbân olması gerekirken sanırız yılın ilk ayı olması açısından Ferverdin verilmiştir.

(6) Melhemelerin anlatım planına göre "ay tutulması" faslından sonra "harbe [şimşek] çakması" faslı gelmemesi gerekirdi. Zira bu iki fasıl arasında altı fasıl bulunmaktadır. Bu altı fasıl 15b yaprağında "havada hayvan suretinin görünmesi" faslından sonra yazılmıştır.

(7) Beşinci babın bu faslından sonra "yerden ses işitilmesi" ve "deprem olması" fasılları gelmesi gerekirdi. Ancak burada "ay tutulması"yla başlayan bir bölüm gelmiş ve bu "kuyruklu yıldız görünmesi"ne kadar dört fasıl devam etmiştir. Altıncı babda da dört fasıl eksik yazılmıştır. Sanırız bu dört fasıl altıncı baba aittir. Çünkü altınca babda burada yer alan fasıllar eksiktir. Beşinci babın eksik iki faslı ise söz konusu bu dört fasıldan sonra yazılmıştır.

(8) "Nühüm" olması gerekirken yanlışlıkla "Heftüm" yazılmış.

(9) "Dehüm" olmalı.

2. Cevrî'nin Melhemesi

Cevrî'nin melhemesi başlığı altında verilen metnin transkripsiyonunda, Süleymaniye Kütüphanesi Çelebi Abdullah Bölümü, nu: 234'te kayıtlı bulunan melheme nüshası esas alınmıştır. Metin, talik yazıyla her sayfaya 21 satır gelecek şekilde yazılmıştır. Başlıklar kırmızıdır. Tezhipli ve meşin ciltli olan nüsha, 190 x 100, 140 x 60 mm. ölçülerinde olup 98 yapraktır. 1a'da, "Ṣāḥib-i in kitâbü'l-Melḥame Ḥâfız Ṭahir ʿAn Aġayān-ı Ḥāne-i Ḥāṣṣa Lalā-yı Sâdis Ṣilaḥ-dār Ḥażret-i Şehriyārī Sene 1232" ibareleri yer almaktadır. 1b'de başlayan metin, 98a'da sona ermektedir. Metnin sona erdiği sayfada "Sene Muḥarrem 1086 (1675)" ibaresiyle eserin istinsah tarihi gösterilmektedir.

Eserin 1045 (1635) yılında kaleme alınmasından kırk yıl sonra istinsah edilmiş olan bu nüsha, incelediğimiz diğer nüshalar içerisinde en eski ve en sağlam olanı idi. Bu sebeple transkripsiyonda bu nüsha esas alınmıştır. Ancak metnin yazımında sadece bu nüshayla yetinilmemiş, Nuruosmaniye Kütüphanesi nu: 2808'de kayıtlı 118 yapraklı nüsha ile 1273 (1856)'te basılmış olan matbu nüsha da kullanılmıştır. Esas aldığımız nüshadaki eksiklikler sözünü ettiğimiz diğer iki nüshadan giderilmeye çalışılmış ve bu da dipnotlarda belirtilmiştir. Dipnotlarda yapılan açıklamalarda, Süleymaniye Kütüphanesi Çelebi Abdullah Bölümü nu:234'te kayıtlı nüsha için Y99 ve Nuruosmaniye Kütüphanesi nu: 2808'de kayıtlı nüsha için de Y98 kısaltmaları kullanılmıştır.

Melḥame-i Cevrī

. . _ _ / . _ . _ / . . _

1b/ 1 Ba^{c}de ḥamd-i Ḫudā vü na^{c}t-ı Nebī
Melḥame naẓmınuñ budur sebebi

2 Bundan aḳdem bir ehl-i naẓm-ı güzīn
Ki dinür nāmına Ṣalaḥu'd-dīn

3 Fārisī nüsḫadan bu melḥameyi
Ya^{c}nī bu ḳavl-i ṭurfe zemzemeyi

4 Ṭarz-ı Rūmīde eylemiş beste
Ḳılmamış bir uṣūle peyveste

5 Her edāsı rakīk ü nā-merbūṭ
Cümle terkībi ḫaşv ile maḫlūṭ

6 Ne ḳavāfīsi var ne evzānı
Ya^{c}nī her beyti maḥż-ı vīrānī

7 Ne ḳadar ^{c}aḳluñ olsa dānişi pāk
Yine mefhūmın idemez idrāk

8 İttifāḳen bir ehl-i ṭab^{c}-ı selīm
Yār-ı dīrīne āşinā-yı ḳadīm

9 Mālik olmış bu nüsḫaya ammā
İ^{c}tıbār itmemiş aña aṣlā

10 İtdi bir gün faḳīre böyle niyāz
Ki eyā nāẓım-ı le'ālī-i rāz

11 Ḫāṭıra bir laṭīfe itdi ḫuṭūr
Diyeyin lik ṭut beni ma^{c}zūr

12 Ol kitābuñ ki adı Melḥamedür
Nüsḫa-ı ḥādiṣāt-ı mu^{c}ẓamadur

13 Ḳurtarup naẓmını seḳāmetden
Behre-mend itseñ istiḳāmetden

14 Bir ḫoş-āyende naẓm ile bu kitāb
İtse ehl-i feṣāḥati i^{c}cāb

15 Bulsa her lafẓı ḥüsn-i mevzūnı
Bī-ta^{c}ab fehm olınsa maẓmūnı

16 Ger ḳabūl eyleseñ bu mes'ūli
Ḫāṣṣ u ᶜāmuñ olurdı maḳbūli

17 Farż idi ḥācetin revā ḳılmaḳ
Lāzım oldı anı edā ḳılmaḳ

2a/ 18 Ṭabᶜumuñ çün o ṭurfe naẓm-ı ᶜacīb
Oldı manẓūrı didi bi-taḳrīb

19 Degülüm ol ḳadar fürū-māye
Ki tenezzül idem bu maᶜnāya

20 Menzilüm evc-i ḳābiliyyet iken
Cilve-gāhum feżā-yı himmet iken

21 Nice mümkin ki eyleyem el'ān
Böyle bir mevżiᶜ-i ḫasīsi mekān

22 Edeb-āmūz-ı ṭabᶜ yaᶜni ḫıred
Didi ey çeşme-sār-ı feyż-i ebed

23 Gerçi ḥaḳdur bu itdügüñ daᶜvā
Vardur işbāta ḳudretüñ amma

24 Ḫāṭır-ı dost olmasa merᶜī
Daᶜvī-i ülfet olamaz şerᶜī

25 Bu maḳūle ḫayāle virme vücūd
Sözdür el-ḳıṣṣa cümleden maḳṣūd

26 Söz degül midür ey suḫan-perdāz
Ġaraż-ı nükte-senc-i Gülşen-i Rāz

27 Sözdür ey genc-i gevher-i güftār
Ḫāṣıl-ı naẓm-ı Maḫzenü'l-Esrār

28 Silk-i naẓmı sen eyle pür-güher
Ehl olan ḳıymetini fehm eyler

29 Uydı ṭabᶜum bu ḳavl-i maᶜḳūle
Geçdi ᶜaḳluñ kelāmı maḳbūle

30 Başlayup naẓma itdi anı temām
Olmadı müddeᶜāsı şöhret ü nām

31 Hiç mażmūnın itmeyüp taġyīr
Ḳıldı ḥüsn-i edā ile taᶜbīr

32 Kim olursa olur bunı nāẓım
ᶜİlm-i ḥikmet degül añа lāzım

33 Bu ḳadimi kitāb-ı maᶜlūmuñ
Köhne maẓmūn u tāze manẓūmuñ

34 Sāl-i tārīḫini ider iş ᶜār
Naẓm-ı aḥvāl-i cū olınsa şumār

Her Ḳavmüñ İᶜtıbārı Üzere Yıl Başı Ḳanġı Ay İdügin Beyān Olınur

İn Büved İᶜtibār-ı Süryānī(1)

35 Ḳavl-i Süryāniyānda bi'l-icmāl
Oldı Teşrīn-i Evvel evvel-i sāl

36 Yaᶜnī Uḫturis eyledükde duḫūl
Ḫalḳ alur kişt ü kārdan maḥṣūl

2b/ 37 Cemᶜ olup hem zaḫāyir-i bisyār
Pür olur genc-ḫāne vü anbār

38 Hem olur bāġ-ı dehrüñ eşcārı
Ḫilᶜat-i berg ü bārdan ᶜārī

39 Kāra āġāz idüp bezer-gerler
Yeñi başdan zirāᶜat eylerler

40 Ol sebebden bu māh-ı ferruḫ-fāl
Oldı bi'l-iᶜtibār evvel-i sāl

Suḫan Ez-İᶜtibār-ı Aᶜcām-est

41 Böyledür ḳavl-i fırḳa-ı Aᶜcām
K'ola Nev-rūz rūz-ı evvel-i ᶜām

42 Çār faṣluñ bu faṣl-ı evvelidür
Muᶜteberdür fuṣūlüñ aᶜdelidür

43 Şems idüp yaᶜnī seyrini tekmīl
Pes ḥamel burcına ider taḥvīl

44 Zeyn olup taḫt-ı kişver-i gül-zār
Ol gün eyler cülūs şāh-ı bahār

45 Her şecer cāmesin idüp rengin
Bāġ olur ġayret-i behişt-i berīn

46 Ol sebebden bu rūz-ı ferruḫ-dem
Oldı sāl evveli be-ḳavl-i ᶜAcem

Aḥsen-i Vech-i İᶜtibār-ı ᶜArab

47 Ḳavm-i Tāzinüñ oldı re'yi ḥasen
Yıl başın ṭutdılar Muḥarremden

48 Vāḳıᶜ oldı bu ayda zirā
Hicret-i ḥażret-i ḥabīb-i Ḫudā

49 Mekkeden ol şeh-i sitāre-sipāh
Ṭaybe şehrine oldı ᶜāzim-i rāh

50 Ol mübārek zamāndan ehl-i uṣūl
Pes bu tārīḫi ṭutdılar maḳbūl

Ḥikmet-i İᶜtibār-ı Yūnānī

51 Böyledür ḳavm-i Rūmiyānda maḳāl
Ki Suturisden ola evvel-i sāl

52 Ḳavl-i Yūnāniyān budur yek-ser
Māh-ı Eylūle yıl başı dirler

53 Oldı ᶜālem bu ayda ḥadiṣ
Ser-i sāl olmaġa budur bāᶜiṣ

54 Hem bu ayda ẓuhūr idüp eşyā
Ḫalḳ olındı Ādem ü Ḥavvā

İᶜtibār-ı Yehūd u Efrenc-est(2)

3a/ 55 Ḳavm-i Efrenc ider bu resme şumār
Yaᶜnī yıl başı ola māh-ı Niyār

56 İᶜtibār itdiler buña zirā
Baᶜṣ olındı bu ayda ᶜĪsā

57 Dir Yehūd itmeyüp maḳālı dirāz
Altı ay ḳışdur altı ay daḫı yaz

58 İki fırḳa olup velī bunlar
Biri Teşrīne yıl başıdur der

59 Raġbet idüp bahār-ı fīrūza
Biri dir re's-i sāl nev-rūza

Sāl-i Rūmiyān Cedīd Olduġı Eyyāmuñ Aḥkāmı Beyānındadur

Ender-Aḥkām-ı Rūz-ı Yek-şenbe

60 Olsa yek-şenbe evvel-i meh-i sāl
Ola ġāyet ziyāde yaġıla bāl

61 Ḫasteler hep şifā bula bu sene
Ṣaġlar ḫoş-mizāc ola bu sene

62 Hem ola keşret üzre nev^{c}-i sütūr
Bī-şumār ola hem vuḥūş u ṭuyūr

63 Ṣāḥib-i esb ü ester ü aġnām
Sūd alup māyeden bulurlar kām

64 Germ ola ġāyet ile tābistān
Issıdan yana bāġıla bostān

Şūd Zī-ḥükm-i Dū-şenbe İn Güftār

65 Ger dū-şenbe gün olsa evvel-i sāl
Ḫalḳı bārān ide perīşān-ḥāl

66 İrüp eşcāra āfet-i germā
Ġam yiye mīve yerine dünyā

67 Rūzgār eyleyüp ziyāde fesād
Ekinüñ ḫırmeni ola berbād

68 Ola cümle dimāġlar muḫtel
Telḫ-kām ide ḫalḳı ḳaḫṭ-ı ^{c}asel

69 Bāġ u bostāna irmeye āfet
Bula maḥṣūlı ġāyet-i vefret

70 Daḫı nev^{c}an ḫafīf-i bimārī
Ḫalḳa aḫlāṭdan ola sārī

71 Ya^{c}lemu'l-lah olup bu yıl ṭā^{c}ūn
Ḫalḳuñ emrāż u renci ola füzūn

Ez-Se-şenbe Çunin Büved Āşār

3b/ 72 Ger se-şenbe gün olsa evvel-i ^{c}ām
Çün ṣaça arża naḳd-i berfi ġamām

73 Ḳısm-ı emrāż u nev^{c}-i bimārī
Ṭab^{c}ı ṣıḥḥatden eyleye ^{c}ārī

74 Cümleden çoḳ olup vebā vü su^{c}āl
Ḫalḳı bi-tāb ide bu müşkil-ḥāl

75 Hem eṭibbā devāda ḳāṣır ola
Hem mizāc-ı ṣaḥīḥ nādir ola

Suḫan Ez-ḥükm-i Çār-şenbe Rāst

76 Çār-şenbe gün olsa yıl başı ger
Yaz u ḳış mu^{c}tedil ola dirler

77 Lik mevt ola bi-şumār ü füzūn
Yaġa bārān ḳıyāsdan efzūn

78 Mive vü kişt-zār ola sālim
Ḫaḳdan özge bu sırrı yoḳ ^{c}ālim

Bişnev Aḥkām-ı Penç-şenbe-rā

79 Yıl başı olsa penç-şenbeden
Gör ne dir Dānyāl-ı ḥikmet-fen

80 Ḳış mülāyim ola yemiş erzān
İde ebdānı derd-i teb lerzān

81 Mevt bisyār ola ḥayāt ḳalīl
Mātem itsün olan bu yılda ^{c}alīl

82 Ola hem vefret-i ^{c}aselde devām
Ehl-i keyf ola şād u şīrīn-kām

Naḳl-ı Aḥkām-ı Rūz-ı Āẕine

83 Cum^{c}a gün olsa rūz-ı evvel-i sāl
Gendüm ü cev meviz ola ḫoş-ḥāl

84 İde ammā kevākib-i şıbyān
Encüm-i naḥsile felekde ḳırān

85 Mevt ire mehd içinde eṭfāle
Peder ü māder eyleye nāle

86 Bād-ı mergile nice tāze nihāl
Ola nā-geh şikeste vü pā-māl

Ḥükm-i Şenbe Bişnev Ez-in Ebyāt

87 Rūz-ı şenbeden olsa yıl başı ger
Keşret-i berf ü yaḫ cihānı tutar

88 Merg-i ṣıbyān u renc ü miḥnet-i teb
Ḫalḳı giryān ü nā-tüvān ide hep

4a/ 89 Sāl ḫuşk ola lik ḳudret-i Ḥaḳ
Hep ḥubūbātı ḥıfẓ ide muṭlaḳ

Muḥarremü'l-Ḥaram Cedid Olduġı Eyyāmuñ Aḥkāmı Beyānındadur

Bişnev Aḥkām-ı Rāz-ı Yevm-i Eḥad

90 Didi taḥḳiḳ idüp mücerribler
Ki Muḥarrem eḥadden olsa eger

91 İre cümle ekinlere āfet
Yaġmura olmaya ḥad ü ġāyet

92 Kim bu ay içre ḫaste olsa eger
İrmeye cismine ziyān u żarar

93 İrişe der-ʿaḳab aña ṣıḥḥat
Ten-dürüst ola görmeye zaḥmet

Ḥükm-i İşneyn İn-çunin Āmed

94 Yevm-i işneyn ola Muḥarrem eger
Ola bostānda bi-nihāye şemer

95 ʿAselüñ keşreti ziyāde ola
Niʿamuñ lezzeti ziyāde ola

96 Ola ʿālemde güne güne niʿam
Lik ḫalḳı vebā ide pür-ġam

97 Hem bu gün izdivāc u sür u sefer
Oldı ġāyet mübārek ü ḫoş-ter

98 Oġlun evlendürüp ḳızın çıḳaran
Ḫᵛāceye daḫı ustāya varan

99 Behre-mend ola baḫt u devletden
Menfaʿat göre ʿilm ü ṣanʿatdan

100 Bir işe başlamaḳ ekin ekmek
Bāġa bed' eylemek aġaç dikmek

101 Ola ġāyet mübārek ü zībā
İtme ihmāl bunlara aṣlā

102 Kim olursa bu ayda bimār
Tiz şıḥḥat bulup ola der-kār

Bişnev Aḥkām-ı Yevm-i Şülşā-rā

103 Ger Muḥarrem olursa şülşādan
Ṭolu çoḳ yaġa ḫāke bālādan

104 Eyleye cümle miveye żararı
Belki ḥayvānda da ola eşeri

105 Ḫāṣṣa aġnāma çoḳ irişe ziyān
Ḳala şaḥrāda ḥayretile şubān

4b/ 106 Hem bu yıl nice ola mevt-i kibār
Lik ḫoş-ḥāl ü sālim ola ṣıġār

107 Ola mive ᶜAcemde lā-yuḥṣā
Ekine āfet irişe ammā

108 Ot içün ḳaṣd iden bula zaḥmet
Uyuyup kār iden göre rāḥat

Erbaᶜa-rā Çunin Büved Aḥkām

109 Ger Muḥarrem olursa erbaᶜādan
Menfaᶜat ḥāṣıl ola mezraᶜadan

110 İᶜtidāl üzre ola faṣl-ı şitā
Maṭaruñ keşreti ziyāde ola

111 Lik beyᶜ ü şirāya yoḳ destūr
Oturan ḫānesinde ide ḥużūr

112 ᶜIyş u ᶜişret ḳılan ṣafālar ide
Vay aña kim bu yıl yabāna gide

İn-çunin est Ḥükm-i Yevm-i Ḫamis

113 Ger Muḥarrem olursa yevm-i ḫamis
Ola niᶜmetle nefs-i nās nefis

114 Yıl buluṭlu olup hevā ḫoş ola
Ḫāli şarḳ ehlinüñ müşevveş ola

115 Baḫt-ı şāhān olup ḫuceste bu sāl
Naḥs ola necm-i düşmen-i bed-fāl

116 Sefer-i baḥr ü ber maḳām-ı cedîd
İde zevḳ ü ṣafā-yı ḫalḳı mezîd

117 Her kim olsa bu günde ḫaste-mizāc
Derdine tîzcek irişe ᶜilāc

118 Kim bu günde esîr olursa eger
Ḳurtulup tîz ḫaşma bula ẓafer

Şüd Ez-aḥkām-ı Cumᶜa İn Ebyāt

119 Cumᶜa gün görseler Muḥarremi ger
Ola ḫadden füzūn tekerk ü maṭar

120 Ekine mîveye ire āfet
Zār ide ḫalḳı ġuṣṣa vü miḥnet

121 İrişe naḫl-ı mîve-dāra şikest
Nice eşcār-ı sāl-ḫurde ola pest

122 Ẓulm ide ḫalḳ-ı ᶜāleme begler
Ṭuta rū-yı zemîni fitne vü şer

123 Maġrib eṭrāfı ola pür-āşūb
Ola ol yerde çoḳ ḳıtāl u ḫurūb

5a/ 124 Hem bu gün kim tıraş olursa eger
Daḫı her kim kı ṭırnaġını keser

125 Ḳalbine irişür ṣafā vü feraḥ
Görmez ol kimse zerre değlü teraḥ

126 Yeñi biçmek yeñi binā urmaḳ
Ola memdūḥ u muᶜteber muṭlaḳ

127 Kim bu gün cürm idüp ya ḳılsa sefer
İrişür añа çoḳ ziyān u żarar

128 Hem bu gün ṣuya girme od yaḳma
Sen seni gör ḳo ġayrıya baḳma

129 Kim bu gün ḥabs ola ya ḫod bimār
ᶜĀḳıbet olur añа devlet yār

Naḳl-i Āṣār-ı Ḥükm-i Yevmü's- Sebt

130 Sebt olursa Muḥarrem evveli ger
İre ṣıbyāna merg ü renc ü ḫaṭar

131 Kış ziyāde olup şedîd ola berd
İrişe Rūm iline āfet ü derd

132 Ehl-i maġrib emîn ola ġamdan
Yetmeye ol diyāra dest-i fiten

133 İre şāh-ı ᶜIrāḳa ġuṣṣa vü ġam
Bu yıl aña iṣābet ide elem

134 Bu gün olsa ziyāret-i mîrān
İtseler bāġ u gülşeni seyrān

135 Göreler dürlü dürlü fā'ideler
Bulalar menfaᶜatlü ᶜā'ideler

136 Daḫı beyᶜ ü şirā bu gün ḫoşdur
Ata binmek velî müşevveşdür

137 Kim ki alur bu gün yeñi ḫāne
Olmaz ol ḫāne hîç vîrāne

138 Yeñi mescid yeñi eve girme
Bunlara ᶜaḳluñı o gün virme

139 Yıḳıla belki üstüñe anlar
İrişe cismüñe ziyān ü żarar

140 Bu gün evde oturma çıḳ seyre
Ṣıdḳıla hem mübāşir ol ḫayra

Der-Beyān-ı Aḥkām-ı Teşrîn-i Evvel Ber-Mūcib-i Ḳavl-i Yūnāniyān ve Aḥkām-ı Ḥavādiṣ-cū Ki Der-Vey Vāḳıᶜ Mî-şeved

Nām-ı Diger Dinildi Üstübād

5b/ 141 Şerḥ olup re's-i sālūñ aḫbārı
Her gürūhuñ dinildi muḫtārı

142 İdelüm güş ḳıl yine ammā
Ḥükm-i Teşrîn-i Evveli inşā

143 Zümre-i ehl-i ḥikmet-i Yūnān
Bunı Uḫturis ile itdi beyān

144 Oldı Türkîde orta güz nāmı
Hem otuz bir ᶜadedde eyyāmı

145 Bil ki bu ay içinde şām u seḥer
Muḫtelif yeller esmege başlar

146 Tāb-dār eyleyüp tenūr-ı teni
Olur aḳvā-yı ḥarāret bedeni

147 Muᶜtedil olma der bu ayda ġıdā
Ḫoş ider ṭabᶜı germ ü ter eşyā

148 Yaᶜni laḥm-ı semīn ü tāze kebāb
Mā'-ı berd ü laṭīf ü serd-i şarāb

149 Daḫı rummān-ı ḥāmiż ü şīrīn
Yense ider ḥarāreti teskīn

150 Hem bu ay menfaᶜat ider ḥāṣıl
Ḳay' u faṣd u ḥacāmat u müshil

151 Müteᶜāḳıb cimāᶜ iderseñ eger
Görinür kisb-i sūd u defᶜ-i żarar

152 Hem riyāżetden iḥtirāz gerek
Mekş ḥammām içinde az gerek

153 Hem ṭaᶜām üzre yime eyle ḥazer
Muḫtelif mīve k'ola maḫż-ı żarar

154 Ol ki yazmış bu ayuñ aḥkāmın
Böyle ᶜadd eylemiş hem eyyāmın

155 Evvelā rūz-ı evvel ü şānī
Naḥsdur ḫāṭıruñda ṭut ānı

156 Muᶜteber bunda ḳavl-i Mūsā'dur
Ki bu günler ferāġat evlādur

157 Hem üçinde ᶜavā olup ṭāliᶜ
Nūrı olmaz muaḫḫaruñ lāmiᶜ

158 Hem onıncı günī be-ḥükm-i Celīl
Oldı ḳurbān feda-yı İsmaᶜīl

159 On beşincide cemᶜ olur ḫurmā
Hem olur şā'im ümmet-i ᶜĪsā

160 Ḳaṭᶜ olınsa eger bu gün aḥşāb
Çürimez dirler itme istiġrāb

161 Hem bu gün serdī-i hevā belürür
Eşer-i maḳdem-i şitā belürür

6a/ 162 Ehl-i ḳudsüñ ziyāreti günidür
Ol gürühuñ ᶜibādeti günidür

163 Ol gice bir yere olurlar cemᶜ
Getürürler Ḳumāmeye çoḳ şemᶜ

164 Yaᶜni bu şevḳle olup çālāk
Zuᶜm iderler o ḳavm-i bī-idrāk

165 Gökden āteş inüp o demde hemān
Eyleye ol şumūᶜı hep sūzān

166 Saᶜd-ı ekber dimişler ol rūza
Şükr iderler o rūz-ı fīrūza

167 Hem on altıncı gün olur ẓāhir
Sāᶜat-i leyl on üç nehār on bir

168 Şems ider burc-ı ᶜaḳrebe taḥvīl
Başlar eksilmege o gün hem Nīl

169 Hem o günde idüp ṭulūᶜ simāk
Rū-yı gerdūn olur rişādan pāk

170 Hem yigirmi birinde ᶜādetdür
Toḫm ekerler dem-i zirāᶜatdür

171 Hem gelürmiş ḥesāb olınsa yine
Rūz-ı Ḳāsım yigirmi altısına

172 Menzil-i ġafr olur otuzda ᶜayān
Şerāṭeyni ider felek pinhān

173 Hem otuz birde böyle oldı ḫaber
Mūrlar zīr-i ḫāki mesken ider

174 ᶜAzm-i ḳışlaḳ ider ᶜuḳāb u ġurāb
Cümle murġān ider bu kāra şitāb

Naḳl-i Ḥükm-i Giriften-i Ḫurşid

175 Ger bu ayda irişse şemse küsūf
Ḥükmini böyle yazmış ehl-i vuḳūf

176 Pādişāhuñ ᶜadūsı ola zebūn
ᶜAskerüñ ḳuvveti ola efzūn

177 Ola mülk-i Ḥabeşde fitne vü şūr
Hem ᶜIrāḳ ehline irişe fütūr

178 Vüzerādan çoġı ola maḳtūl
Ümerādan çoġı ola maʿzūl

179 Mıṣr ilinde ziyāde ola fesād
Ḳırıla cümle ehl-i baġy ü ʿinād

180 Māyıs u māh-ı Āẕer ü Nīsān
Bu üç aylarda yaġmaya bārān

181 Sāl ḫuşk ola ʿālem ide żarar
Ḳomaya ġalleden çekirge eşer

6b/ 182 Ḫalḳı āzürde ide ḳaḥṭ u ġalā
Hem ola keşret üzre renc-i vebā

183 Esb ü ester helāk olup daḫı hem
Şiddet-i faṣl-ı dey ola muḥkem

Naḳl-ı Aḥkām Der-giriften-i Māh

184 Ger ḫusūf olsa böyledür aḥkām
Fitne vü ḥarb ile geçer eyyām

185 Yad ayaḳ Bābili ide pā-māl
Ola ḫalḳı müşevveşü'l-aḥvāl

186 Ol vilāyetde çoḳ yaġa bārān
Ġalleden görmeye kimse nişān

187 Maġribüñ pādişāhı ola cedīd
Renc-i ṭaʿūn ola ʿArabda bedīd

188 Ṣular artup revān ola enhār
Nitekim eşk-i çeşm-i ʿāşıḳ-ı zār

189 Raʿd u berḳ ola hem pey-ender-pey
Ḳaḥṭ olup Rūm ili bulınmaya şey

190 Ola hem ḥikke vü cereb bi-ḥad
Ekşer-i nāsı ʿāciz ide remed

191 Hem sütüra maraż işābet ide
Ḳırılup miş ü gāv u bere gide

192 İrişe yaʿnī anlara āfet
Ola ġāyet luḫūmda ḳıllet

Naḳl-i Aḥkām-ı Mihr Der-hāle

193 Gün aġıllansa tācir ide ziyān
Yollar üzre ḥarāmī ola ᶜayān

194 Çoḳ ola hem seḳāmet ü evcāᶜ
ᶜĀḳıbet her bedenden ide vedāᶜ

195 Ola maḳtūl ṣadr-ı aᶜẓam-ı şāh
Eyleye fitne kār-ı ḫalḳı tebāh

196 Ṭuta dehrī kelām-ı ehl-i ġaraż
Hem ᶜArab beglerine ire maraż

197 Çoḳ ola fitne vü fesād u ḳıtāl
Ḥāṣılı nā-mübārek ola bu sāl

Naḳl-i Aḥkām-ı Māh Der-hāle

198 Ay aġıllansa ᶜām ola ālām
Ḳala ḫavf u elemde ḫāṣṣıla ᶜām

199 Şehr ü dihde ola ḳıtāl u cidāl
Ḳalmaya kimsede ne mülk ü ne māl

7a/ 200 Keşret-i sārıḳ u ḥarāmīden
İrişe nāsuñ ekşerine miḥen

201 Göçer evlü düşüp beyābāna
Bulmaya yerlü ḳonmaġa ḫāne

202 Herkesüñ meskenī ola vīrān
Ḳalmaya bir maḥalde cā-yı emān

203 Lik feyż-i seḥāb-ı nīsānī
Yaġdura menfaᶜatlü bārānı

204 Niᶜmet erzān u ḫınṭa vāfir ola
Cümle anbār pür-zaḫāyir ola

Naḳl-i Ḥükm-i Nümāyiş-i Meh-i Nev

205 Görinürse hilāl eger ki sitān
Zelzele çoḳ yeri ide vīrān

206 Mürtefiᶜ görinürse bir yanı
Mīvede vāḳıᶜ ola erzānī

207 Keşret üzre olup hübūb-ı riyāḥ
Bula cümle felāḥat ehli felāḥ

208 Bu sene ḥaşılı ġanimet ola
Her günü ḫalḳa rūz-ı devlet ola

Naḳl-i Aḥkām-ı Necm-i Gīsū-dār

209 Ẓāhir olursa necm-i gīsū-dār
Nitekim zülf içinde ḫāl-i ʿiẓār

210 Cümle ḫalḳ ola tā nihāyet-i sāl
Dil-i ʿāşıḳ gibi perīşān-ḥāl

211 Ṭuta dünyayı fitne vü āşūb
Ġālibā ḫalḳı ġam ide maġlūb

212 Çekile āb u ḫuşk ola enhār
Lik gözlerde yaş ola bisyār

213 Yaʿni aḥkām-ı mevt olup cārī
İde mehcūr yārdan yārı

214 Ḳırıla hem bu yılda ḥayvānāt
Ḳatı çoḳ ḫarc ola nuḳūd-ı ḥayāt

215 Birbiri ile ḫaşm ola nice şāh
Hem ḳıtāl ide birbiriyle sipāh

216 Ola maġribde ekşeri fitenüñ
Ṣoñı şadilik ola bu miḥenüñ

Ḥükm-i Encūm Ki Ez-hevā Üfted

217 Yere yıldız dökülse gökden eger
Ḳaplasa yer yüzin miṣāl-i şerer

7b/ 218 Ne zemīn üzre olsa şuʿle-nümā
Ol zemīnüñ niẓāmı bula fenā

219 Ola ol yerde sefk-i dem vāḳıʿ
Olmaya kimse fitneye mānīʿ

220 Ol vilāyetde ḫalḳ ola ġam-nāk
Berḳ-i şemşīr ide nüfūsı helāk

221 Çıḳa āfāḳa āh-ı āteş-bār
Ṭuta encüm gibi sipihri şerār

Naḳl-i Aḥkām-ı Şekl-i Ḳavs-i Ḳuzaḥ

222 Sū-yı maşrıḳda olsa ḳavs-i ḳuzaḥ
Feraḥı kesr ide hücūm-ı teraḥ

223 Böyledür ḳavl-i Dānyāl nebī
Diñle fehm it bu sırr-ı bü'l-ᶜacebī

224 Fevt ola mülk-i Bābilūñ ḫānı
Daḫı dehrüñ bir iki sulṭānı

225 Bir iki mīr ü şāha ire ecel
Böyledür ḥükm-i pādişāh-ı ezel

226 Ol sebebden ire cihāna fütūr
Hem helāk ola cümle ḫayl ü sütūr

227 Ola mülk-i ᶜAcemde ḥarb ü ḳıtāl
Daḫı beyne'l-ᶜArab nizāᶜ u cidāl

228 Olsa maġribden ol eşer ẓāhir
Gün gibi ᶜadl-i şāh ola bāhir

229 Görmeye kimse kimseden zaḥmet
Fāside yüz ṭuta ṣalāḥıyyet

230 ᶜAdl ü inṣāf-ı şāhla her ān
Ola mülk-i cihānda emn ü emān

231 Dir Ebu'l- Faẓl idüp bu güne ᶜayān
Olsa maġribde ger bedīd o nişān

232 Ṭola āşūb ile diyār-ı Fireng
İdeler birbiriyle bi-ḥad ceng

233 Şāmdan ẓāhir ola fitne vü şūr
Ḫalḳa ḥayret vire ġubār-ı fütūr

234 Böyle dir lik Caᶜfer-i Ṣādıḳ
Ki odur sırr-ı ḥikmet-i Ḫāliḳ

235 Ol ᶜalāmet görinse maġribden
Ola yıl āḫirinde defᶜ-i fiten

236 Cev ü gendüm ola firāvān hem
Seyr ide çeşm-i kā'ināt niᶜam

237 Cümle kārında sūd ide insān
Maraż u renc görmeye ḥayvān

8a/ 238 Vefret-i mā' u keşret-i bārān
Gülşen-i ᶜālemi ide ḫandān

Naḳl-i Ḥükm-i Selāsil-i Berḳ-est

239 Ger bu ay içre şimşek olsa ᶜayān
Yaᶜni maşrıḳda eylese lemᶜān

240 Ḫalḳ ola kine-cū vü hem ġammāz
Āteş-i kine ola sine-güdāz

241 Muḳteżā-yı felekle nevᶜ-i beşer
Birbirine ᶜadāvet eyleyeler

242 Ṭuta dünyāyı fitne vü āfet
Mülk-i Bābilde çoḳ ola fetret

243 Bi-güneh çoḳ kimesne ḳatl olına
Ḫalḳ ᶜazm eyleye şeḳā yolına

244 Bu eşer ẓāhir olsa maġribden
Ḫalḳuñ evżāᶜı ola müstaḥsen

245 Her ne fermān iderse ᶜaskere şāh
Emrine tābiᶜ ola cümle sipāh

246 Pederinden püser çeke ḫaşyet
Her umūrında ide tebaᶜiyet

247 Lik fevt ola maġribüñ şāhı
İre eflāke ᶜaskerüñ āhı

248 Ol sebebden ziyāde fetret ola
Çoḳlaruñ genc ü mālı ġāret ola

249 Az müddetde fitne ola temām
İrişe yıl şoñında mülke niẓām

Naḳl-i Aḥkām-ı Surḫī-i Felek-est

250 Surḫi-i āsmān olursa ᶜayān
Çoḳ ola şer ü fitne döküle ḳan

251 Sū-yı maġribden olsa ger ẓāhir
Māye-i menfaᶜat olur vāfir

252 Ola maḥṣūl-ı kişt bi-pāyān
Hem zaḫīre keşir ü hem erzān

253 Fitneden olmaya cihānda eşer
Ḫalḳ-ı ᶜālem Ḫudāya şükr ideler

254 Nıṣf-ı māh olsa bu ᶜalāmet eger
Ḫalḳ beyᶜ ü şirāda sūd ideler

Ḥükm-i Şekli Ki Der-hevā Bined

255 Bir ᶜaceb ṣūret olsa gökde ᶜayān
Gire şekl-i ġarībe ḥāl-i zamān

8b/ 256 Ḫuşk-pūşide ola hep eşcār
Döküle ḥāṣıl olmaya eşmār

257 Bitmeye yer yüzinde ber ü şaᶜīr
Mā ḳalīl ü ḥarāret ola keşīr

258 Penbenüñ varı hep ola rīzān
İre ehl-i ticārete ḫüsrān

259 Ṭola fetretle mülk-i Ermen ü Rūm
Ẓulme eyleye ziyāde hücūm

260 Lik sulṭān-ı dehr ᶜādil ola
Cümle ḫalḳuñ murādı ḥāṣıl ola

Naḳl-ı Aḥkām-ı Ṣūret-i Ḥayvān

261 Şekl-i ḥayvān olursa gökde bedīd
Ẓulmi şāhānuñ ola ḫalḳa mezīd

262 Şāhlardan ya bir ᶜaẓīmü'ş-şān
Fevt olup fetretile ṭola cihān

263 Ola her memleketde ceng ü cedel
Düşe ḫalḳuñ umūrı hep muḫtel

264 Tācire çoḳ żarar işābet ide
Vay aña kim bu yıl zirāᶜat ide

265 Ola aḫbār-ı kāẕibe bisyār
Bula ḳaḥṭ u ġalā şebāt u ḳarār

Naḳl-ı Aḥkām-ı Raᶜd Mi-kerded

266 Raᶜd olursa bu ay içinde eger
Ehl-i ḥikmet bu resme virdi ḫaber

267 Olsa dördünde ayuñ ola fiten
Dūr ola bir emīr mülkinden

268 Lik eşmārda ola vefret
Rūmda ġalle hem bula keşret

269 Olsa ger beşde altıda yedide
Müjde ol ḳavme kim ḫarāşet ide

270 Ḳatı çoḳ fevt ola bu yıl nisvān
Ola āzāde ḳayddan merdān

271 Olmaya ġayri yerde böyle nişān
Şāma maḫṣūṣ ola bu ḥāl hemān

272 Ḥukemādan yine bir ehl-i yaḳīn
Didi kim belki fevt ola şeh-i Çīn

273 Ya Filisṭīnüñ ire şāhına merg
Lik bi-ġāyet ola zādıla berg

274 Sekizinci güninde olsa bu ḥāl
Mīveye olmışiken ire zevāl

9a/ 275 Düşüp eşcār ḫāke hep ola pest
Biḫi pūşide şāḫı ola şikest

276 Bu ᶜalāmet ṭoḳuzda olsa eger
Ḫalḳ ola derd ü rencile mużṭar

277 Lik engūr u şehd olup bisyār
Şād ola berş-nākile mey-ḫᵛār

278 Bu ᶜalāmet onında itse ẓuhūr
ᶜĀrıż ola mizāc-ı şāha fütūr

279 İde ġam ḳalb-i şāha istilā
Görine cünbüşi hilāl-efzā

280 Nāsda bi-ḥad ola bimārī
Ḫastenüñ müşkil ola tımārı

281 Lik ġāyet çoḳ ola gendüm ü cev
Sūd-mend ide ḫalḳı kişt ü direv

282 On birincide olsa ger bu eşer
Kişt-zāra melaḫdan ire żarar

T.C. YÜKSEK...
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

283 On üçinde olursa bu maʿnā
Mışr u maġribde şūr u fetret ola

284 Ola ḥadden ziyāde ber ü şaʿīr
İde kisb ü ġınā gedā vü faḳir

285 Olsa on dördine müṣādif o ḥāl
İrişe ḳalb-i şāha ḥüzn ü melāl

286 Şu gibi ḥarc ola anuñ mālı
Ola cümle ḫazinesi ḫālī

287 On beşinden varınca tā otuza
Gürlese gök ḳulaḳ ṭutuñ bu söze

288 Ola bi-vaḳt keşret-i bārān
Şöyle kim dehre göstere ṭūfān

289 Hem ola şiddet-i şitā muḥkem
Lik faṣl-ı bahār ola ḥurrem

290 Hem vebādan helāk ola ṣıbyān
Fevt ola belki bir ʿaẓīmü'ş-şān

291 Cümle niʿmet ola bu yıl erzān
Memleket içre ṭola emn ü emān

Naḳl-i Aḥkām-ı Ildırım Güyed

292 Berḳ olursa bu ayda vāḳıʿ
Fitne āsāyişi ola dāfiʿ

293 Ola düzd ü ḥarāmī her yerde
Rāḥat olmaya baḥr ile berde

294 Hem nebātāt żaʿafa eyleye meyl
Hem ḫarāb ide nice mevżiʿi seyl

9b/ 295 Keşret-i seyl ü ḳıllet-i bārān
Ḫırmen-i kişt-zāra ide ziyān

296 Ola maġribde zelzele bisyār
Bu sebebden ḫarāb ola o diyār

297 Arż-ı maşrıḳda cemʿ ola ʿasker
Maġribüñ ülkesine ʿazm ideler

298 Tārumār ideler reʿāyāyı
Ki ne şehrī ḳala ne rūstāyī

299 İde ceng ü cidāl u ḳaḥṭ u ġalā
ᶜÖmrini ḫalḳ-ı maġribüñ ifnā

Ḥükm-i Āteş Ki Ez-hevā Rized

300 Gökden āteş düşerse yere eger
Ḫastelik ḫalḳı eyleye mużṭar

301 Ġuṣṣadan ḫalḳ olup perīşān-ḥāl
Yaᶜni ḥayret vire ḳulūba melāl

302 Yolları bend ide ḥarāmīler
Māl-ı tüccāra vāḳıᶜ ola żarar

303 Mevt bisyār ola ḥayāt endek
Böyledür muḳteżā-yı devr-i felek

Naḳl-i Aḥkām-ı Şiddet-i Bārān

304 Yaġsa şiddetle ger bu ay bārān
Ola her ᶜayn baḥr-i bī-pāyān

305 Sū-yı baḥre ziyāndur az ola rūd
Ṣayd-ı māhī idenler eyleye sūd

306 Ḳalmaya gerd-i ġuṣṣa bir dilde
Olmaya derd-i zeh ḥavāmilde

307 Sūd-mend ola ehl-i beyᶜ ü şirā
Ḫᵛāceler görmeye ziyān aṣlā

Ḥükm-i Bāriden-i Tekerk İn-est

308 Ger bu ay içre vāḳıᶜ olsa tekerk
Niceler mülk ü mālın eyleye terk

309 Mülk-i Bābilde ola ceng ü cidāl
İde mülḥidler anda ḥarb u ḳıtāl

310 Bābilüñ pādişāhı ġālib ola
Mülḥidān semt-i ṣulḥa żāhib ola

311 Pādişeh virmeyüp emān aṣlā
Anlaruñ mülküni ide yaġma

Ḥükm-i Ḫāki Ki Ez-hevā Bāred

10a/ 312 Āsmāndan zemīne ger yaġa ḫāk
Çār-pa ḳısmı cümle ola helāk

313 Nev^{c}-i insānda mevt ola bisyār
Fevt ola bu yıl içre nice kibār

314 ^{c}Āleme ^{c}adl-i şāh olup şāmil
Her kişi maḳṣada ola vāṣıl

315 Mu^{c}tedil ola faṣl-ı tābistān
Mîve bisyār u ḫınṭa bi-pāyān

Naḳl-i Aḥkām-ı Kırm ü Çaġz-est İn

316 Kırm ile çaġz yaġsa ḫāke eger
Cev ü gendümle pür ola ol yer

317 Çār-pā ḳısmına ire āfet
Kisb ü kār ehli çoḳ çeke zaḥmet

318 Pādişāh cevr ü ẓulme mā'il ola
Ḫalḳuñ aḥvāli ḫayli müşkil ola

Ḥükm-i Gerdi Kı Ez-zemin Ḫized

319 Ḳopsa nā-geh ^{c}aẓīm-i gerd-i ġubār
Nitekim ḫaṭṭ-ı ^{c}ārıż-ı dil-dār

320 Eyleye ḫalḳı ḥayret-i efkār
Dil-i ^{c}āşıḳ gibi perişān-kār

321 Fitne vü şer ü şūr olup efzūn
Ḫalḳ ola ḫayra maġz u tîre-derūn

322 Ḳıralar birbirini leşkeriyān
Hem helāk ola bir ^{c}aẓīmü'ş-şān

323 Ol yerüñ pādişāhı ẓālim ola
Fitneden az kimse sālim ola

324 Çoḳ ola müfteri vü hem ġammāz
Böyle dimiş ḥakīm-i kāşif-i rāz

Naḳl-i Aḥkām-ı Tîregi-i Hevā

325 Ger hevāda busarıḳ olsa ^{c}ayān
Olalar ġamla tîre-dil insān

326 Ḫūşe-i ser-keşîde pest ola hep
Biḫ ü şāḫ-ı şecer şikest ola hep

327 Ġarḳ ola çoḳ sefîne deryāda
Vire çoḳ ḫırmeni felek bāda

328 Ḳaḥṭ ide tenleri ża^{c}îf ü zebūn
Ola hem fitne vü fesād efzūn

10b/ **Naḳl-i Aḥkām-ı Rüzgār-ı Şedîd**

329 Rüzgār esse şiddetile eger
Fevt ola bir şeh-i cihān-dāver

330 Ola çoḳ ḳatl-i nefs ü sefk-i dimā'
Az ola penbe vü ketān ammā

331 Ṭaşa ābı ^{c}uyūn u enhāruñ
Eşk-i çeşmi gibi giriftāruñ

332 Çoḳ binā hedm ide yaġup bārān
İre keştilere deñizde ziyān

333 Cev ü gendüm raḫîş vāfir ola
Ni^{c}mete ḫalḳ sîr ü şākir ola

334 Uġraya āfete ḫuyūl u sütūr
Böyle olmış kitābda mesṭūr

Ḥükm-i Bāngi Ki Ez-semā Āyed

335 Bir ṣadā işidilse gökden eger
Şāhlar birbirine ḫaşm olalar

336 Bunlaruñ ortasında fitne vü şūr
Çoḳ olup irişe ḳulūba fütūr

337 Söylene çoḳ kelâm-ı nā-hem-vār
Her ṭarafda żarar göre tüccār

338 Zaḥmet ü renc ü ḫāvf u ḫaşyet ü ġam
Dilleri eyleye nejend ü dijem

339 Mülk-i maşrıḳda çoḳ ola emrāż
Eyle ol semte gitmeden i^{c}rāż

340 Bu ḥavādiṣ ki itdiler imlā
Belüre gündüz işidilse ṣadā

341 Ger ola gice içre bu āvāz
Çoḳ ola ni^{c}met ü melâlet az

342 Ol vilayetde bir ᶜaẓimü'ş-şān
Emr-i ḥaḳḳıla ide terk-i cihān

343 Yaġa ol ḥāke muᶜtedil bārān
Tācirüñ sūdı ola bī-pāyān

Ḥükm-i Bāngi Ki Ez-zemin Āyed

344 Ger zeminden işidilürse ṣadā
Ola ġāyetde şiddet üzre şitā

345 Ola şol resme keşret-i emṭār
Ṭuta āyine-i dili jengār

346 Ola kāsid metāᶜ-ı bāzirgān
Kisb ü kār ehline irişe ziyān

11a/ 347 Mīve vü gendüm ü giyāh u şaᶜīr
Ola her yerde bī-şumār u keşīr

348 Vire ammā ki fitne vü fetret
Ḫāṭır-ı ḫalḳ-ı ᶜāleme ḫayret

Naḳl-i Ḥükm-i Tezelzül-i Arż-est

349 Zelzele vāḳıᶜ olsa gündüz eger
Kişt ü kār ehli menfaᶜat göreler

350 Niᶜmet erzān ola şitā muḥkem
Muᶜteber bir emīr fevt ola hem

351 Ol sebebden ḫarāb ola o diyār
Görine ḫalḳa zaḥmet-i bisyār

352 Gice olursa zelzele ammā
Nātüvān ide ḫalḳı ḳaḥṭ u ġalā

353 Mıṣr u Bābilde ola ceng ü cidāl
İki şeh birbiriyle ide ḳıtāl

354 Çār-pā ḳısmı bī-ḥad ola helāk
Mevt çoḳ cismi eyleye der-ḫāk

Der-Beyān-ı Aḥkām-ı Teşrīn-i Ṣānī Ber-Mücib-i Ḳavl-i Yūnāniyān ve Aḥkām-ı Ḥavādiṣ-cū Ki Der-Vey Vāḳıᶜ Mī-şeved

355 Eyle ey ḫāme-i ḫüküm-perdāz
Ḥükm-i Teşrīn-i ṣānīye āġāz

356 Gāh olup hem-zebān-ı Süryānī
Gāhi ol tercemān-ı Yūnānī

357 Ya[c]nī Yūnāniyān-ı nuṭḳ-āver
Bu ayuñ nāmına Noevris der

358 Türkīde şoñ güz ayıdur adı
Oldı cümle otuz bir a[c]dādı

359 Çün bu māh ḫuceste ide duḫūl
Ḥukemādan bu resmedür menḳūl

360 Kı hevā serd olup ider şiddet
İrişür ḫaşma māye-i ḳuvvet

361 Hem bu ayda ġıdā laṭīf gerek
Eşribe hāżım u ḫafīf gerek

362 Ilıcaḳ şu içilse ger seḥerī
Bedene [c]illet itmeye żararı

363 Dühn-i zeytūn ider teni ḫoş-ḥāl
Eyleseñ her ne deñlü isti[c]māl

364 Gice şu içmek oldı maḥż-ı seḳām
Men[c] olındı cimā[c]ıla ḥammām

11b/ 365 Tere tarḫūn kerefs u hem na[c]nā
Ekle meyl etme bunlara aṣlā

366 Bunuñ evvel güninde ide hübūb
Ṣarṣar-ı āh gibi rīḥ-i cenūb

367 Ḳavl-i Mūsāyı eyleyen mesṭūr
Bu günüñ ḥaḳḳına dimiş maḥẓūr

368 Altısı sa[c]d u hem mübārekdür
Sāyir eyyāma tāc-ı tārekdür

369 Hem yedincide cem[c] olur zeytūn
Şām şehrinde böyledür ḳānūn

370 Mevce āġāz idüp o gün deryā
Hem gelür sür[c]ate seḥāb-ı semā

371 Ṭoḳuzıncı güni be-ḥükm-i Celīl
Başlaya izdiyāda mā'-i ḳalīl

372 On ikide buṭeyn olup pinhān
Olur ol gün zübāna şu^{c}le-feşān

373 On üçinci gün ola bi-^{c}illet
Gice on dörd ü gündüz on sā^{c}at

374 Zirā bervde çün ruḫ-ı dilber
Eyleye şems burc-ı ḳavsi maḳar

375 Daḫı ol günde ḳaṭ^{c} olınsa şecer
Çürimez nice māh u sāl geçer

376 Hem yigirmide ^{c}ankebūt u zübāb
Olalar mevt ile ġubār u türāb

377 Cümle bi-üstüḫ^{v}ān olan ḥaşerāt
Olalar ṭu^{c}me-i dehān u memāt

378 Hem yigirmi ikincide ḥukemā
Āb-ı serd içmc dir gice aṣlā

379 Hem yigirmi beşinde bād-ı ḫazān
Berg-i eşcārı eyleye rīzān

380 Didi gevher-keşān-ı silk-i yaḳīn
Ṭoġa iklīl ü ṭolına pervīn

Naḳl-ı Ḥükm-i Giriften-i Ḫurşīd

381 Gün ṭutılsa bu ay içinde eger
Görmeye kimse şevḳı zerre ḳadar

382 Ya^{c}ni kim sāye-i seḥāb-ı sitem
Ser-i ḫalḳ-ı cihāndan olmaya kem

383 Bir yerüñ mirine irişe memāt
Ol ^{c}alāmet bu ḥükme ola berāt

384 Çoḳ vilāyet ḫarāb ola bu sene
Nice tenler türāb ola bu sene

12a/ 385 Her yere ḫāriciler ide hücūm
Hem silāḥ ehline irişe ġumūm

386 Yıl soñında çoḳ ola bimārī
Ġuṣṣadan ḫalḳ eyleye zārī

387 İde ammā ki rāzıḳ-ı ^{c}ālem
Bu sene ka'inātı ġarḳ-ı ni^{c}am

388 Şems maġribde iken olsa küsūf
Nice naḳl eylemiş gör ehl-i vuḳūf

389 Maġrib eṭrāfı ḳaḥṭ ola ġāyet
İrişe ḫalḳa ġuṣṣa vü zaḥmet

Naḳl-i Aḥkām Der-giriften-i Māh

390 Ay ṭutulsa ṭola cihāna melaḥ
Ṭuta hem yer yüzini berfile yaḫ

391 İrişe ḫalḳa miḥnet ü āfet
Şām u Yūnānda çoḳ ola fetret

392 Daḫı ḫāk-i Ḥicāz u arż-ı Yemen
Ola maḥrūm feyż-i nāmiyeden

393 İḫtilāf üzre olalar ᶜArabān
İdeler biri birlerin ᶜüryān

394 Şarḳdan ġarba cümle şehr ü diyār
Ola pür-şūr u fitne-i eşrār

395 Yaᶜni sefk-i dimā' vü ceng ü cidāl
Ola hem-vare tā nihāyet-i sāl

396 Ola bir düşmen-i ḳavi ẓāhir
Mülk-i şarḳı ḫarāb ide āḫir

397 İdeler cümle leşkerini şikest
Şāhı ḫāk-i helākde ola pest

Naḳl-i Aḥkām-ı Mihr Der-hāle

398 Ṭolanup hāle mihr-i pür-tābı
İtse devrin felekde dolābı

399 Şiddet-i zemherir ola muḥkem
Şāhlardan irişe ḫalḳa sitem

400 Ümerādan ziyān çeke tüccār
İde zühhādıla cedel füccār

401 İḫtiżā-yı ḳażāyıla yek-bār
Terk ide mülkini mülūk-ı diyār

402 Bağlaya cümle yolı reh-zenler
Yolcıya irgüre ziyāde żarar

403 Çār-pā ḳısmına ire āfet
Lik aġnāmda ola keşret

12b/ 404 Ḫastelikden żaᶜīf ola insān
Yaġa her yerde muttaṣıl bārān

Naḳl-i Aḥkām-ı Māh Der-hāle

405 Devr-i pergār-ı hāle içre ḳamer
Noḳṭa-ı merkeze dönerse eger

406 Mülk-i Bābilde fitne ide ẓuhūr
Düşe şehler miyānına şer ü şūr

407 Ceng ü āsīb u girūdār ola çoḳ
Gizlü maᶜnālar āşikār ola çoḳ

408 İftirādan yalan ḫaberlerden
Ḫalḳ gerçekden olalar bed-ẓan

409 Lik ammā seḥāb-ı feyż ü kerem
Ehl-i arżı ide ġarīḳ-i niᶜam

410 Yetişüp bī-ḥad ola zerᶜ u ḥaṣād
Gide yıl āḫirinde cümle fesād

411 Yaᶜni kim begler ide ṣulḥ u ṣalāḥ
İrişe ḫalḳa cümle fevz ü felāḥ

Naḳl-i Ḥükm-i Nümāyiş-i Meh-i Nev

412 Ḳıl bu ayda naẓar yeñi aya
Aġzı mā'il görinse bālāya

413 Ġāyet efzūn-ter ola gāv u ġanem
İrişe ḫalḳa güne güne niᶜam

414 Bir ucı mā'il olsa bālāya
Berf ü yaḫ ṭola deşt ü ṣaḥrāya

415 Hem bedīd ola müddet-i sermā
Ola cedy u ġanem helāk ammā

Naḳl-i Aḥkām-ı Necm-i Gisū-dār

416 Necm-i dünbāle-dār olursa ᶜayān
Çeşm-i dikḳatle ol aña nigerān

417 Dümi gör ḳangı semte mā'ildür
Bil ki ol yerde ḥāl müşkildür

418 Bu sene fitneden ṭola ol yer
Ola aḥvāli ḫalḳınuñ ebter

419 Ola ber-muḳteżā-yı ḥükm-i ḳażā
Fuḳarāda ġam aġniyāda şafā

420 Tāb u ṭāḳat gide raᶜiyyetden
Żaᶜf ire tenlerine żilletden

421 Āfet-i kişt ü kār ola yaġma
Nātüvān ide ḫalḳı ḳaḥṭ u ġalā

13a/ 422 İde bu rūzgār-ı pür-āsīb
Kārgāh-ı cihānda kār-ı ġarīb

423 Olmaya hiç kimse āsūde
Herkesi ḥayret ide ālūde

424 Yollar üzre kemīn ide eşrār
Başdan maldan çıḳa tüccār

425 Berḳ-i şemşīr-i fitne ola bu sāl
Āteş-endāz-ı ḫırmen-i āmāl

426 Aḳa her yerde seyller gibi ḫūn
Aña nisbet ġadīr ola Ceyḥūn

427 Ola şāh-ı ḳażāya ḥāṣıl-ı kār
Fitne ser-ᶜasker ü bilād medār

428 Lik bir pādişāh-ı nev-devlet
Dehre ḥükm eyleyüp bula ḳuvvet

429 İde aᶜdāyı ḍarbıla maḳhūr
Ola dā'im muẓaffer ü manṣūr

Ḥükm-i Encüm Ki Ez-hevā Üfted

430 Āsmāndan yere dökülse nücūm
Pādişāhāna düşmen ide hücūm

431 Ümerā bir birine ḫaşm olalar
Hep reᶜāyā gidüp fenā bulalar

432 Cengde şāh-ı Bābil ola zebūn
Az ola āb u aḳmaz ola ᶜuyūn

433 Ṭola ᶜālem ġalaṭ ḫaberler ile
Her kişi iftirādan ide gile

434 Rūzgār ide ḫırmenī tārāc
Olalar ḫalḳ ḫabbeye muḥtāc

Naḳl-i Aḥkām-ı Şekl-i Ḳavs-i Ḳuzaḥ

435 Gökde ḳavs-i ḳuzaḥ görinse eger
Göstere rūzgār reng-i diger

436 Yaᶜnī naḳş-ı sipihr-i buḳalemūn
Görine her naẓarda gūn-ā-gūn

437 Didi ḥikmetle Dānyāl nebī
Çeke ḫalḳ-ı zamāne çoḳ taᶜabı

438 İştidād üzre ola ḥükm-i şitā
Rūzgār ide ebri ṭūfān-zā

439 Tīr-i bārān idüp zemīne eşer
Dil-i gāv u semekden ide güzer

440 Zaḫm-ı peykān-ı nāvek-i ṭaᶜūn
Ġonce-veş dilleri ide pür-ḫūn

13b/ 441 Tīġ-i fitneyle nice ḳan dökile
Beḫye-i cāme-i beden sökile

442 Daḫı iḫbār-ı hevl-nāk ola çoḳ
Ḳaḥṭdan çoḳ kişi helāk ola çoḳ

443 Dāver-i Pārs u şeh-i Bābil
ᶜAdem-ābādı ideler menzil

444 Ṭola fetretle ol iki iḳlīm
Ola ḫalḳuñ derūnı pür-ġam ü bīm

445 Didi erbāb-ı ḥikmet ü tencīm
Bu nuḥūset ṭoḳuz yıl ola muḳīm

446 Bu ᶜalāmet görinse maġribden
Şāmda ẓāhir ola hep bu fiten

447 Daḫı ol yerde çoḳ yaġa bārān
İrmeye lik ġayrı mülke ziyān

Naḳl-i Ḥükm-i Selāsil-i Berḳ-est

448 Şarḳdan berḳ urursa ger şimşek
Ya^{c}ni dünyāya ḫande itse felek

449 Ya^{c}ni ol ḫandeden bu ola murād
Gire bir ṭurfe şekle şer ü fesād

450 Nā-gehān mülk-i Bābilüñ şāhı
Güm ide bir ḳażāyıla rāhı

451 Terk ide mülkin iḫtiyārı ile
Ḳoya taḫtını kār u bārı ile

452 Girmeye şehrine temām üç yıl
Ola ceyş-i fesāda fitne delīl

453 Fırḳa fırḳa olup ṣıġār u kibār
İdeler nālelerle terk-i diyār

454 Ba^{c}dehu bir ṭarīḳile ol şāh
Gele şehre ola bu ḫalḳa penāh

455 Geleler yerlü yerine herkes
İdeler pişe-i ṣalāḥa heves

456 Emr-i ḥaḳḳıla ol ^{c}alāmetler
Mülk-i Bābilde hep ẓuhūr eyler

457 Meger ey ^{c}ārif-i ḫaṭā vü ṣavāb
Milket-i Bābil olmış ola ḫarāb

458 Didi hem ittifāḳ idüp ḥukemā
Cānavarlardan ire ḫalḳa fenā

459 Ya^{c}ni yüz u peleng ü şīr ü hizebr
Daḫı keftār u gurk u rubeh u bebr

460 Ṭaġılup küh u deşte hep dedüdām
Ṭuta eṭrāf-ı şehr ü küyı temām

14a/ 461 Üç sene bunlar ide ḫalḳa ziyān
Ola āzürde ādem ü ḥayvān

462 Hem daḫı ḳaḥṭ u renc ü bimārī
Herkesüñ kārını ide zārī

463 Olsa şimşek verā-yı maġribden
Ṣala Türkān cihāna şūr u fiten

464 İki üç yıl ḫarâblik ideler
Şoñra cümle ḳarār idüp gideler

Naḳl-ı Aḥkām-ı Surḫi-i Felek-est

465 Surḫ olursa bu ayda levn-i semā
Zerd ola rū-yı ḫūşe hem-çü giyā

466 Yaᶜnī cümle ḫubūba ire fesād
Sebz ü ter olmaya riyāż-ı murād

467 Lik perverdigār-ı cümle cihān
Rūzi-i ḫalḳa virmeye noḳṣān

468 Ḳomaya ḳaḥṭıla ᶜibādını āc
Ḥāṣıl-ı toḫma itmeye muḥtāc

469 Hem bu eşnāda berḳ olursa eger
Evceden bir kişi ḫażîże düşer

470 İre bir pādişāha yā ḫod mevt
Ya ola bir emîr-i żî-şān fevt

471 Sū-yı maġribden olsa ger bu eşer
Arż-ı maġribde ola fitne vü şer

472 Ḳalmaya ol mekānda emn ü emān
Ḫalḳ ola sūgvār ü nāle-künān

473 Dökilüp ḳan hem ola ḥarb u ḳıtāl
Lāle-zār ola cümle deşt ü cibāl

Ḥükm-i Şekli Ki Der-hevā Bined

474 Gökde bir ᶜacîbe şekl olursa ᶜayān
Ola ṣūret-nümā-yı fitne cihān

475 Hem bu yüzden sipihr-i luᶜbet-bāz
Ola berḳuᶜ-güşā-yı çehre-i rāz

476 Gire biñ şekle fitne bir demde
Ola ḥayret ziyāde ādemde

477 Ġuṣṣa vü ḫüzn ü ḥayret ü efkār
Eyleye ḫalḳı ṣūret-i dîvār

478 Ṭuta dünyāyı sārik u ḳātil
Mîveler hergiz olmaya ḥāṣıl

479 Söylene çoḳ kelâm-ı nā-hem-vār
Diñlene bi-netîce çoḳ aḫbār

14b/ 480 Ḳaḥṭ ide Rūm iline istilā
Mîve vü ġalle olmaya aṣlā

481 Mevt ire çār-pāya ṣaḥrāda
Ġarḳ ola çoḳ sefîne deryāda

482 İḫtilāf üzre ola ḥāl-i mülūk
Her biri bir ṭarîḳa ide sülūk

483 Hem düşe bir emîr-i ᶜâlî-câh
Kār u bār-ı ḥayātı ola tebāh

484 Ḫāricî ẓāhir ola beyne'n-nās
Düşe mîrān-ı Mıṣra bîm ü hirās

485 Eyleyüp şāh-ı Rūm refᶜ-i livā
Ola kişver-sitān u ḳalᶜa-güşā

486 Ṭāliᶜi saᶜd u baḫtı ola ḳavî
Ṭurmaya ḳarşusında ḫaşm-ı ġavî

487 Daḫı yıl āḫirinde lûṭf-ı Ḫudā
İde ḫalḳa nişār-ı berg ü nevā

488 Ġalle vü mîve ola bî-pāyān
Ṭola envāᶜ-ı niᶜmetile cihān

Naḳl-i Aḥkām-ı Ṣūret-i Ḥayvān

489 Görseler gökde ṣūret-i ḥayvān
Ḫavf ide yerde zümre-i insān

490 Olsa ẓāhir eger bu güne eşer
Diñle gör kim neye delâlet ider

491 Ġaraż-ı nefs-i buġż-ı insānı
İde meṭbūᶜ-ı rūḥ-ı ḥayvānı

492 Fikri fāsıd hevâsı ġālib ola
Semt-i ẓulm ü cefāya ẓāhib ola

493 Daḫı şāhān-ı milket-i dünyā
İdeler bir biri ile ġavġā

494 İzdiḥām-ı cünūd u keşret-i ceng
ᶜÂlemi ḫalḳ-ı ᶜâleme ide teng

495 Ḳırıla çoḳ kimesne dökile ḳan
Döne sel-ḫāneye bu dār-ı cihān

496 İrişüp cengiyān-ı yaġmayı
Tārumār ideler re^{c}āyāyı

497 Yolları bend ide ḥarāmiler
Alalar māl-ı ḫāṣı ^{c}āmiler

Naḳl-i Aḥkām-ı Ra^{c}d Mi-kerded

498 Bu ayuñ rūz-ı evvelinde eger
Ra^{c}d olursa dimiş mücerribler

15a/ 499 Yaġa faṣl-ı şitāda çoḳ bārān
Yürimekde ta^{c}ab çeke insān

500 Ger onıncı gün olsa ra^{c}d-ı semā
Her maraż ḥükmin eyleye icrā

501 Didi üstād-ı rāz-dān-ı felek
Bu ayuñ ra^{c}d olursa nıṣfına dek

502 Ola ferḫunde vü mübārek sāl
Devr ide ḫalḳ-ı ^{c}ālemi ḫoş ḥāl

503 Olalar ġuṣṣadan tehī diller
Gide semt-i ṣalāḥa ^{c}āḳiller

504 Nıṣfı geçdükde ra^{c}d olursa eger
Ese yeller ṭaşup aḳa ṣular

505 Ola çoḳ ḥarb ü ḍarb ü sefk-i dimā'
Ḳavl-i Ca^{c}ferdür itme şek aṣlā

506 Hem ola şiddet-i şitā muḥkem
Demeden açmaya gözin ādem

507 Ola efsürde şol ḳadar eşyā
Nārdan çıḳmaya ^{c}alev farażā

508 Ḳadd-i eşcār berfden ḫam ola
Yeḥtemildür ki mīveler kem ola

509 Ekine irmeye żarar ammā
Cümle ḥarşı ḥirāset ide Ḫudā

510 Ra^{c}d ay eksilürken olsa eger
Bu sene olmaya bu ḥāletler

511 Her ne kim oldı nik ü bed mezkūr
Gelecek yılda ide cümle ẓuhūr

Naḳl-i Aḥkām-ı Ildırım Güyed

512 Vāḳı[c] olsa bu ayda ger berk
Mecma[c]-ı leşker ola cānib-i şarḳ

513 Ṭaraf-ı maġribe hücūm ideler
Ḳılalar ol bilādı zīr ü zeber

514 İrişe pādişāh-ı ġarba şikest
[c]Alemi gibi [c]askeri ola pest

515 Tīġ-i tīz ile leşker-i Berber
Maġribiler baş tırāş ideler

516 Ola düzd ü ḥarāmī bī-ġāyet
İdeler mal-ı tācirī ġāret

517 Ola maḥṣūl-ı zer[c] bī-pāyān
Hem ḥubūbāta nef[c] ide bārān

15b/ Ḥükm-i Āteş Ki Ez-hevā Rized

518 Āsmāndan zemīne ger düşe nār
Yana ġam āteşine ḫalḳ-ı diyār

519 Bir birine [c]adāvet ide mülūk
Bende āzād u ḥür ola memlūk

520 Ekşer-i nās ola marīż ü [c]alīl
Renc bisyār u ṣıḥḥat ola ḳalīl

521 İde ḫalḳ-ı cihānı fetret-i sāl
Ḳonmadan göçmeden perīşān ḥāl

522 Esmeye bād u ḳaḥṭ ola vāḳı[c]
Ḫāṣṣa ol nār düşdügi mevżi[c]

Naḳl-i Aḥkām-ı Şiddet-i Bārān

523 Böyledür ḥükm-i şiddet-i bārān
İre düzd ü ḥarāmīye ḫüsrān

524 Çıḳmaya hīç başa kārları
Bend ola rāh-ı kār u bārları

525 Meşelā derd-i ġamze-i dilber
Bulmaya naḳd-i cāna semt-i ẓafer

526 İrişe cümlesine ḳahr-ı Ḫudā
Nicesi tevbe ile bula rehā

527 Gide bi-bāk her yere tüccār
Ola hem sūd u menfa[c]at bisyār

528 Ḥadden efzūn yaġarsa ger bārān
Fitneden ḳanlar ola seyl-i revān

529 Yaġduġı yerde fetret efzündur
Ḥali ol mevżi[c]üñ diger gündur

Ḥükm-i Bārīden-i Tekerk İn-est

530 Ṭolu yaġsa bu ay içinde eger
Münkesir ola nice kāse-i ser

531 Mülk-i Berberde nās ola şerīr
Ehl-i baġy ü ḫavāric ola keşīr

532 Ḳaḥṭ ide arż-ı Mışra istilā
İtmeye Nīl ḥükmini icrā

533 Çoḳ yaġarsa füzūn ola esḳām
Daḫı evcā[c] u zaḥmet ü ālām

534 Yaġduġı yerde ola merg ü vebā
Müte[c]affin ola ziyāde hevā

16a/ **Ḥükm-i Ḥakī Ki Ez-hevā Bāred**

540 Ḥükmi bārānuñ az ola cārī
Çoḳ ola ḫalḳ içinde bīmārī

Naḳl-i Aḥkām-ı Kirm ü Çaġz-est İn

541 Yere kirm ü vezeġ yaġarsa eger
Ḫalḳa ḥummā vire ziyāde żarar

542 Çoḳ ola sinelerde derd-i ṭuḥāl
Ḳalmaya cism ü cānda tāb u mecāl

543 Fevt ola nice nām-dār u kibār
Ṣıġmaya hiç ḥesāba mevt-i ṣıġār

544 Az ola ḥāṣıl-ı giyāh u ḥaṣād
Rūzgār ide mīveyi ifsād

Ḥükm-i Gerdi Ki Ez-zemin Ḫized

545 Toz ḳoparsa zemīnden nā-gāh
Ḫūb ola gendüm ü şa^{c}īr ü giyāh

546 Az ola kisb ü çoḳ yaġa bārān
Ṭola yañlış ḫaberler ile cihān

547 Ġuṣṣa bisyār ola ma^{c}īşet kem
Fehm olınmaz bu nükte-i mübhem

Naḳl-i Aḥkām-ı Tiregi-i Hevā

548 Ger bu ayda busarıḳ olsa hevā
Ḫūb ola zer^{c} ü gendüm ü ḫurmā

549 Rūḥa rāḥat vire riyāḥ-ı şimāl
Līk efzūn ola zükām ü su^{c}āl

550 Yırtıcı cānavarlar ola helāk
Rūzgār eyleye bu fırḳayı ḫāk

551 Daḫı ḫargūş u āhuvān u şeġāl
Uġraya cümlesi vebāya bu sāl

16b/ **Naḳl-i Aḥkām-ı Rūzgār-ı Şedīd**

552 Ger vezān olsa rūzgār-ı şedīd
Böyledür ḥükm-i rūzgār-ı Mecīd

553 Ola ber-bād ḫırmen-i i^{c}mār
Yıḳıla çoḳ binā-yı cism-i kibār

554 Fevt ola nice nām-dār bu sāl
Şıḥne vü mīr ü ḳāḍı vü ᶜummāl

555 Bunlaruñ ekşerine ire ecel
Devlet anuñ ki ide hüsn-i ᶜamel

556 Esdügi yerde ẓulm ide sulṭān
Bī-güneh ḫalḳı ḳatl ide her ān

557 İde şol deñlü ẓulm ü bī-dādı
Söylene bir nice zamān ādı

558 Dānyāl eylemiş bu resme beyān
Ki marażdan żarar göre insān

559 Gāv u aġnāma çoḳ ire āfet
Ola faṣl-ı şitāda hem şiddet

560 Daḫı maşrıḳda çoḳ ola peygār
Ḫalḳ eräcifden ola bī-zār

561 Lik eşmār u kişt ḥāṣıl ola
Her kişi maṭlabına vāṣıl ola

Ḥükm-i Bāngi Ki Ez-semā Āyed

562 Nā-gehān gökden işidilse ṣadā
Güş tut gör ne söylemiş ḥukemā

563 Yaᶜni dünyāya çarḫ ide iᶜlām
Fevt ola bir emīr-i ṣāḥib-nām

564 Ẓulm-i şāh u taᶜaddī-i ümerā
Ola mülk-i cihānda şūr-efzā

565 Ḳalmaya memleketde emn ü emān
Döne meydān-ı cenge ṣaḥn-ı cihān(3)

566 Dil-i ḫalḳa sirāyet ide kesel
Rişte-i kisb ü kāra irmeye el

567 Tācire çoḳ işābet ide ziyān
İre vech-i maᶜīşete noḳṣān

568 Yaᶜni ḳuṭṭāᶜ-ı rāh u düzd-i kemīn
Ḫavfdan itmeye ḳulūbı emīn

569 Lik eşmār u zerᶜ ola bī-ḥad
Olmaya ġalleye ḳıyās u ᶜaded

570 Ḥikmet-i zü'l-celâl ile ammâ
Yağa bârân ziyâde az ola mâ

571 Berf ü yaḫ faṣl-ı deyde ola füzûn
Ḳırıla buz ḥesâbdan birûn

17a/ **Ḥükm-i Bâng-i Kı Ez-zemîn Âyed**

572 Yer ṣadâ virse böyledür aḫbâr
Ola aḳvâl-i kâẕibe bisyâr

573 Olmaya feyż-i nâmiye der-kâr
Bâğda mîve virmeye eşcâr

574 Ża^{c}f ire çâr-pâya ṣaḥrâda
Ġarḳ ola çoḳ sefîne deryâda

575 Mu^{c}teber bir emîr-i ṣâḥib-câh
Fevt olup kâr u bârı ola tebâh

Naḳl-i Ḥükm-i Tezelzül-i Arż-est

576 Gündüzin zelzele olursa eger
İrişe ḫalḳa bir müfîd ḫaber

577 Ya^{c}nî bir güm-şüde şeh ide ẓuhûr
Ṭuta dünyâyı bang-ı kûs-ı sürûr

578 Ola ḥüsniyle Yûsuf-ı ṣânî
Ṭa^{c}n ide mâha rû-yı raḫşânı

579 Geçe ^{c}izzetle taḫt-ı salṭanata
^{c}Adl ile ḥâkim ola memlekete

580 Ola kişver-sitân u ^{c}âlem-gîr
İde cümle memâliki teshîr

581 Nâmı her kişvere reside ola
Mişli nâdîde nâ-şinîde ola

582 İde ol ḫusrev ü ḳażâ-tedbîr
Fuḳarâyı ġanî ġanîyi faḳîr

583 Öyle olmazsa ^{c}aynı ile eger
Ola bir ḥâdişe buña beñzer

584 Daḫı dir Dânyâl-ı ferruḫ-dem
Ki odur neşve-dâr câm-ı ḥakem

585 Ki bu yıl şöyle vāfir ola şarāb
Nice huş-yārı ide mest ü ḫarāb

586 Niᶜmet erzān ola hem ide ḳażā
Olup oldurma ḥükmini icrā

587 Zelzele gice olsa dir ḥukemā
Çoḳ ese bād-ı serd-i faṣl-ı şitā

588 Serdi-i dey ḳatı mü'eşşir ola
Yaḫ ü berd ü ṭuman vāfir ola

589 Çoḳ helāk ola ḳışda cānavarān
Vaḥşi vü ḫānegi vü ḫurd u kelān

590 Fehm olınmaz bu nükte-i muġlaḳ
Böyledür hükm-i fāᶜil-i muṭlaḳ

17b/ Der-Beyān-ı Aḥkām-ı Kānūn-ı Evvel Ber-Mūcib-i Ḳavl-i Yūnāniyān ve Aḥkām-ı Ḥavādiṣ-cū Ki Der-Vey Vāḳıᶜ Mī-şeved

591 Ḥükm-i Kānūn-ı evveli ḥukemā
Eylemişler bu resm ile inşā

592 Ki bunuñ nāmıdur Dekevris hem
Oldı eyyāmı si vü yekle raḳam

593 Hem şitānuñ bu māh evvelidür
Yazılan resm-i ḥükm-i cedvelidür

594 Bārid ü raṭb olur bu ayda hevā
Balġam aḥkāmını ider icrā

595 Çoḳ olur nezle vü suᶜāl ü zükām
Ṭabᶜa ḫoşdur bu ayda ḥammām

596 Faṣd u şerbet ü cimāᶜdur memnūᶜ
Eyle nefsüñden anları merfūᶜ

597 Böyledür Rūz-nāmede bu ḫaber
Yaᶜni bu üç ᶜamelden eyle ḥazer

598 Ol muḳayyed ṭaᶜām-ı ḫār ile hem
Gelmeye tā seḳām-ı żār ile ġam

599 Kelle-i miş ile herise kebāb
Yenilüp hem içilse ḫār şarāb

600 Daḫı ba^{c}de't- ṭa^{c}ām mîve-i ter
Yimegi resm ü ^{c}ādet itseñ eger

601 Ola her gāh ṣıḥḥat üzre mizāc
Ne seḳāmet ne ḫastegi ne ^{c}ilāc

602 İḫtirāz eyle lāzım ise beden
Giceden ḳalma serd eti^{c}meden

603 Semek ü laḥm-ı gāv u turşi vü māst
Yer iseñ olmaya mizācuñ rāst

604 Bu ayuñ ḥükmi böyle cārîdür
Gerçi maḥkūm-ı emr-i Bārîdür

605 Naḥsdur ikisi üçi bi-şek
Böyledür muḳteżā-yı devr-i felek

606 Rūz-ı heftüm sa^{c}îddür ġāyet
Rūz-ı heştümde böyledür ^{c}ādet

607 Ḳalb olur sîne-i felekde ^{c}ayān
Daḫı ol gün ġurūb ider deberān

608 Ṭoḳuzıncı günindedür maḥẓūr
On birincide böyledür meṣṭūr

609 Ya^{c}ni ġāyetde naḥs-ı ekberdür
Bu iki günde kār ebterdür

18a/ 610 Hem olurmış bu ayuñ el-ḥāṣıl
On ikisinde erba^{c}în dāḫil

611 On üçinde nehār olur aḳṣar
Şeb-i yeldā cihāna sāye ṣalar

612 Eyleyüp ḳavsi tîr gibi güzer
Cedye mihmān olur ġazāle-i ḫaver

613 Olur ol burca varduġında güneş
Gün ṭoḳuz sā^{c}at u gice on beş

614 Böyledür ittifāḳ-ı ehl-i nücūm
Sırr-ı Ḥaḳdur egerçi nā-ma^{c}lūm

615 Üç gicedür leyāli-i yeldā
Rūz u şeb bir ḳarārda ola tā

616 İrişince on altıya eyyām
Ola tefrīḳ ṣoñra ṣubḥıla şām

617 Ḫusrev-i ḫāver eyleyüp nühüfet
Geldügi yere eyleye ᶜavdet

618 Ḳaṭᶜ-ı rāh ide günde bir derece
Uzanup gün ḳaṣīr ola gice

619 On yedincide didiler ḥukemā
Ekşilerden ḥaẕer gerek ḳaṭᶜā

620 Yenmeye laḥm-ı cedy ü laḥm-ı baḳar
İder ol gün cimāᶜ u faṣd żarar

621 Uyḫudan ṣoñra āb-ı serd içmek
Ṣıḥḥatī tenden eyleye münfek

622 Dime zinhār idüp bu ḳavli ṣarīḥ
Menᶜ olınmışdur iḥtimā-yı ṣaḥīḥ

623 Ne ḳadar ṣıḥḥat üzre olsañ eger
Yine perhīzi gözle şām u seḥer

624 Ḥimyedür ḥimye re's-i küll-i devā
Böyle taḥḳīḳ ider Ḥabīb-i Ḫudā

625 Hem bu gün ṭutma nev-reh olma tırāş
Ki virür cism ü cāna ṣoñra ḫırāş

626 Daḫı mīlād-ı ekber oldı bu gün
Ḥükm-i serma muḳarrer oldı bu gün

627 Belürür yaᶜnī inḳılāb-ı hevā
Görinür şiddetile dehre şitā

628 Hem bu gün cümle şuᶜle rūşen olur
Cümle nevᶜ-i beşer ḳavī ten olur

629 Gelür insāna neşv-i ḳuvvet ü zūr
İrişür cinniyāne żaᶜf u fütūr

630 Daḫı fevt oldı Dānyāl bu gün
Naḥsdur ḥaṣıl-ı maḳāl bu gün

18b/ 631 Hem yigirmi birinde şevle ṭoġar
Hiḳᶜa mebṭūn olup ġurūb eyler

632 Hem yigirmi üçinde dir ḥukemā
Başlar olmaġa müncemid eşyā

633 Hem yigirmi beşin idüp iḥṣā
Didiler rūz-ı mevlid-i ᶜĪsā

634 Kefere içre oldı ḳavl-i ṣaḥīḥ
Ol günüñ gicesinde ṭoġdı Mesīḥ

635 Ol gice şevḳ-dār alup vāye
Didiler nāmına şeb-i sāye

636 Şād olup yaᶜni ḳavm-i Naṣrānī
Re's-i tārīḫ yazdılar anı

637 Rūz-ı Milāda hefte eyyāmın
Baḫş idüp yazdılar hem aḥkāmın

Ḥükm-ı Milād Der-eḥad Be-şinev

638 Rūz-ı Milāḍ olursa yevm-i eḥad
Fevt ola merd-i sāde-rū bī-ḥad

639 Yaᶜni bisyār olup civān mergi
Dökile tāze güllerüñ bergi

640 Gele ġāyetde ḫūb zerᶜ-ı şitā
Revġan ü şehd ile ṭola dünyā

641 Çoḳ yaġa ġalle üstine bārān
Zeh ü zād-ı sütūr bī-pāyān

642 Ḫūb ola perveriş bulup aġnām
Bulalar yaz içinde ḳuvvet-i tām

643 Çoḳ ola çeşmeler yolında miyāh
Vire her ᶜayna māye feyż-i ilāh

644 Ehl-i ḥikmet yine idüp iḫbār
Didiler kim ḫuyūla āfet var

Ḥükmeş İn-est Ger Şeved İşneyn

645 Yevm-i işneyn olursa ger Milād
Ḫūb ola sāl u ḫalḳ ola dil-şād

646 İricek mah-ı māyıs u abrıl
İde saḳḳa-yı ebr ābı sebīl

647 Ya^{c}ni ġāyetde çoḳ yaġa bārān
Ola eşcār-ı bāġa feyż-resān

648 Çoḳ ola faṣl-ı ṣayfda ḥummā
Lik derde mü'eşşir ola devā

649 Añа kim ṣıḥḥat mülāzimdür
Mīveden iḥtirāz lāzımdur

19a/ 650 İre deryāda keştiye āfet
Böyledür cünbüş-i yem-i ḥikmet

İnçunin Bāşed Ez-Şeved Şülşā

651 Yevm-i Milād gelse şülşāya
Naẓar it sırr-ı ṣun^{c}-ı mevlāya

652 Faṣl-ı germāda çoḳ ola esḳām
İde ebdānı muẓṭarib evrām

653 İmtidād üzre ola faṣl-ı şitā
Lik hiç görmeye żarar eşyā

654 Ola deryada çoḳ sefīne şikest
Ṣayfda ḥalḳı ḥastelik ide pest

Hem-çunān Ḥükm-i Erba^{c}a Güyed

655 Gelse milād erba^{c}āya eger
Dedüdāma ecelden ire żarar

656 Düşe ceng ü cidāle cānavarān
Vaḥşi vü ḥānegī ide ṭuġyān

657 Ḳıra her yerde bunları insān
Bu sene pūstīn ola erzān

658 Berf ü yaḫ bi-ḥad ola ḳış muḥkem
İrişe yazdan ḳulūba elem

659 Ola ber ü şa^{c}ir ü mive keşir
Mevtdür ancaḳ olan emr-i ^{c}asir

Ḥükm-i Milād Der-ḫamis Be-ḫ^{v}ān

660 Gelse yevmü'l-ḫamise ger milād
Böyledür muḳteżā-yı kevn ü fesād

661 İᶜtidāl üzre ola faṣl-ı şitā
Lik ġāyetde ḥar ola germā

662 Ola envāᶜ-ı fākihe bisyār
Ḫalḳa ammā vebādan āfet var

Ḥükm-i Milād Güyed Ez-cumᶜa

663 Cumᶜaya gelse rūz-ı milāduñ
Böyledür bunda ḳavli üstāduñ

664 Yaġa ḳışda ziyāde berf ü maṭar
Çekeler yolcılar hirās u ḫaṭar

665 Hem ola yazda remed bisyār
Aġlada çoḳ ᶜuyūnı mevt-i ṣıġār

19b/ **Ḥükm-i Milād Bişnev Ender-est**

666 Rūz-ı milād-ı ᶜİsā-ı Meryem
Ḫāne-i yevm-i sebte olsa raḳam

667 Az ola galle muḥkem ola şitā
Lik germiyyet itmeye germā

668 Şoñ güz ayında hem ḥazirānda
Şehrde ḳaryede beyābānda

669 Ḥarekāt üzre ola cümle rıyāḥ
Yeleler sū-be-sū ġudüv ü revāḥ

670 Özge fehm it bu sırr-ı bü'l-ᶜacebi
Böyledür ḳavl-i Dānyāl nebi

Bār Bişnev Baḳıyye-i Kānūn

671 Ḥükm-i milāduñ oldı çünki temām
Yine kānūna geldi sevḳ-i kelām

672 Ki bu ay içre münşiyān-ı ḥikem
Bir ᶜaceb ḳıṣṣa naḳl iderler hem

673 İttifāḳ-ı mücerribīn-i umūr
Böyle olmış bu ṣafḥaya mesṭūr

674 İricek rūz-ı tāsiᶜ ᶜaşerin
Her kim ister k'ola marażdan emin

675 Uyḫudan ṣoñra hergiz içme āb
Ne ḳadar olsa teşne vü pür-tāb

676 Ḥikmetinden su'āl iderseñ eger
Ol gice hep ecinne ṣuya ḳuṣar

677 Kim ki ol ṣudan içse ġafletile
Bī-ḥużūr ola renc ü zaḥmetile

678 Ya^{c}ni ṣar^{c}a vü cünūn işābet ide
^{c}Āḳil oldur işinde dikḳat ide

679 Lāzım oldı ki ol gice biline
İḥtiyāṭen tedāriki ḳılına

680 Yoḳlana cümle ẓarfı āblaruñ
Ola püşide aġzı ḳablaruñ

681 Ḥukemānuñ sözi mücerrebdür
Diñlemek anı ^{c}aḳla ensebdür

682 Çün Ḫudānuñ bir ismi oldı Ḥakīm
Görinür maẓharında sırr-ı ^{c}aẓīm

Naḳl-i Ḥükm-i Giriften-i Ḫurşid

683 Ger bu ay içre mihr-i ^{c}ālem-tāb
İtse ruḫsārına küsūfı niḳāb

20a/ 684 Şehr-i Māzenderān u ḫıṭṭa-ı Çīn
Ḳaḥṭ olup ḫalḳı olalar ġam-gīn

685 Daḫı çoḳ fevt ola mülūk-ı ^{c}Arab
Mülk-i maġribde ola şūr u şaġab

686 Ḳış ḳatı ola çoḳ yaġa bārān
Berf ü yaḫdan ṭola zemīn ü zamān

687 Ola ḥadden füzūn ṣa^{c}īr ü ^{c}alef
Olmaya dāneler hebā vü telef

688 Daḫı nev^{c}-i ṭuyūra olmaya ḥad
Ḳısm-ı māhī vü baṭ olınmaya ^{c}ad

689 Ola maġribde fitne vü ġavġā
Ṣala ḳaḥṭ u ġalā o mülke belā

Naḳl-ı Aḥkām Der-giriften-i Māh

690 Ger bu ayda ḫusūf idüp muġber
Olsa mir'āt-ı māh-ı jeng- āver

691 Feyż-i Ḥaḳla bulup ḥayāt nebāt
Ḥükmini gör k'ide vefāt nebāt

692 Ola ġāyetde keşret üzre sütūr
Gendüm ü cev giyāh nā-maḥṣūr

693 Penbe bisyār u zeyt olup vāfir
Muḥtekirler ola ᶜaceb ḫāsir

694 Serd ola hem Şubāṭ irince hevā
Döne buz ṭamına bu köhne serā

695 Ola ber-mūcib-i ḳażā-yı Celīl
Berf ü bārān keşīr ü bād ḳalīl

696 Düşe maġrib-zemine ḳaḥṭ u ġalā
Zād-ı Ḳosṭanṭınıyye vāfir ola

Naḳl-ı Aḥkām-ı Mihr Der-hāle

697 Seyr iderken burūc-ı sā'irde
Olsa ger āfitāb-ı dā'irde

698 Faṣl-ı sermāda berd olup müştedd
Yaḫ ü bārān u berfe olmaya ḫadd

699 İde ṭūfān-ı Nūḥı ᶜālem yād
Döne keştiye bu ḫarāb-ābād

700 Gide sermāda cümle sermāye
Işına ḫalḳ faṣl-ı germāya

701 Evvel-i ṣayfda ola ḫattā
Mevt-i ḥayvān u ḳıllet-i eşyā

702 Alalar ḫalḳ-ı ᶜālem el-ḳıṣṣa
Ḥāṣıl-ı kişt ü kārdan ḥiṣṣe

20b/ 703 Ṭolalar ᶜāleme erāzil-i nās
Ṣalalar hep ḳulūba ḫavf u hirās

704 Ḫıṭṭa-ı arż-ı Rūm ile Baġdād
Olalar menşe'-i şurūr u fesād

Naḳl-i Aḥkām-ı Māh Der-hāle

705 Hāle devr itse māh-ı tābānı
Güş ḳıl muḳteżā-yı devrānı

706 Pārsı Germiyān u Bābilī hem
Ḳıla Baġdād gibi fitne dijem

707 Uġraya iftirāya ekşer-i nās
Rūm ilinde ola muṣībet ü yās

708 Olmaya hem o yerde kişt ü direv
Ola ġālib bahāda gendüme cev

709 İre ḳısm-ı ḥubūba feyż ammā
Ola efzūn nücūmdan ḥattā

710 Çoḳ furūşında vü ḫarīdārı
Ḫᵛāce-i māl-dār ide kārı

711 Lik ber-vefḳ-i ḥāl-i sırr-i şıfāt
Ola emrāż u fevt-i ḥayvānāt

Naḳl-i Ḥükm-i Nümāyiş-i Meh-i Nev

712 Māh-ı nev ger bu ay görinse sitān
Ḥükm-i şayf u şitā ola yek-sān

713 Ola evvel bahārda ᶜālem
Niᶜmet-i bī-şumār ile ḫurrem

714 İrtifāᶜ üzre olsa bir ṭarafı
Nicedür güş ḳıl bu sırr-ı ḫafī

715 Ola bārān ḳıyāsdan bīrūn
Nīlden artuḳ ola āb-ı ᶜuyūn

716 Faṣl-ı sermāda berf ola bī-ḥad
Olmaya kişt ü kāra ḥad ü ᶜaded

Naḳl-i Aḥkām-ı Necm-i Gīsū-dār

717 Kevkeb-i ẕü-ẕü'ābe olsa bedīd
Müddet-i şer ü fitne ola mezīd

718 Pārsuñ ḥākimı çeküp leşker
Mülk-i Kirmāna ṣala āteşler

719 Çoḳ ola ol maḥalde ceng ü cidāl
Ehl-i İslāmı ideler pā-māl

720 Her vilāyetde ẓāhir ola fesād
Ṭuta dünyāyı ehl-i baġy u ᶜinād

21a/ 721 Yemen ü Ṭā'ife düşüp ṭāᶜūn
Ḫalḳınuñ dilleri ola pür-ḫūn

722 Fitne vü şer ile ṭola Ahvāz
Rūzgār ide bāb-ı fetreti bāz

723 Cā-be-cā iḫtirāḳ vāḳıᶜ ola
Cümle yollar ḥarāmī ile ṭola

724 Feyż-i mevfūrı ile emṭāruñ
Şuları vāfir ola enhāruñ

Ḥükm-i Encüm Ki Ez-hevā Üfted

725 Āsmāndan zemine düşse nücūm
İde ḳaḥṭ u ġalā cihāna hücūm

726 Düşdügi yerde böyledür bu nişān
Fevt ola bir şeh-i ᶜaẓīmü'ş-şān

727 Ṭaşa çoḳ āb-gīr niteki nīl
Ṭuta dünyāyı seyl mil-be-mil

728 Çār-pā ḳısmı her vilāyetde
Ḳırıla keşret üzre ġāyetde

Naḳl-i Aḥkām-ı Şekl-i Ḳavs-i Ḳuzaḥ

729 Olsa ḳavs-i ḳuzaḥ hevāda ᶜayān
Çarḫ ide tīr-i fitneyi perrān

730 Cānib-i şarḳdan görinse eger
Ṭuta ol semti şūr u fitne vü şer

731 Ḥarb ü ḍarb u ḳıtāl u sefk-i dimā'
Derd ü emrāż u ḳaḥṭ u renc-i vebā

732 Çoḳ ola cānib-i Medāyinde
Var mı rāḥat cihān serāyında

733 Sū-yı maġribde olsa ger bu nişān
Beyt-i aḥzān ola bu dār-ı cihān

734 Mülk-i Bābilde ceng olup üç ay
Yürüye ḥükm-i çarḫ-ı ḥādişe-zāy

735 Hem bahār evvelinde cünd-i cerād
İde maḥṣūl-ı kişt ü ġalleyi zād

736 Lik Rezzāk-ı ḫalḳ u Ḫālıḳ-ı nās
Kı yoḳ in^{c}āmına ḥesāb u ḳıyās

737 Şol ḳadar ḫalḳa ide bezl-i kerem
Üç sene ^{c}ālem ola ġarḳ-ı ni^{c}am

738 Birbirine muḥabbet eyleye ḫalḳ
Ehl-i buġża ^{c}adāvet eyleye ḫalḳ

Naḳl-i Ḥükm-i Selāsil-i Berḳ-est

21b/ 739 Sū-yı maġribde olsa ger şimşek
Ḥukemā böyle yazdılar bi-şek

740 Kı ola nās iḫtilāf üzere
Gideler vādi-i ḫilāf üzere

741 Püserinden peder olup dil-gir
Zen ola şevherine ġālib ü çir

742 Bende mevlāsına ide ^{c}işyān
Leşkerinden żarar çeke sulṭān

743 Gide üç aya dek bu ḥāl üzere
Olalar her kişi cidāl üzere

744 Ba^{c}dehu cümlesi be-ḥükm-i Ḫudā
Cānile ḥākimine ṭābi^{c} evlā

745 Bu ^{c}alāmet görinse maşrıḳdan
Şāhlar içre ola şer ü fiten

746 Birbiri üstine çeküp leşker
Pāy-māl ola çoḳ ser ü efser

747 Ḫalḳa sārī ola ġumūm u hümūm
İde ḥayvāna cünd-i merg hücūm

Naḳl-i Aḥkām-ı Surḫī-i Felek-est

748 Gök ḳızarsa yer üzre döküle ḳan
Ceng ü ḥarb ile ṭola deşt-i cihān

749 Ola şehr ü diyār pür-āsīb
Göstere rūzgār şekl-i ġarīb

750 Vire meşşāṭa-ı ḳażā vü ḳader
Rū-yı eyyāma ḫūn ile ziver

751 Ḥükmi maşrıḳdadur anuñ ammā
Olsa maġribde ol nişān peydā

752 Ola ḥadden ziyāde kişt ü giyāh
Bezl ide niᶜmetin cihāna ilāh

753 Olup envāᶜ-ı fākihe bisyār
Mivesi naḫlüñ ola kendüye bār

Ḥükm-ı Şekli Kı Der-hevā Bined

754 ᶜUcbe şekl olsa gökde ger ẓāhir
Görine āşikāre ṣūret-i sır

755 Şarḳdan bir yeñi beg ide ẓuhūr
Ṣala iḳlīm-i Şāma sāye-i şūr

756 Şāma ḥükm eyleye ḥarāmīler
Ḳala ẓulmet şebinde Şāmīler

757 Bābil iḳlimi hem diyār-ı ᶜAcem
Herc ü merc ola üç sene muḥkem

22a/ 758 İre ḫüsrān metāᶜ-ı tüccāra
Kisb ü kār ehli ola āvāre

759 Yete vech-i maᶜīşete ḳıllet
Ola ebdān-ı nās pür-ᶜillet

760 Ḳırıla ḥastelikle ḥayvānāt
Lik ġāyetde çoḳ ola ġallāt

Naḳl-ı Aḥkām-ı Ṣūret-i Ḥayvān

761 Gökde bir şaḫṣ olınsa ger teşḫiṣ
Ḥukema böyle itdiler taḫṣiṣ

762 Pādişeh ẓulm ide reᶜāyāya
Beglerüñ ḫavfı ola bi-ġāye

763 Ḫāricilerle ṭola şehr ü diyār
Çoḳ ola şer ü fetret ü peygār

764 Ḫalḳ zaḥmet göre erāzilden
Kimse şād olmaya efāżıldan

765 Ẓulm ü bi-dād ile ṭola dünyā
Ḳaḥṭ ola yıl şoñında dir ḥukemā

Naḳl-ı Aḥkām-ı Raᶜd Mi-Kerded

766 Raᶜd olursa ḳalil olur eşmār
Her yemişden ᶜineb ola bisyār

767 Faṣl-ı yay ola iᶜtidāl üzre
Ḳış geçe şiddet ü celāl üzre

768 Raᶜd ile ger yaġarsa ḳar ol dem
Ola hep cüylar nümüne-i yem

769 Ola çoḳ mir-i nām-dār helāk
Ġalle bisyār olınca ḫalḳa ne bāk

770 Böyledür ḳavl-i Dānyāl ammā
Mive ġāyetde vefret üzre ola

771 Lik vardur ḫaṭar şavāᶜıḳdan
Ḳorḳulur berḳ-i ḫışm-ı Ḫālıḳdan

772 Mışr u maġribde ẓulm ide begler
Ḥukemādan bu resme irdi ḫaber

773 ᶜIşr-ı şānide olsa raᶜd-ı semā
Çoḳ olup penbe ıssı ola hevā

774 ᶜIşr-ı aḫırde olsa ger bu nişān
Ṭuta dünyāyı ebr ile bārān

Naḳl-ı Aḥkām-ı Ildırım Güyed

775 Berḳ olursa bu ayda bārik
Böyledür sırr-ı ḥikmet-i Ḫālıḳ

22b/ 776 Ṭutalar bir şeh-i cihān-bānı
İdeler nā-gehān şehid ānı

777 Kendünüñ ḫāṣṣ u ᶜām bendeleri
İdeler māl u cānına żararı

778 Ḳılalar hep ḫazinesin tārāc
Ḳalmaya bir arada taḫtıla tāc

779 Dir Ebu'l-Faẓl vech-i āḫir ile
Ya^{c}ni ḳavl-i laṭif ü ḫoş-ter ile

780 Ümerā-yı zamāneden bir emīr
Ola bir düşmenüñ elinde esīr

781 Ḫafiyen ol emīri ol düşmen
Ḳatl idüp mülküni ḳıla mesken

782 Çıḳup eṭrāfa leşker-i a^{c}dā
Çār-pā ḳısmın ideler yaġma

783 Ancaḳ ol yerde ola bu fetret
Ġayri mülk ehli çekmeye zaḥmet

784 Ola ġallāt bi-şumār bu yıl
İsteseñ sūd Mışra var bu yıl

785 Ola ammā diyār-ı Türkistān
Ḫāriciler elinde pek vīrān

786 Ya^{c}ni bir nev-ẓuhūr düşmenden
Ol diyāra düşe şürūr u fiten

787 Hem anuñ üstine gelüp şeh-i Şām
İde eyyām-ı ^{c}ömr-i ḫaşmı temām

Ḥükm-i Āteş Ki Ez-hevā Rized

788 Āsmāndan zemīne hemçü şihāb
Pāre-i āteş eyleye pür-tāb

789 İçilen nesneler şarāb gibi
Bī-vücūd olalar serāb gibi

790 Bāde-nūşuñ mizācı fāsid ola
Mey-fürūşuñ revācı kāsid ola

791 Döne mey-ḫāne deyr-i vīrāna
Ola ḫāne ḫarāb-ı mestāne

792 İde fitne o deñlü sefk-i dimā'
Ḫūn-ı maẓlūm ile ṭola dünyā

793 İre ehl-i fesāda şoñra zevāl
Fitnenüñ ḳanı ḳatli ola ḥelāl

794 Daḫı ferḫundedür nihāyet-i sāl
Tācire devlet eyleye iḳbāl

795 Bāyiᶜ ü müşteri ola pür-sūd
Yete ḥadd-i ḥuṣūla her maḳṣūd

23a/ **Naḳl-i Aḥkām-ı Şiddet-i Bārān**

796 Farṭ-ı ḥiddetle yaġsa ger bārān
Nitekim eşk-i dide-i mestān

797 Bāᶜiş-i ḫande-i cihāndur ol
Sebeb-i şādī-i zamāndur ol

798 Ḳalmaya memleketde ẓulm ü fesād
Pādişāhān-ı ᶜālem eyleye dād

799 İntiẓām-ı niẓām-ı devlet ü dīn
Dār-ı İslāmı ide ḫuld-ı berīn

800 ᶜAlem-i dīn ü rāyet-i devlet
Bulalar mihr ü meh gibi rifᶜat

801 Żabṭ u rabṭ-ı umūr ola muḥkem
Kimse ḥaḳdan tecāvüz itmeye hem

802 Şatıla emtiᶜa bahāsı ile
Alına beyᶜ olan şirāsı ile

803 Ola bāzār-ı tācir anda revāc
Degeriyle gide bilür u zücāc

Ḥükm-i Barīden-i Tekerk İn-est(4)

804 Bu tehī kāse-i felekden eger
Ṭolu yaġsa zemīne ser-tā-ser

805 Bir bölük saḫt-ı dil-füsürde dimāġ
Uralar ḫalḳa nār-ı ẓulm ile dāġ

806 Yaᶜni düzd ü ḥarāmī ide ẓuhūr
Vireler ṭabᶜ-ı kā'ināta fütūr

807 İrişince temām bir sāle
Mübtelā olalar bu aḥvāle

808 ᶜArṣa-gāh-ı cezāda āḫir-i kār
Ola düzd ü ḥarāmī hep ber-dār

809 Ḥadden efzūn ola giyāh u ᶜalef
İtmeye dest-i rūzgār telef

Ḥükm-i Ḫāki Ki Ez-heva Bāred(5)

810 Yere toprak yağarsa gökden eger
ᶜĀlemi fitne eyleye muğber

811 Ḫā'ib ü ḫāsir ola hep tüccār
Ḳılmaya fā'ide ne kisb ü ne kār

812 Bāyiᶜ ü müşteride olmaya sūd
Ola yer yer ḥarāmiyān mevcūd

813 Geçe zaḥmetle ser-be-ser meh ü sāl
Ola ammā ki bi-şumār ġılāl

23b/ **Naḳl-i Aḥkām-ı Kirm ü Çağz-est İn**

814 Yağsa kirm ü vezeğ yere gökden
Pādişehlerde ola ẓulm ü fiten

815 İde evvel bahārda emrāż
Künc-i miḥnetde ādemi murtāż

816 Mevt ire duḫter ü ḫavātine
Müjde ṣāḥib-ᶜıyāl-ı miskine

817 Emr-dānda bu ḳıṣṣa nādir ola
Sāde-rūnuñ ṣafāsı vāfir ola

818 Hiç eşcaruñ olmaya şemeri
Çeke ādem sibāᶜdan żararı

Ḥükm-i Gerdi Ki Ez-zemin Ḫized

819 Nā-gehān ya gice ya vaḳt-i seḥer
Toz ḳoparsa bu rūzgār eger

820 Bād-ı ẓulmile ḫusrevān-ı diyār
Ṣalalar kā'ināta gerd ü ġubār

821 Sāl ḫuşk ola yağmaya bārān
Olmaya sebz-i bāğıla bostān

822 Tācirūñ mālına żarar görine
Yolda ḳuṭṭāᶜdan ḫaṭar görine

823 Olup aḫbār-ı kāẕibe bi-ḥad
Ġam u ḥüznüñ demi ola mümted

824 Ṭuta bāzārı revġan ile ᶜasel
Gelmeye hem ḥesāba şāt u ḥamel

Naḳl-i Aḥkām-ı Tīregī-i Hevā

825 Ger busarıḳdan olsa tīre hevā
Dīde-i ḥalḳa tār ola dünyā

826 Pādişāhānuñ ola ẓulmi eᶜam
Ḳaplaya kā'ināt dūd-ı sitem

827 ᶜĀlemüñ rū-yı baḫtı ola siyāh
Şemᶜ-i bezm ola ḥalḳa şuᶜle-i āh

828 Hem göz açdırmaya cihāna fiten
Her vücūda sirāyet ide miḥen

829 Mīveye āfet irişe yek-ser
Ehl-i kisb ü maᶜīşet ide żarar

Naḳl-i Aḥkām-ı Rūzgār-ı Şedīd

830 Nā-gehān şiddetle ger esse bād
Ḳaplaya rūzgārı gerd-i fesād

24a/ 831 Düşe bir pādişāh-ı ᶜālī-cāh
Beglerüñ ola rūzgārı tebāh

832 Ḫaşm elinde helāk ola leşker
Māldan başdan çıḳa begler

833 Ḫastelikden irişe ḥalḳa elem
Ġālib ola devāya zūr-ı seḳam

834 Hem zemistānda bād-ı kūh-efgen
Dem ura āh-ı serd-i ᶜāşıḳdan

835 Şiddet üzre ola şitā bu sene
Görile ḳaḥṭıla ġalā bu sene

Ḥükm-i Bāngī Ki Ez-semā Āyed

836 Şiddet-i ṣavtıla bu ḳīl-i felek
Olsa bīm efgen-i simāk ü semek

837 Şīt-i ẓulm ü cefāsı sulṭānuñ
Ker ide güşın ehl-i dünyānuñ

838 Ẓulm ide kā'ināta leşkeriyān
İrişe mülk ü māl-ı ḫalḳa ziyān

839 Ḫāriciler ḫurūc idüp yer yer
ᶜĀlemi nehb ü ġāret eyleyeler

840 Türkiyandan ẓuhūr idüp düşmen
Çeke rāyāt-ı şūr u tīġ-i fiten

841 Milket-i Şāma ola müstevli
Ṭoldura ḳalbi heybet ü hevli

842 İde mīrān -ı Şāmı seby ü esīr
Çoḳ giriftār ola ġanī vü faḳīr

843 Mışr ilinde raḫīş ola niᶜmet
Hem pirinç ü şeker bula vefret

Ḥükm-i Bāngī Ki Ez-zemīn Āyed

844 Çıḳsa nā-geh zemīnden āvāz
Böyle yazmış bu sırrı kāşif-i rāz

845 Ḫaşm ola birbirine sulṭānlar
Döküle yer yüzine çoḳ ḳanlar

846 İdeler māl-ı tācirī yaġma
Hem ḫarāb ola nice şehr ü ḳurā(6)

847 Ola yıl āḫirinde emn ü sürūr
Eyleye her kişi yerinde ḫużūr

848 Kısb ü kār ola bī-ḥad ü pāyān
Lik çoḳdur ḫuşūmet-i mīrān

Naḳl-ı Ḥükm-i Tezelzül-i Arż-est

849 Zelzele olsa ger bu ay içre
Çoḳ maraż var bahār u yay içre

24b/ 850 Cereb ü ḥikke dümel ü ḥummā
Beden ü rūḥ-ı ḫalḳa ide cefā

851 Begler içre ḫuşūmet ola ᶜayān
Ḳırıla ḳande varsa leşkeriyān

852 Nice şehr ü diyār ola vīrān
Çār-pā ḳısmına irişe ziyān

853 Lik bi-ġayet ola mezrūᶜāt
Bula vefret ḥubūbıla ġallāt

854 Deprenürken eserse bād eger
Hem daḫı olsa raᶜd u şāᶜıḳalar

855 Ola naṭᶜ-ı zeminde bir şeh māt
Dānyāl eylemiş bunı işbāt

856 Olsa bu zelzele giceyle eger
Yine bir şāha ide mevt żarar

857 Niᶜmet-i kişt ü kār ola efzūn
Böyledür ḥükm-i Ḫālıḳ-i bi-çūn

Der-Beyān-ı Aḥkām-ı Kānūn-ı Ṣānī Ber-Mūcib-i Ḳavl-i Yūnāniyān ve Aḥkām-ı Ḥavādiṣ-cū Ki Der-Vey Vāḳıᶜ Mi-şeved

858 Çünki Kānūn-ı ṣānī ide duḫūl
Diyeyin ḥükmi neyse eyle ḳabūl

859 Ḳavm-i Yūnān didi bu māha Niyār
Orta kış ayıdur olınsa şumār

860 Nāmın üç vechile işidüñ çün
Bil ki eyyāmıdur otuz bir gün

861 Ola bu ay içinde mülk-i beden
Müzdeḥim ḫayl ü ceyş-i balġamdan

862 Ḥükm-i balġam ziyāde ġālib olur
Miᶜde ġāyet ṭaᶜāma rāġıb olur

863 Miᶜdede iştihā olur ammā
Yine eyler ṭabiᶜat istiġnā

864 Lāyıḳ oldur ġıdāyı az ideler
Çoḳ yemekden hem iḥtirāz ideler

865 Ola nāfiᶜ kebāb u laḥm-ı semin
Az yiyenler marażdan ola emin

866 İçile ṣāf u tāze bāde-i nāb
Lik bir ḳaṭrece ḳatılmaya āb

867 Bedene ḳuvvet ola rūḥa ġıdā
Böyledür ḳavl-i nāfiᶜ-i ḥukemā

868 Tāze māhī ṭarīyy ider bedeni
Yaġla hem dühn-i yāseminle teni

25a/ 869 Ger cimāᶜ eyleseñ bu ayda sezā
Nefᶜi çoḳdur riyāżetüñ ammā

870 Ṭabᶜı bārid ṭaᶜāmdan ḥaẕer et
Daḫı şūr-ı ġalīẓden güẕer et

871 Eyle sīr ü piyāzdan perhīz
Tā seni itmeye maraż taᶜcīz

872 Eylemiş feylesof-ı ḥikmet-kār
Bunuñ eyyāmını bu resme şumār

873 Bunuñ evvelki gicesi meşhūr
Leyle-i ᶜıyd ile olur meẕkūr

874 Ki Ḳalandāş dirler ol ᶜīde
Ḳavm içinde budur pesendīde

875 Ol şebe iᶜtibār idüp ᶜArabān
Şāmda ᶜıyd idüp olur ḫandān

876 Daḫı cümle tebāhī-i Eᶜcām
Bir yere cemᶜ olur o gice temām

877 Āteş-efrūz olup o şeb bunlar
Ḳarşusında şeṭāret eylerler

878 Daḫı ol gice sünnet oldı Mesīḥ
Böyledür ᶜİsevīde ḳavl-i ṣaḥīḥ

879 Hem ikinci günindedür maḥẕūr
Ḳavl-i Mūsāda naḥsıla meşhūr

880 Rūz-ı ṣāliş neᶜāyim ola bedīd
Henᶜa ol gün naẕardan ola baᶜīd

881 Naḥsdur şübhesiz o gün zinhār
Olma bir vechile mübāşir-i kār

882 Daḫı altıncı güninde ḥikmet var
Bir mübārek ḫuceste sāᶜat var

883 Ki o sāᶜatde cümle acı şular
Ola ṭatlu miṣāl-i şehd ü şeker

884 Böyledür iʿtibār-ı ʿİseviyān
Olmaz inkār-ı ḥikmet-i Yezdān

885 İrişince o vaḳt-i ferruḫ-dem
ʿİseviler olur o gün ḫurrem

886 Bu ümid ile ol zamān bunlar
Cümlesi yaʿni ḫāçı ṣuya atar

887 Daḫı ol gün ḳabile-i ʿİsā
İtdiler ʿazm-ı ḫāne-i Yaḥyā

888 Anda ʿİsāyı itdiler vaftūz
Oldı ol rūz bunlara nev-rūz

889 Ol günüñ fūta didiler nāmın
Baʿdehu diñle sā'ir eyyāmın

25b/ 890 Sekizinci güni muḳarrerdür
Rūz-ı fīrūz u saʿd-ı ekberdür

891 On ikinci gün ola biʿ-illet
Gündüz on dört ü gice on sāʿat

892 Daḫı ol günde böyle oldı ḫaber
Delv olur ẓarf-ı āb-ı çeşme-i ḫaver

893 Rūz-ı sādis ʿaşerde belde ṭoġar
Görmez ol gün zirāʿı ḥüsn-i baṣar

894 İrişince yigirmiye eyyām
Ola aḥkām-ı erbaʿīn temām

895 Hem yigirmi birindedür ḫamsin
Ḥukemā böyle itdiler taʿyīn

896 Böyle dirler yigirmi dördünde
Cemʿ olur vaḥş u ṭayr yurdında

897 Birbiriyle muvāneset ideler
İltimās-ı mücāmaʿat ideler

898 Hem yigirmi beşinde ḥāṣıl-ı kār
Olınur zerʿ içün zemīn şiyār

899 İrişüp yaʿni feyż-i Ḥayy ü Ḳadīr
Raḥm-i arżı ide toḫm-pezīr

900 Ne ekilse o gün ḫaṭā itmez
Biter aṣlā fenā bulup yitmez

901 Hem yigirmi ṭoḳuzda oldı pinhān
K'ola ẓābiḥ ᶜayān u neṣre nihān

902 Çün bu ayuñ ṣayıldı eyyāmı
Gün-be-gün naḳl olındı aḥkāmı

903 Olalum yine ḳīl ü ḳāl üzre
Gidelüm ḳavl-i Dānyāl üzre

Ḥükm-i Kānūn Bişnev Be-yevm-i Eḥad

904 Bu ayuñ evveli olursa eḥad
Olmaya şer u şūra ḫad ü ᶜaded

905 İḫtilāf-ı şehān u fetret-i ᶜām
Renc-i ṣıbyān u keşret-i esḳām

906 Ḫuşkī-i yay u sūziş-i bostān
Miḥnet-i rāh u āfet-i ḫüsrān

907 Ese faṣl-ı ḫarīfde çoḳ bād
Ḳaḥṭdan Rūm ilinde ḳalmaya zād

908 Ola yaġmurlu Āẕer ü Nisān
Ḳış mülāyim zaḫīre bī-pāyān

909 Zinde vü ferbih ola ḫayl ü sütūr
İrmeye mīş ü gāva renc ü fütūr

26a/ Ḥükm-i Kānūn Be-yevm-i İşneyn Est

910 Yevm-i işneyn olurısa ol māh
İdeyin ḥālden seni āgāh

911 Didi Caᶜfer mülāyim ola şitā
Serd ola didi Dānyāl ammā

912 İᶜtidāl üzre ola şayf u ḫarīf
ᶜAsel olmaya mīve ola laṭīf

913 Rūma küffār hem çeküp leşker
Ceng ide ġālib ola Rūmīler

914 Ola hem Rūm ilinde ḳaḥṭ u ġalā
Fetret ü ḳatl ü merg ü renc-i vebā

915 Didi Ca^{c}fer hücūm idüp erzāl
Ṭola Şām u Yemen ^{c}Aden der-ḥāl

916 Hem nevāḥī-i şarḳ u semt-i şimāl
Başılup ġāret ola māl u menāl

917 Gāhice ola bād-ı serd vezān
Ola ammā ki ġalle bī-pāyān

918 Yāy faşlında çoḳ yaġa bārān
Vaḳt ide ra^{c}d u berḳile güzerān

919 Sāfir-i baḥr olanlar ide ziyān
Ehl-i Mışrı ḳıla vebā giryān

920 Ekşer-i nāsa ire merg-i fücā
Ḳalmaya zerrece selāmete cā

921 Bu cihān şanma cā-yı rāḥatdur
Menzil-i derd ü dār-ı miḥnetdür

Güş-kün Ḥükm-i Yevm-i Şülşā-rā

922 Ger bu ay olsa yevm-i şülşādan
Ḳorḳu vardur tekerk ü sermādan

923 Berf idüp rūzgārı efsürde
Ṭolular ḥalḳı ide āzürde

924 Şöyle bisyār ola celīd ü berd
Ser ü pā zaḥmetine olmaya ḥad

Ḥükm-i Kānūn Be-erba^{c}ā Güyed

925 Erba^{c}ādan olursa evvel-i māh
Şāh-ı Baġdāduñ ola ^{c}ömri tebāh

926 Bir zamān ḥalḳı ḳaḥṭ ide mużṭar
Ehl-i Baġdād Rūma ^{c}azm ideler

927 Mekkede hem Yemende ola vebā
Düşe bu iki şehre ḳaḥṭ u ġalā

26b/ 928 Ġalle çoḳ nuḳre olmaya ilde
Tācire ola sūd bu yılda

929 Ese yeller Şubāṭ içinde ^{c}aẓīm
Ḳışda amma ola seḥāb-ı le'īm

930 Yaġmaya faṣl-ı deyde çoḳ bārān
Orta güz ṣoñ güz ayıdur ṭūfān

931 Olmaya berf egerçi faṣl-ı şitā
Serd ü ḫuşk ola ġāyetile hevā

932 Ġayrı yerlerde tā nihāyet-i sāl
Böyledür ḥükm-i Ḳādir-i müteᶜāl

933 Ekşeriyā buluṭlu ola hevā
Yaġmur az ola bi-şumār ola mā

934 Ola çoḳ raᶜd u berḳ u zelzele hem
Iżṭırāb ide ᶜālem ü ādem

935 Mîve vü revġan ola bî-pāyān
Ḫām sözlerle ṭola güş-ı cihān

936 Şāh-ı maġrib vebādan ide vefāt
İrişe hem erāzile āfāt

Ḥükm-i Kānūn Bişnev Be-yevm-i Ḫamis

937 Evvel-i māh olursa yevm-i ḫamis
Böyledür sırr-ı ḥikmet-i İdrîs

938 Hem Ebu'l-Faẓl u Caᶜfer-i Ṣādıḳ
Oldılar ittifāḳ ile nāṭıḳ

939 Didiler irişince āḫir-i sāl
Ḫalḳ ola emn ü ᶜadlile ḫoş-ḥāl

940 Her bürehne faḳîr-i bî-sāmān
Ola zer-beft-pūşıla yek-sān

941 Faṣl-ı ṣayf ola dil-güşā vü laṭîf
Gele bezl-i ġanîmet ile ḫarîf

942 Dānyāluñ sözi budur ki şitā
Ola dāġ-ı derūn-ı bāy u gedā

943 Ese çoḳ rūzgār-ı faṣl-ı bahār
Gele güz faṣlı rūzgāra ḳarār

944 Tîn ü zeytūn u ġalle vü engūr
Ola bāġ-ı cihānda nā-maḥṣūr

945 Ola Etrakde maraż efzūn
Cümleden çoḳ çeker dile ṭaᶜūn

946 Daḫı sulṭān-ı Bābil ide vefāt
Hem Ḫorasāna irişe āfāt

27a/ 947 Hem daḫı ḥākim-i vilāyet-i Şām
Nūş ide sāḳī-i fenādan cām

948 Şirler vadiyi bula ḥālī
Rūbehūñ müşkil ola aḥvālī

949 Yaᶜni yer yer ẓuhūr ide ẓaleme
Fuḳarāyı irişdüre eleme

950 Cānib-i şarḳdan ol eşnāda
Ola bir pādişāh āmāde

951 Gele ᶜaskerle Şāmı eyleye tāḫt
İde ẓālimden ol yeri perdāḫt

952 Mülk-i Şāmı taṣarruf ide temām
Ḳoya erbāb-ı fitneyi nā-kām

953 Daḫı bir yerde ola erzānī
İrişe niᶜmet-i fırāvānı

954 Ḳırıla deşt ü derde ḥayvānāt
Cedy ü aġnāma ire feyż-i ḥayāt

955 İre engūr u erzene āfet
Māye-i fıṣḳa irişe ḳıllet

956 Boza bāde bulunmaya çendān
Ḳala renc-i ḫumār ile mestān

957 Hem ᶜArab içre bir ᶜaẓīmü'ş-şān
Fevt olup ceng ü ḥarb ide ᶜArabān

958 Nereye varsa sūd ide tüccār
Ḥaḳḳa maᶜlūmdur yine esrār

Ḥükm-ı Kānūn Be-Yevm-i Cumᶜa Be-ḫᵛān

959 Cumᶜadan olsa evveli ayuñ
Geçe ḫoşluġla mevsimi yayuñ

960 Faṣl-ı pāyiz ḫuşk ola ġāyet
İre ṣıbyāna mevt ile āfet

961 Ḫırmen üstünde çoḳ yaġa bārān
Ola envāᶜ-ı mīve bi-pāyān

962 Dem-i evvel-bahār olup ḫurrem
Gül gibi ḫande-rū ola ᶜālem

963 Olmaya faṣl-ı deyde feyż-i seḥāb
Düşmeye rū-yı arża ḳaṭre-i āb

964 Ṭola fetretle Kūfe vü Bagdād
Ṣayfda mevt ola şitāda fesād

965 Yağmaya çoḳ cibālde emṭār
Tīg-i kühsārı az ṭuta jengār

966 Şarḳa çoḳ meyl ide nesīm-i ṣabā
Şāmda cūylar ola deryā

27b/ 967 Ol yerüñ ġallesi ola vāfir
ᶜAdl ola ol diyārda ẓāhir

968 İrişe Rūm iline feyż-i ilāh
Ṭola anbārlar şaᶜīr ü giyāh

969 Gāv-ı gevsāle vü bere aġnām
Çoḳ olup görmeye biri ālām

970 Penbe vü zeyt beyᶜ iden ide sūd
Ola rūşen-çerāġ her maḳṣūd

971 Gerçi ol yerde rızḳ ola erzān
İre ammā ki ḫalḳına yereḳān

972 Nīl Mışruñ ola ne biş ü ne kem
Çeşmelerde ḳalīl ola şu hem

Ḥükm-i Kānūn Be-Yevm-i Sebt Āmed

973 Yevm-i sebt olsa rūz-ı evvel-i māh
Ola cārī bu resme ḥükm-i ilāh

974 K'ola saḳṭ-ı cenīn ḥāmilede
Ḳuvvet olmaya kār-ı ḳābilede

975 Yandurup dehri āteş-i sūzān
Nice maᶜmūreler ola vīrān

976 Faṣl-ı güzde seḥāb idüp imsāk
Nem-pezīr olmaya ṣaḥīfe-i ḫāk

977 Yazda ġāyet ıssı ola hevā
Ṣarṣa dünyayı leşker-i sermā

978 Daḫı faṣl-ı şitāda çoḳ ese bād
Ġalleyi rūzgār ide ifsād

979 Böyledür daḫı ḥükm-i Yezdānī
Mevt ile pīrler ola fānī

980 Şāmda nā-gehān be-ḥükm-i Ḫudā
Ola bir bād-ı āteşīn peydā

981 Ola ol bād-ı maḫż-ı dūd-ı ceḥīm
Añа nisbet sümūm ola nesīm

982 Yandura cümle zer[c] u eşcārı
Kül ide ḫāk ü deşt ü kühsārı

983 Daḫı ol yerde olmaya zeytūn
Kişt ü kār ehli olalar maġbūn

984 Ṭola ni[c]metle lik ġayrı diyār
Mercimek baḳla vü noḫud bisyār

985 Bī-şumār ola fıstıḳ u incīr
Daḫı ḥadden ziyāde ber ü ṣa[c]īr

986 Vardur āfet sütūr u murġāna
Ṭola her yerde mārdan ḫāne

28a/ 987 Ola iḳlīm-i Rūmda fetret
Böyledür sırr-ı ma[c]ni-i ḥikmet

Naḳl-i Ḥükm-i Giriften-i Ḫurşid

988 Vāḳı[c] olsa bu ay içinde küsūf
Böyle açmış bu sırrı ehl-i vuḳūf

989 Pārs mülkinde her kim ise emīr
Rūmdan bir emīri ide esīr

990 İtdüre bende gibi ḫızmet añа
Cevr ü ẓulm ide bī-nihāyet añа

991 Ḫāṣṣ u [c]ām ol emīre mātem ide
Ġuṣṣası çeşm-i ḫalḳı pür-nem ide

992 Ol sebebden ḫarāb ola nice şehr
Böyledür köhne resm ü [c]ādet-i dehr

993 Nice azadeyi esīr eyler
Nice şehzādeyi ḥaḳīr eyler

994 Yine gör lütf-ı Ḫālıḳu'l- beşeri
Şād ide niᶜmetile bendeleri

995 Şol ḳadar niᶜmete vire berekāt
Olmaya rızḳa ḥad ile ġāyāt

996 Her vilāyetde vāfir ola niᶜam
Ḫalḳa ḳaḥṭ u ġalādan irmeye ġam

997 Ola maḥṣūl-ı kisb ü kār ḳalil
Germi-i ṣayf ḫalḳı ide ᶜalil

998 Cā-be-cā ẓāhir ola ehl-i fesād
Ṣūfiyān ideler riyāyı murād

999 Ger ġurūba yaḳīn olursa küsūf
Fitne yer yer çeke rimāḥ u suyūf

1000 Olmaya bu yıl içre emn ü emān
Ḫavf u endūh ile pür ola cihān

Naḳl-ı Aḥkām Der-giriften-i Māh

1001 Gör ḫusūfuñ bu ayda aḥkāmın
Mündefiᶜ ḳıl ḳulūbuñ evhāmın

1002 Mīve vü zerᶜ u cümle ḥubūb
Bī-ḥad ü bī-şumār ola hem ḫūb

1003 Feyż-i bārān ile ṭaşup cūlar
Nehri deryāya döndüre şular

1004 İntifāᶜ ide ḫalḳ rāḥatdan
Çār-pā rāḥat ide āfetden

1005 Hem bu yıl bī-nihāye ola cerād
Lik hiç itmeye ziyān u fesād

28b/ 1006 Hem ᶜIrāḳ u ᶜArabda ola ḳıtāl
Ḫāriciler ide ẓuhūr bu sāl

1007 Ṭuta mülk-i ᶜIrāḳı ser-tā-ser
İre mir'āt-ı rūzgāra keder

1008 Bitmeye hem o ḫākde dāne
Ḫalḳ can vire bir dilim nāna

1009 Bir ᶜadū ẓāhir ola maşrıḳdan
Şala iḳlīm-i Şāma şer ü fiten

Naḳl-i Aḥkām-ı Mihr Der-hāle

1010 Eger olsa ġazāle-i ḫurşid
Ḫalḳa-ı dām hāle içre bedid

1011 Ḳura şayyād-ı mevt her yere dām
Çoḳ helāk ola cedy ile aġnām

1012 Nice eşcār-ı müşmire ḳuruya
Nice eşmār-ı fāḫire çürüye

1013 Ḳaṭ[ᶜ] ide yolları ḥarāmiler
Tācire sūddan çoḳ ola żarar

1014 İde ḫalḳa melāmet istilā
Gelmeye nice dem ḳulūba şafā

1015 Hem ṭebāyi[ᶜ]de çoḳ ḥarāret ola
Cereb ü ḥikke bi-nihāyet ola

1016 Bir mu[ᶜ]aẓẓam ḥişār içinde bu sāl
Ola ceng ü cidāl ü ḥarb ü ḳıtāl

Naḳl-i Aḥkām-ı Māh Der-hāle

1017 Bu kühen tekyede ḳonulsa eger
Sofra-ı hāle içre ḳurş-ı ḳamer

1018 Sir ide ḫalḳ-ı [ᶜ]ālemi ni[ᶜ]met
Cūlaruñ şuları bula vefret

1019 Hem bu sālüñ şitāsı ola şedid
Hem ḥaşād u [ᶜ]alef keşir ü mezid

1020 Daḫı çoḳ vāḳı[ᶜ] ola saḳṭ-ı cenin
Gebe [ᶜ]avretler ide āh u enin

1021 Ola ḥadden füzūn ḫunāḳ u su[ᶜ]āl
Çoḳ marażlar ide ẓuhūr bu sāl

1022 Çār-pāyı maraż ide rencūr
Tiz def[ᶜ] ola böyle dir cumhūr

Naḳl-i Ḥükm-i Nümāyiş-i Meh-i Nev

1023 Ger bu ayda sitān görinse hilāl
Böyledür ḥükm-i Ḳādir-i müte[ᶜ]āl

29a/ 1024 Ḥāṣıl-ı mezraᶜa ola bisyār
Ḳadd-i eşcārı ḫam ide eşmār

1025 Bir ucı mürtefiᶜ görinse eger
Çoḳ ola engebin ile sükker

1026 İre eşcār-ı mlveye āfet
Ḳırıla berd ü yaḫçeden ġāyet

Naḳl-ı Aḥkām-ı Necm-i Gisū-dār

1027 Kevkeb-i ẓü-ẓü'ābe olsa ᶜayān
Çeke tuġ u ᶜalem şehenşāhān

1028 Her biri fātiḥ-i memālik ola
Her biri rāh-ı ᶜadle sālik ola

1029 Evveli böyle saᶜd olur ammā
Āḫiri naḥs ola dimiş ḥukemā

1030 Mülk-i maġribde fitne ẓāhir olup
Mışr maġlūb u ḥükm-i Ḳāhir olup

1031 Rūm ilinde ola ḳıtāl u cidāl
Çoḳ döke ḳanı düşmen ide ḳıtāl

1032 Defᶜ içün bu belāları ekşer
Eyleye pādişāh-ı Rūm sefer

1033 Münḳaṭıᶜ olmaya velī bu fiten
Nice yıllar irişe ḫalḳa miḥen

1034 Çoḳ ola ġāyet ile sefk-i dimā'
Hem ᶜufūnetle ḥāṣıl ola veba

1035 Murġ u māhī bu yılda ola ziyād
Baḥr ile berde sūd ide ṣayyād

1036 ᶜĀḳıbet bunlar ola yine helāk
Pāk ola läşelerden āb ile ḫāk

1037 Zeyt ü zeytūn u revġan-ı sāde
Çoḳ ola çār-sū-yı dünyāda

1038 Ebr-i cūdıyla fāyizü'l-berekāt
Ola sermāye-baḫş-ı mezrūᶜāt

Ḥükm-i Encüm Ki Ez-hevā Üfted

1039 Vāḳı[c] olsa suḳūṭ-ı encüm eger
Maġribe çoḳ şerār-ı fitne düşer

1040 Ḳīl ü ḳāl ü [c]adāvet ü fetret
İrgüre ḫalḳ-ı [c]āleme zaḥmet

1041 Ḫalḳı rencide ide leşkeriyān
Rāḥata arzu çeke insān

1042 Pādişāhān-ı dehr ẓālim ola
Ẓaleme bir diyāra ḥākim ola

29b/ 1043 Hem ola zelzele pey-ender-pey
Defter-i [c]ömri gellenüñ ola ṭay

1044 Ḥadden efzūn ola veli tereke
[c]Ām ola cūd u fa'ïżü'l-bereke

1045 [c]Ālemüñ sebze-zārı ser-tā-ser
Ḫaṭṭ-ı dilber gibi ola ḫoş-ter

1046 Ola faṣl-ı bahārda ezhār
Zīnet-efzā-yı cennet-i gülzār(7)

Naḳl-i Aḥkām-ı Şekl-i Ḳavs-i Ḳuzaḥ

1047 Süy-ı maşrıḳda olsa ḳavs-i ḳuzaḥ
İrişe ḳalb-i şāha sehm-i teraḥ

1048 Memleketde ḫurūc idüp [c]adā
Feth ide her diyārı bi-pervā

1049 Çoḳ helāk ola mīr ü leşkerden
Çıḳa çoḳ kimse cān ile serden

1050 Nice kez pādişāha ire şikest
[c]Alem-i baḫtı sāye-veş ola pest

1051 Hem bu yıl āfet ire engūra
Döne her tāk müflis-i [c]ūra

1052 Berf ü yaḫ bi-şumār ola ġāyet
İre ammā mezārı[c]a bereket

1053 Yıl soñında emīn ola [c]ālem
Ḫ[v]āceler sūd-mend ola her dem

1054 Lik maġribde olsa ḳavs-i ḳuzaḥ
İre üç yıl bezer-gere teraḥ

1055 Ne ekerlerse hep bite ammā
Arż-ı Rūm içre ola ḳaḥṭ u ġalā

Naḳl-i Ḥükm-i Selāsil-i Berḳ-est

1056 Şarḳdan lāmi[c] olsa ger şimşek
Gör nedür muḳteżā-yı devr-ı felek

1057 Mülk-i maşrıḳda bir emīr-i ġavi
Deşt-i ṭuġyānuñ ola rāh-revi

1058 Pādişāha iḥānet eyleye hem
İrişe ḳalb-i nāsa andan elem

1059 [c]Āḳıbet pādişāh olup ġālib
[c]Adl ile ḳatlini göre vācib

1060 Olsa maġribden ol [c]alāmet eger
Küşte-i tīġ-i ḳaḥṭ ola bir yer

1061 Naḥs ola ṭāli[c]-i diyār-ı Fireng
Ḫalḳını ḳaḥṭ eyleye dil-teng

1062 Ola ammā memālik-i İslām
Emn ü raḥatla ḫoş-dil ü bā-kām

30a/ **Naḳl-i Aḥkām-ı Surḫī-i Felek-est**

1063 Surḫ reng olsa çehre-i eflāk
Ṭola yıl āḫirinde ḫūn ile ḫāk

1064 Fitne cellād-ı ḫalḳ-ı [c]ālem ola
Kār-ı sefk-i dimā' nice dem ola

1065 Hem vebā çoḳ ola sevāḥilde
Ḫalḳ emīn olmaya merāḥilde

1066 Şiddet üzre ola ziyāde şitā
Māt ide her diyārı ḳaḥṭ u ġalā

1067 [c]Arż-ı Ḳosṭanṭınıyyede her bār
Nice ma[c]mūreyi ḫarāb ide nār

1068 Bu ḳızıllıḳ görinse maġribden
Anda ẓahir ola bu şer ü fiten

1069 ᶜAdle mā'il ola velī şāhān
İttibāᶜ ide anlara mīrān

Ḥükm-i Şekli Ki Der-hevā Bined

1070 Perde-i nilgūn-ı çarḫ eger
Bulsa bir ṭurfe şekl ile ziver

1071 Görine şekl-i rāz-ı pinhānuñ
Çıḳa naḳşı beyāża dünyānuñ

1072 Birbiriyle ḫuşūmet eyleye nās
Hem ola fitne bi-ḥesāb u ḳıyās

1073 Her ṭaraf ḫāriciler ide ẓuhūr
Ḫalḳ ṭāᶜūndan olalar rencūr

1074 Ola ekşer nisāda saḳṭ-ı cenīn
Nuṭfe raḥm içre bulmaya temkīn

1075 Niᶜam-ı vāfire ola erzān
Ehl-i Şām ola ṣubḥ-veş ḫandān

1076 Ġallesi Mıṣruñ ola bi-ġāyet
Nīlden fāyiż ola çoḳ bereket

1077 Ger gice olsa bu nişān peydā
Ola beyne'l-ᶜArab cedel ġavġā

1078 Berf ü yaḫ ḳaplaya cihānı temām
Tire vü tār ide ḳulūbı ġamām

1079 Penbe vü zeyt olmaya ḥāṣıl
Bād-ı ṣarṣar ola dıraḫt-ı kesel

1080 Ola her şehrde ḥarīḳ ammā
Arż-ı Ḳosṭanṭınıyyede çoḳ evlā

Naḳl-i Aḥkām-ı Ṣūret-i Ḥayvān

30b/ 1081 Deşt-i pehnā-yı āsmānda eger
Olsa bir şaḫṣ-ı bü'l-ᶜāceb peyker

1082 İde bir pādişāh-ı ᶜālī-şān
ᶜAzm-i mülk-i beḳā vü terk-i cihān

1083 Fitneye bāᶜiş ola mevti anuñ
Çoḳ ziyān ide ḫalḳa fevti anuñ

1084 Nice maᶜmūreler ola vīrān
Birbirine gire sipāh-ı cihān

1085 Çoḳ nüfūs ola ol arada tebāh
Bulmaya hiç kimse cā-yı penāh

1086 Hem zemistān şedīd ola ġāyet
Hem çeke ḳaḥṭ ile cihān zaḥmet

Naḳl-i Aḥkām-ı Raᶜd Mī-kerded

1087 Olsa raᶜd evvelinde ayuñ eger
Ola sefk-i dimā' vü fitne vü şer

1088 Bu ᶜalāmet olursa onına dek
Devr ide şūr u fitne üzre felek

1089 Her vilāyetde fetret ola temām
Hükmi Kosṭanṭınıyyede ola ᶜām

1090 Ger onından vara yigirmiye dek
Ḳaḥṭ ola ᶜarż-ı Kaᶜbede bi-şek

1091 Penbeden zerᶜ ü şehd ü sükkerden
Menfaᶜatler göre ticāret iden

1092 Lik şarḳ u şimālde bunlar
Pek ᶜazīz ola böyledür bu ḫaber

1093 Ger yigirmiden olsa otuza dek
Fitne çeşm-i cihāna şaça nemek

1094 Düşeler bīm-i cāna hep ümerā
Görmeye ḫᵛāb-ı rāḥatı vüzerā

1095 Salṭanat-ı emri iḫtilāl bula
Naẓm-ı kār-ı cihān müşevveş ola

1096 Lüṭf-ı Ḥaḳla gelince āḫir-i sāl
Yine ḫoş ola ser-be-ser aḥvāl

1097 Hem daḫı feyż-i keşret-i emṭār
İde dürr-i murādı ḫalḳa nişār

Naḳl-i Aḥkām-ı Ildırım Güyed

1098 Berḳ olursa bu ayda tābān
Vech-i arż üzre çoḳ yaġa bārān

1099 Ola çoḳ renc-i bī-devā bu sene
Fevt ola zümre-i nisā bu sene

31a/ 1100 Ola envāᶜ-ı mīvede ḳıllet
Olmaya kişt ü kārda ᶜillet

1101 Mışr u Bābilde ola ḳaḥṭ u ġalā
Daḫı ḥarb u ḳıtāl u sefk-i dimā'

Ḥükm-i Āteş Ki Der-hevā Rīzed

1102 Āteş-endāz olursa arża semā
Yana şehr içlerinde nice serā

1103 Āteş-efrūz-ı ẓulm ola şāhān
Yerleri ḫūn-ı germ ide sūzān

1104 Ḫaşm ola biri birine vüzerā
Ḳaṣd ide biri birine ümerā

1105 Daḫı ᶜArabānuñ iḫtilāfından
Kaᶜbe eṭrāfı ṭola şūr ü fiten

1106 Bāġ-ı ser-sebz ü mīve vāfir ola
Gendüm ü cevle her kenār ṭola

1107 Bu ᶜalāmet olursa gice eger
Ḳaḥṭ u ṭāᶜūndan ire ḫalḳa żarar

1108 Fitne peyveste ola dünyāya
Germi-i ṣayf ola bī-ġāye

Naḳl-i Aḥkām-ı Şiddet-i Bārān

1109 Ger bu ay içre feyż-i cūd u seḥāb
İtse rū-yı zemīni ġarḳa-ı āb

1110 Yaᶜni ifrāṭıla yaġup bārān
Olsa ẓāhir nümūne-i ṭūfān

1111 Kişt ü kār u giyāh ola efzūn
Ḫalḳ-ı Çīni helāk ide ṭāᶜūn

1112 Çoḳ kişi fevt olup müfācādan
Uşana ḫasteler müdāvādan

Ḥükm-i Bārīden-i Tekerk İn-est

1113 Ṭolu yaġsa be-ḥükm-i İzid-i pāk
Ola pür dānelerle dāmen-i ḫāk

1114 Ya^{c}ni zer^{c} u ḥaṣād ola bi-ḥad
Hem ḥubūbāt hiç olınmaya ^{c}ad

1115 ^{c}Adl-i şāhān ile ola ^{c}ālem
Ser-be-ser şād u ḫurrem ü bī-ġam

1116 Ehl-i manṣıb bula sürūr u şafā
Hem selāṭīn ide cihāna vefā

Ḥükm-i Ḫākī Kı Ez-hevā Bāred

31b/ 1117 Ger semādan yaġarsa arża türāb
Görine cāy-gāh-ı āb-ı serāb

1118 Çār-pā vü dü-pā helāk ola çoḳ
Bu yıl eṭfāl zīr-i ḫāk ola çoḳ

1119 Ḫalḳ arasında ola ẓulm ü cefā
Fetret ü ḳatl ü mevt ü sefk-i dimā'

1120 Māl u ni^{c}metle şād ola ümerā
Künc-i miḥnetde ġam yiye fuḳarā

1121 Ola maḥṣūl-ı mezra^{c}a bisyār
Miveye puḫtelikde āfet vār

Naḳl-i Aḥkām-ı Kirm ü Çaġz-est İn

1122 Cezb idüp kirm ü çaġzı deryādan
Dökse ḫāke seḥāb bālādan

1123 Ne yere olsa münteşir bunlar
Ol yere ḥākim ola fitne vü şer

1124 ^{c}Ālemüñ belki cümle şāhları
Ṭutalar leşker ile deşt ü deri

1125 Dest-i ẓulmi dırāz idüp her dem
İdeler ḫalḳ-ı ^{c}ālemi pür ġam

1126 Her biri mülkin eyleye vīrān
Bula fırṣat ḥarāmī vü düzdān

1127 Dökile dāneler gibi kelle
Çıḳa aġır bahālara ġalle

1128 Tenlerüñ vaḳt-i ṣıḥḥati ola fevt
Ḫastelik ḫalḳa ola bā^{c}iş-i mevt

Ḥükm-i Gerdi Ki Ez-zemin Ḫized

1129 Nā-gehān toz ḳoparsa bād-ı hevā
Ẓulmet-i ẓulm ile dola dünyā

1130 Ceng ide birbiriyle sulṭānlar
Kesilüp kelle döküle ḳanlar

1131 Ḫūb u bi-ġāyet ola zer^{c} u ḥaṣād
Āḫir-i sāl ḫalḳ ola dil-şād

1132 Emn ü ṣulḥ üzre ola şehr ü diyār
Kisb ü kār ehli nef^{c} ide bisyār

Naḳl-i Aḥkām-ı Tiregi-i Hevā

1133 Ger bu ay tire olsa rū-yı hevā
Ebr ola dür-nişār ṣayf u şitā

1134 Açıla ḫalḳ-ı ^{c}ālemüñ göñli
Tire vü tār ola ġamuñ göñli

32a/ 1135 Her vilāyetde ḫūb ola maḥṣūl
^{c}Ades ü fūm ü hem şa^{c}īr ile fūl

1136 Bir de çoḳ sūd-mend ola tācir
Ṭaraf-ı baḥre olmasun sāfir

Naḳl-i Aḥkām-ı Rūzgār-ı Şedid

1137 Eylese bād şiddet üzre hübūb
Ola maşrıḳda çoḳ cidāl u ḫurūb

1138 Semt-i şarḳide cem^{c} olup leşker
İdeler ol bilādı zīr ü zeber

1139 Cümlesi bula inhizām āḫir
Böyledür ḥükm-i ḳuvvet-i Ḳāhir

1140 Ḳaḥṭ ola Rūm ilinde ġāyetile
Ẓulm ide mīr ü şaḥne şiddetile

1141 Hep re[c]āyā ḳaça sipāhiden
Şām pür şūr ola tebāhiden

1142 Ṭutalar bir veziri ḥabs ideler
Öldürüp [c]āḳıbet anı gideler

1143 Ola evvel bahārda çoḳ eşmār
Şiddet-i berd bi-ḥad ü bisyār

1144 Gele yıl āḫirinde vaḳt-i sürūr
Yerlü yerinde herkes ide ḥużūr

Ḥükm-i Bāngi Ki Ez-semā Āyed

1145 Şīr-i çarḫ olsa nā-gehān ġurrān
Düşe ḫavf u hirāsa ḫalḳ-ı cihān

1146 Ola güftār-ı nā-ṣavāb keşīr
Çekeler bīm-i cānı bāy u faḳīr

1147 Heft kişverde hep ola fetret
Şeş cihāt içre olmaya rāḥat

1148 Berf ü yaḫdan füsürde ola cihān
[c]Alef ü zer[c]a irmeye noḳṣān

1149 Bula nev[c]-i beşer egerçi ḥayāt
Ḳırıla lik cümle ḥayvānāt

Ḥükm-i Bāngi Ki Ez-zemīn Āyed

1150 İşidilse zemīnden bir ṣavt
Ḫalḳı dem-beste ide nā-geh mevt

1151 Meleku'l-mevt ola çāpük-dest
Bī-maraż cism-i nāsı eyleye pest

1152 Fikr ü endişe ġuṣṣa vü endūh
Ola cümle ḳulūbda enbūh

32b/ 1153 Şem[c]-veş ḫalḳ-ı [c]ālemüñ ol ān
Ḫande vü giryesi ola yek-sān

1154 Hem ola zelzele pey-ender-pey
Mużṭarib ola yerde mürde vü ḥay

1155 [c]Adl ide pādişāhlar ammā
Hem re[c]āyāda ola sūr u ṣafā

1156 Çoḳ ola ġalle vü ḥubūb u niᶜam
Ḥāṣıl-ı bāġda ne lāne niᶜam

Naḳl-i Ḥükm-i Tezelzül-i Arż-est

1157 Zelzele olsa böyledür taḥḳīḳ
Çarḫ ola fitneye delīl-i ṭarīḳ

1158 Bu ᶜalāmet ne yerde itse ẓuhūr
Ola fitne o yerde nā-maḥṣūr

1159 Belüre ol diyārda yāġı
İctimāᶜ ide ṭaġı vü bāġı

1160 Şerleri her yere sirāyet ide
Fitne ḫalḳı esīr-i miḥnet ide

1161 Düşe ḫavf u hirās şāhlara
Olmaya ġāyet āh u vāhlara

1162 Ola yıl āḫirinde ḳaḥṭ u ġalā
Daḫı ṣıbyānda renc ü derd-i vebā

1163 Gice deprense çoḳ yaġa bārān
Ola ḥarb ü ḳıtāl bī-pāyān

1164 Dege düzd ü ḥarāmiye fırṣat
Zindeler cāndan eyleye nefret

Der-Beyān-ı Aḥkām-ı Māh-ı Şubāṭ Ber-Mūcib-i Ḳavl-i Yūnāniyān ve Aḥkām-ı Ḥavādiṣ-cü Ki Der-Vey Vāḳıᶜ Mī-şeved

1165 Dir bu aya Şubāṭ Sūryānī
Yazdı Felvāris ile Yūnānī

1166 İḫtilāf üzre oldı çünki nişān
Ṣoñ ḳış ayı didi buña Türkān

1167 Hem yigirmi sekizdür eyyāmı
Rubᶜ-ı yevm ile oldı itmāmı

1168 Hem bu ay böyle iḳtiżā eyler
Ki ese yaᶜnī muḫtelif yeller

1169 Daḫı çoḳ yaġa berfile bārān
Ġarḳ-ı eşcāra āb ola revān

1170 Çālınur beñzi cümle ḥayvānuñ
Açılur hem meşāmmı insānuñ

33a/ 1171 Pes münāsib gerek bu ayda ġıdā
Laḥm-ı ṣayd u şikār yense revā

1172 Etlü şorbālar ile sir ü piyāz
Yense ma[c]ḳūldür velī k'ola az

1173 Çoḳ yenürse elem ziyāde olur
Ki bu dem tende dem ziyāde olur

1174 Daḫı olur dem-i ḳadīm raḳīḳ
Ḥukemā böyle eylemiş taḥḳīḳ

1175 İḫtirāz eyle hem seyāḥatden
Hem seferden daḫı riyāżetden

1176 Ṭatlu ḳısmına olma çoḳ mā'il
Lezzet-i ṣıḥḥati ider zā'il

1177 Gitme yabana olma hiç süvār
Hem bu ay içre itme ṣayd u şikār

1178 Eyle muṭlaḳ cimā[c]dan perhiz
Ne ḳadar gelse nefsüñe engiz

1179 Zen-i fertūte ile ṭıfl-ı ṣaġīr
Yimesün pazı eyleñüz taḫzīr

1180 Böyle taḥḳīḳ ider mücerribler
Bunuñ evvel güninde ḳar yaġar

1181 Ḳar yaġmazsa yaġar bārān
Ya olur jāleden zemine nişān

1182 Olur elbette ya hevāda seḥāb
Görinür rūz u şebde māye-i āb

1183 Bunlaruñ hiç birisi olmasa ger
Ḥāṣıl olmaz bu yılda mezra[c]alar

1184 Hem yedincide cemre-i ūlā
Ola meşşāṭa-ı [c]izār-ı hevā

1185 Ṭoḳuzıncısı sa[c]d-ı ekberdür
On birincide kār ebterdür

1186 Hem bu gün emr-i Ḥaḳḳıle eyler
Yūnus-ı mihr baṭn-ı ḥūtı maḳar

1187 Hem olur şübhesiz budur ᶜâdet
Gündüz on bir gice on üç saᶜat

1188 Hem bu gün ola şekl-i ṭarfe nihân
Belᶜ ide çehresin felekde ᶜayân

1189 On üçüncide bâd-ı ḳible eser
Hem olur ḳuvvet-i şitâ bi-fer

1190 Hem bu gün feyż-i ḳudret-i Bârî
Reg-i eşcâra âb ider cârî

1191 Her şuḳûfe bu gün demide olur
Meclis-i ḫâkden remide olur

33b/ 1192 İrse on dördi böyle bil ânı
Ki düşer ḫâke cemre-i şânî

1193 Hem yigirmide eyleyüp ḥarekât
Ḫâkden baş gösterir ḥaşerât

1194 Hem yigirmi birinde ide ᶜayân
Cemre-i sâliş âbdan lemᶜân

1195 Cemrenüñ nidügün şorarsañ eger
Ḥukemâdan bu güne irdi ḫaber

1196 Germi-i âfitâb rûşen-ter
Evvelâ zemherîre eyler eşer

1197 İrişür şiddet-i hevâya sükûn
Görinür rûy-ı kâr-ı diger gün

1198 Baᶜdehu tâb-ı mihr-i ᶜâlem-tab
Olur âteş fürûz-ı sîne-i âb

1199 Defᶜ olur serdî-i buḫâr-ı miyâh
Böyledür muḳteżâ-yı ḥükm-i İlah

1200 Baᶜdehu nûr-ı âfitâb eyler
Dil-i yaḫ-beste-i zemîne eşer

1201 İrişür âh-ı sûz-nâk-ṣıfat
Nefs-i serd-i ḫâke germiyyet

1202 Feyż irüşüp Ḥakîm-i Ḳâdirden
Zehr-i ecżâ gider ᶜanâṣırdan

1203 Böyledür aṣl-ı ḥikmet-i cemrāt
Gör bu da^{c}vāyı dehr ider iṣbāt

1204 İricek rūz-ı rābi^{c} ^{c}aşerîn
Mevżi^{c}-i cebhe ola ferş-i zemîn

1205 İrişe ṭāli^{c}-i sa^{c}ide su^{c}ūd
Eyleye ṣaḳf-ı āsmāna ṣu^{c}ūd

1206 İrişince yigirmi altıya rūz
Gösterir çehresini berd-i ^{c}acūz

1207 İder üç gün Şubāṭ ile ṣoḥbet
Eyler Āẕerle dört gün ülfet

1208 Olur elbette berf ya bārān
Ya hevā serd olur ya ebr ^{c}ayān

1209 Ālemi ol ^{c}acūz-ı efsürde
Yedi gün böyle eyler āzürde

1210 Muḫtelifdür vücūh-ı tesmiyesi
Naḳl-i taḥḳiḳi ṭoñdurur nefesi

Naḳl-ı Ḥükm-i Giriften-i Ḫurşid

1211 Cirm-i ḫūrşid olmaġa lāmi^{c}
Olsa ḥaylūlet-i ḳamer māni^{c}

34a/ 1212 Ki añа gün ṭutuldı dir ^{c}ālem
Ḥükmi budur bunuñ Ḫudā a^{c}lem

1213 Üşe bi-ḥad çekirge mezra^{c}aya
Düşeler fevc fevc merta^{c}aya

1214 Ḫāṣıl-ı zer^{c}a hep fenā vireler
Ḳalmaya dāne yerde ẕerre ḳadar

1215 Ca^{c}ferüñ ḳavli böyledür ammā
K'ide imsāk-ı māyi ġaym-i semā

1216 İrmeye yeryüzine feyż-i maṭar
Issıdan çāk çāk ola yerler

1217 Ḳaḥṭ ide şarḳ u ġarba istilā
Çār-pā vü dū-pāya ire fenā

1218 Pārs mülkinde mu^{c}teber bir emir
İde bir şehriyārı der-zencir

1219 Ceng-cūy u dilir ola ol mir
Uyalar aña cümle mir ü vezir

1220 Bir zamān pādişāhlıḳ ide ol
Yürüyüp çoḳ vilāyete bula yol

1221 Fetret olup gide cihāndan emān
Nā-tüvān ola ḳahṭdan insān

1222 Fare vü zi'b ü ṭayr ola bisyār
Görine keşret üzre kejdüm ü mār

1223 Hem Filisṭīn ü arż-ı Bābilde
Ḳomaya fitne rāḥatı dilde

Naḳl-ı Aḥkām Der-giriften-i Māh

1224 Ḳamere cirm-i arż olup ḥā'il
Ya^{c}ni kim ay ṭutulsa el-ḥāṣıl

1225 Ḥaḳ virüp ni^{c}met-i firāvānı
Bu sene ġāyet ola erzānī

1226 Feyż-i bārān-ı ebr-i Āẕārı
İde perverde cümle eşcārı

1227 Gerçi kim şitā ola efzūn
Lik mive hesābdan birūn

1228 Hem daḫı engebin ola bisyār
Ṭoya ḥelvāya bengiyān-ı diyār

1229 Yaz faşlında ola germiyyet
Bād-ı germ ide ḫalḳı bi-rāḥat

1230 Ola her yerde zelzele bu sene
Düşe āfāḳa velvele bu sene

1231 Çıḳa yemden kenāra çoḳ māhī
Ḳa^{c}r-ı deryāda kim ḳıla rāhı

34b/ 1232 Ay ṭutuldukda levni olsa siyāh
Açıla düzd ile ḥarāmiye rāh

1233 Ġuṣṣadan tire-dil ola ^{c}ālem
Ḳıra bi-hūde birbirin ādem

1234 Ceng ü ḥarb ide müslim ü kāfir
Ġalebe ide müslimin āḫir

1235 Ḳıralar kāfiri ġazā ideler
Cümle ma-fātı hep ḳażā ideler

Naḳl-i Aḥkām-ı Mihr Der-hāle

1236 Āfitāb itse hāleden lem^{c}ān
Gün aġıllandı dirler aña cihān

1237 Öyle olursa böyledür āḥkām
Çoḳ ola nezle vü su^{c}āl ü zükām

1238 Żīḳ-i ṣadr u ṭuḥāl ü renc-i ḫunāḳ
Ādemüñ ṭāḳatini eyleye ṭāḳ

1239 Lik vaḳti ile yaġup bārān
Ola her kişt-zāra feyż-resān

1240 Gelmedin daḫı vaḳt-i faṣl-ı şitā
Pür ola berf ile bu köhne serā

1241 Olmaya ba^{c}żı mīve ḫaṣṣa zebīb
Göstere rūzgār kār-ı ġarīb

Naḳl-i Aḥkām-ı Māh Der-hāle

1242 Māh-ı bedr olsa hāleden tābān
^{c}Adl ide ḫalḳa dāverān-ı cihān

1243 Feyż-i bārān ile ola enhār
Ġayret-efzā-yı çeşm-i ^{c}āşıḳ-ı zār

1244 ^{c}Alef ü ġalle ile zer^{c} u ḥaṣād
Keşretinden olınmaya ta^{c}dād

1245 Bu sene nerm ese riyāḥ-ı şitā
Āh-ı ^{c}uşşāḳ-ı bī-mecāl-āsā

1246 Yıl şoñında kesel olup sārī
Ḳoya ḥayretde mest ü huş-yārı

1247 Zerd ide surḫ-rūları ḥummā
Ola pejmürde çoḳ gül-i ra^{c}nā

1248 Lik lüṭf eyleyüp ṭabīb-i ezel
Maraż-ı ḫalḳa ṣıḥḥat ola bedel

1249 Ni^{c}met erzān u fākihe bisyār
Hem mübārek ola bu faṣl-ı bahār

Naḳl-i Ḥükm-i Nümāyiş-i Meh-i Nev

35a/ 1250 Ger felekde sitān görinse hilāl
Faṣl-ı dey şiddet üzre ola bu sāl

1251 Berf ü yaḫdan cihān ola muẓṭar
Cism-i ḫalḳa bürūdet ide żarar

1252 Bir ucı ger bülend ola āyuñ
Arta ẕevḳı gedā ile bāyuñ

1253 Kişt ü kār u ḥaṣād ola efzūn
Ebr ü bārān ḳıyāsdan bīrūn

1254 Çeşmeler cūy u cūy ola ᶜummān
İde saḳḳāları felek giryān

Naḳl-i Aḥkām-ı Necm-i Gisū-dār

1255 Rūy-ı gerdūnda necm-i gisū-dār
Nitekim mūy-ı ḫāl-i ᶜārıż-ı yār

1256 Sāye ṣalsa ser-i cihāna eger
Fitne dünyāyı birbirine ḳatar

1257 Pādişāhān-ı kişver-i ᶜālem
Çekeler birbirine tuġ u ᶜalem

1258 Ola çoḳ girūdār u ḥarb u ḳıtāl
Uzana müddet-i nizāᶜ u cidāl

1259 Gide mülk-i cihānda emn ü emān
Nār ide çoḳ ᶜimāreti sūzān

1260 Yemen ü Ṭā'if ü daḫı Aḥvāz
Ola fetretle ġayriden mümtāz

1261 Ḥükm-i fitneyle ol vilāyetler
Ola yek-ser ḫarāb u zīr ü zeber

1262 Ese ġāyetde şiddet üzre riyāḥ
Sāfir-i baḥre yoḳ necāt ü felāḥ

1263 İde emvāc-ı ser-bülend-i biḥār
Rāh-ı deryāyı ser-be-ser kühsār

1264 Ġarḳ ola çoḳ sefīne vü keşti
Ḫᵛāceler yād ide der ü deşti

1265 Ola mülk-i ᶜAcemde çoḳ peygār
Şāhını māt ide ġam āḫir-i kār

1266 Lerze-i ᶜarż ile ḫusūf-ı ḳamer
Eyleye ḫalḳı mużṭar u muġber

1267 Çoḳ yaġa vaḳti gelmedin bārān
Ola cümle ekinciler giryān

1268 Hem ḫarāb ola bir muᶜaẓẓam şehr
Hem ḳaża bir emīre eyleye ḳahr

1269 Şehr-i dārü'l-mülūkda bir emīr
Eyleye terk-i cāh u mülk ü serīr

35b/ 1270 Şehr-i Bābilde bir ᶜaẓīmü'ş-şān
Fevt olup ola ḫākile yek-sān

1271 Ḳırıla çoḳ ḫavāmil ü ṣıbyān
Ehl-i pirde ola żarūri ᶜayān

Ḥükm-i Encüm Ki Ez-hevā Üfted

1272 Vāḳıᶜ olsa sukūṭ-ı encüm eger
Mevt bir şāhı ide zīr ü zeber

1273 Der-ᶜaḳab bir araya cemᶜ ola nās
Yerine bir şeh ideler iclās

1274 Ola fetret o yerde bir miḳdār
Şoñra herkes yerinde ide ḳarār

1275 Kimseye olmaya żarar aṣlā
İrişe tācire ziyān ammā

1276 Yıldızı düşkün ola ḫᵛācelerüñ
Göreler ḳılletini sīm ü zerüñ

Naḳl-i Aḥkām-ı Şekl-i Ḳavs-i Ḳuzaḥ

1277 Ẓāhir olsa kemān-ı Rüstem eger
Atıla nāvek-i ḳażā vü ḳader

1278 Ger bedīdār olursa maşrıḳdan
Ola ḫalḳı nişān-ı tīr ü fiten

1279 İttifāḳıla ᶜasker ü aᶜyān
Pādişāhından ola rū-gerdān

1280 Çoḳ cefā ideler o sulṭāna
Ḳādir olmaya ḥükm ü fermāna

1281 ᶜĀḳıbet Ḥaḳ virüp aña nuṣret
Bula gitdükce ḳuvvet ü ḳudret

1282 Ṭutulup ḳatl ola serān-ı sipāh
Ġālib ola bu fırḳaya ol şāh

1283 Semt-i maġribde olsa ḳavs-i ḳuzaḥ
İre bir pādişāha ḥüzn ü teraḥ

1284 ᶜAskeri kendüye ola düşmen
Ola āzürde dest-i ᶜaskerden

1285 ᶜĀḳıbet ẓulm ile helāk ideler
Taḫt u cāhını zīr-i ḫāk ideler

1286 Ol sebebden memālik ola ḫarāb
İde ᶜālem bu ḥāli istiġrāb

1287 Mıṣr ilinde ola ḳıtāl ü cidāl
Maġribe çoḳ çekirge yaġa bu sāl

1288 İde sefk-i dimā' vü ḳaḥṭ u ġalā
Çoḳ nüfūsuñ vücūdını ifnā

36a/ 1289 Ṭaġılup ḫalḳ ide celā-yı vaṭan
Ṭutalar ġayri mülkde mesken

1290 Müteᶜāḳıb ola bu ḥāl üç sāl
Böyledür emr-i Ḳādir-i müteᶜāl

Naḳl-i Ḥükm-i Selāsil-i Berḳ-est

1291 Olsa maşrıḳda ger selāsil-i berḳ
Görine fitne-i müselsel-i şarḳ

1292 Ḳırıla çoḳ sütür ile aġnām
Ser-be-ser puḫte ola mîve-i ḫām

1293 Ola derende cānavar bisyār
İdeler ādeme żarar her bār

1294 Bā-ḫuṣūṣ ehl-i mülk-i Türkistān
Çekeler mevtden bu yıl ḫüsrān

1295 Bu sene çoḳ yaġa maṭar ammā
İtmeye arża menfaᶜat aṣlā

1296 Ḳaḥṭ ide her diyāra istilā
Ola ġāyet ẓa^{c}īf tende ḳuvā

1297 Sū-yı maġribde olsa ger şimşek
Yaḳa nār-ı ġama cihānı felek

1298 Ceng ü ḥarb ide kāfir ü müslim
Ehl-i İslāmı Ḥaḳ ide sālim

1299 Ḳıralar ḫaşmı hem esīr ideler
Kāfirüñ menzilin sa^{c}īr ideler

1300 ^{c}Arż-ı İslām iden ḫalāṣ ola hem
İtmeyen cizyesin vire her dem

1301 Ola āḫbār-ı kāẕibe bi-ḥad
Ṭuta dünyayı mekr-i ehl-i ḥased

Naḳl-ı Aḥkām-ı Surḫi-i Felek-est

1302 Ṭaraf-ı şarḳi-i felekde eger
Tāb-ı surḫiden olsa reng-eşer

1303 Ḳıla rū-yı hevāyı tīre seḥāb
İde derya serāyı keşret-i āb

1304 Surḫ olursa gice felek nā-gāh
Bir şehenşāhuñ ola baḫtı siyāh

1305 Cānib-i ġarbi-i sipihr-i berīn
Ḳızarup olsa çoḳ şafaḳ-rengīn

1306 Semt-i şarḳide ẕikr olan āḥkām
Sū-yı ġarbide ola cümle temām

Ḥükm-i Şekli Ki Der-hevā Bined(8)

36b/ 1307 Devr-i fānūs-ı āsmāndan eger
Görinürse ġarīb şekl ü ṣuver

1308 Ola bir şaḫṣ-ı nām-dār helāk
Ṣaçalar başlarına ^{c}ālem ḫāk

1309 Ola muḫtel hevā-yı ḫāk-ı ^{c}Acem
Ḫalḳı ṭā^{c}ūndan ideler mātem

1310 Zen-i ḥāmil helāk ola bisyār
İtme saḳṭ-ı cenīni ^{c}add ü şumār

1311 Hem ola her diyārda fitne
Çoḳ ola rūz-gārda fitne

1312 Nitekim çeşm ü ġamze-i dilber
Birbirine ḳılıç çeke iller

Naḳl-ı Aḥkām-ı Şūret-i Ḥayvān(9)

1313 Ger bu ṭurfe ḫayāl-bāz-ı cihān
Göstere gökde ṣūret-i ḥayvān

1314 Bir şehenşāh-ı muḥteşem ola fevt
Ya ire bir emire nā-geh mevt

1315 Fitne ḫūn-rīz ola şu ġāyetde
Seyl ide ḳanı her vilāyetde

1316 Ẓulm-i şāhān ile cihān yıḳıla
Dest-i leşkerde nice cān ṣıḳıla

1317 Ḫᵛān-ı yaġmaya ᶜasker ola ġanī
Fuḳarā ḳaḥṭıla çeke miḥenī

Naḳl-ı Aḥkām-ı Raᶜd Mi-kerded(10)

1318 Dehre āvāz ṣalsa raᶜd-ı semā
Ṣit-i āḥkāmı böyle vire ṣadā

1319 Kī mübārek ola bu ferruḫ sāl
İde her faṣlı ᶜālemi ḫoş-ḥāl

1320 Mive vü gendüm ü şaᶜīr engūr
Ola ḥadden füzūn u nā-maḥṣūr

1321 İᶜtidāl üzre ola tābistān
Sebz ü ter ola bāġıla bostān

1322 Ger bu raᶜduñ olursa ṣavtı şedīd
Baḫt-ı sāl olmaya o deñlü saᶜīd

1323 Belki renc-i vebā vü ḳaḥṭ u galā
İde ḫalḳ-ı cihāna istilā

1324 Şīre ü mey degül bu yıl mestān
ᶜİnebi görmede ola ḥayrān

1325 ᶜIşr-ı evvelden eyleyüp güzerān
ᶜIşr-ı ṣānide olsa ger bu nişān

37a/ 1326 Ola maġribde ḫāricî peydā
İḫtilāf üzre olalar ᶜArabā

1327 Yaġa faṣl-ı şitāda berf ü maṭar
Ḫāk ḫuşk ola ḫalḳa kühl-ı baṣar

1328 Yaz faṣlında ıssı ola hevā
Ḫākı pür-tāb ide dem-i germā

1329 Tāb-ı mihr ol ḳadar ide te'şîr
Küre-i ᶜarż ola sipihr-eşîr

1330 ᶜİşr-ı āḫirde olsa raᶜd-ı semā
Ḳavl-i şirîn ile dimiş ḥukemā

1331 Bu sene kim ṣatarsa ḫulviyyāt
Bula lezzāt-ı menfaᶜatle ḥayāt

1332 Müjde hem bāyiᶜ-i ḥubūbāta
Hem fürūşında kān-ı ġallāta

1333 Olalar ġāyetile fā'ide-mend
İtmeye āfet ol gürūha gezend

1334 Ola maḥṣūl-ı bāġ bi-pāyān
Ekine virmeye żarar devrān

1335 Miveler dil-peẕîr ü vāfir ola
Lik rāḥat cihānda nādir ola

1336 Yer yer eşrār-ı nās ola ẓāhir
Ṭola envāᶜ-ı ġamla her ḫāṭır

Naḳl-i Aḥkām-ı Ildırım Güyed

1337 Bil bu ay içre ıldırım ḫaberin
Cümle aḥkāmınuñ işit eşerin

1338 Bu sene ᶜām ola seḥā-yı seḥāb
İde deryāya ḫande ḳaṭre-i āb

1339 Ola baḥre zebān-dırāz ġadîr
Şol ḳadar māye vire ebr-i maṭîr

1340 Yaġa gökden hemişe mā-ı ḫafîf
Cümle yerden bitenler ola laṭîf

1341 Mive vü gendüm ü şaᶜîr ü ᶜalef
Ola cümle diyārda elṭaf

1342 Daḫı sūdāgerān-ı her kişver
Ceyb ü hem-yānların ide pür zer

1343 Gelicek faṣl-ı āḫiri sālüñ
ᶜAksi ẓāhir ola bu aḥvālüñ

1344 Her yerüñ ᶜaskeri ide ḥareket
Gide emn ü emān ola fetret

37b/ 1345 Yüriyüp her yere hücūm ideler
Ġāret-i mülk-i merz-būm ideler

1346 İdeler nā-gehān bu leşker cir
Pādişāh-ı Mecūsiyānı esir

1347 Hiç amān virmeyüp helāk ideler
Baᶜdehu semt-i āḫire gideler

1348 Heft-iḳlim ola perişān-ḥāl
Ḳalmaya kimsede ne mülk ü ne māl

1349 Reh-zene olmaya ḥad ü pāyān
İre tüccāra ḥāṣılı ḫüsrān

Ḥükm-i Āteş Kı Ez-hevā Rized

1350 Olsa bu ejdehā-yı çarḫ-ı dijem
Āteş-endāz-ı ᶜarṣa-ı ᶜālem

1351 Düşe cümle ḳulūba ḫaşyet ü bim
Ṣanalar şuᶜle virdi nār-ı cehīm

1352 Āteş-i ġamla ḫalḳ ola sūzān
Düşeler teff ü tāba cismile cān

1353 Ṭura yollarda çoḳ ḥarāmiler
Tācirüñ cümle sūdı ola żarar

1354 Ḳırıla çār-pā yaġa emṭār
Yıl soñında ola ḫaṭar bisyār

1355 Bu nişān gice olsa ḥıṭṭa-ı Şām
Leşker-i bāġiyāne ola maḳām

1356 Ola ᶜillet bedenlere sārī
İñlede ḫalḳı derd-i bimārī

1357 Dānyāluñ sözi bu germ ola ṣayf
Daḫı deryādaki gemilere ḫayf

1358 Ḳuvvet-i kişt-zāra ire zevāl
Az ola hep ᶜuyūnuñ ābı bu sāl

Naḳl-i Aḥkām-ı Şiddet-i Bārān

1359 Yaġsa ḥiddetle ger bu ay yaġmūr
Bu sene niᶜmet ola nā- maḥṣūr

1360 Ola ḥurmā leẕīẕ ü hem bisyār
Bula emn ü emānı cümle diyār

1361 Şād ola her ṭarafda bāzirgān
ᶜAdl ide pādişāhlar her ān

1362 Pür ṣafā ola ser-be-ser dünyā
Eşeri olmaya ġamuñ aṣlā

Ḥükm-i Bārīden-i Tekerk İn-est

38a/ 1363 Sāḳī-i ebr-i mekremet-güster
Ṭolu yaġdursa bezm-i ᶜāleme ger

1364 Yaġduġı yerde böyledür aḥvāl
Ola beglerde çoḳ ġumūm u melāl

1365 İde ḫalḳa sirāyet endişe
Ṣala fitne cihānı teşvişe

1366 Sefer-i baḥr ü berr ola müşkil
Ḫuşk u terde ide belā menzil

1367 Ḫᵛāceler kārdan ziyān ideler
Belki yollarda terk-i cān ideler

1368 Hem ḥubūbāt u hem daḫı ġallāt
Göreler rüzgārdan āfāt

1369 Leşkeriden çeke raᶜiyyet ġam
Belki yıl āḫirinde ḳaḥṭ ola hem

Ḥükm-i Ḫakī Kī Ez-hevā Bāred

1370 Ser-i ḫalḳ-ı cihāna bī-imsāk
Yaġsa ger dest-i āsmāndan ḫāk

1371 Bābil ü Zengibārda fetret
Ḳomaya ḫalḳı olmaġa rāḥat

1372 Ṭola fitneyle ol iki iḳlim
Bir zamān vāḳı[c] ola ḳaḥṭ-ı [c]aẓīm

1373 Hem re[c]āyā gidüp firār ideler
Hem berāyā fiġān ü zār ideler

1374 Ola münsed ṭarīḳı tüccāruñ
Geçmeye kār-ı ehl-i bāzāruñ

Naḳl-i Aḥkām-ı Kirm ü Çaġz-est İn

1375 Yaġsa gökden yere eger ḥaşerāt
Tāb-ı teb ola māyesüz ḥayāt

1376 Yaḳa ḥummā-yı muḥriḳa bedeni
Şala teb ıżṭırāba lerze-teni

1377 Bī-devā derde mübtelā ola ḫalḳ
Mübtelā-yı ġam u belā ola ḫalḳ

1378 Ola ġāyet ziyāde mevt-i zenān
Daḫı merg-i sütūra yoḳ pāyān

1379 Yıl şoñında helāk ola eṭfāl
Peder ü mādere irişe melāl

Ḥükm-i Gerdi Ki Ez-zemin Ḫized

1380 İtse ger cünbüş-i sipihr-i kebūd
Dāmen-i rūzgārı gerd-ālūd

38b/ 1381 Ḳona mir'āt-ı ḳalb-i nāsa ġubār
Ẓulmet-i ẓulm ile pür ola diyār

1382 Ẓulm ide āşikāre sulṭānlar
Çāk ola göz göre girībānlar

1383 Ceng ide birbiriyle ḫalḳ-ı cihān
Ḳıla leşker ra[c]iyyeti giryān

1384 Ola tebdīl-i ḥāl āḫir-i sāl
[c]Ālemi eyleye şafā ḫoş-ḥāl

Naḳl-i Aḥkām-ı Tīregī-i Hevā

1385 Ger busarıḳdan olsa tīre hevā
Sāyebānın ḳura cihāna belā

1386 Perçem-i tuġ-ı leşker-i āşūb
İde ḳuyruḳlu yıldızı maḥcūb

1387 Ḫūb ola kişt ü kār u niᶜmet çoḳ
Yıl ṣoñında ṣafāya ġāyet yoḳ

1388 Feyż-i lüṭf-ı Ḫudā ile ḥaḳḳā
Açılup gül gibi güle dünyā

Naḳl-i Aḥkām-ı Rūzgār-ı Şedīd

1389 Esse ifrāṭ ile müselsel bād
Rūzgār ide mīveyi ifsād

1390 Hem dimiş Dānyāl-ı muᶜciz-fen
Ki ḳavī ola ḥükm-i şūr u fiten

1391 Ḫalḳ-ı dünyāya iḫtilāf düşe
Nice serler dem-i meṣāff düşe(11)

1392 Sefer ehli ḫaṭardan ola zebūn
Ola yollarda rāh-zen efzūn

1393 İde dūr u dıraz bimārī
Kār-ı dünyāyı muttaṣıl zārī

1394 Yaz içinde ḥarāret ola şedīd
Issıdan zinde tenler ola ḳadīd

1395 Düşe leşkerde ḫāke bir sulṭān
Ol sebebden gide cihāndan emān

1396 Çoḳ helāk ola ḫāmile nisvān
İrmeye toḫm u zerᶜa hiç ziyān

1397 Orta güz ṣoñ güz ayı içre bu sāl
İde ḫalḳı seḳam mükedder-ḥāl

1398 Yıl ṣoñında cihān ola ḫurrem
Ne göñülde ġam u ne dīdede nem

1399 Şād ola ḫüsrevān-ı şehr ü diyār
Ola lüṭf-ı Ḫudā raᶜiyyete yār

Ḥükm-ı Bāngi Ki Ez-semā Āyed

39a/ 1400 Ger yer ehli işitseler gökden
Nā-gehān bir ṣadā-yı hūş-efgen

1401 Ḫalḳ eracife eyleye āġāz
Fitne ᶜālemlere ṣala āvāz

1402 Ola maġrib-zeminde ceng ü cidāl
Her ṭaraf leşker ide ḥarb ü ḳıtāl

1403 ᶜArż-ı ḳuvvet idüp cihāna şitā
Pür ola naḳd-i berf ile dünyā

1404 İre cümle fevākihe āfet
Az ola kisb ü geçmeye ṣanᶜat(12)

Ḥükm-i Bāngi Ki Ez-zemin Āyed

1405 Yer ṣadā virse ger bu ay içre
Germ ola vech-i ᶜarż yay içre

1406 Cā-be-cā ḫāriciler ide ẓuhūr
Yolcılar bulmaya ṭarīḳ-ı ᶜubūr

1407 Pādişāhuñ ola ᶜadūsı ḳavi
Ḳaplaya ᶜālemi ġabi ü ġavi

1408 Fetret ü ḳaḥṭ u sārīḳ u reh-zen
İde ḫalḳ-ı cihānı bi-mesken

Naḳl-i Ḥükm-i Tezelzül-i Arż-est

1409 Mütezelzil olursa cism-i zemin
Tācir olmaya rāh-zenden emin

1410 Ola emrāż-ı mühlike bisyār
Derd ü ġam ḫalḳı eyleye bimār

1411 Ola yıl āḫirinde sūr u sürūr
Ḳalmaya kimse ḫaste vü rencūr

1412 Niᶜmet erzān u ġalle bi-pāyān
İde ᶜiyş u ṭarab müselmānān

1413 Gire iḳlīm-i kāfire ṭāᶜūn
Kefere ḳaḥṭla hep ola zebūn

1414 Zelzele ger gice ola maḥsūs
Fitne her kişvere ṣala cāsūs

1415 Bād-ı ᶜaskerden ol yer ola ḫarāb
Olmaya ḍarb u ḥarbe ḥad ü ḥesāb

1416 Ḳış şedîd ola çoḳ yaġa bārān
Bir nefes rāḥat olmaya insān

1417 Āfet-i merg ire civānāna
Dāġ ura mevt çoḳ dil ü cāna

Der-Beyān-ı Aḥkām-ı Māh-ı Āẕer Ya^{c}ni Mart Ber-Mūcib-i Ḳavl-i Yūnāniyān ve Aḥkām-ı Ḥavādiṣ-cū Ki Der-Vey Vāḳı^{c} Mi-şeved

39b/ 1418 Dîdi Āẕer bu aya Süryānî
Ẕikr ider Martis ile Yūnānî

1419 Buña evvel bahār dir Türkān
Hem otuz bir gün oldı ḥükmi revān

1420 İrişe çün bu māh-ı ferḫunde
Mürde-gān-ı zemîn olur zinde

1421 Ḫār u raṭb oldı hem ṭabî^{c}atde
İ^{c}tidāl üzredür ḥaḳîḳatde

1422 Cümle mülk ü zemîn olur ma^{c}mūr
Balġamı ^{c}unf ile ider maḫmūr

1423 Bedene ḫūn tāze tāb virür
Ḳān ^{c}urūḳa miṣāl-i bāde girür

1424 Lîk aḫlāṭı eyleyüp taḫrîk
Ṭab^{c}ı eyler o demde ḳāna şerîk

1425 Çoḳ olur renc-i dümel ü āmās
Ġuṣṣa-ı inhidāra uġrar nās

1426 Faṣd olur nāfi^{c} ol dem insāna
Hem tedārik budur ḥakîmāne

1427 Def^{c}-i emrāż u kısb-ı ṣıḥḥat ḳıl
Ot içüp ḳay' idüp ḥacāmat ḳıl

1428 İtme ḫālî dimāġı tenḳıyeden
Ki odur mebde'-i umūr-ı beden

1429 Hem bu ayda ġıdā gerek şîrîn
Hem luḥūm-ı laṭîf k'ola semîn

1430 İtme perhîz mey-hoş eṭ^{c}imeden
Ḳaçma ḫoş-ḫūr ġıdāları yimeden

1431 Beyże nāfi^{c}dür olsa nīm-birişt
Böyle yazmış ḥakīm-i pāk-sirişt

1432 Mu^{c}tedil eşribe münāsibdür
Ẕevḳ anuñ kim cimā^{c}a rāġıbdür

1433 Üç ḳadeḥ mey içen ṭa^{c}ām üzre
Ola ol ṣıḥḥat-i müdām üzre

1434 Eyle bu ẕevḳı rūz u şeb çek cām
Böyle ḳalmaz zamān-ı bed-fercām

1435 Renc-i süstī irişmez endāma
Günde yüz kez varılsa ḥammāma

1436 Nev-civānlar ṭa^{c}āmı az itsün
Pirler dā'im iḥtirāz itsün

1437 Yime sīr ü piyāz u turb ü tere
İḥtirāz eyle uġrama żarara

1438 Żarar eyler ġalīẓ olursa ġıdā
Māhī-i ḫuşki hiç yime aṣlā

40a/ 1439 Rūz-ı evvelde ġars olur eşcār
Daḫı ol günde aşlanur gülnār

1440 Rūz-ı rabi^{c} ki naḥsdur meşhūr
Ḳavl-i Mūsā da böyledür meẕkūr

1441 Daḫı berdü'l-^{c}acūzuñ āḫiridür
İntihā-yı zamān-ı ḳāṣırıdur

1442 Şeref-i şems rūz-ı sābi^{c}dür
Bu ḫaber mevḳı^{c}ında vāḳı^{c}dür

1443 Ṭoḳuzında ġurūb ider ḫarşān
Aḫbiye gizlü iken ola ^{c}ayān

1444 Sa^{c}ddur hem onıncı gün ḥaḳḳā
On ikide ḥacāmat oldı revā[13]

1445 Daḫı ol gün temām olur ḫamsīn
Ḫalḳ olur zaḥmet-i şitādan emīn

1446 On üçinci de şemse oldı maḥal
Deşt-i gerdūnda cilve-gāh-ı ḥamel

1447 Çünki taḥvîl o gün muḳarrer olur
Sā^{c}at-ı rūz u şeb berāber olur

1448 Rūz-ı nev-rūz-ı nev-bahār budur
Hem ^{c}Acemlerde i^{c}tibār budur

1449 Muḫtelifdür bu ḳavl her yerde
Penç nev-rūz iderler Āẕerde

1450 Evvelā rūz-ı sābi^{c}-i Āẕer
İricek şems olur şeref-güster

1451 Ol günüñ ṭāli^{c}i olur fîrūz
Didi bir ṭā'ife aña nev-rūz

1452 Buña nev-rūz-ı aṣġar oldı nām
Ki ḳulūba virür meserret-i tām

1453 Ṯāniyen ittifāḳ-ı ehl-i nücūm
Āẕerüñ on birindedür ma^{c}lūm

1454 Ṯālişen rūz-nāme ṣāḥibi hem
On ikisinde itmiş anı raḳam

1455 Oldı ḫod ḳavl-i melḥame meẕkūr
On üçüncide itmiş ol meṣṭūr

1456 Ḳavl-i Ḫ^{v}ārezmşāh ile ammā
Oldı nev-rūz Martuñ āḫiri tā

1457 Penç ḳavl üzre oldı çün i^{c}lām
Nicedür gör baḳıyye-i eyyām

1458 Rūz-ı sādis ^{c}aşerde mār-ı zemîn
Göz açup başlaya ḫurūca hemîn

1459 Ḫāke vaḳt-i duḫūlda zîrā
Göz yumar da girer dimiş ḥukemā

1460 Hem bu günde ġaliẓ olur ṣular
Hem gelür cūşa baḥrler cūlar

40b/ 1461 Daḫı erbāb-ı tecrübe didiler
Kim ki bu şeb şihāba ḳılsa naẓar

1462 Olsa ol dem cimā^{c}da der-kār
Zevcesi lā-büd ola ḥāmil-i bār

1463 Çeksè evlāda bir kişi ḥasret
Bu gice itmesün hele ġaflet

1464 İttifāḳ-ı mücerribān-ı ḫavāṣ
Böyledür şekden eyle ḳalbi ḫalāṣ

1465 Hem yigirminci gündedür maḥẓūr
Naḥsdur men[c] olındı cümle umūr

1466 Hem yigirmi ikide oldı beyān
Ṣarfe pinhān muḳaddem ola [c]ayān

1467 İricek rūz-ı ḫāmis [c]aşerin
[c]İsevilerde böyledür āyin

1468 [c]Iyd idüp [c]ıyş u [c]işret eylerler
Cem[c] olup cümle ṣoḥbet eylerler

1469 Dirler ol gün irişdi feyż-i Celil
Nefḫ-i rūḥ itdi Meryeme Cibril

1470 Ḥaml-i Meryem o gün bedid oldı
Ḳavm-i [c]İsāya rūz-ı [c]ıyd oldı

1471 Rāz-ı aḥkāmı ol ki itdi [c]ayān
Ḳıldı bir ḳavl ile bu naḳli beyān

1472 Āzer içre olup hilāl-i ḳamer
[c]Arabi ġurre vāḳı[c] olsa eger

1473 Geçicek rūz-ı ḫāmis [c]aşeri
İde bir çār-şenbe hem güzeri

1474 [c]Aḳabince anuñ gelen bāzār
Beyże surḫ olur olınsa şumār

1475 Çünki bildüñ bu resme eyyāmı
Diñle āṣār-ı cūdan aḥkāmı

Naḳl-i Ḥükm-i Giriften-i Ḫurşid

1476 Mihr olursa küsūfdan nā-gāh
Mühre-i dāġ-ı sine gibi siyāh

1477 Şāmda bir emīr-i ẕi-elḳāb
Ola a[c]da elinde zīr-i türāb

1478 Ya[c]ni ġafletle aña ḫaṣm-ı dijem
Şuna bezminde kāse-i pür-sem

1479 Ola olduḳda ol emîr helāk
Düşmeni şād u dostı ġam-nāk

1480 Ṭola fitneyle ol vilāyetler
İrişe ḫalḳına felāketler

41a/ 1481 Ola hem Rūm ilinde ḥarb u ḳıtāl
Müslim ü kāfir ide ceng ü cidāl

1482 Ehl-i İslāmı Ḥaḳ idüp manṣūr
Ḳıralar ehl-i küfri nā-maḥṣūr

1483 Çoḳ fütūḥāt idüp müselmānlar
Kāfirüñ mülkini ḫarāb ideler

1484 Bi-şumār ola niᶜmet ü ġallāt
Hem ḫubūbāta irmeye āfāt

1485 Gün ṭutulduḳda rengi olsa ḳızıl
Ḳaḥṭdan ḥāl-i ḫalḳ ola müşkil

1486 Ġam u endūh u fitneden her ān
Düşe cān ḳorḳusına ḫalḳ-ı cihān

Naḳl-i Aḥkām Der-giriften-i Māh

1487 Māh olursa ḫusūfdan şeb-reng
Ola ᶜālem sevād-ı ḥıṭṭa-ı jeng

1488 Ebr-i fitne cihānı eyleye tār
Maḥv ola şevḳı ᶜālemüñ yek-bār

1489 Arż-ı Mıṣruñ türābı şūre ola
Belki Nīlüñ de ābı şūre ola

1490 Olmaya ᶜind-i menfaᶜat bu sene
Görmeye ḫalḳı ᶜāfiyet bu sene

1491 Daḫı bir padişāh-ı ṣāḥib-nām
Fevt olup birbirine gire ᶜavām

1492 ᶜAlem-i fitne ser-firāz ola hem
Pest ide cism-i nāsı tīġ-i sitem

1493 İttifāḳile ehl-i fısḳ u fücūr
İdeler her maḥalde zevḳ ü sürūr

1494 Müşrikīnüñ sözi ola ġālib
Lik dīn ehli olmaya ḫā'ib

1495 Bir ṭarafdan hücūm-ı ḫayl-i cerād
Eyleye toḫm ekinleri nā-şād

1496 Ola ḳaḥṭ u ġalā cihān ammā
Miveler lā-yu^{c}add u lā-yuḥṣā

1497 Ay ṭutulduḳda levni olsa siyāh
Ḥāli engūr u bāġuñ ola tebāh

1498 İde renc-i ḫunāḳ u derd-i remed
Ḫalḳuñ ebvāb-ı rāḥatın münsed

1499 Ger ḫusūfuñ olursa rengi sefīd
Yaġa bārān u ni^{c}met ola mezīd

1500 Āḫir-i sāl ola fā'ide-mend
İrmeye kimseye belā vü gezend

41b/ **Naḳl-i Aḥkām-ı Mihr Der-hāle**(14)

1501 Cirm-i ḫūrşīdi hāle olsa muḥīṭ
Devr ide dehre fitneyi taslīṭ

1502 Terk idüp taḫt u mülkini bir şāh
Gide tenhā ne ^{c}asker ü ne sipāh

1503 Bilmeye kimse ḳande gitdügini
Ṭuymaya hiç kes ne itdügini

1504 Bu sebebden cihān ola fetret
Fitne her kūşeye ṣala āfet

1505 Her vilāyetde ola ceng ü cidāl
Māt ide ḳalb-i nāsı ḫüzn ü melāl

1506 Lik seyr eyle ṣun^{c}-ı mevlāyı
İde ḫūb u laṭīf eşyāyı

1507 Ḳaḥṭdan kimse görmeye ġam u bim
Berekātı Ḫudānuñ ola ^{c}amim

1508 Ḳavl-i āḫirle böyledür aḫbār
Ḳaḥṭ ola belki nice şehr ü diyār

1509 Dem-be-dem rīḥ-i yābis ide hübūb
Ola fāsid ġılāl u ḳısm-ı ḫubūb

1510 Bu nişān olsa ḫīn-i ġurrede ger
Çoḳ ire rū-yı arża feyż-i maṭar

1511 Renc ü zaḥmetle ādem ü ḥayvān
Olalar derd-nāk ü bī-dermān

Naḳl-ı Aḥkām-ı Māh Der-hāle

1512 Ḳameri hālede görürseñ eger
Gör nedür muḳteżā-yı devr-i ḳamer

1513 ᶜAdl ü dād eyleye şehenşāhān
Göre ehl-i vilāyet emn ü emān

1514 Yaġa bāran u şular ola füzūn
Zerᶜ u ġalle hesābdan birūn

1515 Olsa ay ortasında ger bu nişān
Faḳd ola bir emīr-i ᶜālī-şān

1516 Olmaya menfaᶜat esen yelde
Ḳalmaya āb cümle cedvelde

1517 Ay şoñında olursa ger bu eşer
Ḥukemā bunda iḫtilāf eyler

1518 Kimi ber-ᶜaks ola dimiş aḥkām
Kimisi ber-ḳarār dir ne kelām

1519 Her biri böyle eylemiş tefhīm
Pek bilür cümleden Ḫudā-yı ᶜalīm

Naḳl-ı Ḥükm-i Nümāyiş-i Meh-i Nev

42a/ 1520 Görinürse hilāl-ı māh sitān
Cümle eşyāda ḳaḥṭ ola yek-sān

1521 Ġalle vü zerᶜ u mīve cümle nebāt
Olmaya hīç pāy-dār-ı şebāt

1522 Bir ucı mürtefiᶜ görinse velī
Böyledür feyż-i ḥikmet-i ezelī

1523 Keşret-i niᶜmetile ṭola cihān
Hem bu yılda şafāda ola cihān

1524 Ġurrede yaġsa az u çoḳ bārān
Kisb ü kār ehli olalar şādān(15)

1525 Muḥtesib narḫı eyleye erzān
İde āsūde ḫalḳı emn ü emān

Naḳl-i Aḥkām-ı Necm-i Gīsū-dār

1526 Necm-i dünbāle-dāra eyle naẓar
Sāye-i dümi gör ne semte düşer

1527 Ġarba mā'il görinse dir ḥukemā
Maġrib efrencine irişe belā

1528 Fevt ola pādişāhı ol mülküñ
Çeke sancaḳ sipāhı ol mülküñ

1529 İdeler birbiriyle ceng-i ᶜaẓīm
Şer ü fitneyle ṭola ol iḳlīm

1530 Ḳaḥṭ ide ol diyāra istilā
Ḫalḳınuñ kārı ola vāveylā

1531 Şarḳa mā'il olursa dümi eger
Ehl-i İslāma var ziyāde ḫaẓer

1532 Ol ṭarafdan ḫavāric ide ḫurūc
Münhezim ola çoḳ ḥiṣār u burūc

1533 Göstere beglerüñ fesādātı
Ḥaşr-ı mevᶜūddan ᶜalāmātı

1534 Hep reᶜāyā ola perākende
Ġam ile diller ola āgende

1535 Āḫir-i sālde be-ḥükm-i ilāh
Gele bir pādişāh-ı ᶜālī-cāh

1536 Cemᶜ idüp ᶜasker-i perişānı
Defᶜ ide ehl-i şer ü ṭuġyānı

1537 Leşker-i fitne inḥizām bula
ᶜĀlemüñ ḥālı intiẓām bula

1538 Hem dimiş bir ḥakīm-i ṣāḥib-rāz
Dümi ol yıldızuñ olursa dırāz

1539 Müddet-i şer ü fitne ola mezīd
Üç yıla dek cefāsın ide merīd

Ḥükm-i Encüm Ki Ez-hevā Üfted

42b/ 1540 Arża neşr-i kevākib itse semā
Ḥükmini böyle basṭ ider ḥukemā

1541 Ne diyāra düşerse bu encüm
Ol yerüñ şāhını ecel ide güm

1542 Yād ᶜasker ayaḳ başa o yere
Ḫalḳına āfet ü muṣībet ire

1543 Çoḳ elem göreler o leşkerden
Kimi serden çıḳa kimi zerden

1544 Çoḳ ola reh-zen ü ḥarāmī hem
İrişe tācire ziyān u nedem

1545 Yıl soñında Ḫudā idüp iḥsān
Ḳalmaya fitneden o yerde nişān

1546 Refᶜ ola renc ü zaḥmet ü miḥnet
Defᶜ ola şer ü fitne vü āfet

Naḳl-i Aḥkām-ı Şekl-i Ḳavs-i Ḳuzaḥ

1547 Ḳursa ḳavs-i ḳuzaḥ felekde kemer
Ola çoḳ ḳaṣr u ṭāḳ zir ü zeber

1548 Ḫaṣm ola birbiri ile iki şāh
Çekeler biri biri üzre sipāh

1549 Birbirinüñ vilāyetin başalar
Emn ü ṣulḥuñ kemānını yaşalar

1550 Yaḳalar şehr ü ḳaṣr u ṭāḳları
Yıḳalar manẓar u revāḳları

1551 Dökeler ḳanı ideler cengi
Laᶜl ola ḫāk-i tirenüñ rengi

1552 Bu ᶜalāmet görinse maġribden
Ḳurıla ol diyāra çetr-i fiten

1553 Ḳaḥṭ ola üç sene pey-ender-pey
Şerbet-i mevti nūş ide nice ḫay

1554 Ekin olmaya ol vilāyetde
Kimse sūd itmeye ḥarāṣetde

1555 Çürüye ġalle çoḳ yaġa bārān
Hem helāk ola mevt ile nisvān

1556 Bābil iḳlimine gele aᶜdā
Ḳatl ide pādişāhını ḥattā

1557 Şoñra bir şāh ide o mülke cülūs
Ṭaġıla ceyş-i düşmen-i menḥūs

1558 Olalar nicesi esīr ü helāk
Ḫalḳ ola cümle ġuṣṣadan bī-bāk

Naḳl-i Ḥükm-i Selāsil-i Berḳ-est

43a/ 1559 Gökde şimşek miṣāl-i āteş-i āh
İştiġāl eylese geh ü bī-gāh

1560 Ḫāṣṣa maşrıḳdan eylese lem^{c}ān
Çoḳ ola bu yıl ebrile bārān

1561 Her vilāyetde fetret ola bu sāl
İrişe hep ḳulūba ḥüzn ü melāl

1562 Lik tüccāruñ ola baḫtı sa^{c}īd
Ḫalḳ mātemde anlar eyleye ^{c}īd

1563 Her vilāyetde cem^{c}-i māl ideler
Şükr-i Mevlāya iştiġāl ideler

1564 Olsa maġribde bu eşer peydā
Ola üç yıl o yerde ḳaḥṭ u ġalā

1565 İde keyfiyyet-i şarāb-ı ecel
Maġrib ehlini mübtelā-yı kesel

1566 Böyledür ḳavl-i Dānyāl ammā
Her ḥubūba irişe neşv ü nemā

1567 Ola bisyār zeyt ü ḥulviyyāt
Geçe zevḳ ü şafā ile evḳāt

1568 Baḥr ide berri keşret-i emṭār
Ḳısm-ı māhi ^{c}aceb ola bisyār

1569 Bezm-i zindān-ı ^{c}ālemi ekşer
Zeyn ide güne güne māhiler

1570 Ola nāzil cibāl-i şarḳa cerād
Ol yerüñ ġallesini eyleye zād

Naḳl-i Aḥkām-ı Surḫi-i Felek-est

1571 Ṣun^{c}-ı naḳḳāş-ı ḥikmet-i bī-çūn
İtse rū-yı hevāyı aḥmer-gūn

1572 Feyż-i Ḥaḳ ᶜālemi ide tezyin
Rū-yı ḫalḳ ola gül gibi rengin

1573 Döşene her yere bisāṭ-ı niᶜam
Dilleri inbisāṭ ide ḫurrem

1574 Sūd-mend ola kisb ü kār ehli
İre maḳṣūda her diyār ehli

1575 Olsa ay aḫirinde ger bu nişān
Yüz ṭuta cevr ü ẓulme pādişāhān

1576 Surḫ reng olsa maġrib eṭrāfı
Ḥukemānuñ ne dir gör eşrāfı

1577 Ola ber-ḥükm-i İzid-i müteᶜāl
Bu ḳızıllıḳ nişān-ı rū-yı Celāl

1578 Ola bir mir şāhına ᶜāşi
Nesḫ ide resm-i ṣıdḳ u iḫlāṣı

43b/ 1579 Ġam göre ḫalḳ o bi-seᶜādetden
Ṭola dünyā yüzi şeḳāvetden

1580 Çoḳ fesād eyleye o yerlerde
Uġrada ḫalḳ-ı ᶜālemi derde

1581 Hem zemistān ola ṭavil ü şedid
Düşe endām-ı ḫalḳa lerze-i bid

1582 Berfden ola püşteler peydā
Gire bir şekle kūh ile ṣaḥrā

Ḥükm-i Şekli Ki Der-heva Bined

1583 Görseler ṣafḥa-ı semāda eger
Baᶜżı eşkāl-ı bü'l-ᶜaceb pey-ker

1584 Bu sene çoḳ ḥavādiş ide ẓuhūr
Eşerinden ire cihāna fütūr

1585 Ḫıṭṭa-ı Şāma düşmen ide hücūm
Ḫalḳınuñ baḫtını ḳażā ḳıla şūm

1586 Fevt ola anda bir ᶜaẓimü'ş-şān
Çoḳ ᶜimāretler ola hem vīrān

1587 Hem diyar-ı ᶜArabda ola ḳıtāl
Bir emir-i kebire ire zevāl

1588 Hem ᶜIrāḳ-ı ᶜAcemde bir sulṭān
Fevt ola ᶜālemi ṭuta efġān(16)

1589 Yine bir şāh ide yerine cülūs
Baḫtı mesᶜūd ola yā ḫod menḥūs

1590 Ṭola niᶜmetle arż-ı pāk-i Ḥicāz
Māye-i devlet ola ḫāk-i Ḥicāz

1591 Nice şehr ü ḳurā-yı vīrānı
İde maᶜmūr lüṭf-i Yezdānı

1592 Ola ġayrī diyārda ammā
Renc ü emrāż ḫaṣṣa merg-i fücā

1593 Zelzele ṣāᶜiḳa şitā ṭaᶜūn
Eyleye ḫalḳı pür ġam u maḥzūn

1594 Reh-zen ü ḥāmilü's-silāḥ ola çoḳ
Ġalle ḳısmında ḥad ü ġāyet yoḳ

1595 Mışr ilinde füzūn ola niᶜmet
Defᶜ ola yıl ṣoñında her āfet

Naḳl-ı Aḥkām-ı Ṣūret-i Ḥayvān

1596 Gökde bir şaḫṣ olınsa ger teşḫīṣ
İdeyin saña ḥükmini telḫīṣ

1597 Bir muᶜaẓẓam emīre ire ecel
Uzada fitne her vilāyete el

1598 Şehd ü ḫurmā vü mīve ola keşīr
Hem ḳalīl ola ġalle gibi şaᶜīr

44a/ 1599 Az ola kisb ü kār u çoḳ ola ġam
Ḳāmet-i nāsı bār-ı ḳaḥṭ ide ḫam

Naḳl-ı Aḥkām-ı Raᶜd Mi-kerded

1600 Ṣavt-ı tesbīḥ-i raᶜd-ı āteş-dem
Olsa tāb-efgen-i dil-i ᶜālem

1601 Rūm ilinde helāk ola bir emīr
Hem perākende ola cemᶜ-i keşīr

1602 Fitne ol mülke iḫtilāl vire
Āfitāb-ı emān zevāle ire

1603 Sā'ir iḳlimi lüṭf-ı Yezdānı
Göre zevḳ u ṣafāya erzānı

1604 İrişe feyż-i Ḥaḳ nebātāta
Yetişe her kişi seᶜādāta

1605 Ola bārānda menfaᶜat bisyār
Diyeler ġallenüñ ucuzluġı var

1606 Şol ḳadar ola mîve bî-pāyān
Döne bir bostāna her dükkān

1607 Raᶜd ay eksilürken olsa eger
Żevḳ ide ḫalḳa bi't-temām eşer

1608 Ḫayr-ı maḥż ola ᶜāleme bu nişān
Şer ü şūrı ḳażā ide pinhān

1609 Çoḳ yaġa her diyārda bārān
Hem ola narḫı niᶜmetüñ erzān

1610 İde ḫurrem ḳulūb-ı nāsı feraḥ
ᶜAdem-ābād ola mekān-ı teraḥ

1611 ᶜArabistānda bir emîr-i kebîr
Fevt ola ġam çeke ġanî vü faḳîr

1612 Gele ol dem diyār-ı ᶜArabāna
Ceyş ile bir emîr-i bî-gāne

1613 Ḫalḳa ya düşmen ola yā ḫod dust
Nik ü bed ḫafye der-ṭabîᶜat-i ust

Naḳl-ı Aḥkām-ı Ildırım Güyed

1614 Lemᶜān itse berḳ-ı şuᶜle-feşān
Āteş-i fitne ile yana cihān

1615 Fetret ü ḥarb ü ḍarb u sefk-i dimā'
Ġuṣṣa vü derd ü ḫüzn ü renc ü belā

1616 Ḫalḳı āzürde-ḥāl ü derhem ide
ᶜĀlemi cāy-gāh-ı mātem ide

1617 Kisb ü kār ehline ziyān irişe
Ṭurmaya kimse alışa verişe

44b/ 1618 Ola zeyt ü ḥubūbda keşret
Ṭatlu ḳısmında görine vefret

1619 Ola niᶜmet keşir ü hem erzān
Ḳırıla çār-pāda çoḳ ḥayvān

Ḥükm-i Āteş Ki Ez-hevā Rized

1620 Olsa dīv-i zamāne āteş-rīz
Nār-ı fitne ola şerer-engīz

1621 Ümerā birbiriyle eyleye ceng
Başına ḥalḳuñ ola ᶜālem teng

1622 Ẓulmile ᶜālemi ḫarāb ideler
Ẓulmi her yerde bi-ḥesāb ideler

1623 Sedd idüp yolları ḥarāmiler
Vire renciş ḥavāşa ᶜāşiler

1624 Kisb ü kār ehline irişe żarar
Ṭola endūhla ḳulūb-ı beşer

1625 Ḥükmi müştedd ola zemistānuñ
Olmaya ḥaddi berf ü bārānuñ

1626 Hem hevāda ḳatı bürūdet ola
Yalıñuz yatmada şuᶜūbet ola

Naḳl-i Aḥkām-ı Şiddet-i Bārān

1627 Dökse meşk-i seḥābdan gerdūn
Yere ābı ḳıyāsdan bīrūn

1628 Feyż-i Ḥaḳ ᶜālemi ide sīr-āb
Olmaya ġallede ḳıyās u ḥesāb

1629 Ola şularda bi-ᶜaded māhi
Żarar itmez eger yeseñ gāhi

1630 Ola ḫurrem mezārīᶜ ü bostān
Ġalle vü mīve ola bi-pāyān

1631 Ola ġāyetde menfaᶜatlü bu sāl
Ḳalmaya bir göñülde ḫüzn ü melāl

1632 Çār-pā yıl soñında ola helāk
Tīz-revdür bu ġuṣṣa eyleme bāk

Ḥükm-i Bārīden-i Tekerk İn-est

1633 Ṭolu yaġsa bu ayda döküle ḳān
Kelleler dāne-veş ola ġalṭān

1634 Ola vāḳı[c] ḥuşūmet-i mīrān
Ḳıralar birbirini leşkeriyān

1635 Fırḳa fırḳa bölük bölük [c]asker
Gezeler maḥşere döne her yer

45a/ 1636 Daḫı çoḳ söylene ġalaṭ sözler
Virmeye kimse bir ṣaḥīḥ ḫaber

1637 Dege düzd ü ḥarāmīye fırṣat
İre tācirlere ġam u āfāt

1638 Ḥāl-i [c]ālem ġarīb ola bu sene
Özge kār-ı [c]acīb ola bu sene

Ḥükm-i Ḫākī Ki Ez-hevā Bāred

1639 Ḫāk-rīz olsa ṣaḥn-ı arżа semā
Dīdi ḳavl-i daḳīḳ ile ḥukemā

1640 Ḳaḥṭ ola ġāyet ile dār-ı cihān
Bulmaya çoḳ kimesne pāre-i nān

1641 İre kisb ü ma[c]işete noḳṣān
Gele bāzārīyāna çoḳ ḫüsrān

1642 Şiddet-i cū[c]ıla helāk ola nās
Ḥiddet-i mergile cihān ṭola yās

1643 Birbirinden teneffür eyleye ḫalḳ
Giye aṭlas diye çoḳ kişi dalḳ

1644 Ola [c]ālem ḥuşūmet üzre temām
Ḳıralar birbirini ḫāṣṣıla [c]ām

1645 Ḥāṣılı nā-mübārek ola bu sāl
Böyledür emr-i Ḳādir-i müte[c]āl

Naḳl-i Aḥkām-ı Kirm ü Çaġz-est İn

1646 Yaġsa kirm ü vezeġ eger gökden
Böyle yazmış ḥakīm-i nādire-fen

1647 Ola ġāyetle menfa^{c}atlü bu sāl
Kısb ü kār ehli olalar ḫoş-ḥāl

1648 Ġalle vü zer^{c}ıla nebāt u ^{c}alef
Ola bi-ḥad ne deñlü olsa telef

1649 Hem ola narḫlarda erzānī
Ḥaḳ vire ni^{c}met-i fırāvānı

1650 İrişür lik mīveye āfet
Bu sene hem füzūn olur ^{c}illet

1651 Çoḳ olur gerçi ḫastelik ammā
Tiz te'şir ider ^{c}ilāc ü devā

Ḥükm-i Gerdi Ki Ez-zemin Ḫized

1652 Ṭutsa rü-yı cihānı gerd ü ġubār
Rūzgār ide şivesin iẓhār

1653 Gözlere seyr-i ^{c}ālem ola ḥarām
Düşeler diller ıżṭırāba müdām

45b/ 1654 Ḍarb u ḥarbile merdümān-ı cihān
İdeler girūdārı nice zamān

1655 Ola efvāhide ġalaṭ aḫbār
İḫtilāf ide ḫalḳ-ı şehr ü diyār

1656 Yaz faṣlında şiddet-i germā
Ṣala ecsām-ı nāsa tāb-ı cefā

1657 Ola hem derd-i bi-devā efzūn
Tırkeşin eyleye tehī ṭa^{c}ūn

1658 Olmaya ġalle çoḳ ola esmār
Ekinüñ ḥāṣılına āfet vār

1659 Her ne deñlü şaçılsa toḫm-ı ^{c}amel
Ola fāsid miṣāl-i zer^{c}-ı emel

Naḳl-i Aḥkām-ı Tiregī-i Hevā

1660 Olsa tire felek busarıḳdan
Göre tācir ziyānı sārıḳdan

1661 Cem^{c} idüp cümle ^{c}askerin bir şāh
Çıḳa mülkinden ola ^{c}āzim-i rāh

1662 İde iḳlim-i āḫire seferi
İrgüre vardugı yere żararı

1663 Çoḳ biḳā^{c} u ḳılā^{c}ı ide ḫarāb
Ṣaçalar başlarına ḫalḳ türāb

1664 Beglerüñ ẓulmi bi-şumār ola hem
Ḳaplaya rüzgārı gerd-i elem

1665 Kısb ü kār ehli olalar giryān
Ola anıma ki ġalle bi-pāyān

Naḳl-ı Aḥkām-ı Rūzgār-ı Şedid

1666 Eşer-i tünd-bād olursa şedid
Fitne aḥkāmını ide tecdid

1667 Şehr-i Ḳosṭanṭınıyye içre bu sāl
İre pirān-ı köhne-sāle zevāl

1668 Ṭutalar bir veziri ol yerde
Mübtelā ideler ġam u derde

1669 Cevher-i cismini ḳażā ide ḫāk
Ġuṣṣadan pādişāh ola bi-bāk

1670 Hem Cezāyirde ola ḥarb u ḳıtāl
Hem sevāḥil bu yıl ola ḫoş-ḥāl

1671 Çoḳ ola ḥummiyātuñ envā^{c}ı
Bü'l-^{c}aceb ola ḫalḳuñ evżā^{c}ı

1672 Olalar zinde şol ḳadar ebdān
Ṭurmaġa ḳādir olmaya insān

46a/ 1673 Çoḳ helāk ola hem zen ü duḫter
Ne peder rāḥat ola ne māder

1674 Ḫūb ola gerçi cümle mezra^{c}alar
Bād-ı saḫt eyleye ve lik żarar

1675 Ola püşide ġalle vü eşmār
Bü'l-^{c}acebdür bu vaż^{c}-ı nā-hem-vār

Ḥükm-ı Bāngi Ki Ez-semā Āyed

1676 Güşıña āsmāndan irse ṣadā
Diñle gör kim ne söylemiş ḥukemā

1677 İde ḥummā-yı muḥrikayla vebā
Ḫalḳı bi-tāb u mübtelā-yı belā

1678 Ola ebdānda çoḳ vecaᶜ peydā
Dideler ḥᵛāb görmeye aṣlā

1679 Ola ḫalḳ içre çoḳ nizāᶜ u cedel
Görine āşikāre feṯḥ-i ᶜamel

1680 Düşe ber-muḳteżā-yı ḥükm-i hevā
Zen ü şevher miyānına ġavġā

1681 Germ ola ṣayf u sāl ḫuşk ola hem
Olmaya çeşmelerde ḳaṭrece nem

1682 Ne vilāyetde işidilse bu ṣavt
Ol yerüñ pādişāhına ire mevt

1683 Kām-rān ola reh-zenān bu sene
Urıla nice kārvān bu sene

Ḥükm-i Bāngī Ki Ez-zemīn Āyed

1684 Yer ṣadā virse diñle aḫbārı
Ol yerüñ ḫāke düşe sālārı

1685 Ġuṣṣa vü şiven ide ḫalḳı ḫazīn
Bulmaya fitneden cihān temkīn

1686 Ola hem yıl soñında ḳaḥṭ u ġalā
Olmaya bitmeye ekin aṣlā

1687 Belki her ḫūrdenī ola endek
Dege biñ cāna bir dilim etmek

1688 Ola āmāde ḳāṭiᶜān-ı ṭarīḳ
Tācire yolda ḫaşyet ola refīḳ

1689 Defᶜ olup yıl soñında cümle gumūm
Lüṭf-ı Mevlāya mażhar ola ᶜumūm

Naḳl-i Ḥükm-i Tezelzül-i Arż-est

1690 Raᶜşeye gelse arżuñ endāmı
Mużṭarib ola nāsuñ ecsāmı

46b/ 1691 Yaᶜni emrāż-ı ᶜām olup bu sene
Renc ü zaḥmet irişe her bedene

1692 Ḫalḳuñ aḥvāli ser-be-ser ola bed
Yolları ḳāṭi[ᶜ]-i ṭarīḳ ide sed

1693 Ḥākim-i Mışrı mevt ide helāk
Fitne ol arżda ola seffāk

1694 İrişe cānavarlara āfet
Nice cāna vedā[ᶜ] ide ṣıḥḥat

1695 Deprenürken düşerse bir şihāb
Ola āzürde ḥāl-i şeyḫle şebāb

1696 Her diyāruñ emīri vü şāhı
İdeler [ᶜ]azm-i semt-i gümrāhī

1697 Terk idüp [ᶜ]adli ẓulme meyl ideler
Her vilāyetde ḫūnı seyl ideler

1698 Alalar mālını re[ᶜ]āyānuñ
Keseler başını berāyānuñ

1699 Ṭura yollarda ḳāṭi[ᶜ] ü sārīḳ
Ṭuta her şehri fācir ü fāsıḳ

1700 Vire ḫalḳa gubār u ġuṣṣa kesel
Lik lüṭf-ı Ḫudā-yı [ᶜ]azze ve cel

1701 İde yıl āḫirinde [ᶜ]ālemi şād
Olalar bend-i ġuṣṣadan āzād

1702 İlk yaz ayları mübārek ola
Her ṭaraf dürlü ni[ᶜ]metile ṭola

1703 İrişe ehl-i dine feyż-i Ḫudā
Kāfiristānda ola ḳaḥṭ u ġalā

1704 Zelzele gice içre olsa eger
Pādişehlerde ẓulm ola ekşer

1705 Ḳangı yerde olursa bu ma[ᶜ]nā
Anda şūr u fiten ziyāde ola

1706 Ol diyār ehli uġrayup rence
Göreler dest-i ġamdan işkence

1707 Ger ra[ᶜ]iyyet eger sipāhīdür
Bu yıl azürde-i devāhīdür

Der-Beyān-ı Aḥkām-ı Māh-ı Nīsān Ber-Mūcib-i Ḳavl-i Yūnāniyān ve Aḥkām-ı Ḥavādiş-cū Ki Der-Vey Vāḳı[c] Mi-şeved

1708 Dīdi Sūryāniyān buña Nīsān
Dirler Abrıl fırḳa-ı Yūnān

1709 Oldı Türkīde nāmı orta bahār
Hem otuzdur güni olınsa şumār

47a/ 1710 Germ ü terdür daḫı ṭabī[c]ati hem
Hep ḳaviyyü'l-mizāc olur ādem

1711 Ol zamāndur bu kim ṭaşup cūlar
Bāġ u rāġa revān olur şular

1712 Başlayup cünbüşe nesīm-i şimāl
Eyler insānı ḫurrem ü ḫoş-ḥāl

1713 Bāġ-ı Firdevs-i rūḥ tāzelenür
Resm-i feyż-i fütūḥ tāzelenür

1714 Çün bu ayda behişt olur dünyā
Ādeme rūḥdur laṭīf-i ġıdā

1715 Ya[c]ni biryān-ı bere laḥm-ı şikār
Her ġıdā-yı nefīsden ne ki var

1716 Sükkerī dil-güşā şarāb-ı laṭīf
Mu[c]tedil ḫoş-meze ṭa[c]ām-ı ḫafīf

1717 Turşī-i müştehī-i mi[c]de-güşā
Şemm-i [c]ūd u [c]abīr-i rūḥ-efzā

1718 İctimā[c]-ı nigār-ı ḥūr-endām
İttiṣāl-i civān-ı sidre-ḫırām

1719 İctihād-ı şafā-yı zevḳ-i müdām
İltizām-i muṣāliḥ-i ḥammām

1720 Giceler zevḳ-ı vaṣl-ı şāhid-i ḫ[v]āb
Seḥerī būs-ı la[c]l-i küze-i āb

1721 Hem ẓarīfāne ṣoḥbet-i aḥbāb
Hem ḥakīmāne nūş-ı bāde-i nāb

1722 Bedene cümlesi muvāfıḳdur
[c]Ameli ḥikmete muṭābıḳdur

1723 İctināb eyle ḥār u yābisden
İmtinā^{c} üzre ol muyebbisden

1724 Eyle sir ü piyāzdan perhiz
Tā maraż olmaya hücūm-engiz

1725 Muṭlaḳā acılardan eyle ḥaẕer
Virmeye ṭatlu cāna tā ki żarar

1726 Didi zirā bu ayda ḥukemā
Zehr olur cümle telḫ olan eşyā

1727 Dānyāl ile Ca^{c}fer-i Ṣādıḳ
Daḫı erbāb-ı ḥikmet-ı sābıḳ

1728 İttifāḳ üzredür bu ma^{c}nāda
Hem-zebān oldılar bu da^{c}vāda

1729 Ya^{c}ni Nisānda evvel ü ṣānī
Daḫı ṣāliş be-ḥükm-i Yezdānī

1730 Oldı eyyām-ı nāfi^{c}-i Nīsān
Buña dirler menāfi^{c}-i Nīsān

47b/ 1731 Ki bu üç günde cümleten murġān
Ġasl ider ābda idüp ṭayrān

1732 Kim bu günlerde itse istiḥmām
Ten-dürüst ola hem ḳavī endām

1733 Daḫı oldı üçinci gün maḫẓūr
Sa^{c}ddur rābi^{c}ı didi cumhūr

1734 Daḫı ol gün ider üfūl-ı ^{c}avvā
Menzilinde muaḫḫar eyler cā

1735 Yedisinde bu māh-ı Nisānuñ
Böyledür ittifāḳı dünyānuñ

1736 Rū-yı arża yaġar o gün bārān
Olur elbette ebr-i feyż-resān

1737 Bir iki ḳaṭre yaġdurur Bārī
^{c}Ādetu'l-lah böyledür cārī

1738 Yaġmaz ise ne^{c}ūẕū bi'l-lah eger
Ḳaḥṭ ider hep cihānı zir ü zeber

1739 On birincisi saᶜddur ġāyet
Her umūr ola baᶜiş-i devlet

1740 On üçinde olur budur ẓāhir
Gün on üç saᶜat u gice on bir

1741 Cezbe-i şevḳ-i āfitāb ile şevr
Mertaᶜ-ı āsmānı eyleye devr

1742 On yedide rişā ṭulūᶜ eyler
Daḫı ol gün simāk olur bī-fer

1743 Rūz-ı ᶜışrin naḥs-ı ekberdür
Cümle işde żarar muḳarrerdür

1744 İtme ol gün nizāᶜ u ceng ü cedel
Daḫı faṣd itmeden o gün çek el

1745 Hem yigirmi üçi ki ḫurremdür
Rūz-ı Ḫıżr u ḫuceste maḳdemdür

1746 Otuzıncıda ġafr olur bī-fer
Şerāṭeyn eyler āsmānı maḳar

Naḳl-ı Ḥükm-i Giriften-i Ḫurşid

1747 İtse gird-i küsūfıla gerdūn
Çeşme-i āfitābı tire derūn

1748 Ġarḳ-ı baḥr-i fenā ola bir şāh
Düşeler cāh-ı rence mīr ü sipāh

1749 Ṭuta dünyāyı fitne vü fetret
İrişe her memālike āfet

1750 Bir begi Mışruñ eyleye ᶜişyān
ᶜĀḳıbet ḳatl ide anı sulṭān

48a/ 1751 Söylene nā-şinide çoḳ hezeyān
Nice nādide bidᶜat ola aᶜyān

1752 ᶜUlemādan bir ehl-i ᶜilm ü ᶜamel
Ola zehr-āb-ı nūş-ı cām-ı ecel

1753 Beden-i nās ola marażla aᶜlil
Tende ḥükmi ḳuvānuñ ola ḳalil

1754 İre eşcāra ser-be-ser āfet
Görine ḳısm-ı mīvede ḳıllet

1755 Surḫ olursa ṭutulduġında güneş
Fitne ᶜālemlere ṣala āteş

1756 Mevt ire bir emīr-i ẓī-şāna
Düşe ġavġā miyān-ı aᶜyāna

1757 Ola ḥarb ü ḳıtāl u ceng ü cidāl
Vire ḳüsūf ḳulūb-ı nāsa melāl

1758 Ola mülk-i ᶜAcemde ḳaḥṭ u ġalā
İrişe her diyāra ceyş-i vebā

1759 Hem ḥavāmilde saḳṭ ola bisyār
Raḥm içre cenīne āfet var

1760 Ġalle vü zerᶜ u mīve ḥulviyyāt
Olalar cümle maẓhar-ı āfāt

1761 Gün ġurūb üzre iken olsa küsūf
Ḳırıla Rūm ilinde ehl-i suyūf

1762 Ol yerüñ beglerine irişe mevt
Ola aᶜyānı hep ḳażā ile fevt

1763 Fetret ü ḥarb u ḍarb ola bī-ḥad
İtmeye birbirine ḫalḳ meded

Naḳl-ı Aḥkām Der-giriften-i Māh

1764 Ḳamerüñ levḥ-i sādesin nā-gāh
Eylese dūde-i ḫusūf siyāh

1765 Nice yerde ḫavāric ide ẓuhūr
Ṭuta dünyāyı ehl-i fısḳ u fücūr

1766 Bāġlarda nihāl-i tāk ola ḫuşk
Hem fevākihde ola ḳıymet-i müşk

1767 Her mevāżiᶜde ḳaḥṭ ola bisyār
Eşer-i feyż görmeye eşcār

1768 Ola envāᶜ-ı ḫastegī bī-ḥad
Aġlada çeşm-i ḫalḳı derd-i remed

1769 Söylene nice herze vü hezeyān
Çoḳ ola sū-i ẓan ile bühtān

1770 ᶜArabuñ bir emīr-i muḥteşemi
Fevt olup dillere ṭola elemi

1771 İre Sulṭān-ı Rūma lūṭf-ı Ḫudā
Eyleye düşmenine cihād u ġazā[17]

48b/ **Naḳl-i Aḥkām-ı Mihr Der-hāle**

1772 Taḫt-ı gerdūnda ḫusrev-i ḫāver
Ḳuşanursa niṭāḳ-ı hāleyi ger

1773 Ümerāsı memāliküñ yek-ser
Kemer-i ẓulmi der-meyān ideler

1774 ᶜĀḳıbet pādişāh olup āgāh
İde ẓālimleri helāk u tebāh

1775 Mevt-i ṣıbyān u nevᶜ-i bimārī
Kārı insānı eyleye zārī

1776 Fevt ola mülk-i Şāmda bir emīr
Mülkini düşmen eyleye teshīr

1777 Ol vilāyetde ola vāveylā
Ṭuta iḳlimi fetret ü ġavġā

1778 Fācir ü fāsıḳ ola bi-pāyān
Kār-ı zühd ü ṣalāḥa ire ziyān

1779 Hem bu yıl çoḳ ᶜimāret ola ḫarāb
Ola ṭoprak zer ü zer ola türāb

1780 Ḳıla düşmen memāliki tārāc
Ola tüccār ḥabbeye muḥtāc

1781 Yıḳıla çoḳ vilāyet-i meşhūr
Geçe çoḳ müddet olmaya maᶜmūr

1782 İrişüp ḳahr-ı Kird-gār-ı Celīl
Nice merd-i ᶜazīzi ide ẕelīl

Naḳl-i Aḥkām-ı Māh Der-hāle

1783 Lücce-i āsmānda keşti-i māh
Düşse girdāb-ı hāleye nā-gāh

1784 Ola ber-vefḳ-i ṭāliᶜ-i ᶜālem
Leşker-i fitne ġarḳ-ı baḥr-i ᶜadem

1785 İrişe sāḥil-i necāta cihān
Görine rāh-ı ṣulḥ u semt-i emān

1786 Devleti beglerüñ ola ᶜālī
Ḫoş geçe hem raᶜiyyetüñ ḥālī

1787 Tācirüñ yolları küşāde ola
Cūlaruñ şuları ziyāde ola

1788 Ola ammā ḳalīl bir miḳdār
Şehr ü bāzār içinde kisble kār

1789 ᶜAlef ü zerᶜ u ġalle bi-ḥad ola
Nice maḫzen zaḫāyir ile ṭola

1790 Lik ber-ḳavl-i Dānyāl nebī
Çekeler ḫalḳ uġrıdan taᶜabı

49a/ 1791 Ola her yerde zelzele ammā
Mīveye āfet irmeye aṣlā

Naḳl-i Ḥükm-i Nümāyiş-i Meh-i Nev

1792 Ger bu ay çalḳoyun görinse hilāl
Ḥāmile zenlere irişe melāl

1793 Ṭoġururken çoġı çeke zaḥmet
Düşüre çoġı daḫı bi-ᶜillet

1794 Yuḳaru görinürse bir ṭarafı
Gör ne dir ehl-i ḥikmetüñ selefi(18)

1795 Mevt-i ṣıbyān olup bu yıl efzūn(19)
Eb ü ümmüñ cigerleri ola ḫūn

1796 Olsa Nisān girince ġurre eger
Yıl buluṭlu ola ziyāde maṭar

1797 ᶜAlef ü zerᶜ ola ᶜaceb zībā
Ṭoya her dürlü niᶜmete dünyā

Naḳl-i Aḥkām-ı Necm-i Gīsū-dār

1798 Gökde ḳuyruḳlu yıldız olsa ᶜayān
İde cümle ḳulūbı ġam ḫayrān

1799 Ulu beglerde ola ḫavf u ḫazen
Ṭola cümle derūna renc ü miḥen

1800 Añsuzın münᶜadim ola bir şāh
Ḥarekāt eyleye ġalāt u sipāh

1801 Düşeler birbirine ḫalḳ-ı cihān
Kesile nice kelle döküle ḳan

1802 Ola ḳaḥṭ u ġalā vü renc-i vebā
Daḫı merg-i fücā vü derd-i ᶜanā

1803 Bābil iḳlimi ḳaḥṭ ola ġāyet
Ola mülk-i ᶜAcemde çoḳ fetret

1804 Olına ḳalᶜalar muḥāṣara hem
Düzd ü ḳaṭıᶜden ire tācire ġam

Ḥükm-i Encüm Kı Ez-hevā Üfted

1805 Düşse yıldız eger yere gökden
Ḳaplaya ᶜālemi şerār-ı fiten

1806 Bir şehenşāhuñ ola kārı temām
Bozıla mülki içre naẓm u niẓām

1807 Ẓulm ide ol diyārda ᶜasker
İrişe tācire ziyāde żarar

1808 Eyleye ġuṣṣa ḫalḳı dil-mürde
Rūsitāyiler ola āzürde

Naḳl-ı Aḥkām-ı Şekl-i Ḳavs-i Ḳuzaḥ

49b/ 1809 Olsa rū-yı hevāda ḳavs-i ḳuzaḥ
Ḫam ide ḳadd-i nāsı bār-ı teraḥ

1810 Ser-firāz ola fitne ᶜālemde
Ḳalmaya tāb u ṭāḳat ādemde

1811 Ekşeri ḫalḳuñ iḫtilāfa düşe
Her biri vādi-i ḫilāfa düşe

1812 Ola ceng ü meṣāff her yerde
Ḳalalar nās ġuṣṣa vü ġamda

1813 Kimi rāh-ı gürīze ola revān
Kimi ardına düşüp ola devān

1814 Bu sene ḳış ziyāde muḥkem ola
Ehl-i Bābil ḥazīn ü pür-ġam ola

1815 Çoḳ yaġa anda berfile bārān
Beden-i ḫalḳı berd ide lerzān

1816 Olsa semt-i cenūbda bu nişān
Yine Bābilde ḥükmi ola revān

1817 Ola ḥākimler akçaya mā'il
Düşeler ḫavfa tācir ü ᶜāmil

1818 Mülk-i maġribde ola ceng ü cidāl
Ḫalḳını ẓulm ü cevr ide bed-ḥāl

1819 Sū-yı maġribde olsa ger bu eşer
Arż-ı Mışr ola ceyş-i ḳaḥṭa maḳar

1820 Şāmda ḳalb-i ṣāf ola pür-jeng
Fitne meydānı ide ᶜarṣa-ı ceng

1821 Yine maġribde fitne ola ᶜaẓīm
İrişe ḫalḳına ᶜaẕāb-ı elīm

1822 Bu ᶜalāmet olursa nıṣf-ı nehār
Yaġa evvel baḥārda emṭār

1823 Öyleden ṣoñra vāḳıᶜ olsa bu ḥāl
Geçe aşūb u fitne ile bu sāl

1824 Recfe vü kiẕb ü iḫtilāf u cedel
Ümerā beynini ide muḫtel

1825 Ola bi-ḥad seḳāmet ü evcāᶜ
Beden-i ḫalḳa ṣıḥḥat ide vedāᶜ

Naḳl-i Ḥükm-i Selāsil-i Berḳ-est(20)

1826 Semt-i maşrıḳda oynasa şimşek
Gör ne luᶜb eyleye cihāna felek

1827 Pārs mülki ile Ḫorasānda
Çoḳ bürūdet ola zemistānda

1828 Ol iki mülke düşmen aḳın ide
Ḫalḳınuñ cümle mülk ü mālı gide

50a/ 1829 Ḳaḥṭ ola ol iki vilāyetde
Ḳalmaya hiç kimse rāḥatda

1830 Semt-i maġribde şimşek olsa bedīd
Pādişāhānuñ ola ẓulmi mezīd

1831 Ola ᶜālemde ceng ü ḥarb efzūn
Daḫı ḥadden ziyāde dökile ḫūn

1832 Kiminüñ mülk ü mālı ola telef
Kimisi tīr-i merge ola hedef

1833 İre ehl-i ticārete ḫüsrān
İde ḫalḳı belā vü ġam giryān

1834 Çoḳ ola ḳīl ü ḳāl-i bi-maʿnī
ʿĀlem āsūde olmaya yaʿnī

Naḳl-ı Aḥkām-ı Surḫī-i Felek-est

1835 Gök ḳızarsa ʿAcemde ḳan döküle
Ḫalḳınuñ yā gibi belī büküle

1836 Yıl şoñında cihān ola dil-şād
Gide nām u nişān-ı şer ü fesād

1837 Maġrib eṭrāfı surḫ olursa eger
Anda ẓāhir ola bu fitne vü şer

1838 Żaʿf ola hem o yerde ḥükm-i şitā
Cümle şular ṭaşup ola deryā

Ḥükm-i Şekl Kı Der-hevā Bined

1839 Ger felekden görinse şekl-i ʿacīb
Ola beglerde iḫtilāf-ı ġarīb

1840 ʿAskerī fırḳası ide ḥarekāt
Geçe ceng ü cidāl ile evḳāt

1841 Olmaya ẓulme ġāyet ü pāyān
Ola ʿālem cefā ile nālān

1842 Yaz faṣlında çoḳ yaġa bārān
Cūlaruñ şuları ide ṭuġyān

1843 İde rencīde tācirī düzdān
Urıla yollar üzre bāzirgān

1844 Hem deñizde gemiler ola helāk
Tūtyā ola çeşm-i tācire ḫāk

Naḳl-ı Aḥkām-ı Şūret-i Ḥayvān

1845 Şekl-i ḥayvān olursa gökde ʿayān
Ürke yerlerde ḫavfıla insān

1846 Bir ulu pādişāh helāk ola hem
İrişe ḫalḳ-ı ᶜāleme mātem

50b/ 1847 Ḳatl-i merg-i fücā vü ġuṣṣa vü derd
Ṣūret-i nası ide tire vü zerd

1848 Gerçi her şehre irişe āfet
Ola ehl-i ḳurāda çoḳ zaḥmet

Naḳl-ı Aḥkām-ı Raᶜd Mī-kerded

1849 Bu ayuñ rūz-ı evvelinde eger
Raᶜd olursa bu resme oldı ḫaber

1850 ᶜAdl ide ḫusrevān-ı şehr ü diyār
Bī-şumār ola ġalle vü eşmār

1851 Ger ikinci gün olsa bu maᶜnā
Maġribüñ pādişāhı bula fenā

1852 Cemᶜ olup Rūm ilinde mīr ü sipāh
Cengile birbirini ide tebāh

1853 Olsa dördinci gün eger bu nişān
Ḳaḥṭ ola Rūm ilinde nice zamān

1854 Ġayri yerlerde çoḳ ola niᶜmet
Olmaya revġana ḫad ü ġāyet

1855 Beşde altıda vü yedide eger
Gürlese gök cihān ola ḫoş-ter

1856 Ola ḫalḳ içre izdivāc u nikāḥ
Bula cümle felāḥat ehli felāḥ

1857 Çoḳ ola dürlü mīveler ammā
Ola Ḳosṭanṭınıyye ḳaḥṭ u ġalā

1858 Gürlese ger yediden onına dek
Şāmdan fetret olmaya münfek

1859 Şer-i eşrār u iftirā vü yalan
Mevt-i ṣıbyan u ᶜillet-i pīrān

1860 Eyleye ḫalḳ-ı ᶜālemi dil-teng
Ola her küşede ḳıtāl ile ceng

1861 On birinden varınca on beşe ger
Gürlese iki mülke ire żarar

1862 Ya^{c}ni şehr-i ^{c}Irāḳ hem Bābil
Ola cuġdān-ı fitneye menzil

1863 Bu sene penbe çoḳ ola ammā
Cümleden yeg bilür bu sırrı Ḫudā

1864 On beşinden yigirmiye dek hem
Gürlese ḳaḥṭ ola bu yıl ^{c}ālem

1865 Muḥtekirler ziyāde sūd ideler
Seng-i mizānı ḫıntanuñ ola zer

1866 Gürlese ger yigirmiden ammā
Tā yigirmi beşe varınca semā

51a/ 1867 Bir mu^{c}aẓẓam ḥiṣārda ola ceng
İdeler ḫalḳı ġārete āheng

1868 Ola emrāż u derd-i bi-ġāyet
Çoḳ ola hem raḫiṣ ola ni^{c}met

1869 Gürler iken eserse bād-ı ṣabā
Üzüme ġalleye irişe fenā

1870 Olsa ay āḫirinde ger bu nişān
Ḫayr u şer her ne kim yazıldı hemān

1871 Gelecek yılda ola hep ẓāhir
Böyledür ḥükm-i Ḳādir ü Ḳāhir

Naḳl-i Aḥkām-ı Ildırım Güyed

1872 Yıldırım olsa böyle didi ḥakīm
Vire ḫalḳa kesel fütūr-ı ^{c}aẓīm

1873 Ola ḥadden ziyāde ^{c}illet ü derd
Mülk-i Bābilde ṣaġ ḳalmaya ferd

1874 Yıldırım içre olsa bād-ı şedīd
Mülk-i maşrıḳda ola fitne bedīd

1875 Ol yerüñ şāhı kendü ḳavminden
Ṭuta bir şāhı ḳatl ide yekten

1876 Semt-i maġribde olsa ṣā^{c}iḳa ger
Menfa^{c}at bulalar ekinciler

1877 Mīveler bi-şumār ola ammā
Böyle ḥükm eyleye o demde ḳażā

1878 Ki nice zāhid ü nice ṣūfī
ᶜUlemānuñ da nice maᶜrūfı

1879 Fevt olup ol sebebden ola hemān
Buḳᶜalar ḫānḳāhlar vīrān

1880 Çoḳ ola nezle vü zükām u suᶜāl
Mevt ide ᶜālemi esīr-i melāl

1881 Ola yıl āḫirinde naẓm u nizām
Geçe emn ü emān üzre eyyām

1882 ᶜAdl ide pādişāh cümle niᶜam
Bī-şumār u füzūn ola her dem

Ḥükm-i Āteş Ki Ez-hevā Rized

1883 Āsmāndan zemīne ger düşe nār
Ṭola fetretle şehr ü mülk ü diyār

1884 Ḫalḳ ola yaz u ḳışda pür ġam u bīm
Çekeler fitneden ᶜazāb-ı elīm

1885 İre çoḳ naḫl-ı mīve-dāra fenā
Ḥāṣılı rüzgār ide hebā

51b/ 1886 Çār-pā ḳısmı çoḳ helāk ola hem
Ḍarb u ḥarb ide ᶜālemi sersem

Naḳl-i Aḥkām-ı Şiddet-i Bārān

1887 Māye-i feyż ile seḥāb-ı maṭīr
Dökse ḫāk-i zemīne mā-ı keşīr

1888 Ola bāzār-ı ᶜālem içre bu sāl
Kisb ü kār ehli ḫurrem ü ḫoş-ḥāl

1889 Kimseye irmeye ziyān u żarar
Ḫastelikden belürmeye hem eşer

1890 Ola bī-ḥad maᶜīşet ü niᶜmet
Olmaya hīç nesneye ḳıllet

1891 Ne melūl ola ḫalḳ u ne mesrūr
Vire gāhice ġuṣṣa ḳalbe fütūr

1892 Yaġa bārān-ı menfaᶜat-güster
Sebz ü ter ola cümle mezraᶜalar

1893 Ola ḥadden ziyāde kişt ü ḥaşād
Lüṭf-ı Ḥaḳ ḫalḳı eyleye dil-şād

Ḥükm-i Bārīden-i Tekerk İn-est

1894 Ṭolu yaġsa füzūn olup bārān
Ola her kişt-zāra feyż-resān

1895 Rūmda mīve ḳıllet üzre ola
Keşret-i merg ḫalḳa vire fenā

1896 Ḫastelik her diyārda çoḳ ola
Mülk-i ten leşker-i marażla ṭola

1897 Ola sulṭānı Bābilüñ manṣūr
Eyleye cümle düşmenin maḳhūr

Ḥükm-i Ḫākī Kī Ez-hevā Rīzed

1898 Ya ḳızıl toz yaġarsa ya ṭoprak
Böyledür ḥükm-i fā[c]il-i muṭlaḳ

1899 Mīve endek [c]alef ola bisyār
Ḫalḳı cānından ide ġam bī-zār

1900 Devr-i fitne ola teselsülde
Arż rāḥat ḳala tezelzülde

1901 Ekin olmaya ġalle bī-ḥad ola
Yaġduġı yerde fitne rūḥ bula

Naḳl-i Aḥkām-ı Kırm ü Çaġz-est İn

1902 Ḫāke kırm ü vezeġ yaġarsa eger
Ḥādişāt-ı zamāne göstere ser

52a/ 1903 Ḥışn-ı ebdān-ı ḫalḳı ceyş-i [c]alel
Hedm idüp ḳalmaya nişān-ı ṭalel

1904 Çoḳ ola ḥummiyāt-ı sevdāyī
Yandura muḥriḳa müdāvāyı

1905 Hem şebīḫūn ide vebā şu ḳadar
Bir yere bīñ cenāze defn ideler

1906 Çoḳ [c]imaretler ola vīrāne
Döne her şehr köhne bir ḫāna

1907 Çār-pā ḳısmı çoḳ helāk ola hem
Teng ide ḳalb-i nāsı ġuṣṣa vü ġam

1908 Kisb ü kār u maᶜişet ola ḳalil
Ola çoḳ ḫᵛāceler mariż ü ᶜalil

Ḥükm-i Gerdi Ki Ez-zemin Ḫized

1909 Ḳatı toz ḳopsa ḫalḳ ola muġber
Yürüye begler üstine ᶜasker

1910 İdeler birbiriyle ceng ü cidāl
Dökülüp ḳanlar ola ḥarb u ḳıtāl

1911 ᶜĀḳıbet pādişāh ġālib ola
Ehl-i şerrüñ helāki vācib ola

1912 ᶜAdl ide her diyārda şāhān
Ola naẓm u niẓām u emn ü emān

1913 Ola ḥāl-i raᶜiyyet āsūde
Ḳalmaya kimse ġamla ālūde

1914 Ola yıl āḫirinde defᶜ-i ġumūm
Kimsenüñ ḥāli ḳalmaya mevhūm

1915 Lik fetret ola Ḫorasānda
Düşe çoḳ kimse ḫāke İrānda

Naḳl-i Aḥkām-ı Tiregī-i Hevā

1916 Ger busarıḳ olursa ola vebā
Olmaya mīve vü ekin ḳaṭᶜā

1917 Ceng ü ḍarb ü cidāl ü ḳatl ü nizāᶜ
Ṭabᶜ-ı insāna vire ḫū-yı sibāᶜ

1918 Fikr ü endişe nā-sezā güftār
Eyleye ḫalḳı ᶜāciz ü bi-zār

1919 Uġraya çoḳ ziyāna bāzirgān
Ġanem ü çār-pāya ola ziyān

1920 Ġalle vü cümle niᶜmet ola keşīr
Hem helāk ola muᶜteber bir emīr

Naḳl-i Aḥkām-ı Rūzgār-ı Şedīd

52b/ 1921 Ger bu ay olsa bād-ı saḫt vezān
Maṭara olmaya ḥad ü pāyān

1922 Çürüye mīve bitmeye engūr
İrişe naḫl-i mīve-dāra fütūr

1923 Didi Ca[c]fer o fāyiḳ-i aḳrān
Ḫām iken mīveler ola rīzān

1924 Dānyāl nebī dimiş ammā
Ki bu sāl ola mīve lā-yuḥṣā

1925 Ola ifrāṭıla vebā bu sene
İre duḫterlere fenā bu sene

1926 Bī-devā derd ısıtma vü şafrā
İde ḫalḳuñ yerini ferş-i [c]anā

1927 Kendü şehrinde bir ulu sulṭān
İde cem[c]-i sipāh bī-pāyān

1928 Ḫaşmıla nice def[c]a eyleye ceng
Ola şehr ü diyārı [c]askere teng

1929 Şarḳdan ḳopa bir ḳavī düşmen
İde eṭrāf-ı ġarbda mesken

1930 Bāḳī aḥvāli Ḫāk bilür ammā
Zeyt ü her ni[c]met ola müstevfā

1931 Ot biçin hem ekin ola bisyār
Bunda bir özge söz dimiş ebrār

1932 Kendü itbā[c]ıyla şāh-ı Ḥabeş
Çıḳa deryāya ola leşker-keş

1933 Añsuzın şād-mān ola iḳlīm
İde deryā yüzinde feṯḥ-i [c]aẓīm

1934 Ḫastelikden elem göre insān
Bā-ḫuṣūṣ ola zaḥmet-i yereḳan

1935 Narḫı cümle ṭa[c]āmuñ ola girān
Ḳaḥṭ her memleketde ola [c]ayān

1936 İncide nası sıtma vü sevdā
Az ola ḫalḳ içinde mevt ammā

Ḥükm-i Bāngi Ki Ez-semā Āyed

1937 Gelse gökden şadā ḳıtāl ola çoḳ
Nās arasında infi[c]āl ola çoḳ

1938 Ḳışda berd ü cümūd u berf ü deme
Uġrada ḫalḳ-ı [c]ālemi eleme

1939 Ḳırıla çār-pā bürūdetden
Yana ṣāḥibleri ḥarāretden

1940 Ol yerüñ şāhı cem[c] idüp [c]asker
Çıḳa şehrinden ide naḳl ü sefer

53a/ 1941 Ḳatl ide ba[c]żı ḳavm-i gümrāhı
Hem ḥarāmiye ḳaṭ[c] ide rāhı

1942 Fevc-der-fevc olup hevāda ġamām
Yıl mübārek ucuzluḳ ola temām

1943 Hem maḥallinde çoḳ yaġa bārān
Hem ne[c]āyimle sir ola insān

1944 Bu [c]alāmet gice olursa eger
Belüre Rūm ilinde fitne vü şer

1945 Ḥareket eyleye o yerde sipāh
İde ḳaḥṭ u vebā nüfūsı tebāh

1946 Ḫāṭır-ı nās pür-melālet ola
Ḳalb-i merdüm esir-i ḳasvet ola

1947 Fevt ola hem bu yılda ḥākim-i Şām
Yine bir mir ide yerinde maḳām

1948 Ba[c]dehu fetret ü fesād ola çoḳ
Ġam u endūha ḥad ü ġāyet yoḳ

1949 Daḫı merg-i fücā vü bimāri
Bedeni cāndan eyleye [c]āri

1950 İre ehl-i ma[c]işete noḳṣān
Mīveler żāyi[c] ola bi-pāyān

Ḥükm-i Bāngi Ki Ez-zemin Āyed

1951 Çıḳsa yerden ṣadā ide bir şāh
Mevt ile meskenini ḫāk-i siyāh

1952 Her ṭaraf begler eyleye ᶜişyān
Ṭola āşūb u fetret ile cihān

1953 Dege düzd ü ḥarāmiye fırşat
Vireler ḫalḳ-ı ᶜāleme zaḥmet

1954 Yaz faṣlında saḫt ola germā
Ḳalmaya cūylarda ḳaṭre-i mā

1955 Ḳanġı yerde işidilürse bu ṣavt
Ola ol yerde zaḥmet ü ġam u mevt

1956 Olmaya ġayri yerde aḥkāmı
Ḥukemā böyle itmiş iᶜlāmı

Naḳl-i Ḥükm-i Tezelzül-i Arż-est

1957 Zelzele olsa bir ᶜaẓīmü'ş-şān
Fevt olup ola ḫākile yek-sān

1958 Yād ayaḳ başa mülkine anuñ
Tāc u taḫtın ala o sulṭānuñ

1959 Ebr ü bārān ola hevāda keşīr
Ḳaḥṭ ide Rūm ilini ḫᵛāre ḥaḳīr

53b/ 1960 Şāhlar birbiriyle ceng ideler
Dār-ı dünyāyı ḫalḳa teng ideler

1961 Daḫı merg-i ricāl ü mevt-i ġanem
Eyleye ḫalḳı mübtelā-yı elem

1962 Ola merg-i fücā vü renc ü ᶜanā
Ḫāṣṣa mülk-i ᶜAcemde müstevfā

1963 Zelzele gice vāḳıᶜ olsa eger
Mevtden çoḳ behīme göre żarar

1964 Ceng ola Bābil ü Ḫorasānda
Ḫalḳını fitne ide der-mānde

1965 Yaz faṣlında ola ḥarr-ı şedīd
Müddeti hem vebānuñ ola mezīd

1966 Ḫalḳ arasında ola ceng ü cidāl
Ḫūn u lāşeyle ṭola deşt ü cibāl

1967 Bir ulu pādişāh ḳatl olına
Āfitāb-ı seᶜādeti ṭolına

1968 Āh u efġānile ṭola ᶜālem
Her kişi derdile ide mātem

1969 Deprenürken ṭolu yaġarsa eger
Ola mülk-i ᶜAcemde fitne vü şer

1970 Bir zamān ola ḳatl ü sefk-i dimā'
Çekile ol diyārda seyf-i ḳażā

1971 Şāh-ı maġrible dāver-i Bābil
Olalar zevḳ-i ḫāṭıra nā'il

1972 Çıḳalar çoḳ diyārı feṯḥ ideler
Māl bisyār alup dönüp gideler

1973 Ṭola ser-ḥadd-i Şām niᶜmet ile
Geçe ḫalḳuñ güni seᶜādet ile

1974 Ḥadden efzūn olup bu yıl bārān
Eyleye cümle şuları ᶜummān

1975 Ot biçin mīve vefret üzre ola
Renc ü emrāż keşret üzre ola

1976 Ger yigirmi ṭoḳuzda olsa bu ḥāl
Ḫalḳa renc ü vebādan ire melāl

Der-Beyān-ı Aḥkām-ı Māyıs Ber-Mūcib-i Ḳavl-i Yūnāniyān ve Aḥkām-ı Ḥavādiş-cū Ki Der-Vey Vāḳıᶜ Mi-şeved

1977 Dir bu māha Ayār Süryānī
Ẕikr ider Māyıs ile Yūnānī

1978 Türkide nāmı ṣoñ bahār oldı
Günleri si vü yek şumār oldı

54a/ 1979 Bu ayuñ ḥükmi çün ola cārī
Ṣāf ide hep miyāh-ı enhārı

1980 Nil-i Mışr izdiyāda başlaya hem
Dilleri ḫoş riyāḥ ide ḫurrem

1981 Çeke zerrīn ᶜalem şeh-i ṣafrā
İde mülk-i vücūda istilā

1982 Ṣafravīde mizāc ola muḫtel
İrişür hem niẓām-ı cisme ḫalel

1983 Lāzım oldur ġıdāyı az ideler
Ḫ^{v}āba yatmaḳdan iḥtirāz ideler

1984 Yatmaḳ olur muḥarrik-i evrām
Çoḳ yemekden irer vücūda seḳām

1985 Azmayup ol kim eyleye ḥareket
Bedene feyż-baḫş ola ṣıḥḥat

1986 Çoḳ yiyüp yatmadan gelür niḳris
Böyle dir ḥikmetinde Risṭālis

1987 Ḥāṣṣa ḳısm-ı luḥūmdan ḥaẕer it
Daḥı cümle ṭa^{c}āmı muḥtaṣar it

1988 Kelle-i bere yense nāfi^{c}dür
Cümle ḫılṭi cimā^{c} dāfi^{c}dür

1989 Bedeni nerm ü ter ṭutar ḥammām
Muḥkem aç olmayınca yeme ṭa^{c}ām

1990 Şād ider rūḥı ṣoḥbet-i ḫūbān
Ḫoş ṭutar nefsi ictimā^{c}-ı zenān

1991 Ḥāṣılı her ne güne olsa yemek
Tiz-ḥażm u laṭīf ü ḫūb gerek

1992 Baḳar u laḥm-ı baṭdan eyle ḥaẕer
Oldı laḥm-ı ḳadīd maḥż-ı żarar

1993 İḫtirāz eyle şüre eṭ^{c}imeden
Leben ü māstı ṣaḳın yemeden

1994 Ol ki ṣafrāya istiḥālesi var
Eyle perhiz o nesneden zinhār

1995 Naḥsdur rūz-ı evvel āgāh ol
Vāḳıf-ı rāz-ı ḥikmetu'l-lah ol

1996 Altısı oldı naḥs hem menkūb
Gitdi ol gün cihāndan Eyyūb

1997 Sekizinci günindedür maḥẓūr
Uyḫudan ġayri kāra yoḳ destūr

1998 Rūz-ı ḥādi ^{c}aşerde Ḳosṭanṭīn
İtdi İstānbūla temel ta^{c}yīn

1999 Oldı ol gün mübārek ü ḫurrem
Hem o gün her ne işlese ādem

54b/ 2000 Bir yıla dek ḳalur o kār üzre
Devr ide ḥāli ol medār üzre

2001 On üçinci güni zübāna gider
Nevbet-i kevkebe buṭeyne deger

2002 Olur on dördi irse bi-ᶜillet
Gündüz on dört ü gice on sāᶜat

2003 İsteseñ mihr-i ᶜālem-ārāyı
Ḳıl tecessüs miyān-ı cevzāyı

2004 Hem yigirmi birinde Ḳosṭanṭīn
Ḫᵛāb-gāhını itdi zīr-i zemīn

2005 İricek rüz-ı sādis ᶜaşerīn
Gide iklīl ü görine pervīn

2006 Bu gün oldı cimāᶜ nā-maᶜḳūl
Şāyed evlāduñ olalar maġfūl

Naḳl-i Ḥükm-i Giriften-i Ḫurşīd

2007 Dil-i cāhil gibi olup bī-nūr
Mihr olursa küsūfıla mestūr

2008 Çoḳ ola eblehāne bidᶜatler
Belüre dürlü dürlü şanᶜatlar

2009 At raḥtında er libāsında
Ḫāneler de binā esāsında

2010 İdeler çoḳ görülmedük aṣār
Ola dehrüñ ᶜacāyibi bisyār

2011 Hem ola naḫl-i mīve-dār ᶜalīl
N'ola ger mīveler olursa ḳalīl

2012 Hem daḫı çoḳ ᶜimāret ola ḫarāb
ᶜĀlemi fetret eyleye itᶜāb

2013 Çoḳ ola ǰāǰḫā-yı yāve-ṭırāz
Herze-gūlar ola suḫan-perdāz

2014 Ḳaḥṭ ide cism-i nāsı şöyle nizār
Ṭarf-ı destārda ḫilāl ola bār

2015 Gün ṭutulduḳda levni surḫ ola ger
Virdi Ca[c]fer bu ma[c]nī ile ḫaber

2016 Ki ola ḥarb ü ḳatl ü sefk-i dimā'
Hedm ide çoḳ bilādı seng-i ḳażā

2017 Böyledür ḳavl-i Dānyāl ammā
Bir şehenşāh ola helāk u fenā

2018 Ola dārü'l-ḳıtāl cānib-i şarḳ
Rūzgār ide çoḳ sefīnei ġarḳ

2019 Ola beyne'l-mülūk fitne keşīr
Terk idüp mülki gide bir emīr

55a/ 2020 Nıṣfı geçdükde ayuñ olsa küsūf
Şām ḳaḥṭ ola dimiş ehl-i vuḳūf

2021 Daḫı Şāmuñ bir iki ḳal[c]aları
Yıḳılup hiç ḳalmaya eşeri

Naḳl-ı Aḥkām Der-giriften-i Māh

2022 Ḳalb-i nādān gibi olup bī-fer
Münḫasif olsa ger bu ayda ḳamer

2023 Ḳaḥṭ-ı vefretle Bābil ü İrān
Dil-i nādān gibi ola vīrān

2024 Hem ḳatı çoḳ yaġa bu yıl emṭār
Ḳısm-ı māhī vü baṭ ola bisyār

2025 Sīm ü zerden ziyān irer nāsa
Hem tehī ola kise vü kāse

2026 Ola envā[c]-ı fākihe efzūn
Dilleri ġuṣṣa eyleye maḥzūn

2027 Olmaya bir mekānda emn ü emān
İde nā-çār ḫalḳı naḳl-i mekān

2028 Ṣafravī renc ü zaḥmet ü yereḳan
Cismini ḫalḳuñ ide berg-i ḫazān

2029 Mülk-i maġribde seyl-veş aḳa ḫūn
Ḫalḳı hem ḫastelikden ola zebūn

2030 Ol vilayetde mevt ola bisyār
Maşrıḳa eyleme sefer zinhār

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

2031 Ki olur anda daḫı çoḳ fetret
Bulamaz kimse küşe-i rāḥat

2032 Ḫastelik çoḳ ola ḥavāmilde
Zeni ḳullanma kār-ı müşkilde

2033 Zeyt ü engūr u beyże vāfir ola
Hem zaḫāyirle nice ḫāne ṭola

2034 Ay ṭutulduḳda rengi olsa siyāh
Dāneler fāsid olup ola tebāh

2035 Çoḳ ola ġāyetile mevt-i nisā
Çār-pā ḳısmına irişe fenā

Naḳl-i Aḥkām-ı Mihr Der-hāle

2036 Seyr iderken sipihr-i devvārı
Dāre şemsüñ olursa girdārı

2037 Mesken-i fitne ola ḫāne-i dehr
Yıḳıla dest-i ḳaḥrıla nice şehr

2038 Bid^{c}-i baṭıla ola ẓāhir
Ṭuta meydānı fāsıḳ u fācir

55b/ 2039 Ḳāṭi^{c} vü sārıḳ ide yolları sed
Hem ṭarīḳ-i me^{c}āş ola münsed

2040 Ebr ü bārān füzūn ola bu sene
Hem ekinler zebūn ola bu sene

2041 Yıl soñında irüp ^{c}aṭā-yı Ḫudā
^{c}Adl-i şāhān ile ṭola dünyā

2042 Şād-kām ideler re^{c}āyāyı
Ṭutalar vādi-i müdārāyı

2043 Dehr ide ḫalḳı ġuṣṣadan bī-bāk
Lik bir pādişāh ola helāk

Naḳl-i Aḥkām-ı Māh Der-hāle

2044 Ḳameri hāle itse istī^{c}āb
Seyl-i ḫūn içre serler ola ḥabāb

2045 Her vilayetde ola ḥarb u fiten
Ḳalmaya cā-yı rāḥat u me'men

2046 Ġuṣṣa vü ġam ide ḳulūba ḥulūl
Eyleye ḫavf-ı cān cihānı melūl

2047 Hem ola ṣıḥḥate maraż ġālib
Hem ḳażāya belā ola nā'ib

2048 Ola ḳaḥṭ u ġalā vilāyetde
Olmaya fā'ide zirā^{c}atde

2049 Gendüm ü cev mevīz ola bisyār
Böyle yazmış ḥakīm-i nādire-kār

Naḳl-i Ḥükm-i Nümāyiş-i Meh-i Nev

2050 Görinürse sitān eger meh-i nev
Ḫırmen-i ^{c}ömre ola dās-ı direv

2051 İrişe ḫāṣṣ u ^{c}āma renc-i memāt
Ola mevtile mürde şem^{c}-i ḥayāt

2052 Olsa bir cānibi eger ki bülend
İrmeye ḥalḳa āfetile gezend

2053 Bī-şumār ola cümle ni^{c}metler
İrişe cism ü cāna rāḥatlar

2054 Ger otuz günde görine yeñi ay
Yıl soñında sipihr-i ḥādiṣe-zāy

2055 Göstere dürlü dürlü ḥāletler
Belüre fitneden ^{c}alāmetler

2056 Zelzele bād-ı ṣarṣar u bārān
Ra^{c}d u berḳ u tekerk ü seyl-i revān

2057 Ger yigirmi ṭoḳuzda ṭoġsa hilāl
Ḥaḳ bilür ġaybını ve lik bu sāl

56a/ 2058 Cem^{c} idüp ^{c}askerini bir sulṭān
Çıḳa mülkinden ola yola revān

2059 ^{c}Azm idüp bir diyārı ġāret ide
^{c}Āḳıbet begleri ḫıyānet ide

2060 Pādişāhı ḳoyup firār ideler
Bu sebebden irişe şāha żarar

2061 Kendü iḳlimine gele āḫir
Cümleden intiḳām ala āḫir

2062 Bu sene derd-i bî-devâ çoḳ ola
Cümleden ᶜillet-i vebâ çoḳ ola

Naḳl-i Aḥkâm-ı Necm-i Gîsû-dâr

2063 Zâl-ı gerdûna necm-i gîsû-dâr
Nâ-gehân olsa zîynet-i ruḫsâr

2064 Rûm ilinde ola perîşânî
Ala ol yerde fitne meydânı

2065 Ḳaḥṭ ola ol diyârda muḥkem
Daḫı Bâbilde var vebâdan ġam

2066 Yemen ü Ṭâ'ife irişe şafâ
Olmaya anda renc ü derd ü ᶜanâ

2067 Her vilâyetde ola emn ü emân
İrmeye ḫalḳına zararla ziyân

2068 Lîk Ḳosṭanṭınıyye fetret ola
Hem Medâ'inde nice âfet ola

2069 Çıḳa sulṭân-ı Rûm mülkinden
Ṣala mülk-i ᶜadûya şûr u fiten

2070 Ceng ide düşmeniyle ol sulṭân
Seyller gibi ola ḫûn-revân

Ḥükm-i Encüm Ki Ez-hevâ Üfted

2071 Ḳaṭre-i ḫûn eşk-i dîde-miṣâl
Düşse encüm yere budur aḥvâl

2072 Ger o necmüñ olursa cirmi büzürg
Yüz ḳoya ḫâke bir emîr-i sütürg

2073 Ġarbda hem diyâr-ı Berberde
Fitne çoḳ ola bu iki yerde

2074 Her vilâyetde çoḳ kişi ḳırıla
Merg ide tuᶜme âdemi dirile

2075 Nice maᶜmûreler ḫarâb ola hem
Hedm ide ḥışn-ı ḳalbi leşker-i ġam

Naḳl-i Aḥkām-ı Şekl-i Ḳavs-i Ḳuzaḥ

56b/ 2076 Ṭāḳ-ı çarḫa kemān-ı Rüstem eger
Aşılup virse zînet ü ziver

2077 Semt-i maġribde olsa āşārı
Düşe ol sūya fitnenüñ kārı

2078 Ḫaşm ola biri birine şāhān
Nice iḳlimi ideler vîrān

2079 Daḫı bir pādişāh-ı ẓi-şāna
Kendünüñ ḳavmi ola bi-gāne

2080 Ola ᶜaşi aña muḳarrebler
Hem hücūm ide üstine leşker

2081 Gāv u miş ü nisā helāk ola çoḳ
Çār-pā ḳısmı zir-i ḫāk ola çoḳ

2082 ᶜAlef ü zerᶜ u ġalle ola keşîr
Çekmeye renc-i ḳaḥṭı bāy u faḳîr

2083 Yaz faşlında mîve az bite
Ṭurmaya çoḳ bu ḳıṣṣa tîz yete

2084 Cümle bu ẓikrolan ᶜalāmetler
Mülk-i Bābilde görine ekşer

2085 İre bir ḥiṣṣe de Ḫorasāna
Bu iki kişver ola ġam-ḫāne

2086 Sū-yı maşrıḳda ḳavs olursa bedîd
Ol vilāyetde fitne ola mezîd

2087 Ol yerüñ pādişāhı ẓālim ola
Ẓulme ḥıḍmetinde ḳā'im ola

2088 Baᶜżılar ḳavli böyledür ammā
Pādişāha hücūm ide ᶜadā

2089 Ḳahr ide düşmenini ol sulṭān
Ol vilāyetde ola emn ü emān

2090 Ḥikmetüñ raz-gū-yı bü'l-ᶜacebi
Böyle dir yaᶜni Dānyāl nebi

2091 Her vilāyetde ola ḳaḥṭ u ġalā
İre iḳlîm-i Rūma ḥükm-i ḳażā

2092 Eyleye ḫārici o mülke hücūm
Lik manṣūr ola ᶜasākir-i Rūm

Naḳl-i Ḥükm-i Selāsil-i Berḳ-est

2093 Yaḳup eczā-yı ᶜarżı tāb-ı hevā
Pey-be-pey olsa şuᶜleler peydā

2094 Şimşek oynar dir aña ḫalḳ-ı cihān
Böyledür ḥükmi öyle olsa hemān

2095 Ṭarf-ı maşrıḳda olsa ger bu eşer
Ol yerüñ şāhı ḫaşma bula ẓafer

57a/ 2096 Ola bi-ḥad şaᶜir ü kişt ü derū
Böyle der münşi-i ḫavādiş-cū

2097 Yaġa emṭār-ı nāfiᶜa bisyār
Olmaya mīvelerde ḥad ü şumār

2098 Çoḳ ola ᶜillet-i dem ü şafra
Zār ide ḫalḳı dümel ü ḥummā

2099 Semt-i maġribde oynasa şimşek
Fitne levḥ-i cihāndan olına ḫak

2100 Mīve vü zerᶜ u niᶜmet ola keşīr
Feyż ide ol diyāra ebr-i maṭīr

Naḳl-i Aḥkām-ı Surḫi-i Felek-est

2101 Olsa nā-geh be-ḥükm-i Yezdānī
Felegüñ levni aḥmer ü ḳanī

2102 Vech-i maşrıḳda ẓāhir olsa bu reng
Ola yıl āḫirinde fitne vü ceng

2103 Rāh-zenlerle pür ola yollar
Ḳalmaya tācire memerr ü maḳar

2104 Çoḳ ziyān irgüre ḫarāmiler
Nice maᶜmūre ola zīr ü zeber

2105 Feyż-i bārān ola pey-ender-pey
Ve mine'l-mā'i külle şey'en ḥay(21)

2106 Ekinüñ ḫaşılı ola efzūn
İdeler çoḳ zaḫīreyi maḫzūn

2107 Semt-i maġribde surḫ olursa hevā
Ẕikr olan ḳıṣṣa cümle anda ola

Ḥükm-i Şekli Ki Der-hevā Bined

2108 Gösterirse sipihr-i luᶜbet-bāz
Dehre bir ᶜucbe şekl-i ruᶜb-endāz

2109 Rūmda ḳaḥṭ u vefret ola bedid
Ḫalḳı bi-tāb ide belā-yı şedid

2110 Pādişehlerde ola ḫışm u ġażab
Ol ġażabdan ḫavāṣa ire taᶜab

2111 Çoḳ muḳarrebleri helāk ideler
Nicesi daḫı nefy olup gideler

2112 Hem nevāḥi-i şarḳ u mülk-i Yemen
Ola āşūb-gāh-ı şer ü fiten

2113 Ola ḳaḥṭ u ġalā o yerlerde
Ġuṣṣadan ḫalḳ uġraya derde

2114 Arż-ı Mışr u Diyārbekr ḳażā
Eyleye cāy-gāh-ı renc-i vebā

57b/ 2115 Mekkeden ẓāhir ola nice ᶜavān
Dār-ı ḥarb ola ol maḥall-i emān

2116 Mülk-i Mışra hücūm ide ᶜadā
Lik sulṭānı ġālib ola aña

2117 Fevt ola yıl soñında ḥākim-i Şām
Ḳanġı gün var ki olmaya aḫşām

2118 Penbe vü zeyt ü ġalle vü engūr
Ola mevżiᶜlerinde nā-maḥṣūr

Naḳl-i Aḥkām-ı Ṣūret-i Ḥayvān

2119 Ṣafḥa-ı çarḫa ḫāme-i ḳudret
Çekse ḥayvān ṣıfatlu bir ṣūret

2120 Mesḫ olup ḫastelikle çoḳ ṣūret
Olalar ḫalḳ-ı bü'l-ᶜaceb hey'et

2121 Zelzele vāḳıᶜ ola her yerde
Ḳan döke fitne baḥr ile berde

2122 Ḫāriciler ẓuhūr ide yer yer
Tācire rāh-zenden ire żarar

2123 Hem ḳavī ola ḫaşmı şāhlaruñ
Olmaya hem bahāsı cān u serüñ

Naḳl-i Aḥkām-ı Ra^{c}d Mi-kerded

2124 Nā-gehānī şalarsa ra^{c}d eger
Ḳubbe-i āsmāna velveleler

2125 ^{c}Işr-ı evvelde olsa ger bu eşer
Yaġa ḥadden ziyāde arża maṭar

2126 Her maraż ḥükmini ide cārī
Yereḳān herkese ola sārī

2127 Hem ide nevk-i nīze-i ṭa^{c}ūn
Añsuzın çoḳ cigerleri pür-ḫūn

2128 Bunlaruñ farṭ-ı ḥükmi bu yılda
Ola mülk-i ^{c}Acemde Bābilde

2129 İḫtilāf ide hem mülūk-ı ^{c}Arab
Şala ol ḳavme fitne şūr u şaġab

2130 Rūm sulṭānı fevt ola bu sene
Çār-pālarda mevt ola bu sene

2131 Her vilāyetde ni^{c}met ola keşīr
Ḫāṣṣa ḳısm-ı ġılāl u ber ü ş a^{c}īr

2132 ^{c}Işr-ı şānide olsa bu aḥvāl
Yād ayaḳ Şāmı eyleye pā-māl

2133 Ola hem şehr-i ḫıṭṭa-ı Baġdād
Menba^{c}-ı fitne cāy-gāh-ı fesād

58a/ 2134 Düşe ġamdan hirāsa zümre-i nās
Hem ḳatı çoḳ helāk ola efrās

2135 Bu ^{c}alāmet sipihr-i dā'irde
Olsa ger nıṣf-ı ^{c}aşer āḫirde

2136 Ḫaşerāt u cerād olup peydā
İdeler ḥāṣıl-ı zürū^{c}ı ġıdā

2137 Ola ṣıbyanda ḫastelik efzūn
Eb ü ümmüñ cigerleri ola ḫūn

2138 Olsa ay āḫirinde ger bu nişān
Ola envā^{c}ı ni^{c}metüñ erzān

2139 Ola ḥadden ziyāde zer^{c} u ḥaşād
Lütf-i Ḥaḳ ide ^{c}ālemi dil-şād

2140 Ola ammā ki Rūm içinde vebā
Arpa otlaḳ çoḳ ola dir ḥukemā

2141 Gelecek yılda nev^{c}-i bimārī
Ola ḫalḳuñ vücūdına sārī

2142 İde çoḳ pīr-i köhne-sāl vefāt
Yürüye ḥükm-i hādimü'l-lezzāt

2143 Gök seḥer vaḳti gürler ise eger
Neşr-i feyż eyleye cihāna maṭar

2144 Ola emn ü emān vilāyetde
Çoḳ ola ġalle ḳısmı ġāyetde

2145 Gök gice gürlese budur aḫbār
Mevt-i aġnām ola bu yıl bisyār

Naḳl-ı Aḥkām-ı Ildırım Güyed

2146 Ẓāhir olursa berg-i hātif eger
Böyledür ḥikmet-i ḳażā vü ḳader

2147 Ola şer ü fesād u ceng ü cidāl
Dem ola seyl-i mā gibi seyyāl

2148 Ḫalḳ arasında ẓāhir ola fesād
İdeler birbiriyle lücc ü ^{c}inād

2149 Āşikāre çıḳa ḥarāmiler
Yayıla yeryüzine leşker-i şer

2150 Tācirüñ mālı olına ġāret
Añsuzın ḫalḳa irişe āfet

2151 Ḫastelik çoḳ ola bu yıl daḫı hem
Derd-i teb nāsı eyleye pür-ġam

Ḥükm-i Āteş Ki Ez-hevā Rized

2152 Nā-gehān bu sipihr-i āteş-bāz
Olsa yeryüzine şerār-endāz

58b/ 2153 Fevt ola bir mîr-i ṣāḥib-nām
İrişe aḳrabāsına ālām

2154 Gide emn ü emān vilāyetden
Kesile ḫ^{v}āceler ticāretden

2155 Bağlana reh-güẓār-ı ehl-i sefer
Ḥarekāt idene irişe ḫaṭar

2156 Ola raḥat sükūn iden bu sene
Çeke zaḥmet yola giden bu sene

2157 Ki yoluñ var bu yıl iki ḫaṭarı
Çekilür her birisinüñ żararı

2158 Biri bu kim yolı ṭuta düzdān
Bir de vaḥşiler eyleye ṭuġyān

2159 Gurk u rūbāh u şîr ü ḫūk u şeġāl
İdeler ādemi perişān-ḥāl

2160 İde emrāż-ı muḫtelif ḥarekāt
Ḳaḥṭ ola yıl soñında me'kūlāt

2161 Ekin az ola her vilāyetde
Ḳorḳu vardur bu yılda ġāyetde

Naḳl-i Aḥkām-ı Şiddet-i Bārān

2162 İtse bu bāz kevne şād-ı revān
Ābını ḫāke seyl gibi revān

2163 Olalar pādişāhlar cabbār
İdeler ḫalḳ-ı ^{c}ālemi bî-zār

2164 Ḳıralar leşkerinden ekşerini
Keseler çoḳ muḳarrebüñ serini

2165 Bād-ı saḫtile yaġsa bu yaġmur
Böyle dir ittifāḳıla cumhūr

2166 Ekin olmaya olsa da kem ola
Şiddet-i ḥükm-i ḳaḥṭ muḥkem ola

2167 Ġuṣṣa vü renc ide cihānı ḥazîn
Ḫāṣṣ u ^{c}ām olmaya sitemden emîn

Ḥükm-i Bārīden-i Tekerk İn-est

2168 Ṭabaḳ-ı ser-nigūn-ı gerdūndan
Dāneler düşse hem-çü dürr-i ᶜaden

2169 Biri biriyle ḫaşm olup iki şāh
Çekeler ḳuvvetile ḫayl ü sipāh

2170 Birbiriyle muḳābele ideler
Nice günler muḳātile ideler

2171 Cübbeler çāk çāk olup söküle
Kelleler ṭolular gibi döküle

59a/ 2172 Ol iki şāhuñ ola biri helāk
Ṣaçıla başına sipāhuñ ḫāk

2173 Çoḳ yaġup örter ise yeri ṭolu
İde dünyāya cünd-i fitne ġulū

2174 Bu fesād ola imtidād üzre
Fitne ḥükmin vire murād üzre

2175 Düşeler bīm-i cāna leşkeriyān
Çār-pā besleyenler ide ziyān

Ḥükm-i Ḫāki Ki Ez-heva Bared

2176 Ḫāk dökse zemīne dest-i semā
Böyle cevher-nişār olur ḥukemā

2177 Kişver-i Zengibār u Hindistān
Menbaᶜ-ı fitne ola nice zamān

2178 Bu iki mülk içinde ḳaḥṭ u ġalā
İde bir nice müddet istilā

2179 Her vilāyetde az yaġa bārān
İrişe ġalle vü nebāta ziyān

2180 İde begler cefā reᶜāyāya
İre ẓulm ü sitem berāyāya

2181 Ol yaġan ḫāküñ olsa rengi ḳızıl
Ola ḫalḳuñ güni siyāh bu yıl

Naḳl-i Aḥkām-ı Kirm ü Çaġz-est İn

2182 Ḥaşerāt-ı biḥārı dest-i seḥāb
Cezb idüp eylese yere pertāb

2183 İre ḫalḳuñ me[c]āşına ḫüsrān
Narḫ-ı eşyā ola ziyāde girān

2184 İde dest-i teṭāvül-i mirān
Beden-i ḫalḳ-ı [c]ālemi [c]üryān

2185 Ola bāy u gedāda ġuṣṣa vü ġam
Şādmān olmaya cihān bir dem

2186 Kisb ü kār ehli görmeye bereket
Eyleye fitne her ṭaraf ḥareket

Ḥükm-i Gerdi Kı Ez-zemin Ḫized

2187 Nā-gehān toz ḳoparsa ṣarṣar ile
[c]Ayn-ı [c]ālem pür olsa aġber ile

2188 Gerçi kim [c]adl idüp şehenşāhān
İdeler dehri cā-yı emn ü emān

2189 Lik ḳaḥṭ ola cümle-i eşyā
[c]Alef ü zer[c] u ġalle bula fenā

59b/ 2190 Kisb ü kār u ma[c]işet ola ḳalil
İde emrāż çar-pāyı [c]alil

2191 Yaz faṣlı ziyāde germ ola hem
[c]Ayn-ı enhārda görinmeye nem

2192 Ḫ[v]āceler çoḳ ziyān ide ammā
Bi-şumār ola şehdile ḫurmā

Naḳl-i Aḥkām-ı Tiregi-i Hevā

2193 Perde-i ẓulmet-i busarıḳ eger
Merdum-ı çeşm-i nāsa virse keder

2194 Ceng ide birbiriyle sulṭānlar
Ortada çoḳ telef ola cānlar

2195 Bir mu[c]aẓẓam emir ola maḳtūl
Ḥukemādan bu resmedür menḳūl

2196 Rāh-ı derbendi bend ide düzdān
İre tācirlere ziyāde ziyān

2197 Gendüm ü ġalle ola ḫūb u laṭīf
Ṭola ḫ^{v}ān-ı cihāna nān-ı raġīf

2198 Ba^{c}żılar ḳaḥṭ ola dimiş ammā
Görinür bu ikide bir ma^{c}nā

2199 Gerçi her ni^{c}met ola bī-pāyān
Ola her nesnenüñ bahāsı girān

2200 Hem bu yıl ola her vilāyetde
Ġam u teşvīş ü ġuṣṣa ġāyetde

2201 İre eşmār-ı puḫteye āfet
Bula eşcār-ı müşmire ^{c}illet

Naḳl-ı Aḥkām-ı Rūzgār-ı Şedīd

2202 ^{c}Ahd-i ^{c}ādī müzekkir olup eger
Dehri ṣarṣarsa şiddet-i ṣarṣar

2203 Cismi ḫalḳuñ miṣāl-i berg-i ḫazān
Teb-i sevdāyile ola lerzān

2204 Ceng ide düşmeniyle bir sulṭān
Ḳırıla bī-şumār leşkeriyān

2205 Ṣoñra kendü ḳarār ide tenhā
Kimse yanında ḳalmaya aṣlā

2206 Ḫalḳı āzürde ide ḳaḥṭ u ġalā
Bula deryāda çoḳ sefīne fenā

2207 Semt-i maşrıḳda ola ceng ü cidāl
Arż-ı Rūm ola cāy-gāh-ı ḳıtāl

2208 Rūm ilinde vefāt ide bir emīr
Ola ol yerde fitne ^{c}ālem-gīr

60a/ 2209 Ḳaḥṭ ola Zengibār u Hindistān
İrişe ḫalḳına ḫusūr u ziyān

2210 Ekine afet ire az bite hem
Hem şitā yelleri ese muḥkem

2211 Keçiye ata çoḳ yete āfet
Çekeler ḫalḳ ġuṣṣadan miḥnet

2212 Lik ber-muḳteżā-yı kevn ü fesād
Ola bi-ḥad ᶜarūs ile dāmād

2213 Ḫalḳ-ı ᶜālem ḥarāma mā'il ola
Zühd ü taḳvā arada zā'il ola

2214 Ola her süya münteşir düzdān
İre tüccāra ḫaşyet ü ḫüsrān

2215 Bunca fitne ki ẕikr olındı bu sāl
Bula ifrāṭ-ı sürᶜatile zevāl

Ḥükm-i Bāngi Ki Ez-semā Āyed

2216 Bu tehi ḳubbe-i felekden eger
Bir ṣadā güş iderse nevᶜ-i beşer

2217 Ola mülk-i Ḥabeşde merg-i fücā
Ġayri yerde bu olmaya aṣlā

2218 Ḳatl ü ceng ü cidāl ü sefk-i dimā'
Eyleye ḫalḳı mübtelā-yı belā

2219 Ġuṣṣadan ḫᵛāb görmeye gözler
Söylene nice bi-hūde sözler

2220 Kisb ü kār ehli ola bi-raġbet
Geçmeye çār-sūda bir ṣanᶜat

2221 Uġraya āfete bu yıl eşmār
Ola ḫālī ekincinüñ düşvār

2222 Cereb ü ḫikke vü ejeh ü dümel
Rāḥaṭ-ı nāsı eyleye muḫtel

2223 Her vilāyetde merg ola bisyār
Mürde-şūlar ide bu yıl çoḳ kār

2224 Cünd-i ṭaᶜūnile ṭolup Baġdād
Kārını ḫalḳuñ eyleye feryād

2225 Hem ᶜIrāḳ-ı ᶜAcemde Bābilde
Ola fetret bu iki menzilde

2226 Gice olursa bu ᶜalāmet eger
Ḳaḥṭ ide Şām ḫalḳını mużṭar

2227 Ola Ḳosṭanṭınıyyede çoḳ ceng
Bābili fitne eyleye dil-teng

Ḥükm-i Bāngi Ki Ez-zemin Āyed

60b/ 2228 Gümleyüp nā-gehān bu cevf-i zemin
Güş-ı ḫalḳ-ı cihāna şalsa ṭanin

2229 Bir mu[c]aẓẓam şehenşeh ola helāk
Fitne dünyāyı ide velvele-nāk

2230 Āteş-i ceng ü ḥarb olup pür-tāb
Ola meydānda kelleler pertāb

2231 Ḥarekāt eyleye sipāh-ı fiten
Ḳıla dārü's-sürūrı beyt-i ḥazen

2232 Keşret-i derd ü ġuṣṣa vü ālām
İde çeşm-i cihāna ḫ[v]ābı ḥarām

2233 Ḥāṣıl-ı kişt-zārı dās-ı fenā
Vaḳti gelmezden evvel ide hebā

2234 Mīve ḳısmı füzūn ola ammā
Ḳalmaya sinelerde zevḳ ü şafā

2235 Ola aḫbār-ı kāẕibe bisyār
Ca[c]fer-i Ṣādıḳ eyledi iḫbār

Naḳl-i Ḥükm-i Tezelzül-i Arż-est

2236 Ḫavf-ı tenbīh-i Ḳādir-i müte[c]āl
Cism-i arża virürse ger zilzāl

2237 Deprene cünd-i fitne her yerde
İḫtilāf ola pādişehlerde

2238 Kişver-i Hind ü Bābil ü Maġrib
[c]Arabistān u Mekke vü Yeşrib

2239 Ola āşūb-gāh-ı ḥarb u ḳıtāl
İrişe ḫalḳına fütūr u melāl

2240 Ol vilāyetler içre bir sulṭān
Fevt olup [c]askeri ide efġān

2241 Hem riyāḥ-ı muḫālif ide hübūb
Daḫı envā[c]-ı fākihe ola ḫūb

2242 Hem vebāyile fevt ola çoḳ zen
Nice şevherler eyleye şiven

2243 Ger gice eylese zemîn ḥareket
Gāv u aġnāma irişe āfet

2244 Ḥıṭṭa-ı Bābil ü Ḫorasānı
İde pür-fitne ḳahr-ı Yezdānî

2245 Bir mu[c]aẓẓam ḥiṣār olup vîrān
Nūş ide cām-ı mergi bir sulṭān

2246 Ola ḳısm-ı nisāda saḳṭ-ı cenîn
Fitne dünyāyı ide zār u ḥazîn

2247 Deprenürken görinse ḳavs-i ḳuzaḥ
Ni[c]met ü mîve ḥalḳa vire feraḥ

61a/ 2248 Ot biçin hem ekin ola ġāyet
Ola maḥṣūl-ı ġallede keşret

2249 Ol yerüñ pādişāhı ola ḳavî
Ṭurmaya ḳarşusında ḫaşm-ı ġavî

2250 Eyleye ḥalḳı ḥastelîk giryān
Hem yaġa menfa[c]atlü çoḳ bārān

2251 Bir [c]aceb söz beyān idüp ḥukemā
Eylemişler kitābda imlā

2252 Māyısuñ otuzıncı güni eger
Olsa ḥalḳa [c]ayān hilāl-i ḳamer

2253 Ola mülk-i [c]Acemde ceng ü cidāl
İctimā[c] ide leşker-i ḳattāl

2254 Olsa ġurre otuz birinde [c]ayān
Bu sene arża çoḳ yaġa bārān

2255 Ne vilāyetde ẓāhir olsa bu ḥāl
Bula ol yerde kār-ı fitne kemāl

2256 Ḫavf u ḫaşyet cefā vü ẓulm ü sitem
Ol yerüñ ḥalḳını ide pür-ġam

2257 Görinen ġurre ger muḥarrem ola
Maṭar efzūn u mîveler kem ola

2258 Ekine irmeye velî āfet
Bi-şumār ola güne güne ni[c]met

2259 Ol yerüñ pādişāh-ı żi-şānı
Bula feṯḥ ü ẓaferle ᶜunvānı

2260 Çoḳ fütūḥāt ide vilāyetde
Arta ᶜunvān u şānı ġāyetde

2261 ᶜÖmri çoḳ ola devleti efzūn
Ḫaşmı ḳahr ola düşmeni maġbūn

Der-Beyān-ı Aḥkām-ı Māh-ı Ḥazirān Ber-Mūcib-i Ḳavl-i Yūnāniyān ve Aḥkām-ı Ḥavādiş-cū Ki Der-Vey Vāḳıᶜ Mi-şeved

2262 Bu ḫaber ḳavl-i ehl-i Süryāndur
Ki bu ayuñ adı Ḥazirāndur

2263 Ehl-i Yūnān-ı maᶜrifet-meᶜnūs
Didiler nāmına bunuñ Yuvinus

2264 İlk yaz oldı Türkide nāmı
Hem otuz bir ᶜadedde eyyāmı

2265 Germ u ḫuşk oldı bu ṭabiᶜatde
Böyledür yoḳlasañ ḥaḳīḳatde

2266 Eksilür dem füzūn olur ṣafrā
Cümle emrāż-ı germ olur peydā

61b/ 2267 Nevbet-i ḥummiyāt-ı ḥārredür
Devr-i ḥükm-i seḳām-ı żārredür

2268 Az olur iştihā vü hażm żaᶜīf
Hem olur ḳuvvet-i beden taḫfīf

2269 Olsa lāyıḳ ġıdā luḥūm-ı ṭuyūr
Laḥm-ı āhū bulursan itme nüfūr

2270 Mīve-i serd ü ter ḫıyār u ḳabaḳ
Leben-i ṣāf u māst u ḳaymaḳ

2271 Şol göġ otlar ki ṭabᶜı bārid ola
Yiseler müriş-i fevāyid ola

2272 Ekşiler ṭatludan münāsibdür
Çünki ṣafrā mizāca ġālibdür

2273 Tā şitā āb-ı serd içilse revā
Derd-i ṣafrāya bunlar oldı devā

2274 İḥtirāz it velī riyāżetden
Hem damāġı ṣaḳın yübūsetden

2275 Yime ma^{c}cūn u ḥār u yābisi hem
Ḥaẕer eyle şarābdan muḥkem

2276 Çerb ü şīrīn ṭa^{c}āma ṣunma elüñ
Bāṭıl eyle cimā^{c}dan ^{c}amelüñ

2277 İstese ḫāṭıruñ cimā^{c} u şarāb
Ḳatı az itmek ola re'y-i ṣavāb

2278 Eyleme müşk ü ^{c}ūd u ^{c}anberī şem
Birdür ol demde za^{c}ferān ile sem

2279 Sürme edhān-ı ṭibe bedene
Ki budur şimdi ^{c}ādet-i ḥasene

2280 Naḥsdur rūz-ı ṣāliş ü sābi^{c}
Hergiz olma umūrıña tābi^{c}

2281 Rūz-ı tāsi^{c}de pertev-i deberān
Menzil-i ḳalbi eyleye sūzān

2282 On üçinci gün oldı rūz-ı sa^{c}īd
Hem budur ḥikmet-i Ḫudā-yı Mecīd

2283 Ki o gün cümle kār başa çıḳar
Bir olur menfa^{c}atde ḫayr ile şer

2284 Başlar on beşde eksik olmaġa āb
Cezb ider ābı teşne-vār türāb

2285 Hem o günde nehār olur aṭvel
Hem olur gicenüñ zamānı eḳal

2286 Olur ol günde böyledür ^{c}ādet
Gündüz on beş gice ṭoḳuz sā^{c}at

2287 Baḥr-i ḥikmet olup o gün cūşān
Ṣadef-i dürr-i mihr olur deberān

62a/ 2288 Ḳavm-i E^{c}rab u fırḳa-ı E^{c}cām
Didiler inḳılāb-ı ṣayf aña nām

2289 Mu^{c}teberdür bu gün mükerremdür
Anlaruñ ḳavli üzre ḫoş-demdür

2290 Rūz-ı ᶜışrîne ehl-i ḥikmet-i nās
Didiler rūz-ı mevlid-i İlyās

2291 Hem yigirmi birinde heḳᶜa ṭoġar
Şevle zîr-i zemîni mesken ider

2292 İricek rūz-ı ḫāmis-ᶜaşerūn
Nîl ola pür ġubār u tîre derūn

2293 Hem bu gün bād-ı germ idüp ḥareket
Vire cümle ṭıbāᶜa germiyyet

2294 Elli bir gün hevā ola pür-tāb
Bir ola ḫāk ü bād u āteş ü āb

2295 İre çün rūz-ı tāsiᶜ-ᶜaşerîn
Ehl-i Mışra naẓar ki ola zemîn

2296 Var ise jāleden zemînde eşer
Olalar şād u ḫurrem ü ḫoş-ter

2297 Yaᶜni bi-şübhe Nîl olup efzūn
Aḳa cümle mezāriᶜ içre ᶜuyūn

2298 Bulamazlarsa ger yeri nem-nāk
Ḫalḳınuñ ola gözleri nem-nāk

Naḳl-i Ḥükm-i Giriften-i Ḫurşîd

2299 Çehre-i āfitāb-ı enverde
Görinürse küsūfdan perde

2300 Mevt bir pādişāhı ide tebāh
Necm ü iḳbāl ü baḫtı ola siyāh

2301 Fitne ol yüzden ide ᶜarż-ı cemāl
Ṭuta mir'āt-ı dehri gerd-i melāl

2302 Vāḳıᶜ olsa küsūf-ı küllî ger
Ḳalmaya tāb-ı mihr zerre ḳadar

2303 Kendü iḳlîmini ḳoyup bir şāh
İde bir ġayri mülki menzil-gāh

2304 Maġribüñ şāhı fevt ola nā-gāh
Dege aᶜdāsına memālik ü cāh

2305 Ḳaḥṭ her mülke ḥükm ide yek-ser
Terk ide mülk ü mālını begler

2306 Ṣa^{c}b ola Rūm ilinüñ aḥvāli
Ḳaḥṭ ide nice kiseyi ḥāli

Naḳl-i Aḥkām Der-giriften-i Māh

62b/ 2307 ^{c}Uḳdeteynüñ birinde nā-geh eger
Seyr iderken girifte olsa ḳamer

2308 Vaż^{c}ı taġyir olup selāṭīnüñ
Ḫulḳı tebdil olup ḫavāḳınuñ

2309 Ḳayd-ı teklifi ḫalḳa bend ideler
Ḫalḳ-ı maẓlūmı der-kemend ideler

2310 Alalar mālını re^{c}āyānuñ
Açalar gencini berāyānuñ

2311 Pür idüp cevf-ı kāse-i şeri
Yıġalar tüde tüde sim ü zeri

2312 Kendü leşkerlerine baḫş ideler
Artuġın na^{c}l-i pā-yı raḫş ideler

2313 Fitne efsāne-gū-yı ^{c}ālem ola
İşiden ol peyāmı pür-ġam ola

2314 ^{c}Arż-ı Bābilde ḫāk-i İrānda
Seyller ola vaḳt-i bārānda

2315 Ol iki mülküñ ide cünd-i cerād
Dāne vü ġallesini ṭu^{c}me vü zād

2316 Ḫ^{v}ācegāne ne sūd ide ne ziyān
İki başı berāber ola hemān

2317 İrişüp üç sene nüfūsa ta^{c}ab
Ceng ide birbiriyle Rūm u ^{c}Arab

2318 Maġribe cünd-i fitne eyleye tāḫt
Ḫalḳdan çoḳ diyār ola perdāḫt(22)

2319 Soñra ber-^{c}aks olup şeh-i devrān
İde āsūde dehri emn ü emān

2320 Bu sene bi-şumār olup māhi
Ṭuta balıḳcılar ser-i rāhı

Naḳl-i Aḥkām-ı Mihr Der-hāle

2321 Āfitābuñ miṣāl-i noḳṭa-ı zer
Merkez-i hāle olsa cāyı eger

2322 Şehr-i Ḳosṭanṭınıyye mülk-i ᶜAcem
Ola ḳaḥṭ u ġalāyıla pür-ġam

2323 İrişe ḳaḥṭ her yere ammā
Ol iki yerde çoḳ ola bu belā

2324 Revġan u şehd ü ġalle ber ü şaᶜīr
Bulunup çoḳ ola bahāda keşīr

2325 Bī-şumār ola simsim ü ḫurmā
Bitmeye ġayrı dāneler aṣlā

2326 Ola deryāda çoḳ sefīne helāk
Ṣaça sāḥilde ġuṣṣa serlere ḫāk

2327 Ḫalḳ ola ḥayret ile āvāre
Bend ola ᶜuḳde rişte-i kāra

63a/ 2328 İde sermayeden ziyān tüccār
Ola beste ṭarīḳ-i şehr ü diyār

Naḳl-i Aḥkām-ı Māh Der-hāle

2329 Kāse-i māha çenber-i hāle
Germ-dār olsa ḳıl naẓar ḥāle

2330 Eyleye muḳteżāsı devrānuñ
Meylini semt-i ᶜadle şāhānuñ

2331 İdeler ᶜadl ile raᶜiyyeti şād
İre encāma devr-i şer ü fesād

2332 Ekşer-i evḳātda seḥāb-ı maṭar
Vire arż u semāya revnaḳ u fer

2333 Şöyle leb-rīz ola ḫazā'in-i mā
ᶜAyn-ı enhāra reşk ide deryā

2334 Ġalle vü şehd ü revġan u ḫurmā
Gerçi kim bī-şumār ola ammā

2335 Ḫastelik ḥalḳı eyleye bī-tāb
Ola dārü-yı ᶜafiyet kem-yāb

Naḳl-i Ḥükm-i Nümāyiş-i Meh-i Nev

2336 Dest-i üstādda miṣāl-i kemān
Görinürse hilāl eger ki sitān

2337 İde imsāk feyżini emṭār
Ḫuşk ola hep ᶜuyūnile enhār

2338 Bir ucı mürtefiᶜ görinse eger
İde tire ḳulūb-ı nāsı keder(23)

2339 Kisb ü kār u maᶜişet ola füzūn
Emn ü rāḥat vire cihāna sükūn

2340 Bu sene menfaᶜatlüdür ġāyet
Böyle tefsīr olındı bu āyet

2341 Ramażānda ucuz olup ḫurmā
Żevḳ ide rūze-dārlar ḥaḳḳā

2342 Baᶜżılar ḳavli mūcibince bu sāl
Ḫalḳı mevt-i vebā ide pā-māl

2343 ᶜAḳluñı virme sen bu sevdāya
İstinād eyle lūṭf-ı mevlāya

Naḳl-i Aḥkām-ı Necm-i Gīsū-dār

2344 Sāye-i dūm-i żū-żüābe eger
Düşse āfāḳa böyle oldı ḫaber(24)

63b/ 2345 Mecmaᶜ-ı fitne ola ser-ḥadler
Döne köhne ribaṭa maᶜbedler

2346 Ḳaḥṭ u fetret ġumūm u ḫavf u kesel
İde nāsuñ umūrını muḫtel

2347 Ḫalḳ idüp biri birine sitemi
Çekeler şoñra şerm ile elemi

2348 Necm-i dünbāle-dār-ı tāb-endāz
Fi'l-meṣel nize gibi olsa dırāz

2349 Ucı meyl itdügi yerüñ şāhı
İtdüre ḫalḳa ẓulmile āhı

2350 İrişe ol yere belā vü sitem
Ola rükn-ı esās-ı ġam muḥkem

2351 Leşker-i nize-dār-ı şāh-ı vebā
ᶜArabistānda ola cilve-nümā

2352 Sū-yı maġribde necm-i gīsū-dār
Āşikār olsa böyledür aḫbār

2353 Nice bed-sīret ü fürū-māye
Ḥükm ide devletile dünyāya

2354 İre iḳbāl u cāha dūn u denī
Düşeler ḳorḳuya faḳīr ü ġanī

2355 Mālını ḫalḳuñ eyleyüp ġāret
İdeler ḥabs-ḫāne-i żillet

2356 Hem ḥarāmī vü düzd ola efzūn
Tācirüñ çeşmin ideler pür-ḫūn

2357 Ola mülk-i ᶜAcemde ḳaḥṭ u fiten
İde āzürde ḫalḳı renc ü miḥen

2358 Semt-i şarḳide olsa ger bu nişān
Ola niᶜmet keşīr ü hem erzān

2359 İrmeye zerᶜ u ġalleye āfāt
Çoḳ ola ġāyetile maḥṣūlāt

Ḥükm-i Encūm Ki Ez-hevā Üfted

2360 Çeşm-i çarḫı ḳażā idüp giryān
Olsa nā-geh yere sitāre-feşān

2361 Ḳaḥṭ ola mīve teng ola dünyā
Sedd-i cūᶜa bulınmaya eşyā

2362 Kisb ü kār ehli olalar mużṭar
Tācire sūddan çoḳ ola żarar

64a/ 2363 Ne yere neşr olunsa ol kevkeb
Ol yerüñ şāhına irişe taᶜab

2364 Yürüye üstine anuñ aᶜdā
Ceng ide düşmenile ṣubḥ u mesā

2365 Leşkerinden nice emīr-i be-nām
İdeler zīr-i ḫākde ārām

2366 ᶜAvn-i Ḥaḳḳıla şāh olup manṣūr
ᶜAsker-i düşmeni ide maḫẖūr

2367 Cirmi ol yıldızuñ olursa kebir
Faḳd ola anda mu^{c}teber bir emir

2368 Cümle itbā^{c}ı mātem eyleyeler
Sāli māh-ı muḥarrem eyleyeler

2369 Fevt ola bi-^{c}aded ḫavāṣ u ricāl
Ḥükmi çoḳ devletüñ ola ebṭāl

Naḳl-i Aḥkām-ı Şekl-i Ḳavs-i Ḳuzaḥ

2370 Rüstem-i çarḫ olup ḳażā-peygār
İtse nā-geh kemānını iẓhār

2371 Fitne sulṭān-ı mülk-i ^{c}ālem ola
Memleket tiġına müsellem ola

2372 Ya^{c}ni bir ḫusrev-i sitāre-sipāh
Ḳura vādiye ḫayme vü ḫar-gāh

2373 ^{c}Ālemi keşret-i sipāh ide teng
Bü'l-^{c}aceb kāra eyleye āheng

2374 Evvelā kendü mülkin ide ḫarāb
Ṣana zu^{c}mınca ol bu kārı ṣavāb

2375 Eyleyüp şehr ü kūyı zīr ü zeber
Kendü ^{c}aḳlınca ide vaż^{c}-ı diger

2376 Kec ola cümle vaż^{c} u efkārı
Cümle ber-^{c}aks ola anuñ kārı

2377 İde bāyı gedā gedāyı ġanī
Kām ala devletinde dün u denī

2378 Nice mollāyı eyleye bende
Nice a^{c}lāyı ide efgende

2379 Böyle iken o şāhuñ aḥvāli
Mülki düşmenden eyleye ḫālī

2380 Ba^{c}żılar böyle virdiler ḫaberi
Cem^{c} olup bir yere sipāh u çeri

2381 Ümerāyile ittifāḳ ideler
Bend-i ser-rişte-i vifāḳ ideler

2382 Ḳılalar pādişāha cümle hücūm
Ol şehenşāhuñ ola ṭāli^{c}i şūm

64b/ 2383 Ola maḳtūl dest-i ᶜaskerde
Efseri pāy-māl ola yerde

2384 Bu sene böyledür muḥaṣṣal-ı kār
Fevt olur bir emīr-i Cem-miḳdār

2385 Şāmda çoḳ ḥuṣūn ola vīrān
Āmidüñ ḫalḳı eyleye efġān

2386 Şehr-i Ḳosṭanṭınıyyede emrāż
Eyleye ḫalḳı rāhib ü murtāż

2387 Semt-i ġarbīde olsa ger bu eşer
Düşe ol semte ḳaḥṭ u fitne vü şer

2388 Ḫāricī her diyāra ide hücūm
Nice maᶜmūre ola lāne-i būm

2389 Ḥākim-i Mıṣr olan idüp ᶜiṣyān
Görine Nīl-i fitnede ṭuġyān

2390 Nā-gehān şāh-ı Rūma irişe mevt
ᶜĀḳil eyler mi vaḳt-i fırṣatı fevt

2391 Şām ᶜArabānı iḫtilāfa düşe
Her biri vādi-i ḫilāfa düşe

2392 Ola hem ġalle vü ᶜalef bisyār
Fırḳa-ı çār-pāya āfet-vār

Naḳl-i Ḥükm-i Selāsil-i Berḳ-est

2393 Nā-gehān ḫande-i müselsel-i berḳ
Maġrib eṭrāfın itse maṭlaᶜ-ı şarḳ

2394 Bir emīr ola pādişāhına ᶜāḳ
Ola yanınca ehl-i şer ü nifāḳ

2395 Çoḳ fesād eyleye vilāyetde
Ḫalḳı rencide ide ġāyetde

2396 Ḫalḳ iki fırḳa ola ol demde
Ḳalalar cümle ḥayret ü ġamda

2397 Fitne her fırḳaya ide imdād
Çıḳa meydāna ehl-i baġy u fesād

2398 ᶜArṣa-ı ceng ü ḥarb ola pür-tāb
Kelleler seyl-i ḫūnda ola ḥabāb

2399 ᶜÂḳıbet pādişāha baḫt ola yār
Ġalebe ide ḫaşma āḫir-i kār

2400 Cünd-i ḫaşmı şikeste eyleyeler
Fitneyi dest-beste eyleyeler

2401 Memleket ola emn ü rāḥatda
El vire ḫalḳa zevḳ ġāyetde

2402 Olsa maşrıḳda şimşegüñ eşeri
Fitne menzil-geh eyleye o yeri

65a/ 2403 Semt-i şarḳide nice şehr ü bilād
Ola pā-māl-ı ᶜāmilān-ı fesād

2404 Çoḳ ḥavātin-i murżiᶜa ola fevt
İre çoḳ ṭıfl-ı şīr-ḫᵛāreye mevt

2405 Pādişāh-ı diyār-ı şarḳ ammā
İde tertīb-i cünd ü naṣb-ı livā

2406 Düşmeni üzre eyleye seferi
Bula feṯḥ ü fütūḥla ẓaferi

2407 İre ammā ki ḫāṣṣ u ᶜāma keder
Göreler baᶜżı ḥālet ile żarar

2408 Ḳırılur çār-pā vü ḥayvānāt
Çoḳ olur gerçi zerᶜıla ġallāt

2409 İrişür ḥażrevāta neşv ü nemā
Hep nebātātı feyż ider iḥyā

2410 Baḳla vü penbede olur keşret
Bulınur çoḳ maḥalde çoḳ niᶜmet

Naḳl-i Aḥkām-ı Surḫī-i Felek-est

2411 Ṣunᶜ-ı ṣabbāġ-ı kār-gāh-ı Celāl
İtse kim taḫt-ı āsmānı āl

2412 Fitne maşrıḳda çoḳ döke ḳanı
Seyl-āb ide ḫūn-ı insānı

2413 Cūᶜ u ḳaḥṭ u nizāᶜ u ceng ü cedel
Ġam u derd ü melāl ü ḥüzn ü kesel

2414 Ḥadden efzūn ola o cānibde
Ḳalalar ḫalḳı hep metāᶜibde

2415 Daḫı ol yerde ola berf ü cümūd
Yolları eyleye şitā mesdūd

2416 Maġrib eṭrāfı surḫ olursa eger
Ola ol yerde hep bu ḥāletler

Ḥükm-i Şekli Ki Der-hevā Bined

2417 Bu ṭılsım-ı revāḳdan devrān
İtse bir peyker-i ġarībi [c]ayān

2418 Her vilāyetde ola ḳaḥṭ u ġalā
Çār-pāyı ḳażā ide ifnā

2419 Ẓaleme her diyāra ide hücūm
[c]Āciz ü ḫ[v]ār-ı zār ola maẓlūm

2420 Kısb ü kār olmaya murād üzre
Dirligi ḫalḳuñ ola bād üzre

2421 Semt-i maşrıḳda cem[c] ola leşker
[c]Arşa-ı dehri ideler maḥşer

65b/ 2422 Mülk-i ġarbıla ḫıṭṭa-ı Ermen
Ola āşūb-gāh-ı şūr ü fiten

2423 Ḳaplaya her diyārı ehl-i fesād
İdeler şāhlar ġazā vü cihād

2424 Demevilerde [c]illet ola keşīr
Bula hem mevtile fenā nice pīr

2425 Tire-rūz ide ehl-i Şāmı belā
Ḳaplaya ol sevādı ebr-i ḳażā

2426 Ese deryāda muḫtelif yeller
Nice keştilere irişe żarar

2427 Yaz faṣlında ṣa[c]b ola germā
Ḫalḳı āzürde ide mevt-i vebā

Naḳl-i Aḥkām-ı Ṣūret-i Ḥayvān

2428 Bu kühen-perde-i muṣavverden
Cānavar şekli olsa ger rūşen

2429 Ceng ide birbiri ile iki şāh
Āḫir-i kar biri ola tebāh

2430 Herc ü merc ola mülk-i ᶜālemde
Ḳalalar ḫalḳı miḥnet ü ġamda

2431 Daḫı yañlış ḫaberler ola füzūn
Ġuṣṣa dünyāyı eyleye maḥzūn

Naḳl-i Aḥkām-ı Raᶜd Mi-kerded

2432 Ṣavt-ı mūḥişle raᶜd-ı şūr-ṣadā
Olsa bim-efgen-i dil-i dünyā

2433 Fitne sulṭān-ı heft kişver ola
Rāyet-i leşkeri muẓaffer ola

2434 Evvelinden varınca ᶜaşerine
Gürlese bu sipihr-i pür-kine

2435 Ẓālim ü ḫā'in ve daḫı kezzāb
İdeler ḫalḳı yoḳ yere itᶜāb

2436 Begleri ḫā'in ola sulṭānuñ
Belüre ḳubḥı ehl-i erkānuñ

2437 Renc-i ṭaᶜūn ola bu yıl bisyār
Nevᶜ-i ṣıḥḥatden olmaya āṣār

2438 Her vilāyetde fetret ola füzūn
Bulmaya hiç kimse cā-yı sükūn

2439 İre deryāda keştiye āfet
Vire sāḥilde ḫalḳa ġam zaḥmet

2440 Lik arż-ı Ḥicāz u mülk-i Yemen
Ola sālim bu şūr u fetretden

66a/ 2441 Gerçi her niᶜmet ola lā-yuḥṣā
Sūd-mend ola muḥtekir ammā

2442 Raᶜduñ āvāzı ġāyet olsa şedid
Şöyle kim ḫavf-ı nāsı itse mezid

2443 Birbiriyle ᶜadāvet eyleye nās
Cāy ide ḳalb-i nāsda vesvās

2444 Ġaraż u buġż u kine ḥıḳd u ḥased
Ser-i rāh-ı muḥabbeti ide sed

2445 Ola sefk-i dimā' vü ceng ü fiten
Çoġı ḫalḳuñ ide celā-yı vaṭan

2446 Bir yaña ḫışm u ḳahr-ı Yezdānī
Bir yaña ḫavf-ı tīġ-ı sulṭānī

2447 Eyleye ᶜālemi perişān-ḥāl
Ḳalmaya kimsede ferāġat-ı bāl

2448 Vecaᶜ u renc ü derd ü merg ü belā
Rāḥat u ṣıḥḥatī ide ifnā

2449 ᶜIşr-ı āḫirde olsa ger bu nişān
Ola beglerde cür'et-i ᶜişyān

2450 Ceng ü ḥarb ide birbiriyle sipāh
Ḳalmaya yeryüzinde cā-yı penāh

2451 Ol maḥalde ṭolu yaġarsa eger
Ṭola ḳalb-i cihāna rāḥatlar

2452 Ṭolusın nūş ide ṣafānuñ ḫalḳ
Pür göre cāmını vefānuñ ḫalḳ

2453 Yıl mübārek ola niᶜam efzūn
Olmaya kimse ġuṣṣadan maḥzūn

2454 Böyledür ḳavl-i Dānyāl ammā
Ay ṣoñında olursa bu maᶜnā

2455 Ḫayr u şer oldı her ne kim meẕkūr
Gelecek yılda ide cümle ẓuhūr

Naḳl-ı Aḥkām-ı Ildırım Güyed

2456 Ger hevāda semender-i buḫnev
Ṣaça pervāz idüp cihāna ᶜalev

2457 Ḫırmeni nār-ı ḳahr ide suzān
Yaġmaya arża ḳaṭrece bārān

2458 ᶜAyn-ı enhārda görinmeye nem
Belki ᶜaynı ile serāb ola yem

2459 Ola envāᶜ-ı eṭᶜime maᶜdūm
Ḳala çoḳ kimse nāndan maḥrūm

2460 Ḫalḳ arasında ola ceng ü cidāl
Ḳalmaya merd ü zende tāb u mecāl

66b/ 2461 Nice yañlış ḫaberler ide ẓuhūr
İrgüre istimāᶜı ḳalbe fütūr

2462 Birbirinden teneffür eyleye nās
Olmaya Ḫıżr ile ḳarīn İlyās

Ḥükm-i Āteş Ki Ez-hevā Rized

2463 Germ-i şeb-tāb gibi ḫāke eger
Āsmāndan düşerse nār-ı şerer

2464 Pādişehlerde ceng olup müşted
Fitnenüñ devleti ola mümted

2465 Her ṭaraf begler eyleye [c]işyān
Şer ü şūrile ṭola mülk-i cihān

2466 Her vilāyetde ola peydā ceng
[c]Askerī dār u gīr ide dil-teng

2467 Ḫalḳ buġż u [c]adāvet ehli ola
Żevḳ anuñ kim ferāġat ehli ola

2468 Yoḳ bu sāl içre menfa[c]at aṣlā
Ola bir ḥālde ġanī vü gedā

Naḳl-i Aḥkām-ı Şiddet-i Bārān

2469 Cūd-ı saḵḵā-yı ebr olup bisyār
Beẕl-i ābında eylese iḳṣār

2470 Ya[c]nī bārān olursa şiddet ile
Böyledür ḥükmi ḳavl-i ḥikmet ile

2471 Neşve-i cām-ı zehr-i bīmārī
Beden-i ṣıḥḥate ola sārī

2472 Felc ü niḳrīs ü laḳve ṣar[c] u zaḥīr
İde ḫalḳı belā vü derde esīr

2473 Zen-i ḥāmilde ola saḳṭ-ı cenīn
Olmaya kimse renc ü ġamdan emīn

2474 Kisb ü kār u ma[c]işet ola ḳalīl
Kim ider kārı ḫalḳ olınca [c]alīl

Ḥükm-i Bārīden-i Tekerk İn-est

2475 Serdi-i zemherīr olup ifsād
Ḳaṭre-i ābı ḳılsa seng-i nihād

2476 Düşse gökden o hey'etile hemān
Ṭolı yaġdı dir aña ḫalḳ-ı cihān

2477 Vāḳı[c] olsa o resme bir ḥālet
Böyledür ḥükm-i nüsḫa-ı ḥikmet

2478 Ḳaḥṭ u sefk-i dimā' vü ġuṣṣa vü ġam
Ceng ü ḥarb u ḳıtāl u renc ü elem

67a/ 2479 Ḫalḳuñ aḥvālini ide muḫtel
Cümle ḳalbe ṭola fütūr u kesel

2480 Germ ü serd-i hevā olup sārī
İde ḫalḳı esīr-i bimārī

Ḥükm-i Ḫāki Ki Ez-hevā Bāred

2481 Fitne-i rūzgār olup der-kār
Olsa farḳ-ı cihāna ḫāk-nişār

2482 [c]Adl ü dād eyleyüp şehān-ı cihān
İdeler dehri dār-ı emn ü emān

2483 Kisb ü kār ehli sūd-mend olalar
Ṭola ber ü ṣa[c]īr ile her yer

2484 Ādeme dāne gösterüp devrān
İde dām-ı ṭama[c]da ser-gerdān

2485 Līk ġāyetde az yaġa bārān
Ḫastelik ḫalḳı eyleye giryān

Naḳl-i Aḥkām-ı Kirm ü Çaġz-est İn

2486 Cem[c] idüp kirm ü çaġzānı eger
Yere dökse seḥāb-ı ṭurfe-eşer

2487 Ekine āfet irişe bu sene
Ola maḥṣūl ġuṣṣa toḫm ekene

2488 Ḳaḥṭ ola hem bulınmaya eşyā
Ḫalḳa ḥ[v]ān-ı melālet ola ġıdā

2489 Ḫalḳ nān-pāreye ola muḥtāc
Bulmaya derd-i cū[c]a kimse [c]ilāc

Ḥükm-i Gerdi Ki Ez-zemin Ḫized

2490 Gerd-i bād-ı hevā olup der-kār
Ṣaça rū-yı zemine gerd ü ġubār

2491 Ola şu deñlü germ-i tābistān
İde deryāları serābistān

2492 Leşkerin çekdüginde ḫüsrev-i ṣayf
Ola şemsüñ şu^{c}ā^{c}ı nīze vü seyf

2493 Od ṣala ḳalb-i ḫāke tābiş-i ḫaver
Ḫūşenüñ dānesi hep ola şerer

2494 Olmaya yeryüzinde mā'-ı mu^{c}īn
Döne ṣaḥrā-yı Kerbelāya zemīn

2495 Issıdan sebzeler hep ola siyāh
Döne ḫāşāk ü ḫāra kişt ü giyāh

2496 Ġalaṭ aḫbār ile ṭola efvāh
Çoġala her ṭarafda ḳāṭi^{c}-i rāh

67b/ 2497 Pādişehlerde ola ceng ü cidāl
İtmeye kimse resm-i ṣulḥı ḫayāl

2498 Bulmayup bir kenārı ^{c}ālemde
Ḳalalar ḫalḳ lücce-i demde(25)

Naḳl-i Aḥkām-ı Tiregi-i Hevā

2499 Tīre-rū olsa pejmile āfāḳ
Ṭāḳat-ı ḫalḳı ġuṣṣa eyleye ṭāḳ

2500 Ṭuta dār-ı cihānı mātemiyān
Olalar birbirine merşiye-ḫ^{v}ān

2501 Ola efvāhda ^{c}abeş güftār
Ṭuta mir'āt-ı ḫāṭırı jengār

2502 Ceng ide birbiriyle sulṭānlar
Kesilüp başlar aḳa ḳanlar

2503 Mīve vü ġallede ola ḳıllet
İrişe çār-pāya çoḳ āfet

2504 Cümle eşyā ḳalīl ü nādir ola
Vāy aña kim bu yıl misāfir ola

2505 Çıḳalar re's ü māldan tüccār
Ṭutalar hep menāzili eşrār(26)

Naḳl-i Aḥkām-ı Rüzgār-ı Şedīd

2506 Āh-ı pür-zūr-ı kūhken gibi ger
Tünd-bād itse ᶜālemi mużṭar

2507 Ḳaḥṭ ola Zengibār u Hindistān
Ġayri iḳlimde degül çendān

2508 Lik her yerde āb ola endek
Ḫāke feyż-i seḥāb ola endek

2509 Cevz-i Rūmī ola ziyāde keşīr
Ḳoz ile oynaya ṣaġīr ü kebīr

2510 Ola ammā şaᶜīr ü penbe ḳalīl
Sālüñ olmaz ḳudūmı ḫayra delīl

2511 İḫtilāf eyleye mülūk-ı ᶜArab
Rūmda fitne ola cenge sebeb

2512 Yaġsa bārān vezān olurken bād
Ḳışda ḫalḳı bürūdet ide cemād

2513 Çekile ḳış güninde çoḳ zaḥmet
Yaz faṣlında ṣanma yoḳ miḥnet

2514 Ekini eyleye çekirge temām
Dehr ola ḫalḳa dānesiz bir ḍām

2515 Ola deryāda çoḳ sefīne helāk
İde çoḳ dideyi belā nem-nāk

Ḥükm-i Bāngī Kī Ez-semā Āyed

2516 Ṣalsa nā-geh bu kāse-i mīnā
Güş-ı āfāḳa bir ġarīb ṣadā

68a/ 2517 Fevt ola añsuzın nice ādem
Ṭola cümle ḳulūba ġuṣṣa vü ġam

2518 Ürküde nice murġ-ı rūḥı bu ṣavt
Belkī bir pādişāha irişe mevt

2519 Cemᶜ idüp leşkerin şehenşāhān
İdeler yeryüzine ḳanı revān

2520 Olmaya kimse ḫavf u ġamdan emîn
ᶜArṣa-ı maḥşer ola rû-yı zemîn

2521 İre eşcâr-ı mîve-dâra zevâl
Ḫastelikden ziyâde ṣaᶜb ola ḥâl

2522 Mâh-ı Teşrîn-i evvel ü ṣânî
Olmaya ḫâke ebrûñ iḥsânı

2523 İre sulṭân-ı Mışra bîm ü elem
Ḳaṣd ide ḳanına ᶜadû-yı dijem

2524 Ḳaḥṭ ola ġâyetile arż-ı Ḥicâz
Ṣala ṭâᶜûn o kişvere âvâz

2525 Daḫı iḳlîm-i Şâma ḳaḥṭ u ġalâ
Yedi yıl kâmil eyleye istîlâ

2526 Yâz faṣlında ide ḥarr-ı şedîd
Rûzgârıñ ᶜufûnetini mezîd

2527 Ḥikmeti gör ki çoḳ yaġa bârân
Az ide şuları Ḥakîm-i cihân

2528 Sûḳ-ı ᶜâlemde kisb ü kâr ola az
Hep bu üslûb ile geçe ḳış u yaz

Ḥükm-i Bâng Ki Ez-zemîn Âyed

2529 Kûs-ı rûyine ḫum gibi bu zemîn
ᶜÂlemi itse pür ṣadâ vü ṭanîn

2530 Eyleye pâdişâhlar perḫâş
Birisi âḫir ortada vire baş

2531 Keşret-i renc ü derd ü ḫüzn ü elem
Ḳıllet-i ġalle vü ṣaᶜîr ü niᶜam

2532 İzdiḥâm-ı erâzîl ü eclâf
İzdiyâd-ı nizâᶜ u ceng ü ḫilâf

2533 Mevt-i bîmârî vü irâḳa-ı dem
Âh u feryâd u girye vü mâtem

2534 Eyleye ḫalḳa dehri tîre vü târ
Ekşerî cândan olalar bî-zâr

2535 Faṣl-ı sermâda berf ola bisyâr
Olmaya ḫânelerde câ-yı ḳarâr

2536 Şöyle te'şîr ide ṭebâyi^{c}a berd
Zencebîlüñ ṭabi^{c}ati ola serd

68b/ 2537 Âteş-i külḫan ola yaḫ-pâre
İre âfet ḥarâret-i nâra

2538 Var ḳıyâs eyle ḥâl-i insânı
Hiç yâd itme ḳısm-ı ḥayvânı

Naḳl-i Ḥükm-i Tezelzül-i Arż-est

2539 Eylese nâ-gehân tezelzül-i arż
Ḫalḳa keyfiyyet-i ḳıyâmeti ^{c}arż

2540 Ḳavl-i Ca^{c}ferde böyledür iḫbâr
Gör ne dir ol ḥakîm-i nâdire-kâr

2541 Yıl şoñında vefât ide çoḳ zen
İde eytâm nâle vü şîven

2542 Çoḳ ṛiyâḥ-ı muḫâlif ide hübûb
Sefer-i baḥri eyleme maṭlûb

2543 Mevt bisyâr ola Ḫorasânda
Ḳalalar ḫalḳı zâr u der-mânde

2544 Küh u ṣaḥrâya çoḳ yaġa bârân
Ola şehr içlerinde seyl revân

2545 El vire rûzgâr-ı şerîre
Yâr ola baḫt ehl-i tezvîre

2546 Bir mu^{c}aẓẓam kimesneye ire mevt
Fırṣat-ı ^{c}ömrini ḳażâ ide fevt

2547 Zelzele artuḳ ola bir miḳdâr
Ḳaḥṭ ola Rûm ilinde şehr ü diyâr

2548 Arpa otlaḳ bulınmaya aṣlâ
Açlıḳdan sütûra ire fenâ

2549 Merg-i mîrân u ceng-i sulṭânân
Eyleye ḫalḳı ḫaste vü giryân

2550 Ḳaḥṭ ire mülk-i Kâfiristâna
Fitne ḥükm eyleye Ḫorasâna

2551 Arż-ı Koṣṭanṭınıyye vü Âmid
Ola ṭâli^{c}de ikisi vâḥid

2552 Ḫalḳı dil-teng ide birinde ḫunāḳ
Nefesi bend ide birinde fuāḳ

2553 Nāsı nālān ide birinde veca[c]
Ola ḥadden füzūn birinde feza[c]

2554 Gerçi her güne niʿmet ola ziyād
Ḳalmaya lik şāfināt u ciyād

2555 Yaʿni efrāsa irişe āfet
Ola ġāzilere ʿaceb zaḥmet

2556 Çoḳ nebātāt ḳısmı ola telef
Ḫāṣṣa ber ü şaʿir ü daḫı ʿalef

69a/ 2557 Zelzele gice olsa vāḳıʿ eger
Olduġı kişver ola zir ü zeber

2558 Ol yerüñ şāhına ḫavāṣ ola ʿāḳ
Görine ictimāʿ-ı ehl-i nifāḳ

2559 İre aña żarar ḫavāṣından
Kese ümmidini ḫalāṣından

2560 ʿĀḳıbet ʿavn-i Ḥaḳ ḳılup yārı
Ṭuʿme-i tiġ ide hep eşrārı

2561 Yāz faṣlı ziyāde germ ola hem
Ḳışda fetret vire cihāna elem

2562 Semt-i şarḳideki vilāyetler
Nā-gehāni ḫarāb ola yek-ser

2563 Ṭolu yaġsa o demde ya bārān
Şāh-ı maġrib ola ʿaẓimü'ş-şān

2564 Feṭḥ ide nice şehr ü iḳlimi
Bula çoḳ ʿizz ü şān u taʿẓimi

2565 İde düşmenlerini cümle helāk
Ḳıla aʿdāsınuñ maḳāmını ḫāk

2566 Zelzele olduġı yerüñ şāhı
Çeke tuġ u ʿalem ṭutup rāhı

2567 Vara bir şehre zūr ile ala hem
Ḳala ol şehr içinde bir nice dem

2568 Cümle düşmenlerini ide zebūn
Kendüye ᶜadl ü dād ola ḳānūn

2569 Görinüp ger bu ay içinde hilāl
Otuz olsa güni budur aḥvāl

2570 Şām mülkinde arż-ı ᶜArabānda
Cümle ol vādi vü beyābānda

2571 Ġalle vü niᶜmet ola bi-pāyān
Ola envāᶜı mivenüñ erzān

2572 Ger yigirmi ṭoḳuz olursa ol ay
Ḳāmet-i nāsı ḫastelik ide yāy

2573 Ḫastelikden o deñlü ḫalḳ ola fevt
Tek ü tāz itmeden zebūn ola mevt

2574 Fevt ola çoḳ kimesne mā-ḥaṣali
Belki mevtüñ daḫı ire eceli

2575 Yaġa emṭār-ı nāfiᶜa bisyār
Ola yıl āḫirinde iş düşvār

Der-Beyān-ı Aḥkām-ı Māh-ı Temmūz Ber-Mūcib-i Ḳavl-i Yūnāniyān ve Aḥkām-ı Ḥavādiş-cū Ki Der-Vey Vāḳıᶜ Mi-şeved

69b/ 2576 Didi Süryāniyān bu aya Temūz
Ki olur mihr bunda ᶜālem-sūz

2577 Didi İviliyus Yūnāni
Türkiyān orta yaz bilür anı

2578 Si vü yekdür ᶜadedde eyyāmı
Böyledür hem bu ayuñ aḥkāmı

2579 Ki olur germ ü ḫuşk ṭabᶜ-ı hevā
Yüz ṭutar żaᶜfa hep bedende ḳuvā

2580 Cümle aḫlāṭ olur bu dem taḫlil
Bi'ż-żarūre ider mizācı ᶜalil

2581 Yüriyüp hemçü leşker-i Ye'cūc
Cünd-i bürgüş ider bu demde ḫurūc

2582 Ḳaṣd idüp sedd-i muḥkem-i bedene
Nice sürāḫ açar ḫişār-ı tene

2583 Ger bu ayda ġıdā nedür dir iseñ
Ḫūbdur şīr ile şeker yir iseñ

2584 Her ġıdā kim laṭīf ola ter ola
Daḫı ol ekşiler ki ḫoş-ḫ^{v}ār ola

2585 Laḥm-ı murġān u ḥāṣṣa dürrāc
Yiseñ itmez muḳavviye muḥtāc

2586 Seḥerī āb-ı serd veyā şerbet
Nūş iderseñ beden bulur ṣıḥḥat

2587 İḥtirāz eyle germ eczādan
Ḫār u yābis olan mürebbādan

2588 Mīve ḳısmını çoḳ yime zinhār
Bāde içme ider seni bīmār

2589 Çünkį bildüñ levāzım-ı kārī
Gör nedür sırr-ı ḳudret-i Bārī

2590 Bir ^{c}aceb ḳıṣṣa naḳl ider ḥukemā
Diyeyin eyle bu sözi ışġā

2591 Ya^{c}ni çünkim gire bu māh-ı Temūz
Keşf olur bunda nice gizlü rumūz

2592 Meşelā bilmek isteriseñ eger
Gelecek yıl ġılāldan ne biter

2593 Ḳanġı toḫmı ider ḳabūl zemīn
Ḳanġı dāne olur nümüvve ḳarīn

2594 Bu ayuñ rūz-ı evvelinde hemān
Ol zemīn-i ümide toḫm-feşān

2595 Cem^{c} idüp bir yere ḥubūbātı
Ḳıl müheyyā daḫı mühimmātı

2596 Erzen ü lūbyā vü gendüm ü cev
Her ne kim varsa kişt ü direv

70a/ 2597 Daḫı bunlar gibi ne ḥabbe ki var
Cem^{c} idüp eyle cümleden iḥżār

2598 Ṣoñra bir ẓarf içine bir miḳdār
Tāze ṭoprāḳ ḳo hem daḫı tekrār

2599 Dök o ṭoprak ḳadar aña sergin
Ḫuşk ola bunlar olmaya nem-gin

2600 Ol ḥubūbātı başḳa başḳa aña
Eküp üstine veznile dök mā

2601 Gündüzin ṭaşra ḳo güne ḳarşu
Gāhice vir aña ḳarār ile şu

2602 Ḳaldurup gice anı eyle nihān
Tā ki yıldız ṭoḳınmaya bir ān

2603 Böyle perverde ḳıl on altı gün
Va^{c}desi irişüp temām ola çün

2604 On yedinci güninde vaḳt-i seḥer
Aña ḳıl çeşm-i ḥikmetile naẓar

2605 Ḳanġısı bitdi gör o dānelerüñ
N'oldı kārı o kişt-i muḥtaşaruñ

2606 Yeşerüp sebz olanı eyle nişān
Anı ek ḫāke geldüginde zamān

2607 Bitmeyen toḫmı ekme ve'l-ḥāṣıl
Nesne olmaz o dāneden ḥāṣıl

2608 Hiç bu ma^{c}nā teḥallüf eylemeye
Ehl-i ḥācet tevaḳḳuf eylemeye

2609 Bunı bi-hūde ṣanma sen zinhār
Böyle yazmış ḥakīm-i tecrübe-kār

2610 Çün bu ma^{c}nāyı eyledüñ iẓ^{c}ān
İdelüm ġayri günlerin de beyān

2611 Naḥsdur rūz-ı evvel ü ṣānī
Üçi sa^{c}d oldı ezber it anı

2612 Rūz-ı rābi^{c}de hen^{c}a ẓāhir olur
Hem ne^{c}āyim ġurūba sāfir olur

2613 Hem beşinci güni ṭoġar şi^{c}rā
Ṭoḳuzıncıda fevt olur ṣafrā

2614 Rūz-i rābi^{c} ^{c}aşer mübārekdür
Bu günüñ imtiyāzı bi-şekdür

2615 Hem on altıda ola bi-ᶜillet
Gündüz on dört ü gice on saᶜat

2616 Pādişāh-ı nücūm-ı çarḫ-ı serîr
Ṣayd-gāhını ide pişe-i şîr

2617 On yedinci güni ṭulūᶜ-ı zirāᶜ
Beldeye itdürür sipihre vedāᶜ

70b/ 2618 On sekizde ḥakîm-i nükte-güẕār
Nic'olur diñle kāşif-i esrār

2619 Gelecek yıl oraḳ zamānına dek
Ḥükm-i bārānı isteseñ bilmek

2620 Ḥacer ü penbeden birer pāre
Ḳıl terāzūda vezn-i hem-vāre

2621 Şöyle kim ikisi berāber ola
Ṣıḥḥat-ı vezni hem muḳarrer ola

2622 Ḳazıyup ḳapu eşiginde yeri
Penbeyi defn idüp ḳoma ḥaceri

2623 Ol gice yatsun anda penbe seḥer
Vezn idüp ol ḥacerle eyle naẕar

2624 Seng ü penbe olursa ger yek-sān
Bil ki o yılda yaġmaya bārān

2625 Vezn-i penbe aġır gelürse eger
Bilesin kim yaġa o yılda maṭar

2626 Ṭaş aġır gelse penbeden ammā
Yere bārān dökülmeye aṣlā

2627 Ne ḳadar aġsa penbe ḥāṣıl-ı kār
Yaġa bārān o yılda ol miḳdār

2628 On sekizden yigirmi altıya dek
Böyle ḳıl bil ne deñlü yaġsa gerek

2629 Orta güzden varınca Mayısa tā
Her güni ḳıl bir ay içün iḥṣā

2630 Güni vü ayı şay ᶜale't-tertîb
Tā saña ᶜilm-i ḥikmet ola naṣîb

2631 Ger Ḥazirānda yaġmasa bārān
Żarar itmez dimiş Ḥakīm-i cihān

2632 Hem yigirmisi naḥsdur meşhūr
Didiler aña evvel-i bāḥūr

2633 Yedi gün ᶜālemi ider pür-tāb
Nār olur anda bād u āb u türāb

2634 Yaᶜni germā bulur temām-ı kemāl
Yaḳlaşur tāb-ı āfītāba zevāl

2635 Şanki maḥmūm idi vücūd-ı zamān
Marażı eyledi o dem buḥrān

2636 Yoḳlasañ hem yine bu heft eyyām
Sāl-i müstaḳbeli ider iᶜlām

2637 Oldı bir aya her güni tābiᶜ
Ki bu günler ne kim olur vāḳıᶜ

2638 Germ ü serd ü seḥāb veyā bārān
Gelecek yıl gelür ẓuhūra hemān

71a/ 2639 İricek rūz-ı rābiᶜ ᶜaşerūn
Ekilür turb u şalġam u ḳāvun

2640 Çün yigirmi beşe ire eyyām
Böyledür ḥükm-i Kird-gār-ı enām

2641 Muḫtelif yeller esmege başlar
Sāfir-i baḥre lāzım oldı ḥaẕer

2642 Otuzında ġurūb ider ẓābiḥ
Neşrenüñ ru'yeti olur vāżıḥ

Naḳl-ı Ḥükm-i Giriften-i Ḫurşīd

2643 Şemse-i zer-nigār-ı çarḫa ḳażā
Lājiverd-i küsūfı itse ṭılā

2644 Bu küsūf içün oldı icmālā
İḫtilāf-ı e'imme-i ḥukemā

2645 Ki Ebu'l-Faẕl u Caᶜfer-i Ṣādıḳ
Oldı bir güne her biri nāṭıḳ

2646 Birisi dir ki az ola şular
Ḫuşk ola ḳaḥṭ-ı ābıla cūlar

2647 ᶜAlef ü zerᶜ u ġalle ola ḳalīl
Böyledür ḥükm-i Kird-gār-ı Celīl

2648 Birisi dir ki şöyle çoḳ ola şu
Ṭaᶜn ide baḥre mevc göstere cū

2649 Ḳavl-i Bu'l-Fażlı ᶜaḳl idüp taṣdīḳ
Dir ki bi-şübhe böyledür taḥḳīḳ

2650 Virmese māye arża ger bārān
Hep nebātāta irişür ḫüsrān

2651 Caᶜferüñ iᶜtiḳādı bu ki Ḫudā
Bi-sebeb ḫalḳa rızḳ ider iᶜṭā

2652 Daḫli yoḳdur miyāh u emṭāruñ
Var ise ger Ḫudāya iḳrāruñ

2653 Feyż-i perverdgār-ı pāk-ṣıfāt
Şūre yerde nebāt ider inbāt

2654 Dilese nārda çemen bitirür
Dilese ābda semen bitirür

2655 Gerçi didükleri muḳarrerdür
Hele ṭursun bu baḥş āḫerdür

2656 Ṭola fetretle mülk-i Rūm u Fireng
Leşker ehlinde bi-şumār ola ceng

2657 Ḳan revān ola kūh u ṣaḥrāda
Ġarḳ ola çoḳ sefīne deryāda

2658 Pārsuñ pādişāh-ı Cem-cāhı
Ḳalᶜ u ḳamᶜ ide ḫaşm-ı gümrāhı

71b/ 2659 Ol ṭaraflarda şāhlar begler
Geleler hep ḳoyup eşigine ser

2660 Her biri emrine ola münḳad
Her biri göstere ḫulūṣ u dād

2661 Olmaya Şāmda şaᶜir ü ᶜalef
Eyleye ġalleyi çekirge telef

2662 Hem ᶜArab ḳavmi iḫtilāf ideler
İttifāḳ üstine ḫilāf ideler

2663 Maşrıḳuñ pādişāhı ide vefāt
İrişe ol memālike āfāt

2664 Daḫl idüp ṣāḥibine bu naḳlüñ
Gel niżā^{c} itme var ise ^{c}aḳluñ

2665 Ya^{c}nī sen bildügüñ degüldür bu
Olma erbāb-ı ḥikmete bed-gū

2666 Tecrübe ehli ḫūn idüp cigeri
Virdiler gizlü rāzdan ḫaberi

Naḳl-ı Aḥkām Der-giriften-i Māh

2667 Kū-yı simīn-i māhı dest-i ḳader
Ṣalsa enbānçe-i ḫuşūfa eger

2668 Dil-i deryāda olmaya māhī
Açıla sāḥilüñ güzer-gāhı

2669 Az ola ġāyetile nev^{c}-i ṭuyūr
Ḫāṣṣa dürrāc u kebg ü hem ^{c}aṣfūr

2670 Çoḳ ola ḫınṭa vü şa^{c}īr ammā
Feyż-i bārānile ḫurūş ide mā

2671 Deşt ü derden aḳup gele seyl-āb
Eyleye nice şehr ü kūyı ḫarāb

2672 Ġāyet ıssı ola güz eyyāmı
Ḫastelik ḫalḳa vire ālāmı

Naḳl-ı Aḥkām-ı Mihr Der-hāle

2673 Cirm-i mir'āt-ı āfitāb eger
Bulsa pervāz hāleden ziver

2674 Fitnenüñ necm-i baḫtı ola sa^{c}īd
Ṭola āşūbla ḳarīb ü ba^{c}īd

2675 Çoḳ ola pādişāhler mergi
Döküle bāġ u devletüñ bergi

2676 İde ḫalḳı şedayid-i ālām
Daḫı emrāż u ^{c}illet ü esḳām

2677 Mübtelā-yı belā-yı ḥüzn ü kesel
Dil-şikest-i cefā-yı merg-i ecel

72a/ 2678 Kese cümle ṭarîḳı ḳāṭi^{c}-i râh
Tâcire itdüre żarar çoḳ âh

2679 Olmaya cüylarda ḳaṭre-i âb
Teşnelik ḫalḳı eyleye pür-tâb

2680 Hem daḫı fevt olup emîr-i Yemen
Çoḳ ṣaça dürr-i eşki baḥr-i ^{c}Aden

Naḳl-i Aḥkâm-ı Mâh Der-hâle

2681 Gerden-i sîm-gûn-ı mâha eger
Hâle bağlarsa bir ḳılâde-i zer

2682 Dâ'imâ çarḫa sâyebân-ı seḥâb
Ḳurılup yerde seyl olup aḳar âb

2683 Recfe vü kibr ü kîn olup muḥkem
Ṭurra-ı fitne ola ḫam-der-ḫam

2684 Ḥayvânât-ı deşt ü kûh bu sâl
Olalar mübtelâ-yı derd-i hüzâl

2685 Lîk ḳısm-ı sibâ^{c} u nev^{c}-i vuḥûş
Üreyüp her ṭarafda ide ḫurûş

2686 Ḳaḥṭ ola ġâyetile hem eşmâr
Yaz faṣlında hem ḥarâret var

Naḳl-i Ḥükm-i Nümâyiş-i Meh-i Nev

2687 Ger bu ay mâh-ı nev sitân görine
Ḳabża-ı fitnede kemân görine

2688 Ebr ü bârân ola bu yıl bisyâr
Ḳala ayaḳda ṣan^{c}at-ı gül-kâr

2689 Bir ucı mürtefi^{c} görinse hilâl
Ni^{c}met efzûn u ḫoş ola her ḥâl

2690 İki başı yuḳaru olsa eger
Bâr-ı ḳaḥṭ ide ḳadd-i ḫalḳı kemer

2691 İkisi de olursa ger yek-sân
Yıl mübârek cihân ola ḫandân

2692 Ni^{c}met ü kişt ü ġalle bî-pâyân
Ola maẓhar-ı ṣafâ-yı feyże cihân

Naḳl-i Aḥkām-ı Necm-i Gīsū-dār

2693 Necm-i dünbāle-dār-ı fitne-eşer
Olsa āfāḳa sāye-güster eger

2694 Müte^{c}affın ola ziyāde hevā
Tenleri tāb-dār ide ḥummā

2695 Cism-i nāsa veca^{c} vire zaḥmet
Olmaya hiç kimsede rāḥat

72b/ 2696 Ḥarekāt ola cümle ^{c}illetde
Ḳoya ḫalḳı vebā muṣibetde

2697 Gök ṣadā virse ger bu eşnāda
Azalar ḫalḳ dār-ı dünyāda

2698 Kimi fasıḳ kimi ola fācir
Kimi zındīḳ kimi ola kāfir

2699 Diyeler hep muḥarremāta mübāḥ
İrmeye ol gürūha fevz ü necāḥ

2700 Ola bir şāh ḫākile yek-sān
Ḳırıla hem bu yıl nice ḥayvān

2701 Olsa ol yıldızuñ ṣabāḥa ḳarīb
Şekli taġyīr ü levni daḫı ġarīb

2702 Görinen yerde fitne ola füzūn
Ḥarekāt üzre ola ^{c}ırḳ-ı sükūn

2703 Hem ḫarāb ola ol vilāyetler
Ḫāke yek-sān ola ^{c}ımāretler(27)

Ḥükm-i Encüm Kı Ez-hevā Üfted

2704 Āsmānuñ nücūm-ı devvārı
Düşse ḫāke eger şerer-vārī

2705 Gerçi düşmez yere nücūm-ı semā
Böyle ta^{c}bīr ider ^{c}avām ammā

2706 Görseler öyle bir ^{c}alāmeti nās
Ḥükmini bu ḫaberden eyle ḳıyās

2707 Cem^{c} idüp pādişāhlar leşker
Birbiriyle ḳıtāl u ḥarb ideler

2708 Ola üstād-ı fitne āteş-bāz
İrişe cism-i nāsa sūz u güdāz

2709 Yanalar nār-ı ᶜillet ü rence
Çoḳ giribāna merg ura pence

2710 Çār-sūda bulınmaya eşyā
Ḫalḳı āzürde ide ḳaḥṭ u ġalā

2711 Cirmi ol yıldızuñ olursa kebir
Gide bir pādişāh-ı ᶜālem-gir

2712 Ḳopa mātemle dürlü hengāme
Vird ola ḫalḳa taᶜziyet-nāme

Naḳl-ı Aḥkām-ı Şekl-i Ḳavs-i Ḳuzaḥ

2713 Görinürse hevāda ḳavs-i ḳuzaḥ
Ḫalḳı āmāc ide sihām-ı teraḥ

2714 Şāh-ı maġrible Mıṣr sulṭānı
Ṭutalar rezm-gāh u meydānı

2715 İdeler birbiriyle ceng ü cidāl
Çıḳa çarḫa gubār-ı deşt-i ḳıtāl

73a/ 2716 Şāh-ı maġrib kemīn idüp āḫir
Eyleye ᶜaskerini hep ḥāżır

2717 Süre sulṭān-ı Mıṣruñ üstine hem
Göstere rümḥ u seyf ü tuġ u ᶜalem

2718 Bozalar cündiyān-ı Mıṣrı temām
İde sulṭān firārda iḳdām

2719 ᶜArż-ı Mıṣrı ḫarāb ide fetret
Fitne çoḳ kimseye bula fırṣat

2720 İde ṣoñra muḳallebü'l-aḥvāl
Mıṣrı dārü'l-emān ü ferruḫ-fāl

2721 Fitne eṭrāf-ı ġarbı ide maḳar
İrişe ḫalḳına belā vü ḫaṭar

2722 Lā-cerem birbirine ḫalḳ-ı cihān
İdeler iftirā ile bühtān

2723 Cā-be-cā ḫāriciler ide ẓuhūr
Ṣalalar dem-be-dem cihāna fütūr

2724 Mevt-i ruhbān ola bu yıl bisyār
Ṣaḳın ey zāhid-i riyāżet-kār

2725 Sū-yı maġribde olsa ḳavs ᶜayān
Ola fāsid fevākih ü bostān

2726 Daḫı sulṭān-ı Mıṣr u Ḳayṣer-i Rūm
İdeler bir birisi üzre hücūm

2727 Rūm fārisleri idüp ġalebe
Atına ḫızmet itdüre ᶜAraba(28)

2728 Çar-pāya vebā olup āfet
Mevt-i aġnāmda ola keşret

2729 ᶜAlef ü kişt ü ġalle ola füzūn
Böyledür ḥāl-i gerdiş-i gerdūn

Naḳl-i Ḥükm-i Selāsil-i Berḳ-est

2730 Keşret-i iltihāb-ı āteş-i berḳ
Ufḳı itse mevc-i şuᶜleye ġarḳ

2731 Semt-i şarḳide olsa ger bu eşer
Ḥukemā virdiler bu resme ḫaber

2732 Naḥs olup necm-i baḫtı bir şāhuñ
Ola maḥrūmı ᶜizzet ü cāhuñ

2733 Mevt ile ya vücūdı ola ġubār
Ya ḳoyup mülkin ide terk-i diyār

2734 Tek ü tenhā çıḳup gide ol şāh
Bilmeye ḳande gitdügini sipāh

2735 Yine ammā ki bundadur ḥikmet
Olalar ḫalḳ vāṣıl-ı rāḥat

2736 Miveler bi-şumār ola bu sene
Hem ḳulūba şafā ṭola bu sene

73b/ 2737 Semt-i maġribde olsa ger bu nişān
Refᶜ ola intiẓām-ı emn ü emān

2738 Eyleye pādişāhlar peygār
İrişe ġuṣṣadan derūna ġubār

2739 Ola yıl āḫirinde ṣulḥ u ṣalāḥ
Aça bağlu ḳapuları Fettāḥ

2740 Ola niᶜmet ziyāde ᶜālem sir
Şād-kām ola hep ṣaġir ü kebir

Naḳl-ı Aḥkām-ı Surḫī-i Felek-est

2741 Küre-i nār olup fürūzende
Tābe-i çarḫı itse tābende

2742 Semt-i şarḳide ẓāhir olsa bu reng
Ol ṭarafda ola ḫuşūmet ü ceng

2743 Ẓulm ide her diyārda ḥükkām
Hem reᶜāyāda ḳalmaya ārām

2744 Leşkeriden görüp nice elemi
Çekeler miḥnet ü ġam u sitemi

2745 Olsa ḫumret mübālaġayla eger
Ḳaḥṭ ide ḫalḳı āciz ü muẓṭar

2746 ᶜİllet ü renc ü āfet ü ḫüsrān
Eyleye nāsı dā'imā giryān

2747 Ekini hep çekirge ide ġıdā
Ġam yiye ġalle yerine dünyā

2748 Semt-i maġribde surḫ olursa hevā
Böyledür ḳavl-i rūşen-i ḥukemā

2749 Ehl-i İslām ile gürūh-ı Fireng
İdeler birbiriyle bi-ḥad ceng

2750 Āḫir İslāmuñ ola feth ü ẓafer
Ola kāfirlerün maḳarrı sefer

Ḥükm-ı Şekli Ki Der-hevā Bined

2751 Gösterürse sipihr-i ṭurfe rüsūm
Ḫalḳa bir ᶜucbe heykel-i mevhūm

2752 Olalar pādişāhlar ẓālim
Ḫalḳı rencide ideler dā'im

2753 Ḳıralar kendü ḫāṣ bendelerin
Ṣalalar ḫāke ser figendelerin

2754 Fevt ola pādişāhı Baġdāduñ
Olmaya ḥaddi ẓulm ü bi-dāduñ

2755 Ola maġribde bir ᶜaẓimü'ş-şān
Mevt ile zīr-i ḫākde pinhān

74a/ 2756 Mülk-i İslāmuñ evvel ü āḫir
Bir ḥiṣārın uġurlaya kāfir

2757 Ġalle vü sebze vü giyāh u nebāt
Çoḳ olup hiç görmeye āfāt

2758 Yaġa bārān ide şular ṭuġyān
Germ ola ġāyet ile tābistān

2759 Cümle nāsuñ mizācı sālim ola
Felegüñ devr-i lüṭfı dā'im ola

2760 Şāmda niᶜmet ola erzānī
Araya çoḳ kimesne mihmānı

2761 Kisb ü kār olmaya o deñlü velī
Ehl-i sūḳuñ ola ᶜaceb keselī

Naḳl-i Aḥkām-ı Ṣūret-i Ḥayvān

2762 Bu çerā-gāh-ı sebz-gūnda eger
Cānavar şekli görse nevᶜ-i beşer

2763 Bir şehenşāh-ı aᶜẓama ire mevt
Eylemez rūzgār-ı fırṣatı fevt

2764 Ḫalḳ arasında ola ceng ü cidāl
Ṭuta cümle ḳulūbı ḥüzn ü melāl

2765 Hem reᶜāyāya ẓulm ide begler
Her biri ġayri mülke ide sefer

Naḳl-i Aḥkām-ı Raᶜd Mi-kerded

2766 Ger serāfīl-i raᶜd-ı ejder-dem
Nefḫ-i ṣūrile dehri itse dijem

2767 Bu Temūz içre ḥāṣılı bu eşer
ᶜIşr-ı evvelde vāḳıᶜ olsa eger

2768 Ḥıṭṭa-ı Şāmda sevāḥilde
Her menāzilde her merāḥilde

2769 Ḫalḳ biri biriyle ḫaşm olalar
Çekeler birbirine tīġ u teber

2770 İde sulṭān-ı Mışrı ᶜārżalar
Ḫaste vü zār u ᶜāciz ü bi-fer

2771 Ola iḳlim-i şarḳ u arż-ı Ḥicāz
Baḫt u devletle ġayriden mümtāz

2772 Mülk-i āḫirde bir ulu sulṭān
Fevt olup ola ḥākile yek-sān

2773 Ḳala tāc u serîri bi-ṣāḥib
Olmaya kimse mülkine rāġıb

2774 Maḥv ola ism ü ᶜadl ü resm-i emān
Ẓaleme her ṭaraf ide ṭuġyān

74b/ 2775 Māldan gelleden çıḳa niceler
Fesaḳa mey yerine ḳan içeler

2776 Ola ḫalḳ üstine belā nāzil
Ola mesken vebāya her menzil

2777 Hem ekin olmaya bu yıl aṣlā
İrişe çār-pāya merg ü fenā

2778 ᶜIşr-ı şānide raᶜd olırsa eger
Bābili fitne ide zîr ü zeber

2779 Maġrib ü arż-ı Mışr u semt-i şimāl
Ola pür zevḳ u sūr u ferruḫ-fāl

2780 Selḫe varınca ᶜışr-ı āḫirden
Raᶜd olursa dimiş bu sırrı bilen

2781 Ḳaḥṭ u fetret Dımışḳı ide ḫarāb
Ola çoḳ kimsenüñ firāşı türāb

2782 ᶜArabistānda bir emîr-i kebîr
Fevt olup ġam çeke ġanî vü faḳîr

2783 İde ḫalḳı remîde cünd-i fiten
Ḳılalar ḫalḳ hep celā-yı vaṭan

2784 Ḫāriciler ẓuhūr idüp her sū
İde bunlar Diyārbekre ġulū

2785 Ḫalḳı ol şehrüñ eyleyüp tedbîr
Geleler bir araya cemm-i ġafîr

2786 İdeler ḫāriciler üzre hücūm
Ḳırıla hep o fırḳa-ı mişūm

2787 Hiçkes ḳalmaya ḫavāricden
Maḥv ola cümle ehl-i şer ü fiten

2788 Bu sene çoḳ ḥavādiş ide ẓuhūr
Ḳıla mużṭar ḳulūb-ı nāsı fütūr

2789 Ra^{c}d olurken ṭolu yaġarsa eger
İre faṣl-ı şitāda nāsa żarar

2790 Berf ü yaḫ bād-ı saḫt u berd-i şedid
Ola efzūn u bi-şumār u mezid

2791 Ger bu ḥālet olursa selḫe ḳarīb
Ẕikr olan cümle ḥādiṣāt-ı ġarīb

2792 Gelecek yılda bir bir ide ẓuhūr
Lik her ni^{c}met ola nā-maḥṣūr

Naḳl-i Aḥkām-ı Ildırım Güyed

2793 Ṣā^{c}iḳa tiġın eyleyüp ^{c}üryān
Tāb-ı ḥiddetle eylese lem^{c}ān

2794 Fevt ola bir şehenşeh-i a^{c}ẓam
Dike ṣaḥn-ı cihāna fitne ^{c}alem

75a/ 2795 ^{c}Alef ü ġalle vü nebāt u ḥaṣād
Olalar cümlesi bu yıl berbād

2796 Ḳaḥṭ ola yıl soñında şehr ü diyār
Açlıḳ ḫalḳı eyleye bimār

2797 Berf ü bārān ola şıtāda ḳalīl
Keçi ḳısmı ola ża^{c}īf ü ^{c}alīl

2798 Ḫalḳuñ esbābını çalup düzdān
Ekşer-i nāsı ideler ^{c}üryān

2799 Böyledür ḳavl-i Dānyāl ammā
Yaġdura ābı ebr olup saḳḳā

Ḥükm-i Āteş Ki Ez-hevā Rized

2800 Ḫāke devrān olursa āteş-rīz
Yerde bāzārı fitnenüñ ola tīz

2801 Pür ola dūd-ı āh ile āfāḳ
Nār-ı ẓulm ide dilleri iḥrāḳ

2802 Ġuṣṣa vü ġam ḳulūbı ide figār
Ola ḫalḳuñ vücūdı zār u nizār

2803 Ḫastelik nāsı eyleye rencūr
Ola ammā ṭabibler mesrūr

2804 Ne ḳadar bunlar itseler tedbir
Maraża itmeye devā te'şir

2805 Bir yaña ḫavf-ı cān u derd-i vebā
Bir yaña ẓulm ü cevr ü ḳaḥṭ u ġalā

2806 İde dār-ı cihānı mātem-gāh
Çıḳa çarḫ-ı berine nāle vü āh

2807 Hem çekirge ola bu yıl bisyār
Hem ziyān ide māldan tüccār

Naḳl-i Aḥkām-ı Şiddet-i Bārān

2808 Sökilüp bend bend meşk-i seḥāb
İtse rū-yı zemīni ġarḳa-ı āb

2809 Olmış iken yemiş ola fāsid
Ola bāzār-ı bāġbān kāsid

2810 [c]Alef ü zer[c] u ġalle ola helāk
Ḳalmaya yerde ḫār ile ḫāşāk

2811 Çoḳ ola ḥummiyātuñ aḳsāmı
Çoḳ göre ḫalḳ renc-i sersāmı

2812 Ola derende cānavar efzūn
İdeler çoḳ sütūrı zār u zebūn

2813 Ola deryāda çoḳ sefīne şikest
Ġarḳ ola ḫ[v]āce-gān-ı māl-perest

75b/ **Ḥükm-i Bārīden-i Tekerk İn-est**

2814 Baḥr-i emvāc-ı feyż idüp ṭuġyān
Olsa dürdāne-veş ṭolı rīzān

2815 İde taġyīr ḳalb-i nāsı keder
Döne ḫar-mühreye nice gevher

2816 Düşe fitne miyān-ı şāhāna
Çıḳalar her birisi meydāna

2817 İdeler birbiriyle ḥarb ü ḳıtāl
Ne muḥaṣṣal bedid ola ne me'āl

2818 Yoḳ yere ᶜaskeri idüp itᶜāb
İdeler nice şehr ü mülki ḫarāb

2819 Ḳatl ola bi-günāh çoḳ maẓlūm
Sebebi lik ola nā-maᶜlūm

2820 Ġalaṭ aḫbār u ḫā'in ü kezẕāb
Eyleye ḫalḳı ᶜāciz ü bi-tāb

2821 Ġuṣṣa vü ġam ḳulūbı ide figār
Ola ḫalḳuñ vücūdı zerd ü nizār

Ḥükm-i Ḫāki Kı Ez-hevā Bāred

2822 Ḫāk dökse zemine dest-i seḥāb
Fitneden mülk-i maşrıḳ ola ḫarāb

2823 Fevt olup ol vilāyetüñ şāhı
Dege aᶜdāya mesned ü cāhı

2824 Ḳıralar ᶜaskerin o sulṭānuñ
Bula fırṣat sipāhı aᶜdānuñ

2825 İdeler ḫalḳa güne güne sitem
Ḫāṣṣa ehl-i ḳurāya çoḳ ire ġam

Naḳl-i Aḥkām-ı Kirm ü Çaġz-est İn

2826 Yaġsa kirm ü vezeġ bu ayda yere
Ḫalḳı rencide eyleye ḫaşere

2827 Pādişāh u emir ü bāy u faḳir
Kihter ü mihter ü ṣaġir ü kebir

2828 Olalar cümle ᶜāciz ü nā-çār
İdeler küşe küşe nāle vü zār

2829 Ḥāṣıl-ı zerᶜ u ġalle ola helāk
Ekilen dāneyi bitürmeye ḫāk

2830 Bu sene revġan olmaya aṣlā
Yüregi yaġını yiye dünyā

2831 Hem ḫarāb ola çoḳ ᶜimāretler
İrişe tācire ḫasāretler

76a/ Ḥükm-i Gerdi Ki Ez-zemin Ḫized

2832 Cünbüş-i leşker-i ḳażā vü ḳader
Toz ḳoparsa bu ᶜarşa-gāhda eger

2833 Leşker-i fitne ṣaḥn-ı ᶜālemde
Ḥarekāt üzre ola her demde

2834 Dā'imā birbiriyle ḫalḳ ide ceng
Pür ide ᶜalemi ġrîv ü ġareng

2835 Vire fetret ḳulūb-ı nāsa kesel
Olmaya sebz ü ter riyāż-ı emel

2836 Menfaᶜat görmeye bu yıl tüccār
Baᶜżı yerlerde ṭurmaya bāzār

2837 Hem ekin olmaya murād üzere
Ḳırıla ḫalḳ berg ü zād üzere

2838 Çoḳ helāk ola esbile ester
Yaᶜni nevᶜ-i sütūra ire żarar

2839 Mevc-i deryā ide gemileri ġarḳ
Nice eyvānı āteş eyleye ḫarḳ

2840 Āb u āteşden ire ḫalḳa ziyān
Ola berbād-ı ḫāk ādemiyān

Naḳl-ı Aḥkām-ı Tiregi-i Hevā

2841 Ger busarıḳ hevāya virse keder
Ola mir'āt-ı dehr jeng-āver

2842 Olduġı yerde fitne ola bedid
Çarḫ ide pādişāhını tehdid

2843 İdeler aña leşkeri ᶜişyān
Ḳılalar memleketleri vīrān

2844 Ola ol yerde ḫarb u sefk-i dimā'
Sell-i seyf eyleye cihāna ḳażā

2845 Hem ola derd-i bi-devā efzūn
İtmeye çāre şerbet ü maᶜcūn

2846 Daḫı merg-i civān u mevt-i ṣabā
Eyleye kār-ı ḫalḳı vāveylā

Naḳl-i Aḥkām-ı Rūzgār-ı Şedīd

2847 Rīḥ-i ᶜāṣıf gibi ese ger bād
Eyleye fitne ᶜālemi berbād

2848 Añsuzın bir şeh-i sikender-cāh
Fevt olup naḳd-i ᶜömri ola tebāh

2849 Refᶜ ola kişverinden emn ü emān
Ola çoḳ ḫānmānlar vīrān

76b/ 2850 Ol vilāyetde ḫuşk ola enhār
Düşmeye ḫāke ḳaṭre-i emṭār

2851 Mülk-i aḫirde ẓulm ide şāhān
İdeler ḫalḳa cevri bī-pāyān

2852 Yaġa güz aylarında çoḳ yaġmur
İre ḳışdan ḳulūb-ı nāsa fütūr

2853 Ḫastelikden żaᶜīf ola ecsām
Bulmaya kimse rāḥat u ārām

2854 Ġalle vü cev bulınmaya aṣlā
Bunları rūzgār ide ifnā

2855 Eyleye hem bu yılda ḳaḥṭ u ġalā
Maġrib ü arż-ı Rūma istilā

2856 Nīl-i Mıṣr ide şol ḳadar ṭuġyān
Hep ekin yerleri ola pinhān

2857 Şāmda bir vezīr-i ᶜadl-āyīn
Ola ᶜadliyle lāyıḳ u taḥsīn

2858 ᶜAdl ü dād ide üç sene o vezīr
Baᶜdehu mevt ola girībān-gīr

2859 Rūzgār ᶜāḳıbet ide anı ḫāk
Mātemi ḫalḳı eyleye ġam-nāk

2860 Böyledür resm ü rāhı dünyānuñ
Aṣlı yoḳdur bu ᶜizzet ü şānuñ

2861 Sen gerek ẓālim ol gerek ᶜādil
ᶜĀḳıbet ḫakdur saña menzil

2862 Ẓālime her kişi ide düşnām
ᶜĀdile ḫayr olur netice-i kām

2863 Devlet anuñ ki nik-nām ola ol
Yaᶜni memdūḥ-ı ḫāṣṣ u ᶜām ola ol

2864 ᶜĀrif oldur ki olmaya nāmı
Ola dā'im murādı nā-kāmi

Ḥükm-i Bāngi Ki Ez-semā Āyed

2865 İtse nā-geh ᶜuḳāb-ı çarḫ-ı ṣaġir
Düşeler ḫavfa hep ṣaġir ü kebir

2866 Mülk-i maġribde ola ḳaḥṭ u ġalā
Daḫı ceng ü cidāl ü sefk-i dimā'

2867 Fevt ola bir şeh-i ᶜaẓīmü'ş-şān
Ḳalmaya ᶜālem içre emn ü emān

2868 Şāmda Āmid ü Cezāyirde
Bu yıluñ evvelinde āḫirinde

2869 Çoḳ veḳāyiᶜ ẓuhūr ide ḫaḳḳā
Cümleden Āmid içre artuḳ ola

77a/ 2870 İrişe çoḳ kimesnenüñ eceli
Devlet anuñ ki ḫūb ola ᶜameli

2871 Penbe vü revġan olmaya ammā
Ekine irmeye żarar aṣlā

2872 Gice olsa bu yaġsa hem bārān
Ḫāricilerle pür ola İrān

2873 Belüre Rūm ilinde çoḳ ḫaẓele
Uġraya şāhı nāvek-i ecele

Ḥükm-ı Bāngi Ki Ez-zemin Āyed

2874 Arżdan istimāᶜ olınsa ṣadā
İde delāl-ı şer ü fitne nidā

2875 İdeler pādişāhlar peygār
Ṭola fitneyle şehr ü mülk ü diyār

2876 Döküle ḳan u ḳaḥṭ ola dünyā
Eyleye ḫalḳı bār-ı ġuṣṣa dü-tā

2877 Bend ide cümle yolları düzdān
İrişe tācire bu yıl ḫüsrān

Naḳl-i Ḥükm-i Tezelzül-i Arż-est

2878 Ḥarekāt itse ᶜırḳ-ı ġāv-ı zemīn
Ḥukemā böyle itdiler taᶜyīn

2879 Ola ḫalḳ içre ölmek öldürmek
Hem vebā çoḳ ᶜuyūna şaça nemek

2880 Ḫalḳ-ı ᶜālem yerinden ürke temām
Düşeler bīm-i cāna ḫāṣṣıla ᶜām

2881 Deprenürken ṣadā virürse zemīn
Fevt ola bir şeh-i felek-temkīn

2882 Nice şehr ü diyār ola vīrān
Nil-i Mıṣr eyleye ḳatı ṭuġyān

2883 Her vilāyetde cūş ide enhār
Ġalle vü zerᶜ ola ᶜaceb bisyār

2884 Zelzele gice vāḳıᶜ olsa eger
Şāh-ı Mıṣr eyleye ᶜademde maḳar

2885 Hem Ḫorasānda fitne ola füzūn
Aḳa ol yerde seyller gibi ḫūn

2886 Hem bu yılda irince mevsim-i ṣayf
Ẓaleme çoḳ kimesneye ola ḫayf

2887 Niceler seyfile helāk olalar
Niceler ġamla derd-nāk olalar

2888 Lik lüṭf eyleyüp cihāna Ḫudā
Tiz defᶜ ola ḫalḳdan bu belā

77b/ Der-Beyān-ı Aḥkām-ı Māh-ı Āb Ber-Mūcib-i Ḳavl-i Yūnāniyān ve Aḥkām-ı Ḥavādiṣ-cū Ki Der-Vey Vāḳıᶜ Mī-şeved

2889 Didi Süryāniyān-ı ḥikmet-i tāb
Nām-ı dil-cūsına bu ayuñ Āb

2890 Feylesofān-ı kişver-i Yūnān
Ẓikr iderler Aġustosıla hemān

2891 Türkiyān dirler aña āḫir yay
Hem otuz bir gün oldı cümle bu ay

2892 Ḥār u yābis olur bu ayda hevā
Şiddet eyler ḥarāret-i germā

2893 Tünd ü hem tīz olur ḳuvā-yı meşām
Mużṭarib-ḥāl ider dimāġı zükām

2894 Gicelerde eser nesīm-i şimāl
Āh-ı şeb-gīr-i ehl-i ᶜışḳ-miṣāl

2895 Lāyıḳ oldur yatılmaya ᶜüryān
Daḫı çulsız ḳonılmaya esbān

2896 İhtimām olına ġıdālarda
Nār deng ola şorbālarda

2897 Bārid ü raṭb olursa ṭabᶜ-ı ṭaᶜām
Eşer itmez vücūda renc ü seḳām

2898 Bā-ḫuṣūṣ ola māya baḫş-ı revān
Sükkerī şerbet ü leb-i ḫūbān

2899 Ger vücūda ṭılā olınsa gül-āb
Defᶜ olur sūziş-i ḥarāret ü tāb

2900 Daḫı ḫoş rāyiḥa şükūfe-i ter
Şem olınsa meşāmı ḫurrem ider

2901 İḥtirāz it cimāᶜdan ammā
Müshil eczā yemekden eyle ibā

2902 Ḥareketden sükün evlādur
Küşe-i ḫāne cennet-āsādur

2903 Başlar evvel güninde ṭaşmaġa Nīl
Germī-i Āb olur bu günde ḳalīl

2904 Rūz-ı ṣāliş saᶜīd ü ḫurremdür
Rūz-ı rābiᶜde ġuṣṣa müdġamdur

2905 On ikincide belᶜ olur ġa'ib
Yerine ṭarfeyi ider nā'ib

2906 Daḫı ol gün muᶜāşeret kemdür
On beşinde vefāt-ı Meryemdür

2907 Hem on altıda ola bi-ᶜillet
Leyl on bir nehār on üç sāᶜat

78a/ 2908 Olur ol gün tefaḫḫuş itseñ eger
Sünbüle merta[c] ġazāle-i ḫaver

2909 Rūz-ı şāmin [c]aşerde ehl-i nücūm
Eylemişler bu nükteyi mersūm

2910 Ki bilinmek murād olınsa eger
Gelecek yıl maṭar ne demde yaġar

2911 Vaḳt-i [c]aṣr idicek o gün güẕerān
Ṭaraf-ı āsmāna ol nigerān

2912 Belürürse eger hevāda seḥāb
Orta güzde zemin ola pür āb

2913 Ya[c]ni ol ayda çoḳ yaġa bārān
Kişt-zār ola ḫurrem ü ḫandān

2914 Ger o dem olmasa buluṭdan eṣer
Yatsudan ṣoñra yine eyle naẕar

2915 Görinürse eger hevāda ġamām
Yaġa Teşrīn-i evvel içre temām

2916 Ol zamān daḫı görmeseñ tekrār
Nīm-i şeb ḳıl i[c]āde-i enẓār

2917 Görinürse seḥāb o demde maṭar
Ol ayuñ [c]ışr-ı āḫirinde yaġar

2918 Ger görinmezse yine vaḳt-i seḥer
Baḳ hevāya buluṭ görürseñ eger

2919 Māh-ı mezbūruñ āḫirinde temām
Feyż-i bārān ider zemine ġamām

2920 Az eger çoḳ ne deñlü olsa seḥāb
Ol ḳadar ire arża māye-i āb

2921 Daḫı ol günden eyle leyl ü nehār
Tā yigirmi beşe varınca şumār

2922 Her güninde bir ayuñ aḥkāmı
Bilinür eyleriseñ ikdāmı

2923 Orta güzden gelince māh-ı Āyār
Bilinür ḳanġı gün olur emṭār

2924 Hem yigirmi ikide dir ḥukemā
Yüz ṭutar ża^{c}fa ḳuvvet-i germā

2925 Menn ü selvā o gün yaġar Şāma
Böyle yazmış ḥakīm-ı ^{c}allāme

2926 Hem yigirmi beşinde cebhe ṭoġar
Perde-i ġayb olur su^{c}ūda maḳar

2927 Hem yigirmi sekizde balġamdan
Ola pür-şūr-ı fitne mülk-i beden

2928 Cümle aḫlāṭ eyleyüp ḥareket
Ṣalalar kişver-i tene fetret

78b/ 2929 Pür-ḫırāş eyleye dimāġı zükām
Daḫı münsed ola ṭarīḳ-ı meşām

2930 Nehy olındı bu günde el-ḥāṣıl
Ḳay' u faṣd u ḥacāmat u müshil

2931 Sa^{c}ddur rūz-ı tāsi^{c}-^{c}aşerīn
Hem daḫı böyle itdiler ta^{c}yīn

2932 Ki bu günde şehādet-i Yaḥyā
Hem yaġarmış gez-engebīn ḥattā

Naḳl-ı Ḥükm-i Giriften-i Ḫurşid

2933 Levḥ-i gerdūnda bu turunca-ı zer
Görine noḳṭa-ı küsūfıla ger

2934 Bir şeh-i çarḫ-mesnedüñ nā-gāh
Şemse-i ḳaṣr-ı baḫtı ola siyāh

2935 Devr-i āḫir olup bulur der-ḥāl
Ol şehüñ āfitāb-ı ^{c}ömri zevāl

2936 Deger ol demde fitneye meydān
Sell-i seyf eyleyüp ider cevelān

2937 Ṭoldurur şehr ü küyı fetretle
Kimse ḳalmaz cihānda rāḥatla

2938 Ṣūret-i ẓulmi gösterir eyyām
^{c}Adl ü emn ü emān olur kem-nām

2939 Ḫalḳ ider birbirine kīn ü ḥased
İrişür rūbehe ḫıṣāl-ı esed

2940 Kimini ġuṣṣa dil-figār eyler
Kimini fitne ḫ[v]ār u zār eyler

2941 Şehr ü vādide düzd ü ḳāṭi[c]-i rāh
Pür olup mülk ü mālı ide tebāh

2942 Narḫlar cümle hep miyāne ola
Ḳaḥṭ-ı cüz'ī buña bahāne ola

2943 Dir Ebu'l-Faẕl olur ekin bisyār
Lik başlar tezāyide es[c]ār

2944 Hem bu sal içre az yaġar bārān
Birbirine ḳılıç urur [c]Arabān

Naḳl-i Aḥkām Der-giriften-i Māh

2945 Beñ düşince ḫusūfdan nā-gāh
Sīb-i sīmīni māhuñ olsa siyāh

2946 Bu ḫusūfuñ ṣaḥīḥ eger ki ġalaṭ
Şāmdur cilve-gāh-ı ḥükmi faḳaṭ

2947 Ġayri yerlerde azdurur eşeri
Hele diñle bu bü'l-[c]aceb ḫaberi

79a/ 2948 Cem[c] idüp bir emir leşkerini
Döke meydāna sīm ile zerini

2949 Yürüye mülk-i Şāma ḫiddetile
Çeke tuġın kemāl-i şevketile

2950 İşidince bu ḥāli vāli-i Şām
Ṣarf-ı maḳdūr idüp ḳıla iḳdām

2951 Ḳura meydāna ḫayme-gāhların
İde āmāde seyfile siperin

2952 Gele düşmen o dem hemān çeke ṣaf
Zeyn ide [c]askerin ṭaraf-be-ṭaraf

2953 Deprene leşker iki cānibden
Çoḳ ola ṣaġışı kevākibden

2954 Uralar birbirine tīġ ü teber
Pāy-māl ola nice efser ü ser

2955 Ola gitdükce Şāmiyān maġlūb
Çıḳa çarḫa şerār-ı nār-ı ḫurūb

2956 Ṭolular gibi kelleler ol ān
Ola meydān-ı cengde ġalṭān

2957 ᶜĀḳıbet Şāmiyāna ṣubḥ-ı ẓafer
Gösterüp yüz ᶜadūya ire żarar

2958 ᶜAsker-i düşmeni şikest ideler
ᶜAlem ü ṭuġı ḫāke pest ideler

2959 Ḳaçırup mevc-i bi-ḳarār gibi
Tārumār ideler şerār gibi

2960 Çünki ẓāhir ola bu feṭḥ ü fütūḥ
Bula merhem ẓaferle her mecrūḥ

2961 Ḥikmeti gör o demde mālik-i Şām
Eyleye kişver-i ᶜademde maḳām

2962 İde aᶜyān-ı Şām cemᶜiyyet
Re'y ü tedbīr ile idüp himmet

2963 Taḫtına oğlın ideler iclās
Rām ola ḥükmine ekābir-i nās

2964 Evvel-i devletinde ol şāhuñ
Böyledür ḳıṣṣa ḥikmetu'l-lahuñ

2965 Her vilāyetde gendüm ola ḳalil
Ḫastelik ḫalḳı ide zār u ᶜalil

2966 Saᶜd ola ṭāliᶜi eṭibbānuñ
Göreler sūdını müdāvānuñ

2967 İre faṣl-ı şitāda ḫalḳa elem
Şiddet-i berf ü yaḫ ola muḥkem

2968 Ola yaḫ-beste ser-be-ser eşyā
Ṭoña ḫalḳuñ vücūdı ser-tā-pā

79b/ 2969 Düşüre bār-ı ḥamelini nisvān
Daḫı bi-ḥad helāk ola ṣıbyān

2970 Bu sene Rūm ili selāmetdür
O yerüñ ḫalḳı cümle rāḥatdur

2971 Gerçi yazmış ḥakīm-i tecrübe-kār
Bābilüñ ḳıṣṣasını bir miḳdār

2972 Şimdi Bābilde çünki yoḳdur şāh
Rūzgār eylemiş o mülki tebāh

2973 Biz de aḥkāmın itmedük taḥrīr
Böyle dirdük olınsa ger taḳrīr

2974 Ola ol yerde fitne vü fetret
Şāhına irişe ᶜaẓīm āfet

2975 Nüsḫada ḳıṣṣası mufaṣṣaldur
Sözümüz bu maḥalde mücmeldür

2976 Mālikü'l-mülk çünki mevlādur
Ḳāhir ü Ḳādir ü tüvānādur

2977 Dilese ᶜālemi ider vīrān
Dilese dehri eyler ābādān

2978 Kārınuñ çünki yoḳdur enbāzı
Yine her işde ol bilür rāzı

Naḳl-i Aḥkām-ı Mihr Der-hāle

2979 Manẓar-ı hāleden şeh-i ḫaver
ᶜArż-ı dīdār iderse dehre eger

2980 Semt-i maşrıḳda evvelā bir şāh
İde tertīb-i cünd ü cemᶜ-i sipāh

2981 Yüriye kişverine bir şāhuñ
Ola meftūnı şevket ü şānuñ

2982 Ceng ide anuñıla nice zamān
ᶜArṣa-ı kār-ı zārda döke ḳan

2983 Yedi yıl kāmil ola ceng ü cidāl
Yedi iḳlīme neşr ola bu ḳıtāl

2984 ᶜĀḳıbet bir vezīr ile bir mīr
Olalar ḳayd u bend ü der-zencīr

2985 Bu sebebden cihān ola fetret
Çekile ḳaḥṭ u ceng ile zaḥmet

2986 Cümle eşyāda olmaya bereket
Ġuṣṣa dillerde eyleye ḫareket

2987 İre renc ü taᶜab reᶜāyāya
Meyl ide ḫalḳ ceng ü ġavġāya

2988 Çār-pā ḳısmı çoḳ helāk ola hem
Teng ola nāsa ᶜarṣa-ı ᶜālem

80a/ 2989 Kisb ü kār u maᶜīşet ola ḳalil
Ḫᵛāceler olalar faḳir ü żelil

2990 Sevmeye birbirini ḫalḳ-ı cihān
İsm ü resm-i muḥabbet ola nihān

2991 Ṭuta dünyāyı kāẕib ü ġammāz
Söylene dilde ketm olınmaya rāz

2992 Bu ḳadar fetret ü fesād içre
Bu ḳadar keşret-i mevād içre

2993 Lüṭf-ı Ḥaḳḳıle cümle niᶜmetler
Çoḳ olup olmaya ġalādan eşer

2994 İḫtilāf ide birbiriyle ᶜArab
Ola bir fitne ol fesāda sebeb

Naḳl-ı Aḥkām-ı Māh Der-hāle

2995 Ṭavḳ-ı zerrīn hāle ile ḳamer
Ḥayderī-veş olursa ẓāhir eger

2996 Ḥāṣıl-ı ḫırmene ire bereket
Ḫalḳa emrāż virmeye zaḥmet

2997 ᶜAlef ü zerᶜ u ġalle ola keşīr
Ten-dürüst ola hep ṣaġīr ü kebīr

2998 Az ola murġ-ābī vü māhī
Cümle ṣayyādlar ideler āhı

2999 Caᶜferüñ ḳavli böyledür ammā
Ola murġ-āb u ḥūt lā-yuḥṣā

3000 Üreye çār-pāyile aġnām
Yaz faṣlında ferbih ola temām

3001 Cümleden bī-şumār ola āhū
Ṭutalar deşti vaḥşiyān her sū

3002 İre kūhīsine velī āfet
Ola şehrīsi sālim ü rāḥat

3003 Ola emrāż-ı dem ziyāde füzūn
Baġrını ᶜillet ide nāsuñ ḫūn

3004 Her vilāyetde ola ᶜadl ü emān
Ẓaleme itmeye cihāna ziyān

3005 Sāl ḫuşk ola derd ü ġam bī-ḥad
Rāḥatuñ yolları ola münsed

3006 Dānyāluñ sözi bu kim bārān
Olmaya gerçi dehre feyż-resān

3007 Lik lūṭf eyleyüp Ḫudā-yı cihān
İrmeye dāneye bu yılda ziyān

Naḳl-i Ḥükm-i Nümāyiş-i Meh-i Nev

80b/ 3008 Ger hilāl-i ḳamer görinse sitān
Ola envāᶜ-ı mive bī-pāyān

3009 Bir ucı mürtefiᶜ görinse eger
Ola muḥkem zeminde biḫ-i şecer

3010 Ġalle vü mive zerᶜ ola bisyār
İde Ḫaḳ feyż-i lūṭfını iẓhār

3011 Görinürse bu ay içinde hilāl
Sine-i āsmānda naᶜl-miṣāl

3012 Yaᶜni hey'etde olsa bī-taḳrīb
İki başı birbirine ḳarīb

3013 Ḳaḥṭ ide ḫalḳı münḫani vü nizār
Başları ayaġa dege yek-bār

3014 Ola mevt-i ricālde keşret
Çār-pā ḳısmına ire āfet

3015 Bir ucı mā'il olsa bālāya
Şükr ide ḫalḳ Ḫaḳ teᶜālāya

3016 Ekilen nesne cümle ḥāṣıl ola
Ḫalḳ sür u ṣafāya vāṣıl ola

3017 Oña her mive ḥāṣṣeten engūr
Şād-kām ola mest ile maḫmūr

3018 Görinen māh eger muḥarrem ola
Dār-ı dünyā maḥall-i mātem ola

3019 Fevt ola bir şeh-i ᶜaẓīmü'ş-şān
Ṭola āşūb u şūr ile devrān

3020 Ola āzürde cümle ḫāṭır-ı nās
Vire renciş ḳulūba bim ü hirās

Naḳl-i Aḥkām-ı Necm-i Gīsū-dār

3021 Āb u tāb ile necm-i gīsū-dār
Olsa rūy-ı felekde ṣa^{c}ṣa^{c}a-bār

3022 İde Tātār-ı ġam ḳulūbı ḳonaḳ
Çeke ḫayl-i ṣafā cihāndan ayaḳ

3023 Fevt ola bir şeh-i ^{c}aẓīmü'ş-şān
Ṭuta mātem ekābir ü a^{c}yān

3024 İde bir pādişeh ^{c}Irāḳa hücūm
Ḳanġı şāh olduġı degül ma^{c}lūm

3025 Ḳıla şāh-ı ^{c}Irāḳıla perḫāş
Kelleler küşteler düşüp ola çāş

3026 Ḳan ola ceng içinde seyl-i revān
Götüre rümḥ u Tāziyāneyi ḳan

3027 Lik şāh-ı ^{c}Irāḳ olup ġālib
İde a^{c}dāyı ḫāsir ü ḫā'ib[29]

3028 Daḫı ḫalḳ-ı ^{c}Irāḳ u ehl-i Ḥicāz
Ġuṣṣayı çoḳ göre tereffühi az

81a/ 3029 Leşker-i Rūm çoḳ ġazā ideler
Düşmene ḳahrile cezā ideler

3030 Ṭuta deşt ü cibāli ḳāṭı^{c}-i rāh
Cümle tüccāruñ ola ḫāli tebāh

3031 Olsa maġribde ẕü-ẕüābe eger
Ola Kirmān u Pārs zīr ü zeber

3032 Üç sene ḳaḥṭ ola bu iki diyār
Ḥālini ḫalḳuñ ide ġam düş-vār

3033 Necm-i dünbāle-dār olınca bedīd
Ṭolu yaġsa maraẓlar ola şedīd

3034 Çoḳ ola ḫummiyāt-ı sevdāyi
Añdura ḫalḳa faṣl-ı sermāyı

3035 Lik yıl āḫirinde lütf-ı Ḫudā
Eyleye ka'ināta bezl-i ṣafā

Ḥükm-i Encüm Ki Ez-hevā Üfted

3036 Aġladup sūz-ı şevḳ-i çehre-i mihr
Kevkeb-efşān olursa çeşm-i sipihr

3037 Ḳanġı ḫāke düşerse ol kevkeb
Ḥükmi ol yerde ola ancaḳ hep

3038 Fevt ola ol diyārda bir şāh
Necm-i baḫtı o mülküñ ola siyāh

3039 Ḫalḳ arasında ola ceng ü cidāl
Ḳāṭı[c] ü sārıḳ olalar ḫoş-ḥāl

3040 Ḫān u dükkān u ḫāne vü maḫzen
Cümle ḫālī ola tecemmülden

3041 Līk cümle ḥubūb u mezrū[c]āt
Görmeye rūzgārdan āfāt

Naḳl-ı Aḥkām-ı Şekl-i Ḳavs-i Ḳuzaḥ

3042 Keştī-i çarḫa ḳavs olup lenger
Ṣalınursa yem-i hevāya eger

3043 Semt-i maşrıḳda ḳaḥṭ ola bisyār
Eyleye tenleri maraż efgār

3044 Yaz faṣlı ziyāde germ ola hem
İre bāy u gedāya renc ü elem

3045 Teb-ı cüz'ī daḫı olup peydā
Ditrede cism-i nāsı ṣubḥ u mesā

3046 Sū-yı maġribde olsa şekl-i kemān
Ola bir şāh tīz merge nişān

3047 Ḳatl ide kendü begleri ānı
Ala erbāb-ı fitne meydānı

81b/ 3048 Mülk-i şarḳa sirāyet ide bu ḥāl
Anda da bir şehe irişe zevāl

3049 Şāmda fitne bī-şumār ola hem
Alına nice ḳal[c]a-ı muḥkem

3050 Bu iki memleketde fetret ola
Şām u şarḳ ehli pür-melālet ola

Naḳl-i Ḥükm-i Selāsil-i Berḳ-est

3051 Muẓṭarib mevc-i āteşîn-i hevā
Berḳ urup gāhi olsa şu[c]le-nümā

3052 [c]Arab u arż-ı Rūm u ḫāk-i [c]Acem
Ola pür āfet ü meşā'ib ü ġam

3053 Üç sene ceng ola bu üç yerde
Düşeler bāyile gedā derde

3054 Deşt ü derde füzūn olup dedüdām
Ḳurb-ı şehr ü ḳurāda ṭuta maḳām

3055 Ya[c]ni rūbāh u gurk ü şîr ü peleng
Nev[c]-i insānı eyleye dil-teng

3056 Her ṭaraf bunlar eyleyüp ṭuġyān
İdeler çār-pāya ḫayli ziyān

3057 Bunlaruñ derdi ḫalḳa yetmez iken
Bend ide cümle yolları reh-zen

3058 Şehri cā-yı penāh idüp düzdān
Gündüzin cümle olalar pinhān

3059 Geçe dīvārlar delüp bunlar
İdeler mülk ü māl-ı ḫalḳa żarar

3060 Gide [c]adl ü emān u emn u ḥużūr
Vire dünyāya ġuṣṣa fitne vü şūr

3061 Maraż u renc ü [c]illet ola füzūn
Ḫastelik ḫalḳı ide zār u zebūn

Naḳl-i Aḥkām-ı Surḫī-i Felek-est

3062 Tutuḳ-ı āl ile [c]arūs-ı hevā
Cilve-gāhın iderse ṣaḥn-ı semā

3063 Semt-i maşrıḳda muḥkem ola şitā
Berf ü yaḫ virmeye emān aṣlā

3064 Sū-yı maġribde olsa ger bu nişān
Ola ol yerde fitne bī-pāyān

3065 Maġribüñ şāhı ḫaşmıla ide ceng
Eyleye ol diyārı düşmenine teng

3066 Bula fırşat ᶜadūsına ol şāh
Düşmenüñ leşkerini ide tebāh

82a/ 3067 Bu sene ola eṭᶜime vāfir
Ḫaşm-ı mirānı ḳahr ide Ḳāhir

Ḥükm-i Şekli Ki Der-hevā Bined

3068 Zāl-ı gerdūn kemāl-i dehşet ile
Görinürse ġarīb ṣūret ile

3069 İde mevt-i vebā vü bimārī
Mülk-i ebdānda ḥükmini cārī

3070 Devr-i fitne ola teselsülde
Ḳoya serkeşleri tenezzülde

3071 Ceng ü fetretle şöyle döküle ḳan
Nüsḫa-ı melḥame ola meydān

3072 İrişe ḳalb-i nāsa ġuṣṣa vü ġam
Ḳaplaya dilleri ġubār-ı elem

3073 ᶜAlef ü zerᶜ u ġalle ola füzūn
Olmaya kimse ḳaḥṭ ile maḥzūn

3074 Düşe ᶜarż-ı ᶜIrāḳa ḳaḥṭ u ġalā
Ḫalḳınuñ kārı ola ḫavf u recā

3075 Ṭuta arż-ı Ḥicāzı reh-zenler
İde Ḥaccāc Şām u Rūma żarar

Naḳl-i Aḥkām-ı Ṣūret-i Ḥayvān

3076 Görseler gökde ya mesā ya ṣabāḥ
Cānavar şeklini żeviyyü'l-ervāḥ

3077 Ola ḫalḳ içre güne güne dürūġ
Olmaya kimsenüñ sözinde fürūġ

3078 Bir şehenşāh-ı aᶜẓam ola helāk
Cümle aᶜyānı sinesin ide çāk

3079 Leşker ehlinden ire ḫalḳa żarar
Ġam vire ser-be-ser ḳulūba keder

3080 Ḫalḳı emrāż eyleye bi-tāb
Ola ṣıḥḥat nühufte vü nā-yāb

3081 Ola yıl āḫirinde emn ü emān
Lüṭf-ı Ḥaḳ niᶜmeti ide erzān

Naḳl-ı Aḥkām-ı Raᶜd Mi-kerded

3082 Gelse cūş u ḫurūşa raᶜd-ı semā
Ola dünyāya fitne ṭūfān-zā

3083 Evvelā ide ᶜillet-i ḥummā
Germ ü serdüñ ḥükūmetin icrā

3084 Gāhi ecsāmı eyleye sūzān
Gāhi ebdānı eyleye lerzān

82b/ 3085 Bundan özge nice ḳavī esḳām
Virmeye ḫalḳa rāḥat u ārām

3086 Çoḳ riyāḥ-ı muḫālif ide hübūb
Bāġ u engūr u fākihe ola ḫūb

3087 ᶜAlef ü zerᶜa feyż idüp imdād
Ola maḥṣūl-ı ber ü ġalle ziyād

3088 Yine gör ḥükmüni ki ḳaḥṭ u ġalā
Eyleye baᶜżı mülke istilā

3089 Semt-i şarḳ u şimāl ola ḫoş-ḥāl
İreler ḫalḳı hep şafāya bu sāl

3090 Ġayri yerlerde pür ġaraż aḫbār
Vire her ḳalbe dehşet ü efkār

3091 Gele cümle ẓuhūra menhiyyāt
Ola hep āşikāre maḫfiyyāt

3092 Yaᶜni fısḳ u fücūr u kār-ı zinā
Ola ḫalḳa delīl rāh-ı hevā

3093 İrişe ser-be-ser ḫavāmile renc
Ṭola şivenle bu serā-yı sipenc

3094 Kimine vāḳıᶜ olsa saḳṭ-ı cenīn
Kimi ᶜilletle ide āh u enīn

3095 Ger geçince yigirmisi ayuñ
Yaᶜni bu māh-ı āḫir yayuñ

3096 Melik-i raᶜd idüp dehānını bāz
İtse tesbīḥe şavtıla āġāz

3097 Eyleye ḳaḥṭ çoḳ nüfūsı telef
Ola berg ü nevā cihāna ᶜalef

3098 Dānyāluñ sözi budur ammā
Ṭutalar bir veziri ehl-i şeḳā

3099 Çeke tīġın niyāmdan fitne
Ḳan döke ḫāṣṣ u ᶜāmdan fitne

3100 Ger yigirmiden eyledükde güẕer
Otuza dek olursa ger bu eşer

3101 Oñmaya bāġ u az ola zeytūn
Söylene çoḳ dürūġ-ı gūn-ā-gūn

3102 Şāhlar birbiriyle düşmen ola
Dīde-i ehl-i fitne rūşen ola

3103 Raᶜd olurken düşerse necm-i kebīr
Düşe endişeye kebīr ü ṣaġīr

3104 Ola bir mīr-i muḥteşem maḳtūl
Belüre çoḳ umūr-ı nā-maᶜḳūl

3105 Nice maᶜmūr şehr ola vīrān
Bulmaya cā-yı rāḥatı insān

83a/ 3106 Raᶜd ay eksilürken olsa eger
Ḫayr u şerden ne kim virildi ḫaber

3107 Gelecek yılda hep bilā-noḳṣān
Ola ẓāhir be-ḥikmet-i Yezdān

Naḳl-i Aḥkām-ı Ildırım Güyed

3108 Olsa nā-gāh ıldırım peydā
İrişe her diyāra peyk-i ḳażā

3109 Cünbüş-i fitneyi ide iḫbār
Gör yine var doğunca ol āṣār

3110 Dest-i düşmende bir şeh ola esīr
Belki ḳatl olması ola taḳdīr

3111 Olmaya ġāyeti eracifüñ
Ḥaddi yoḳ güne güne taḥvifüñ

3112 Fitne efsāne-senc-i ᶜālem ola
Ḫalḳ ḥayretle lāl ü ebkem ola

3113 Yaz faṣlında yābis ola hevā
Yüz ṭuta ża^{c}fa her bedende ḳuvā

Ḥükm-i Āteş Ki Ez-hevā Rized

3114 Ser-nigūn mecmer-i felekden eger
Dökilürse zemine āteşler

3115 Çıḳa bū-yı buḫūr-ı fitne hemān
Ola muḫtel dimāġ-ı ḫalḳ-ı cihān

3116 Ḳande olsa ol āteşüñ eşeri
Yana bi'l-cümle ḫalḳınuñ cigeri

3117 Fetret ü ceng ü fitne vü āsīb
Dā'imā ḫalḳı eyleye ta^{c}zīb

3118 Ḳış ziyāde ola o kişverde
Çoḳ tekerk ü busarıḳ ol yerde

3119 Buġż ide birbirine sulṭānlar
Seyl ola ṣaḥn-ı ḫākde ḳanlar

3120 Ola ḳaḥṭ u ġalā vü bīm ü hirās
Āteş-endāz-ı ḫāne-i dil-i nās

3121 Hem bu yıl şād-kām ola düzdān
İre tüccāra ḫusret ü ḫirmān

Naḳl-i Aḥkām-ı Şiddet-i Bārān

3122 Açılup pūz-bend-i meşk-i seḥāb
Destilerle dökülse ger yere āb

3123 İde deryā gibi şular ṭuġyān
Ola ^{c}ālemde baḥr ü ber yek-sān

83b/ 3124 Ser-be-ser fāsid ola mezrū^{c}āt
İrişe cümle mīveye āfāt

3125 Veca^{c}-ı bi-devā vü ḳaḥṭ u ġalā
İde ḫalḳı esīr-i renc ü ^{c}anā

3126 İrişe hem sütūra āfetler
Ḳıla rencīde nāsı ^{c}illetler

Ḥükm-i Barîden-i Tekerk İn-est

3127 Dâne-i gevher-i tekerk eger
Efser-i ḫâke virse zînet ü fer

3128 Ḳıṣṣa-ı ḥükmin eyleyüp icmâl
Böyle yazmış ḥakîm-i ṭurfe-maḳâl

3129 Bî-devâdur dü renc ü merg-i fücâ
Ẓulm ü ḳaḥṭ u ġalâ vü sefk-i dimâ'

3130 Fetret ü ceng ü fitne vü âşûb
Sûz-ı endûh-ı ġâlib ü maġlûb

3131 Sitem ü ḫayf ü ġadr-i pâdişehân
Kiẕb ü ġıybet meẕemmet ü bühtân

3132 Ne berâyâda ḳoya emn ü ḥużûr
Ne reᶜâyâyı eyleye mesrûr

3133 İrişe ḫâṣṣ u ᶜâma derd ü belâ
Defᶜ ola yıl ṣoñında hep ammâ

Ḥükm-i Ḫaḳî Kı Ez-hevâ Bâred

3134 Ḫâk yaġsa zemîne gökden eger
Ḫalḳ ola sâlik-i ṭarîḳ-ı ḫaṭar

3135 Levni alımer olursa ol ḫâküñ
Görine reng ü ḥâli eflâküñ

3136 Bu sene arż-ı Mıṣr u ḫâk-i Fireng
Ola âşûb-gâh-ı fetret ü ceng

3137 Şehr-i Mıṣr ola âşiyâne-i bûm
İde efrence cünd-i fitne hücûm

3138 Bundan özge daḫı nice kişver
Ola câ-yı ḳarâr fitne vü şer

3139 Ṭâr ola ehl-i kisb ü kâruñ eli
Çekeler bu belâ ile keseli

3140 Bir yaña ḳaḥṭ u bir yaña fetret
Ḳomaya ḫalḳı fârig ü râḥat

3141 Bend ide yolları ḥarâmîler
Ola aḥvâli tâcirüñ ebter

Naḳl-i Aḥkām-ı Kırm ü Çaġz-est İn

84a/ 3142 Åsmāndan yaġup dem-i bārān
Kırm ü çaġz olsa yer yüzinde ᶜayān

3143 Düşe ceng ü cidāle pādişehān
Ola pür-fitne ᶜarṣa-ı devrān

3144 Yaġduġı yerde zerᶜ ola fāsid
Bu sene eyleme ḫirāsete cid

3145 Olmaya nefᶜ ü sūdı bāġlaruñ
Ola nādir vücūdı yāġlaruñ

3146 Ḫastelik ḳaḥṭ u fitne vü fetret
Yıl soñında ᶜaceb bula keşret

3147 Baᶜżılar ḳavli üzre evvel-i sāl
Ḳaḥṭ ide ḫalḳ-ı ᶜālemi bed-ḥāl

3148 Åḫir-i sāl içün dimiş Caᶜfer
Ola envāᶜ-ı fākihe ḫoş-ter

Ḥükm-i Gerdi Ki Ez-zemīn Ḫized

3149 Kef-i dest-i zamāne-i ᶜayyār
Ṣaçsa çeşm-i cihāna gerd ü ġubār

3150 Düşmeye ḫāke reşḫā-ı emṭār
Ḫuşk ola hep ᶜuyūnile enhār

3151 ᶜAlef ü ġallede ola ḳıllet
Çekile kisb ü kārda zaḥmet

3152 Maḥv ola hem rüsūm-ı ᶜadl ü emān
Ḫᵛāce-gāna ᶜaceb ire ḫüsrān

3153 Ola keşret ḫarīḳ ü zelzelede
Menzil ü şehr ü kūy u merḥalede

3154 Yıḳıla çoḳ ḳuṣūr u ṭāḳ u revāḳ
Ṭola düd u şerār ile āfāḳ

Naḳl-i Aḥkām-ı Tiregi-i Hevā

3155 Olsa tārīgi-i busarıḳ eger
Māniᶜ-i żū'-ı şems ü nūr-ı ḳamer

3156 Düşe ġavġā miyān-ı şāhāna
ᶜAzm ide her birisi meydāna

3157 Birbiriyle ḳıtāl u ḥarb ideler
Küştelerden pür ola deştile der

3158 Ḳaḥṭ u endūh u ḥayret u efkār
Eyleye ḥāl-i ᶜālemi düş-vār

3159 Söylene ḥalḳ içinde gizlü ḫaber
Görine yer yer ol ḫaberden eşer

Naḳl-i Aḥkām-ı Rüzgār-ı Şedīd

84b/ 3160 Bād-ı saḫt eylese eger ḥarekāt
Fitne-i mürdeye irişe ḥayāt

3161 Ṭola maġrib diyārı şer ü fiten
İdeler ḥalḳı hep celā-yı vaṭan

3162 Şöyle ḳaḥṭ u ġalā ola ḥaḳḳā
İde ādem birbirini ġıdā

3163 Ḳande var ise çār-pā ḳırıla
Ḫalḳ ḥayvānı yiyeler dirile

3164 Hem yaġa şiddet üzre çoḳ bārān
İre andan nice diyāra ziyān

3165 Yaġa şol deñlü şāh-dāne tekerk
Ḍarbı ḥayvāna ola ᶜillet-i merk

3166 Ekini bāġı hep ṭolı ura hem
Ola dihḳān u bāġ-bān sersem

3167 Müteᶜāḳıb ola bu yıl ihrāḳ
Yana ḥākister ola nice revāḳ

3168 Ḫāriciler ẓuhūr idüp yer yer
İde cemᶜiyyet ehl-i fitne vü şer

3169 Fitne rū-yı zeminde göstere baş
Ola her yerde fetret ü perḫāş

3170 Üç sene kāmil ola ḳaḥṭ u ġalā
İrişe cümle ḥalḳa derd ü belā

3171 Yazdan başlaya şitā bu sene
Tizcek serd ola hevā bu sene

Ḥükm-i Bāngī Ki Ez-semā Āyed

3172 Ṭoḳınup dürre-i ḳażā vü ḳader
Ṭabl-ı gerdūn ṣadā virürse eger

3173 Ola bir nām-dār kimesne helāk
İde mātem tevābi[c]in ġam-nāk

3174 Ṭuta dünyāyı düzd ü ḳāṭi[c]-i rāh
Mālı hep ḫāṣṣ u [c]āmuñ ola tebāh

3175 Yerlerinden göçe re[c]āyā heb
Çekeler her ṭarafda renc ü ta[c]ab

3176 Ḳonmaġa bir mekān bulınmaya hiç
Ya[c]ni cā-yı emān bulınmaya hiç

3177 Gündüzin işidilse ger bu ṣadā
Böyle dir Dānyāl-ı pāk-edā

3178 Ola mülk-i [c]Arabda ḥarb u ḳıtāl
Ümerası çeke ziyāde melāl

3179 Ola ġam-nāk o deñlü ehl-i ḳalem
İtmeye kimse anı ṣebt ü raḳam

85a/ 3180 Ola hem şiddet-i şitā muḥkem
İde āzürde ḫalḳı renc ü seḳam

3181 Bu sene ġalle çoḳ ola ammā
Bula ġāyet ziyāde ḳadr ü bahā

3182 Gice olsa eger ki bu ma[c]nā
Ġalaṭ aḫbār ile ṭola dünyā

3183 Şehr-i Āmidde bir [c]aẓīmü'ş-şān
Gide dünyādan ide terk-i cihān

3184 Arż-ı Mışra ḫavāric ide hücūm
Ṭāli[c]i Mışruñ iki yıl ola şūm

3185 Sikke-i fitne anda rāyic ola
İki yıl mesken-i ḫavāric ola

3186 [c]Ākıbet üç yıl ola ṣulḥ u emān
Ola āsūde cengden [c]Arabān

Ḥükm-i Bāngi Ki Ez-zemīn Āyed

3187 Çıḳsa ġār-ı zemīnden āvāz
Fitne icrā-yı ḥükme ola mecāz

3188 Ceng idüp pādişāhlar begler
İdeler şehr ü kūyı zīr ü zeber

3189 Ol yerüñ pādişāhına evvel
İre düşmenden inkisār u kesel

3190 Şoñradan düşmene bulup fırşat
İrişe ᶜavn-i Ḥaḳ ile nuṣret

3191 Zelzele ola her vilāyetde
Ola nādir miyāh ġāyetde

Naḳl-i Ḥükm-i Tezelzül-i Arż-est

3192 ᶜİllet-i raᶜşesi bulup ḳuvvet
Cism-i arża gelürse ger ḥareket

3193 Ḫastelik şöyle ola bī-pāyān
Ḳalmaya ṣıḥḥat üzre pīr ü civān

3194 Ḳış muḳaddem gelüp ekin çürüye
ᶜĀlemi ẓulmet-i fiten bürüye

3195 Şāmda ḫārici vü ḳāṭiᶜ-i rāh
Eyleye mülk ü māl-ı ḫalḳı tebāh

3196 Raᶜd olursa eger ol eṣnāda
Ola fitne fesāda āmāde

3197 Hem cumūd-ı şitā ola muḥkem
Beñzeye bir cemāda her ādem

3198 Zelzele gice vāḳıᶜ olsa ᶜayān
Ḳıymeti ola ġalleñün erzān

85b/ 3199 Miveler ġāyet ile ola füzūn
Bula vefret naᶜīm-i gün-ā-gün

3200 Bu nişān ẓāhir olduġı yerde
Fitneden ḫalḳ uġraya derde

3201 Ol yerüñ şāhına irişe keder
ᶜĀḳ ola cümle degdügi begler

3202 Żaᶜf ire kendüye kemāl üzere
Ḳala bir nice dem bu ḥāl üzere

3203 Yaᶜni şaṭranç-bāz-ı devr-i zamān
Luᶜb-ı manşūbesini ide ᶜayān

3204 Çoḳ oyun göstere bu luᶜbet-bāz
Nice rūḥı alup ḳoya açmaz

3205 ᶜĀḳıbet şāh ḫaşmını ide māt
Bend-i ġamdan bula rehā vü necāt

Der-Beyān-ı Aḥkām-ı Māh-ı Eylūl Ber-Mūcib-i Ḳavl-i Yūnāniyān ve Aḥkām-ı Ḥavādiş-cū Ki Der-Vey Vāḳıᶜ Mi-şeved

3206 Ḳavl-i Süryāniyān olup maᶜmūl
Didiler nāmına bunuñ Eylūl

3207 Ḳavm-i Yūnāniyān u fırḳa-ı Rūm
Hem Setevrisle itdiler mersūm

3208 Oldı Türkide adı evvel güz
Günleri ᶜaddolınsa olur otuz

3209 Serd ü ḫuşk oldı bunda ṭabᶜ-ı hevā
İᶜtidāl üzredür yine ammā

3210 Ġālib olup ṭebāyiᶜa sevdā
Ḫılṭ-ı ᶜāşī virür mizāca fenā

3211 Rū-yı nāsı şikeste-reng eyler
Ḫāne-i ḳalbi tār u teng eyler

3212 Öykenüñ cezb ider demini ṭuḥāl
Ol küçük bu büyük olur derḥāl

3213 İmdi lāyıḳ budur ki ola ġıdā
Muᶜtedil kim vire mizāca şafā

3214 Yaᶜni şirin ṭaᶜām u ḥulviyyāt
Yiseler cism ü cāna vire ḥayāt

3215 Ḳay' u faṣd u ot içmek ola müfīd
ᶜİṭr-ı ḫoş-bū ider dimāġı cedīd

3216 Şu kenārı vü ṣoḥbet-i ḫūbān
Ola ġāyet ṭabīᶜate çesbān

3217 İḥtirāz it ziyāde biryāndan
Geçme hem laḥm-ı gāv içün cāndan

86a/ 3218 Tere vü ḫarbüze muḫālifdür
Anlara çoḳ maraż mürādifdür

3219 Yime hergiz ġaliẓ olursa ṭa[c]ām
Yaramazdur cimā[c]ıla ḥammām

3220 Ol ki aḫlāṭı eyleye iḫrāḳ
Ger ḥelāl olsa da vir aña ṭalāḳ

3221 Naḥsdur rūz-ı evvel ü ṣānī
Böyle yazmış ḥakīm-i Yūnānī

3222 Rūz-ı ḫāmisde dehr olur ḫurrem
Zekeriyyā cihāna başdı ḳadem

3223 Rūz-ı sābi[c]de fer ṣalup ḥarşān
Aḫbiye dideden ola pinhān

3224 Rūz-ı şāminde ṭoġdı hem Meryem
Rūz-ı tāsi[c]de irdi Meryeme ġam

3225 Ya[c]ni ol günde māder ü pederi
İkisi birden itdiler seferi

3226 Ḳaldı Meryem yetime vü tenhā
Oldı cānıyla hemdem-i [c]Īsā

3227 İrişür on ikide Nile ḳarār
Sa[c]ddur hem o gün laṭīf ola kār

3228 Rūz-ı rābi[c]-[c]aşerde [c]İseviyān
Oldı [c]ıydü'ṣ-ṣalīb ile şādān

Ḥükm-ı [c]Iydü'ṣ-ṣalīb Der-Eḥad-est

3229 Olsa [c]ıydü'ṣ-ṣalīb rūz-ı eḥad
Kişt ü kār ola bi-şumār u [c]aded

3230 Feyż-i bārān zemini ḫurrem ide
Bāġ u mīve behişti mülzem ide

3231 Ehl-i İslām ile gürūh-ı Fireng
İdeler birbiri ile çoḳ ceng

3232 Çoḳ ḥavādiṣ ẓuhūr ide nā-gāh
Fehm olınmaz egerçi sırr-ı İlāh

3233 Füc'eten fevt ola ḫavāṣ u ᶜavām
Zen-i ḥamilde çoḳ ola esḳām

3234 Ġaybın Allahdur bilen ammā
Böyle dir Dānyāl-ı rūşen-zā

Ḥükm-i ᶜIydü'ş-şalīb Der-Işneyn(30)

3235 Ger dü-şenbe olursa ᶜıyd-ı ṣalīb
Ḫalḳa envāᶜ-ı niᶜmet ola naṣīb

3236 Āḫir-i sālde mülūk-ı diyār
İdeler birbiri ile peygār

3237 Hind ü Baġdād u taḫt-gāh-ı Yemen
Ola āşūb-gāh-ı şer ü fiten

3238 Ol vilāyetler içre bir sulṭān
Düşe taḫtından ide terk-i cihān

3239 Çıḳa bir pādişāh maġribden
Żabṭ ide mülk-i ᶜālemi yekden

Ḥükm-ı ᶜIydü'ş-şalīb Der-Sülşā

3240 Ger se-şenbe gün olsa ᶜıyd-ı ṣalīb
Ḥikke insānı eyleye taᶜzīb

3241 Çekeler çoḳ ḥarāret-i cerebi
Bulalar hem ᶜilācına sebebi

86b/ 3242 Ola hem ḳıllet üzre zeyt ü nebīd
Mīve vü gendüm ü cev ola mezīd

3243 Fitne vü ḥarb u ḳatl ola bisyār
ᶜĀḳıbet bulmaya felāḥ eşrār

Ḥükm-i Der-Yevm-i Erbaᶜā in-est

3244 Çār-şenbeden olsa ᶜıyd-ı ṣalīb
Göstere rūzgār şekl-i ġarīb

3245 Görine fitne nice ṣūretden
Pür ola her diyār fetretden

3246 Ḫavf u ḫaşyet ḳulūba ġālib ola
Ḫalḳ-ı ᶜālem fesāda rāġıb ola

3247 Böyle dir Dānyāl-ı rāz-güşā
Ḫāneden ṭaşra çıḳmamaḳ evlā

Ḥükm-i ᶜIydü'ş-şalīb Yevm-i Ḫamis

3248 Penç-şenbeden olsa ᶜıyd-ı ṣalīb
İşleye rūz u şeb dükkān-ı ṭabīb

3249 Ḫalḳı āzürde eyleye esḳām
Cümleden artuḳ ola renc-i zükām

3250 Ḳırıla gerçi kim bu yıl ṣıbyān
Yine ammā ki çoḳ ṭoġa oġlān

3251 Daḫı bir pādişāh-ı ᶜālī-şān
Fevt olup mātem ile ṭola cihān

3252 Ola maḥṣūl-ı zerᶜ bi-pāyān
Görmeye ḳaḥṭ-ı ḳılleti insān

3253 Daḫı faṣl-ı şitāda çoḳ yaġa ḳar
Yaġmur az ola berd ola bisyār

Ḥükm-i ᶜIydü'ş-şalīb Der-Cumᶜa

3254 Cumᶜadan olsa rūz-ı ᶜıyd-ı ṣalīb
Çoḳ ola şer ü fitne vü āsīb

3255 Ola tīre ḳulūb-ı pādişehān
Āfet ü fetret ile ṭola cihān

3256 İde ḥarb u ḳıtāl u ceng ü cidāl
Ḫalḳı giryān u mużṭarib-aḥvāl

3257 Oñmaya ḫınṭa cev ola bisyār
Daḫı nevᶜ-i sütūra āfet var

3258 Şol ḳadar ola keşret-i bārān
İde maᶜmūre yerleri vīrān

Ḥükm-i ᶜIydü'ş-şalīb Der-Şenbe

87a/ 3259 Rūz-ı şenbeden olsa ᶜıyd-ı ṣalīb
Şāhlar ẓālim ola bi-taḳrīb

3260 Ḫavf u ḫaşyet düşe reᶜāyāya
Kimse aldanmaya müdārāya

3261 Bir ᶜaceb ḥāl ola bu yıl ḥaḳḳā
Çoḳ gedā bāy ola vü bāy gedā

3262 Ḫalḳ terk-i muḥabbet eyleyeler
Birbirine ᶜadāvet eyleyeler

3263 Bu sene rāygān ola eşyā
Görine şiddet ile berd-i şitā(31)

3264 Ḥükm-i ᶜıydü'ş-şalīb oldı temām
Yine Eylūle geldi sevḳ-i kelām

Bār Bişnev Baḳıyye-i Eylūl

3265 Rūz-ı sādis-ᶜaşerde leyl ü nehār
On iki sāᶜat üzre bula ḳarār

3266 Ser-i bāzār-ı āsmānda ᶜayān
Yūsuf-ı mihre cāy ola mīzān

3267 Kim bu günde seḥāba itse naẓar
Cismine feyż-i ṣıḥḥat ide eşer

3268 Hem yigirmide didiler ḥukemā
Cereyān eyleyüp şecerden mā

3269 Olup aḫṣān u şuᶜbeden cārī
Cāy-gāh ide biḫ-i eşcārı

3270 Daḫı ol gün muḳaddem ola nihān
Ṣarfe meydāna ide ṣarf-ı ᶜinān

Naḳl-i Aḥkām-ı Giriften-i Ḫurşīd

3271 Sāde-dība-yı ḫusrev-i ḫāver
Görine leke-i küsūfla ger

3272 Fevti bir nām-dār-ı ẕī-şānuñ
Sebeb-i şūrı ola dünyānuñ

3273 Ġam ile dideler ola nem-nāk
Çoḳ giribānı mātem eyleye çāk

3274 Mülk-i ᶜālem ḫarāba müşerref ola
Vaż-ı devr-i zamān muḫālif ola

3275 Ḫā'inüñ ferr-i baḫtı bula kemāl
Fāside devlet eyleye iḳbāl

3276 Ṭutula çoḳ ekābir ü aʿyān
İdeler mülk ü mālını tālān

3277 Hem dimiş Dānyāl-ı dānā-dil
Ṭuta āfāḳı ebr-i bī-ḥāṣıl

3278 Dökmeye ḫāke ḳaṭre-i bārān
Deşt ü derler ola serābistān

87b/ 3279 Pārs mülkiyle semt-i şarḳ u Ḥicāz
O ṭaraflarda her nişīb ü firāz

3280 Ola āşūb-gāh-ı fitne vü şer
Yıḳıla ser-be-ser o cānibler

3281 Ḫāṣṣa maşrıḳda cemʿ olup leşker
Ḳopa ol yerde çoḳ ḳıyāmetler

3282 ʿĀḳıbet necm-i baḫt-ı maşrıḳıyān
Burc-ı nuṣretden eyleye lemʿān

3283 Ḳılalar ḫaşm-ı şūmı bī-kevkeb
Tārumār ideler sipāhını hep

3284 Ger ṭutulduḳda mihr-i ʿālem-tāb
Surḫ-gūn ola hem-çü laʿl-i müẕāb

3285 Yerde tā şol ḳadar revān ola ḳan
Seng-i ḫārā döne ʿaḳīḳa hemān

3286 Görine rū-yı fitne reng-ā-reng
Ola her memleketde fitne vü ceng

Naḳl-i Aḥkām Der-giriften-i Māh

3287 Sāye-i ṭurre-i ḫusūf ile ger
Tire vü tār olursa rū-yı ḳamer

3288 Ṭuta āfāḳı şöyle ebr-i şitā
Ki nehār ola leyle-i ẓalmā

3289 Döne berf-i sepīd ile yek-bār
Maṭlaʿ-ı şubḥa her ser-i kühsār

3290 İdüp ammā zemīni rūşen-ter
Ola bellü rīḥ-i żiyā-güster

3291 Yāz faṣlında sāye-bān-ı seḥāb
Refʿ olup dehri mihr ide pür tāb

3292 Gökde ebrüñ görinmeye eşeri
Ḫuşk ola ḥaküñ ıssıdan cigeri

3293 Ḳaṭre-i āba teşne ola zemīn
Bulmaya hergiz āteşi teskīn

3294 Çāk çāk ola sinesi yer yer
Diyeler kim bu ᶜāşıḳa beñzer

3295 Ki olup sūz-nāk-ı tāb-ı cefā
Ola müştāḳ-ı āb-ı feyż-i vefā

3296 Ṣararup ḫūşeler giyāha döne
Ḳararup sünbül siyāha döne

3297 Ola āyine-i ḳulūb-ı şehān
Mihr-i ᶜālem-nümā gibi raḫşān

3298 Gösterüp bir birine rū-yı ṣalāḥ
İdeler şām-gāh-ı dehri ṣabāḥ

88a/ 3299 Nışfı sālüñ bu resme ide güzer
Böyledür ṣoñra muḳteżā-yı ḳader

3300 Ki olup fitne ᶜāleme devvār
Her diyār üstine çeke leşker

3301 Bir bölük aẓlem-i benī ādem
Olalar kiẓb ü şirretile ᶜalem

3302 İdeler cümle daᶜvā-yı tezvīr
Olalar muẓṭarib ġanī vü faḳīr

3303 Şāhid-i zūr ile ṭola dünyā
Ḳopa yollarda cā-be-cā ġavġā

3304 Ṭola fitneyle ṣaḥnı maḥkemenüñ
Ola bir nüsḫası bu melḥamenüñ

3305 Yazıla güne güne ḥuccetler
Oluna çoḳ yalan şehādetler

3306 Ola ḥuddām-ı maḥkeme dil-şād
Diyeler ḳāḍıya mübārek bād

3307 ᶜĀḳıbet ol gürūh-ı eşrārı
Yaᶜni ol fırḳa-ı ṭamaᶜ-kārı

3308 Ḳatl ide pādişāh ser-tā-ser
Maḥv ola ism ü resm-i fitne vü şer

3309 Bu sene gerçi bi-ḥad ola cerād
Olmaya lik bunlar ehl-i fesād

3310 Ekine itmeye ziyān u żarar
Tecrübe ehli böyle virdi ḫaber

3311 Böyledür ḳavl-i Dānyāl nebi
Bu sene ḫaste ola nice ṣabi

3312 Arż-ı maġribde fitne çoḳ döke ḳan
Hem ᶜavārıżdan incine insān

3313 Ola mülk-i ᶜAcemde ceng ü cidāl
İdeler ḫalḳ o cengi ḍarb-mişāl

3314 Ola bir ḳalᶜa Rūm ilinde ḫarāb
Mevżiᶜi anuñ ola sāḥil-i āb

Naḳl-ı Aḥkām-ı Mihr Der-hāle

3315 Ḫātem-i āfitāb-ı devvāre
Ḫalḳa-ı hāle olsa dīvāre

3316 Ola menḥūs devr-i evvel-i sāl
Bir şehenşāhı mevt ide pā-māl

3317 Ki helāk ola ceng-i düşmende
Ḳala cümle sipāhı şīvende

3318 Begleri şöyle ceng ide ammā
Ṭuta ḳan cism-i arżı ser-tā-pā

88b/ 3319 Fırḳa fırḳa olup geze düzdān
İdeler küşe küşe ḫalḳ-ı remān

3320 Ḳaḥṭ u fetret ola şu deñlü şedīd
K'ola ḫalḳuñ vücūdı laḥm-ı ḳadīd

3321 İrişe çünki devr-i āḫir-i sāl
Ṭāliᶜ-i ᶜālem ola ferruḫ-fāl

3322 ᶜİlletüñ ḥükmi nāfiz olmaya hem
Ten-dürüst ü ḳavi ola ādem

3323 Ṭola ᶜadl ü emān ile dünyā
Feyż-i bārān vire zemine şafā

3324 Lik vaḳtinden evvel ola maṭar
Aḳa hem seyller gibi şular

3325 Bu ḳadar ḫalḳa rāḥat irmiş iken
Gör ḳażāyı ki çarḫ-ı cādū-fen

3326 Yine bir kāra eyleye āġāz
Ola ᶜālemde fitne ᶜarbede-sāz

3327 Yaᶜni bir şāhı düşmen-i bed-kār
Ḳapayup ḳalᶜasında ide ḥiṣār

3328 Ola ol şāh nice dem maḥṣūr
Gerde-peç eyleye ānı cumhūr

3329 Cā-yı ᶜasker ola burūc-ı ḥiṣār
Ṣalalar sū-yı düşmene enẓār

3330 Her ṭarafdan hücūm ide düşmen
Hedef-i nāvek ola burc-ı beden

3331 Pür ola küştelerle ḫendaḳlar
Atalar ḳalᶜadan muᶜallaḳlar

3332 Ola ol pādişeh ziyāde zebūn
Bulmaya ḳalᶜa içre cā-yı sükūn

3333 Ṣoñra ḥāli n'olur anuñ bilmem
Ḥaḳdan özge bu sırrı yoḳ aᶜlem

Naḳl-ı Aḥkām-ı Māh Der-hāle

3334 Ṭabla-ı māha çarḫ-ı dā'ire-sāz
Eylese hāle çenberîn-pervāz

3335 Ṭablalar miveden tehî ola hep
Ne enār ola ne ᶜineb ne raṭab

3336 Çekile şuyı cümle enhāruñ
Ola bî-āb tîġı kühsāruñ

3337 Bitmeye yer yüzinde kişt ü giyāh
Ġalle bihūde yere ola tebāh

3338 Ola cünd-i melaḫda keşret tām
Virmeye ḫalḳa zerrece ālām

89a/ 3339 Sefer-i baḥr ü berde ola ḫaṭar
Gire ḥükm-i ḳażāya baḥrile ber

3340 Ya[c]ni deryāda ġarḳ ola keşti
Rāh-zenler ṭuta der ü deşti

Naḳl-i Ḥükm-i Nümāyiş-i Meh-i Nev

3341 Arḳası üzre görinürse hilāl
Gele ferş-i [c]anāya püşt-i ricāl

3342 Çoḳ ola riş ü ḫikke vü dümel
İre bimārdan ṭabībe kesel

3343 Bir ucı mā'il olsa bālāya
Vire ṣıḥḥat bedenlere māye

3344 Olmaya kimse ḫastelikle nizār
Çeşm-i ḫūbān ola meger bimār

3345 Böyle ay eksilürken olsa eger
Ya[c]ni gökde sitān görinse ḳamer(32)

3346 Olalar pādişāhlar [c]ādil
İdeler ḫalḳı rāḥata nā'il

3347 Kısb ü kar ehli kāmrān olalar
Her biri ḫ[v]āce-i cihān olalar

3348 Olsa ayuñ felekde bi-taḳrīb
İki ucı biri birine ḳarīb

3349 [c]Alem ü rāyet-i ṣafā görine
Na[c]l-i dāġ-ı dil-i cefā görine

3350 Yıl mübārek menāfi[c] ola keşīr
Görmeye ḳaḥṭ u ġam ṣaġīr ü kebīr

Naḳl-i Aḥkām-ı Necm-i Gīsū-dār

3351 Tāb-ı ḳandīl-i ẓü-ẓüābe eger
Olsa āfāḳdan żiyā-güster

3352 Maşrıḳ eṭrāfına ṣalup sāye
Vire ol semte zīb ü pīrāye

3353 Düşmeye ḫāke ḳaṭresi maṭaruñ
Ḳuruya hep ekinleri o yerüñ

3354 Fitne ol mülki eyleye vīrān
Ṭola fetretle kişver-i İrān

3355 Yürüye mülk-i maġribe a^{c}dā
Döne ṣaḥn-ı ḳıyāmete dünyā

3356 Maġribüñ şāhını zebūn ide hem
İrgüre leşkerine renc ü elem

3357 Maġrib iḳlimini ḫarāb ideler
Ol yeri mesken-i ġurāb ideler

3358 ^{c}Avn-i Ḥaḳ şāha eyleyüp imdād
Ḫāne-i ḫāṭırı ola ābād

89b/ 3359 ^{c}Asker-i düşmeni şikeste ide
Ṭuta serdārı dest-be-deste ide

Ḥükm-i Encüm Ki Ez-hevā Üfted

3360 Bu kühen saḳf-ı āsmāndan eger
Dökülürse zemine kevkebler

3361 Bir şehüñ yıldızı düşüp nā-gāh
Ola me'vāsı zīr-i ḫāk-i siyāh

3362 Bu ^{c}alāmet bulunca böyle vuḳū^{c}
Fitnenüñ necm-i baḫtı ide ṭulū^{c}

3363 Ola ol mevżi^{c}e şerāre-feşān
Āteş-i ceng ile yana merdān

3364 Çār-pā ḳısmına ire āfet
Cümle deryālar eyleye ḥareket

3365 Ġarḳ ola çoḳ sefīne ḫalḳı ile
Deñizüñ ṭuzlu şuları içile

Naḳl-i Aḥkām-ı Şekl-i Ḳavs-i Ḳuzaḥ

3366 Nā-gehānī kemān-ı rüstem eger
Zāl-ı gerdūna olsa zīb-i kemer

3367 Semt-i maşrıḳda olsa ger bu eşer
Cāy ola cünd-i fitneye ol yer

3368 İdeler kāfir ile ceng ü cidāl
Kāfirüñ kellesi ola pā-māl

3369 Pārsı şīr-i fitne ide künām
Düşeler anda ḫavfa ḫāṣṣıla ^{c}ām

3370 Mülk-i İrānda fitne ola füzūn
[c]Askeri ola cümle zār u zebūn

3371 İḫtilāf eyleye kitābiler
Mebḥaṣ-ı dīn ü mezheb ola o yer

3372 Sū-yı maġribde olsa ger bu nişān
Ola ḫurmā vü mīve bī-pāyān

3373 Arż-ı Mıṣr u Diyārbekr ü Sabā
Ola āşūb-gāh-ı renc-i vebā

3374 Ḳopa maġribde çoḳ ḥarāmiler
İdeler herkese ziyān u żarar

3375 Bir zamān memleket ḫarābe ola
[c]Arṣa-ı ḫāk küştelerle ṭola

3376 Ola ġāyet laṭīf zer[c] u ḥubūb
Şād ola nāz u ni[c]metile ḳulūb

Naḳl-i Ḥükm-i Selāsil-i Berḳ-est

90a/ 3377 Olsa āfāḳda selāsil-i berḳ
Āteş-endāz ṭaraf-ı dāmen-i şarḳ

3378 Fitnenüñ cünbüşi müselsel ola
Kār-gāh-ı emān mu[c]aṭṭal ola

3379 Çoḳ helāk ola mülk ü māl ehli
Çıḳa meydāna hep cidāl ehli

3380 Bu [c]alāmet olursa maġribde
Yaġa nāfi[c] maṭar o cānibde

3381 Olalar ḫalḳ emn ile dil-şād
Anda her dürlü ni[c]met ola ziyād

Naḳl-i Aḥkām-ı Surḫī-i Felek-est

3382 Ḳırmızı reng olursa rū-yı hevā
Ḥükm-i sefk-i dimā' ola icrā

3383 Çeke Ḍaḥḥāk-ı fitne tīġ-i dü-dem
Dem-be-dem eyleye irāḳa-ı dem

3384 Ḳaḥṭ u fetretle her diyār ola pür
Ṣatıla bir bahāya [c]abdile ḫür

3385 Maġrib eṭrāfı surḫ-fām ola ger
Anda peydā ola bu fitne vü şer

3386 İde yıl āḫirinde devr-i zamān
Ḫalḳı emn ü emān ile şādān

3387 Ten-dürüst ola cümleten insān
İde iḥsān raᶜiyyete şāhān

Ḥükm-i Şekli Ki Der-hevā Bined

3388 Pil-i cādū-yı āsmāndan eger
Görinürse ġarīb ṣūretler

3389 Ne vilāyetde görseler ānı
O yerüñ bir emīr-i ẓī-şānı

3390 Ola emr-i Ḫudā ile mefḳūd
İde devrān vücūdını nābūd

3391 Pādişehler ide raᶜiyyete cevr
Ḳıla pergār-ı fitne ᶜālemi devr

3392 Çoḳ helāk ola fırḳa-ı insān
İre tüccāra her maḥalde ziyān

3393 Ḳış muḳaddem gele zamānından
Ḫalḳı bī-zār ide mekānından

3394 Yaᶜni bārān u berf ola bisyār
Ḳomaya ḫānelerde cā-yı ḳarār

3395 Rūm ilinde ḫurūc idüp ᶜasker
Rūz u şeb küşe küşe ḥarb ideler

90b/ 3396 Arż-ı Ḳosṭanṭınıyye Maġrib ü Şām
Fetret ü fitne ile ṭola temām

Naḳl-i Aḥkām-ı Ṣūret-i Ḥayvān

3397 Görine şaḥn-ı āsmāndan eger
Şekl-i ḥayvānda bir ᶜaceb peyker

3398 Şāmdan ᶜasker ola rū-gerdān
Gire şekl-i ġarībe ḥāl-i cihān

3399 Ẓulm ide pādişāhlar zīrā
Göreler zaḥmeti ġanī vü gedā

3400 Cem^{c} olup her diyārda leşker
Güçleri yetdügini ḳatl ideler

3401 Ola müşkil ra^{c}iyyetüñ ḥāli
Ġuṣṣadan kimse olmaya ḥālī

3402 Gör bu eşnāda ḥikmeti nā-gāh
Mevt ile bir şehenşeh ola tebāh

Naḳl-ı Aḥkām-ı Ra^{c}d Mi-kerded

3403 Ṭolsa ra^{c}duñ cihāna debdebesi
Fitnenüñ ṭuta dehri kevkebesi

3404 Görile çoḳ görülmedük aḥvāl
Ser-be-ser ḫalḳı ḥayret eyleye lāl

3405 Ol maḥalde bulunsa ḫamra şarāb
Ola fāsid içen ṣana zehr-āb

3406 Kim içerse ānı pey-ender-pey
Māye-i renc ola aña ol mey

3407 Rind iseñ köhne bāde nūş eyle
Ḫum gibi nev-be-nev ḫurūş eyle

3408 Olsa ra^{c}duñ ṣadāsı ger memdūd
Ne imiş gör bu nāleden maḳṣūd

3409 Gurk u ḫargūş u rūbeh ü āhū
Daḫı nimr ü esed ki var her sū

3410 Bu sene cümlesi helāk olalar
Çürüyüp deşt ü derde ḫāk olalar

3411 Veca^{c} u sıtma vü remed yereḳān
Eyleye ḫalḳı ḫaste vü nālān

3412 Olmaya ġalle vü ekin aṣlā
Yerde bir dāne bitmeye ḳaṭ^{c}ā

3413 Ayuñ onında ra^{c}d olursa eger
Düşüre yüklerini ḥāmileler

3414 Ola ḫadden ziyāde renc ü ^{c}anā
İre eşcār-ı mive-dāra fenā

91a/ 3415 Ḳavli bu Dānyāl-ı dānānuñ
Mivesi bi-ḥad ola bostānuñ

3416 Hem ekin çoḳ olup ucuzluḳ ola
Cümle anbār ġalle ile ṭola

3417 Az ola penbe vü şa^{c}īr ü ^{c}ades
Zeytden görmeye eşer bir kes

3418 On yedisinde virse ra^{c}d ṣadā
Ebr ü bārān ile ṭola dünyā

3419 İrişe çār-pā ḳısmına āfet
Hele ṣaḥiblerine yoḳ zaḥmet

3420 Ola faṣl-ı şitāda berd-i şedīd
Māyesi naḳd-i berfüñ ola mezīd

3421 Ola yaḫ-beste ser-be-ser ṣular
Ferş-i mīnāya döneler cūlar

3422 Yine dir Dānyāl-ı ḥikmet-dān
Bu sene az feyż ide bārān

3423 On yediden eger yigirmiye dek
Gelse cūş u ḫurūşa ra^{c}d-ı felek

3424 Tīr-i bārān idüp cünūd-ı vebā
Eyleye her diyāra istilā

3425 Nice düşize duḫter-i nev-sāl
Nice täze civān-ı ferruḫ-fāl

3426 Düşeler berg-i gül gibi ḫāke
Çıḳa feryād u āh eflāke

3427 Ekine olmış iken ire zevāl
^{c}İneb ü ġalle endek ola bu sāl

3428 Olsa ayuñ yigirmisinde bu ḥāl
İre pāyāna derd ü ḥüzn ü melāl

3429 Revişi nerm ola zemistānuñ
Olmaya ḥad ü ḥaṣarı bārānuñ

3430 Ger yigirmiden olsa otuza dek
Döne ḫalḳuñ murādı üzre felek

3431 Bu sene menfa^{c}at ola bisyār
Hiç bir kimse olmaya bīmār

3432 Mîveler ġāyet ile ola füzūn
Gele deryā gibi ḫurūşa ᶜuyūn

3433 Murġ-ābi vü māhi ola keşîr
Ṭutalar anları ṣaġîr ü kebîr

3434 Ola ṣulḥ u ṣalāḥda begler
İrmeye kimseye ziyān u żarar

3435 Göre ol deñlü fā'ide tüccār
Pür ola sîm ü zerle dār u diyār(33)

3436 ᶜİneb ü zerᶜ u ġalle vü zeytūn
Ola ḥad ü ḳıyāsdan efzūn

91b/ 3437 Feyż-i bārān-ı menfaᶜat-güster
İde bāġ-ı cihānı ḫurrem ü ter

Naḳl-i Aḥkām-ı Ildırım Güyed

3438 Eylese seyf-i şāᶜıḳa lemᶜān
Ḳan ola ḫāke seyl gibi revān

3439 Fetret ü ceng ü fitne vü aşūb
Ola ḥayret-fezāy cümle ḳulūb

3440 Ġuṣṣa vü ḥayret ü tefekkür ü ġam
Eyleye ḫalḳı sersem ü ebkem

3441 Lîk ġāyet füzūn ola bārān
Ġarḳ ola niᶜmete bisāṭ-ı cihān

Ḥükm-i Āteş Ki Ez-hevā Rized

3442 Bāz-güne tenūr-ı gerdūndan
İtse āteş düşüp yerî rūşen

3443 Renc ü emrāż u balġam u ṣafrā
Vecaᶜ u derd ü ᶜillet-i ḥummā

3444 Vire ecsām-ı nāsa zaḥmetler
Çekile güne güne miḥnetler

3445 Neşr-i feyż etmeye yere bārān
Ḫuşk u bî-āb ola ᶜuyūn-ı cihān

3446 İrişe renc ü āfet aġnāma
Çoḳ ziyān ire ḫāṣṣıla ᶜāma

3447 Meyl ide ẓulme dāverān-ı cihān
İre cümle raᶜiyyete ḫüsrān

3448 Olmaya bir maḥalde emn ü emān
Kisb ü kār ehli olalar giryān

Naḳl-i Aḥkām-ı Şiddet-i Bārān

3449 Feyż-i bārān olursa bi-ḥad eger
Bāġ-ı dehr ola sebz ü ḫurrem ü ter

3450 Ġalle vü zerᶜ ola bu yıl efzūn
Döne şirin zülāle āb-ı ᶜuyūn

3451 Kisb ü kār ehli menfaᶜat göreler
Niᶜmetüñ ḫalḳ ẓevḳını süreler

3452 Ḳatı ifrāṭıla yaġarsa eger
İrişe ḳalb-i kā'ināta keder

3453 Beglerüñ ẓulmı bi-şumār ola hem
İncide ḫāṣṣ u ᶜāmı ġuṣṣa vü ġam

3454 Yaġduġı mülke bir ḳavi düşmen
Gelüp arta o yerde şūr u fiten

92a/ 3455 Tiz defᶜ ola bu belā ammā
Ṭola emn ü emān ile dünyā

Ḥükm-i Bārīden-i Tekerk İn-est

3456 Yaġsa gökden tekerk-i bi-pāyān
Ṭolusın nūş ide ġamuñ insān

3457 Bezm-i ecsāmı cām-ı bimārī
Devr idüp ḫalḳa itdüre zārī

3458 Derd ü ālām u renc-i gün-ā-gün
Eyleye cümle nāsı zār u zebūn

3459 İde derletme dilleri sūzān
Bedeni sıtma eyleye lerzān

3460 Yaġa her gāh keşret üzre maṭar
Daḫı kişt ü ḥaṣād ola ḫoş-ter(34)

3461 Lik bir pādişāh-ı ᶜālī-şān
Mülküni ḳoyup ide terk-i cihān

3462 Ya[c]ni nūş eyleyüp ecel cāmın
Bezm-i [c]ālemden almaya kāmın

Ḥükm-i Ḫāki Ki Ez-hevā Bāred

3463 Ḫāk yaġsa zemine ger nā-gāh
İrmeye ḥażrevāta feyż-i miyāh

3464 Belki ābuñ da māyesi ola kem
Görmeye yer yüzi maṭardan nem

3465 Az ola ḥāṣıl-ı zer[c] u nebāt
Ḥāṣılı bu ki yoḳ bitende ṣebāt

3466 Eyleye ġam ḳulūba istilā
Ḳalmaya zerrece cihānda ṣafā

3467 Olalar pādişāhlar cabbār
Ẓulmile ḫalḳı ideler bīzār

Naḳl-i Aḥkām-ı Kirm ü Çaġz-est İn

3468 Yaġsa gökden zemine kirmile çaġz
Fitne çoḳ kelleyi ide bi-maġz

3469 İdeler pādişāhlar perḫāş
Başlar ayaḳ ola ayaḳlar baş

3470 [c]İllet ü derd ü renc ü merg-i fücā
Ḳıllet-i kisb ü kār u merg ü vebā

3471 Eyleye ḫalḳı [c]āciz ü dil-teng
Ḳalmaya cāy-gāh-ı ṣabr u direng

3472 Yolcıya tācire irişe ziyān
Ḳırıla çār-pāda çoḳ ḥayvān

3473 Yıl soñında dönüp yine devrān
Eyleye ḫalḳ-ı [c]ālemi şādān

92b/ **Ḥükm-i Gerdi Ki Ez-zemin Ḫized**

3474 Şeh-süvār-ı ḳażā bu meydānda
Toz ḳoparsa zamān-ı cevlānda

3475 Gerdiş-i rūzgār-ı nā-hem-vār
Vire āyine-i ḳulūba ġubār

3476 Ceng ü fetret ḥuşūmet ü tezvīr
Eyleye ḫalḳ-ı ᶜālemi dil-gīr

3477 Ṣūret-i Ḥaḳda bir bölük bāṭıl
İdeler ḫalḳı mekr ile ġāfil

3478 Gösterüp şiddetin şitā muḥkem
Ola efsürde nice biñ ādem

3479 ᶜAlef ü ġalle vü ḫubūb ola çoḳ
Ola niᶜmetle herkesüñ gözi toḳ

3480 Yıl şoñında irişe ḫalḳa feraḥ
Ḳalmaya żerrece vücūd-ı teraḥ

Naḳl-i Aḥkām-ı Tiregī-i Hevā

3481 Yā bürūdet yā ḫod ḥarāretden
Tire olsa hevā küdūretden

3482 Ṭuta mir'āt-ı ḳalbi jeng-i kesel
Bulmaya degme şevḳıle şayḳal

3483 İde güftār-ı herze vü hezeyān
Ḫalḳı maḥzūn u vālih ü ḥayrān

3484 Fetret ü ceng ile ṭola dünyā
Olalar ḫalḳ esīr-i ḫavf u recā

3485 Ola beyᶜ ü şirāda çoḳ noḳṣān
Ḫᵛāce ser-māyesinden ide ziyān

3486 Pādişehler ḥuşūmet eyleyeler
Ḥarekāt üzre olalar leşker

Naḳl-i Aḥkām-ı Rūzgār-ı Şedīd

3487 Nā-gehān bād-ı saḫt olursa vezān
Ola āşūb-ı ruste-ḫīz ᶜayān

3488 İde iḳlimi yād ayaḳ pā-māl
Mevt ile ḫᵛāce-gāna ire zevāl

3489 İrişe çoḳ ekābire żillet
Ola tebdīl nekbete devlet

3490 Ulu begler helāk ola bisyār
Ḳaplaya cümle ᶜālemi eşrār

3491 Ola eşcär-ı müşmire ḫoş-ḥāl
Bü'l-ᶜaceb müstefīd ola baḳḳāl

93a/ 3492 Yaᶜni zeytūn u ḥınṭa daḫı şaᶜīr
Revġan u şehd gibi ola keşīr

3493 Ṭatlu ḳısmı ziyāde vāfir ola
Berekāt-ı keşīre ẓāhir ola

3494 Ese ammā ki ḳorḳulu yeller
Lerze-nāk ola hep vücūd-ı şecer

Ḥükm-i Bāngi Kı Ez-semā Āyed

3495 Bu tehī ṭās-ı āhenīn-i semā
Çıñlayup virse bir ġarīb ṣadā

3496 Ne vilāyetde itseler ānı güş
Olalar ḫalḳı ḥayretile ḫamūş

3497 Düşe ḫavfa o kişverüñ şāhı
İde ġuṣṣayla rūz u şeb āhı

3498 Şarḳda ḫāriciler ide ẓuhūr
İrişe ol vilāyete şer ü şūr

3499 ᶜArabuñ bir begin helāk ideler
Cümle ᶜArabānı ġuṣṣa-nāk ideler

3500 Mülk-i āḫirde bir emīr-i kebīr
Fevt olup ye's ide kebīr ü ṣaġīr

3501 Ḫastelik ḫalḳı eyleye bed-ḥāl
İre cism-i simine renc-i hüzāl

3502 Ceyş-i sevdā vü leşker-i ṣafrā
İde mülk-i vücūda istilā

3503 Ḳaṭᶜ ide cümle yolları düzdān
İrişe tācire bu yılda ziyān

3504 Ḫalḳı rencīde eyleye begler
Söylene nice bī-netīce ḫaber

3505 Nāsı maḥzūn ide ġam u mātem
Ṭola şīvenle ḫāne-i ᶜālem

3506 Bu ṣadā işidilse gice eger
Ekinüñ ḫāṣılı ola ekşer

3507 Ḳış muḳaddem gele şedîd ola berd
Ḥikmet-i ıssı hevâları ide serd

3508 Ḥikke sürḫîje dümel ü cederî
Vire ḫalḳuñ vücûdına kederi

3509 Ġanem ü esb ü ester ola helâk
Üştür ü gâva cây-gâh ola ḫâk

3510 Böyledür ḳavl-i Dânyâl ammâ
Ḳıbleden bir ᶜadû-yı şûr-efzâ

3511 İde Ḳosṭanṭınıyye üzre hücûm
İrişe ḫâṭır-ı ᶜumûma ġumûm

93b/ **Ḥükm-i Bângî Kî Ez-zemîn Âyed**

3512 Sîne-i arżdan çıḳup âvâz
Olsa gûş-ı cihâna kâşif-i râz

3513 Bağlana reh-güẕâr-ı ḳavl-i ṣaḥîḥ
Ola cârî zebân-ı kiẕb-i ṣarîḥ

3514 Ṭola dünyâya fitne vü fetret
İde eşrâr-ı nâs cemᶜiyyet

3515 Düşe ġavġâ miyân-ı mîrâna
Çıḳa ceng ehli ṣaḥn-ı meydâna

3516 Ola ḥarb u ḳıtâl u sefk-i dimâ'
Ṭuta rû-yı zemîni şît u ṣadâ

3517 Ola dillerde ḥüzn ü ġuṣṣa vü ġam
Ṭola âşûb u şûr ile ᶜâlem

3518 ᶜAlef ü zerᶜ u ġalle ola keşîr
İrişe feyż-i lûṭf-ı ḥayy-i Ḳadîr

3519 Ola hem cümle mîveler fâsid
Kisb-i bâzâriyân ola kâsid

Naḳl-i Ḥükm-i Tezelzül-i Arż-est

3520 Ḫavf-ı Yezdân ile olup muẕṭar
Düşse endâm-ı arża lerze eger

3521 Ola dünyâda ḳaḥṭ u bîmârî
İdeler ḫalḳ nâle vü zârî

3522 Böyle dir Dānyāl-ı nādire-dān
Fevt ola bir emīr-i ᶜālī-şān

3523 Hem bu ay içre görinen ayuñ
ᶜAd idüp cümle günlerin şayuñ

3524 Otuz olsa temām eyyāmı
Görmeye ḫalḳ renc ü ālāmı

3525 Ola niᶜmet ziyāde vü erzān
Hem ġanem ḳısmı ola bi-pāyān

3526 Ger yigirmi ṭoḳuz olursa ol ay
Olalar ḫaste hep ġanī ile bāy

3527 Ola bisyār ᶜillet ü esḳām
Bula vefret cihānda cümle ṭaᶜām

3528 Hem rīyāḥ-ı şedīde ola vezān
Düşeler ḫavfa zümre-i insān

3529 Zelzele gice vāḳıᶜ olsa eger
Çoḳ yaġa ᶜarṣa-ı zemīne maṭar

3530 Ṭaşa şular ḳıyāsdan birūn
ᶜAlef ü zerᶜ u ġalle ola füzūn

94a/ 3531 Bu sene çoḳ ḳaça keniz ü ġulām
Bula ṣāḥibleri idüp iḳdām

3532 Zengibār u diyār-ı Kūhistān
Ola me'vā-yı renc-i bi-dermān

3533 Her vilāyetde tef ü tāb-ı vebā
İde çoḳ cevher-i vücūdı hebā

3534 Ola yıl āḫirinde sūr u şafā
Ġaybı Allahdur bilen ḫaḳḳā

Şerḥ-i Dānisten-i Sülūk-ı Ḳamer

3535 Bilmek isterse ehl-i ḥācet eger
Ḳanġı burcı maḳām idindi ḳamer

3536 Olsa maḳṣūdı her ne gün bilmek
Ṣaya eyyām-ı şehri ol güne dek

3537 Ḳıla aña bir ol ḳadar güni żem
Üstine beş ᶜaded daḫı ḳoya hem

3538 Mevżi^{c}-i āfītābdan yek-bār
İde her burcı beş ^{c}adedle şumār

3539 Ḳanġısında temām olursa ḥesāb
İtmiş olur ḳamer o burcı me'āb

Be-Her Ān Mi-kün İn Miṣāl Ezber

3540 Meşelā ayuñ olsa on üçi ger
Bir o deñlü iżāfet eyleyeler

3541 Ṣaysa ^{c}aḳluñ yigirmi altı bulur
Beş ziyād eyleseñ otuz bir olur

3542 Mevżi^{c}-i şems o demde olsa ḥamel
Beş diseñ aña cümleden evvel

3543 Bu hesāb üzre eyleseñ ta^{c}dād
Bulsa ġāyet o cem^{c} olan a^{c}dād

3544 Ḳurṣ-ı meh bi-ziyāde vü noḳṣān
Ola mevżū^{c}-ı keffe-i mīzān

Naḳl-ı Aḥkam-ı Māh Der-ḥamel-est

3545 Olsa burc-ı ḥamelde māh eger
Reh-revāna mübārek ola sefer

3546 Hem revādur o gün süvār olmaḳ
Hem daḫı ^{c}āzim-i şikār olmaḳ

3547 Ḫūbdur ru'yet-i cemāl-ı kibār
Ṭaleb-i ḥācete icāzet vār

3548 Cāme-i nev biçüp yeñi giymek
Müteyemmendür itme şübhe vü şek

94b/ 3549 Ṭarḥ-ı beyt ü ^{c}imāret-i kārīz
Oldı memnū^{c} vü hem melāl-engīz

Naḳl-ı Aḥkām-ı Māh Der-şevr-est

3550 Ḳamere burc-ı şevr olursa maḥal
Ola ^{c}ıḳd-ı nikāḥ ḫūb ^{c}amel

3551 Ṣoḥbet-i zen şemīm-i ^{c}ūd u buḫūr
Vire ḳalbe neşāṭ u rūḥa sürūr

3552 Ġars-ı bostān u bāġ u bey[c] ü şirā
Daḫı toḫm ekmek oldı sūd-nümā

3553 Lik faṣd u ḥacāmat u ḥammām
Hem tıraş olmaḳ oldı bed-fercām

3554 Ḥaẕer it ceng ü istirāḥatdan
Olma mestāne cām-ı ġafletden

Naḳl-i Aḥkām-ı Māh Der-cevzā

3555 Ḳamerüñ olsa menzili cevzā
Rū-yı küttāba baḳmaḳ oldı sezā

3556 İştirā-yı ġulām u cāriye hem
İbtidā-yı muḥāsebāt u raḳam

3557 Ola ferruḫ duḫūl-ı şehr ü sefer
Daḫı ta[c]līm-i [c]ilm ü fenn ü hüner

3558 Oldı cā'iz libās-ı nev ammā
Ḳılma [c]ıḳd-ı nikāḥ u ṭarḥ-ı binā

3559 Ḳaṭ[c]-ı nāḫun daḫı ḥacāmat u faṣd
Men[c] olınmışdur itme bunları ḳaṣd

Naḳl-i Aḥkām-ı Māh Der-sereṭān

3560 Sereṭān olsa ger maḳarr-ı ḳamer
Sūd-baḫş ola berr ü baḥre sefer

3561 Şurb-ı müshil tenāvül-i dārū
Ẕevḳ-i ḥammām u rāḥat u uyḫu

3562 Nev-reh ü pāki-i ten ü a[c]żā
Cāme-i nev laṭīfdür ammā

3563 Olma faṣd u ḥacāmata rāġıb
Ki olur ṣıḥḥate maraż ġālib

3564 Daḫı [c]ıḳd-ı nikāḥ u ṭarḥ-ı esās
Cā'iz olmaz żarardan eyle hirās

Naḳl-i Aḥkām-ı Māh Der-esed-est

3565 Ḳamerüñ olsa cāyı burc-ı esed
Re'y ü tedbīr iderseñ olmaya bed

95a/ 3566 ᶜAhd ü peymān u ru'yet-i şāhān
Ṭaleb-i ḥācet ü cedīd mekān

3567 İştirā-yı kenīzek u çāker
Ola bi'l-cümle menfaᶜat-güster

3568 Ḳaṣd-ı ṣayd u şecāᶜat ü peygār
Bu maḥalde ola münāsib kār

3569 Biçinüp giyme câme-i nevī hem
Sefer itme bu demde çekme elem

Güş-kün Ḥükm-i Māh-ı Sünbüle-rā

3570 Ḳamere sünbüle olursa mesīr
Kisb ü kār itmek ola emr-i ᶜasīr

3571 Ṣoḥbet-i münşiyān u ehl-i ḳalem
ᶜAzm-i taᶜlīm ü iştirā-yı ḫadem

3572 Câme-i nev biçilse lāyıḳdur
Hem sefer ḥikmete muvāfıḳdur

3573 İctinab eyle kār-ı zer-gerden
Yoḳ yere çıḳma sīmile zerden

3574 İtme faṣd u ḥacāmata raġbet
Eyle ᶜıḳd-ı nikāḥdan nefret

Naḳl-i Aḥkām-ı Māh Der-mīzān

3575 Ḳamerüñ olsa mevżiᶜi mīzān
Sūd-mend ola kār-ı cevheriyān

3576 Ṭarab u ᶜıyş u ṣoḥbet-i aḥbāb
İstimāᶜ-ı ṣadā-yı çeng ü rebāb

3577 Ḳaṭᶜ-ı nāḫun taḳayyüd-i maᶜcūn
İde lüṭf ü şafā-yı rūḥı füzūn

3578 Câme-i nev nikāḥ u beyᶜ ü sefer
Bir buçuḳ günde olsa hep bunlar

3579 Ḫūbdur lik şoñradan ammā
İtme bir kāra ibtidā aṣlā

Naḳl-i Aḥkām-ı Māh Der-ᶜaḳreb

3580 Ḳamerüñ ᶜaḳreb olsa me'vāsı
Böyle taḥrīr olındı maᶜnāsı

3581 Ki ola mekr ü ḥīlenüñ eşeri
Ḫaşmıla ceng iden bula ẓaferi

3582 Ġars-ı eşcār u ḳaṣd-ı zīnet-i bāġ
Şurb-ı müshil umūr-ı istifrāġ

3583 Ḳaṭᶜ-ı eẓfār u rāḥat u ḥammām
Feyż-baḫş ola ḳalb ü rūḥa müdām

95b/ 3584 Lik itme süvār olup tek ü tāz
Ḥarekātı revādur eyleseñ āz

Naḳl-i Aḥkām-ı Māh Der-ḳavs-est

3585 Ḳamere ḳavs olursa mesken eger
Eyle ᶜıḳd-ı nikāḥ u ṣayd u sefer

3586 Başlasun ᶜilme ol ki ṭālibdür
ᶜUlemāya naẓar münāsibdür

3587 Ḳaṣd iderseñ olur veli zinhār
Ḳılma ol demde şurb-ı müshili kār

3588 İtme beyᶜ ü şirā vü ceng ü cidāl
Toḫm eküp ḳarż virme çekme melāl

3589 Hem tıraş olma biçme şevb-i cedīd
Ki olur şoñra ġam dilüñde mezīd

Naḳl-i Aḥkām-ı Māh Der-cedy-est

3590 Ḳamere cedy olursa cevlān-gāh
İtme ṣayd u şikārdan ikrāh

3591 Her ne kāra şurūᶜ olınsa revā
Yeñi biçmek eger ki ṭarḥ-ı binā

3592 Hem ḫarīdārī-ı ġulām u kenīz
Mekr ü ḥīle ᶜimāret ü kārīz

3593 Gerçi yoḳdur bu cümlenüñ żararı
İtme rū-yı ekābire naẓarı

3594 Anlara ᶜarż-ı ḥācet eyleme hem
Olma ᶜıḳd-ı nikāḥ idüp pür ġam

Naḳl-i Aḥkām-ı Māh Der-delv-est

3595 Ḳamere burc-ı delv olursa mekān
Ḫūbdur kār-ı bāġ u hem bostān

3596 ᶜAhd ü peymān u cid ü cehd ü ümid
Ṭaleb-i rütbe iştirā-yı ᶜabid

3597 Ḫıżmet-i ḳalᶜa vü umūr-ı ḥişār
ᶜUzlet ü ḫalvet iḫtiyār-ı ḳarār

3598 Bu maḥalde ᶜaceb münāsibdür
Ḥareket mūcib-i nevā'ibdür

3599 Lik faṣd u ḥacāmat oldı emek
Daḫı ᶜıḳd-ı nikāḥdan el çek

Naḳl-i Aḥkām-ı Māh Der-ḫūt-est

3600 Ḳamere burc-ı ḫūt olursa maḳām
Ḫūbdur daᶜvet ü żiyāfet-i ᶜām

96a/ 3601 Naẓar-ı rū-yı zümre-i eşrāf
Eyler āyine-i derūnuñı ṣāf

3602 Câme-i nev-büride olsa eger
Ṣāḥibin şād u pür sürūr eyler

3603 Ḳaṭᶜ-ı nāḫun tıraş u ḫᵛāb u ḫużūr
Emr-i lāzım degül dimiş cumhūr

3604 İtme faṣd u ḥacāmata iḳdām
Ḥaẓer eyle żararludur ḥammām

Şerḥ-i Şekl-i Menāzil-i Ḳamer-est

3605 Resm idenler menāzil-i ḳameri
Gör nice yazdı levḥe bu şuveri

3606 Sen de bu şekli dilde ḳıl mersūm
Tā ola menzil-i ḳamer maᶜlūm

Şūd ᶜAvā Evvel-i Menāzil-i Māh

3607 Çār kevkeb yazıldı şekl-i ᶜavā
Her biri lām elif miṣāli evlā

3608 Vaż^{c}ı semt-i cenūba mā'ildür
Yoḳlasañ evvel-i menāzildür

Şekl-i Fer^{c}ü'l- Mu'aḫḫar İn Bāşed

3609 Şekl-i fer^{c}ü'l-muaḫḫarı üstād
İki kevkeb yazup ḳomış bir ād

3610 Güyiyā iki çeşm-i rūşendür
Māha bir menzil-i mu^{c}ayyendür

İn-çunin Resm-Geşte Şekl-i Simāk

3611 Oldı bir kevkeb-i büzürg simāk
Şu^{c}le-keş hem-çü dāġ-ı āteş-nāk

3612 Sünbüle burcıdur aña me'vā
Şekli bir şāh-dānedür güyā

Şüret-i Kevkeb-i Rişā İn-est

3613 Bü'l-^{c}acebdür felekde şekl-i rişā
Resmi bādām gibidür ammā

3614 Çevresin altı kevkeb almışdur
Dümüni semt-i şarḳa şalmışdur

Şekl-i Ġafr İn-çunin Şüde Taşvir

3615 Menzil-i ġafrı eyleyen taşvir
İki kevkeble eylemiş taḥrir

96b/ 3616 Ḫurdedür hem görünmez ol aṣlā
Ol sebebden dinildi ġafr aña

Şeraṭeyn İn-çunin Şüde Rusūm

3617 Şeraṭeyn iki necm-i zāhirdür
Ser-i şevre ḳarīn ü māhirdür

3618 Kec-nümādur çü dide-i aḥvel
Ba^{c}żılar dimiş aña ḳarn-ı ḥamel

Geşte Şekl-i Zübāna İn-güne

3619 Ol ki yazmış zübāna şüretini
İki kevkeb dimiş ḥaḳīḳatini

3620 Bir birinden baʿîd-rek olmış
Ḳarn-ı ʿaḳreble nām u şān bulmış

İn-çunin Şüd Nüvişte Şekl-i Buṭeyn

3621 Olmış üç kevkeb-i ṣaġir buṭeyn
Ḥamelüñ burcın eylemiş pür zeyn

3622 Kātibān-ı defātir-i eşkāl
Yazdılar şeklini se-pāya miṣāl

Şekl-i İklil İn-çunin Āmed

3623 Şekli iklilüñ oldı üç kevkeb
Didiler aña cebhe-i ʿaḳreb

3624 Hey'etinden su'āl iderseñ eger
İkisi oldı zīr ü biri zeber

Beniger İn Hey'et-i Şüreyyā-rā

3625 Resm iden şeklini şüreyyānuñ
Altı yazmış kevākibin anuñ

3626 Kendü ʿunḳūd-veş olup meṣtūr
Encümi oldı dāne-i engūr

Vaṣf-ı Taṣvīr-i Kevkeb-i Ḳalb-est

3627 Ḳalb bir kevkeb-i münevverdür
Ne müseddes ne ḫod müdevverdür

3628 Yazdı ol şekli eyleyen mersūm
İki yanında iki ḫurde nücūm

İn-çunin Rūşen Āmede Deberān

3629 Deberān oldı ṭurfe necm-i ġarīb
Şeklidür surḫ ü müstenīr ü ʿacīb

97a/ 3630 Çeşm-i şevrüñ olup nigeh-bānı
Dā'imā gözlemekdedür ānı

Der-felek Şekl-i Şevle İn Bāşed

3631 Şevle kim iki ḫurde kevkebdür
Bu muḳarrer ki düm-i ʿaḳrebdür

3632 Birbirinden ne nāḳış u ne mezīd
Ya^{c}ni miḳdār-ı şibr oldı ba^{c}īd

Şekl-i Heḳ^{c}a Çunin Şüde Taşvir

3633 Heḳ^{c}a üç ḫurde kevkeb oldı ^{c}ayān
Şekl ü vaż^{c}ı se-pāya gibi hemān

3634 Şankı üç dāne noḳṭa-ı şekdür
İkisi çift ü birisi tekdür

Beniger İn Şüret-i Ne^{c}āyim-rā

3635 Ḳavs burcındadur ne^{c}āyim hem
Çār kevkeble yazmış ānı ḳalem

3636 Şan şutur-murġ idi bu kevkebler
Ne uçar per ü bāl açup ne ḳonar

İn Büved Şekl-i Hen^{c}a Der-gerdün

3637 Hen^{c}a bir kevkeb-i mücellādur
Şekli şan beyże-i muṣaffādur

3638 Aña bir ḫurde kevkeb oldı ḳarīn
Ḥukemā böyle eylemiş ta^{c}yīn

Şüret-i Belde İn-çunin Büved-est

3639 Belde bir kevkeb-i muṣaffādur
Rū-yı gerdünda ḥāl-i yektādur

3640 Bir açıḳ yerde görinür ḥāli
K'ola ol yer nücūmdan ḫālī

İn-çunin Naḳş-Geşte Şekl-i Zirā^{c}

3641 İki necm-i münevver oldı zira^{c}
Kı ider āsmānda raḳṣ u sema^{c}

3642 Hem esed burcıdur aña me'vā
İder ol yerde cilve ṣubḥ u mesā

Beniger İn Şekl-i Sa^{c}d-ı Żabiḥ-rā

3643 Sa^{c}d-ı żabiḥdür iki necm-i ṣaġīr
İtmemiş Ḥaḳ ānı o deñlü münīr

97b/ 3644 Hey'etin böyle yazdı şüret-ger
Şanki bir gusfendi zebḥ eyler

Naẓm-ı Taşvir-i Neşre İn Büde

3645 Neşre bir yerde iki aḫterdür
İki süfte dür-i müdevverdür

3646 Görinür ney delikleri gibi hem
Sereṭān burcıdur yeri her dem

Der-semā Şekl-i Bel^{c}-rā Beniger

2647 Oldı şüretde bel^{c} iki aḫter
Delv içinde yeri şimāl-ı ḳamer

3648 Böyledür hey'eti ki sa^{c}d-ı semā
Bel^{c} ü ref^{c} itmiş anları güyā

İn Büved Şekl-i Ṭarfe Ṭarfā

3649 Şekl-i ṭarfe ki iki aḫterdür
Her biri şanki surḫ aḫkerdür

3650 Ki ider çeşm-i şîr gibi naẓar
Biri burc-ı esedde ḳıldı maḳar

Şekl-i Sa^{c}dü's-sü^{c}ūd-rā Beniger

3651 Ḫurde üç kevkeb oldı sa^{c}d-ı su^{c}ūd
Birbirine ḳarib ü hem nābūd

3652 Birine cedy burcı oldı medār
Üçi de çarḫı seyr ider hem-vār

Şekl-i Cebhe Çunin Şüde Rūşen

3653 Menzil-i cebhedür çehār aḫter
Anlara oldı semt-i ḳıble maḳar

3654 Burc-ı şîr oldı bunlara me'vā
Didiler cebhe esed-i ḥukemā

Aḫbiye İn-çunin Şüde Ẓāhir

3655 Aḫbiye çār kevkeb oldı ^{c}ayān
Burc-ı delvüñ yemini aña mekān

3656 Biri zîr-i vasaṭda eyledi cā
Görinür pā-yı baṭ gibi ḥaḳḳā

Şekl-i Zübre Çunin Şüde Büved

3657 Zübre iki güşāde kevkebdür
Ki esed burcına muḳarrebdür

98a/ 3658 Eylemişdür ḳafā-yı şiri maḥal
Böyle vaż^{c} eylemiş Ḥakîm-i ezel

Şekl-i Fer^{c}ü'l-muḳaddem İn Bāşed

3659 Diñle fer^{c}ü'l-muḳaddemüñ ṣıfatın
Fehm idüp gökde yoḳla her cihetin

3660 Ki olur her biri be-ṣun^{c}-ı Mecîd
Zîr-i ebrūda çeşm gibi bedîd

Vaṣf-ı Taṣvîr-i Ṣarfe-rā Be-şinev

3661 Ṣarfe bir necm-i pertev-efşāndur
Ṣanki bir meş^{c}al-i fürūzāndur

3662 Eyleyüp şekl ü ṣūretin taṣvîr
Ḥukemā dîdiler aña düm-i şîr

Ḫātime Der-nedāmet-i İn Kār

3663 Ey ḳalem-rān-ı ḫıṭṭa-ı ḫızlān
Nice bir ṣebt-i ṣafḥa-ı heẕeyān

3664 Nice bir ḳıṣṣa-ı ḥavādiṣ-cū
Yeter olduñ bu rāhda kec-rū

3665 Geç bu vādi-i ḥayret-efzādan
Fārig ol bî-netîce sevdādan

3666 Naḳl olınmaz kemāl-ı ḥikmet-i Ḥaḳ
Eyle bāb-ı tekellümi muġlaḳ

3667 Ne bilür ^{c}aḳl-ı ḳāṣır-ı ḥukemā
Nicedür şîve-i ḳażā-yı Ḫudā

3668 Ḥaḳḳuñ āyātıdur küsūf u ḫusūf
Ḫayr u şer anlara degül mevḳūf

3669 Ne dem olsa irāde-i Mevlā
Ḥükm-i taḳdîrini ider icrā

3670 Ey ḫaṭā-pūş-ı bende-i müẕnib
Oldı Cevrî bu cürmine ta'ib

3671 Ger ḫaṭā ger ṣavāb ola bu maḳāl
İtme ṣebt-i cerîde-i a^{c}māl

3672 Ḫaṭ senüñ hem ḳalem senüñ yā Rab
Ne yazarsañ kerem senüñ yā Rab

Sene Muḥarrem 1086

Cevrî'nin Melhemesiyle İlgili Notlar ve Açıklamalar

(1) Y99'da Yunânî

(2) Y99'da bu başlık yok.

(3) Y99'da olmayan bu beyit Y98 20a yk.'dan alınmıştır.

(4) Y99'da yanlış verilen bu başlık, Y98 28a yk.'dan alınmıştır.

(5) Y99'da yanlış yazılan bu başlık, Y98 28a yk.'dan alınmıştır.

(6) Y99'da olmayan bu beyit Y98 29b yk.'dan alınmıştır.

(7) Y99'da olmayan bu beyit Y98 36a yk.'dan alınmıştır.

(8) Y99'da olmayan bu başlık Y98 44b yk.'dan alınmıştır.

(9) Y99'da yanlış yazılan bu başlık, Y98 44b yk.'dan alınmıştır.

(10) Y99'da yanlış yazılan bu başlık, Y98 44b yk.'dan alınmıştır.

(11) Y99'da olmayan bu beyit Y98 47a yk.'dan alınmıştır.

(12) Y99'da olmayan bu beyit Y98 47b yk.'dan alınmıştır.

(13) Y99'da olmayan bu beyit Y98 49a yk.'dan alınmıştır.

(14) Y99'da olmayan bu başlık, Y98 50b yk.'dan alınmıştır.

(15) Y99'da olmayan bu beyit Y98 51b yk.'dan alınmıştır.

(16) Y99'da olmayan bu beyit Y98 53b yk.'dan alınmıştır.

(17) Y99'da olmayan bu beyit Y98 59b yk.'dan alınmıştır.

(18) Y99'da olmayan bu mısra Y98 60a yk.'dan alınmıştır.

(19) Y99'da olmayan bu mısra Y98 60a yk.'dan alınmıştır.

(20) Y99'da bu başlığın yerine bir önceki faslın başlığı yazılmış. Bu başlık Y98 61a yk.'dan alınmıştır.

(21) ".... her canlı şeyi sudan yarattığımızı görüp düşünmediler mi?" **Kuran-ı Kerim** (21/30) **ve Açıklamalı Meali**, Haz: Komisyon, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1993, 323.

(22) Y99'da olmayan bu beyit Y98 77a yk.'dan alınmıştır.

(23) Y99'da olmayan bu beyit Y98 77b yk.'dan alınmıştır.

(24) Y99 nüshasında bu beyitten sonra 2330, 2331, 2332 ve 2333 numaralı beyitler yazılmış. Sanırız bu, bir istinsah hatası sonucu oluşmuştur. Zira söz konusu beyitler ne matbu nüshada ne de Y98 nüshasında ikinci kez yazılmıştır.

(25) Y99'da olmayan bu beyit Y98 82b yk.'dan alınmıştır.

(26) Y99'da olmayan bu beyit Y98 83a yk.'dan alınmıştır.

(27) Y99'da olmayan bu beyit Y98 89a yk.'dan alınmıştır.

(28) Y99'da olmayan bu beyit Y98 90a yk.'dan alınmıştır.

(29) Y99'da olmayan bu beyit Y98 99b yk.'dan alınmıştır.

(30) Y99'da bu başlık altında üçüncü güne ait beyitler sıralanmış. Yani ikinci günün başlığı altında verilmesi gerekenler unutularak atlanmış ve bazı başlıkların altında bir sonraki başlıkların beyitleri verilmiştir. Bu durum "**Nakl-ı Aḥkâm-ı Mihr Der-hâle**" başlığına kadar sürmüş ve buradan itibaren başlıklar ve altında bulunan beyitler örtüşmeye başlamıştır. Bu başlığın beyitleri Y98'nin 106a-b varaklarından ve matbu nüshanın 156. sayfasından alınmıştır.

(31) Y99'da olmayan bu beyit Y98 107a yk.'dan alınmıştır.

(32) Y99'da olmayan bu beyit Y98 109b yk.'dan alınmıştır.

(33) Y99'da olmayan bu beyit Y98 112b yk.'dan alınmıştır.

(34) Y99'da olmayan bu beyit Y98 113b yk.'dan alınmıştır.

K A Y N A K Ç A

1318 **Memâlik-i Mahrûse-i Şâhâneye Duhûl ve İntişârı Memnû Bulunan Kütüb ve Resâil-i Muzırranın Esâmîsini Mübeyyin Cedveldir.**
İstanbul: Matbaa-ı Âmire.

1976 **Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit.**
İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi Yay., Servet-i Fünun Matbaası.

1988 **Tarama Sözlüğü I.**
Ankara: TDK Yay., TTK Basımevi.

1988 **Türkçe Sözlük.** I-II,
Ankara: TDK Yayınları.

1993 **Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali.**
(Haz.: A. Özek, ve Diğerleri),
Ankara: TDV Yayınları.

ABDULLA, Behlül
1993 **Göyer Semenim Göyer.**
Bakı: Gençlik Neşriyyatı.

Abdülaziz Bey
1995 **Osmanlı Âdet Merasim ve Tabirleri.** I-II,
(Haz: Kazım Arısan - Duygu Arısan Günay),
İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

ACAR, İsmail Hakkı
1973 "Zara Folklorundan Seçmeler."
Sivas Folkloru, 8: 6.

ACAR, İsmail Hakkı
1974 "Zara Halk Meteorolojisi."
Sivas Folkloru, 23: 3.

AGO, Arif
1982 "Ohri, Radoviş ve İştip İlçelerinde Yaşayan Türk Halkının Hıdırellez Âdet ile Manileri."
II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, II,
Ankara: KB MİFAD Yay., Başbakanlık Basımevi, 5-18.

AHMETOV, Adil
1997 "Türk Halklarının İnançlarının Temelinde Kalıplaşmış Tabu ve Batıl İnançlar."
Türk Lehçeleri ve Edebiyatı Dergisi, 12, Nisan: 7-16.

AHUNDOV, Ehliman
1986 **Azerbaycan Folklor Antologiyası.**
Bakı: Azerbaycan Bilimler Akademisi Neşriyyatı.

AKARSU, Kamil
1993 **Rumelili Zaifî, Hayatı Sanatı Eserleri ve Dîvânından Seçmeler.**
İstanbul: MEB Yayınları.

AKDOĞAN, Yaşar
1988 **İskendernâme'den Seçmeler.**
Ankara: KTB Yayınları.

AKER, M. Cavit
1956 "Ay Hakkında İnanmalar IX Muğla'da."
Türk Folklor Araştırmaları, IV, 84: 1341.

AKİF, M.
1956 "Ay Hakkında İnanmalar Devrek'te."
Türk Folklor Araştırmaları, IV, 86: 1373-1374.

AKKAYA, Nevin
1995 **Gelenek İnanç ve Toplum.**
Balıkesir: Alem Basım-Yayım.

AKSEL, Malik
1965 "Hazret-i Adem'in Yaratılış Rivayetleri."
Türk Folklor Araştırmaları, IX, 187: 3658-3660.

AKSOY, Mustafa
1997 "Kültür Sosyolojisi Açısından Nevruz Kavramı."
Anayurttan Atayurda Türk Dünyası. 12: 109-128.

ALBAYRAK, Kadir
1997 **Keldanîler ve Nasturîler.**
İstanbul: Vadi Yayınları.

ALPASLAN, Hurşit
1956 "Ay Hakkında İnanmalar X Gaziantep'te."
Türk Folklor Araştırmaları, IV, 87: 1388.

ALPASLAN, İsmet
1985 "Kara Çarşamba veya Çile Çıkarma."
Türk Folkloru, 74, Eylül: 16-19.

ALUS, Sermet Muhtar
1951 "Ruz-u Hızır."
Türk Folklor Araştırmaları, I, 23: 354-355.

AND, Metin
1975 "Dramatik Köylü Oyunları Açısından Muharrem, Aşure ve Taziye."
AÜ DTCF Tiyatro Araştırmaları Enstitüsü **Tiyatro Araştırmaları Dergisi** Dramatik Köylü Oyunları Özel Sayısı, 6: 49-83.

ARAS, Sıtkı
1985 "Erzurum ve Dolaylarında İklimsel İnanışlar."
Türk Folkloru, 72, Temmuz: 5-7.

ARAT, Reşid Rahmeti
1979 **Kutadgu Bilig I Metin**.
Ankara: TDK Yayınları.

ARAT, Reşid Rahmeti
1991 **Kutadgu Bilig II Çeviri**.
Ankara: TTK Yay., TTK Basımevi.

ARSEVEN, Veysel
1956a "Kırşehir'de İnanmalar Toplumsal Folklor Üzerine I."
Türk Folklor Araştırmaları, IV, 79: 1257-1259.

ARSEVEN, Veysel
1956b "Kırşehir'de İnanmalar II."
Türk Folklor Araştırmaları, IV, 81: 1294-1295.

ARSLAN, Hüsamettin
1992 **Epistemik Cemaat Bir Bilim Sosyolojisi Denemesi**.
İstanbul: Paradigma Yayınları.

ARSLAN, Mehmet
1998 "Gelibolulu Âlî'nin Hurâfelerden İbaret Bir Eseri: Mir'atü'l-Avâlim."
Türklük Bilimi Araştırmaları, 7, Sivas: 29-59.

ARTAN, Gündüz
1962 "Gülnar'da Bazı İnanışlar."
Türk Folklor Araştırmaları, VII, 161: 2921-2922.

ARTAN, Gündüz
1968 "Sındırgı'da Çeşitli İnanışlar."
Türk Folklor Araştırmaları, XI, 225: 4712.

ARTUN, Erman
1978 **Tekirdağ Folklor Araştırması.**
İstanbul: Tem Ofset.

ARTUN, Erman
1998 **Tekirdağ Halk Kültürü Araştırmaları.**
Tekirdağ: Tekirdağ Genç Yöneticiler ve İş Adamları Derneği Yayınları.

ASİL, Eriş ve S. ŞAR
1989 "İç Anadolu Bölgesi'nde Cilt Hastalıklarına Karşı Kullanılan Halk İlaçları."
Türk Folkloru Araştırmaları 1989.
Ankara: KB MİFAD Yay., Ankara Üniv. Basımevi, 1-22.

ASKAROV, Akhmatali
1995 "Özbekistan'da Nevruz Tekrar Halkın Bayramı Oldu."
(Akt. Hüseyin Özbay),
Nevruz Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri,
(Haz: Sadık Tural),
Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 237-243.

AŞKUN, Vehbi Cem
1940 **Sivas Folkloru.** I,
Sivas: Sivas Halkevi Yay., Kamil Matbaası.

AŞKUN, Vehbi Cem
1943 **Sivas Folkloru.** II,
Sivas: Sivas Halkevi Yay., Kamil Matbaası.

ATALAY, Besim
1992 **Divanü Lügati't-Türk Tercümesi I.**
Ankara: TDK Yay., TTK Basımevi.

ATAŞ, Nihat
1997 "Çankırı İli Saçak Beldesi Folkloru." (Yayımlanmamış Lisans Tezi),
Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.

ATİK, Kemal, ve DİĞERLERİ
1997 **İslamî Kavramlar.**
Ankara: Sema Yazar Gençlik Vakfı Yayınları.

ATSIZ, [H. N.]
1961 **Osmanlı Tarihine Ait Takvimler I.**
İstanbul: Küçükaydın Matbaası.

AYAN, Hüseyin
1981 **Cevrî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Divanının Tenkidli Metni.**
Erzurum: Atatürk Üniv. Yay., Atatürk Üniv. Basımevi.

AYDEMİR, Abdullah
1992 **İslâmî Kaynaklara Göre Peygamberler.**
İstanbul: TDV Yayınları.

AYDIN, Hasan
1962 "Niksar'da Orak Zamanı."
Türk Folklor Araştırmaları, VII, 157: 2817-2818.

AYDIN, Mehmet
1982 "Konya Ermenek Bölgesinde Yaşayan Halk İnançları."
II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, IV,
Ankara: KTB MİFAD Yay., 1-9.

AYDIN, Mehmet
1992 "Mut Bölgesinde Yaşayan Halk İnançlarının Dinler Tarihi Açısından Tahlili."
IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, IV,
Ankara: KB HAGEM Yay., 31-41.

AYDIN, Mehmet
1995 "Fal."
Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, XII: 134-138.

AYDÜZ, Salim
1993 "Osmanlı Devletinde Müneccimbaşılık ve Müneccimbaşılar."
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi),
İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

AYTÜRK, N.ve B. ALTAN
1990 **Türkiye'de Dinî Ziyaret Yerleri.**
Ankara: Altınkalem Yayınları.

Bağdatlı İsmail Paşa
1951 **Hediyyetü'l-Ârifîn Esmâ'ü'l-Müellifîn ve Âsârü'l-Musannifîn I**
İstanbul: MEB Yayınları.

BAHARLI, Orazpolad Eke
1995 "Eski ve Ortaçağlarda ve Günümüzde Nevruz."
Nevruz Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri,
(Haz: Sadık Tural),
Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 209-217.

BAKİLER, Yavuz Bülent
1974 "Sivas'ta Batıl İtikatlar."
Sivas Folkloru, 15: 10-11, 23.

BARTHOLD, W.
1988 "Tahirîler."
İslam Ansiklopedisi, XI: 636-637.

BAŞAR, Zeki
1972 **Erzurum'da Tıbbî ve Mistik Folklor Araştırmaları.**
Ankara: Atatürk Üniv. Yay., Sevinç Matbaası.

BAŞAR, Zeki
1976 "Halk Hekimliğinde Sülük."
I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, IV,
Ankara: KTB MİFAD Yay., 29-40.

BAŞOĞLU, Bekir
1981 "Boyabat Folkloru Köy Odaları, Ay ve Güneşe Dair."
Türk Folkloru, 22, Mayıs: 19-20.

BAŞOĞLU, Bekir
1982 "Boyabat Yöresinde Atasözleri, Deyimler, Öğütler ve İnanışlar."
Türk Folkloru, 34, Mayıs: 19-21.

BAŞUĞUR, Emine
1996 "İçel Yöresinde Yaşayan Sarıkeçililerin Takvim ve Meteorolojisinden Bir Kesit."
I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri. II,
Ankara: KB HAGEM Yay., 143-146.

BATUR, Atilla
1996 "Yazıcı Salih ve Şemsiyye'si." (Yayımlanmamış Yükses Lisans Tezi),
Kayseri: Erciyes Üniversitesi.

BATUR, Muzaffer
1959 "Gölpazarı'nda Doğum Âdet ve İnanmaları."
Türk Folklor Araştırmaları, VI, 121: 1971-1973.

BAYKARA, Tuncer
1997 "Türk Kültüründe İklim."
Erdem, -Aydın Sayılı Özel Sayısı-, IX, 27, Ocak: 955-973.

BAYRAKTAR, Nail
1995 **Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları II.**
İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi.

BAYRAM, Sadi
1994 "Silsile-nâmeler ve İrlanda-Dublin, Chester Beatty Library'de Bulunan 1598 Tarihli Zübdetü't-Tevârih."
Vakıflar Dergisi, XXIV: 51-116.

BEDİ, Nihat
1956a "Ay Hakkında İnanmalar Ankara'da XI."
Türk Folklor Araştırmaları, IV, 88: 1405.

BEDİ, Nihat
1956b "Ay Hakkında İnanmalar XII Adana'da."
Türk Folklor Araştırmaları, IV, 89: 1412.

BEN-AMOS, Dan
1997 "Şartlar ve Çevre İçinde Folklorun Bir Tanımına Doğru."
(Çev. Metin Ekici),
Millî Folklor, 33: 74-87.

BEYHAN, Ali İhsan
1995 "Kemerhisar-Bahçeli'de İnançlar, Yerel Adlar, Takma Adlar ve Sağıltmacılık."
Türk Halk Kültüründen Derlemeler 1993.
Ankara: KB HAGEM Yay., 41-74.

BEYSANOĞLU, Şevket
1974 "Diyarbakır'da Bazı Gelenek ve İnanışlar."
Türk Folklor Araştırmaları, XV, 305: 7180-7181.

BEYSANOĞLU, Şevket
1976 "Eshab-ı Kehf'in Yeri."
I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, IV,
Ankara: KTB MİFAD Yay., 41-48.

BLOCHET, Edgar
1932 **Cataloge des Manuscrits Turc.** I,
Paris: Bibliothèque National.

BLOCHET, Edgar
1933 **Cataloge des Manuscrits Turc.** II,
Paris: Bibliothèque National.

BLOCHET, Edgar
1934 **Cataloge des Manuscrits Persans.** IV,
Paris: Bibliothèque National.

BOLULU, Osman
1956 "Reşadiye'de İnançlar."
Türk Folklor Araştırmaları, IV, 88: 1397-1398.

BORATAV, Pertev Naili
1984 **Türk Halkbilimi II 100 Soru'da Türk Folkloru (İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar).**
İstanbul: Gerçek Yayınevi.

BOYRAZ, Fadime
2000 Kaynak kişi, 1951 doğumlu, okur yazar değil. "Emek Mah. Buhara Cad. nu: 36/3 Sivas" adresinde ikamet etmektedir.

BOZYİĞİT, Ali Esat
1995 "Halk Kültürümüzde Gökkuşağı."
Bizde Âdet Böyledir Halk Kültürü Yazıları,
Ankara: Ürün Yay., 35-41.

Bursalı Tahir
1329 "Yazıcı Selahaddin."
Türk Yurdu, V: 1020-1021.

BUTANAYEV, V.
1994 "Hakas Takvimi."
(Çev. Vahit Türk, Talant Musabayev),
Türk Dili, 150, Haziran: 457-468.

BÜCÜOĞLU, Süleyman Sami
1956 "Ay Hakkında İnanmalar Isparta'da VIII."
Türk Folklor Araştırmaları, IV, 83: 1325-1326.

BÜRİAN, İrfan
1971 "Erzurum ve Çevresi Örf ve Âdetleri (II)."
Folklora Doğru, 13: 21-27.

CAMPBELL, Joseph
1995 **İlkel Mitoloji Tanrının Maskeleri.**
(Çev. Kudret Emiroğlu),
Ankara: İmge Kitabevi.

CANDAN, Hüseyin
1974 "İnanışlar."
Sivas Folkloru, 16: 5-6.

CANPOLAT, Mustafa
1975 "Divanü Lügati't- Türk'te Şamanizm İzleri."
Türk Folkloru Araştırmaları Yıllığı Belleten 1974, I,
Ankara: KTB MİFAD Yay., Ankara Üniv. Basımevi, 19-34.

CAVAİGNAC, E.
1954 **Tarihî Kronolojinin Esasları.**
(Çev. ve 'Türk Takvimi' kısmını haz: Osman Turan),
Ankara: Ankara Üniv. DTCF Yay., TTK Basımevi.

CEMALETTİN, Osman
1956 "Ay Hakkında İnanmalar Kıbrıs Türkleri Arasında IV."
Türk Folklor Araştırmaları, IV, 81: 1288.

Cevrî İbrahim Çelebi
1273 **Melhame-i Cevrî.**
İstanbul: Tabhane-i Amire.

CEYHAN, Adem
1997 **Bedr-i Dilşad'ın Murad-name'si I-II.**
İstanbul: MEB Yay., Milli Eğitim Basımevi.

CİNGÖZ, Meltem
1995 "Acısu'da (Trabzon) Halk Takvimi Halk Meteorolojisi."
Türk Halk Kültüründen Derlemeler 1993.
Ankara: KB HAGEM Yay., 75-81.

CİNGÖZ, Meltem E. ve A. SANTUR
1993 "Türkiye'de Hıdırellezde Uygulanan Bazı İnanç ve Adetlerle İlgili Bir Atlas Denemesi."
Türk Halk Kültürü Araştırmaları 1993,

Ankara: KB HAGEM Yay., 5-23.

CİNLİOĞLU, Halis
1976 "Tokat'ta Tabiat Olayları İle İlgili Halk İnanışları." **Sivas Folkloru**, 41: 5-7.

CİNLİOĞLU, Halis Turgut
1957 "Ay Hakkında İnanmalar XIII Tokat'ta." **Türk Folklor Araştırmaları**, IV, 90: 1438.

CUNBUR, M., A. SERNİKLİ, D. KAYA, ve H. YOLLAGÜL
1987 **Millî Kütüphane Yazmalar Kataloğu I.** Ankara: Millî Kütüphane Basımevi.

CUNBUR, M., A. SERNİKLİ, ve D. KAYA
1988 **Millî Kütüphane Yazmalar Kataloğu II.** Ankara: Millî Kütüphane Basımevi.

CUNBUR, Müjgan
1995 "Klasik Edebiyatımızda Nevruz." **Nevruz Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri,** (Haz: Sadık Tural), Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 37-51.

ÇAVUŞOĞLU, Mehmet
1979 **Amrî Divanı Tenkidli Metin.** İstanbul: İstanbul Üniv. Edebiyat Fakültesi Yayınları.

ÇAY, Abdulhaluk
1990 **Hıdırellez Kültür-Bahar Bayramı.** Ankara: KB HAGEM Yayınları.

ÇAY, Abdulhaluk M.
1993 **Türk Ergenekon Bayramı Nevruz.** Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

ÇELEBİ, İlyas
1997 "İslam Kaynaklarında Fiten, Melâhim ve Herc İnançları." **Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, XI-XII: 151-196.

ÇELEBİOĞLU, Âmil
1976 "Yazıcı Salih ve Şemsiyye'si." **Atatürk Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi Dergisi**, 1: 1975,

Atatürk Üniv. Basımevi, 171-218.

ÇELEBİOĞLU, Âmil
1984 "Yazıcı Salih."
Türk Ansiklopedisi, XXXIII: 417-418.

ÇELEBİOĞLU, Âmil
1996 **Muhammediye I.**
İstanbul: MEB Yayınları.

ÇELİK, Mehmet
1987 **Süryani Kilisesi Tarihi I.**
İstanbul: Yaylacık Matbaası.

ÇINAR, Ali Abbas
1996 "Türk Mitolojisinde 'Yer'in Yaratılışı."
I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri. II,
Ankara: KB HAGEM Yay., 1-11.

ÇOBANOĞLU, Özkul
1997 "Türk Kozmolojisinde Değişme ve Süreklilik Dinamikleri Üzerine Tespitler."
Bir Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi. 8: Yesevi Yayıncılık, 33-63.

ÇOBANOĞLU, Özkul
1998 "Adalar Türklüğü Folkloru: Kıbrıs ile Midilli, Girit, Sakız, İstanköy ve Rodos Türklerinin Folklorundaki Yapısal ve İşlevsel Ortaklıklar Üzerine Tespitler."
Birinci Uluslararası Kıbrıs ve Balkanlar Türk Edebiyatları Sempozyumu Bildirileri,
(Haz: İ. Bozkurt),
Gazimağusa: Doğu Akdeniz Üniversitesi Basımevi.

ÇOBANOĞLU, Özkul
1999a **Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş.**
Ankara: Akçağ Yayınları.

ÇOBANOĞLU, Özkul
1999b "Sözlü Kültürden Yazılı Kültür Ortamına Geçiş Bağlamında Erken Dönem Osmanlı Tarihlerinden Âşıkpaşazâde'nin Epik Karakteri Üzerine."
Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisİ -Osmanlı Devletinin Kuruluşunun 700. Yılı Özel Sayısı-, Ekim: 65-82.

ÇUBUKÇU, Bayhan
1992 "Ölmezçiçek (Mantuvar) ve Türk Folklorunda Yeri."
IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, IV,
Ankara: KB HAGEM Yay., 73-78.

DARICI, Kıral
1996 "Delilyas Kasabası Folkloru." (Yayımlanmamış Lisans Tezi),
Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.

DARIVERENLİ, Ali Ulvi
1939 "Sanatkarların Pirleri."
İnanç Denizli Halkevi Dergisi, 32-33, Ekim-Kasım: 21-23.

DEDE, Abdurrahim
1982 "Batı Trakya Türklerinde Eski Türk Dini Şamanizmden Kalıntılar."
II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, IV,
Ankara: KTB MİFAD Yay., 93-108.

DEDE, Abdürrahim
1978 **Batı Trakya Türk Folkloru.**
Ankara: KB Yay., Milli Eğitim Basımevi.

DEHHODÂ, Ali Ekber
1993 **Lügatnâme-i Dehhodâ. XIII,**
Tehran: İntişârârt-ı Dânişgâh-ı Tehran.

DEMİRAY, M. Güner
1973 "Gemerek'te Batıl İtikatlar."
Sivas Folkloru, 11: 13-14.

DEMİRAY, M. Güner
1976 "Gemerek'te Halk Hekimliği."
Sivas Folkloru, 44: 19-21.

DEMİRCİ, Kürşat
1992 "Burç."
Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, VI: 421-422.

DEMİREL, Mustafa
1996 **İbn-i Kemal Dıvan Tenkidli Metin.**
İstanbul: Fakülteler Matbaası.

DEVELLİOĞLU, Ferit
1988 **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat.**

Ankara: Aydın Kitabevi.

DİLÇİN, Cem
1983 **Yeni Tarama Sözlüğü.**
Ankara: TDK Yayınları.

DOĞRU, Mecit
1982 "Ardahan ve Kars Dolaylarında Tıbbî Terminoloji."
II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, IV,
Ankara: KTB MİFAD Yay., 153-155.

DOĞRUL, Ömer Rıza
1963 **Yeryüzündeki Dinler Tarihi.**
İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri.

DOYMUŞ, Ergin
1999 **Her Yönüyle Kangal.**
Sivas: Dilek Matbaası.

DUNDES, Alan
1998 "Halk Kimdir."
(Çev. Metin Ekici),
Millî Folklor, 37: 139-153.

DURA, Cihan
1990 **Bilgi Toplumu.**
Ankara: KB Yayınları.

ECE, İsmail
2000 Kaynak kişi, 70 yaşında olup okur yazarlığı yoktur. Divriği / Bahçeli Köyü'nde ikamet etmektedir.

EKREM, Nuraniye Erkin H.
1995 "Uygurlarda Nevruz Kutlamaları."
Nevruz Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri,
(Haz: Sadık Tural),
Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 155-165.

EL-FÂHÛRÎ, Hannâ
1991 **El-Mûcez Fi'l-Edebi'l-Arabî ve Tarihihi, El-Edebu'l-Arabî El Kadim I.**
Beyrut: Dârü'l-Cîl.

ELÇİN, Şükrü
1963 "Tosya'da Ay-Güneş Hakkında İnanmalar."
Türk Folklor Araştırmaları, VIII, 169: 3139-3140.

EMİNOĞLU, Mehmet
1997 **Koyunoğlu Müze ve Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu I.**
Konya: Kültür Müdürlüğü Yayınları.

EMİROĞLU, Kudret
1984 "Ay Adları Tarihçesi."
Tarih ve Toplum, 7, Temmuz: 40-45.

ERDİL, Kemalettin
1991 **Yaşayan Hurafeler.**
Ankara: TDV Yayınları.

ERDOĞAN, Ali
1964 "Ashabü'l-Kehf Efsanesi."
Türk Folklor Araştırmaları, IX, 183: 3545.

EREN, İsmail
1984 "Üsküp'te Hıdırellez Âdetleri ve Kiril Harfleriyle Yayımlanmış Üsküp Manileri."
Halk Kültürü, 1984/3: 33-44.

ERGİNER, Gürbüz
1984 **Uşak Halk Takvimi Halk Meteorolojisi,**
Ankara: KTB MİFAD Yayı, TTK Basımevi.

ERKİLETLİOĞLU, Halit
2000 "Kayseri'de Sayılı Günler."
Erciyes, 266, Şubat: 16-17.

Erzurumlu İbrahim Hakkı
1991 **Ma'rifetnâme**. 1-2-3,
(Sad. Durali Yılmaz, Hüsnü Kılıç),
İstanbul: Devran Yayıncılık.

EZ-ZEYYÂT, Ahmed Hasan
Trs. **Târihu'l-Edebi'l-Arabî.**
Lahor: Dâru Neşri'l-Kutubi'l-İslamiyye.

FAHD, T.
1993 "Malhama."
Encyclopaedia of Islam, VI, (New Edition), E. J. Brill, Leiden: 247.

FERZELİYEV, Tehmasip ve M. GASIMLI
1994 **Azerbaycan Folkloru Antologiyasi I Nahcıvan Folkloru.**
Bakı: Sabah Neşriyatı.

FIĞLALI, Ethem Ruhi
1994 **Türkiye'de Alevîlik Bektâşîlik.**
Ankara: Selçuk Yayınları.

FIĞLALI, Ethem Ruhi
1997 "Hâricîler."
Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, XVI: 169-175.

FİSCHER, A.
1988 "Kahin."
İslam Ansiklopedisi, VI: 71-73.

FİSKE, John
1996 **İletişim Çalışmalarına Giriş.**
(Çev. Süleyman İrvan),
Ankara: Bilim ve Sanat / Ark Yayınları.

FLEMMİNG, Barbara
1968 **Türkische Handscriften (Verzeichnis Der Orientalischen Handscriften İn Deutschland). XIII,1,**
Weisbaden: Franz Steiner Verlag GMBH.

FLÜGEL, Gustave
1865 **Arabischen, Persischen und Türkischen Handscriften Kaiserlich Koniglichen Hofbibliotek zu Wien.**
Wien.

FODOR, A.
1974 "Malhamat Daniyal."
The Muslim East; Studies in Honour of Julius Germanus,
(Ed.: Gy. Káldy-Nagy),
Budapest: Loránd Eötuös Universty, 85-159.

GENÇ, Reşat
1995 "Türk Tarihinde ve Kültüründe Nevruz."
Nevruz Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni

(Sempozyumu) Bildirileri,
(Haz: Sadık Tural),
Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 15-23.

GENÇ, Reşat
1997 **Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI. Yüzyılda Türk Dünyası.**
Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

GIBB, E. J. Wilkinson
1999 **Osmanlı Şiir Tarihi (A History of Ottoman Poetry) I-V.**
(Çev. Ali Çavuşoğlu),
Ankara: Akçağ Yayınları.

GOLKARİAN, Kadir
1995 "Tarihte Nevruz ve Azerbaycan Folklorunda Olduğu Değeri."
Nevruz Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri,
(Haz: Sadık Tural),
Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 127-133.

GÖKBEL, Ahmet
1997 **İnanç ve Âdetleriyle Yahyalı'da Varsak Türkmenleri.**
Yahyalı: Yahyalı Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği Yayınları.

GÖLPINARLI Abdülbâkıy
1989 **Oniki İmam.**
İstanbul: Der Yayınları.

GÖNÜLLÜ, Ali Rıza
1983 "Bilecik'te Bir Hıdırellez Adeti."
Türk Folkloru, 50, Eylül: 16-17.

GÖRECİ, Ali
1972 "Giresun'da İnanışlar: Görele İlçesi Derekuşçulu Köyü İnanmaları."
Türk Folklor Araştırmaları, XIII, 270: 6188.

GÖRMÜŞ, Şükür
1970 "Maçka'dan İnanışlar."
Türk Folklor Araştırmaları, XII, 250: 5628.

GÖRÜCÜ, İshak
1999 "Her Yönüyle Gürün." (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi),
Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.

GÖTZ, Manfred
1979 **Türkische Handscriften (Verzeichnis Der Orientalischen Handscriften İn Deutschland).** XIII,4,
Weisbaden: Franz Steiner Verlag GMBH.

GÜÇER, Lütfi
1964 **XVI-XVII. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nda Hububat Meselesi ve Hububattan Alınan Vergiler.**
İstanbul: İstanbul Üniv. İktisat Fakültesi Yay., Sermet Matbaası.

GÜLDAŞ, Ayhan
1996 **Hâlilnâme.**
Ankara: KB Yayınları.

GÜLEÇ, Azmi
1970 "İklim ve İklime Dair Atasözleri ve Deyimler."
Türk Folklor Araştırmaları, XII, 252: 5675-5679.

GÜLSEVİN, Gürer
1987 "Malatya ve Çevresinde Elyazması Türkçe Eserler."
II. Battal Gazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu Tebliğler.
Malatya: 140-149.

GÜNALTAY, Mehmed Şemseddin
1997 **Hurafeler ve İslam Gerçeği.**
(Haz: Ahmet Gökbel),
İstanbul: Marifet Yayınları.

GÜNDÜZ, Şinasi
1995 **Sâbiîler Son Gnostikler.**
Ankara: Vadi Yayınları.

GÜNEL, Aziz
1970 **Türk Süryaniler Tarihi.**
Diyarbakır.

GÜNGÖR, Harun
1995 "Önasya Kültürlerinde Yeniden Doğuş ve Türklerde Nevruz."
Nevruz Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri,
(Haz: Sadık Tural),
Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 31-36.

GÜNGÖR, Harun ve M. ARGUNŞAH
1991 **Gagauz Türkleri Tarih - Dil - Folklor ve Halk Edebiyatı.**
Ankara: KB Yayınları.

GÜRTUNCA, Mehmet Faruk
Trs **Altıparmak Peygamberler Tarihi.**
İstanbul: Huzur Yayınevi.

GÜZEL, Abdurrahman
1995 "XIV-XV. Yüzyıl Edebiyatında Nevruz ve Nevruziyeler."
Nevruz Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri,
(Haz: Sadık Tural),
Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 95-104.

GÜZELBEY, Cemil Cahit
1976 "Gaziantep'te Halk Hekimliği Kanalma, Gövdeden Kan Çıkarma Yoluyla Tedavi."
Türk Folklor Araştırmaları, XVII, 328: 7815-7817.

GÜZELBEY, Cemil Cahit
1983 "Gaziantep Halk İnançlarından Bir Demet."
Türk Folkloru, 50, Eylül: 20-22.

HAFIZ, Nimetullah
1982 "Kosova'da Hıdırellez Adetleri."
II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, IV,
Ankara: KTB MİFAD Yay., 237-242.

HALAÇOĞLU, Yusuf
1996 "Osmanlılarda Nevruz Kutlamaları."
Nevruz ve Renkler Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni Bildirileri.
(Haz: Sadık Tural, Elmas Kılıç),
Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 183-188.

HARMAN, Ömer Faruk
1993 "Dânyâl."
Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, VIII: 480-481.

HEKİMOV, Mürsel
1986 **Halgımızın Deyimleri ve Duyumları.**
Bakı: Maarif Neşriyyatı.

HIZAL, İsmail
1995 "Halk Tebabeti ve Afyonkarahisar'da Kokucu Ali."
IV. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri,
Afyon: Afyon Belediyesi Yay., 87-97.

HOOKE, Samuel Henry
1993 **Ortadoğu Mitolojisi Mezopotamya Mısır Filistin Musevi Hıristiyan Mitosları.**
(Çev. Alâeddin Şenel),
Ankara: İmge Kitabevi.

HÜSEYİN, Nizâmeddin
1995 "Uygurlarda Nevruz."
(Akt. Nuraniye H. Ekrem, Reşide Gürses),
Nevruz Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri,
(Haz: Sadık Tural),
Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 315-321.

ISMAYILOV, Hüseyin
1993 **Veten Gurbette Galdı.**
Bakı: Yazıcı Neşriyyatı.

IŞIKLI, Burhanettin
1956 "Ay Hakkında İnanmalar İstanbul'da I."
Türk Folklor Araştırmaları, IV, 78: 1245-1246.

IŞILTAN, Fikret
1979 "Tâhir Bin Hüseyin."
İslam Ansiklopedisi, XI: 631-635.

İbn Bibi
1996 **El Evâmirü'l-Ala'iye Fi'l-Umûri'l-Ala'iye (Selçuknâme) I-II.**
(Haz. Mürsel Öztürk),
Ankara: KB Yayınları.

İbn Haldun
1989 **Mukaddime II.**
(Çev. Zâkir Kadirî Ugan),
İstanbul: MEB Yayınları.

İbrahim İbni Mehmed
1961 **Revnak-ı Bostan.**
(Haz. Hadiye Tunçer),

İZGİ, Cevat
1998 "Hubeyş Et-Tiflisî."
Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. XVIII: 268-270.

KAFALI, Mustafa
1995 "Türk Kültüründe Nevruz ve Takvim."
Nevruz Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri,
(Haz: Sadık Tural),
Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 25-29.

KALAFAT, Yaşar
1995 **Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri.**
Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

KALAFAT, Yaşar
1998 **Kuzey Azerbaycan - Doğu Anadolu ve Kuzey Irak'ta Eski Türk Dini İzleri -Dinî Folklorik Tabakalaşma-.**
Ankara: KB HAGEM Yayınları.

KARA, İsmail
1979 "Fal."
Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, III,
İstanbul: Dergah Yay., 153-154.

KARA, İsmail
1986 "Melhame."
Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, VI,
İstanbul: Dergah Yay., 241.

KARABULUT, Ali Rıza
1994 **Tıbb-ı Nebevî Ansiklopedisi. I-II,**
Ankara: Mektebe Yayınları.

KARAÇİÇEK, İlkgül
1994 "Yukarıtepe Köyü Folkloru." (Yayımlanmamış Lisans Tezi),
Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.

KARADAĞ, Nurhan
1978 **Köy Seyirlik Oyunları.**
Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

KARADAĞ, Özay
1999 "Gubârî Abdurrahman ve Ka'benâmesi." (Yayımlanmamış Yükses Lisans

Tezi),
Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.

KARATAY, Fehmi Edhem
1961 **Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu.** İstanbul: Topkapı Sarayı Müzesi Yayınları.

KARATAYEV, Olcabay K.
1995 "Kırgız Tarihi ve Nevruz."
Nevruz Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri,
(Haz: Sadık Tural),
Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 229-232.

KARDAŞ, Nevin ve DİĞERLERİ
1995 **Örnekleriyle Türkçe Sözlük.** 1,2,3,4,
Ankara: MEB Yayınları.

KARDEŞ, Mehmet
1961 **Tortum'da Halk İnanmaları Adet ve Taşlamalar.**
İstanbul: Ekin Basımevi.

KAŞGARLI, Mehlika Aktok
1995 "Uygur 'Bahar Bayramı', 'İlkyaz' Buku Kagan 'Köken' ve 'Yeniden Doğuş' Efsanesi."
Nevruz Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri,
(Haz: Sadık Tural),
Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 167-172.

KAYA, Doğan
1982 "Ortaköy ve Çevre Folkloru Araştırması 2."
Türk Folkloru, 40, Kasım: 19-20.

KEREYTOV, Ramazan
1995 "Kafkas NogayTürklerinde Navruz Bayramı."
(Akt. Mariyam Bulgarova, Celaleddin Erbay),
Nevruz Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri,
(Haz: Sadık Tural),
Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 233-235.

KESKİOĞLU, Osman
1973 "Bulgaristan Türkleri Kocabalkan Köyleri Folkloru."

Türk Kültürü Araştırmaları, III-IV-V-VI: 215-251.

KILIÇ, Mahmut Erol
1998 "Hermes."
Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, XVII: 228-233.

KIRZIOĞLU, M. Fahrettin
1950 "On İki Hayvan Üzerine Dönen Yıllar ve Türkçe Ay Adları."
Türk Folklor Araştırmaları, I, 11: 170-172.

KIRZIOĞLU, M. Fahrettin
1953 "Gökten İnen Ejderha Efsanesi ve Tarihteki Yeri."
Türk Folklor Araştırmaları, II, 44: 697-698.

KIRZIOĞLU, M. Fahrettin
1964 "Kars'ta Halk İnanışları, Efsaneler: Gök-bulut-ejderha."
Türk Folklor Araştırmaları, IX, 181: 3486-3489.

KIRZIOĞLU, M. Fahrettin
1969 "H. 1125 (1713) Yılından Kalma Bir Yazmada Eleğim-Sağma (Ebem Kuşağı Renkleri Üzerine İnanışlar."
Türk Folklor Araştırmaları, XI, 234: 5167.

KOCATÜRK, Vasfi Mâhir
1964 **Türk Edebiyatı Tarihi.**
Ankara: Edebiyat Yayınevi.

KRAFFT, Albrecht
1842 **Die Arabischen, Persischen und Turkishen Handschriften Der K.-K. Orientalischen Akademie zu Wien.**
Wien.

KUT, Günay
1989 **Tercüman Gazetesi Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Kataloğu I.**
İstanbul: Tercüman Gazetesi Yay., Edebiyat Fakültesi Basımevi.

KUTLUER, İlhan
1992 "İslam Literatüründe Burç."
Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, VI: 422-424.

KUZGUN, Şaban
1993 **Dinler Tarihi Dersleri.**
Kayseri: Erciyes Üniv. Yayınları.

KUZGUN, Şaban
1995 "İslam Tarihi Kaynaklarına Göre Nevruz Bayramı."
Nevruz Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri,
(Haz: Sadık Tural),
Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 105-109.

KUZUCULAR, Emin
1973a "Koç Katımı."
Sivas Folkloru, 7: 16-17.

KUZUCULAR, Emin
1973b "Hafik ve Zara'da Eğrilce."
Sivas Folkloru, 9: 11, 22.

KUZUCULAR, Emin
1978 "Şarkışla Takvimi 1."
Sivas Folkloru, 71: 15-17.

KUZUCULAR, Emin
1979a "Şarkışla'da Hastalıklar ve Tedavileri."
Türk Folkloru, 1, Ağustos: 25-26.

KUZUCULAR, Emin
1979b "Şarkışla'da Hastalıklar ve Tedavileri 2."
Türk Folkloru, 2, Eylül: 26-28.

KUZUCULAR, Emin
1979c "Şarkışla'da Hastalıklar ve Tedavileri 3."
Türk Folkloru, 3, Ekim: 24-28.

KUZUCULAR, Emin
1979d "Şarkışla'da Hastalıklar ve Tedavileri 4."
Türk Folkloru, 4, Kasım: 24-27.

KUZUCULAR, Emin
1979e "Şarkışla'da Hastalıklar ve Tedavileri 5."
Türk Folkloru, 5, Aralık: 27-30.

KUZUCULAR, Emin
1979f "Şarkışla Takvimi 2."
Sivas Folkloru, 72-73: 14-17.

KÜÇÜK, Abdurrahman
1987 "Erzincan ve Çevresindeki Halk İnanışlarına Toplu Bakış."
III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, IV,
Ankara: KTB MİFAD Yay., Başbakanlık Basımevi, 241-255.

KÜTÜK, Senem
2000 Kaynak kişi, 75 yaşında olup okuma yazması yoktur. "Mehmetpaşa Mah. 2. Sok. Meram Apt. 2. Bl. nu: 8/4 Sivas" adresinde ikamet etmektedir.

LEVEND, Âgah Sırrı
1984 **Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar.**
İstanbul: Enderun Kitabevi.

MACDONALD, D. B.
1988a "Fal."
İslam Ansiklopedisi, IV: 449-450.

MACDONALD, D. B.
1988b "Melâhim."
İslam Ansiklopedisi, VII: 659-661.

MALCIOĞLU, Rahmiye
1968 "Bursa'da Hıdırellez."
Türk Folklor Araştırmaları, XI, 212: 4634-4635.

MALİNOWSKİ, B.
1992 **Bilimsel Bir Kültür Teorisi.**
(Çev. Saadet Özkal),
İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

MALKONDUYEV, Hamit
1995 "Karaçay-Malkar Türklerinde Nevruz Bayramı."
Nevruz Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri,
(Haz: Sadık Tural),
Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 189-191.

Mercimek Ahmed
Trs **Kâbusnâme.** 1-2,
(Haz. Atilla Özkırımlı),
İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser.

MERÇİL, Erdoğan
1991 **Müslüman-Türk Devletleri Tarihi.**
Ankara: TTK Yayınları.

ML
1992 **Meydan Larousse Büyük Lûgat ve Ansiklopedi. I-XX,**
İstanbul: Sabah Gazetesi Yayınları.

MU'ÎN, Muhammed
1371 **Ferheng-i Fârisî. IV,**
Tehran: Müessese-i İntişârât-ı Emîr Kebir.

Nasır El-Din El-Tusî
1984 **Muhtasar Fi İlm El-Tencim ve-Ma'rifet El-Takvim (Risale-i Si Fasl).**
(Çev. Ahmed-i Dâî), (Bugünkü Türkçeye Çev. T. N. Gencan, M. Dizer),
İstanbul: Boğaziçi Üniv. Kandilli Rasathanesi Yayınları.

NASR, Seyyid Hüseyin
1985 **İslam Kozmoloji Öğretilerine Giriş.**
(Çev. Nazife Şişman),
İstanbul: İnsan Yayınları.

NEBİYEV, Azad
1995 "Azerbaycan'da Nevruz, Nevruz Adetleri ve Nevruz Sofrası."
(Akt. Lerzan Yağcı),
Anayurttan Atayurda Türk Dünyası. II, 8, Mart: 28-36.

NEZİHÎ, Salih
1961 "İstanbul'da Halk İnanmaları."
Türk Folklor Araştırmaları, VI, 142: 2383-2384.

NOYAN, Bedri
1983 "Şianın Bayramlarından Nevruz."
Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, II, İzmir: 102-109.

OCAK, Ahmet Yaşar
1990 **İslam-Türk İnançlarında Hızır Yahut Hızır-İlyas Kültü.**
Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

OĞUZ, Öcal
1999 "Türk Halkbilimi Çalışmalarında Eşmetin (Varyant) ve Benzer Metin (Versiyon) Sorunu."
Millî Folklor, 42: 2-5.

OLRİK, Axel
1994a "Halk Anlatılarının Epik Kuralları I."
(Çev. Yok),
Millî Folklor, 23: 2-5.

OLRİK, Axel
1994b "Halk Anlatılarının Epik Kuralları II."
(Çev. Yok),
Millî Folklor, 24: 4-6.

ONAY, Ahmet Talat
1992 **Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar.**
(Haz.: Cemal Kurnaz),
Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.

ONG, Walter J.
1995 **Sözlü ve Yazılı Kültür Sözün Teknolojileşmesi.**
(Çev. Sema P. Banon),
İstanbul: Metis Yayınları.

ORTA, Nedim
1962 "Kökez ve Elmacık Köyü İnanmaları."
Türk Folklor Araştırmaları, VII, 150: 2627.

ORTA, Nedim
1963 "Fener Köyü Folkloru."
Türk Folklor Araştırmaları, VIII, 172: 3228-3230.

Osman
1961 **Tevârih-i Cedid-i Mir'at-ı Cihan.**
(Düzenleyen: [H. N.] ATSIZ),
İstanbul: Küçükaydın Matbaası.

OY, Aydın
1986 "Ahmed Rif'at Efendi'nin Lügat-i Tarihiyye ve Coğrafiyye'sinde Folklorik Bilgiler."
Türk Folkloru, 80-81, Mart-Nisan: 3-4.

ÖGEL, Bahaeddin
1995 **Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamaları İle Destanlar). II.**
Ankara: TTK Yay., TTK Basımevi.

ÖNLER, Zafer
1990 **Müntehab-ı Şifa I Giriş-Metin.**

Ankara: TDK Yayınları.

ÖRNEK, Sedat Veyis
1966 **Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Bâtıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki.**
Ankara: DTCF Yay., Ankara Üniv. Basımevi.

ÖRNEK, Sedat Veyis
1979 **Anadolu Folklorunda Ölüm.**
Ankara: DTCF Yay., DTCF Basımevi.

ÖZ Mustafa
1993 "Cafer es-Sâdık."
Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, VII: 1-3.

ÖZBAŞ, Hasan
1967 "Yozgat'ta Congolos."
Türk Folklor Araştırmaları, X, 212: 4349.

ÖZBAY, Ercümend Melih
1970 "Yedi Uyurlar."
Türk Folklor Araştırmaları, XII, 252: 5674-5675.

ÖZDEMİR, Ahmet
Trs **Folklor Penceresi.**
İstanbul: Veli Yayınları.

ÖZDEMİR, Halit
1985 "Artvin Köylerinde Yılbaşı Adet ve İnanmaları."
Türk Folkloru, 67, Şubat: 27-28.

ÖZEN, Mine Esiner
1995 **Dr. E. Esin Kütüphanesi Kataloğu (Yazma Eserler).**
İstanbul: TEK-ESİN Vakfı Yayınları.

ÖZERGİN, M. Kemal
1969 "Halk Takviminde Aylar."
Türk Folklor Araştırmaları, XII, 238: 5675-5677.

ÖZERGİN, M. Kemal
1974 "Eski Bir Kayda Göre Günlerle İlgili İnançlar."
Türk Folklor Araştırmaları, XV, 300: 7028-7030.

ÖZKAN, İsa
1995 "Tatar ve Uygur Türklerinde Nevruz Bayramında Şiir Söyleme Geleneği." **Nevruz Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri,** (Haz: Sadık Tural), Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 173-179.

ÖZKAYA, Yücel
1985 **XVII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı.** Ankara: KTB Yayınları.

ÖZTÜRK, Ali
1996 **Ötüken Türk Kitabeleri.** İstanbul: MEB Yay., Millî Eğitim Basımevi.

PAKALIN, Mehmet Zeki
1993 **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü. I, II, III,** İstanbul: MEB Yay., Milli Eğitim Basımevi.

PALA, İskender
1991 **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü.** Ankara: Akçağ Yayınları.

PANZAC, Daniel
1997 **Osmanlı İmparatorluğu'nda Veba (1700-1850).** (Çev. Serap Yılmaz), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Peçevi İbrahim
1992 **Peçevi Tarihi I-II.** (Haz: Bekir Sıtkı Baykal), Ankara: KB Yayınları.

PERRY, Whitall N.
1995 "Ruhun Burçlar Kuşağı: Geleneksel ve Deneysel Psikoloji Arasındaki Farklarla İlgili Gözlemler." **Kutsalın Peşinde,** (Haz. Seyyid Hüseyin Nasr - Katherine O'Brien), (Çev. Süleyman Erol Gündüz), İstanbul: İnsan Yay., 73-111.

PERTSCH, Wilhelm
1864 **Die Türkischen Handscriften der Herzoglichen Bibliothek zu**

Gotha.
Wien.

PERTSCH,Wilhelm
1888 **Verzeichniss der Persischen Handscriften der Königlichen Bibliothek zu Berlin.**
Berlin.

PETEKÇİ, Ahmet
1953 "Bozkır'da Güneş ve Ay Tutulması."
Türk Folklor Araştırmaları, II, 42: 661.

PİRENNE, Henri
1983 **Ortaçağ Avrupasının Ekonomik ve Sosyal Tarihi.**
(Çev. Uygur Kocabaşoğlu),
İstanbul: Alan Yayıncılık.

POLAT, H. Hüseyin
1995 **Sivas Ulaş'ta Halk Hekimliği Uygulamaları.**
Ankara: Ürün Yayınları.

RAHMAN, Abdülkerim
1995 "Tarihten Günümüze Doğu Türkistan'da Nevruz Kutlamaları."
(Akt. E. Emet, A. Çelikbay),
Nevruz Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri,
(Haz: Sadık Tural),
Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 221-227.

Rıza Nur
1926 "Türk Takvimi."
Türk Yurdu, IV, 19: 2-17.

RİEU, Charles
1888 **Catalogue of the Turkish Manuscripts in the British Museum.**
London.

ROSSİ, Ettore
1953 **Elenoc dei Manoscritti Turchi della Biblioteca Vaticana.**
Roma.

ROUX, Jean Paul
1994 **Türklerin ve Moğolların Eski Dini.**
(Çev. Aykut Kazancıgil),

İstanbul: İşaret Yayınları.

SAKAOĞLU, Saim
1975 "Tokat'ta İtibar Edilen İnanışlar."
Sivas Folkloru, 34: 3-4.

SAKAOĞLU, Saim
1995 "Konya'da 1918 Yılı Ergenekon Bayramı."
Nevruz Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri,
(Haz: Sadık Tural),
Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 89-93.

SAN, Salih
1953 "Eshabı Kehf Masalı."
Türk Folklor Araştırmaları, III, 49: 784.

SARI, Mevlüt
1984? **El-Mevârid Arapça Türkçe Lügat.**
İstanbul: Bahar Yayınevi.

SARI, Nil
1982 "Halk Hekimliğinde ve Osmanlı Tıp Yazmalarında Akıl ve Sinir Hastalıklarının Tedavisi."
II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, IV,
Ankara: KTB MİFAD Yay., 429-443.

SARIKÇIOĞLU, Ekrem
1983 **Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi.**
İstanbul: Otağ Yayınları.

SAYILI, Aydın
1982 **Mısırlılarda ve Mezopotamyalılarda Matematik, Astronomi ve Tıp.**
Ankara: TTK Yayınları.

SOYDİNÇ, Özer
1969 "Kilis'te Kadınlar Arasında İtibar Edilen Âdet ve Ananeler."
Folklora Doğru, 3, İstanbul: 18-19.

SÜLEYMANOV, Ahmet
1995 "Başkurt Halkının Milli Bayramlar Sisteminde Nevruz."
Nevruz Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri,

(Haz: Sadık Tural),
Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 181-188.

ŞAHİSLAM, İsmail
1995 "Taşkent Mahallinde Nevruz Bayramının Kutlanışı."
(Akt. Hüseyin Özbay),
Nevruz Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri,
(Haz: Sadık Tural),
Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 245-250.

ŞAMANOV, İbrahim
1995 "Kafkasyalı Karaçay-Malkar Türklerinin Halk Takviminde Yeni Yıl 'Nevruz'."
Nevruz Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri,
(Haz: Sadık Tural),
Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 193-197.

Şemseddin Sami
1306 **Kâmusü'l- ᶜAlâm.**
İstanbul: Mihran Matbaası.

Şemseddin Sami
1314 **Kâmusü'l- ᶜAlâm.**
İstanbul: Mihran Matbaası.

Şemseddin Sami
1316 **Kâmusü'l- ᶜAlâm.**
İstanbul: Mihran Matbaası.

Şemseddin Sami
1989 **Kâmus-ı Türkî.**
İstanbul: Enderun Kitabevi.

ŞENTÜRK, Ahmet
1971 "'Kocakarı Soğukları' Hakkında."
Türk Folklor Araştırmaları, XIII, 258: 5849.

ŞENTÜRK, Ahmet
1972 "Halk Hekimliği: Malatya'da Ot, Çiçek ve Meyvelerden Yapılan İlaçlar."
Türk Folklor Araştırmaları, XIII, 270: 6196.

ŞENTÜRK, Ahmet Atilla
1994 "Osmanlı Edebiyatında Felekler, Seyyare ve Sabiteler (Burçlar)."
Türk Dünyası Araştırmaları, 90, İstanbul: 131-179.

ŞEREF, A.
1956 "Ay Hakkında İnanmalar II İstanbul'da."
Türk Folklor Araştırmaları, IV, 79: 1261.

ŞİMŞEK, Esma
1989 "Çukurova'da 'Mantıfar Açma' Geleneği Bilinmekte Midir?"
2. Mersin Millî Kültür ve Eğitim Sempozyumu Bildirileri,
(Haz. Hilmi Dulkadir),
Ankara: Mersin Halk Eğt. merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü Yay.,
176-186.

ŞÜKÛN, Ziyâ
1996 **Gencîne-i Güftâr Ferheng-i Ziyâ Farsça - Türkçe Lügat**. I, II, III,
İstanbul: MEB Yayınları.

TACEMEN, Ahmet
1995 **Türk Fin - Ugor, Moğol - Mançu Toplulukları İnanışları Zemininde Bulgaristan Türkleri İnanışları veya Türk Kimliği**.
Ankara: Üçbilek Matbaası.

TACEMEN, Ahmet
1997 "Bulgaristan Türkleri İnançları İlkyaz Gündönümü."
Anayurttan Atayurda Türk Dünyası. 12: 29-34.

TAN, Nail
1976 "Türkiye Halk Meteorolojisinde Hava Tahmini",
I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri. IV,
Ankara: KB MİFAD Yay., 249- 282.

TAN, Nail
1982 "Türk Folklorunda Nisan Yağmuru Motifi."
II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, IV,
Ankara: KB MİFAD Yay., 469-478.

TANER, Nuri
1982a "Halk Kültüründe Ay 1."
Türk Folkloru, 30, Ocak: 11-15.

TANER, Nuri
1982b "Halk Kültüründe Ay 2."

Türk Folkloru, 31, Şubat: 20-22.

TANER, Nuri
1983 "Halk İnanmalarında Cin ve Cin Tutma."
Türk Folkloru, 43, Şubat: 12-15.

TANER, Nuri
1984 "Yalova ve Çevresinde Hıdırellez İle İlgili İnanmalar."
Türk Folkloru, 62, Eylül: 34.

TARLAN, Ali Nihat
1967 **Zatî Divanı I.**
İstanbul: İstanbul Üniv. Edebiyat Fakültesi Yayınları.

TAŞ, Hülya
1996 "Erzurum'da Doğum ve Çocukla İlgili Eski Adet ve İnançlar."
Türk Halk Kültüründen Derlemeler 1994.
Ankara: KB HAGEM Yay., 187-214.

Taşköprüzâde Ahmed
1313 **Mevzuâtü'l-Ulûm.**
(Müt.: Taşköprüzâde Kemaleddin Mehmed),
İstanbul: İkdam Matbaası.

TATÇI, Mustafa
1997 "Şâir Nâbî'nin Muhyiddin-i Arabî'ye Bir Medhiyyesi."
Edebiyattan İçeri Dinî Tasavvufî Türk Edebiyatı Üzerine Yazılar,
Ankara: Akçağ Yay., 370-386.

TAYLAN, Ertuğrul
1995 **Çokaklı Köyü Sosyo - Ekonomik Yapı ve Halk Kültürü Araştırması.**
Ankara: KB HAGEM Yayınları.

TERZİ, Mehmet
1994 "Yazıcı Salih (Selahaddin) Kitabu'ş-Şemsiyye (Melhame-i Şemsiyye) Dil Özellikleri - Metin - Söz Dizin." (Yayımlanmamış Doktora Tezi),
Malatya: İnönü Üniversitesi.

TEZCAN, Mahmut
1995 "Türk Millî Kültüründe Bahar Bayramları Olarak Nevruz ve Hıdırellez."
Anayurttan Atayurda Türk Dünyası. II, 8, Mart: 3-9.

TEZCAN, Mahmut
1996 **Kültürel Antropoloji.**
Ankara: Ankara Üniv. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

TEZCAN, Mahmut
1997 **Türk Kişiliği ve Kültür Kişilik İlişkileri.**
Ankara: KB Yayınları.

TOHUMCU, İpek
1971 "Kars."
Folklora Doğru, 16, İstanbul: 18-25.

TOLUNAY, Faik
1956 "Ay Hakkında İnanmalar İzmir'de V."
Türk Folklor Araştırmaları, IV, 81: 1288.

TORUN, Ali
1998 **Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvetnâmeler Üzerine Bir İnceleme.**
Ankara: KB Yayınları.

TRAM-SEMEN, Sofi
1993 **Nart-Hunlar Karaçayların Astrolojisi.**
(Çev. A. Ateşoğlu ve diğerleri),
Ankara: NC Gazetecilik Yayınları.

TRYJARSKİ, Edward
1968 "Zodyak Bölge Burçlarının Bir Ermeni-Kıpçak Listesi."
XI. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler 1966.
Ankara: TTK Basımevi, 127-138.

TRYJARSKİ, Edward
1975 "Ermeni - Kıpçak Dilinde Yazılmış Olan Meteorolojik ve Müneccimlikle İlgili Tahminler."
I. Türk Dili Bilimsel Kurultayına Sunulan Bildiriler 1972.
Ankara: TDK Yay., Ankara Üniv. Basımevi, 309-315.

TURAN, Fikret
1998 "Halk Osmanlıcası I. Melhameler ve Bir On Yedinci Yüzyıl Melhamesi."
Bir Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, IX-X: Yesevî Yayıncılık, 685-709.

TURAN, Osman
1941 **Oniki Hayvanlı Türk Takvimi.**

İstanbul: DTCF Yay., Cumhuriyet Matbaası.

TURAN, Osman
1984 **İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihî Takvimler.**
Ankara: TTK Yay., TTK Basımevi.

TUZLUGUL, Totay Tacioğlu
1995 "Kazakistan'da Nevruz Kutlamaları."
(Akt. Mariyam Bulgarova, Celaleddin Erbay),
Nevruz Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri,
(Haz: Sadık Tural),
Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 323-325.

TÜCCARBAŞIOĞLU, Füsun
1970 "Adet ve İnançlarda Şamanizm Kalıntıları."
Folklora Doğru, 6, İstanbul: 7-8.

TÜRKOĞLU, Sabahattin
1971 "Selçuk'ta Yedi Uyurlar Efsanesi."
Türk Folklor Araştırmaları, XIII, 269: 6160-6161.

UĞUR, Sait
1948 **İçel Folkloru II İnsan Hayatının Çeşitli Safhalarına Ait Âdet ve İnanışlar.**
Ankara: CHP Halkevleri Yay., Ulus Basımevi.

ULUDAĞ , Süleyman
1995 **İbn Arabî.**
Ankara: TDV Yayınları.

UYGUNER, Muzaffer
1954 "Kandıra'da Halkbilgisi İncelemeleri."
Türk Folklor Araştırmaları, III, 59: 930-933.

UYGUNER, Muzaffer
1957 "Kandıra'da Oyunlar ve İnsan Azalarına Dair İnançlar."
Türk Folklor Araştırmaları, V, 100: 1589-1590.

UYUKLU, Ömer
1973 "Bitlis Yöresinde Adaklar, Adet ve İnançlar."
Folklora Doğru, 27, İstanbul: 10-14.

UZUN, Mustafa
1992 "Edebiyatta Burç."
Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. VI: 424-426.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı
1984 **Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı.**
Ankara: TTK Yay., TTK Basımevi.

ÜÇER, Müjgan
1974 "Halk Hekimliğinde Bazı Tedavi Usulleri."
Sivas Folkloru, 14: 5-6, 23.

ÜÇER, Müjgan
1995 "Sivas'ta Mevsimlik Bayram ve Özel Günler: Sultan Navruz, Eğrilce ve Sıçancık."
Anayurttan Atayurda Türk Dünyası. II, 8, Mart: 51-54.

ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir
1953 "Yakın Zamanlara Kadar Sinop ve Muhitinde Hıdırellez Gününe Ait Adetler Nasıldı?."
Türk Folklor Araştırmaları, II, 44: 695-697.

ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir
1957 "Ay Hakkında İnanmalar XIV Sinop'ta."
Türk Folklor Araştırmaları, IV, 92: 1461-1463.

ÜNVER, İsmail
1983 **Ahmedî İskender-nâme İnceleme Tıpkıbasım.**
Ankara: TDK Yayınları.

ÜNVER, İsmail
1986 "Mesnevî."
Türk Dili Dergisi Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri), 415-416-417: 430-563.

WELLEK, Réne, Austin VARREN
1993 **Edebiyat Teorisi.**
(Çev. Ö. Faruk Huyugüzel),
İzmir: Akademi Kitabevi.

YAĞMUR, Mehmet Altan
1996 "Kayseri İli Halk Hekimliği."
Türk Halk Kültürü Araştırmaları 1995,
Ankara: KB HAGEM Yay., 111-155.

YAKIT, İsmail
1992 **Türk İslam Kültüründe Ebced Hesâbı ve Târih Düşürme.** İstanbul.

YALÇIN, Leyla
1999 "Aksu İlçesi Yörükleri." (Yayımlanmamış Lisans Tezi), Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.

YALTKAYA, Şerefeddin
1998 **Hay Bin Yakzan.** (İçinde), (Haz: N. Ahmet Özalp), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

YARDIMCI, Mehmet
1985 "Zile ve Çevresinde Görülen Çeşitli İnanışlar." **Türk Folkloru**, 69, Nisan: 18-19, 32.

YARDIMCI, Mehmet
1993 **Halkbilim ve Edebiyat Yazıları.** Malatya: Açıksöz Yayınları.

YETİŞEN, Rıza
1965 "Naldöken Tahtacıları: XI Sayılı Günler ve İnanışlar." **Türk Folklor Araştırmaları**, IX, 197: 3948-3949.

YILMAZ, Mehmet
1992 **Edebiyatımızda İslamî Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük).** İstanbul: Enderun Kitabevi.

YUND, Kerim
1960 "Türkiye'de Hıdırellez." **Türk Folklor Araştırmaları**, VI, 130: 2139-2141.

YURDAGÜR, Metin
1993 "Cefr." **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, VII: 215-218.

YUVALI, Abdülkadir
1995 "Nevruz Bayramı ve Çarşamba Günleri." **Nevruz Türk Kültüründe Nevruz Uluslararası Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildirileri,** (Haz: Sadık Tural), Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay., 53-61.

YÜKSEL, Hasan

2000 Kaynak kişi, Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde profesör. O, derlemeye konu olan bilgisini Keban İlçesi, Gökbelen Köyü'nde yaşamış olan ve okur yazarlığı olmayan babaannesinden öğrenmiş.

Y1 **Kitab-ı Melhame-i Danyal**, Arkeoloji Müzesi Kütüphânesi, Nu: 556, 2b-114a yk.

Y2 **Şemsiyye**, Arkeoloji Müzesi Kütüphânesi, Nu: 1577, 1b-138b yk.

Y3 **Melheme-i Şemsiyye**, Atatürk Üniv. Seyfettin Özege Kütüphânesi, Agah Sırrı Levend Blm. nu: 477, 1b-103a yk.

Y4 **Kitabü'l-Melheme**, Atatürk Üniv. Seyfettin Özege Kütüphânesi, Agah Sırrı Levend Blm. nu: 299, 1a-99b yk.

Y5 **Şemsiyye**, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphânesi, İsmail Saib I Blm., nu: 1570, 1b-147b yk.

Y6 **Melheme**, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphânesi, İsmail Saib I Blm., nu: 536, 1b-44b yk.

Y7 **Şemsiyye**, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphânesi, Muzaffer Ozak I Blm., nu: 892, 1b-115b yk.

Y8 **Mülheme-i Hall-i Vâkıât**, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphânesi, Muzaffer Ozak I Blm., nu: 276, 1b-148b yk.

Y9 **Şemsiyye**, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphânesi, Muzaffer Ozak I Blm., nu: 296, 1a-108a yk.

Y10 **Kitabü'l-Melheme**, Ege Üniv. Türk Dili ve Edebiyatı Blm. Kütüphanesi, numarasız, 1b-97b yk.

Y11 **Melheme**, İstanbul Üniv. Kütüphânesi, Türkçe Yazmalar Blm., nu: 6571, 1b-154b yk.

Y12 **Şemsiyye**, İstanbul Üniv. Kütüphânesi, Türkçe Yazmalar Blm., nu: 6682, 1b-120b yk.

Y13 **Şemsiyye**, İstanbul Üniv. Kütüphânesi, Türkçe Yazmalar Blm., nu: 944, 1b-164b yk.

Y14 **Şemsiyye**, İstanbul Üniv. Kütüphânesi, Türkçe Yazmalar Blm., nu: 6570, 1b-147a yk.

Y15 **Şemsiyye**, İstanbul Üniv. Kütüphânesi, Türkçe Yazmalar Blm., nu: 2727, 2a-131b yk.

Y16 **Melhame**, Koca Râgıp Paşa Kütüphânesi, nu: 1043(1210), 1a-92b yk.

Y17 **Şemsiyye**, Koyunoğlu Müze ve Kütüphânesi, nu: 11752, 1b-132a yk.

Y18 **Şemsiyye**, Kütahya Vahit Paşa İl Halk Kütüphanesi, El Yazmaları Blm., nu: 1179, 1b-157a yk.

Y19 **Melheme**, Millet Kütüphânesi, Ali Emirî Manzum Blm., nu: 1298, 1b-172a yk.

Y20 **Şemsiyye**, Millet Kütüphânesi, Ali Emirî Şeriyye Blm., nu: 562/2, 7b-175a yk.

Y21 **Melhame-i Danyal Peygamber Tercümesi**, Millî Kütüphane, Yz. A 3030, 1b-203a yk.
Y22 **Melhame-i Danyal**, Millî Kütüphane, Yz. A 2066/1, 1b-22b yk.
Y23 **Melhame**, Millî Kütüphane, Adnan Ötüken Yazmaları nu: K. 314, 1b-165b yk.
Y24 **Kitab-ı Melheme**, Millî Kütüphane, Yz. A 3795, 1b-4b yk.
Y25 **Şemsiye**, Millî Kütüphane, Yz. A 2478/1, 3b-135a yk.
Y26 **Şemsiye**, Millî Kütüphane, Yz. A 4931, 1a-137b yk.
Y27 **Melheme**, Millî Kütüphane, Yz. B 69/1, 1b-173b yk.
Y28 **Şemsiye**, Millî Kütüphane, Yz. B 305, 1b-168b yk.
Y29 **Şemsiyye**, Millî Kütüphane, Adnan Ötüken Yazmaları nu: 2573, 1a-162a yk.
Y30 **Şemsiyye**, Nuruosmâniye Kütüphânesi, nu: 2802, 1b-150b yk.
Y31 **Kitâbü'l-Melheme**, Nuruosmâniye Kütüphânesi, nu: 2809, 1b-173b yk.
Y32 **Şemsiyye**, Nuruosmâniye Kütüphânesi, nu: 2810, 1b-150b yk.
Y33 **Şemsiyye**, Süleymaniye Kütüphânesi, Pertevniyal Blm., nu: 766, 1b-145a yk.
Y34 **Şemsiyye**, Süleymaniye Kütüphânesi, Aşir Efendi Blm., nu: 320, 1b-39a yk.
Y35 **Şemsiyye**, Süleymaniye Kütüphânesi, Nafiz Paşa Blm., nu: 1281, 1a-127a yk.
Y36 **Şemsiyye**, Süleymaniye Kütüphânesi, Laleli Blm. (Mükerrer), nu: 2140, 1b-134b yk.
Y37 **Kitâbü'l-Melheme**, Süleymaniye Kütüphânesi, Hamidiye Blm., nu: 550/6, 227b-253b yk.
Y38 **Melhame**, Süleymaniye Kütüphânesi, Ayasofya Blm., nu: 2707/1, 1b-64b yk.
Y39 **Şemsiye-i Melhame**, TBMM Kütüphanesi, Nu: 1234, 63b-197b yk.
Y40 **Şemsiyye**, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Mehmet Reşat Blm., nu: 776, 1b-168a yk.
Y41 **Melhame-i Şemsiyye**, Yapı Kredi Kütüphânesi, nu: 114, 1b-148b yk.
Y42 **Şemsiyye**, Blochet Kataloğu, Supplément nu: 541.
Y43 **Şemsiyye**, Fleischer Kataloğu, Dresden nu: 77.
Y44 **Şemsiyye**, Fleischer Kataloğu, Leipzig nu: 262.
Y45 **Şemsiyye**, Flemming Kataloğu, nu: 391, 392, 393, 394.
Y46 **Şemsiyye**, Flügel Kataloğu, nu: 1425.
Y47 **Şemsiyye**, Pertsch Kataloğu, Gotha nu: 203, 204, 205.
Y48 **Şemsiyye**, Pertsch Kataloğu, Berlin nu: 360, 361.
Y49 **Şemsiyye**, Rossi Kataloğu, nu: 103, 142.
Y50 **Kitab-ı Şemsiyye**, Kıbrıs İslam Yazmaları Kataloğu, II. Mahmud Koleksiyonu nu: 78, 1b-60b yk.
Y51 **Bostanü'l-Hakâyık**, Millet Kütüphânesi, Ali Emirî Şeriyye Blm., nu: 561, 1b-66b yk.
Y52 **Kitâb-ı Melheme**, Millî Kütüphane, Adnan Ötüken Yazmaları, nu: 1643, 45b-82a yk.
Y53 **Kitâb-ı Melheme**, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Revan Blm. nu: 1751, 2b-65b yk.

Y54 **Melhame**, Boğaziçi Üniv. Kandilli Rasathânesi Kütüphânesi, nu: 144, 141b-152a yk.

Y55 **İhtiyârât fi'n-Nücûm**, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphânesi, İsmail Saib I Blm., nu: 2995, 1b-54b yaprakları arasında

Y56 **Kitabü'l-Melhame Ma'a Nücum**, Millî Kütüphane, Yz. A 3350, 1b-82b yk.

Y57 **Kitabü'l-Melhame Ma'a Nücum**, Millî Kütüphane, Yz. A 4187/1, 1b-32b yk.

Y58 **Kitabü'l-Melhame Ma'a Nücum**, Millî Kütüphane, Yz. B 253/15, 120a-127b yk.

Y59 **Kitâb-ı Melhame**, Süleymaniye Kütüphânesi, Hafid Efendi Blm., nu: 205, 1b-54b yk.

Y60 **Melheme-i İbn Âdil**, Süleymaniye Kütüphânesi, Hafid Efendi Blm., nu: 128/2, 9b-70b yk.

Y61 **Melhame**, Süleymaniye Kütüphânesi, Yazma Bağışlar Blm., nu: 2115, 1b-13a yk.

Y62 **Melhame**, Süleymaniye Kütüphânesi, Yazma Bağışlar Blm., nu: 3091, 1a-62b yk.

Y63 **Kitabü'l-Melâhime Ma^{c}a Nücûm**, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Revan Blm., nu: 1757, 1b-219a- yk.

Y64 **İhtiyârât-ı Külliye**, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Tiryal Hanım Blm., nu: 1065/2, 85b-254a yk.

Y65 **Kitab-ı Mülheme**, Blochet Kataloğu, Supplément nu: 1332.

Y66 **Melhame-i Cevrî**, Bayazıt Devlet Kütüphânesi, Veliyüddin Efendi nu: 2287, 1b-106b yk.

Y67 **Melhame**, Boğaziçi Üniv. Kandilli Rasathânesi Kütüphânesi, nu: 301, 1b-155b yk.

Y68 **Melhame**, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphânesi, Muzaffer Ozak I Blm., nu: 887, 1b-135b yk.

Y69 **Melhame**, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphânesi, Muzaffer Ozak I Blm., nu: 888, 1b-131b yk.

Y70 **Melhame**, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphânesi, Muzaffer Ozak II Blm., nu: 639, 1b-117b yk.

Y71 **Melhame**, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Kütüphânesi, Muzaffer Ozak I Blm., nu: 108, 1b-119a yk.

Y72 **Melhame**, Emel Esin Kütüphânesi, nu: 178, 1b-159b yk.

Y73 **Melhame**, İstanbul Üniv. Kütüphânesi, Türkçe Yazmalar Blm., nu: 2305, 16b-134b yk.

Y74 **Melhame**, İstanbul Üniv. Kütüphânesi, Türkçe Yazmalar Blm., nu: 3646, 1b-118b yk.

Y75 **Melhame**, İstanbul Üniv. Kütüphânesi, Türkçe Yazmalar Blm., nu: 415, 1b-137b yk.

Y76 **Mülheme-i Cevrî**, İzmir Millî Kütüphane, nu: 1357, 1b-97b yk.

Y77 **Melhame**, Koyunoğlu Müze ve Kütüphânesi, nu: 12417, 1b-119a yk.
Y78 **Melhame**, Koyunoğlu Müze ve Kütüphânesi, nu: 12774/2, 4a-99b yk.
Y79 **Melhame**, Koyunoğlu Müze ve Kütüphânesi, nu: 12293, 1b-87b yk.
Y80 **Melhame**, Köprülü Kütüphânesi, Ahmet Paşa Blm., nu: 167, 1b-97b yk.
Y81 **Melhame**, Köprülü Kütüphânesi, Ahmet Paşa Blm., nu: 169, 1b-29a yk.
Y82 **Melhame**, Mevlânâ Müzesi Kütüphânesi, nu: 2108/2, 92b-200b yk.
Y83 **Melhame**, Millet Kütüphânesi, Ali Emirî Manzum Blm., nu: 1301/1, 3b-95b yk.
Y84 **Melhame**, Millet Kütüphânesi, Ali Emirî Manzum Blm., nu: 1299, 1b-134a yk.
Y85 **Melhame**, Millet Kütüphânesi, Ali Emirî Manzum Blm., nu: 1300, 1b-79b yk.
Y86 **Melhame**, Millet Kütüphânesi, Ali Emirî Şeriyye Blm., nu: 563, 1b-126b yk.
Y87 **Melheme-i Cevrî**, Millî Kütüphane, Adnan Ötüken nu: 457, 1b-28a yk.
Y88 **Melhame**, Millî Kütüphane, Adnan Ötüken nu: 926, 1b-113b yk.
Y89 **Melhame**, Millî Kütüphane, Yz A 2697, 1b-117b yk.
Y90 **Melheme**, Millî Kütüphane, Yz B 189, 1b-69a yk.
Y91 **Melhame**, Millî Kütüphane, Yz A 4670, 22a-100b yk.
Y92 **Melhame-i Cevrî**, Millî Kütüphane, Yz A 2570, 1b-97b yk.
Y93 **Melhame-i Cevri**, Millî Kütüphane, Yz. A 494, 1b-108b yk.
Y94 **Melhame-i Cevri**, Millî Kütüphane, Yz. A 3966, 1b-119b yk.
Y95 **Melhame-i Cevri**, Millî Kütüphane, Yz. A 4266, 1b-108b yk.
Y96 **Melhame-i Cevri**, Millî Kütüphane, Yz. A 4780, 1b-118b yk.
Y97 **Melhame-i Cevri**, Millî Kütüphane, Yz. F.B. 118, 1b-115a yk.
Y98 **Melhame**, Nuruosmâniye Kütüphânesi, nu: 2808, 1b-118b yk.
Y99 **Melhame**, Süleymaniye Kütüphânesi, Çelebi Abdullah Blm., nu: 234, 1b-98a yk.
Y100 **Melhame**, Süleymaniye Kütüphânesi, Hacı Mahmud Efendi Blm., nu: 4283, 1b-96b yk.
Y101 **Melhame**, Süleymaniye Kütüphânesi, Nafiz Paşa Blm., nu: 1282, 1b-76b yk.
Y102 **Melhame**, Süleymaniye Kütüphânesi, Laleli Blm., nu: 2764, 1b-94b yk.
Y103 **Melhame**, Süleymaniye Kütüphânesi, Laleli Blm., nu: 2143, 1b-117b yk.
Y104 **Melhame**, Süleymaniye Kütüphânesi, Esad Efendi Blm., nu: 3459/2, 24b-83a yk.
Y105 **Melhame**, Süleymaniye Kütüphânesi, Fatih Blm., nu: 3429, 1b-122a yk.
Y106 **Melhame**, Süleymaniye Kütüphânesi, Fatih Blm., nu: 3428/2, 5b-96a yk.
Y107 **Melhame**, Süleymaniye Kütüphânesi, Pertevniyal Blm., nu: 765, 1b-88b yk.
Y108 **Melhame**, Süleymaniye Kütüphânesi, Reisülküttab Blm., nu: 1137, 1b-99a yk.
Y109 **Melhame**, Tercüman Gazetesi Kütüphânesi, Y- 219/1, 1a-82a yk.
Y110 **Melhame**, Tire Kütüphanesi, Diğer Vakıflar Blm., nu: 892, 1b-111b yk.
Y111 **Melhame**, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Hazine Blm., nu: 478, 1b-116a yk.
Y112 **Melhame**, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Hazine Blm., nu: 479, 1b-121b yk.

Y113 **Mülheme-i Cevrî**, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Revan Blm., nu: 1749, 1b-93b yk.

Y114 **Melhame**, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Revan Blm., nu: 1762, 1b-118b yk.

Y115 **Melhame**, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Hazine Blm., nu: 1694, 1b-119b yk.

Y116 **Mülheme-i Cevrî**, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Bağdat Köşkü Blm., nu: 377, 1b-95b yk.

Y117 **Melheme**, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Hazine Blm., nu: 1774, 59b-80a yk.

Y118 **Melhame-i Cevrî**, Türk Tarih Kurumu Kütüphânesi, Y. 440, 2b- 117b yk.

Y119 **Mecmua-ı Melhame**, Türk Tarih Kurumu Kütüphânesi, Y. 202, 1b-74b yk.

Y120 **Melhame**, Blochet Kataloğu, Supplément nu: 245.

Y121 **Melhame**, Götz Kataloğu, nu: 367.

Y122 **Melhame**, Krafft Kataloğu, nu: 353.

Y123 **Melhame**, Rieu Kataloğu, nu: 193.

Y124 **Melhame**, Rossi Kataloğu, nu:2808.

Y125 **Melhame**, Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet Yazmaları, nu: 538, 1b-40a yk.

Y126 **Mülheme**, Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, nu: 60, 1b-48a yk.

Y127 **Melhame**, Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Yazmaları, nu: 1145/2, 25b-69a yk.

Y128 **Kitab-ı Melheme**, Atatürk Üniv. Seyfettin Özege Kütüphânesi, Agah Sırrı Levend Blm. nu: 516, 1b-73a yk.

Y129 **Melheme**, Atatürk Üniv. Seyfettin Özege Kütüphânesi, Agah Sırrı Levend Blm. nu: 59, 1a-109b yk.

Y130 **Melheme**, Atatürk Üniv. Seyfettin Özege Kütüphânesi, Satın Alınanlar Blm. nu: 109, 1a-45b yk.

Y131 **Kitab-ı Melhame**, Bayazıt Devlet Kütüphânesi, Veliyüddin Efendi nu: 150809, 1b-11b yk.

Y132 **Melhame**, Boğaziçi Üniv. Kandilli Rasathânesi Kütüphânesi, nu: 340/2, 12a-18b yk.

Y133 **Risale-i Mülhime**, Çorum Hasan Paşa Kütüphânesi, nu: 3024, 16b-24b yk.

Y134 **Melhame**, Çorum İskilip İlçe Halk Kütüphânesi, nu: 1171, 1b-129b yk.

Y135 **Mülhime**, Koyunoğlu Müze ve Kütüphânesi, nu: 10631, 1b-17b yk.

Y136 **Kitab-ı Melhame**, Koyunoğlu Müze ve Kütüphânesi, nu: 13730, 1a-33a yk.

Y137 **Melheme**, Kütahya Vahit Paşa İl Halk Kütüphanesi, El Yazmaları Blm., nu: 2895, 1b-113a yk.

Y138 **Usulü'l-Melâhim**, Manisa İl Halk Kütüphânesi, nu: 1512, 1b-55a yk.

Y139 **Mülhime**, Manisa İl Halk Kütüphânesi, nu: 1513, 1b-29b yk.

Y140 **Melhame**, Millî Kütüphane, Yz A 4319, 1b-16a yk.

Y141 **Melhame-i Danyal Peygamber Tercümesi**, Millî Kütüphane, Yz. A 1967, 36b-60b yk.

Y142 **Melhame-i Danyal Peygamber Tercümesi**, Millî Kütüphane, Yz. A 5231, 1b-70b yk.

Y143 **Melheme-i Cedid**, Millî Kütüphane, Yz. A 2695, 1b-37b yk.

Y144 **Melhame**, Millî Kütüphane, Yz A 3537/3, 52b-65b yk.

Y145 **Melhame**, Millî Kütüphane, Yz A 5056/2, 57b-122a yk.

Y146 **Melhame-i Danyal Peygamber Tercemesi**, Millî Kütüphane, Yz. A 5342, 1a-41b yk.

Y147 **Melhame**, Millî Kütüphane, Yz. A 5716, 2b-28b yk.

Y148 **Kitâbü'l-Melheme**, Millî Kütüphane, Adnan Ötüken nu: 39/2, 12b-97b yk.

Y149 **Melhame-i Danyal Peygamber Tercümesi**, Millî Kütüphane, Yz. A 2010/1, 1b-68b yk.

Y150 **Melhame-i Danyal Peygamber Tercemesi**, Millî Kütüphane, Yz A 3502/3, 155b-249b yk.

Y151 **Usûl-i Melheme**, Millî Kütüphane, Yz A 4214, 1b-12b yk.

Y152 **Melhame-i Danyal Peygamber Tercemesi**, Millî Kütüphane, Yz A 5524, 1b-32b yk.

Y153 **Melheme-i Danyal Peygamber Tercemesi**, Millî Kütüphane, Yz. B 327, 1b-19a yk.

Y154 **Usulü'l-Melâhim**, Millî Kütüphane, Yz A 3018, 1b-39b yk.

Y155 **Melhame**, Nuruosmâniye Kütüphânesi, nu: 2955/2, 35a-54a yk.

Y156 **Melhame**, Nuruosmâniye Kütüphânesi, nu: 4921/2, 95b-123a yk.

Y157 **Melhame**, Süleymaniye Kütüphânesi, Hafid Efendi Blm., nu: 128/2, 9b-78b yk.

Y158 **Melhame** Süleymaniye Kütüphânesi, İbrahim Efendi Blm., nu: 573, 1b-58b yk.

Y159 **Melhame**, Süleymaniye Kütüphânesi, Hacı Mahmud Blm., nu: 4820/4, 105b-137a yk.

Y160 **Melhame**, Süleymaniye Kütüphânesi, Fatih Blm., nu: 5427/30, 250b-265b yk.

Y161 **Melhame**, Süleymaniye Kütüphânesi, Lala İsmail Efendi Blm., nu: 746/5, 70b-109a yk.

Y162 **Usulü'l-Melâhim**, Süleymaniye Kütüphânesi, İzmir Blm., nu: 423, 1b-41b yk.

Y163 **Resâil-i Ahkam-ı Nücum**, Süleymaniye Kütüphânesi, Hamidiye Blm., nu: 842, 51b-97a yk.

Y164 **Melhame-i Danyal**, Süleymaniye Kütüphânesi, Bağdatlı Vehbi Efendi Blm., nu: 2234/1, 1b-20b yk.

Y165 **Melhame**, Süleymaniye Kütüphânesi, Halet Efendi Blm., nu: 366, 40b-46a yk, der-kenarda.

Y166 **Melhame Tercümesi** Süleymaniye Kütüphânesi, Ayasofya Blm., nu: 2705/1, 2b-36a yk.

Y167 **Kitab-ı Mülheme**, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Yeniler Kitaplığı, nu: 1920 (302), 1a-51a yk.

Y168 **Mülheme-i Danyal**, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Hazine Blm., nu: 491, 1b-5b yk.

Y169 **Melhame**, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Hazine Blm., nu: 1740, 70b-128b yk.
Y170 **Mülheme**, Blochet Kataloğu, Supplément nu: 243.
Y171 **Melhame-i Mülûkî**, Blochet Kataloğu, Supplément nu: 539.
Y172 **Melhame-i Danyal**, Blochet Kataloğu, Ancien Fonds, nu: 5.
Y173 **Melhame**, Götz Kataloğu, nu: 383.
Y174 **Melhame**, Kahire Üniv. Kütüphanesi, nu: 5668.
Y175 **Melhame**, Kahire Üniv. Kütüphanesi, nu: 6779.
Y176 **Melhame**, Akşehir İlçe Halk Kütüphanesi, nu: 339, Arapça.
Y177 **Melhame**, Boğaziçi Üniv. Kandilli Rasathânesi Kütüphânesi, nu: 278, 1b-112b yk, Arapça.
Y178 **Kitabü'l-Melhame**, Çorum Hasan Paşa Kütüphânesi, nu: 3028, 40a-75a yk, Farsça.
Y179 **Melhame**, Emel Esin Kütüphânesi, nu: 123, 1b-17a yk, Arapça.
Y180 **Melhame**, Emel Esin Kütüphânesi, nu: 28, 1b-42b yk, Arapça.
Y181 **Kitabü'l-Melhame**, Emel Esin Kütüphânesi, nu: 191, 1b-19b yk, Arapça.
Y182 **Melhame**, Koca Râgıp Paşa Kütüphânesi, nu: 1169 (1342)/2, 55b- 59a yk, Arapça.
Y183 **Melhametü'l-Beyân Fî Marifetü's-Sinin ve'd-Dühûr ve'l-Ezmân**, Köprülü Kütüphânesi, Ahmet Paşa Blm., nu: 168, 1b-15b yk, Arapça.
Y184 **Melheme-i Dâvudiyye**, Millî Kütüphane, Yz A 2184, 1b-43b yk, Arapça.
Y185 **Melhametü'l-Cifriyye**, Millî Kütüphane, Yz A 2068/3, 26b-33b yk, Arapça.
Y186 **Melhametü'l-Hakim**, Millî Kütüphane, Yz A 2279/4, 93b-96a yk, Arapça.
Y187 **El-Mülhime**, Süleymaniye Kütüphânesi, Nafiz Paşa Blm., nu: 1502, 38a-41b yk, Arapça.
Y188 **Melhame-i Danyal**, Süleymaniye Kütüphânesi, Şehid Ali Paşa Blm., nu: 2002/2, 44a- 75b yk, Arapça.
Y189 **Melhametü Danyal**, Süleymaniye Kütüphânesi, Hekimoğlu Blm., nu: 572, 1b-345b yk, Arapça.
Y190 **Melhametü'l-Hakimiyye** Süleymaniye Kütüphânesi, Ayasofya Blm., nu: 2790, 26a-31a yk, Arapça.
Y191 **Melhametü'l-Muizziyye** Süleymaniye Kütüphânesi, Ayasofya Blm., nu: 2790, 35a-49a yk, Arapça.
Y192 **Melhame**, Süleymaniye Kütüphânesi, Reisülküttab Blm., nu: 1172/20, 102b-104b yk, Arapça.
Y193 **Melhame**, Süleymaniye Kütüphânesi, Reisülküttab Blm., nu: 1164/2, 15a-93a yk, Arapça.
Y194 **Melhame**, Süleymaniye Kütüphânesi, Carullah Blm., nu: 1455/5, 44b-70a yk, Farsça.
Y195 **Melheme-nâme**, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphânesi, Revan Blm., nu: 1765/2, 106b-127b yk, Arapça.

Y196 **Melhametü'l-Kübrâ**, Yusuf Ağa Kütüphânesi (Konya), nu: 5006, 1b-32b yk, Arapça.

Y197 **Kitab-ı Mülheme**, Blochet Kataloğu, Manuscrits Persans nu:2406, Farsça.

Y198 Mehmed Çelebi, **Ahkâm-ı Sâl-i Âlem.** Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Blm., nu: 1974, 1b-48b yk.

Y199 **[Peygamberler Listesi]**. Millî Kütüphane, Yz B 489, 68b-71b yk.

Y200 **Muzaffernâme.** Millî Kütüphane, Yz A 2010, 70a-74b yk.

Y201 **Suâl-i Nûşinrevân-ı Âdil Cevâb-ı Büzürcmihr-i Kâmil.** Millî Kütüphane, Yz A 5716, 1b-2a yk.

Y202 **Kitâb-ı Melheme**, Mehmet Arslan Özel Kitaplığı, 95b-120a yk.

Y203 **Fî Beyân-ı Melhame**, Rasim Deniz Özel Kitaplığı, 72b-83a yk.

Y204 **[Melhame]**, Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih Blm., nu: 5427, 136b-141b yk.

Y205 Edirneli Nazmî, **Mecma^{c}ü'n-Nezâir.** Nuruosmaniye Kütüphanesi, nu: 4222.

Y206 Edirneli Nazmî, **Mecma^{c}ü'n-Nezâir.** Viyana Devlet Kütüphanesi Flügel I, nu: 693.

Y207 **[Hacamat Günleri]**. Millî Kütüphane, nu: Yz A 2010, 68b-69b yk.

Y208 **[Hacamat Risalesi]**. Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Blm., nu: 4296, 10a-11a yk.

Y209 **Risale-i Eyyam-ı Nahisât ve Sa'dât.** Millî Kütüphane nu: Yz. A 2922/2, 48b-60b yk.

Y210 **Risale-i Eyyam-ı Nahs.** Millî Kütüphane nu: Yz. A 2010/2, 69b-70a yk.

Y211 **Risale-i Eyyam-ı Sa'd ve Nahs.** Millî Kütüphane nu: Yz. A 2514/3, 85b-91b yk.

Y212 **Risale-i Eyyam-ı Sa'd.** Millî Kütüphane nu: Yz. A 3757/10, 132a-141a yk.

Y213 **Sa'adet ve nuhuset-i Eyyam.** Millî Kütüphane nu: Yz. A 3177/3, 71a-92b yk.

Y214 **[Tırnak Kesme, Elbise Biçtirme ve Traş Olma Günleri]**. Milli Kütüphane nu: Yz B 327, 20a yk.

Y215 **Eyyâm-ı Hefte.** Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine Blm., nu: 1740, 61b-69a yk.

Y216 **Risâle-i Fî-Beyân-ı Ahvâl-i Eyyâm.** Milli Kütüphane, Adnan Ötüken Blm., nu: 39/1, 1b-12a yk.

EKLER

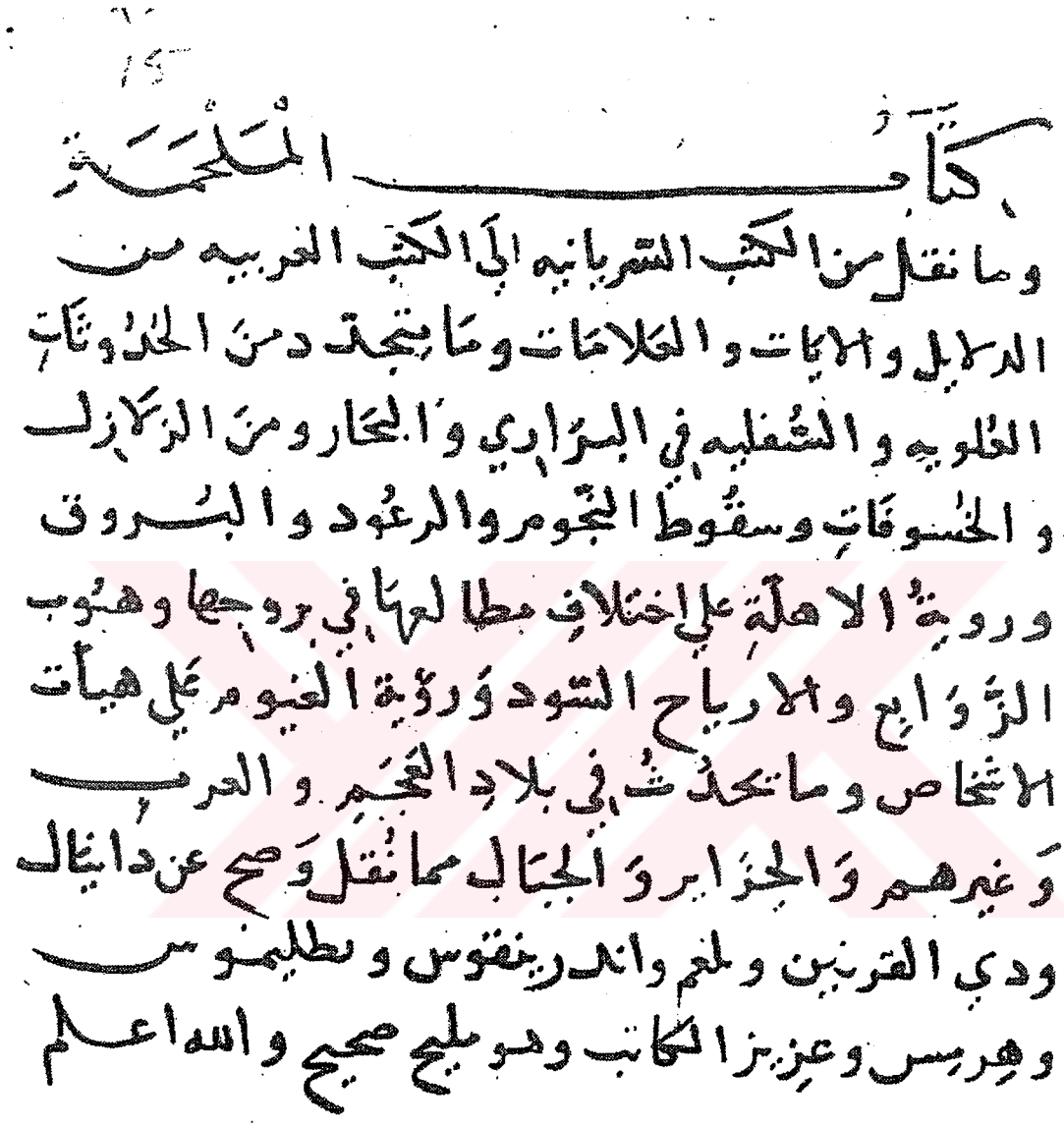
كتاب الملحمة
وما نقل من الكتب السريانيه الى الكتب العربيه من
الدلايل والايات والعلامات وما يتجدد من الحدوثات
الفلويه والشغليه في البراري والبحار ومن الزلازل
والخسوفات وسقوط النجوم والرعود والبروق
ورؤية الاهلة على اختلاف مطالعها في بروجها وهبوب
الزوابع والارياح السود ورؤية الغيوم على هيات
الاشخاص وما تحدث في بلاد العجم والعرب
وغيرهم والجزاير والجبال مما نقل وصح عن دانيال
ودي القرنين ولغم واندرينقوس وبطليموس
وهرمس وعزيز الكاتب وهو مليح صحيح والله اعلم

Melhemelerin Süryani kaynaklarından Arapça'ya çevrildiğini söyleyen melheme nüshası (Y193)'nın ilk sayfası.

بسم الله الرحمن الرحيم وهو حسبي
كتاب التواريخ ومعناه العلامات والدلايل
مما نقل من الكتب السريانية إلى الألفاظ العربية في الآثار
العلوية عن هرمس الحكيم وداباك وذي القرنين والاسكندر
الباب الأول في ذكر كسوف الشمس
الباب الثاني في ذكر خسوف القمر
الباب الثالث في هالة الشمس
الباب الرابع في هالة القمر
الباب الخامس في رؤية الهلال معتدل ومايل
الباب السادس في علامات البرق اللوامع
الباب السابع في ذكر الرعد وهو أربعة أنواع
الباب الثامن في الرياح والزوابع والغيوم الشود
الباب التاسع في وقع المطر
الباب العاشر في دلايل البرد
الباب الحادي عشر في ذكر قوس قزح
الباب الثاني عشر في الزلازل وهي انزعاج الأرض
الباب الثالث عشر في انقضاض الكواكب

Melhemelerin Süryani kaynaklarından Arapça'ya çevrildiğini söyleyen melheme nüshası (Y193)'nın fihrist sayfası.

بسم الله الرحمن الرحيم وهو حسبي

الباب الاول في ذكر كسوف الشمس اذا انكسفت

في نيسان في مبدإ طلوعها دل على وقوع النبي

في بعض المدن مايلي المشرق وعلى هلاك الغلات

بالبرقان وكثرة السقط وهلاك قوم لهم

صيت وذكر ويدل على شمول الغلا وانتقال

الاقات والبلاء ويدل على استيلاء رجل له شان

وقدر على الامور وانتصابه للتدبير وان كان

كسوفها عند الغروب فالحكم فيه سواء الا ان النبي

يقع في البلاد المحاذية للمغرب القريبة منه فيوجب

ايضا سقوط منزلة بعض السلاطين وزوال

ملكه وتثبيت خواصه وذوي المكافاة

والمنزلة الطيفة عنده وقال هرمس ان انكسفت

في نيسان هلك العظماء والرؤساء من اهل مصر

وانتقلت الثروة بينهم ومات رجل عظيم وان كان

كسوفها مايل المشرق والمغرب فانه يقع حرب

بين ملكين وشرور كثيرة وقال ذو القرنين اذا حدث

Melhemelerin Süryani kaynaklarından Arapça'ya çevrildiğini söyleyen melheme nüshası (Y193)'nda konunun anlatılmaya başlandığı sayfa.

Farsça mensur bir melheme nüshası (Y194)'nın ilk sayfaları.

Yazıcı Selahaddin'in Şemsiyye'sinin nüshalarından birisi (Y37)'nin ilk sayfaları.

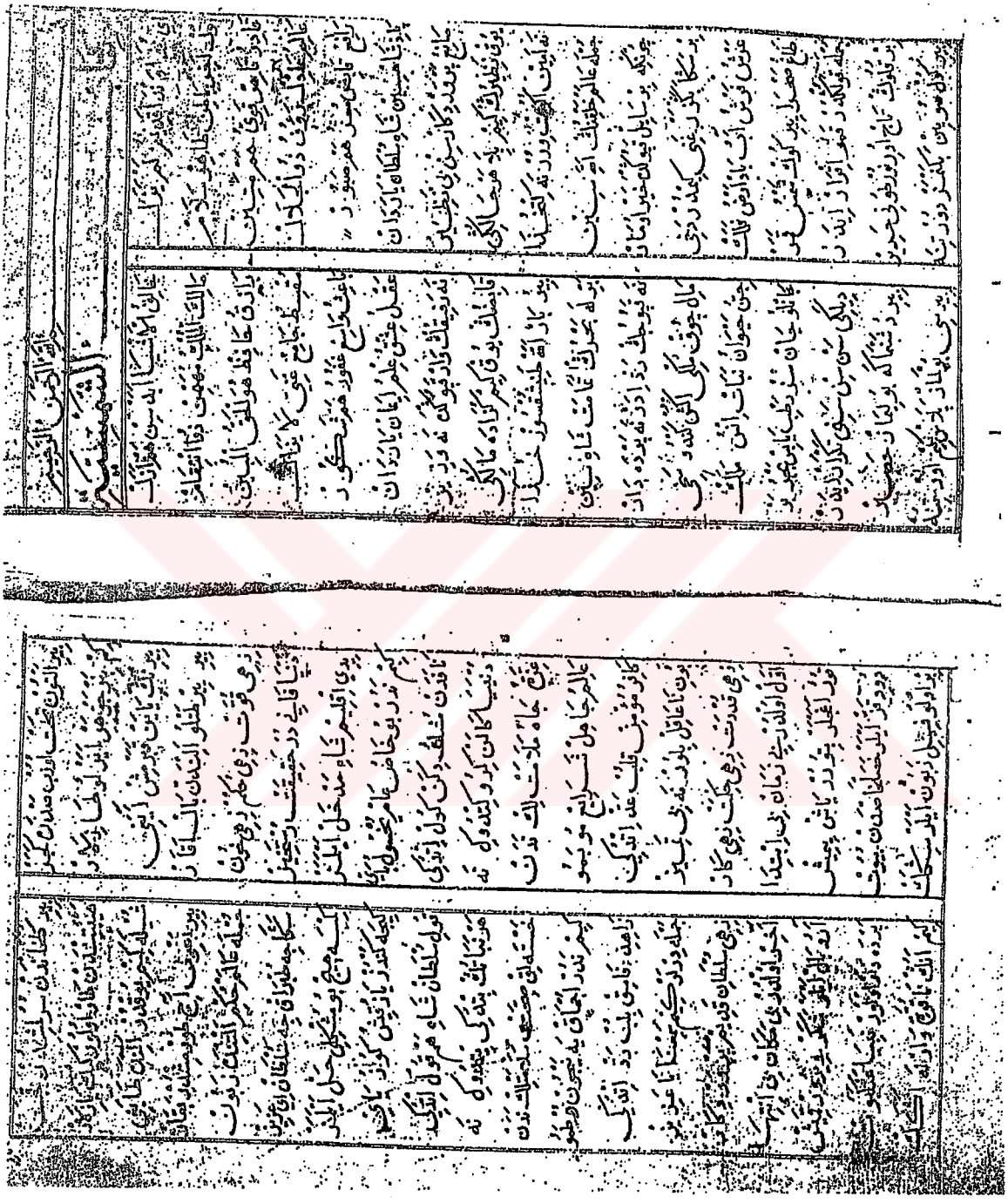

Yazıcı Selahaddin'in Şemsiyye'sinin, çalışmalarımızda kullandığımız nüshası (Y33)'nın ilk sayfaları.

Yazıcızade Ahmed Bican'ın melhemesinin nüshalarından birisi (Y53)'nin ilk sayfaları.

Yazıcızade Ahmed Bican'ın melhemesinin nüshalarından birisi (Y53)'nin bazı savfalarından örnekler.

Yazıcızade Ahmed Bican'ın melhemesinin nüshalarından birisi (Y53)'nin son savfaları.

Bilinen ilk mensur melheme çevirisi (Y166)'nin ilk sayfaları.

Bilinen ilk mensur melheme çevirisi (Y166)'nin son sayfaları.

İbn-i Âdil'in melhemesinin nüshalarından birisi (Y60)'nin ilk sayfaları.

İbn-i Âdil'in melhemesinin nüshalarından birisi (Y60)'nin son sayfaları.

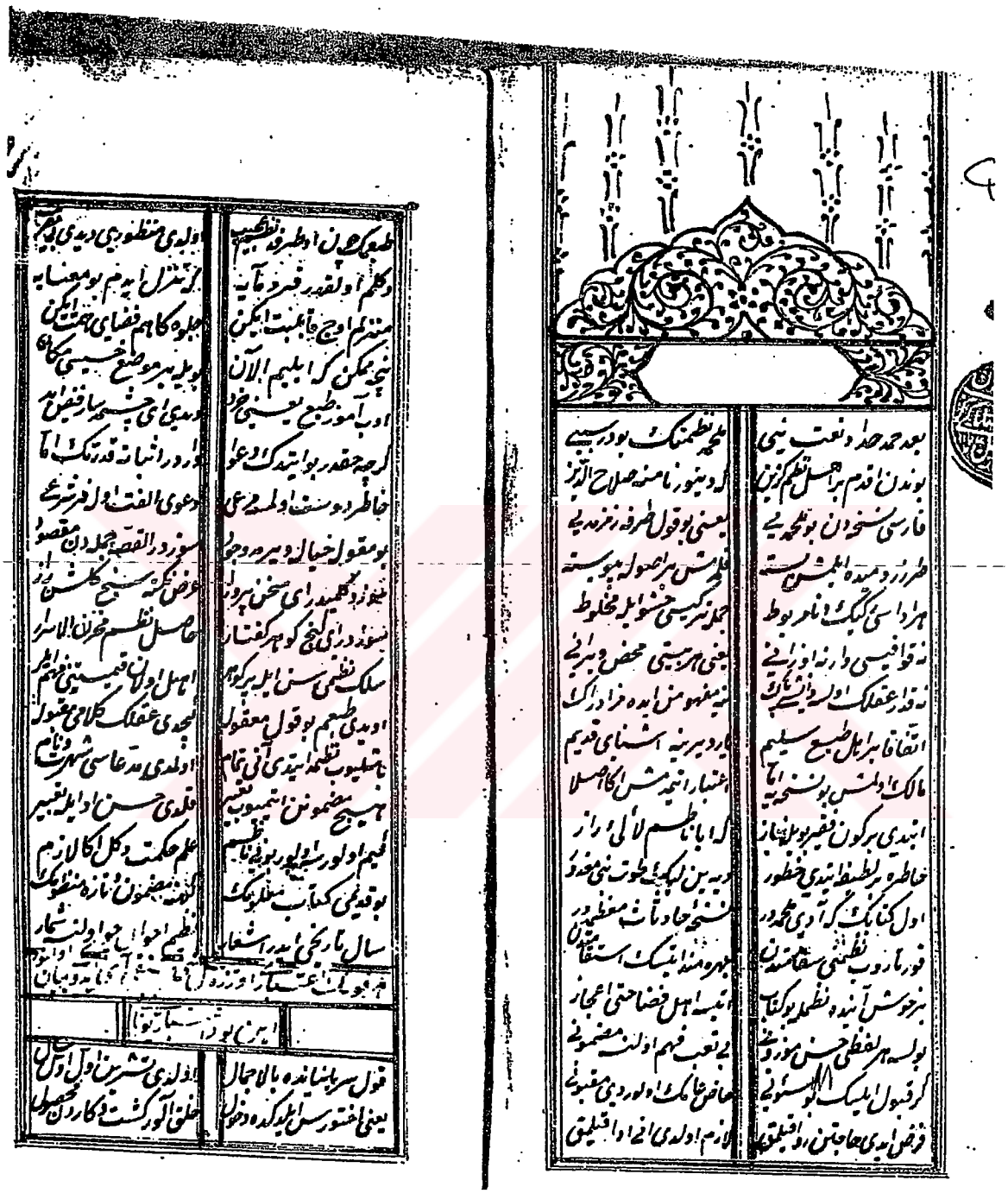

Cevrî İbrahim Çelebi'nin melhemesinin, çalışmalarımıza esas aldığımız nüshası (Y99)'nın ilk sayfaları.

Cevrî İbrahim Çelebi'nin melhemesinin, çalışmalarımıza esas aldığımız nüshası (Y99)'nın son sayfaları.

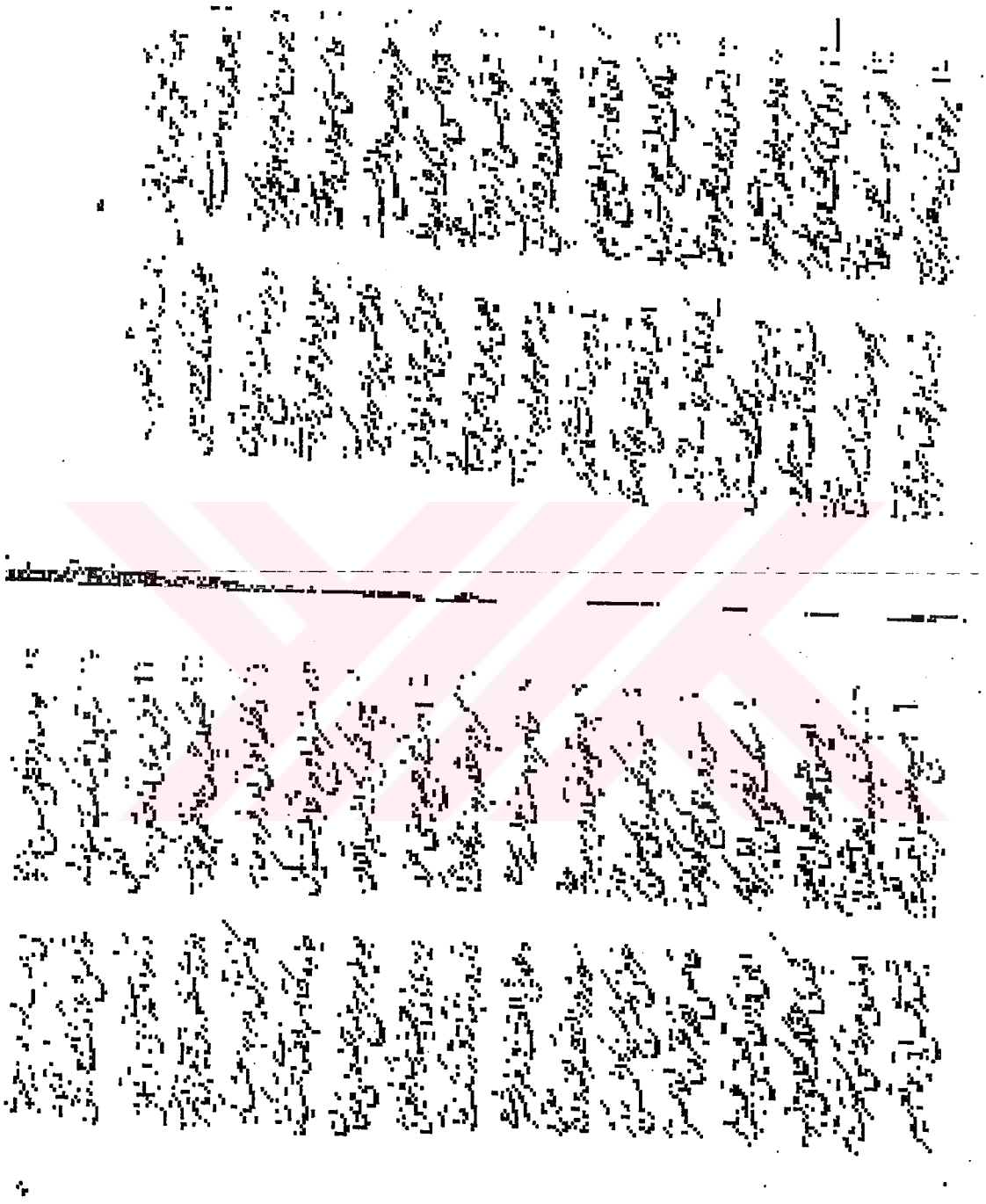

Cevrî İbrahim Çelebi'nin melhemesinin, çalışmalarımızda kullandığımız nüshalarından birisi (Y98)'nin ilk sayfaları.

Cevrî İbrahim Çelebi'nin melhemesinin, çalışmalarımızda kullandığımız nüshalarından birisi (Y98)nin son sayfası.

Cevrî İbrahim Çelebi'nin melhemesinin matbu nüshalarından birisinin ilk savfaları.

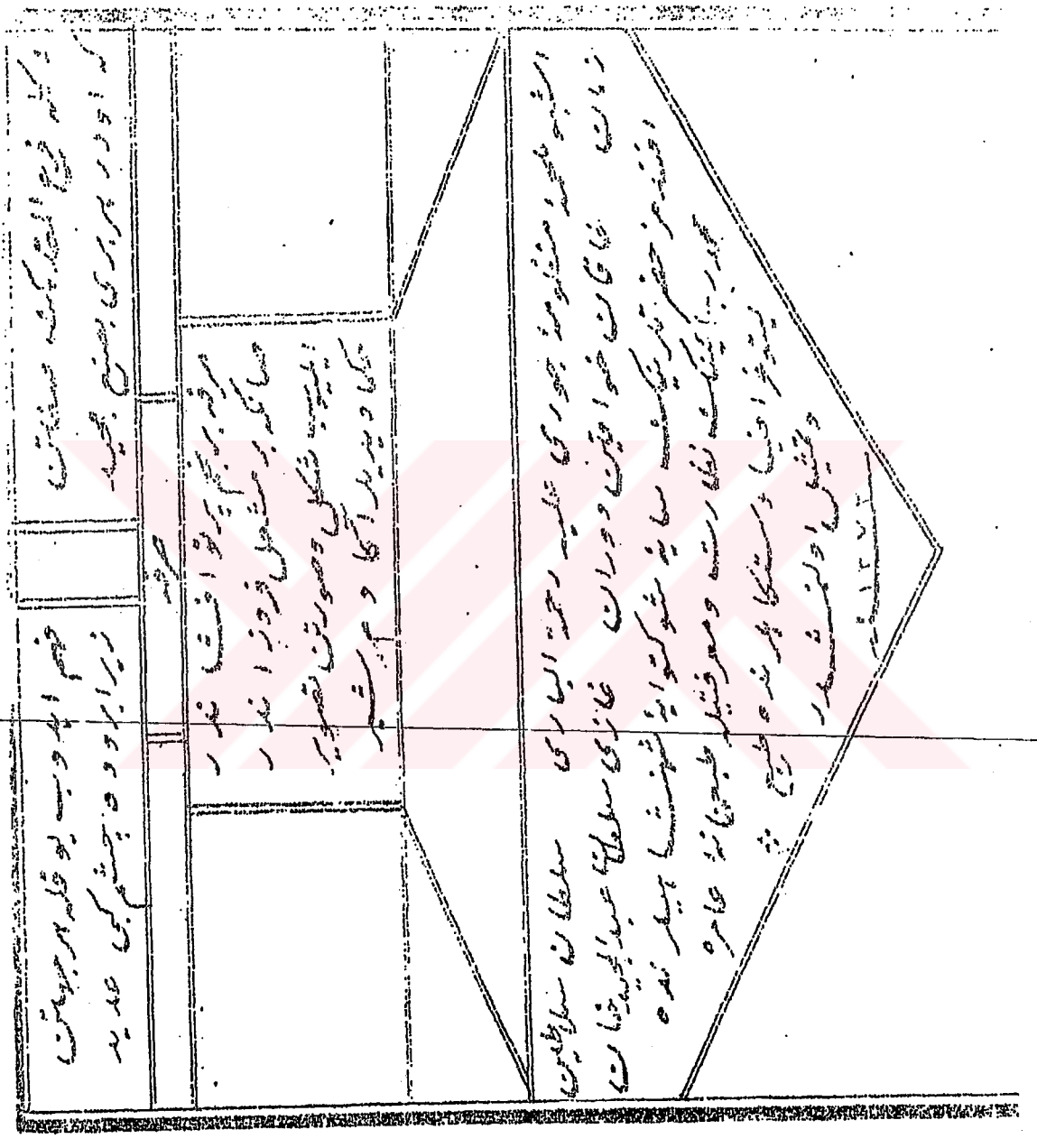

Cevrî İbrahim Çelebi'nin melhemesinin matbu nüshalarından birisinin son savfası.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ